

שבוע פרשת בשלח

(20 - 26 January 13)

ט' - ט"ו שבט ה'תשע"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל-שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצַת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְחַתְּלֵק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוְדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מְלֹךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָתָ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנו אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: וַיֵּשֶׂא יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ"ב פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדלים מעשי ה':

א הַלְלוּ־יָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשִׁירִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּה־רַר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחֲמוֹם יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאִיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת וַיִּשָׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רְאִישֵׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה שִׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עִמְדַת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־יֵאֱשֶׁר יִרְא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חָפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצֵי יְהוָה זֶרְעוּ דוֹר יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָרַח בְּחִשְׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן וְרַחֲמוֹם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרָיו: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲכִיזִים צִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד: י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שִׁנּוּ יַחַרְק וְנִמְס תְּאוֹת רְשָׁעִים תֹּאכְד:

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים מו"ה גרשון מענדל שי' וזוגתו הרבנית תחי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום י"ט טבת - שנתקבל באיחור זמן רב, ובטח ביתים קבל מכתבי מענה על מכתביו הקודמים.

ומובן וגם פשוט, שטוב עושים שהולכים בדרכי שלום ונועם וכן נוהרים שלא יהי' הרושם, שהולכים "מעל לראשי" של מי שהוא, ובפרט שקרוב לודאי שהנהגתם זו תפעול על אלו שחוששים מפניהם - שיעשו למסייעים ומשתתפים בעבודתם הם. ומובן שהדברים האמורים הוא בהנוגע להאנשים וכן להנשים עסקניות שבמחנם הטי', וק"ל.

בודאי עושים הכנות ליום ההילולא הבע"ל, ומוסגר בזה העתק קטע מכתבי לחגיגה השנתית של הישיבה תו"ת דכאן, שבטח יוכלו לנצל תוכנו בעבודתו בקדש, ומובן שהכוונה בהקטע, הוא רק להתוכן - אבל אין לערב עניני אפילס וכי' ופשוט.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ובאופן דמוסיף והולך,

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג
- (ג) סדר מפורט ליום העשירי בשבטה
- (ד) מאמר ד"ה באתי לגני
שבת פרשת בא, יו"ד שבט, ה'תש"י ו
- (ה) מאמר ד"ה באתי לגני
מוצאי ש"ק פרשת בא, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ג כה
- (ו) שיחת ש"פ בשלח,
יו"ד שבט, ה'תשכ"ולט
- (ז) לקוטי שיחות – פרשת בשלח
(בלה"ק) כרד יא מח
- (ח) מתוך פניני לוי יצחק על התורה
לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"לנה
- (ט) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת כ, תרגום מאידיש נו
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בשלח נז
- (יא) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בשלחנח
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בשלחפז
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בשלחפח
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלחצט
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"םקב
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בשלחקה
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בשלחקיט
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת בשלחקכז
- (יט) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ח, תהלים פרק עבקכט
- (כ) משניות – מסכת גיטין/קידושין
ביאור קהתי קלא
- (כא) עין יעקב מסכת יומא קלט
- (כב) מסכת שבת עם ביאורים
מדף קט עד דף קטו קמ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקןקעב
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקןקעג
- (כה) תורה אור
אדמו"ר הזקןקעד
- (כו) שערי אורה
אדמו"ר האמצעיקעה
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"קעו
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"שקעז
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"בקעז
- (ל) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"י"צקעח
- (לא) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"י"צקעט
- (לב) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"י"צקעט
- (לג) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"י"צקפ
- (לד) חומש לקריאה בציבורקפא
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת בשלחקצ
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודשקצא

סדר מפורט ליום העשירי בשבט

ה

בי"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
הנני בזה להציע:

שבט קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי
לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (לבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר
המשנה ר' חנינא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור
בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל
אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגיגת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות
את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס
וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.
במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם
פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך
התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום
כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת
התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו
נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

1 יֵאָרְצִיט יו"ד שבת הוא יום השנה להסתלקותה של כבוד אמו זקנתו.
 2 הַרְפְּנִית הַצְדִּיקִית מֵרַת רַבָּה נִשְׁמְתָה עֵדָן סבתו של הרבי הרי"צ
 3 אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת תרע"ד)
 4 זְכוּתָה יִגַן עֲלֵינוּ שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר מעשה
 5 התברר כי מסר את המאמר הזה
 6 לפרסום ליום הסתלקותו.
 7 הקדוש ברוך הוא אומר לבני
 8 ישראל:
 9 "בְּאֵתִי לִגְנִי אֲחֵתִי
 10 כְּלָה", וְאֵיתָא מובא
 11 בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (בְּמִקְוָמוֹ על
 12 פסוק זה בשיר השירים) "לִגְן
 13 אֵין פְּתִיב פְּאֵן אֶלָּא לִגְנִי,
 14 לִגְנוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה
 15 עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", בפסוק לא
 16 נאמר "לִגְן" סתם אלא "לִגְנִי"
 17 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו
 18 יש לי עונג והנאה מכבר דְּעַקָר
 19 שְׂכִינָה בְּתַחֲתוּנִים הֵיְתָה,
 20 עם בריאת העולם עיקר השכינה
 21 שרתה בעולמות התחתונים
 22 שבאותה שעה היו כלי ראוי
 23 להשראת השכינה וְעַל יְדֵי
 24 חֲטָא עֵץ הַדַּעַת החטא
 25 הראשון שהיה בתחילת הבריאה
 26 נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ
 27 ועלתה לְרַקִּיעַ הראשון מבין
 28 שבעת הרקיעים, וְעַל יְדֵי
 29 חֲטָא קִזַּן וְאֲנוּשׁ נִסְתַּלְקָה
 30 הַשְּׂכִינָה ועלתה מֵרַקִּיעַ א'
 31 לְב' וְג', כלומר, בעקבות
 32 חטא קין השכינה נסתלקה
 33 מהרקיע הראשון ועלתה לרקיע
 34 השני ובעקבות חטא אנוש
 35 נסתלקה השכינה מהרקיע השני
 36 ועלתה לרקיע השלישי וְאַחַר כֵּן בְּדוֹר הַמַּבּוּל בעקבות חטאי אותו
 37 דור נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ ג' לְד', וכדאיתא מובא בְּמִדְרַשׁ
 38 רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֱדָם הַרְאֲשׁוֹן אֶת קוֹל הַיְוָ" אֱלֹקִים
 39 מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן עֵדֶן - אָמַר רַבִּי אַבְיָה מִתְּהַלֵּךְ אֵין פְּתִיב פְּאֵן
 40 אֶלָּא מִתְּהַלֵּךְ, הפסוק מדייק ואומר "מתהלך" ולא "מהלך" להורות
 41 שה'הליכה" (כביכול) של הקדוש-ברוך-הוא בן-עֵדֶן לא הייתה הליכה רגילה

ביאור בדרך אפשר

אלא, קַפְּץ וְאָזַל קַפְּץ וְאָזַל", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש
 זה רומז על כך שבהשראת השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך
 של קפיצה ודילוג, היינו סילוק השכינה מהארץ לרקיע וְאַחַר כֵּן אחרי
 ששבעה חטאים בזמנים שונים גרמו את סילוק השכינה מהארץ לרקיע

השביעי עֲמָדוֹ שְׂבָעָה
 צְדִיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת
 הַשְּׂכִינָה בחזרה מהרקיע
 השביעי עד לְמִטָּה בארץ,
 אַבְרָהָם הראשון מבין שבעת
 הצדיקים האמורים זָכָה
 וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה
 מֵרַקִּיעַ ז' לוי, וַיִּצְחָק
 מו' לְה', וכך הלאה עד פי
 מִשֵּׁה שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי
 (וְכָל הַשְּׂבִיעִין¹ חֲבִיבִין)
 הוֹרִידוּ את עיקר השכינה
 להיות שורה לְמִטָּה בְּאֶרֶץ.
 וְעַקָר גְּלוּי אֱלֹקִים לאחר
 שהשראת השכינה חזרה להיות
 כאן למטה בארץ הִיָּה בְּבֵית
 הַמִּקְדָּשׁ, דְּכַתִּיב "וַעֲשׂוּ
 לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי
 בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכוֹ לֹא
 נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכְכֶם, אף
 שמאחר והביטוי "ושכנתי"
 מתייחס לבית המקדש, הפסוק
 היה צריך לומר "ושכנתי בתוך"
 בלשון יחיד, בכל זאת אמר
 "בתוכם" כי הכוונה היא בְּתוֹךְ
 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מבני ישראל,
 וְזֶהוּ הפירוש הפנימי בפסוק
 "צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ
 וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד עֲלֵיהָ",
 דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ
 שֶׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה,

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד שבת,
 ה'תש"י

יֵאָרְצִיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְקַנְתּוֹ הַרְפְּנִית הַצְדִּיקִית
 מֵרַת רַבָּה נִשְׁמְתָה עֵדָן זְכוּתָה יִגַן עֲלֵינוּ

"בְּאֵתִי לִגְנִי אֲחֵתִי כְּלָה", וְאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 (בְּמִקְוָמוֹ) "לִגְן אֵין פְּתִיב פְּאֵן אֶלָּא לִגְנִי,
 לִגְנוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", דְּעַקָר שְׂכִינָה
 בְּתַחֲתוּנִים הֵיְתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת נִסְתַּלְקָה
 הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ לְרַקִּיעַ, וְעַל יְדֵי חֲטָא קִזַּן וְאֲנוּשׁ נִסְתַּלְקָה
 הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ א' לְב' וְג', וְאַחַר כֵּן בְּדוֹר הַמַּבּוּל
 נִסְתַּלְקָה מֵרַקִּיעַ ג' לְד', וְכַדְאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה עַל פְּסוּק
 "וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹל הַיְוָ" אֱלֹקִים מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן - אָמַר רַבִּי
 אַבְיָה, מִתְּהַלֵּךְ אֵין פְּתִיב פְּאֵן אֶלָּא מִתְּהַלֵּךְ, קַפְּץ וְאָזַל
 הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה, אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ
 ז' לוי, וַיִּצְחָק מו' לְה', עַד כִּי מִשֵּׁה שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל
 הַשְּׂבִיעִין¹ חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ לְמִטָּה בְּאֶרֶץ. וְעַקָר גְּלוּי
 אֱלֹקִים הֵיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכַתִּיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹךְ
 כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְזֶהוּ "צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד
 עֲלֵיהָ", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ שֶׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה,
 לְפִי שֶׁהֵם מְשֻׁפְּנִים (הֵינּוּ מְמַשְׁיכִים) בְּחֵינֵת שׁוֹכְן עַד²
 מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, שְׁהִיָּה בְּגְלוּי לְמִטָּה. וְזֶהוּ "בְּאֵתִי לִגְנִי
 לִגְנוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", דְּעַקָר שְׂכִינָה

באיזו זכות יזכו הצדיקים לרשת את גן עדן לְפִי שֶׁהֵם מְשֻׁפְּנִים (הֵינּוּ
 מְמַשְׁיכִים מלמעלה למטה וגורמים שתהיה התגלות של) אלוקות בְּחֵינֵת
 שׁוֹכְן עַד² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, שְׁהִיָּה בְּגְלוּי לְמִטָּה בארץ שהיא
 המקום הנמוך ביותר. וְזֶהוּ פירוש דברי המדרש שהובאו לעיל בתחילת
 המאמר "בְּאֵתִי לִגְנִי לִגְנוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה",
 דְּעַקָר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוּנִים הֵיְתָה ועם בניית המשכן והמקדש חזרה

(* נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. 1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת. 2) להעיר בענין "עד" מזוהר חלק ב ריש פרשת וארא ובביאורי הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השראת השכינה להיות למטה כפי שהייתה בתחילת הבריאה לפני חטא עץ
2 הדעת.
3 וְהֶעֱנִין הוּא, דְהִנֵּה תְּכָלִית הַפְּנוּנָה הַמְטָרָה בְּבְרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת
4 הָעוֹלָמוֹת, הִיא כְּדַבְרֵי הַמְדַרְשׁ דְּנִתְאַוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיֹּת
5 לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה
6 בַּתְּחִתּוֹנִים, שְׁיִהְיֶה גְלוּי 1
7 אֱלֻקוֹת לְמִטָּה וְכַפִּי שֶׁמְבֹאֵר 2
8 עַל כֵּךְ בִּסְפָר הַתְּנִיא (פָּרָק לוֹ) 3
9 אֲשֶׁר "לֹא שִׁיךְ לִפְנֵי יִתְבָּרַךְ 4
10 בַּחֲנִית מַעֲלָה וּמַטָּה... אֵלֶּא...
11 קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הִיָּה הוּא 5
12 לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ יַחֲדֵי וּמִיּוֹחַד וּמִמְלֵא 6
13 כֹּל הַמְקוֹם הַזֶּה שֶׁבְּרָא בּוֹ הָעוֹלָם 7
14 וְגַם עֵתָה כֵּן הוּא לִפְנֵי יִתְבָּרַךְ 8 ק
15 שֶׁהִשְׁנִי הוּא אֶל הַמְקַבְּלִים 9
16 חֵיוֹתוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁמְקַבְּלִים 10
17 עַל-יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים הַמְכַסִּים 11
18 וּמְסִתְרִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ ... עַד 12
19 שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי 13
20 וְהַחֲמוּמִי מִמֶּשׁ וְהוּא הַתַּחְתּוֹן 14
21 בְּמַדְרִיגָה שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה 15
22 מִמֶּנּוּ בַּעֲנִין חֲסוֹר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ... 16
23 וְהִנֵּה תְּכָלִית הַשְּׁתַלְשׁוֹת 17
24 הָעוֹלָמוֹת וְיִירֵדָם מִמְדֻרְגָה 18
25 לְמַדְרֻגָה אֵינוֹ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת 19
26 הָעֲלִיוֹנִים, הוֹאִיל וְלֹאֵם =אם 20

27 הייתה המטרה והתכלית להגיע לעולמות העליונים מצד מעלתם הרי הם ב
28 ירידה מאור פניו יתברך [=ובמילא יש דבר שהוא יותר גבוה מהם] אלא
29 התכלית הוא עולם הזה התחתון" **עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי**
30 **אֲתַפְּסִיא** כפיית הסטרא-אחרא והרע לצד הקדושה והטוב וְאֲתַפְּסִיא של
31 החושך וההעלם והסתור הרוחני לאור, וכהמשך דברי רבנו הזקן בתניא שם:
32 "שכך עלה ברצונו יתברך להיות נחת רוח לפניו יתברך כד אתכפיא סטרא
33 אחרא ואתהפך חשוכא לנהורא" כך בסופו של דבר יהיה בעולם הזה יותר
34 גילוי אלוקות מאשר בעולמות העליונים, וכאמור הדבר נפעל על-ידי עבודת
35 האדם **דְּנִשְׁמָה תֵרַד** מהעולמות העליונים לְמִטָּה לעולם הזה הגשמי
36 התחתון **לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וְיִסְתִּירוּ**
37 **עַל אוֹר הַנְּשָׁמָה, וּבְכָל זֶה** למרות ההעלם והסתור תִּפְעַל הַנְּשָׁמָה
38 **בְּרוּר** הפרדה של הטוב שבו מן הרע שבו והעלאתו לקדושה וְיִפּוּךָ עֵידוֹן
39 **הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְגַם חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם** לכל יהודי יש חלק מסויים
40 בעולם שהביורו וההעלאה של אותו חלק לקדושה מוטלים עליו בפרט, ועל
41 ידי שהוא בא במגע עם אותם דברים בעולם ומשתמש לענייני תורה ומצוות

42 או מנצל אותם בדרך של 'בכל דרכיך דעהו' ו'כל מעשיך יהיו לשם שמים'
43 הוא מברר ומעלה אותם לקדושה.
44 וְזֶהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
45 וְאֶחָד, וְהוּא שֶׁהִשְׁרַאת הַשְּׁכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָט
46 הִיא עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁל
47 הָאָדָם בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים
48 שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
49 בְּכַחֲנֵת אֲתַפְּסִיא כפיית
50 הרע והתגברות עליו
51 וְאֲתַפְּסִיא הַפִּיכַת הַחוּשׁךְ
52 לְאוֹר, וּכְמֵאֲמַר הַזוֹהַר
53 "כִּד 3 אֲתַפְּסִיא סְטָרָא
54 אֲחֵרָא אֲסִתְּלַק יְקָרָא
55 דְּקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא
56 בְּכוֹלְהוּ עֲלָמִין" כֵּאֲשֶׁר
57 הַסְטָרָא אַחֵרָא (הַצַּד הָאֲחֵר
58 שֶׁאֵינוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה) נִכְפֵּית
59 (כְּשֶׁמִּגְבְּרִים עֲלֶיהָ וּמְבַטְלִים
60 אוֹתָהּ) מִתְּעַלָּה כְּבוֹרוֹ שֶׁל
61 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל
62 הָעוֹלָמוֹת.
63 וְהִנֵּה מָה שְׂאוֹמֵר הַזוֹהַר
64 שֶׁעֲבוּדַת הָאָדָם גּוֹרֵמַת עֲלֶיהָ
65 בְּכַבּוּד ה' "בְּכוֹלְהוּ
66 עֲלָמִין", הַפְּנוּנָה עַל
67 מְדְרַגַּת הָאוֹר הָאֱלֻקִּי
68 דְּהוּא בְּכוֹלְהוּ עֲלָמִין שֶׁהוּא [מֵאִיר] בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּהָ, וְהִנֵּנוֹ אוֹר
69 הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין שְׂמֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּהָ, כְּמֵבֹאֵר בְּקַבְלָה
70 וְחִסְדוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלֻקִּי בֹא לְעוֹלָם בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים הַנְּקָרָאִים "אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל
71 עֲלָמִין" ו"אוֹר הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין". אוֹר הַסּוֹבֵב הוּא הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר הָאֵינְסוּפִי
72 הַבְּלָתִי מוֹגְבֵל שְׂמֵאִיר עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבֹרָאִים בְּשׂוּהָ, וְנִקְרָא 'סוֹבֵב' עַל
73 שֵׁם שְׂמֵאִיר עַל הָעוֹלָמוֹת 'מִלְּמַעְלָה', מְבַלֵּי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם וְאוֹר הַמְּמַלֵּא הוּא
74 הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר כְּפִי שֶׁבֹא בְּגִבּוֹל וְצִמְצוּם בְּהַתְּאֵמָה לְכָל עוֹלָם וְלִכְּל נִבְרָא לְפִי
75 עֲנִינּוֹ וּמִתְּלַבֵּשׁ כְּכָל אֶחָד מֵהֶם בְּפִנְיּוֹת דְּבְּעוֹלָמוֹת הָרִי יֵשׁ חֲלוּקִי
76 מְדְרַגּוֹת, הָעוֹלָמוֹת נִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה בְּרַגְתָּם, הֵינּוּ בְּאִיּוֹ מִידָה הָאוֹר הָאֱלֻקִּי
77 מֵאִיר בְּהֶם דְּאֵינּוֹ דוּמָה עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְעוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים,
78 וְהַהֲבֵדֵל בֵּינֵיהֶם הוּא דְּבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים מֵאִיר הָאוֹר הָאֱלֻקִּי
79 בְּגִלּוּי, וּבְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים הָאוֹר הָאֱלֻקִּי אֵינוֹ מֵאִיר בְּגִלּוּי
80 כָּל כָּף, וְיֵשׁ שְׂהָאוֹר בֹּא בְּכַחֲנֵת הָעֲלָם וְהִסְתֵּר, הֵינּוּ שֶׁלֹּא זֶה
81 בְּלִבְד שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בְּגִלּוּי כִּלְכֵּךְ אֵלֶּא אֵינוֹ מֵאִיר כִּלְל (וּמִידַת הַגִּילּוּי הִיא
82 הַהֲבֵדֵל בֵּין הָעוֹלָמוֹת, כִּי בְּעֵצֶם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא כְּכָל מְקוֹם בְּשׂוּהָ

3 (ראה תניא פרק כז. לוקטי תורה ריש פרשת פקודי. שם פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על כן יאמרו פרק ב.

ביאור בדרך אפשר

1 ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים אלא שמצד העולמות יש הבדל עד כמה האור
2 מאיר בהם בגלוי) **וְיֵשׁ בְּזֶה חִלּוּקֵי מַדְרָגוֹת**, הבדלי דרגות, באיזו מידה
3 האור האלוקי המאיר באותו עולם גלוי או נעלם ונסתר **וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "אֶף**
4 **יָדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ וְיִמְיָנִי טַפְחָה שְׁמַיִם"**, **וְאֵיתָא** ומוכבא על פסוק זה
5 **בַּמִּדְרָשׁ** ⁴ **נְטָה יְמִינוֹ**
6 **וּבְרָא שְׁמַיִם, וְנָטָה** 1 **וְנָטָה**
7 **שְׁמַאלוֹ וּבְרָא אֶרֶץ"**, 2
8 כלומר, הקדוש-ברוך-הוא ברא
9 את השמים באמצעות 'יד ימין'
10 ואת הארץ באמצעות 'יד שמאל'
11 **וְיָדוּעַ דִּיד דְּיָמִין מוֹרָה עַל**
12 **הָאֹר וְהַגְּלוֹי יוֹתֵר** מאשר
13 יד שמאל (כמוכן גם מהנאמר
14 ב"פתח אליהו" שיד ימין היא
15 מידת החסד ויד שמאל היא
16 מידת הגבורה והרי החסד היא
17 מידת הנתינה והגילוי, והגבורה
18 היא מידת הצמצום וההסתור),
19 **וְזֶהוּ** הפירוש הפנימי בדברי
20 הכתוב **"וְיִמְיָנִי טַפְחָה**
21 **שְׁמַיִם"**, ד"שְׁמַיִם"
22 הנמצאים למעלה **הַפְּנֹנָה**
23 **עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים - שֵׁם**
24 **הַגְּלוֹי בְּבַחֲיִנַת יְמִין**
25 **שֶׁהוּא גְּלוֹי הָאֹר, וְהָאֹר**
26 **עֲצָמוֹ הוּא בְּבַחֲיִנַת גְּלוֹי,**
27 כלומר שבעולמות העליונים יש

ביאור בדרך אפשר

עם הגבלות ואילו הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש בגדרי המציאות,
ובעוד שבריאה "יש" מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם הייתה, עולם
האצילות נקרא "גילוי ההעלם" להורות שאין הוא מציאות חדשה של "יש"
שלא היה קודם לכן אלא רק גילוי של מה שהיה נעלם בדרגות שלמעלה ממנו
(ולכן, למרות שגם בעולם
האצילות יש עשר ספירות
מוגדרות וגם הוא נחשב "עולם",
בכל זאת הוא נקרא "אלוקות
ממש"), **וְאֲצִילוֹת מְלֻשׁוֹן**
52 **אֲצֵלוֹ וְסַמוּךְ**, כלומר, עולם
53 'קרוב וסמוך' לבורא יותר
54 מהעולמות ב"ע שלמטה ממנו
55 שביחס לאצילות הם רחוקים
56 מהבורא **וְכֵן פְּרוּשׁ אֲצִילוֹת**
57 **מְלֻשׁוֹן הַצֵּלָה** האצלה
58 **וְהַפְּרָשָׁה**, וגם המשמעות הזו
59 באצילות, מלשון האצלה
60 והפרשה (כמו שכתוב בתורה
61 לגבי משה רבנו ושבעים הזקנים
62 "ויאצל מן הרוח") מלמד על
63 מעלתו המיוחדת של עולם
64 האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
65 מהדרגות הגבוהות באלוקות
66 שלמעלה מהאצילות ואינו דבר
67 חדש אלא כמו חלק שנאצל
68 והופרש מהם **דְּאֲצִילוֹת עִם**
69 **הַיְיִוָּתוֹ בְּחִינַת עוֹלָם,**

70 ובמובנים מסוימים הוא דומה לעולמות שלמטה ממנו (וגם בו יש עשר
71 ספירות מוגדרות, מושג שלא קיים באותה צורה למעלה מהאצילות) **אֲבָל**
72 **בְּכֻלּוֹתוֹ** עולם האצילות הוא **בְּכֻלּוֹ עוֹלָמוֹת הָאֵין סוּף**, שלמעלה
73 ממדידה והגבלה, **מֵה שְׁאֵין בְּן בְּרִיאָה** עולם הבריאה שהוא העולם הבא
74 לאחר עולם האצילות **שֶׁהוּא הַתְּחִלַּת הַמְּצִיאוֹת בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ מֵאֵין**
75 ולמרות שעולם הבריאה הוא רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות
76 ממש וגם הוא עולם רחני נעלה, בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא
77 אותו. **וְזֶהוּ** פירוש התחלת הפסוק שהובא לעיל **"כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי**
78 **וְלִכְבוֹדִי"**, שכונתו לעולם האצילות **דְּשֵׁמִי וְכִבּוּדִי** לשון הפסוק "שמי"
79 וכבודי" מלמד שמדובר בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגת הקדוש-ברוך-הוא
80 אומר עליה השם שלי והכבוד שלי **הוּא** האור האלוקי **הַמְּיַחֵד בֵּי** והוא
81 דבר אחד ומאוחד איתי בעצמי **עֲדִין**, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר
82 שבהם האחדות עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פחות ניכרת **שְׁקָאֵי** והכוונה
83 היא **עַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְיִוָּד** עולם שמאוחד עם
84 הבורא **וְהַתְּפִלּוֹת** שהאורות והספירות שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן

28 גילוי אלוקות בשני מובנים, האחד – שיש בהם אור רב, והשני – שהאור הוא
29 בגלוי ולא בהעלם **"וְאֶרֶץ"** **הַפְּנֹנָה עוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים, הֵם**
30 **מְבַחֲיִנַת שְׁמַאל שְׁאֵין הָאֹר בְּגְלוֹי כֹּף, וְגַם הָאֹר עֲצָמוֹ**
31 **בָּא בְּבַחֲיִנַת הָעֵלִם וְהַסְתֵּר**, והם עולמות תחתונים בשני המובנים
32 האמורים גם במידת האור שהוא אור מועט וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם
33 והסתור, והולך ומפרט את החלוקה הכללית בין העולמות העליונים לעולמות
34 התחתונים **פִּדְיוֹעַ הַהַפְּרָשׁ הַבְּדֵל בְּד' עוֹלָמוֹת**, בין ארבעת העולמות
35 הכלליים **דְּכְתִיב** כפי שמרומז בכתוב **"כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי**
36 **בְּרִאתוֹ יִצְרָתוֹ אֶף עֲשִׂיתוֹ"**, **שֵׁהֵם ד' עוֹלָמוֹת - אֲצִילוֹת**
37 **בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָה - בְּזֶה** בחלוקה זו **הָאֹר אֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא**
38 **בְּאֲצִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָה**, בארבעת העולמות
39 עצמם יש הבדל גדול במיוחד בין עולם האצילות, העליון מביניהם, לשלושת
40 העולמות שלמטה ממנו בריאה, יצירה עשִׂיָה **הָאֲצִילוֹת הוּא** ⁵ **בְּבַחֲיִנַת**
41 **גְּלוֹי הָעֵלִם**, הבריאה כולה מוגדרת כ"יש" (דבר, מציאות מוגשת)
42 מ"אין" (לא-דבר, שאינו מציאות מוגשת) כי הבריאה היא מציאות מוגדרת

(4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר]
דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 של ענייני העולם הזה ועבודה זו היא בשני האופנים האמורים **בבחינת**
 43 **אתפפא** ו**אתהפכא** **דוקא** ורק המגע עם ענייני העולם וההתגברות על
 44 הקליפה והסטרא-אחרא בדרך "אתכפא" בדרך "אתהפכא" בכוחה לגרום
 45 המשכתו של האור האלוקי הנעלה ה"סובב כל עלמין".

46 **וזהו** הפירוש בדברי הוזהר
 47 "**כד אתפפא סטרא-**
 48 **אחרא**", **פאשר פועל**
 49 **האדם בעבודתו** הרוחנית
 50 **להיות אתפפא סטרא-**
 51 **אחרא ואתהפכא חשוכא**
 52 **לנהורא**, כאמור לעיל, **הנה**
 53 **יתרון האור הוא מהחשף**
 54 **דוקא**, כתוב (בקהלת) "וראיתי
 55 אני שיש יתרון לחכמה מן
 56 הסכלות כיתרון האור מן
 57 החושך" **והינו** ואחד
 58 הפירושים ב"יתרון האור מן
 59 החושך" **דכאשר החשף**
 60 **נהפך לאור**, **הנה נעשה**
 61 **יתרון האור**, כלומר, באור
 62 שמאיר מתוך החושך יש יתרון
 63 ומעלה מיוחדת לגבי אור סתם,
 64 וזו המעלה המיוחדת של
 65 "אתהפכא" שעניינה הוא הפיכת
 66 החושך לאור שהיא פועלת את
 67 "יתרון האור" היינו **שהאור**
 68 **מאיר בגלוי** בכל העולמות
 69 **עד אשר יאיר למטה**
 70 **ממש**, **והינו שנמשך**
 71 **האור באפן פנה** שיש בו
 72 יתרון גדול, **אשר אפן**
 73 **המשכתו הוא בכל**
 74 **העולמות בשנה**.

75 **וזהו** לסיכום, פירוש דברי הוזהר "**כד אתפפא סטרא-אחרא**
 76 **אסתלק יקרא דקודשא בריה** **הוא בכולהו עלמין**", עליית
 77 כבודו של הקדוש-ברוך-הוא בכל העולמות פירוש **בחינת האור**, המשכה
 78 והתגלות של אור נעלה ביותר **שנמשך**⁶ מלמעלה למטה ומתגלה בעולם
 79 **אור הסובב כל עלמין שאפן המשכתו** הוא ביתרון גדול **בבחינת**
 80 **סובב ומקיף בכל העולמות בשנה**, **ואם בן מאיר גם למטה**
 81 **כמו שהוא למעלה** כלומר, לא זו בלבד שהאור "סובב" מאיר גם
 82 למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בדיוק כמו למעלה.

1 יחד בטלות לגבי הכורא, כיוון **שהאור שם בתכלית הגלוי**, ללא כל
 2 העלם והסתר **דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בריאה**
 3 **יצירה עשה**, אין כל דימיון בין מידת גילוי האור בעולם האצילות למידת
 4 גילוי האור בעולמות ב"ע **ויבכריאה יצירה עשה עצמן יש חלוקי**

5 **מדרגות** הבדלי דרגות
 6 **בהגלוי אורות** במידת הגילוי
 7 של האורות **כמו שהוא**
 8 **בעולם הבריאה ועולם**
 9 **היצירה ועשה** שבעולם
 10 הבריאה האור מאיר בגילוי יותר
 11 מאשר בעולם היצירה, ובעולם
 12 היצירה יש יותר גילוי מאשר
 13 בעולם העשייה, נמצא שבסך
 14 הכול יש עולמות שונים בדרגות
 15 שונות.
 16 **אמנם כל זה** כל הבדלי
 17 הדרגות בין העולמות השונים
 18 המבוארים לעיל **הוא בהאור**
 19 האלוקי **שבא להחיות את**
 20 **העולמות בבחינת ממלא**
 21 **כל עלמין**, שמתלבש בכל
 22 עולם לפי ערכו ולפי מהותו
 23 המיוחדת **אבל בהאור**
 24 האלוקי **שהוא מצד עצמו** אור
 25 אינסופי לא מדוד ולא מוגבל,
 26 האור **שהוא למעלה**
 27 **משכיכות אל העולמות**,
 28 **והוא בחינת אור הסובב**
 29 **כל עלמין**, **שבא ומאיר**
 30 **בבחינת סובב ומקיף**
 31 **לעולמות**, ואינו מאיר בכל
 32 עולם לפי מהותו הפרטית **הרי**

33 **מאיר בכל העולמות בשנה**, באותה מידה, **וזהו** פירוש דברי הוזהר
 34 שאורו של הקדוש-ברוך-הוא מאיר "**בכולהו עלמין**", בכל העולמות
 35 **והינו שאור זה הנה אפן המשכתו הוא בכל העולמות בשנה**
 36 והוא מאיר באותה מידה בעולם האצילות העליון ובעולם העשייה התחתון.
 37 **אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין**, שאכן יבוא ויאיר
 38 בפועל (כמבואר בחסידות שיש אורות אלוקיים שמשפיעים קיום וחיות
 39 בעולמות מצד עצמם (כי הקדוש-ברוך-הוא "חפץ חסד") ויש אורות שיורדים
 40 ונמשכים למטה רק על-ידי עבודת האדם. והמשכתו אור "הסובב כל עלמין"
 41 בכל העולמות **הוא על ידי העבודה** של האדם **בעבודת הבורים**

(6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק שהוא בחינת גילוי אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף פרשת ויקהל עיין שם).

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקֹּדֶשׁ וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְכֶם", לפי כל האמור מובן כיצד
 2 השראת השכינה ("ושכנתי בתוכם") אכן יכולה להיות בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
 3 וְאֶחָד מבני ישראל, כי על ידי הַעֲבוּדָה דְּבַחֲנִית אֲתַפְּאֵא
 4 וְאֲתַהֲפְּאֵא חֲשׂוּכָא לְנַהֲרָא, הנה נעשה על ידי זה יתרון
 5 הָאוֹר, כאמור לעיל במעלת
 6 ויתרון האור שבא מתוך החושך
 7 דְּאִסְתְּלַק יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא
 8 בְּרִיךְ הוּא בְּכוֹלָהוּ
 9 עֲלָמִין, שְׂמָאִיר וּמְתַגְלָה
 10 בכל העולמות במידה שווה אֹר
 11 הַסּוֹבֵב שהוא האור הנעלה
 12 שלמעלה משייכות לעולמות
 13 אבל על ידי "אתכפיא"
 14 ו"אתהפכא" הוא מאיר
 15 בעולמות.
 16 קָצוּר. עֵקֶר שְׂכִינָה שׁוּרָה
 17 ומתגלית בַּתְּחִתּוֹנִים דְּוּוּקָא
 18 בעולמות התחתונים ביותר, כך
 19 היה בתחילת הבריאה וכן היה
 20 בהקמת המשכן על ידי משה
 21 רבנו. יְבָאָר דְּכֻנַּת הַמַּטֵּרָה
 22 של פְּרִיאַת הַעוֹלָמוֹת היא
 23 שְׂיִהְיֶה דִּירָה לְקִדּוּשׁ-בֵּרוּךְ-
 24 הוּא בעצמו בַּתְּחִתּוֹנִים,
 25 ובמיוחד בעולם הזה וְנַעֲשֶׂה
 26 מטרה זו של עשיית העולם
 27 התחתון ל'דירה' לְקִדּוּשׁ-בֵּרוּךְ-
 28 הוּא מיושמת 'על ידי'
 29 אֲתַפְּאֵא וְאֲתַהֲפְּאֵא,
 30 שְׂמָמְשִׁיף האדם העובד את
 31 ה' בדרכים אלה את אֹר
 32 הַסּוֹבֵב, שְׂזָהוּ אֹר הַמָּאִיר
 33 בְּכוֹלָהוּ עֲלָמִין בכל העולמות בְּשָׁוָה.

ביאור בדרך אפשר

43 ש"אתכפיא" היא עבודת כל אדם ו"אתהפכא" היא עבודת הצדיקים) וְלִכְן
 44 אַחַת הַעֲבוּדוֹת שְׂהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ הוּא עֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרָבָנוֹת,
 45 שְׂהוּא עֲבוּדָה רוּחָנִית שְׂבַנְפֵּשׁ, כי הקרבת הקרבנות בגשמיות הייתה
 46 מלווה בעבודה רוחנית-נפשית. וְזֶהוּ החלק הרוחני-נפשי של עבודת הקרבנות
 47 הוּא עֲנִין הַשְּׂתַתְּפוּת
 48 הַפְּתָנִים וְהַלּוּיִים
 49 בַּעֲבוּדָתָם וְשִׁירָם וְזִמְרָם
 50 בְּעַת הַבָּאָת הַקְּרָבָן, שְׂזָהוּ
 51 עֲבוּדָה רוּחָנִית כי פרט
 52 להקרבת הקרבן בפועל, הכהנים
 53 היו עובדים עבודה רוחנית
 54 והלויים היו שרים ומזמרים בעת
 55 העבודה במקדש וגם זו עבודה
 56 רוחנית.
 57 וכיוון שעבודת הקרבנות היא
 58 עבודה רוחנית, הרי היא שייכת
 59 לכל אדם, בכל זמן ובכל מקום,
 60 כפי שהולך ומבאר.
 61 וְעֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרָבָן
 62 בַּעֲבוּדָה בְּנַפְשׁ הָאָדָם
 63 הוּא, דְּכְתִיב⁷ בתחילת
 64 פרשת הקרבנות בתורה, בחומש
 65 ויקרא "אָדָם כִּי יִקְרִיב
 66 מִכֶּם קָרְבָן לַהוֹי', מִן
 67 הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן
 68 כו', דְּלִכְאוּרָה יִקְשֶׁה יֵשׁ
 69 לתמוה על לשון הכתוב דָּאָם
 70 הִיְתָה פְּנִיתוּ בְּזָה באמירה
 71 "אדם כי יקריב מכם" וְכִן
 72 לְבָאָר מִשְׁפָּטֵי הַקְּרָבָן
 73 הלכה למעשה, הָיָה לִיָּה
 74 לְמִימַר היה לו (לפסוק) לומר
 75 אָדָם מִכֶּם אחד מבני ישראל כִּי יִקְרִיב קָרְבָן לַהוֹי', הִנֵּה כֹּף וְכֹף
 76 יְהִיָּה מִשְׁפָּט הוֹבָאָת הַקְּרָבָן וְהַלְכוּתֵיו, וּמִפְּנֵי מָה אֹמַר
 77 "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם" לשון שמשמעו הקרבה "מכם", מעצמכם וְכוּ'.
 78 אֲלָא יְדוּעַ בתורת החסידות הַפְּנִינָה בְּזָה הטעם שהכתוב אומר "אדם כי
 79 יקריב מכם" ולא "אדם מכם כי יקריב" הוּא שְׂבָא הכתוב לא לבאר רק את
 80 דיני הקרבנות בפועל אלא גַם לְבָאָר פְּלִלוֹת עֲנִין הַקְּרָבָנוֹת בַּעֲבוּדָה
 81 הרוחנית בְּנַפְשׁ הָאָדָם, וְזֶהוּ הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אָדָם כִּי
 82 יִקְרִיב", הָאָדָם פְּאֲשֵׁר יִתְקַרֵּב לְאֱלֹקוֹת, כאשר תהיה לו התנוררות
 83 ויעלה ברצונו להתקרב לאלוקות (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי ונשמתו
 84 מלוכשת בגוף גשמי כך שהוא רחוק מאלוקות) הִנֵּה מִכֶּם מתוך עצמכם

7 (ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 הוא קרְבַן לַהוֹי', ובנוסף לכך מִמֶּם וּבְכֶם תְּלוֹי הַדָּבָר לְהִיּוֹת
 2 קרְבַן לַהוֹי', הִינּוּ לְהִיּוֹת קְרוֹב אֶל הוֹי', וכאשר האדם רוצה
 3 להתקרב לאלוקות אין הדבר תלוי אלא בו עצמו דִּדְוֵע דְקָרְבָנוֹת⁸ מלשון
 4 קירוב והתקרבות הֵם עֲנִין קְרוֹב גם כמוֹבן של הקרבה, לתת ולמסור את
 5 הפחות והחוששים וכאשר
 6 האדם מבקש להתקרב לאלוקות
 7 עליו למסור את הכוחות
 8 והכישרונות והיכולות שלו
 9 לעבודת ה', וּבָא בְּזָה הכתוב
 10 "אדם כי יקריב מכם" לְבָאָר,
 11 דְכָאָשֶׁר בָּא האדם
 12 לְהִתְקַרֵב לְאֱלֹהִים, הוא
 13 "מִמֶּם", וְהִינּוּ שְׂתִלוֹי
 14 הַדָּבָר בְּכֶם, באדם עצמו,
 15 דָּאֵל יֹאמֶר אָדָם בייאושו
 16 ממצבו אֵיךְ אֲתִקְרַב אֶל
 17 אֱלֹהִים, ויִימְנַע מעבודת
 18 הקירוב לאלוקות מתוך חשש
 19 שהדבר הוא מעל ומעבר
 20 ליכולתו וּבְפִרְט בָּאָשֶׁר
 21 יוֹדֵעַ בנפשו פנימה את
 22 מהותו הַעֲצָמִי מצבו
 23 ומעמדו הרוחני כפי שהוא
 24 בעצם, באמת שְׁהוּא
 25 בְּשִׁפְלוּת נחות ביותר
 26 וּמְלַכְלֵךְ מבחינה רוחנית
 27 בְּכִמְהָ עֲנִינִים לא טובים
 28 שנדבקו בנפשו ופגמו בה, וְאֵם
 29 בֶּן הוּא בְּתִכְלִית בשיא
 30 הֶרְחֹק מְאֻלָּקוֹת וכדי
 31 להתקרב לאלוקות עליו לדלג על
 32 פני פער גדול והוא עשוי לשאול
 33 את עצמו וְאֵיךְ אֲתִקְרַב לְאֱלֹהִים, וְעַל זֶה כדי להסיר את החשש הזה
 34 הוּא אוֹמֵר שאין לחשוש מפני המרחק הגדול כי מִמֶּם, בְּכֶם הַדָּבָר
 35 תְּלוֹי, דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל גם מי שלפי שעה נמצא במצב רוחני
 36 מאד שפל ונחות יְכוּל לֹאמְרֵי וצריך לשאוף להתעלות למצב רוחני נעלה
 37 מאד ולשאול את עצמו מְתִי יִגְיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתֵי אֲבָרְהָם
 38 יִצְחָק וְיַעֲקֹב, היינו שעליו לשאוף להגיע לרמה רוחנית כל כך נעלית, כמו
 39 האבות, וְאֵינּוּ בְּזָה הַגְּבֻלוֹת פְּלָל, שום דבר לא מהווה הגבלה שבגללה
 40 רק אנשים מסוימים, נעלים במיוחד, יוכלו להתקרב לאלוקות וְאֵינּוּ שוֹם
 41 דְּבָר הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב חֲלִילָה, ושום דבר לא יכול להוות, חלילה, מחסום

ביאור בדרך אפשר

42 ומעצור בדרכו של האדם הרוצה לַעֲלוֹת ממצבו הרוחני הנחות וְלַהֲגִיעַ
 43 וְלַהֲתַקְרַב לְאֱלֹהִים, וְאֵינּוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא
 44 בְּטְרוּוֹנֵיָא¹⁰ עִם בְּרִיּוֹתָיו, מלכתחילה, הקדוש-ברוך-הוא לא דורש
 45 מהבריות דברים שאין להם יכולת לבצע וּמִתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּכָל אֶחָד
 46 וְאֶחָד לְפִי כַחוֹ וְיִכְלָתוּ
 47 ובכל אדם מאיר אור אלוקי עד
 48 כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
 49 כְּדֵאִיתָא מובא בְּמִדְרָשׁ
 50 רַבָּה¹¹ "וּכְשֶׁאֲנִי הַקְדוּשׁ-
 51 בְרוּךְ-הוּא מְבַקֵּשׁ מבני אדם
 52 לעשות דבר כזה או אחר אֵינִי
 53 מְבַקֵּשׁ לְפִי פְחִי בהתאם
 54 לכוחות ויכולות שלי, של
 55 הקדוש-ברוך-הוא אֵלֵא לְפִי
 56 פְחִין", לְפִי הַפֶּחַ שֶׁל כָּל
 57 אֶחָד וְאֶחָד מבני ישראל
 58 בִּפְרֹט, דְּעַל יְדֵי זֶה על-ידי
 59 הכוחות שהקדוש-ברוך-הוא
 60 נוֹתֵן לְכָל אָדָם הִנֵּה בְּכַח כָּל
 61 אֶחָד וְאֶחָד מבלי יוצא מן
 62 הכלל לַעֲלוֹת להתעלות ממצבו
 63 לפי שעה וְלַהֲגִיעַ לְמִדְרָגָה
 64 הַיּוֹתֵר נְעִלִית וכאמור,
 65 הכוונה היא להתעלות אפילו
 66 לדרגת האבות.
 67 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הפנימי בכתוב
 68 "אָדָם כִּי יִקְרִיב", דְּבִכְדֵי
 69 שְׁהָאָדָם יִתְקַרַב לְאֱלֹהִים
 70 הוּא "מִמֶּם", שְׂפָכֶם
 71 הַדָּבָר תְּלוֹי, כמבואר לעיל,
 72 וְהִינּוּ והעבודה הרוחנית הזו
 73 היא "מִמֶּם קְרַבַן לַהוֹי",
 74 דְּמִמֶּם מתוך עצמכם תִּקְרִיבוּ אֶת הַקְרַבַן לַהוֹי', דָּאֵינּוּ הַפְּנוּנָה רַק
 75 הַקְרַבַן שֶׁל הַבְּהֵמָה הגשמית על גבי המזבח הגשמי בְּלִבְד, כִּי אִם
 76 מִמֶּם מתוך האדם עצמו מִמֶּשׁ, וְהוּא "מִן הַבְּהֵמָה", הַבְּהֵמָה
 77 שְׂבִלְבוֹ שֶׁל אָדָם, שְׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית כפי שכתוב בכתבי
 78 הארז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א') "דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד
 79 רשע, יש שתי נשמות... שהן שתי נפשות, נפש אחת מצד הקליפה וסטרא
 80 אחרא", והיא הנפש הבהמית, ונפש השנית שהיא הנשמה האלוקית, ועל האדם
 81 לקרב ולהעלות את נפשו הבהמית לאלוקות. והכתוב משיך ומפרט לגבי
 82 הקרבן "מן הבהמה" שעליו להיות "מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאֵן", הֵן הֵמָּה

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 הפְּרָטִי מְרַגֵּז וְהוֹסִיגִים הַשּׁוֹנִים דִּישְׁנֻם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְכִידּוּעַ
 2 הָעֲנִינִים בְּזָה, דְּאֵינּוּ דוֹמָה הָאֶפְנֵי הַבְּרוּרִים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד,
 3 כַּאֲמֹר לַעֲלֵל עֲבוֹדַת הַקֶּרְבָּנוֹת הַרוֹחֲנִית (עַל יְדֵי "אֲתַכְפִּיא" ו"אֲתַהֲפֵכָא")
 4 נִקְרָאת "עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים" (מוֹשֵׁג רַחֵב שְׂכוּלָל גַּם אֶת עֲנִינֵי הַעֲלֵאת נִיצוּצוֹת
 5 הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְלוּ בְּעֲנִינִים
 6 גַּשְׁמִיִּים. וְכֵן הַכוּוֹנָה בְּעֵקֶר
 7 לְבִירוּר' וְתִיקוּן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 8 הַבְּהֵמִית עֲצֵמָה שֶׁעֲנִינֵי הַפְּרֵדָּה
 9 הַטּוֹב שְׁבָה מֵהָרַע, וְיִסְכֹּךְ וְעִידוּן
 10 הַמִּידוּת הַלֵּא טוֹבוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 11 הַבְּהֵמִית שֶׁנוֹעֵד לְהֵבִיא הַעֲלָה
 12 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְקְדוּשָׁה וְעַד
 13 לְהַתְּאַחֲדוֹת שֶׁלָּה עִם הַנֶּפֶשׁ
 14 הָאֱלוּקִית עַל יְדֵי הַפִּיכָה
 15 לְקְדוּשָׁה, וּבַעֲבוּרָה זֶה יֵשׁ
 16 הַבְּרָלִים בְּהַתָּאם לְאוֹפִיָּה
 17 וּמֵהוּתָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 18 (שֶׁכָּל אָדָם) דִּישְׁנֻ שֶׁהַנֶּפֶשׁ
 19 הַבְּהֵמִית שֶׁלּוֹ הוּא "מִן
 20 הַבָּקָר" הֵינּוּ נֶפֶשׁ בְּהֵמִית
 21 מְגוּשְׁמֵת בְּדוֹגְמַת שׁוֹר נִגָּח
 22 וְכַעַל מִדּוֹת גִּסּוֹת בְּיוֹתֵר,
 23 וְיֵשׁ שֶׁהוּא צֵאֵן שֶׁהוּא
 24 בְּהֵמָה דְּקָה וְלֹא גִסָּה, אֵף
 25 שֶׁגַּם זֶה בְּכָלֵל בְּהֵמָה,
 26 אֲבָל הוּא בְּדָקוֹת עַל כָּל
 27 פְּנִיָּם וּבִיחַס לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 28 מִסּוּג "בָּקָר", הֵרִי נֶפֶשׁ בְּהֵמִית
 29 מִסּוּג "צֹאֵן" הִיא עֲרִינָה וְדִקָּה"
 30 כִּךְ שֶׁבְּמוֹבְנִים מִסּוּיִימִים מֵלֹאֲתַת
 31 הַבְּרוּר וְהַתִּיקוּן שֶׁלָּה יוֹתֵר קֵלָה (וְכַמְבָּאָר בְּאַרְיִכוּת¹² בְּקִנְטָרְס
 32 הַתְּפִלָּה, תר"ס מאמר מיוחד בנושא עבודת ה' בתפילה שכתב הרבי
 33 הרשב"ב נ"ע בשנת תר"ס שם הוא עוסק בהרחבה בביאור סוגים שונים של
 34 הנפש הבהמית ואופן הביור וההעלאה של כל סוג), וְזֶהוּ שְׂאוּמֵר הַפְּסוּק
 35 וּמִסִּיִּים אֲשֶׁר "תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבַּנְכֶם" שֶׁעַל כָּל אָדָם לְהַקְרִיב אֶת הַקֶּרֶבֶן
 36 הַמִּיּוּחַד שֶׁלּוֹ בְּהַתָּאם לְמַהוּתָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הַפְּרִטִית שֶׁלּוֹ.
 37 וְהוֹלֵךְ וּמוֹסִיף פְּרִטִים לְגַבִּי הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת הַקֶּרְבָּנוֹת בַּעֲבוּדָה הַרוֹחֲנִית
 38 שֶׁל הָאָדָם:
 39 וְהִגָּה בְּהַקְרָבָן הַגְּשָׁמִי אוֹפֵן הַעֲבוּדָה הוּא שְׂמֵבִיאֵין בְּמִשְׁכַּן וּבְבֵית
 40 הַמִּקְדָּשׁ בְּהֵמָה גְּשָׁמִית וְלֹאֲחֵר תְּהִלֵּךְ הַשְּׁחִטָּה וְשֹׂאֵר הַהַכּוֹת שׁוֹרְפִים אֶת
 41 הַבְּהֵמָה (כּוֹלָה או חֲלִיקָה, בְּהַתָּאם לְסוּג הַקֶּרֶבֶן) עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח, וְהִיָּה
 42 הָאֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה, מְלַבֵּד הָאֵשׁ שֶׁהוֹלִיקוּ הַכֹּהֲנִים הִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נֹס

ביאור בדרך אפשר

43 שִׁירָדָה עַל הַמְּזֻבָּח אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְכִדְאִיתָא וְכַמּוּ שְׂכָתוּב בְּיוֹמָא (כַּא
 44 עֲמוּד ב) רְבוּצָה כְּאֵרִי שֶׁהָאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם אֶל הַמְּזֻבָּח הִיָּתָה
 45 רְבוּצָה עֲלֵיו כְּמוֹ אֲרִיָּה שְׂרוּבֵץ עַל הָאָרֶץ (גְּחִלָּת שֶׁל אֵשׁ שֶׁנִּפְלָה מִן
 46 הַשָּׁמַיִם בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה וְהִיָּתָה עַל הַמְּזֻבָּח, רש"י). וּבִזְהַר
 47 אִיתָא מוֹבָא אוֹדוֹת הָאֵשׁ
 48 שִׁירָדָה עַל הַמְּזֻבָּח
 49 מֵהַשָּׁמַיִם¹³ "אֲרִיָּה דְאֲכַל
 50 קוּרְבָּנִין", אֲרִיָּה שְׂאוּכַל
 51 קִרְבָּנוֹת, הִגָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא
 52 בְּעֲבוּדָה הַרוֹחֲנִית בְּנֶפֶשׁ
 53 הָאָדָם, שֶׁאֵף הִיא צְרִיכָה
 54 לְהִיָּתֵר בְּדֶרֶךְ זֶה כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
 55 וּמִפְּרֵט הֵרִי יֵשׁ אֵשׁ
 56 שֶׁלְּמַעְלָה, שְׂבָאָה מִלְּמַעְלָה
 57 לֹא מִצַּד עֲבוֹדַת הָאָדָם וְהוּא
 58 הַרְשָׁפִי אֵשׁ שֶׁבְּנֶפֶשׁ
 59 הָאֱלֹקִית, שְׂקִימִים בְּהַמְּעַצֵּם
 60 מֵהוּתָה כִּי הַצִּמְאוּן וְהַתְּשׁוּקָה
 61 לְאֱלוּקוֹת בּוֹעֲרִים כַּאֲשֶׁר
 62 וְכַמְבָּאָר הַפְּסוּק בְּשִׁיר הַשִּׁירִים
 63 "רְשָׁפִיה רְשָׁפִי אֵשׁ
 64 שֶׁלְּהִבָּה יָהּ", וְאִיתָא
 65 בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (הוֹבָא
 66 בְּיִלְקוּט) עַל פְּסוּק זֶה שֶׁרְשָׁפִי
 67 הָאֵשׁ שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הֵם כְּאֵשׁ
 68 שֶׁלְּמַעְלָה, שְׂאֵין הָאֵשׁ
 69 מְכַבֵּה לְמִים וְאֵין הַמִּים
 70 מְכַבֵּין לְאֵשׁ, וְהֵינּוּ
 71 שֶׁבְּטָבַע הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
 72 מִצַּד טַבְעָה וּמֵהוּתָה הֵרִי יֵשׁ
 73 בּוֹ רְשָׁפִי אֵשׁ הָאֱהָבָה לְאֱלֹקוֹת, שֶׁנִּמְשָׁלָה לְאֵשׁ בְּגִלְל הַצִּמְאוּן הַכּוֹעֵר
 74 כַּאֲשֶׁר הוּא בְּדוֹגְמָא אֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה שְׂאֵין הַמִּים מְכַבֵּין אוֹתוֹ,
 75 וְהַמִּים שֶׁבְּנֶפֶשׁ שֶׁעוֹלִים לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה לְאֱלוּקוֹת וּבְכַל זֹאת לְמַעֲשֵׂה
 76 לֹא מְכַבִּים אוֹתָהּ הֵם לְמִים רַבִּים כְּכַתוּב בְּשִׁיר הַשִּׁירִים "מִים רַבִּים לֹא
 77 יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטֹפּוּ"¹⁴ בְּרַבּוּי הַטְּרָדוֹת
 78 בְּטְרָדַת הַפְּרִנְסָה וּבְכַלּוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת
 79 הַמְּכַלְכְּלִים וְעוֹלָלִים לְהוֹת גּוֹרֵם מִפְּרִיעַ, מִטְרִיד וּמְכַלְכַּל אֶת הָאָדָם
 80 מִלְּעִסְקָה כְּרֹאֵי בְּתוֹרָה וְעֲבוּדָה, וְלִמְרוֹת שֶׁהַטְּרָדוֹת הַלְלוּ הֵן רַבּוֹת מְאֹד
 81 וּמִטְרִידוֹת מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁטָּף וְזָרַם חֶזֶק שֶׁל מִים רַבִּים וּבְכָל זֶה הִגָּה גַּם
 82 הַנְּהָרוֹת שֶׁהֵם מִשַׁל לְמִים רַבִּים מְאֹד הוֹזְרִים בְּשִׁטָּף וּבּוֹרֵם חֶזֶק בְּיוֹתֵר לֹא
 83 יִשְׁטֹפּוּ, וְאֵין כְּכוּחַ שֶׁל הַטְּרָדוֹת וְהַפְּרִיעוֹת הַרְבּוֹת לְפָנָיו בְּאֱהָבַת ה'
 84 שְׂקִימַת בְּנֶפֶשׁ הָאֱלוּקִית לְפִי דְרְשָׁפִי אֵשׁ הָאֱהָבָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. 13) ראה זוהר חלק א, ו. ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. 14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נת. המשך מים רבים תרל"ו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

44 ימצא על ידו תורה הרבה" (מצודת דוד) וכאן הכוונה שמתהפף ה"שור" 45
 45 הוא הנפש הבהמית מבהמיותו והיא מפסיקה להיות "בהמית" ועולה 46
 46 ונקלל ברשפי אש התשוקה והצמאון לאלוקות שפנפש האלקית 47
 47 (וכמבואר בספר התניא שהנפש האלוקית והנפש הבהמית נלחמות זו עם זו 48
 48 על השליטה באברי הגוף וגם על 49
 49 השליטה בכוחות הנפשיים. 50
 50 והשאיפה של הנפש האלוקית 51
 51 היא להפוך את הנפש הבהמית 52
 52 לטוב, כמו שכתוב בתניא פרק 53
 53 ט: "לשנותה ולהפכה מתענוגי 54
 54 עולם הזה לאהבת ה'... שהרע 55
 55 נהפך להיות טוב גמור כמו יצר 56
 56 טוב ממש" ויכמו שש על ידי 57
 57 קרנן הגשמי הרי מתברר 58
 58 הניצוצי דומם צומח חי, 59
 59 בכל דבר גשמי יש ניצוצות של 60
 60 קדושה שהם מקור החיות 61
 61 והקיום שלו וכיון שניצוצות אלה 62
 62 ירדו והתלכשו בגשמיות 63
 63 וחומריות יש צורך לברר 64
 64 ולהעלות אותם בחזרה למקורם 65
 65 באלוקות. וכאשר מקריבים 66
 66 קרבנות מהדומם, הצומח והחי 67
 67 מבררים את הניצוצות שבהם 68
 68 הנה פמו כן על ידי 69
 69 ההקרבה ברוחניות 70
 70 שתוכנה הוא התקרבות של 71
 71 הנפש הבהמית לקדושה ואלוקות 72
 72 הרי מתברר ומתהפף 73
 73 החשוקא החושך דנפש 74
 74 הבהמית לנהורא לאור. 75
 75 וזהו התוכן הפנימי של הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", 76
 76 שבנוסף למשמעות הפשוטה של ציווי להקים את המשכן ובית המקדש, 77
 77 הכוונה גם להשראת השכינה והחדרת קדושה ואלוקות בנפש, וכאמור שלכן 78
 78 נאמר "בתוכם" (ולא "בתוכי") דבתוך כל אחד ואחד הרי על ידי 79
 79 עבודתו הרוחנית בבחינת אתפפא, והעקר המביא לידי 80
 80 אתהפפא כו', כאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור 81
 81 והיא האופן העיקרי שדרכו ממשכים קדושה לעולם הנה פד אתפפא 82
 82 סטרא-אתרא אסתלק יקרא דקודשא בריהו הוא פכולהו 83
 83 עלמין, ו"הסתלקות" ועליית כבודו של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן 84
 84 ענינה בבחינת האור והגלוי, של האור האלוקי בכל העולמות שהוא 85
 85 בבחינת סובב כל עלמין כו'. האור המאיר בכל העולמות בשווה, 86
 86 כמבואר לעיל.

ביאור בדרך אפשר

1 הוא ברגמת אש שלמעלה דאין המים מכפין אותה, היינו אש 2
 2 בעוצמה כזו ששום דבר לא יכול לכבות אותה ובנה צריך להיות 3
 3 ההקרבה ה"קרבן" של הנפש הבהמית, שגם הוא יהיה לו 4
 4 אהבה לאלקות, שאהבת ה' של הנפש האלוקית תשפיע על הנפש 5
 5 הבהמית שגם היא תתקרב 6
 6 לאלוקות וכמו שכתוב 7
 7 בפרשת "שמע ישראל" 8
 8 "ואהבת את הוי' אלקיך 9
 9 בכל לבבך", ואמרו 10
 10 רז"ל שדיוק הלשון "לבבך" 11
 11 ולא "לבך" וכאילו נאמר 12
 12 שאהבת ה' צריכה להיות בשני 13
 13 לבבות ולא רק בלב אחד מלמד 14
 14 שעל האדם לאהוב את ה' 15
 15 "בשני יצריך", גם ביצר 16
 16 טוב וגם ביצר הרע, דגם 17
 17 הנפש הבהמית ולא רק 18
 18 הנפש האלוקית יהיה לו 19
 19 אהבה לאלקות, דזה פא 20
 20 הדרך להביא לידי כך שאהבת ה' 21
 21 תהיה גם בנפש הבהמית היא 22
 22 על ידי התלבשות הנפש 23
 23 האלקית בנפש הבהמית, 24
 24 דתחלה במצב ההתחלתי 25
 25 הרי 15 הנפש הבהמית 26
 26 מצד עצמה ומטבע מהותה אין 27
 27 לו שום ידיעה והרגש 28
 28 בעניני אלקות פלל, 29
 29 אמנם על ידי התלבשות 30
 30 הנפש האלקית בגוף הגשמי 31
 31 ובנפש הבהמית, ומתבונן 32
 32 האדם באמצעות הנפש האלוקית שלו בהתבוננות אלקי דגם הנפש 33
 33 הבהמית יוכל להשיגו, התבוננות באופן ובסגנון המובן גם לנפש 34
 34 הבהמית הנה על ידי זה נעשה התקרבות הנפש הבהמית לעניני 35
 35 אלוקות (ויכמו שמבאר במקום אחר לגבי מהות ההתקרבות של הנפש 36
 36 הבהמית לאלוקות בעקבות פעולה מסוג זה של הנפש האלוקית שנעשה 37
 37 בשלב ראשון חקיקה החלטה והסכמה פללית בהנפש הבהמית 38
 38 דאלקות הוא גם פן דבר המוכן והמשג כו' ועצם החקיקה 39
 39 וההחלטה שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית לאלוקות), 40
 40 הנה אחר כך בשלב מאוחר יותר יש לנפש האלוקית השפעה יותר מעמיקה 41
 41 על הנפש הבהמית ותכוצאה מכך הוא כלשון הכתוב במשלי "רב תבואות 42
 42 בלח שור", לפי פשוטו כוונת הפסוק היא "הרבה תבואות באה עליי 43
 43 כח השור, כי יחרוש בשדה, רצה לומר המקבל עליו עול תורה כשור לעול

ביאור בדרך אפשר

1 קצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה הרוחנית בנפש האדם ד"אדם
 2 פי יקריב" כאשר אדם ירצה להתקרב לאלוקות צריך להיות "מכס
 3 קרבן" עליו "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש הבהמית שלו. אש
 4 שלמעלה ואש מלמטה, כשם שעל המזבח הייתה אש שירדה מלמעלה
 5 והייתה גם אש שהביאו למטה
 6 כך בעבודת ה' יש אהבה
 7 דנפש האלקית שקיימת בה
 8 מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
 9 ודנפש הבהמית שצריך
 10 להשפיע עליה ולהחירי בה
 11 אהבת ה', בדוגמת אש שבאה
 12 מלמטה. אהבה דנפש
 13 הבהמית באה על ידי
 14 התלבשות נפש האלקית
 15 בנפש הבהמית שתחילתה
 16 היא בהתבוננות באלוקות באופן
 17 המובן גם לנפש הבהמית.
 18 (ג) וקזה לאחר שנתבאר לעיל
 19 ענין השראת השכינה במשכן
 20 וענין השראת השכינה בנפש
 21 האדם יוכן מה שהמשכן
 22 היה מעצי שטים דקא,
 23 לאור המשמעות המיוחדת של
 24 המושג "שיטים" כפי שיתבאר
 25 להלן, דלהיות שעקר
 26 העבודה במשכן ומקדש
 27 הוא לאתהפכא חשוכא
 28 לנהורא, להפוך חושך של
 29 היפך הקדושה לאור אלוך
 30 שזהו ענין עבודת
 31 הקרבנות כנ"ל (ובפרט)¹⁶
 32 מעשה הקטרת שבו ענין
 33 בירור החושך והעלאתו לקדושה מודגש יותר מאשר בעבודות אחרות בבית
 34 המקדש כי הסממנים של הקטרת היו מדברים שאין בהם טעם ואינם משמשים
 35 למזון והם בבחינת דומם שנחות יותר מצומח וחי, ולאחר שעלו על גבי
 36 המזבח נוצר מהם "ריח ניחוח אשה לה", היינו הפיכת חושך לאור, ועל
 37 ידי העבודה שבמקדש בבירור והעלאת ענייני העולם לקדושה הנה
 38 על ידי זה האיר גלוי אלקות פעולם, ולכן היה המשכן בנוי
 39 מעצי שטים, דהנה שיטה¹⁷ בהקשר זה פרושה נטיה, סטייה,
 40 דהינו שיש דבר שהוא אמצעי, שנמצא באמצע ונהטיה מהאמצע

ביאור בדרך אפשר

41 לאיזה צד, לצד כלשהו למעלה או למטה, נקראת שיטה, נטייה
 42 וסטייה וכן פרוש שטות, דשטות חוסר הגיון הוא הטיה
 43 מהידיעה והחכמה, דידיעה והשגה הבנה הוא דרך המצוע,
 44 הדרך הישרה הממוצעת והטיה הנטייה והסטייה מזה נקרא שטות.
 45 והנה יש שטות דלעמת
 46 זה, שטות בכיוון הלא רצוי
 47 היינו נטייה לצד הסטרא-אחרא
 48 שאינו צד הקדושה (הנקרא
 49 "לעומת זה" על שם הכתוב "את
 50 זה לעומת זה עשה אלוקים")
 51 וכמו שכתוב לגבי אשה
 52 סוטה "פי תשטה אשתו",
 53 ופרש רש"י ש"תשטה"
 54 פירושו תט מדרכי
 55 הצניעות, וכתוב "וישב
 56 ישראל בשטים" ובהמשך
 57 נאמר שבני ישראל חטאו שם,
 58 שהוא הנטייה לצד הסטרא-
 59 אחרא ענין¹⁸ השטות
 60 דלעמת זה, היינו נטייה
 61 מדרך המצוע לצד של היפך
 62 הקדושה וכמאמר רז"ל
 63 "אין אדם עובר עברה
 64 אלא אם פן נכנס בו רוח
 65 שטות", הרי שנטייה מדרכי
 66 התורה, ועבירה על רצון ה'
 67 נקראת "שטות" ורוח הנה
 68 רוח השטות שגורמת לאדם
 69 לחטוא מכסה על האמת,
 70 ורוח שטות זו שגורמת את
 71 החטא הוא רוח הקלפה
 72 וסטרא אחרא, צד אחר
 73 שאינו צד הקדושה ונקרא "שטות" על-דרך מלך זקן וכסיל, כשם
 74 שהיצר הרע המפתה את האדם לעבור עבירה נקרא "כסיל", טיפש, והם
 75 הקליפות והסטרא אחרא המכסים על האור והגלוי האלוך,
 76 דאלקות הוא אמת וחים, וכמו שכתוב "והו' אלקים אמת
 77 הוא אלקים חיים", האלוקות היא האמת והיא מקור החיים כי האלוקות
 78 היא המציאות האמתית וממנה נובעת החיות של כל הנבראים אלא שבעולם
 79 הזה הדבר מכוסה ונעלם, והאמת האלוקות היא לא בגלוי והנבראים לא
 80 מרגישים שהחיות והקיום שלהם נובעים מהאלוקות וסבורים בטעות שהם

קצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה ד"אדם פי יקריב" צריך להיות "מכס קרבן". אש שלמעלה ואש מלמטה, אהבה דנפש האלקית ודנפש הבהמית. אהבה דנפש הבהמית באה על ידי התלבשות נפש האלקית בנפש הבהמית.

(ג) וקזה יוכן מה שהמשכן היה מעצי שטים דקא, דלהיות שעקר העבודה במשכן ומקדש הוא לאתהפכא חשוכא לנהורא, שזהו ענין עבודת הקרבנות כנ"ל (ובפרט¹⁶ מעשה הקטרת), ועל ידי העבודה שבמקדש הנה על ידי זה האיר גלוי אלקות פעולם, ולכן היה מעצי שטים, דהנה שיטה¹⁷ פרושה נטייה, דהינו שיש דבר שהוא אמצעי, ונהטיה לאיזה צד, למעלה או למטה, נקראת שיטה, וכן פרוש שטות, דשטות הוא הטיה מהידיעה והחכמה, דידיעה והשגה הוא דרך המצוע, ונהטיה מזה נקרא שטות. והנה יש שטות דלעמת זה, וכמו שכתוב "פי תשטה אשתו", ופרש רש"י תט מדרכי הצניעות, וכתוב "וישב ישראל בשטים", שהוא ענין¹⁸ השטות דלעמת זה, וכמאמר רז"ל "אין אדם עובר עברה אלא אם פן נכנס בו רוח שטות", ורוח הנה מכסה על האמת, ורוח שטות הוא רוח הקלפה וסטרא אחרא, ונקרא "שטות" על-דרך מלך זקן וכסיל, והם המכסים על האור והגלוי, דאלקות הוא אמת וחים, וכמו שכתוב "והו' אלקים אמת הוא אלקים חיים", והרוח

(16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל ב"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר] דיבור המתחיל ראה ריח בני. (17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. (18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 אֶפְשָׁר לְטַעוֹת וְלַחֲשָׁב שְׂאִינוּ נַעֲשֶׂה נִפְרָד מְאֻלָּקוֹת, וּבְמַצַּב
 44 כּוּזָה הָרִי הוּא מְשַׁלֵּיף חֲיִיו מִנְגַד, וְלֹא מִסְכִּים לַעֲבוֹד עֲבוּדָה זֹה אֶפִּילוּ
 45 אִם לִשְׂם כֵךְ עֲלָיו לֹוֹתֵר עַל חֲיָיו וּמִקְבָּל עֲלָיו כָּל הַמִּינֵי יְסוּרֵינִי חֶסֶד-
 46 וְשָׁלוֹם וּמוֹסָר נִפְשׁוֹ עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבַּרַךְ, וְכֵן נִרְאָה
 47 בְּמוֹחַשׁ מִמֶּשׁ גַּם אֶפְלוּ
 48 בְּדִרְגוֹת הַפְּחוּתוֹת בְּאִנְשִׁים
 49 שֶׁמִּצַּבֵּם הִרְחַנִּי נְחוֹת מֵאֵד קָבַל
 50 שְׁבָקִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל
 51 לְגַבִּי שְׁמִירַת מִצְוֹת אַחֲרוֹת
 52 דְּעֻלּוֹלִים מִסּוּגִלִּים גַּם הֵם
 53 לְמִסֵּר נִפְשָׁם עַל קִדְשַׁת
 54 שְׁמוֹ יִתְבַּרַךְ, לְמִרוֹת
 55 שֶׁבְּמִצְוֹת אַחֲרוֹת הֵם כֵּן עוֹבְרִים
 56 עַל רִצּוֹן ה' לְפִי דָּאָז כִּשְׁהוּא
 57 נִיֻּצַּב בְּפָנָי נִסְיוֹן שֶׁל עֲבִירָה כּוּזָה
 58 שְׁבָה אֵין מְקוֹם לְסַפֵּק שֶׁאִם
 59 יַעֲבֹר אֶת הָעֲבִירָה יִהְיֶה נִפְרָד
 60 מֵאֻלָּקוֹת הָרִי יוֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ
 61 בְּנִפְשׁוֹ אֶת הַפִּירוּד וְהַנִּתּוּק,
 62 וְאֵינוֹ רוֹצֵה חֶסֶד וְשָׁלוֹם
 63 לְהַפְרֵד מְאֻלָּקֵי יִשְׂרָאֵל,
 64 דְּכֹזָה לְהִיּוֹת חֶסֶד וְשָׁלוֹם
 65 וְחֶסֶד-וְחִלְלָה נִפְרָד
 66 מְאֻלָּקֵי יִשְׂרָאֵל אֵין
 67 בִּיכְלֵת שׁוֹם בְּרִי יִשְׂרָאֵל,
 68 אִף יְהוּדֵי אֶפִּילוּ מִי שֶׁכִּאֲמוֹר
 69 לְגַבִּי מִצְוֹת אַחֲרוֹת נִחֲשֶׁב "קָל"
 70 שֶׁבְּקָלִים ו"פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל" גַּם
 71 הוּא לֹא מִסּוּגֵל לְהִפְרֵד מֵאֻלָּקוֹת
 72 אֲבָל בְּשִׂאֲרֵי דְבָרִים, הֵינּוּ
 73 בְּשִׂאֲרֵי עֲבִירוֹת רַחֲמָנָא-
 74 לְצַלֵּן, הָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ
 75 וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ שְׁנַעֲשֶׂה עַל
 76 יָדֵי זֶה נִפְרָד מֵאֻלָּקוֹת
 77 יִתְבַּרַךְ, וְנִדְמָה לוֹ בְּטַעוֹת
 78 פִּי הוּא עוֹד בְּיַהְדוּתוֹ כְּפֶאֶר הָיָה, וְלֹא חָל שׁוֹם שִׁנּוּי בְּקִשְׁרֵי שְׁלוֹ
 79 עִם הַקְדוּשָׁה בִּירוּךְ-הוּא וְזֶה הַטַּעוֹת הוּוּ שֶׁהֵיא לְמַעֲשֵׂה הַגּוֹרֵם לְאֵד לַעֲבוֹר אֶת
 80 הָעֲבִירָה כֹּא מְהֵרִים שְׁטוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׁמַכְסָה עַל הָאֹר
 81 וְהַגְּלוּי שְׁלֹא יִרְגַשׁ בּוֹ, הֵינּוּ שֵׁישׁ עַל נִשְׁמַתוֹ אֹר וְגִילוּי אֻלּוּקֵי אֲבָל
 82 הִדְבַּר לֹא נִיכַר וְלֹא נִרְגַשׁ בּוֹ פְּרוּשׁ דְּהֵרוּחַ שְׁטוֹת שֶׁמְכַסֶּה עַל הָאֵמֶת
 83 גּוֹרֵם לוֹ לְהֶאֱדָם הָעֵדֵר הַהֲרַגְשׁ, וְהוּא מֵאֲבֵד אֶת הַיְכּוּלַת לְחוּשׁ עֵינָיו
 84 אֻלּוּקוֹת וְהֵינּוּ שְׁתַּקְּףָהּ הַחֲמִידָה²⁰ בְּתַאֲוָה הַעוֹבְדָה שֶׁהַתּוֹאוֹת לְעֵינָיו

1 בעלי מציאות עצמאית והרוח שטות מכסה על האמת והחיות
 2 אלקית, והיא הסיבה להעלם והסתר האמור ולכן נקרא בשם
 3 "קלפה", וכמו הקלפה המכסה על הפרי, עד כדי כך שהפרי
 4 אינו נראה כלל, כן הרוח שטות של הקליפה והסטרא אחרא מכסה
 5 מעלים ומסתיר על האור
 6 דגלוי אלקות.
 7 וזהו הסבה מה שאפשר
 8 איך יתכן אשר האדם יכול
 9 להיות חס-ושלום עובר
 10 עברה, דלכאורה איך
 11 אפשר ייתכן הדבר אשר
 12 יבוא האדם לידי עברה,
 13 והרי מעצם טבעו ומהותו יהודי
 14 קשור באלוקות בקשר שלא ניתן
 15 לניתוח (כפתגם רבנו הזקן –
 16 "יהודי לא יכול ולא רוצה להיות
 17 נפרד מאלוקות", וכפי שיבואר
 18 להלן) והוא רק לפי
 19 שאינו מרגיש¹⁹ שבה
 20 בעשיית העבירה הוא נפרד
 21 מאלקות, ונדמה לו
 22 בטעות אשר עוֹדֵנו
 23 ביהדותו והדבקות שלו
 24 באלוקות לא נפגמה, ואם
 25 האדם החוטא היה יודע את
 26 האמת כמו שהוא, שעל
 27 ידי החטא ועון נעשה
 28 נפרד מאלקות, הרי לא
 29 היה עושה את דבר
 30 העברה רחמנא-לצלן ה'
 31 יצילנו בשום אופן, למרות
 32 שיתכן שהוא מתאוה לעשות
 33 זאת וכדי להימנע מעבירה עליו
 34 להתגבר על ניסיונות קשים לפי
 35 שפטבע כל ישראל מעצם
 36 מהותו שאינו רוצה בשום אופן ואינו יכול ללל להיות נפרד
 37 מאלקות, והראיה ההוכחה לכך שבעצם מהותו כל יהודי, יהיה מי
 38 שיהיה, לא רוצה ולא יכול להיפרד ולהתנתק מאלוקות היא דכאשר בא
 39 לידי נסיון וכופין אותו חס-ושלום על ענן של פנייה,
 40 למשל, כאשר מאלצים יהודי לעבוד עבודה זרה, חס-ושלום, דאז בשונה
 41 מעבירות אחרות בהם האדם עשוי לחשוב בטעות שעשיית העבירה לא גורמת
 42 לו להיות נפרד מאלוקות הרי כשמדובר על עבודה זרה חס-ושלום אי

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 העולם הזה הם בתוקף רב ובתשוקה חזקה וְהַחֲמִימוֹת דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמָה
2 שמתחממת ומתלהבת לתאוות העולם גֹּרֵם לוֹ הַקְרִירוֹת והאדישות
3 וְהַעֲדֵר הַהֲרֵגֶשׁ חוסר יכולת לחוש בַּעֲנִינִים הַרוֹחֲנִיִּים ולהתלהב
4 ולהתרגש מהם, פְּרוֹשׁ דִּיא צוֹגְעֵבוֹנְדְקִיִּיט און צָעְקֵאֲכֻטְקִיִּיט
5 ההתקשרות והלהט אֵין עֲנִינֵי
6 הַמְדָּה הלא טובה וְתֵאָוָה 1
7 בְּרִיתִיָּה, זֶה מְקַרֵּר 2
8 הַהֲרֵגֶשׁ (דַּעַם דְּעֵרְהַעֵר 3
9 און גַּעֲפִיל את ההכרה
10 הפנימית ואת יכולת התחושה) 4
11 בַּעֲנִינִים הַרוֹחֲנִיִּים, עַר 5
12 אִיז אַזוֹי פִּיל 6
13 אִיבְּעֵרְגֵעֲעֵבֶעֶן הוא מסור 7
14 וקשור במידה כל־כך גדולה 8
15 בַּעֲנִינֵי תֵאָוָתוֹ וְרִצּוֹנוֹתוֹ 9
16 הַחֲמָרִים וְהַגְּשָׁמִים, אַז 10
17 דְּעַר רִוְחָנִית דִּיקְעַר 11
18 הַרְגֵּשׁ אִיז בַּא אִים כֵּךְ 12
19 שההרגש הרוחני הוא אצלו
20 בְּתַכְלִית הַהֲעֵלֶם 13
21 וְהַחֲסֵתֵר, וְהֵינּוּ שְׁנַעֲשֶׂה 14
22 בְּלִתֵּי מְרֵגִישׁ כָּלֵל, ומאבד 15
23 לחלוטין את היכולת לחוש 16
24 ולהרגיש דברים רוחניים 17
25 ולהתרגש ולהתפעל מהם וְאִינוּ 18
26 מְרֵגִישׁ לְהַנְעִם וְהַעֲרֹבֹת 19
27 המתקיות וְהַטּוֹב וְהַעֲלוֹי 20
28 והמעלה בְּקִיּוּם הַמְצֹוֹת, 21
29 וְכֵן אִינוּ מְרֵגִישׁ 21
30 הַפְּחִיתוֹת עד כמה זה גרוע
31 בְּרַחוּקוֹ מֵאֲלֻקוֹת שְׁנַעֲשֶׂה על יְדֵי חֲטָא וְעוֹן, וּבְדֶרֶךְ כָּלֵל
32 ה"רוח שטות" הגורמת את כל זה הוא כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה שְׁמַכְסָּה
33 על הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, ומונעת ממנה לפעול כפי שמתחייב מצד מהותה כי
34 מהותה האמיתית של הנפש האלוקית מכוסה ונעלמת דְּהֵנָּה הַנֶּפֶשׁ
35 הָאֱלֹקִית הוא אֲלֻקוֹת בַּעֲצָם מְהוּתוֹ, ובלשון רבנו הזקן בספר התניא
36 (פרק ב): "חלק אלוקה ממעל ממש" וּבְפֶרֶט הַנִּיצוּץ שְׁבוֹ²¹ (הוא
37 הַנִּיצוּץ פְּרָטִי הַשִּׁיף אֶל גּוֹפּוֹ הַפְּרָטִי כו') כמובא בהערת הרבי
38 בשולי הגיליון כאן מכתבי האריז"ל: "יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת
39 אלוקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכוח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה עד
40 כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל". כלומר, הנפש

ביאור בדרך אפשר

41 האלוקית בכלל היא אלוקות, והרברים אמורים במיוחד לגבי ניצוץ הבורא
42 שמתלבש בחינת 'יחידה' שבנשמה), שְׁעַל יְדוֹ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ ניצוץ אלוקות
43 הוא מְרֵגִישׁ בְּכָל הַעֲנִינִים הָאֱלֹקִיִּים, מאחר שהנפש האלוקית היא
44 אלוקות בעצם מהותה הרי גם לאחר שהתלבשה בגוף עדיין יש לה מטבעה
45 יכולת לחוש אלוקות ולהתרגש
46 מדברים אלוקיים-רוחניים
47 וּמְרֵגִישׁ מְאֹד בְּדָבָר
48 שְׁהוּא מְנַגֵּד לְאֲלֻקוֹת, וכשם שבכיוון החיובי יש לנפש
49 האלוקית תחושה חיובית לענייני
50 אלוקות, כך יש לה מעצם טבעה
51 תחושה של דחייה ושלילה ביחס
52 לדברים המנגדים לאלוקות
53 וְהֵינּוּ דְּדָבָר שְׁאִינוּ
54 אֲלֻקוֹת בְּגִלּוּי אִינוּ רוֹצֵה
55 בו, אין לו עניין בו והוא
56 מתרחק ממנו וּבְפֶרֶט בְּדָבָר
57 שְׁהוּא מְנַגֵּד עַל אֲלֻקוֹת, היינו דבר שלא זו בלבד שאינו
58 אלוקות בגלוי אלא אפילו מנגד
59 לאלוקות הרי לא זו בלבד שאינו
60 רוצה בו אלא הסלידה ממנו היא
61 בתוקף גדול בהרבה וּבּוֹרַחַ
62 מְזֵה כְּבוֹרַחַ מְדָבָר
63 הַמְזִיק, ולא עוד אלא
64 שההתרחקות והבריחה מדבר
65 המנגד לאלוקות היא לא רק
66 כבורח מדבר המזיק סתם אלא
67 וּכְאֲדָם הַבוֹרַחַ מִמְּוֹת, דְּכָרוּר לוֹ לְהַנְפֵּשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִיתָה
68 רִוְחָנִית רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן הוא קָשָׁה יוֹתֵר מִמִּיתָה גְּשָׁמִית חֶסֶד
69 וְשָׁלוֹם, וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ וְחֶפְצוֹ הוא בְּאֲלֻקוֹת, וְלַעֲשׂוֹת כָּלִים
70 לְאֲלֻקוֹת, וְכָל גִּסוֹת וְחֲמָרִיּוֹת יִשׁוּת וּמְצִיאוֹת הַנֶּפֶשׁ
71 הָאֱלֹקִית דְּמִיתָה רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן וזה למעשה מה שהאדם
72 מביא על עצמו כאשר הוא עובר עבירות ונפרד ומתנתק מאלוקות שהיא מקור
73 חייו הוא קָשָׁה יוֹתֵר מִמִּיתָה גְּשָׁמִית חֶסֶד וְשָׁלוֹם, ואם ממייתה
74 גשמית, חס ושלום, אדם מתרחק ובורח בכל כוחו קל־וחומר שהוא נוהג כך
75 כאשר הוא ניצב בפני סכנה של מיתה רוחנית וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ וְחֶפְצוֹ של
76 האדם מצד הנפש האלוקית הוא בְּאֲלֻקוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מענייני העולם הזה
77 כָּלִים לְאֲלֻקוֹת להכשיר אותם להיות כלים ראויים להשראת השכינה, אלא
78 שכל זה הוא מצד נפש האלוקית כפי שהיא מטבעה ומהותה, אבל עליה
79 להתמודד עם הנפש הבהמית שמכסה ומסתירה עליה וְכָל גִּסוֹת וְחֲמָרִיּוֹת
80 יִשׁוּת וּמְצִיאוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, שהיא גסה וחומרית, והמציאות שלה

20) להעיר [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלוקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכוח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועייני גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור המתחיל ונקדשתי פרק ה. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לא בטלה למה שנעלה ממנה אלא היא חשה את עצמה ל"יש" ובעלת מציאות
 2 עצמאית חשובה, ובתור שכזו הרי היא הנפש הבהמית מְכֻסָּה ומסתיר
 3 ומעלים היינו שלא מדובר בכיסוי קל אלא כיסוי ש"מכסה ומסתיר ומעלים"
 4 על ההרגש דְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, על התחושה הטבעית של הנפש האלוקית
 5 שנמשכת לענייני אלוקות
 6 ושוללת כל דבר שמנגד
 7 לאלוקות ובפשיטות הביטוי
 8 הפשוט של כיסוי הנפש הבהמית
 9 על הנפש האלוקית הוא אֵז
 10 דָּעַר גַּעְשָׁמָאק פּוֹן וּוְעֵלְט
 11 העונג והנועם של העולם הזה
 12 הגשמי והחומרי (עולם)
 13 שהוא הַעֲלָם והסתר על
 14 אלוקות ועל רוחניות) אֵיז
 15 מְכֻסָּה ומסתיר אויף דָּעַם
 16 הַרְגֵשׁ אֱלֹקִי, הרי הוא מכסה
 17 ומסתיר על ה'הרגש' האלוקי
 18 שקיים בנפש האלוקית ומונע
 19 ממנו לפעול בגלוי שְׂזָה
 20 ההעלם וההסתר על האלוקות
 21 שורר בעולם, ובמיוחד ההעלם
 22 וההסתר על הנפש האלוקית הוא
 23 הַיִפְךָ הַפְּנִיָה מִמֶּשׁ, ניגוד
 24 גמור מִמָּה שֶׁהִיָּתָה פְּנִיָה
 25 והמטרה הַעֲלִיּוֹנָה בְּבְרִיאַת
 26 הַעֲוֹלָמוֹת, ההעלם וההסתר
 27 על אלוקות הוא ההיפך הגמור
 28 מהכוונה והמטרה של הקדוש-
 29 ברוך-הוא בבריאת העולם שהיא
 30 דְנַתְּאָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
 31 הוא לְהִיּוֹת לוֹ יְתַבְּרֵךְ
 32 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים העולם
 33 נברא בגלל רצונו ו'תאוותו' של הקדוש-ברוך-הוא שדווקא העולם הזה, למרות
 34 היותו גשמי וחומרי, יהפוך להיות לו 'דירה', מקום ראוי להשראת השכינה
 35 ודווקא כאן יהיה גילוי אלוקות, וזאת על ידי עֲבוֹדַת הָאָדָם דווקא
 36 בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמעלימים ומסתירים על האלוקות, וְלִהְיוֹת
 37 כְּנִשְׂמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא למרות שהוא מעלים ומסתיר על האלוקות
 38 וּלְבָרְרוֹ להפריד את הטוב שבו מהרע ולהעלותו לקדושה ולהפוך את החושך
 39 לאור וּלְיָפְכוֹ, ולשנות את הגסות והחומריות של הגוף והנפש הבהמית
 40 ולזכך ולעדן אותם, ובפֶּעֶל ייתכן מצב שבו האדם נוהג למעשה בניגוד
 41 מוחלט לכוונה העליונה שהיא מטרת הבריאה, ואז בָּא לְהִיפֵךְ חֵס
 42 וְשִׁלּוּם, ותמורת זאת שהאדם יכיר ויזכך את העולם נוצר מצב שֶׁהַעוֹלָם
 43 מְסִתֵּיר אֶצְלוֹ על אור הָאֱמֶת האלוקית, ובגלל ההעלם וההסתר הזה,

הַבְּהֵמִית, הַרִי הוא מְכֻסָּה ומסתיר ומעלים על הַהַרְגֵשׁ
 דְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, ובפשיטות הוא אֵז דָּעַר גַּעְשָׁמָאק פּוֹן
 וּוְעֵלְט (עולם שהוא הַעֲלָם) אֵיז מְכֻסָּה ומסתיר אויף דָּעַם
 הַרְגֵשׁ אֱלֹקִי, שְׂזָהוּ הַיִפְךָ הַפְּנִיָה מִמֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיָּתָה פְּנִיָה
 הַעֲלִיּוֹנָה בְּבְרִיאַת הַעֲוֹלָמוֹת, דְנַתְּאָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא
 לְהִיּוֹת לוֹ יְתַבְּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים על ידי עֲבוֹדַת הָאָדָם
 בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְלִהְיוֹת בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא וּלְבָרְרוֹ
 וּלְיָפְכוֹ, ובפֶּעֶל בָּא לְהִיפֵךְ חֵס-וְשִׁלּוּם, שֶׁהַעוֹלָם מְסִתֵּיר
 אֶצְלוֹ על אור הָאֱמֶת, וְנַתְּעָבָה וְנַתְּגַשֵּׁם כָּל כָּף עַד שֶׁנִּחְסַר
 אֶצְלוֹ כָּל חוּשׁ מִהַהַרְגֵשׁ (הַנִּקְרָא פִילְעֵן) בְּעֵנִינִים
 הַרוּחָנִיִּים, שְׂזָה בָּא בְּסִבַּת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוא קְבוּעַ
 וּמִשְׁרָשׁ בְּעֵנִינֵי הַעוֹלָם, וְזָהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינוּ, וְבָהֶם יְהִיָּה
 וְיִחְשַׁב וְיִדְבֵּר בְּחִיּוֹת בְּהַרְגֵשׁ, מִיט אֶ גְרוֹיִסְעֵן גִּישְׁמָאק,
 אֲשֶׁר הַרְגֵשׁ זֶה בְּכָלְלוֹתוֹ וּבְפָרְט עֵנֵן הַנֶּעֱם (דָּעַר גִּישְׁמָאק)
 שִׁישׁ לוֹ בְּזָה הוא שוֹלֵל אֵת הַהַרְגֵשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוא
 מְפַיֵּי הַקְרִירוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֲצָם קְאֵלְטְקִיִּיט
 שְׁלוֹ אֵין עֵנִינִים רוּחָנִיִּים מְפַיֵּי שֶׁהוא בְּהֵמִי בְּעֲצָם מַהוּתוֹ,
 דְשָׁמוּ מוֹכִיחַ עֲלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל חִיּוֹתוֹ וְהַרְגֵשׁתוֹ הוא
 רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, וְכִמוּ שְׂאָנוּ רוֹאִין בְּמוֹחָשׁ, דִּישׁ
 אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת שֶׁהֵם רִיקִים מִחֻמְקָה תוֹרָה
 וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה מַעֲשִׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְהֵמָה מִמֶּשׁ,
 שְׁדוֹרְסִים וּמְלַעֲיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים
 אֲשֶׁר אֵין לָהֶם שׁוּם מִשְׁגַּ כְּלָל, וְהַרִי הֵם כְּבִהְמָה מִמֶּשׁ,

44 וְנַתְּעָבָה וְנַתְּגַשֵּׁם כָּל כָּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ ואין לוֹ כָּל חוּשׁ
 45 מִהַהַרְגֵשׁ (הַנִּקְרָא פִילְעֵן הַרוּחָנִיִּים) בְּעֵנִינִים הַרוּחָנִיִּים, שְׂזָה
 46 בָּא בְּסִבַּת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוא קְבוּעַ וּמִשְׁרָשׁ בְּעֵנִינֵי
 47 הַעוֹלָם, לעומת הנפש האלוקית הנוטה לעניינים אלוקיים-רוחניים
 48 ומשתוקקת להתקרב אל ה',
 49 הנפש הבהמית נוטה לשקוע
 50 בענייני העולם הגשמי, להתחבר
 51 אליהם ולהתאחד איתם וְזָהוּ
 52 כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינוּ, וְבָהֶם
 53 יְהִיָּה וְיִחְשַׁב וְיִדְבֵּר
 54 בְּחִיּוֹת בְּהַרְגֵשׁ, מִיט אֶ
 55 גְרוֹיִסְעֵן גִּישְׁמָאק, בנועם
 56 ועונג גדול אֲשֶׁר הַרְגֵשׁ זֶה
 57 בְּכָלְלוֹתוֹ עצם ההתחברות
 58 וההשתרשות בענייני העולם
 59 החומרי ובְּפָרְט עֵנֵן הַנֶּעֱם
 60 (דָּעַר גִּישְׁמָאק) שִׁישׁ לוֹ
 61 בְּזָה הוא שוֹלֵל אֵת
 62 הַהַרְגֵשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, ומונע
 63 מהנפש האלוקית להתגלות
 64 ולפעול, שהרי הרדיפה אחרי
 65 הגשמיות ובמיוחד כשהיא מתוך
 66 הנאה גדולה והאדם שקוע בה
 67 עמוק היא סתירה מוחלטת
 68 להתלהבות והתרגשות מענייני
 69 אלוקות וְהַעֲקָר הגורם העיקרי
 70 למצב של העדר רגש חיובי
 71 לענייני אלוקות הוא מְפַיֵּי
 72 הַקְרִירוֹת והאדישות שֶׁל
 73 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֲצָם
 74 קְאֵלְטְקִיִּיט עצם הקרירות
 75 שְׁלוֹ אֵין עֵנִינִים רוּחָנִיִּים

76 וזאת מְפַיֵּי שֶׁהוא בְּהֵמִי בְּעֲצָם מַהוּתוֹ, דְשָׁמוּ מוֹכִיחַ עֲלָיו
 77 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, והשם הזה נובע מהעובדה שזו אכן מהוּתוֹ כָּל חִיּוֹתוֹ
 78 הנושאים שבהם הוא עוסק בחיותו ובענייני רב וְהַרְגֵשׁתוֹ ובהם יש לו רגש
 79 והתלהבות הוא רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, עניינים גשמיים וחומריים שבהם
 80 האדם דומה לבהמה וְכִמוּ שְׂאָנוּ רוֹאִין בְּמוֹחָשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים
 81 כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת שֶׁהֵם רִיקִים מִחֻמְקָה תוֹרָה וּמִדּוֹת
 82 יִשְׁרוֹת כִּי שְׂאִין בָּהֶם תוֹכֵן רוּחָנִי חִיּוּבִי הִנֵּה בּוּסָף לִכְךָ מַעֲשִׂיהֶם
 83 כְּמַעֲשֵׂה בְהֵמָה מִמֶּשׁ, שְׁדוֹרְסִים דוּרְכִים ומתייחסים בזלזול
 84 וּמְלַעֲיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם
 85 שׁוּם מִשְׁגַּ כְּלָל, באותם עניינים רוחניים וְהַרִי הֵם כְּבִהְמָה מִמֶּשׁ,
 86 הַהוֹלָכָה וְדוֹרְסָת בְּרַגְלִיהָ את כל מה שהיא פוגעת בו מְבִלִי

ביאור בדרך אפשר

1 הִבְחִין כָּלֵל אִם הוּא עֶפְר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מִפְּנֵי
 2 הָעֵדֶר הַהֶרְגֵשׁ, בְּגַלֵּל חוֹסֵר הִיכּוּלֹת לְהִרְגִישׁ וּלְהַבְחִין עַל מַה רָאוּ לְדוֹרוֹן
 3 וְעַל מַה לֹּא דִבְהִמָּה הָרִי אֵין לָהּ דַּעַת וִיכּוּלֹת הַבְּחִנָּה, כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֹם
 4 אָנָשִׁים כְּאֵלוֹ שֶׁהֵם כְּבִהְמָה מִמֶּשׁ, וְלוֹעֲגִים עַל הַתּוֹרָה
 5 וּמִצְוֹת מֵאַחַר שֶׁאֵבְרוּ אֶת
 6 הַתְּחוּשׁוֹת הַנְּכוּנוֹת וְאֵת הִיכּוּלֹת
 7 לְהַבְחִין (וּמֵהֶם בֵּין אֵלֶּה
 8 שֶׁהִנֵּפֵשׁ הַבְּהִמִּית קוֹבֵעַת אֶת
 9 צוּרֹת הַהִתְנַהְגּוֹת שֶׁלֹּהֶם יִשְׁנֹם
 10 כְּאֵלֶּה הַבּוֹחֲרִים לָהֶם
 11 בַּעֲצָמָם, בְּשִׁרְיוֹת לִיבֵם דְּרָכִים
 12 שׁוֹנִים, בְּשִׁמִּירַת הַתּוֹרָה
 13 וְהַמִּצְוֹת וּמַחֲלִיטִים כִּי מִצְוָה
 14 זֹה הֵם מְקַיְמִים, וּבִזְהָה
 15 אֵינָם רוֹצִים לְקַיְמָה כּו',
 16 בְּדוּמָה לְאֹמֹר לְעִיל שֶׁבְּגַלֵּל
 17 ה"רוּחַ שְׁטוּת" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 18 הַבְּהִמִּית הַמְּכַסֶּה עַל הַנֶּפֶשׁ
 19 הָאֱלוּקִית, הָאָדָם יוֹצֵר בְּטַעוֹת
 20 אַבְחָנָה בֵּין עֵבִירוֹת מְסוּיָמוֹת
 21 לְעֵבִירוֹת אַחֲרוֹת), וְהַדּוּמָה,
 22 וְכַךְ יִיתֵכֵן שְׁאֵנִים מְקַבְּלִים
 23 הַחֲלָטוֹת מוּטְעוֹת דּוּמוֹת לְגַבִּי
 24 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת דְּכָל זֶה
 25 הוּא פֶּא מְהַעֲזוֹת הַחוּצָפָה
 26 וְהַקְּרִירוֹת הָאֲדִישׁוֹת דְּנִפְשׁ
 27 הַבְּהִמִּית לְעֵינֵי קְדוּשָׁה
 28 וְאֱלוּקוֹת, אֲשֶׁר זֶה הוּא
 29 הַסִּפָּה וְהַגּוֹרֵם מֵהַ שְׂאֵדָם
 30 בָּא לְיַדִּי עֲבָרָה רַחֲמָנָא-
 31 לְצַלֵּן, שֶׁהוּא כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
 32 רוּחַ שְׁטוּת דְּסִטְרָא אַחֲרָא
 33 וְהַכְּסוּי דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית,
 34 שֶׁהֵם מְעַלְמִים
 35 וּמְסַתְּרִים עַל אֹר הָאֱמֶת הָאֱלוּקִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה
 36 הִיא קְשׁוּרָה בְּאֱלוּקוֹת בְּקִשְׁר בְּלִתי נִיתֵן לְנִיתוּק עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁהָאָדָם עוֹבֵר
 37 עֲבִירָה חֹס וְשִׁלוֹם שְׁנַעֲשֶׂה כְּתוּצָא מֵהַעֲבִירָה הַיִּפְךָ הַכּוֹנֵה הַמְּטַרָה
 38 הָעֲלִיּוֹנָה בְּכִרְיַת הָעוֹלָם, דְּכּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁנַבְרָא הָעוֹלָם לְמַעֲנֵה
 39 הִיא בְּכַדִּי לְבָרְרוֹ וְלַעֲדֵן וְלִזְכֹּךְ אוֹתוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ כְּלִי לְאֱלֻקוֹת,
 40 שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי עֲצָמוֹ יִהְיֶה מְקוֹם רָאוּי לְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה וְיִדְרֶה
 41 לְאֱלוּקוֹת וְעַל יְדֵי כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁמְכַסֶּה וּמְסַתְּרֶה עַל הָאֱמֶת
 42 הַנֵּה בָּא לְמַעֲשֶׂה הַהִיפְךָ מִמֶּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם לֹא דִי שְׂאֵינוֹ מִתְּבַרֵר

ביאור בדרך אפשר

43 וּמִזְדַּכָּף וּלְכֵן אֵינוֹ הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת 'דִּירָה' לְאֱלוּקוֹת, הֵנָּה עוֹד מְעַלִּים
 44 וּמְסַתְּרִי עַל אֹר הָאֱמֶת, וְזוֹהוּ הָרוּחַ שְׁטוּת שְׁמַכְסֶּה עַל
 45 הָאֱמֶת וּבְגַלֵּלָה הָאָדָם עֲלוּל לְעַבּוֹר עֲבִירוֹת.
 46 קְצוּר. יְבָאֵר דְּרוּחַ שְׁטוּת, שֶׁהִיא תִּקְוָה הַתְּאֵוָה הַעוֹבְרָה שֶׁהַתְּאוּוֹת
 47 לְעֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הֵם בְּתוֹקֶף
 48 וְהָאָדָם שְׁקוּעַ בְּהֵן וְנִפְשׁ
 49 הַבְּהִמִּית בְּכָלֵל, מִצַּד טְבֵעָה
 50 וּמַהוּתָה, מְכַסִּים עַל הָאֱמֶת
 51 הָאֱלוּקִית שֶׁאֵמֹרָה לְהֵאִיר בְּנֶפֶשׁ
 52 הָאֱלוּקִית וְגוֹרְמִים הָעֵדֶר
 53 הַרְגֵשׁ הָאֱלֻקוֹת חוֹסֵר
 54 הַרְגֵשָׁה וְהַכְּרָה פְּנִימִית בְּאֱלוּקוֹת
 55 וְעֵלְוֵי הַמִּצְוֹת, וְכֵן חוֹסֵר
 56 הַרְגֵשָׁה וְהַכְּרָה בְּמַעֲלַת הַמִּצְוֹת
 57 מִצַּד אַחַד וּפְחִיתוּת הַרְחוּק
 58 מֵהֶם וּמִצַּד שְׁנֵי הָאָדָם מֵאֵבֶד
 59 אֶת הַהַכְּרָה וְהַרְגֵשָׁה בְּכַךְ
 60 שֶׁהַתְּרַחֲקוֹת מֵאֱלוּקוֹת וּמֵהַמִּצְוֹת
 61 הִיא דְּבַר פְּחוּת וְגִרְעוּ.
 62 (ד) אֲמָנָם זֶה שֶׁהִנֵּפֵשׁ
 63 הַבְּהִמִּית מְכַסֶּה עַל
 64 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית וּמַעֲלִימָה
 65 וּמְסַתְּרֶה עַל אֹרָה, וְהֵינּוּ
 66 הָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁל הַסִּטְרָא-
 67 אַחֲרָא, שְׁמַכְסֶּה וּמְעַלִּים
 68 עַל אֹר הָאֱמֶת וְהַגְּלִי שֶׁל
 69 הָאֱלוּקוֹת, וְהֵינּוּ דָּאֵס וְדָאֵס
 70 וְעוֹלֵט אֵיז מְעַלִּים אוּיָף
 71 אֱלֻקוֹת, הַעוֹבְרָה שֶׁהָעוֹלָם
 72 מְעַלִּים עַל אֱלוּקוֹת הוּא רַק
 73 עַל הַמְּדוּת הַרְגֵשׁ דְּנִפְשׁ
 74 הָאֱלֻקִּית, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
 75 בְּהַרְחַבָה כִּיצַד הַכִּסּוּי וְהַהַעֲלָם
 76 עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית פּוֹגַע בִּיכּוּלֹת
 77 לְחוּשׁ וּלְהַרְגִישׁ אֶת חֵשִׁיבוֹתָם וּמַעֲלָתָם וְהַעֲרִיבוֹת שֶׁל עֵינֵי אֱלוּקוֹת אֲבָל לֹא
 78 עַל הַעֲצָמוֹת דְּנִפְשׁ הָאֱלֻקִּית כִּי עַל עֲצָם מַהוּתָם שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית
 79 לֹא נִיתֵן לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר וְשׁוּם דְּבַר לֹא פּוֹגַע וְלֹא פּוֹגֵם בָּהּ, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
 80 וּמִבְּאֵר.
 81 דְּהֵנָּה כְּתִיב בְּשִׁירַת הָאֵינוֹ "יַעֲקֹב חָבֵל נִחַלְתּוֹ", וּמוֹסְבֵר עַל כֵּךְ
 82 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת אֲשֶׁר הַתְּקַשְׁרוֹת הַקֶּשֶׁר וְהַחִיבּוּר הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִי שֶׁל
 83 הַנֶּשְׁמָה בְּאֱלֻקוֹת הוּא כְּמוֹ חָבֵל²² עֲבָה הַשְּׂזוֹר מִתְּרִי"ג נִימִין
 84 חוּטִים דִּקִּים, דְּהַחָבֵל בְּנִמְשָׁל הוּא הַנֶּשְׁמָה עֲצָמָה, דְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 יְדִי זֶה נֶעֱשָׂה הַהֲתַקְשְׁרוֹת בֵּין ה'מַעֲלָה" וְה'מַטְהָ" לְהִיּוֹת
 48 לְאֶחָדִים, לְהַפּוֹךְ לְדַבֵּר אֶחָד לַמְּרוֹת שֶׁעֲדִיין נִשְׁאָר מֵרַחֵק גְּדוֹל בִּינֵיהֶם שׁוֹה
 49 לַמַּעֲלָה וְזֶה לַמַּטְהָ הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא גַם כֵּן בְּחֶבֶל דְּנִשְׁמָה, גַּם
 50 הַנִּשְׁמָה נִמְשָׁלָה לְחַבֵּל הַמִּקְשָׁר וּמְחַבֵּר שְׂרָאִשׁוֹ הָאֶחָד קָשׁוּר לְמַעֲלָה
 51 בְּאֻלּוּקוֹת, וְהוּא הַתְּקַשְׁרוֹת
 52 אוֹת ה' תַּתְּאָה שֶׁם הוּא
 53 מְוֹרֵכֵב מֵאַרְבַּעַת הָאוֹתוֹת יו"ד,
 54 ה"א, וּא"ו, ה"א. וְהָאוֹת ה"א
 55 הַרְשׁוּנָה נִקְרָאת ה' עֵילָאָה
 56 (עֵלְיוֹנָה) וְהָאוֹת ה"א הָאֲחֵרוֹנָה
 57 נִקְרָאת ה' תַּתְּאָה (תַּחְתּוֹנָה)
 58 וְהַקְשָׁר שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּאֻלּוּקוֹת
 59 פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָאוֹת ה' תַּתְּאָה קָשׁוּרָה
 60 וּמְחַבֵּרֵת בְּהִג' אוֹתוֹת
 61 י"ה ו', שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנָּה בְּדִרְגָה
 62 וְרָאִשׁוֹ אֶחָד הַקְצָה הַשְּׁנִי שֶׁל
 63 'חֶבֶל' הַנִּשְׁמָה קָשׁוּר לְמַטְהָ,
 64 וְהוּא בְּהִקְרָאת הַנִּשְׁמָה
 65 הַמְתַּלְכֶּשֶׁת בְּגוֹף הָאָדָם
 66 לְהַחֲיוֹתוֹ, כְּמִבּוֹאָר בַּחֲסִידוֹת
 67 שֶׁגַם לְאַחַר יִרְדֵת הַנִּשְׁמָה לַמַּטְהָ
 68 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף, חֵלֶק פְּנִימִי
 69 וְעִצְמִי שֶׁל הַנִּשְׁמָה נִשְׁאָר לַמַּעֲלָה
 70 וְרַק הָאֵרָה מוֹעֲטַת מִמֶּנָּה
 71 מְלוּבֶשֶׁת בְּחוּךְ הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי.
 72 וְזֶהוּ "עַקֵּב חֶבֶל
 73 נִחְלָתוֹ", דָּגַם בְּמִדְרָגוֹת
 74 הַנְּמוּכוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 75 שֶׁהֵם בְּכַחֲסֵינָת עַקֵּבִים
 76 שֶׁנִּמְשָׁלוּ לְעַקֵּב שֶׁבְּרַגְלֵ שְׁוֹא
 77 הַחֵלֶק הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר שֶׁל גּוֹף
 78 הָאָדָם, הֵנָּה עַל יְדֵי חֶבֶל
 79 דְּנִשְׁמָה הָרִי הֵם גַּם
 80 הַיְהוּדִים הִלְלוּ קָשׁוּרִים וּמְחַבֵּרִים בְּהַעֲצָמוֹת, כְּעִצְמוֹתוֹ
 81 וּמְהוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְכִכְיֹכּוֹל שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל)
 82 נִחְלָתוֹ הַחֵלֶק וְהַיְוֹשֵׁה שֶׁל מַעֲלָה, וְעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי הַחִיבּוּר שֶׁל
 83 הַנִּשְׁמָה הֵם קָשׁוּרִים בְּאֻלּוּקוֹת בְּתַכְלִית הַהֲתַקְשְׁרוֹת תְּמִיד, בְּכֹל מִצַּב,
 84 גַּם אִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַקְּלִיפּוֹת מַעֲלִימִים וּמַסְתִּימִים עַל הַהֲרַגֵּשׁ וְעַל הַמִּידוּת
 85 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֻלּוּקוֹת, כְּמִבּוֹאָר לְעֵיל. וּמַעֲתָה, לְאַחַר שֶׁהוֹסֵבֵר כִּי עַצֵּם
 86 הַנִּשְׁמָה אֵין הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר בְּגַל ה'רוּחַ שְׁטוֹת" מוּבֵן מְדוּעַ הָאָדָם לְעוֹלָם לֹא יַעֲבֹר עֵבִירָה
 87 לְהִיּוֹת הַסֵּתֵר בְּגַל ה'רוּחַ שְׁטוֹת" מוּבֵן מְדוּעַ הָאָדָם לְעוֹלָם לֹא יַעֲבֹר עֵבִירָה
 88 שְׁבָה הוּא יוֹדֵעַ בְּבִירוֹר שֶׁהוּא נִפְרָד וּמִתְנַתֵּק מֵאֻלּוּקוֹת וְעַם זֹאת לְגַבֵּי עֵבִירוֹת
 89 אַחֲרוֹת יִתְּנֵן שֶׁ"רוּחַ שְׁטוֹת" כֵּן תַּכְסֵּה עַל הָאִמֵּת: וְהֵנָּה עֲנִינָן הַכְּפִירָה
 90 רַחֲמָנָא-לְצַלְן אוֹ עֲבָרָה שֶׁהִיא בְּכִרַת חֲסִי-וְשְׁלוֹם, הֲלֹא הֵם
 91 נוֹגְעִים לְעַצֵּם הַהֲתַקְשְׁרוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּאֻלּוּקוֹת, הֵינּוּ בְּכִלְלוֹת
 92 הַהֲתַקְשְׁרוֹת וְלֹא רַק בְּכַרַת כֹּזֵה אוֹ אַחַר, שֶׁהֵם עַצֵּם הַנִּשְׁמָה וְעַצֵּם

1 אָדָם הוּא הַחֶבֶל הָאֲמִצְעִי הַמְּקַשְׁרוֹ בְּאֻלּוּקוֹת, וְלֹאֲתָ הַנִּשְׁמָה
 2 עַצְמָהּ הָאֲמִצְעִי הַמִּקְשָׁר וּמְחַבֵּר בֵּין הָאָדָם לְאֻלּוּקוֹת שְׁוֹרָה מִתְּרִי"ג
 3 נִימִין, כְּגַד תְּרִי"ג הַמְּצוּוֹת (כְּפִי שִׁבּוּאָר לְהַלֵּן) וְכִדְאִיתָא מוּבָא בְּסִפְר
 4 שֶׁל בִּינּוּנִים סִפְר הַתְּנִיא הַנִּקְרָא "סִפְר שֶׁל בִּינּוּנִים" כִּי הוּא עוֹסֵק בְּעִבּוּדֵת
 5 ה' שֶׁל ה'בִּינּוּנִי" שְׁאִינוּ צָדִיק
 6 וְאִינוּ רִשְׁעֵי פְּרָק נָא,
 7 דְּהַנִּשְׁמָה כְּלוּלָה מִתְּרִי"ג
 8 כַּחוֹת, וּבִלְשׁוֹן סִפְר הַתְּנִיא
 9 שֶׁם: "שְׁתִּירִי"ג מִינֵי כוּחוֹת וְחִיּוֹת
 10 כְּלוּלִים בַּהּ בְּמַהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ
 11 לְצַאת אֶל הַפּוֹעֵל וְהַגִּילּוּ
 12 מִהֶעֱלָם, לְהַחֲיוֹת רַמ"ח אַבְרִין
 13 וְשִׁס"ה גִּידִין שֶׁבְּגוֹף עֲלִירִי
 14 הַתְּלַבֵּשׁוֹת בְּנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית שִׁישׁ
 15 לֵה גַם כֵּן רַמ"ח וְשִׁס"ה כוּחוֹת
 16 הַלְלוּ.
 17 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, הַסִּיבָה
 18 לְכַךְ שֶׁכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הֵם בְּמִסְפָּר
 19 תְּרִי"ג הִיא דְּאֶמְרוּ רַז"ל
 20 (סְנִהֲדִין פְּרָק ד מִשְׁנָה
 21 ה') "חֲתִיב אָדָם לֹמַר
 22 בְּשִׁבְלֵי נְבָרָה הָעוֹלָם",
 23 דְּעוֹלָם הוּא מְלִשׁוֹן
 24 הָעוֹלָם, וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְפִרְשׁ אֵת
 25 הַמִּשְׁנָה דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
 26 חֲתִיב לֹמַר דְּהָעוֹלָם
 27 ("עוֹלָם") וְצִמְצוּם הָרָאִשׁוֹן
 28 כְּדִי שֶׁמְהַאֵר הָאֻלּוּקֵי הָאִינְסוּפִי
 29 וְהַבְּלִיתִי מוּגַבְלֵי יִתְהוּוּ עוֹלְמוֹת
 30 וּנְבִירָאִים מוּגַבְלִים, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 31 הוּא עֹשֶׂה בְּאוֹר הָאֵין-סוּף שׁוֹרָה
 32 שֶׁל צִמְצוּמִים שֶׁמַּעֲלִימִים אֵת
 33 הָאוֹר, כֵּךְ שֶׁרַק הָאֵרָה מוֹעֲטַת
 34 מִמֶּנּוּ תַּגְלָה וְתוֹרֵד לְהוֹוֹת אֵת הַנְּבִירָאִים. וְתַחֲלִילֵת הַצִּמְצוּמִים הִיא בְּצִמְצוּם
 35 הָרָאִשׁוֹן שֶׁבּוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא סִילַק אֵת אוֹרוֹ הַגְּדוֹל הַצִּידָה, כְּכִיכּוֹל, כְּדִי
 36 שֶׁתְּהִיָּה אִפְשָׁרוֹת וְנִתְּנֵת מְקוֹם לְעוֹלְמוֹת. וְהָאָדָם חַיִּיב לְדַעַת לְוֹמַר לְעִצְמוֹ
 37 שֶׁהָעוֹלָם הַצִּמְצוּם נְבָרָה בְּשִׁבְלֵי, כְּמִשְׁמָה לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד בְּכַדִּי
 38 לְכָרְרוֹ וְלִזְכְּכוֹ, וְהָאָדָם הוּא בְּצִיּוֹר בְּדַמּוֹת וּבְתַבְנִית רַמ"ח
 39 אַבְרִים וְשִׁס"ה גִּידִים שֶׁהֵם בְּמִסְפָּר תְּרִי"ג, דְּלִכְּנֵן כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁמִית
 40 בִּירוֹר הָעוֹלָם מוֹטֵלֵת עַל הָאָדָם כֹּל הַמְּדַרְגּוֹת בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר
 41 הָאֻלּוּקִי מְדַרְגָה לְדִרְגָה הֵם בְּמִסְפָּר הֵזָה, וּבְעִצֵּם כֹּל דִּרְגָה מִתְּחַלֶּקֶת
 42 לְתִרִי"ג בְּחִיּוֹת וְלִכְּנֵן הֵנָּה גַם בְּהַנִּשְׁמָה עִצְמָה שְׁעִלְיָה מוֹטֵל לְעִסּוֹק
 43 בְּבִירוֹר הָרִי יֵשׁ גַּם כֵּן תְּרִי"ג כַּחוֹת, שֶׁבְּהֵם תְּלוּיִים הַתְּרִי"ג
 44 מְצוּוֹת, וְחֶבֶל זֶה דְּנִשְׁמָה הָרִי מִתְּקַשֵּׁר בְּאֻלּוּקוֹת, וְכִמּוֹ הַחֶבֶל
 45 שְׂרָאִשׁוֹ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעֲלָה, וְרָאִשׁוֹ הַשְּׁנִי קָשׁוּר לְמַטְהָ,
 46 כֹּאֲשֶׁר קָצָה אֶחָד שֶׁל הַחֶבֶל קָשׁוּר לַמַּעֲלָה וְקָצָה הַשְּׁנִי קָשׁוּר לַמַּטְהָ הָרִי עַל

ביאור בדרך אפשר

1 הנֶפֶשׁ, שבהם היא "עצם ההתקשרות" ועל-דרך דְּכָתִיב "כִּי
 2 עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מִבְּדָלִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֲלֹהֵיכֶם", ויש לפרש את
 3 דיוק לשון הפסוק "אלוקיכם" ולא "אלוקים" סתם דְּאֲלֹהֵיכֶם פְּרוּשׁ
 4 אֱלֹהֵי שְׁלֹכֶם, וְהֵינּוּ הָאֱלֹהִים שֶׁבִנְשָׁמָה, כך שהכתוב לא אומר
 5 רק שהעוונות מבדילים בין
 6 האדם לאלוקות בכלל אלא
 7 מרגיש גם שהעוון יוצר פגם
 8 ופירוד ביחס לאלוקות שבנשמתו
 9 של האדם ועניינים אלו
 10 עבירות שקשורות בכפירה או
 11 באיסורי כרת הֲרִי הֵם
 12 נוֹגְעִים בְּכָל־לוֹת
 13 הַהֲתַקְשְׁרוֹת, כאמור,
 14 וְיִדְוֶעַ 23 דְּעַל עֲצָם
 15 הַנֶּשְׁמָה הֲרִי אֵין שׁוּם
 16 דְּבָר הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּירִי,
 17 והיא נשאת קשורה ומחוברת
 18 באלוקות בכל מצב וְלִזְמַת
 19 כְּאֲשֶׁר בָּא אִיזָה דְּבָר שֶׁגַם
 20 האדם יודע ומכיר בכך שזהו
 21 דבר הַנוֹגֵעַ בְּכָל־לוֹת
 22 הַתַּקְשְׁרוֹת נִפְשׁוֹ, שְׁיָכוֹל
 23 לְהִיֹּת נִפְרָד עַל יְדֵי זֶה
 24 מְאֲלָקוֹת חִס־וְשׁוֹלֹם,
 25 וְכִנְ"ל דְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ
 26 רוֹצֵה בְּשׁוּם אִפְּן וְאֵינוֹ
 27 יָכוֹל חִס־וְשׁוֹלֹם לְהַפְרִיד
 28 מְאֲלָקוֹת וְלִכְּן נִרְגַּשׁ
 29 אֲצִלוֹ דְּבָר זֶה, וזה פשר
 30 העובדה שבמקרה כזה אפילו
 31 "קל שבקלים" מוסר את נפשו
 32 שלא לעבוד עבודה זרה אֲבָל
 33 בִּשְׂאֵרֵי עֲבֻרוֹת חִס־
 34 וְשׁוֹלֹם שבהם לא ניכר שהעבירה עליהם היא כפירה וכן עבירות שְׂאֵינָם
 35 בְּכָרַת הֲרִי הֵם נִימִין פְּרֻטִיִּים וְדָקִים בְּחֶבֶל הַעֲבָה שֶׁל הַנֶּשְׁמָה, וְלִכְּן
 36 אֵינָם נִרְגַּשִׁים אֲצִלוֹ כֹּל כֶּף וּבְעִבּוּרֵי אֱלֹהִים הַאֲדָם לֹא מִרְגִּישׁ אֵת
 37 הַנִּתּוּק וְהַפִּירוּד מֵאֱלֹהִים.
 38 וְהֵגַם אִף עַל פִּי שְׁלֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּבָר דְּבַעֲבָרוֹ עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הַנְּוִי'
 39 אֲשֶׁר צָוָה לַעֲשׂוֹתָן וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה וּמִבְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה
 40 אַחַת מִמִּצְוֹת הַנְּוִי' אֲשֶׁר צָוָה הַנְּוִי' לְבַלְתִּי לַעֲשׂוֹתָן וְעוֹבֵר עַל

ביאור בדרך אפשר

41 מצוות לא תעשה, הֲרִי עַל יְדֵי זֶה נִפְסַק הַנִּימָא פְּרֻטִית מִתְרִי"ג
 42 החוטים שמהם שזור החבל, אותו חוט ששייך למצווה זו בפרט (ולאמיתו של
 43 דבר גם זה גורם ניתוק ופירוד מאלוקות כמו עבירות של כפירה ואיסורי כרת
 44 אף שמדובר בנימא פרטית כיוון דְּבַפְרָט זֶה הֲרִי הוּא כֹּל הַעֲצָמוֹת
 45 שֶׁל הַפְּרָט הַזֶּה וְלֹא רַק חֶלֶק
 46 מוֹעֵט מִמֶּנּוּ), וְעוֹד יוֹתֵר
 47 בעבירה פרטית קיים עוד היבט
 48 חמור שדומה לעבירה על איסור
 49 חמור שְׁפוּעֵל חֲלִישׁוֹת
 50 בְּכָל־לוֹת הַחֶבֶל כְּמוֹכֵן
 51 בפשטות שפגימה וניתוק באחד
 52 ממרכיבי החבל מחלישה את כל
 53 החבל, וכך בנמשל, אף שמדובר
 54 על עבירה פרטית, בסופו של
 55 דבר יש לכך השפעה על כללות
 56 הקשר (ובלשון ספר התניא, פרק
 57 כד: "אבל באמת לאמיתו אפילו
 58 עבירה קלה הרי העוברה עובר
 59 על רצון העליון ברוך הוא והוא
 60 בתכלית הפירוד מייחודו
 61 ואתדותו יתברך..."), וְכַבֵּל זֶה
 62 הֵנָּה לְהִיּוֹתָם רַק נִימִין
 63 פְּרֻטִיִּים הֲרִי אֵינוֹ נִרְגַּשׁ
 64 אֲצִלוֹ כֹּל כֶּף, והאדם טועה
 65 לחשוב שבעצם הוא לא נפרד
 66 ולא מתנתק וְהֵינּוּ שֶׁבִּזְמַת
 67 בעבירות פרטיות אלו הֵנָּה
 68 הַמְדוּת דְּנִפְשׁ הַבְּהֻמִּית
 69 הַתְּחוּשׁוֹת וְהַרְגִּשׁוֹת שֶׁלָּהּ
 70 מַעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל
 71 הַמְדוּת דְּנִפְשׁ הַאֱלֹהִית,
 72 וְהֵינּוּ שְׂאֵינוֹ נִרְגַּשׁ אֲצִלוֹ
 73 הָאוֹר וְהַחַיּוֹת הַאֱלֹהִי,
 74 וְזֶהוּ הַסִּבָּה שֶׁבָּא לִידֵי עֲבֻרָה רַחֲמָנָא-לְצַלְן, וְהֵינּוּ הַרוּחַ
 75 שְׁטוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׂמַכְסָה וּמַעֲלִים עַל אוֹר הָאֱמֶת,
 76 שְׂאֵינוֹ נִרְגַּשׁ אֲצִלוֹ הָאוֹר הַאֱלֹהִי, כְּמוֹכָא לְעִיל בְּאִרְיָכוֹת וְכֵה הֵנָּה
 77 יוֹרֵד רַחֲמָנָא-לְצַלְן מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי לֵאחֵר שֶׁבְּשֶׁלֶב רֵאשׁוֹן הַהַעֲלָם
 78 והכיסוי של הנפש הבהמית והקליפות גורמים לו לאבד את הרגש הראוי
 79 לאלוקות, בהמשך הוא יורד למטה מזה עַד שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת דְּבָר אֲסוּר
 80 רַחֲמָנָא-לְצַלְן, כְּפוּעֵל, וְהוּא מַצִּיד הַרוּחַ שְׁטוֹת כְּנ"ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 למעלה מן הדעת, בדרך על-שכלית, היא דרגה רוחנית גבוהה ביותר, והיא
 48 נובעת מהבנה והכרה עמוקה במעלתו וחשיבותו של עניין הנישואין כמאמר
 49 חכמינו ז"ל דַּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי שְׂכִינָה
 50 שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם, דַּאִישׁ הוּא אוֹתוּת אִשׁ י' וְאִשָּׁה הוּא אוֹתוּת

51 אִשׁ ה', וְכֹאשֶׁר זָכוּ אָז
 52 הָרִי הֵם י"ה שם ה' כו',
 53 (וּבֹא בְּגִלּוּי כֹּאשֶׁר הָאִישׁ
 54 והאשה זוכים ויש עליהם
 55 השׂראת השכינה האלוקית הדבר
 56 בא לידי ביטוי בכך שהם זוכים
 57 להקים בְּנֵי עַדִי עַד כּו' נצחי, לדורי דורות, דבר שיתכן
 58 רק בכוח הבורא), אִם בְּן
 59 הָרִי ז' הריקוד לפני הכלה
 60 בצורה כזו מְדַרְגָּה גְבוּהָה,
 61 לְכֵן בְּשִׁבִיל זֶה בְּשֵׁל הַדְּרֹגָה
 62 הגבוהה שלו בעבודת ה',
 63 למעלה מטעם ודעת על-פי
 64 השכל, זְכָה לְגִלּוּיִים נְעִלִים
 65 בְּיִתְרוֹ שֶׁל אִישׁ אֶלּוּקִי מְדַרְגָּה
 66 גבוהה מאד דַּאֲפָסִיק עֲמוּדָא
 67 דְּנִרְאָא כּו', שהפסיק עמוד
 68 אש בין מיטתו לכל העולם
 69 שָׁזָהוּ בְּחִינַת גְּלוּי אִישׁ
 70 בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ בְּאֹפֶן הַנְּרָאָה
 71 לעין כל כו'.

72 והולך ומפטר את המעלה
 73 והחשיבות המיוחדת של "שטות
 74 דקדושה":
 75 וּבְאִישׁ הַעֲנִינָן הוּא, דְּהִנְהָ
 76 אִישׁ אִין סוּף מְצַד עֲצָמוֹ
 77 ומחותו הָרִי לִית מַחְשָׁבָה
 78 תְּפִיסָא בֵּיה כָּלִל, שום
 79 מחשבה אנושית לא 'תופסת'
 80 ומבינה אותו כלל וְהוּא
 81 לְמַעְלָה מְגַדֵּר הַשְּׂגָה, הוא
 82 נעלה לא רק מהבנה והשגה
 83 בפועל אלא אפילו מ"גדר
 84

85 השגה" היינו שכל ההגדרה של הבנה והשגה לא מתייחסת אליו מלכתחילה
 86 דְּכָל הַשְּׂגָה רַעִיּוֹן שְׂכִילִי שִׁיכוּל לְהִיּוֹת מוּבֵן וּמוּשָׁג הִנֵּה גַם הַיִּתְרוֹ
 87 נְעִלְיִת גַם הַרְעִיּוֹן הַנְּעִלָה בִּיּוֹתָר וְהַעֲמוּק בִּיּוֹתָר שֶׁקֶשָׁה מֵאֵד הַלְבִּין וְלַהֲשִׁיג
 88 אֵת הַעֲמוּק שֶׁלּוֹ הָרִי הוּא בְּגִדֵּר הַשְּׂגָה עַל כָּל פְּנִיָּם, אֲבָל מֵה
 89 שְׂאִינּוֹ בְּגִדֵּר הַשְּׂגָה וּמִלְכַחְתִּילָה נַעֲלָה מִלְּהִיּוֹת מוּבֵן וּמוּגַדֵּר הָרִי אִי
 90 אֲפָשֶׁר לֹא יִתְּכֵן שִׁתְּפִסַּס בְּהַשְּׂגָה כָּלִל, וְכֹדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל
 91 בֵּינוּנִים, פְּרָק יח, וְהַלְבִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא
 92 מַעֲצֵם מִהוּתוֹ לְמַעְלָה מִן הַשְּׂכָל וְהַדְּעָת וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא

1 קְצוּר. יִמְשִׁיךְ וְיוֹסִיף עַל הַמְּבֹאֵר בְּפֶרֶק הַקּוּדֵם דְּרוּחַ שְׁטוּת הַמַּעֲלִימָה
 2 וּמְסִירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֶלּוּקִית מְכַסֶּה רַק עַל מְדוּת הַרְגֵשׁ וְהַתְּחוּשׁוֹת
 3 דְּנֶפֶשׁ הָאֶלּוּקִית וְלֹא עַל עֲצָמוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֵצָם הַהִתְקַשְׁרוּת
 4 וְהַהֲתַכְּרוּת שֶׁל הַנֶּשְׁמָה בְּאֶלּוּקוֹת שֶׁלְעוֹלָם לֹא נִפְגַּעוֹת וּנְפַגְמוֹת.

5 (ה) וְהִנֵּה כְּשֵׁם שְׂיֵשׁ
 6 הַטְּיָה נְטִייה, סְטִייה לְמַטָּה
 7 מִן הַדְּעָת שֶׁהַדְּעָת הִיא הַדְּרוֹךְ
 8 הַיִּשְׂרָה וְהַמְּמוּצָעַת שֶׁהוּא
 9 שְׁנִטִּייה מִמֶּנָּה נִקְרָא כְּשֵׁם
 10 שְׁטוּת דְּקָלְפָה, הִיפֶךְ
 11 הַקְּדוּשָׁה, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ
 12 הַטְּיָה נְטִייה מִהַדְּרוֹךְ הַמְּמוּצָעַת
 13 וְהַרְגִּילָה לְמַעְלָה מִן הַדְּעָת,
 14 וְהוּא שְׁטוּת דְּקָדְשָׁה, כִּפִּי
 15 שֶׁהוּלֵךְ וּמְבַאֵר.
 16 וְהַעֲנִינָן הוּא, דְּהִנֵּה אֲמָרוֹ
 17 רַז"ל (כְּתוּבֹת יז עֲמוּד א)
 18 "אֲמָרוֹ עֲלָיו עַל ר'
 19 יְהוּדָא בְּרַבִּי אֵילְעָאִי,
 20 שְׁהִיָּה נוֹטֵל בַּד שֶׁל הַדָּס
 21 וּמְרַקֵּד לְפָנָי הַפְּלָה וְכוּ',
 22 כִּי לִשְׂמַח אוֹתָהּ רַב שְׂמוּאֵל
 23 בַּר רַב יִצְחָק מְרַקֵּד הִיָּה
 24 מְרַקֵּד לְפָנָי הַכֹּלֵה אֲתַלְתָּ
 25 (שְׁלֹשׁ בְּדִין שֶׁל הַדָּסִים,
 26 זוֹרֵק אַחַת וּמְקַבֵּל תּוֹפֵס
 27 אַחַת, רַשִׁ"י), אֲמָר רַבִּי
 28 יִזְרָא קָא מְכַסֶּף לָן סְבָא
 29 הַזֶּקֶן מְבִישׁ אוֹתוֹ (שְׂמֹזְלוֹל
 30 בְּכַבּוּד תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים
 31 וְנוֹהֵג קְלוֹת רֹאשׁ בְּעֲצָמוֹ
 32 לִדְקוּד כֵּךְ לְפָנָי הַכֹּלֵה, רַשִׁ"י),
 33 כִּי נַח נִפְשִׁיָּה אֲפָסִיק
 34 עֲמוּדָא דְּנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ
 35 לְכֹלְא עֲלָמָא וְכוּ', כֹּאשֶׁר
 36 נַח נִפְשׁוֹ (וּנְפִטָר מִן הָעוֹלָם)
 37 הַפְּסִיק (חֲצִץ) עֲמוּד אִשׁ בֵּינוּ
 38 לְכֹל הָעוֹלָם, וְאֵז אֲמָר רַבִּי

39 יִזְרָא אֲהֵי לִיָּה שְׁטוּתִיה לְסְבָא הוּעִיל לוֹ לִזְקֵן הַשּׁוֹט שֶׁל (שׁוֹט שֶׁל
 40 הַדָּס שְׁהִיָּה מְרַקֵּד בּוֹ, רַשִׁ"י) וְאֲמָרִי לִיָּה וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂרַבִּי זִירָא
 41 הַתְּבַטָּא בְּנוֹסַח אַחַר, שֶׁהוּעִילָה לוֹ לִזְקֵן שְׁטוּתִיה לְסְבָא הַשְּׁטוּת שֶׁלּוֹ
 42 (שְׁהִיָּה מִתְּנַהֵג כְּשׁוּטָה, רַשִׁ"י), וְאֲמָרִי לִיָּה וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂרַבִּי
 43 זִירָא הַתְּבַטָּא שֶׁהוּעִילָה לוֹ לִזְקֵן שִׁטְתִּיה לְסְבָא" (שִׁיטְתוֹ וּמְנַהֵגוֹ,
 44 רַשִׁ"י), דְּשְׁטוּת ז' שֶׁל זְלוּל כְּכַבּוּד עֲצָמוֹ, כְּכִיכּוּל, וְעִשִׂית מַעֲשֵׂה
 45 שְׁנֵרָא כְּשִׁטוֹת כִּי לִשְׂמַח אֵת הַכֹּלֵה הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדְּעָת,
 46 שֶׁהוּא מְדַרְגָּה גְבוּהָה וְנִפְלְאָה בְּמֵאֵד מֵאֵד, הַתְּנַהֲגוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

1 ביה כָּלָל ואין המחשבה תופסת ומשיגה בו כלל, הַכֹּל גם החכמים
 2 הגדולים ביותר כַּפְתִּיִּים חסרי שכל אָצְלוּ לגביו יתְבַרְךָ, כְּדִכְתִּיב
 3 "וְאָנִי בַעַר וְלֹא אָדַע בְּהֵמוֹת הַיִּתִּי עִמָּךְ, וְאָנִי תָמִיד עִמָּךְ"
 4 וגו', כְּלוֹמַר שְׂבֻזָּה שְׂאֵנִי בַעַר וּבְהֵמוֹת אָנִי תָמִיד עִמָּךְ",
 5 כלומר, הדרך להתקרב אל
 6 הקדוש-ברוך-הוא איננה על-ידי
 7 הבנה והשגה שהרי ככל שהאדם
 8 יצליח להבין ולהשיג באלוקות
 9 בסופו של דבר הרי מחשבה
 10 אנושית לא מסוגלת להגיע
 11 להבנה והשגה אמיתית בקדוש-
 12 ברוך-הוא שלמעלה מגדר שכל
 13 דְּבִכְדִי לְהִגִּיעַ לְעִצְמוֹתָיו
 14 יתְבַרְךָ ולהתחבר ולהתקשר
 15 עמו הוא לא על-ידי השכל
 16 אלא אדרבה על ידי בְּטוּל
 17 הַרְצוֹן האישי של האדם
 18 שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
 19 והביטול הוא למעלה מהשכל
 20 וְלִכֵּן נִקְרָאת בְּחִינָה
 21 וּמְרֻגָה זו של ביטול
 22 המציאות האישית באופן על-
 23 שכלי בְּשֵׁם שְׁטוּת.
 24 וְזֶהוּ גַם כֵּן הַסִּיבָה לִכְךָ מָה
 25 שֶׁהִנְבִּיא נִקְרָא בְּשֵׁם
 26 מְשֻׁעָע, ובעוד שבדרך כלל
 27 משמעות הביטוי היא חוסר דעת
 28 ושכל, למטה מהדעת, כאן
 29 הכוונה למעלה מהדעת וכמו
 30 שְׂכָתוּב גַם לַגִּבִּי אֶחָד מִבְּנֵי
 31 הַנְּבִיאִים שֶׁנִּשְׁלַח עַל יְדֵי אֱלֹהִים
 32 לְמַשׁוּחַ אֶת יְהוָה לְמַלְךְ "מְדוּעַ
 33 בָּא הַמְּשֻׁעָע הַזֶּה"
 34 (וכפירוש המצודת דוד: "כן
 35 קראו את הנביא, לפי שבעת שהיה מתבודד בנבואה היה נדמה להם כמשתגע,
 36 על כי לא פנה אז בענייני העולם"), דְּהִנֵּה בְּעַת הַתְּגַלּוֹת הַנְּבִיאָה הָיָה
 37 צָרִיף הַנְּבִיא לְהֵיוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגְּשָׁמִיּוֹת²⁴, וְהֵינּוּ הַפְשֻׁט
 38 יציאה מהגדרים של הַשְּׂכָל וְהַמְדוּת, וְלִהְיוֹת בְּבַחֲינַת בְּטוּל
 39 שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת, דְּזֶהוּ גַם כֵּן עֲנִין הַפְשֻׁט הַלְבוּשִׁים

ביאור בדרך אפשר

40 הגשמיים בְּעַת הַנְּבִיאָה, וְכִמוֹ שְׂכָתוּב בְּשִׂאוֹל "וַיִּפְשֹׁט גַם הוּא
 41 אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא", דְּהַלְבוּשִׁים כֹּל עֲנִין הַבְּגָדִים הֵם בְּאִים
 42 מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת, דְּקִדְּם הַחָטָא כְּתִיב עַל אָדָם וְחַוָּה "וַיְהִי
 43 שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים כּו' וְלֹא יִתְבַּשְׂשׁוּ", כִּי כֹל עוֹד לֹא הָיָה לָהֶם יִצָר
 44 הרע לא היה מקום להתבייש
 45 מכך שהגוף ערום וְעַל יְדֵי
 46 חָטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדַּשׁ
 47 עֲנִין הַלְבוּשִׁים, וַיְדוּעַ
 48 דְּעָקַר הַחָטָא הוּא
 49 הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּב בְּטוּב
 50 וְרַע, לעומת המצב שהיה קודם
 51 החטא, ללא כל רגש רע, וְכִתִּיב
 52 "וַיִּדְעוּ כִּי עֵירָמָם הֵם",
 53 שְׁנִתְחַדַּשׁ בָּהֶם הַהֲרָגַשׁ
 54 הַמְעַרְבַּב בְּטוּב וְרַע, שְׂדָהוּ
 55 גַם כֵּן עֲנִין הַלְבוּשִׁים,
 56 הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּב בְּטוּב
 57 וְרַע, וּבְשָׂרָשׁוּ הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל
 58 הַבְּגָדִים הַגְּשָׁמִיִּים הוּא הַהֲרָגַשׁ
 59 הַשְּׂכָל וְהַמְדוּת בִּנְפֶשׁ
 60 הָאָדָם, וְכֵשֶׁם שֶׁבַעַת הַנְּבִיאָה עַל
 61 הַנְּבִיא לְצַאת מִגְּדֵי הַמְּצִיאוֹת
 62 הַרוּחָנִית-נְפִשִׁית שֶׁלוּ וְלִהְתְּכַטֵּל
 63 לְחַלוּטִין וְלֵאלוּקוֹת, כִּךְ הָיָה עֲלָיו
 64 לְפִשׁוּט אֶת הַבְּגָדִים וְהַדְּמוּת
 65 הַגְּשָׁמִית שֶׁלוּ וְלִכֵּן בְּעַת
 66 הַנְּבִיאָה הָיָה צָרִיף לְהֵיוֹת
 67 הַפְשֻׁט הַלְבוּשִׁים שֶׁהוּא
 68 עֲנִין הַפְשֻׁט הַהֲרָגַשׁ
 69 דְּשְׂכָל וּמְדוּת, וְהֵינּוּ
 70 לְהֵיוֹת בְּבַחֲינַת בְּטוּל
 71 הַפְּחוּת וְהַחֻשִׁים וְלֵאבֹר
 72 לְגַמְרֵי אֶת הַדְּמוּת וְהַצִּיּוּר שֶׁל
 73 הַמְּצִיאוֹת הָאִישִׁית שֶׁלוּ עַל כֹּל
 74 הַהִיבְטִים שֶׁלָּה, וְכִמְבָאָר בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה,
 75 "מִיִּסוּדֵי הַדַּת לִידַע שְׂהָא-ל יתְבַרְךָ מְנַבֵּא בְּנֵי אָדָם, וְהַנְּבִיאָה
 76 חָלָה עַל חֶכֶם וְגַבּוּר הַמְּתַגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְאִין יִצְרוֹ מְתַגַּבֵּר
 77 עָלָיו בְּשׁוּם דְּבָר", וְכִמְבָאָר שֵׁם בְּאַרְפָּה כִּמְהָ גְדוּלָה מַעֲלַת
 78 הַנְּבִיאִים, וְלִכֵּן מֵאַחַר שֶׁהִנְבִּיא מִתְעַלָּה מִגְּדֵי הַשְּׂכָל (וגם המידות וכל שאר

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. 25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל כבפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרג"ח, מה שאין כן ב[קונטרס]ומעין (מאמר כו פרק (א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פרטי המציאות והיישות שלו ומתבטל לחלוטין לאלוקות) נקראת בחינה
 2 זו שטות, שזהו ההטיה נטייה למעלה מן הדעת וההשגה,
 3 ולהיות שהעבודה במשפן ומקדש הוא לאהפכא חשוכא
 4 לנהורא, להפוך חושך לאור עד כדי כך דהחשך עצמו יאיר, כמבואר
 5 לעיל בפרקים א"ב וְהִינוּ
 6 דְמַהֲשׁוּת דְלַעֲמַת זָה 1
 7 שלמטה מן השכל המעלימה
 8 ומסתירה על אלוקות ולכן היא
 9 בבחינת חושך יְהִיָּה בְּבַחֲיִנַת
 10 שְׁטוּת דְקַדְשָׁה שהיא
 11 למעלה מן השכל ובבחינת אור,
 12 לְכֵן הָיָה הַמִּשְׁפָּן מַעֲצֵי
 13 שְׁטִים דְּוָקָא, "שטים"
 14 מלשון שטות וְהִינוּ
 15 הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת
 16 הַמִּתְבָּרַר וְנַעֲשֶׂה מִן
 17 הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת לאחר
 18 שחושך ה"למטה מן הדעת"
 19 מתברר ומזדכך והופך לאור של
 20 "למעלה מן הדעת".
 21 והולך ומפרט את משמעות
 22 הדברים בעבודת ה' של כל אחד
 23 ואחד:
 24 וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 25 וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ
 26 כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שעניין זה
 27 של הפיכת השטות דלעומת-זה
 28 לשטות דקדושה שהיא במשכן
 29 קיים למעשה בעבודת ה' של כל
 30 אחד ואחד וְזֶה בָּא עַל יְדֵי
 31 עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּעֲבוֹדַת
 32 הַבְּרוּרִים הפרטית שְׁלוֹ,
 33 שְׁפוּעַל לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא
 34 לְנַהוּרָא, וְהִינוּ לְהַפֵּךְ אֶת
 35 הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת דְּעוֹלָם
 36 (פון וועלט של העולם),
 37 שְׂיִהְיֶה מִזְּהָ לְמַעְלָה מִן
 38 הַדַּעַת, כפי שהולך ומבאר
 39 דִּישָׁנָם בְּמָה דְּבָרִים בְּאָדָם שֶׁהוּא נוֹהֵג וְעוֹשֶׂה בֵּן לֹא
 40 בגלל סיבה הגיונית המתקבלת על הדעת אלא וויילע אזוי טוט וועלט,
 41 כי כך נוהגים בעולם וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמוֹ חֹק שְׁבַלְתֵי מְזִיזִים
 42 אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ וְאִנְשִׁים עוֹשִׂים אוֹתָם לֹא טַעַם אֲלָא רַק לְפִי דְכֵן הוּא
 43 הַנְּהַגַת הָעוֹלָם, וְכִמּוֹ בְּכִמָּה עֲנִינֵי נְמוּס וְהַדּוּמָה כּו', שנהוג

לעשות אותם רק כי כך נהוג בעולם הַגָּה אֵת זֶה צְרִיכִים לְהַפְכוֹ מִמַּצֵּב
 של למטה מהדעת אֶל הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת בְּעֲבוֹדָה, וְכִמּוֹ
 על-דֶרֶךְ-מִשְׁל זְמַנֵי הָאֲכִילָה וְזְמַנֵי הַשְּׂנָה, הַגָּה מִצַּד הַרְגָּשׁ
 הָעוֹלָם הֵם קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, ובדרך כלל אנשים אוכלים
 וישנים בזמנים קבועים ולא
 מוכנים לשנות את ההרגל שלהם
 בעניין זה וְגַם כְּשִׁצְרִיךְ
 לְהִתְעַסֵּק בְּמִשְׁאֵא וּמִתָּן,
 וּמְכַל מְקוּם הַגָּה זְמַנִּים
 הָאֵלוֹ עַל פִּי הָרַב בְּלִמְי
 נִיזְזִים וּבְלִמְי נְדָחִים כָּלֵל
 וְעֵקֶר, ואנשים לא מוכנים
 לדחות ארוחה או זמן שינה
 אפילו למטרות ריווח במסחר,
 וְאֵךְ זְמַנֵי הַקְּבִיעוּת שֶׁל
 תוֹרָה וְתַפְלָה הֵם נְדָחִים
 וְאִין לְהֵם קְבִיעַ, ואנשים
 מסוגלים לדחות קביעות של
 זמני תפילה וזמני לימוד תורה
 בשביל מטרות כאלה ואחרות
 וַיֵּשׁ שֶׁהֵם נְדָחִים חֶסֶד-
 וְשְׁלוֹם לְגַמְרִי, ולא רק שזמן
 התפילה או הלימוד מתאחרים
 אלא מוותרים עליהם לחלוטין,
 חס ושלום, ואולם הַגָּה הָאָדָם
 אֲשֶׁר נוֹתֵן אֵיזָה חֲשָׁבוֹן
 לְנַפְשׁוֹ, הָאֵם יֵשׁ אֵיזָה
 חֲכָמָה בְּהַנְּהַגָּה כְּזוֹ,
 הַמִּתְבּוֹנֵן בְּדַבְּרֵי וְעוֹשֶׂה חֲשׁוֹבֵן-
 נַפֶּשׁ יֵבִין שֶׁהַנְּהַגָּה הוּא הִיא
 חֲסֵרַת הַגִּיּוֹן דְּמִי הוּא הַיּוֹדֵעַ
 עֲתוֹ וְזְמַנּוֹ מִתִּי יִפְטֹר מִן
 הָעוֹלָם, וְכִדְאִיתָא מוּבָא
 בְּמִדְרָשׁ רַבָּה²⁶ "אִין
 אָדָם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִיפְטֹר
 שְׁלִיט לֹמַר הַמִּתִּינוּ לִי
 עַד שֶׁאֲעֲשֶׂה חֲשָׁבוֹנִתִי
 וְעַד שֶׁאֲצַוֶּה לְבִיתִי כּו',
 וְאִיךְ יִתֵּן כָּל נַפְשׁוֹ עַל דְּבַר שְׂאִין בּוֹ מִמַּשׁ כָּלֵל, עֲנִינֵי הָעוֹלָם
 הַזֶּה שֶׁלֹּא מִיתוֹ שֶׁל דַּבְּרֵי חֲסִירֵי עֵרֶךְ וְעַל הָעֵקֶר מַה שְׂהִיתָה הַפְּנוּנָה
 בִּירִידַת נִשְׁמַתוֹ לְמַטָּה עֲנִינֵי עֲבוֹדַת ה' בְּלִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמַּעֲוֹת
 הוּא שׁוֹכַח לְגַמְרִי, וְהוּא רַק מִצַּד הַרְוִחַ שְׁטוּת שֶׁלֹּא טַעַם
 וְדַעַת וְחֲסֵרַת הַגִּיּוֹן שְׁמִכְסָה עַל הָאֲמַת, הַגָּה כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִתּוֹן תַּחַת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ההשפעה של ה"שטות דקליפה" זאת תהייה עבודתו להפך שטות
 2 זה דעולם ל"שטות דקדושה", להפוך את החושך לאור, ויַעֲמֵד עַל
 3 נַפְשׁוֹ וַיִּקְבַּע לוֹ עֵתִים לְתוֹרָה מבלי לבטל או אפילו לדחות אותם,
 4 וְאֵז כאשר יקיים בעצמו את הציווי "ועשו לי מקדש" ויהפוך את חושך
 5 הקליפה לאור הקדושה הַגֵּה
 6 יקיים בו בפרט "וְשִׁכַנְתִּי י
 7 בְּתוֹכְכֶם", שתמורת המצב בו
 8 יש על הנפש האלוקית העלם
 9 וכיסוי יהיה מצב הפוך שְׁיֵאִיר
 10 לוֹ גְלוּי אֹרֶךְ אֲלֵקִי
 11 בַּנֶּפֶשׁ, וְזֶהוּ סִיכּוּם וְהַהוֹרָאה
 12 למעשה שבדברי הזוהר שהובאו
 13 בתחילת המאמר פֶּד אֲתַפְּקֵא
 14 סְטָרָא אַחְרָא, שְׁעַל יְדֵי
 15 שְׁפּוּעַל לְהַפֵּךְ אֶת
 16 הַשְּׁטוּת דְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית
 17 אוֹן דְּעַם קֵאָף פּוֹן וְעֵלֵט
 18 ואת ההתלהבות והלהט של
 19 העולם בעניינים גשמיים אֶל

הקדושה בקיים התורה והמצוות, אֵז אֲסֵתְלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא
 בְּרִיף הוּא בְכוּלְהוּ עֲלָמִין, מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל
 העולמות שְׁמֵאִיר וּמִתְגַּלָּה אֹרֶךְ הַסּוּבָב כֹּל עֲלָמִין האור האלוקי
 האינסופי המאיר בכל העולמות בשווה (כמבואר לעיל בפרק א).
 קְצוּר. יִבְאָר את המשמעות
 הפנימית והעניין בעבודת ה' של
 שְׁטוּת וְהִטְיָה נְטִייה
 לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת
 שהיא שטות דְקִדְשָׁה, וּכְמוֹ
 הַפְּשֻׁט הִצִּיֵּאה מֵהַגְּדִירִים של
 הַרְגֵּשׁ הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת
 בְּעַת הַנְּבוּאָה. לִכֵּן
 הַמְשַׁכֵּן מַעְצֵי שְׁטִים
 מִלְשׁוֹן "שטות", אֲתַהֲפֵקָא
 דְשְׁטוּת דְלַעֲמַת זֶה
 לְשְׁטוּת דְקִדְשָׁה. וְעַל
 דִּרְף זֶה בְּעִבּוּדַת כֹּל אֶחָד
 וְאֶחָד.

שְׁטוּת זֶה דְעוֹלָם, וַיַּעֲמֵד עַל נַפְשׁוֹ וַיִּקְבַּע לוֹ עֵתִים
 לְתוֹרָה, וְאֵז הַגֵּה "וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם", שְׁיֵאִיר לוֹ גְלוּי אֹרֶךְ
 אֲלֵקִי בַּנֶּפֶשׁ, וְזֶהוּ פֶּד אֲתַפְּקֵא סְטָרָא אַחְרָא, שְׁעַל יְדֵי
 שְׁפּוּעַל לְהַפֵּךְ אֶת הַשְּׁטוּת דְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית אוֹן דְּעַם קֵאָף
 פּוֹן וְעֵלֵט אֶל הַקִּדְשָׁה בְקִיּוּם הַתוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, אֵז
 אֲסֵתְלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְרִיף הוּא בְכוּלְהוּ עֲלָמִין, שְׁמֵאִיר
 וּמִתְגַּלָּה אֹרֶךְ הַסּוּבָב כֹּל עֲלָמִין.

קְצוּר. יִבְאָר שְׁטוּת וְהִטְיָה לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת
 דְקִדְשָׁה, וּכְמוֹ הַפְּשֻׁט הַרְגֵּשׁ הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת
 בְּעַת הַנְּבוּאָה. הַמְשַׁכֵּן מַעְצֵי שְׁטִים, אֲתַהֲפֵקָא דְשְׁטוּת
 דְלַעֲמַת זֶה לְשְׁטוּת דְקִדְשָׁה. וְעַל דִּרְף זֶה בְּעִבּוּדַת כֹּל
 אֶחָד וְאֶחָד.

אגרות קודש

ב"ה, ט' שבט, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום הרביעי, בו מעיר על הכתוב בהתחלת טור ושוי"ע,
 בענין שויתי ה' לנגדי תמיד, ושואל אולי יתעה האדם את עצמו במחשבה שלו בהאמור.

והנה לדעתי האמור בטור ושוי"ע (כן הוא גם פירוש הפשוט של הכתוב), אינו תפלה ובקשה, אלא
 סיפור דברים, ע"ד הנהגה טובה וגם מוכרחית, וכמובן ג"כ מביאור הרמב"ם בזה הענין - הובא בטוש"ע
 שם.

אנצל הזדמנות זו לעוררו על הפירוש בפנימית הענין האמור, דשויתי - ע"פ תורת החסידות, כוונתו
 לתוצאות פנימיות הבאות ע"י אשר שויתי ה' לנגדי תמיד כפשוטו.

ומבואר הענין בצואת הריב"ש (הבעש"ט) אשר כאשר מקיים שויתי כפשוטו ה"ז מבוא לשויתי
 מלשון השתוות, ובלשון המשנה (ברכות רפ"ט) בכל מדה שהוא מודד לך, ובצואת הריב"ש שם באריכות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

37 והסתר על אלוקות ואחרי שבכל זאת תהיה עבודת האדם ויתקנו את החטאים,
 38 בסופו של דבר גילוי האלוקות יהיה ביתר שאת וְלִכְן הָיוּ אחרי הבריאה
 39 שְׁבַעַת הַחַטָּאִים בְּשִׁבְעַת הַדּוֹרוֹת, הראשונים מבריאת העולם הַחַל
 40 מַחֲטָא עֵץ-הַדַּעַת שְׁסַלַק אֶת הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ לְרַקִּיעַ הָא',
 41 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּשֵׁשָׁה
 42 הַדּוֹרוֹת שְׁלֹא־חֲרִי-זָה כו'.
 43 שבכל דור היה חטא שסילק את
 44 השכינה מלמטה למעלה שלב
 45 נוסף עד שעיקר השראת השכינה
 46 היה ברקיע השביעי. וְאַחֲרֵי-כֵן
 47 הַתְּחִלָּה הָעֲבוּדָה עבודת
 48 ה' של שבעה דורות רצופים
 49 דָּאֲחֵד הָיָה אֲבִרְהָם⁷,
 50 שְׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה
 51 מִרְקִיעַ הַז' לו', והצדיקים
 52 שאחריו הורידו את השכינה
 53 מהרקיע השישי לרקיעים הבאים
 54 הַתְּחִתּוֹנִים יותר עַד שְׁבָא
 55 מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי,
 56 לאברהם אבינו (אברהם, יצחק,
 57 יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה)
 58 וְכָל הַשְּׂבִיעִיִּם חִבִּיבִין⁸,
 59 שְׁלֹא זוּ בְּלִבְד שֶׁהוֹרִיד
 60 אֶת הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ
 61 עֲלִיּוֹן לְתַתּוֹן, ברקיעים
 62 עֲצָמָם, כמו שעשו קודמיו אֲלֵא
 63 הָעֵקֶר הוּא שֶׁהוֹרִיד אֶת
 64 הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ לְאֶרֶץ,
 65 לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֲקָרִי
 66 בַתְּחִלָּה, לפני החטא הראשון
 67 דְּעָקָר שְׂכִינָה בַתְּחִתּוֹנִים
 68 הָיְתָה, אֲלֵא שכעת יש בכך מעלה נוספת שלא היתה בתחילת הבריאה כי
 69 אז השראת השכינה בעולם היתה מצד הבריאה עצמה ואילו עכשיו יש בכך
 70 יִתְרוֹן שְׁנַתּוֹסָף בְּזָה פְּעֻלַת הָעֲנָנִים עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם כאמור
 71 שכל עניין החטאים וסילוק השכינה שנגרם על ידי זה, היה כדי שהמשכת
 72 וגילוי האלוקות בעולם תהיה כתוצאה מעבודת האדם.

1 הקדוש-ברוך-הוא אומר לבני ישראל (עם הקמת המשכן):
 2 בְּאֵתִי¹ לְגַנִּי אֲחֹתִי פְלָה², וּמִבֵּיא בְּעַל הַהִלּוּלָא הרבי הרי"צ
 3 (בְּמֵאֲמָר דִּיבּוּר-הַמַּתְחִיל "באתי לגני" שְׁנַתּוֹן מסר לרפוס ולפרסום לְיוֹם
 4 הַהִסְתַּלְקוּת שְׁלוֹ³ יו"ד שבת תשי"י) מֵה שְׂכִתּוֹב בַּמִּדְרָשׁ⁴ על פסוק
 5 זֶה לְגַנִּי לְגַנּוּנִי, לגן, מקום
 6 הַתְּעַנּוּג שלי, היינו שעם הקמת
 7 הַמִּשְׁכָּן, הקדוש-ברוך-הוא חזר
 8 לַשְּׂכּוֹן ולהשרות את שכינתו כפי
 9 שְׁהִיָּה בעבר לְמָקוֹם שֶׁהָיָה
 10 עֲקָרִי בַתְּחִלָּה, דְּעָקָר
 11 שְׂכִינָה בַתְּחִתּוֹנִים
 12 הָיְתָה⁵, בעולמות הנמוכים
 13 דְּקָאִי והכוונה על עוֹלָם
 14 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וְהַתְּחִתּוֹן
 15 שְׁאִין תְּחִתּוֹן לְמֹשֶׁה
 16 הַיְמָנּוּ, מבין כל העולמות,
 17 הַעוֹלָם הַזֶּה הוּא הַנְּחֹת בִּיתֵר כִּי
 18 מֵאִיר בּו רַק אֹר אֲלוֹקֵי מוֹעֵז
 19 שֶׁנִּמְצָא בּו בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר שְׁבוֹ
 20 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחִתּוֹן הָיְתָה
 21 בְּעֵבֶר, בתחילת הבריאה עֲקָרִי
 22 שְׂכִינָה, וְלִכְן נִקְרָא בְּשֵׁם
 23 גַּנִּי כְּמוֹ גֵן שֶׁהוּא מָקוֹם נְעִים
 24 לַשְּׁהוֹת בּו.
 25 וְהִנֵּה, עֲנָנִים זֶה הָיָה מִצַּד
 26 הַבְּרִיאָה, כפי שנבראה
 27 מִלְּתַחֲלִיל אֲמָנָם לְאַחֲרֵי-
 28 זֶה, לאחר הבריאה בפועל הִנֵּה
 29 מִצַּד הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן שֶׁתְּהִיָּה
 30 עֲבוּדַת הָאָדָם, וגילוי
 31 הַאֲלוּקוֹת וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה
 32 בְּעוֹלָם לֹא יִהְיֶה כְּתוּצָאָה מֵהַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן וּמִמְצַב הַעוֹלָם אֲלֵא שֶׁהַאֲלוּקוֹת
 33 תּוֹמֵשׁ בְּעוֹלָם עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם הָיָה הָעֲנָנִים דְּנֹרָא עֲלִילָה עַל
 34 בְּנֵי אָדָם⁶, כמבואר בחסידות שאמנם יש לאדם בחירה חופשית האם לקיים
 35 אֶת רְצוֹן ה' או לְעוֹבֵר עָלָיו חֲסוּדְשׁוֹלָם, ובכל זאת לגבי כללות מצב העולם
 36 הִיָּתָה כּוֹנֵנָה עֲלִיּוֹנָה (בדרך "עלילה", כביכול) שֶׁיִּהְיֶה חַטָּאִים וְיִהְיֶה הַעֲלָם

(1 מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק השלישי* מד"ה באתי לגני ה'שי"ת. לכמה ענינים שבהמאמר — ראה ד"ה באתי לגני שנאמר ביום ש"ק זה (לעיל ע' ו' ואילך). ד"ה ובנ"י הלכו ביבשה דש"פ בשלח וד"ה בחודש השלישי דש"פ יתרו (לקמן ע' מט ואילך. נז ואילך). (2 שה"ש ה, א. 3) רד"ה באתי לגני ה'שי"ת. (4) שהש"ר עה"פ. (5) ראה ב"ר פי"ט, ז. (* הפרק השי"ך לשנה זו — ראה תו"מ סה"מ באתי לגני ח"א ע' V. וש"נ.)
 (6) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. וראה גם ד"ה באתי לגני תש"א (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"א ע' כה ואילך). (7) יחזקאל לג, כד. (8) ויק"ר פכ"ט, יא.

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִכְן, הִנֵּה לְאַחַר שְׂמֹשֶׁה הוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה בְּאַרְץ,
 2 הָיָה הַצּוּוִי הַכְּלָלִי שֶׁעֵינֵינוּ וְתוֹכְנוּ הוּא הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם וּבְכַנֵּי
 3 יִשְׂרָאֵל וְנַעֲשׂוּ⁹ לִי מִקְדָּשׁ (דְּקָאֵי עַל הַמְשָׁכָן, שְׁעַל-יָדוֹ נַעֲשֶׂה
 4 גַם כַּהֲמֹשׁ הַפְּסוּק) וְיִשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, וּמְדִיּוֹק לְשׁוֹן הַכְּתוּב "בְּתוֹכְכֶם" וְלֹא
 5 "בְּתוֹכִי" לְמַדּוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל
 6 שֶׁהַכּוֹנֵה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
 7 וְאֶחָד¹⁰ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא
 8 עֵינֵי הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה וְגִילּוֹ
 9 אֲלוֹקוֹת בְּעוֹלָם וּבְאֲדָם עַל-יְדֵי
 10 עֲבוֹדַת הָאָדָם שְׂזוּחֵי כּוֹנֵת
 11 וְתַכְלִית הַבְּרִיאָה.
 12 וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה הוּא גַם
 13 בְּעֲבוּדָה הַרוֹחֶנִית שֶׁל כָּל
 14 אֶחָד וְאֶחָד, בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל
 15 זְמַן שְׁעַל-זֶה נֶאֱמָר¹¹
 16 צִדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ
 17 וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד עַלְיָהּ, הַיְיִנוּ,
 18 שְׂצִדִּיקִים, עֲמֹךְ כָּלֵם
 19 צִדִּיקִים¹² וְאִם כֵּן הַכְּתוּב
 20 מְדַבֵּר עַל כָּל יְהוּדִי (יִירָשׁוּ)
 21 אֶרֶץ, שֶׁהוּא גֵן-עֵדֶן, לְפִי
 22 שְׂהֵם) מְשִׁכִּינִים
 23 (מְמַשְׁכִּימִים)¹³ מִלְּמַעְלָה
 24 לְמִטָּה וּמִגָּלִים בְּעוֹלָם (אֵת)
 25 בְּחִינַת עַד¹⁴ (כְּפִי
 26 שְׂהַקְבָּ"ה הוּא בְּחִינַת
 27 עַד, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוֹבֵב
 28 כָּל עֲלָמִין הָאֱמֹתִי הָאוֹר
 29 הָאֲלוֹקִי בְּלִי גְבוּל שְׂמֵאִיר
 30 בְּעוֹלָמוֹת וּמַחִייה אוֹתָם מְבַלֵּי
 31 לְהִיּוֹת מְלוּבֵשׁ בָּהֶם אֵלָּא בְּדֶרֶךְ
 32 'סוֹבֵב' וּמִקִּיף' עֲלֵיהֶם כִּי הוּא לְמַעְלָה מִהַבְּרִיאָה) עַלְיָהּ (בְּאַרְץ), הַיְיִנוּ
 33 שְׂגוֹרִימִים לְהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם וּכְמֵאֲמָר¹⁵ הַזֶּה פֶּד אֲתַכְפִּינָא
 34 סְטָרָא-אַחְרָא אֲסַתְּלַק יְקָרָא דְקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא בְּכוּלְהוּ
 35 עֲלָמִין, כֹּאֲשֶׁר הִסְטָרָא אַחְרָא' (הַצַּד הָאֲחֵר, הַיְיִפֵּךְ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה) נִכְפָּה
 36 וּמִתְגַּבְּרִים עֲלָיו, מִסְתַּלֵּק וְעוֹלָה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
 37 וְזוּחֵי בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, שֶׁהוּא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּחֵה
 38 בְּשׂוּחֵה מֵאוֹר ה"מִלְּמָלָא כָּל עֲלָמִין" הַמֵּאִיר בְּכָל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לְפִי עֲרֻכּוֹ כִּי

ביאור בדרך אפשר

39 הוּא מֵאִיר וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית קְרוּבָה, אוֹר ה"סוֹבֵב כָּל
 40 עֲלָמִין" הַנְּעִלָה מִהָעוֹלָמוֹת מֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְכָל הַנִּבְרָאִים בְּמִידָה שׂוּחֵה.
 41 (ב) וּמִמְשִׁיף לְבָאָר בְּפָרְק שְׂלִישִׁי (שֶׁל הַמֵּאֲמָר דִּיבּוּר-הַמִּתְחִיל "בְּאֵתִי
 42 לִגְנִי" מִשְׁנַת תַּש"י בְּהַמְשָׁף לְהָאֲמוּר לְעִיל בְּנוֹגַע לְעֵינֵי הַמְשָׁכָן,
 43 שְׂמֵזָה מוֹכֵן שֶׁהוּא עֵינֵן
 44 כְּלָלִי בְּכָל סֵדֵר
 45 הַהֲשֵׁת־שְׂלוֹת וְהִירִידָה שֶׁל
 46 הָאוֹר הָאֲלוֹקִי מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה
 47 לְהֵאִיר בְּעוֹלָם, שֶׁהִי הַמְשָׁכָן
 48 הַשְּׂלִים אֵת הַשְּׂרָאָת וְהַתְּגַלּוֹת
 49 הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם), שְׂפָנָה לְפִי
 50 הַמֵּאֲמָר עַל חֲשִׁיבוֹת הַמְשָׁכָן שְׂבוּ
 51 נִשְׁלַמָּה הַכּוֹנֵה שֶׁל הַשְּׂרָאָת
 52 הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם יוֹכֵן מָה
 53 שְׂהַמְשָׁכָן הָיָה מְעַצֵּי
 54 שְׂטִימִים דְּקָא (שְׂזוּחֵה עֵינֵן
 55 עֲקָרִי בְּמִשְׁכָּן, וְלֹא פֶרֶט
 56 צִדּוּי טַפֵּל כְּמוֹ שְׂפָנָתוֹב¹⁶
 57 וְעֵשִׂית אֵת הַקְּרָשִׁים
 58 לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שְׂטִימִים וּמִלְּשׁוֹן
 59 הַפְּסוּק וְהַצּוּוִי הַמִּיּוֹחַד מוֹכֵן
 60 שְׂמְדוּבֵר בְּעֵינֵי עֲקָרִי).
 61 וְהוֹלֵךְ וּמִפְרֵט אֵת הַמְּבוּאָר
 62 בְּמֵאֲמָר "בְּאֵתִי לִגְנִי" עַל
 63 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָעוֹבְדָה
 64 שֶׁהַמְשָׁכָן הִיָּה דוּקָא מְעַצֵּי
 65 שְׂטִימִים:
 66 וּבְהַקְדָּם הַיְדוּעַ בְּקַבְלָה
 67 וְחִסְדוֹת בְּעֵינֵי שְׂמוֹ אֲשֶׁר
 68 יְקָרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן הַקְּדָשׁ,
 69 לְגַבֵּי שְׂמוֹ שֶׁל כָּל דְּבַר בְּלִשׁוֹן
 70 הַקְּדוּשׁ שִׁישׁ לִכְךָ מִשְׁמַעוֹת מִיּוֹחַדָּת
 71 וְלֹא-חֲרִי-זֶה בְּתוֹרַת הַבְּעַל-שָׁם-טוֹב¹⁷ וְהָרַב הַמְּגִיד¹⁸, וְעַד
 72 לְאֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן (בְּשַׁעַר הַיְיִחּוּד וְהָאֲמוּנָה¹⁹) וְהַנְּשִׂאִים
 73 שְׂלֹא-חֲרִיו, רְבוּתֵנוּ נִשְׂאִי חֲבִ"ד מִלְּמֵאִי מְקוּמוֹ שֶׁל אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן
 74 שְׂהַתְּהַוּוֹת מִלְּכַתְּחִילָה וְהַקְּיָוִים וְהַחִיּוֹת כָּל הַזְּמַן שֶׁל כָּל דְּבַר
 75 הוּא עַל-יְדֵי שְׂמוֹ אֲשֶׁר יְקָרָאוּ לוֹ, שְׂמְכַבֵּט אֵת תְּכַנּוֹ כו'
 76 וּבְלִשׁוֹן רַבְּנוּ הַזֶּקֶן בִּשְׁעַר הַיְיִחּוּד וְהָאֲמוּנָה' שְׂבַסְפֵּר הַתְּנַיָּא (פֶּרֶק א'): "...וְכֵן

(9 תרומה כה, ח. 10) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). שלה"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. 11) תהלים לז, כט. 12) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק. 13) ראה מהרז"ו לבר"ש שם. מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדבר פ"ג, ב. 14) ראה לקו"ת פקודי ד, סע"ד ואילך. ז, ב ואילך. ביאור"ז לאדמו"ר האמצעי וראה לז, ד ואילך. 15) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציינ לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מציינ גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. 16) תרומה כו, טו. 17) הובא בתולדות יעקב יוסף פ' שמות (לז, ד). 18) אור תורה סימן יד. 19) פרק א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקודש הן הן אותיות
 2 הדבור המשתלשלות ממדריגה למדריגה מעשרה מאמרות שבתורה על־ידי
 3 חילופים ותמורות האותיות... עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו,
 4 וכן הוא גם בענין עצי שטים, שהשם שטים שהוא השם בלשון
 5 הקודש של עצים אלה שמהם
 6 נעשה המשכן מבטא את
 7 תכן הענין של השראת
 8 השכינה בעולם הזה, כפי
 9 שיבואר להלן.
 10 ומבאר במאמר, ששטה
 11 פרושו נטיה, סטייה לכיוון
 12 מסוים שזהו גם ענין
 13 השטות היפך השכל (שהיא)
 14 הנטיה נטייה וסטייה
 15 מהידיעה והחכמה).
 16 וממשיך לבאר במאמר
 17 "באתי לגני" הנזכר שיש
 18 שטות דלעמת־זה, של
 19 הסטרא אחרא הנקראת "לעומת
 20 זה" על שם הכתוב "כי את זה
 21 לעומת זה עשה האלוקים"
 22 וכמאמר רבותינו ז"ל²⁰
 23 אין אדם עובר עברה
 24 אלא־אם־פן נכנס בו רוח
 25 שטות השטות של היפך
 26 הקדושה.
 27 והענין בזה, דהנה
 28 נתבאר לעיל שהצורך
 29 להיות תחלה ענין
 30 החטא, בתור הכנה והקדמה
 31 כדי שלאחרי־זה אחרי
 32 תיקון החטא יוכל להיות
 33 פללות ענין עבודת
 34 האדם, וכאמור לעיל שאמנם
 35 כבר בתחילת הבריאה היתה
 36 השראת השכינה בעולם הזה,
 37 אבל הרצון העליון היה שהדבר יהיה דווקא על־ידי עבודת האדם ולכן היה
 38 סילוק השכינה על ידי החטאים ואחר כך ירדת השכינה למטה על ידי
 39 הצדיקים, ועבודת האדם היא לפעל הענין דאתכפיא סטרא־אחרא,
 40 כפייה והתגברות על הסטרא אחרא ועל־ידי־זה יהיה הענין דישכנו
 41 לעד עליה שמשמעו המשכת והתגלות אלוקות בעולם (כמבואר לעיל).
 42 ונשאלת השאלה: אמנם נתבאר שהשראת השכינה למטה היא בדרגה נעלית

43 דווקא על ידי עבודת האדם אחרי החטא
 44 להיות ענין של חטא אצל איש ישראל, יהודי וכידוע תורת
 45 אדמו"ר הזקן²¹ א איד ניש ער וויל און ניש ער קאן זיין
 46 אפגעריסן פון אלקות, יהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד ומנותק
 47 מאלוקות ורוצה לקיים את
 48 רצונו של הקב"ה. ועל
 49 זה כדי ליישב את השאלה איך
 50 יתכן שיהודי יחטא למרות
 51 שהדבר מנוגד לרצונו ולעצם
 52 מהותו מביא במאמר "באתי
 53 לגני" תשי" את מאמר
 54 רבותינו ז"ל אין אדם
 55 עובר עברה אלא־אם־פן
 56 נכנס בו רוח שטות, שהיא
 57 הסיבה לכך שהוא חוטא למרות
 58 שמצד טבעו ומהותו אינו יכול
 59 ואינו רוצה להיפרד מאלוקות,
 60 כיוון שהרוח שטות מכסה
 61 ומעלים ומסתיר על זה
 62 שכל אחד מישראל אינו
 63 רוצה ואינו יכול להיות
 64 נפרד מאלקות. ומבאר
 65 במאמר המצב בנפש האדם
 66 שנעשה מצד זה שנכנס
 67 בו רוח השטות, שהוא
 68 בא לידי ביטוי בשני ענינים,
 69 התמימות (דער קאך
 70 ההתלהבות, הלהט) בענינים
 71 הגשמיים, והקריירות
 72 בענינים הרוחניים,
 73 בדרגמת בהמה, שכל
 74 חיותה אינה אלא
 75 בענינים גשמיים, ואינה
 76 שיכת לדבר רוחני, שאין
 77 זה ענינה כלל (כמבאר
 78 בפריטיות פסק ג' במאמר
 79 "באתי לגני" הנזכר).
 80 ג) והנה פנין שזהו הרוח שטות המכסה על האמת ובגללה האדם עלול
 81 לחטוא ענין כללי בנפש הבהמית, הרי מוכן, שפדי שענין זה
 82 יוכל להיות נמשך בנפש הבהמית, ולפעול בה ולהשפיע על מעשי
 83 האדם צריך להיות שרש והתחלה לזה למושג ה"רוח שטות"
 84 בעניני אלקות, שמזה יוכל להיות נתינת מקום אחרי שהענין

שמו אשר יקראו לו, שמבטא את תכנו כו'. וכן הוא גם
 בענין עצי שטים, שהשם שטים מבטא את תכן הענין.
 ומבאר במאמר, ששטה פרושו נטיה, שזהו גם ענין
 השטות (הנטיה מהידיעה והחכמה). וממשיך לבאר
 שיש שטות דלעמת־זה, וכמאמר רבותינו ז"ל²⁰ אין
 אדם עובר עברה אלא־אם־פן נכנס בו רוח שטות.
 והענין בזה, דהנה נתבאר לעיל שהצורך להיות תחלה
 ענין החטא, כדי שלאחרי־זה יוכל להיות פללות ענין
 עבודת האדם, לפעל הענין דאתכפיא סטרא־אחרא,
 ועל־ידי־זה יהיה הענין דישכנו לעד עליה. אף צריך
 להבין, איך יכול להיות ענין של חטא אצל איש
 ישראל, וכידוע תורת אדמו"ר הזקן²¹ א איד ניש ער
 וויל און ניש ער קאן זיין אפגעריסן פון אלקות, ורוצה
 לקיים את רצונו של הקב"ה. ועל זה מביא מאמר
 רבותינו ז"ל אין אדם עובר עברה אלא־אם־פן נכנס בו
 רוח שטות, שהרוח שטות מכסה ומעלים ומסתיר על
 זה שכל אחד מישראל אינו רוצה ואינו יכול להיות
 נפרד מאלקות. ומבאר במאמר המצב שנעשה מצד זה
 שנכנס בו רוח השטות, שהוא בשני ענינים, התמימות
 (דער קאך) בענינים הגשמיים, והקריירות בענינים
 הרוחניים, בדרגמת בהמה, שכל חיותה אינה אלא
 בענינים גשמיים, ואינה שיכת לדבר רוחני, שאין זה
 ענינה כלל (כמבאר בפריטיות פסק ג').

ג) והנה פנין שזהו ענין כללי בנפש הבהמית, הרי
 מוכן, שפדי שענין זה יוכל להיות נמשך
 בנפש הבהמית, צריך להיות שרש והתחלה לזה בעניני
 אלקות, שמזה יוכל להיות נתינת מקום לכניסת רוח

(20) סוטה ג, א. 21) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמוז (נעתק ב"היום יום" כא סיון). וראה גם ד"ה באתי לגני הנ"ל פרקים ג-ד. סה"מ תרפ"ד ע' רטו. שם ע' רמג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התחתון שאין תחתון למטה הימנו, שהם נבראים גשמיים וחומריים
 2 הנה ההתחלה בזה של סדר ההשתלשלות שדרכו האור האלוקי ירד עד
 3 שנברא עולם גשמי היא במה שכתוב²⁶ ויאמר אלקים יהי אור
 4 ויהי אור. ומפרש הבעל-שם-טוב בכתר שם טוב²⁷, ויאמר
 5 השם-יתברך מלפני מדת
 6 אלקים שהוא מדת
 7 הגבורה המצמצם האור,
 8 מידת הגבורה מצמצמת ומגבילה
 9 את האור האלוקי כך שיבוא
 10 בהתאם ליכולת של הנבראים
 11 להכיל את האור מחמת זה
 12 כתוצאה מפעולתו של שם
 13 אלוקים, מידת הגבורה, יהיה
 14 אור המתקנים, היינו אור
 15 מצומצם ומדוד ומוגבל במידה
 16 כזו שיוכל העולם לסובלו
 17 ולהכיל אותו ואם האור לא היה
 18 מדוד ומוגבל, העולם היה
 19 מתבטל ממציאותו ומפסיק
 20 להתקיים.
 21 וממשיך בכתוב²⁶: אשר
 22 כתוצאה מכך ש"ויאמר אלוקים
 23 יהי אור" ויהי אור, והקשה
 24 בזה²⁸ ובספר הבהיר²⁹
 25 (והובא גם במקראשי
 26 התורה³⁰), מדוע לא
 27 נאמר ביחס לבריאת האור
 28 ויהי כן, כמו שנאמר
 29 במאמרות שלאחר-זה
 30 לגבי שאר הנבראים שנבראו
 31 בכשת ימי בראשית?
 32 ומבאר בזה ב"אור תורה"
 33 להרב המגיד³¹ ממעוררש,
 34 תלמידו וממלא מקומו של הבעל-שם-טוב, דאיתא מובא ברע"א
 35 מהימנא³² יהי אור דא זה חסד, האמירה "יהי אור" היא חסד ויהי
 36 אור דא זו גבורה והתוצאה, "יהי אור" היא מידת הגבורה. ומוסיף
 37 בתורת הרב המגיד (לעיל מיניה³³ קודם לכן, בקטע קודם), שזהו
 38 גם מה שכתוב ויהי אור, הכתוב מדייק ואומר כאן את הביטוי "יהי"
 39 כמאמר רבותינו ז"ל³⁴ כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא
 40 לשון צער, וזה שכתוב ויהי אור, רצה-לומר מלפני

1 יורד ירירות רבות ומשתלשל מדרגה לדרגה לכן יסות רוח השטות בנפש
 2 הבהמית בב' התנועות ולקבל ביטוי בשתי נטיות נפשיות (שמצד
 3 עצמן הן תנועות הפכיות ובדרך כלל קשה לאדם להיות בשתי
 4 'תנועות' נפשיות מנוגדות בו-זמנית) דתמימות בגשמייות יחס של
 5 התלהבות לדברים גשמיים
 6 וקרירות ברוחניות²² יחס
 7 של אדישות לעניינים רוחניים.
 8 והולך ומבאר את שורשו ומקורו
 9 של עניין ה"רוח שטות" כפי
 10 שהוא באלוקות, בצד הקדושה:
 11 והענין בזה, דהנה,
 12 בנוגע לכללות סדר
 13 ההשתלשלות, של האור
 14 האלוקי מלמעלה למטה שיורד
 15 ומשתלשל מדרגה לדרגה
 16 שעל-זה נאמר בתורה
 17 (שהיא בבחינת
 18 דפתראות ופנקסאות כמו
 19 דפי תכנית של בנייה שבהם
 20 נברא העולם, דאיתא
 21 מובא במדרש רבה
 22 בתחלתו) בראשית ברא
 23 אלקים את השמים ואת
 24 הארץ²³, וכתב
 25 בזה²⁴ שפנה בפסוק
 26 "בראשית ברא..." פלולים
 27 העשר ספירות (בראשית
 28 ברא אלקים קאי על ג'
 29 ראשונות, חכמה, בינה ודעת
 30 ואת השמים ואת הארץ
 31 קאי על שבעת ימי
 32 הבנין, שבע הספירות שהן
 33 המידות העליונות שבהן נברא
 34 העולם כך שביום הראשון שבו נברא האור הייתה השפעה של מידת החסד,
 35 ביום השני שבו הייתה ההבדלה בין מים למים הייתה השפעה של מידת
 36 הגבורה וכך הלאה, ושבעת הספירות הללו הן בחינות זעיר-אנפין ששת
 37 המידות העליונות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד הנקראות 'פנים
 38 קטנות', כי לעומת המוחין יש בהם רק חיות מועטת ומלכות הספירה
 39 האחרונה, ספירת המלכות), ומספירות העליונות השתלשלו כל הנבראים
 40 שבעולם ועד לשמים וארץ וכל צבאם²⁵ כפשוטו, בעולם הזה

(22) בהבא לקמן — ראה גם ספר הערכים-חב"ד ח"ד ערך אוא"ס (ד) ע' תד ואילך ובהנסמן שם. (23) בראשית א, א. (24) ח"א רנו, ב. וראה אוה"ת בראשית תפז, סע"ב ואילך. סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך. (25) ראה פרש"י בראשית א, יד. (26) שם, ג. (27) סימן רמז. (28) ח"א רסד, א (בהשמטות). ח"ב כזו, ב. קסז, א. (29) סימן נו (קצ). (30) ראה רמב"ן ובחיי עה"פ. (31) סימן ד. (32) ראה זהר ח"ב שם (קסז, א). תיקוני זהר תיקון ל (עד, א). (33) אור תורה שם סוף סימן ב. וראה ג"כ שם סוף סימן קפג. (34) מגילה י, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היתה מִפְּנֵי הַצְּמִצּוּם שעל־ידי מידת הגבורה, שֶׁהוּא נִרְאָה כְּמוֹ צַעַר
 2 לְעוֹלָם כּוֹי הַצְּמִצּוּם וההגבלה הם אמנם הדרך לבריאת אור שהעולם יכול
 3 להכיל ולקלוט אבל כיוון שהדבר כרוך בהגבלה ומיעוט של האור הרי זה
 4 נראה כמו צער ומניעת שפע לעולם. וְהֵינּוּ, שְׁלֹא־תִרִי הַצְּמִצּוּם
 5 דְּוִיאֵמֶר אֱלֹקִים יְהִי אֹר, הַצְּמִצּוּם שמדר והגביל את האור
 6 כדי שיוכל לרדת לעולמות הָיָה
 7 עוֹד צְמִצּוּם, והצמצום הזה
 8 השני, נרמז בכך שבבריאת האור
 9 נאמר וַיְהִי אֹר (ולא וַיְהִי
 10 כֵן כמו בשאר הנבראים),
 11 הֵינּוּ, שְׁנַעֲשֶׂה מְהוּת
 12 אַחֵר שֶׁל אֹר, שונה מהאור
 13 המקורי שהוא מידת החסד,
 14 והאור שנברא בפועל דָּא זו
 15 גְּבוּרָה.
 16 וּמַעֲנִין זֶה כְּפִי שֶׁהוּא
 17 בְּאֵלְקוּת, שני העניינים
 18 האמורים בבריאת האור, מידת
 19 החסד ("יהי אור") ומידת
 20 הגבורה ("ויהי אור") נִמְשָׁכוֹת
 21 בריבוי השתלשלות וירידות
 22 מדרגה לדרגה - ב' הַתְּנוּעוֹת
 23 הַנִּלְ, שני התסרוגות האמורים
 24 במצבו הרוחני של האדם,
 25 החמימות בענייני העולם
 26 והקיריות בענייני אלוקות
 27 וְהֵינּוּ, שֶׁהֶעֱנִין וַיֹּאמֶר
 28 הַשֵּׁם־תְּבָרַךְ מִפְּנֵי מִדַּת
 29 אֱלֹקִים שֶׁהוּא מִדַּת
 30 הַגְּבוּרָה הַצְּמִצּוּם הָאֹר,
 31 שֶׁהוּא עֲנִין הַבְּדֻלָּת
 32 (אֶפְגַּע־טְרָאֲנַגְקִיט הַתְּרַחֲקוֹת) וְהַתְּעַלְמוֹת תְּקַף הַתְּפִשְׁטוֹת גְּלוּי
 33 אֱלֹקוֹת, מצד טבעו ומהותו האור האלוקי הוא אין סוף והוא אמור להיות
 34 מתגלה ומתפשט ללא הגבלה, והפעולה של שם אלוקים מידת הגבורה
 35 המצמצמת את התגלות והתפשטות האור מעלימה על תוקף ההתפשטות
 36 ומונעת את הגילוי הַנְּהָ לְאַחֲרֵי רַבּוּי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת של האור
 37 המצומצם מדרגה לדרגה וְהַבְּדֻלָּת כמו וילנות ומסכים המבדילים
 38 ומסתירים את גילוי האור אֵין קֵץ, היינו העלמות והסתרים ללא גבול,
 39 נִמְשָׁכָת מְזָה מהסתרת האלוקות הַקְּרִירוֹת ויחס של אדישות בְּעֵנִינִים
 40 רַוְחָנִיִּים. וּמַצַּד הֶעֱנִין דְּוִיָּה אֹר דָּא גְּבוּרָה הַצְּמִצּוּם השני האמור
 41 לעיל (נוֹסֵף עַל הַיּוֹתוֹ אֹר הַמִּתְקַיֵּם שְׁיֻכַּל הָעוֹלָם לְסוּבְלוֹ
 42 שהוא שינוי מהותי באור לעומת מצבו לפני הצמצום הזה), הָרִי זֶה נַעֲשֶׂה

44 קָשׁוּר עִם גְּשָׁמִיּוֹת, עַד שֶׁאֶפְשֶׁר שְׁלֹא יְהִיָּה נִרְאָה בְּזֶה עֲנִין
 45 הָאֹר, והמביט על נבראים גשמיים אינו רואה את האור האלוקי כִּי אִם
 46 עֲנִין הַגְּשָׁמִיּוֹת, וּמְזָה יוֹכַל לְבּוֹא עֲנִין בְּלִתי רְצוּי, אֶהְבָּה
 47 בְּלִתי רְצוּיָה כּוֹי, ובמקום להתלהב מענייני אלוקות ולשאוף להתקרב
 48 לאלוקות עלול האדם לבוא לידי
 49 אהבה ורצון להיות קרוב
 50 לגשמיות שְׁזָהוּ עֲנִין
 51 הַחֲמִימוֹת וההתלהבות
 52 בְּעֵנִינִים גְּשָׁמִיִּים.
 53 וּמְזָה מוּכָן שֶׁפֶן הוּא גַם
 54 בְּכָלְלוֹת עֲנִין הַקְּלִיפָה
 55 (שְׁהִירִי נִפְשׁ הַבְּהִמִּית
 56 שְׁבִי־שְׂרָאֵל נִמְשָׁכָת
 57 מְקַלְפַת נִגְהָ³⁵ כמבואר
 58 בספר התניא שיש קליפות
 59 טמאות לגמרי שאין בהם טוב
 60 כלל ויש קליפה שיש בה
 61 תערוכת טוב ורע (ועל שם הטוב
 62 שבה נקראת "נגה", לשון אור)
 63 אבל בכללות גם היא קליפה
 64 וסטרא-אחרא, וכשם שהקליפה
 65 מכסה על הפרי כך הקליפה
 66 מכסה על האור האלוקי, ומאחר
 67 שהנפש הבהמית שבישראל
 68 נמשכת מקליפת נוגה יש בה דבר
 69 דומה לעניין שקיים בכללות
 70 הקליפות, הוא שתי ה'תנועות'
 71 הנפשיות האמורות), שִׁישׁ בָּהּ
 72 בכללות הקליפה שְׁתִּי
 73 תְּנוּעוֹת שְׁלֹא־אֹרָה הֵן
 74 הַפְּפִיּוֹת, דְּהֵינּוּ חֲמִימוֹת
 75 בְּעֵנִין אֶחָד וְקִירוֹת
 76 בְּעֵנִין הַשְּׁנִי כאמור לעיל לגבי מצב רוחני ירוד שבו לידי ביטוי בחמימות
 77 לעניינים גשמיים וקיריות לעניינים רוחניים.
 78 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, כְּמַבְאָר בְּ'לִקוּטֵי תוֹרָה' פְּרָשַׁת נְצִבִים³⁶, דְּבַדְרָךְ
 79 כָּלֵל הֵן שְׁנֵי מוֹנְעִים, באופן כללי קיימים שני גורמים שמהווים מניעה
 80 והפרעה בעבודת ה' הָא' נִמְשָׁךְ מִחֶסֶד דְּקְלִיפָה, כלל הוא ש"את זה
 81 לעומת זה עשה האלוקים" וכשם שכוחות הקדושה באים בעשר ספירות
 82 עליונות של קדושה, כך, להבדיל, כוחות הקליפה פועלים באמצעות עשרה
 83 כוחות מקבילים המנגדים לקדושה. ונגד חסד דקדושה ישנו חסד דקליפה
 84 והוא הַקְּרִירוֹת שְׁגוּרָמַת מְנִיעַת הַיְגִיעָה בּוֹעֲשֶׂה טוֹב טבעה של
 85 השפעת החסד שהיא באה בקיריות כמו מים שזורמים בנחת ולכן קרירות לא
 86 רצויה, חסד דקליפה, מונעת קיום מצוות עשה. וְהַב', המניעה הנוספת

ביאור בדרך אפשר

1 בעבודת ה' נובעת מבחינת גבורה דקליפה, שהוא החמימות
 2 לגרם שיעשה דברים רצויים עד דברים האסורים,
 3 טבעה של מידת הגבורה שהיא פועלת בחום ובהתלהבות כמו אש ששורפת
 4 וגבורה שמצד הקליפה שהיא חמימות לא רצויה גורמת לאדם חמימות
 5 והתלהבות לעשיית דברים לא
 6 רצויים ואפילו דברים אסורים
 7 דהינו שתי תנועות הנ"ל
 8 של קרירות לענייני קדושה
 9 ורוחניות וחמימות והתלהבות
 10 לעניינים גשמיים. ומזה
 11 מהאמור לעיל שאלה הן שתי
 12 הצורות שבהן הקליפה פועלת
 13 תוך שילוב קרירות וחמימות,
 14 שתי תכונות שמטבען ומהותן
 15 סותרות זו לזו מוכן שגם
 16 התהוות הקלפות יצרתן
 17 ובריאתן צריכה להיות
 18 באופן שיש בו דבר
 19 והפוכו ברומה לשילוב בין
 20 קרירות וחמימות.
 21 והולך ומבאר את ענין התהוות
 22 הקליפות תוך שילוב של שני
 23 הפכים.
 24 והענין בזה, כמבאר
 25 בדרוש מילות העבריות
 26 לאדמו"ר האמצעי³⁷,
 27 מאמר חסידות של אדמו"ר
 28 האמצעי בספרו 'תורת חיים' ספר שמות העוסק בביאור העניין הפנימי של
 29 המיילדות העבריות שם נאמר **בבאר מאמר העץ חיים**³⁸ **שמעמד**
 30 **מקום עמידתן של היכלות הקלפות בעולמות הרוחניים העליונים הוא**
 31 **בין אור פנימי** שמאיר בסדר והדרגה ומתלבש בכלים **לאור מקיף**
 32 **המאיר בכל מקום בשווה, בין היכלות הישר** בהם מאיר אור פנימי
 33 **להיכלות העגולים** בהם מאיר אור מקיף, והם עומדים ומצפים לקלוט
 34 אור ולקבל יניקה מהקדושה ואופן עמידתם הוא - **ופניהם אל הפנימי**
 35 **ואחוריהם אל המקיף, ומבאר בארכה יותר בתורה אור**
 36 **לרבנו הזקן, פרשת ויחי במאמר דבור-המתחיל ואני נתתי לך שקם**
 37 **אחד על אחיך**³⁹, **בענין התהוות הקלפות ויניקתן מצד**
 38 **הקדושה (שמזה הוא הקיום שלהם),** שהדבר יתכן בשני אופנים,
 39 **האחד - שיש יניקה של הקליפות מהקדושה שהיא מרבי**
 40 **הצמצומים דאור פנימי, עד שבסיומם הצמצומים** לאחר שהאור
 41 **עובר צמצומים רבים ועצומים ונשאר חיות מועטת בלבד יש להם קצת**

ביאור בדרך אפשר

42 יניקה ומכוחה יש להם קיום וחיות. **אבל, עקר היניקה שלהם היא**
 43 **לא מהאור הפנימי אלא באופן השני - באופן דאם תגביה כנשור**⁴⁰,
 44 **דהינו מבחינת עגולים, בחינת המקיף ולכן רצונם של הקליפות**
 45 **הוא שהאור פנימי יסתלק ויתעלם** ולא יאיר בפני עצמו אלא יתעלה
 46 ויוכלל **באורות המקיפים,**
 47 **ששם יכול להיות הענין**
 48 **דשממית בידיים תתפש**
 49 **והיא בהיכלי מלך**⁴¹, על
 50 פסוק זה מבאר בתורת החסידות
 51 שיש דרגות עליונות באלוקות
 52 שלגביהם מעשי האדם לא
 53 תופסים מקום, כשם שיתכן
 54 שבהיכל המלך תהיה "שממית"
 55 (סוג של עכביש) שניתן לתפוס
 56 אותה בידיים, אבל מציאותה לא
 57 מפריעה למלך כי הוא כל כך
 58 נעלה ומרומם שדברים שכאלה
 59 אינם תופסים מקום אצלו
 60 (בהקשר זה מובאים גם דברי
 61 המדרש שבתחילת הבריאה היו
 62 האור (מעשי הצדיקים) והחושך
 63 (מעשי הרשעים) משמשים
 64 בערבוביה ו"איני יודע באיזה
 65 מהן חפץ" הקדוש-ברוך-הוא,
 66 ורק לאחר שנאמר "יהי אור"
 67 התברר שה' מעדיף את מעשי
 68 הצדיקים על פני מעשי הרשעים.
 69 ולכאורה נשאלת השאלה: מה פשר דברי המדרש, האומנם יעלה על הדעת
 70 שהקב"ה "חפץ" במעשיהם של רשעים יותר מאשר במעשיהם של צדיקים?
 71 אלא הביאור: שכאשר הרצון העליון הוא בבחינת "מקיף", היינו נעלה ונבדל
 72 מהעולמות והנבראים ולא יורד ומתלבש בגדרי ה'כלים' שבאמצעותם האור
 73 הופך להיות מדוד ומוגבל, הרי לגבי האור הזה, "כחשיכה כאורה", והעדיפות
 74 שבמעשיהם של צדיקים אכן לא ניכרת ולא מקבלת ביטוי. ולכן מצד ה"מקיף"
 75 גם הקליפות והסטרא אחרא שהם היפך הקדושה יכולים לקבל יניקה וחיות
 76 כי בדרגות אלו אין תפיסת מקום למעשיהם של הנבראים התחתונים ואין
 77 הבדל בין מעשיהם של רשעים בחינת 'חושך', למעשיהם של צדיקים, בחינת
 78 'אור' (ורק לאחר "ויבדל אלוים בין האור ובין החושך" התברר שלמעשה
 79 הקדוש-ברוך-הוא חפץ דווקא במעשיהם של צדיקים, כי אז הייתה התלבשות
 80 של האורות בכלים עם הגדרות ברורות שבהם האור נעלה מהחושך). **והינו**
 81 **לפי שבבחינה זו בחינת האור ה"מקיף" הנה גשמיות ורוחניות**
 82 **שוין, ועד שמזה נמשך הענין דאם צדקת מה תתן לו ורבו**

(37 תו"ח שמות מג, ב ואילך) (לא, ג ואילך). וראה שם לג, א ואילך (כג, ד ואילך). (38 שער מב פ"ג. פי"ג. 39) קב, ב ואילך.
 (40 עובדי' א, ד. 41) משלי ל, כח. — ראה ב"ר פס"ו בסופה. עמק המלך שער ו פרק מה. שער יד פרק ט ופרק צח. (42) איוב
 לה, וז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 הצואר או מן הערף, אלא לא נתנו המצות אלא כדי לצרף
 43 לזכר ולעדן בָּהֶם אֶת הַבְּרִיּוֹת, הרי שאמנם מצד אחד עניין המצוות נעלה
 44 מהעולם אבל מצד שני כל עניין המצוות נועד לזכר את בני האדם למטה
 45 וְכַמְבָּאֵר בְּאַרְכָּה בְּמוֹרָה נְבוּכִים' לְהַרְמִיבֵם⁴⁸ כיצד מצוות
 46 שונות נועדו להשפיע על נפש
 47 האדם ולגרום לו לתקן את
 48 המידות ואת התכונות שלו.
 49 וְלִכְן הִנֵּה גַם בְּתוֹרָה
 50 וּמִצְוֹת עִם הַיּוֹתֵם בְּעֵצִים נְעִלִים
 51 מהעולם, הרי לאחר שירדו
 52 למטה ונתלבשו בענייני העולם
 53 יִשָּׁנֻם הֵן בְּתוֹרָה וְהֵן בְּמִצְוֹת
 54 ב' עֲנִינִים אֱלוֹ הַמַּקְבִּילִים
 55 לשני העניינים האמורים
 56 בקליפות וסטרא אחרא, קרירות
 57 וחסד מצד אחד וחמימות וגבורה
 58 מצד שני, ועניינים אלה כפי
 59 שהם בתורה ומצוות הם
 60 האמצעים לתקן ולהעלות את
 61 העניינים הללו כפי שהם בתורה
 62 ומצוות, כפי שהולך ומבאר.
 63 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה
 64 כְּתִיב⁴⁹ ה' מְסִינִי בָּא
 65 וְזָרַח מְשַׁעֵר לְמוֹ הוֹפִיעַ
 66 מְהֵרָ פְּאָרְזָן, וּפִירֵשׁ רַשִׁי:
 67 "שפתח לבני שעיר שיקבלו את
 68 התורה ולא רצו. הופיע – להם,
 69 מהר פארן – שהלך שם ופתח
 70 לבני שעיר שיקבלו את התורה
 71 ולא רצו." דְּשַׁעֵר בְּנֵי עֵשׂוֹ
 72 וּפְאָרְזָן בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל כּוּלָּלִים
 73 אֵת כָּל הַמְּצִיאֹת דְּקְלִיפּוֹת וְאִמּוֹת הָעוֹלָם⁵⁰, כן שכל ענייני
 74 הקליפות ושאר האומות הם פרטים בתוך שני הכללים הללו של "שעיר"
 75 ו"פארן" שְׁפָלְלוּתָם הֵם שְׁנֵי הָעֲנִינִים דְּחֶסֶד דְּקְלִיפָה וּגְבוּרָה
 76 דְּקְלִיפָה, קְרִירוֹת וְחֲמִימוֹת (פְּנ"ל מֵהַמְּבָאֵר ב'לְקוּטֵי
 77 תוֹרָה"). שְׁזָהוּ עֲנִין דְּשַׁעֵר וּפְאָרְזָן, שְׁהֵם עֲשׂוֹ וְיִשְׁמַעֲאֵל,
 78 דְּיִשְׁמַעֲאֵל ש"צא" מאברהם אבינו שענינו הוא חסד וקדושה הוא עֲנִין
 79 חֶסֶד דְּלַעֲמַת־זָה, וְעֲשׂוֹ ש"צא" מיצחק אבינו שענינו הוא גבורה
 80 וקדושה הוא עֲנִין גְּבוּרָה דְּלַעֲמַת־זָה. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר ה' מְסִינִי
 81 בָּא וְזָרַח מְשַׁעֵר גו' פְּאָרְזָן גו', כְּמַבְאֵר בְּמִדְרָשׁ⁵¹ שְׁהַחֲזִיר
 82 הַקֶּבֶ"ה אֶת הַתּוֹרָה עַל כָּל אֲמָה וְלָשׁוֹן, ולאחר שכל האומות

1 פְּשַׁעֵיךָ מֵהַ תַּעֲשֶׂה לִּי⁴², כי מאחר שבבחינה זו מעשי האדם לא
 2 תופסים מקום אין מקום לשכר ועונש וְלִכְן הָרִי הֵם הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְטְרָא
 3 אַחֲרָיִם יְכוּלִים לְהַגְבִּיחַ עֲצָמָן וְלַהֲתַקְרֵב לְאוֹר הַ"מְקִיף" וְלַקְּבֹל יְנִיקָה
 4 מִשָּׁם. וּמִב' אֹפְנֵי יְנִיקָה הַנ"ל הַאֲחַת – עַל יְדֵי רִיבּוֹ צִמְצוּמִים בְּאוֹר
 5 הַפְּנִימִי, וְהַשְּׁנִייה – מֵהָאוֹר
 6 הַמְקִיף בְּאוֹת שְׁתֵּי
 7 הַתְּנוּעוֹת הַנ"ל וְהַבִּיטוּי
 8 שֶׁלֹּהֵם בְּפוּעַל הוּא תוֹךְ שִׁילּוּב
 9 שֶׁל ה'תְּנוּעוֹת' הָאִמּוֹרוֹת –
 10 קְרִירוֹת לְעִנְיַי אֱלוֹקוֹת (כְּתוּצָה)
 11 מֵהַתְּהוּוֹת עַל יְדֵי רִיבּוֹ
 12 צִמְצוּמִים) וְחִמְיּוֹת לְעִנְיַיִם
 13 גַּשְׁמִיִּים (כְּתוּצָה מֵהַיְנִיקָה
 14 וְעִיקַר הַחִיּוֹת מֵהָאוֹר הַ"מְקִיף").
 15 (ד) וְהִנֵּה כָּלֹת עֲבוֹדַת
 16 הָאָדָם בְּבִרוֹר הַשְּׁטוֹת
 17 דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית כּוּ' הַנֶּפֶשׁ
 18 הָאֱלוּקִית מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף וּבְנֶפֶשׁ
 19 הַבְּהִמִּית כְּדִי לְבַרֵּר מִתּוֹכָם אֵת
 20 הַטּוֹב שֶׁבָהֶם וְלַהֲעֵלוֹת אוֹתָם
 21 לְקִדּוּשָׁה. וְחַלֵּק מֵעֲבוּדָה זוֹ הִיא
 22 לְבַרֵּר, הֵינּוּ לְתַקֵּן וְלַהֲעֵלוֹת, אֵת
 23 הָרוּחַ שְׁטוֹת שִׁישְׁנָה בְּנֶפֶשׁ
 24 הַבְּהִמִּית (שְׂכָאִמּוֹר בְּגַלְלָה יִתְּכֵן
 25 מִצַּב שָׂאֲדָם יַעֲבוֹר עֲבִירָה, כִּי
 26 הָרוּחַ שְׁטוֹת מִכֶּסֶה עַל הָאִמַּת
 27 וְהוּא סְבוּר בְּטוֹעוֹת שַׁעֲלִידֵי
 28 הַעֲבִירָה אֵינּוּ נִפְרָד מֵאֱלוֹקוֹת)
 29 וְהַדְּרָךְ לְבִירוֹר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית
 30 הִיא עַל־יְדֵי תוֹרָה
 31 וּמִצְוֹת. דְּהִנֵּה, אֵף
 32 שְׁהַתּוֹרָה מְצַד־עֲצָמָה קוֹדֵם שִׁירְדָה לְמַטָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּדַבְרִים גַּשְׁמִיִּים
 33 הִיא לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָם כְּמוֹ שְׂכָתוּב וְנִעְלָמָה מִעֵינֵי כָּל חִי⁴³, וְאֵהִיָּה
 34 שְׁעֲשׂוּעִים גו' לְפָנָיו⁴⁴, וְאֵם כֵּן הַתּוֹרָה עֲצָמָה נְעִלָה מִשִּׁיכוֹת לְעִנְיַי
 35 הָעוֹלָם, כֹּכֵל זֹאת הָרִי אֵיִתָּא מוּבָא בְּגִמְרָא⁴⁵ בְּרִאֲתִי יִצְרָה־הַרְעַ
 36 בְּרִאֲתִי לֹא תוֹרָה תְּבַלִּין, וְהִנֵּנוּ שִׁיחַד עִם זֶה שֶׁהַתּוֹרָה נְעִלִית מֵהָעוֹלָם
 37 הִיא גַם אֲמַצְעִי לְהַתְּגַבֵּר עַל הַיִּצְרָה־הַרְעַ (וְלִבְרַר אֵת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית) הֵינּוּ יִשֵּׁשׁ
 38 בְּתוֹרָה גַם הָעֲנִין שֶׁהִיא תְּבַלִּין לְיִצְרָה־הַרְעַ. וְעַל־דֵּרֶךְ־זֶה גַם
 39 בְּמִצְוֹת, שְׁהֵם חֲקִיּוֹ וּמִשְׁפָּטִיו⁴⁶ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֵצָמוֹ וְאֵם
 40 כֵּן הֵם נְעִלִים מֵעִנְיַי הָעוֹלָם וּמִפְּעוּלָה בְּעוֹלָם, הָרִי בִּיחַד עִם זֶה אֵיִתָּא
 41 בְּמִדְרָשׁ⁴⁷ וְכִי מֵה אֲכַפְתָּ לִּיָּה לְהַקְּבִ"ה שֶׁהִיא שׁוֹחֵט מִן

(43 שם כח, כא. 44 משלי ח, ל. 45 קידושין ל, ב. 46 תהלים קמו, יט. 47) תנחומא שמיני ז. ב"ר פמ"ד, א. 48) ח"ג פל"ב ואילך.
 49) ברכה לג, ב. 50) אוה"ת דברים ע' טו; ברכה ע' א'תתמ (ע"פ לקו"ת נצבים שם). 51) ע"ז ב, ב. תנחומא ברכה ד. זח"ג קצג, א. וראה ספרי ופרש"י ברכה שם.

ביאור בדרך אפשר

1 סירבו לקבל את התורה בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" ומבאר
 2 בַּחֲסִידוֹת⁵² טַעַם הַדָּבָר (דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שְׁלֹא קִבְלוּהָ, מאחר
 3 שבסופו של דבר כל האומות לא קבלו את התורה אִם-כֵּן לָמָּה הֲצַרְךָ
 4 לְהַחֲזִירָה כו' מהו הטעם שמלכתחילה הקדוש-ברוך-הוא הציע להם את
 5 התורה? אלא הסיבה היא),
 6 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה שֶׁה' הִצִּיעַ
 7 לאומות העולם את התורה, הרי
 8 אף שלמעשה לא קיבלו את
 9 התורה, על-ידי עצם ההצעה
 10 נַעֲשִׂית הָאֲפֻשְׁרִיּוֹת
 11 שְׁלֹא-חֲרִי-זֶה יִכְלוּ
 12 יִשְׂרָאֵל לְכָרוּ וּלְזַבְּךָ
 13 וּלְהַעֲלוֹת לְקְרוֹשָׁה חֵיל
 14 גוֹיִם, אף שמצד עצמם הם
 15 מנגדים לקדושה וְעַד כִּי כִן
 16 תהיה ההתעלות של האומות
 17 בהשפעתם של בני ישראל כְּמוֹ
 18 שְׁפָתוֹב⁵³ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
 19 בְּשִׁלַּח פְּרַעֲה אֶת הָעַם,
 20 הֵינְנוּ, שְׁפָרַעֲה הָיָה מְלוֹנָה
 21 וְהוֹלֵךְ (עַר אִיזוּ
 22 מִיטְגָעֵגֵאֲנָנָעֵן הוּא הֵלךְ
 23 ביחד) עִם הָעַם⁵⁴, וְכִמוֹ
 24 שְׁפָתוֹב לְפָנֵי-זֶה בַּסְּטוֹקִים
 25 קודמים המדברים על יציאת
 26 מִצְרַיִם וְנִצְלָתָם אֶת
 27 מִצְרַיִם⁵⁵, שֶׁהוּא עֲנִיָן
 28 בְּרוּר וְהַעֲלָאת הַעֲנִיָּנִים
 29 דְּמִצְרַיִם כְּמֵאמֶר חֲכִימוֹ ז"ל
 30 שביציאת מצרים בני ישראל
 31 הוציאו ממצרים את ניצוצות
 32 הקדושה ועשו אותה "כמצודה שאין בה דגן" ו"כמצולה שאין בה דגים" עד
 33 שאפילו פרעה "שילח" את בני ישראל ממצרים (וכמבאר ב'תורה' אור פרשת
 34 בשלח: "שעל ידי גלותם במצרים והשתעבדותם בהם גרמו שנתעלו בחינת
 35 ניצוצי אלוקות שנפלו שמה... כמו שכתוב ופרעה הקריב ואמר ורבותינו ז"ל
 36 שהקריב את ליבם של ישראל לאביהם שבשמים"), ולפי פנימיות הדברים
 37 הכוונה שרוקנו אותה מענייני הקדושה שהיו בה "בגלות" והעלו אותם וזהו
 38 גם התוכן של בירור והעלאת אומות העולם לאחר מתן תורה שכאמור
 39 התאפשר על ידי זה שקודם מתן תורה הקדוש-ברוך-הוא הציע לאומות העולם
 40 לקבל את התורה.

ביאור בדרך אפשר

41 וְלִכֵּן נֹאמַר בַּתּוֹרָה מִיִּמִּינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ⁴⁹, וְהֵינּוּ שְׂנֵי בַּתּוֹרָה
 42 בְּחִינַת יָמִין, שְׁנֵתְנָה מִיִּמִּינוּ, היא מידת החסד (כמו שכתוב ב"פתח
 43 אליהו" – "חסד דרועא ימינא", חסד זרוע ימין) וְכִיחַד עִם זֶה יֵשׁ בָּהּ
 44 גַּם עֲנִיָן הָאֵשׁ, גְּבוּרָה, קוֹ הַשְּׂמָאל (גְּבוּרָה דרועא שמאל"א" גבורה
 45 זרוע שמאל). וְעַל-יְדֵי-זֶה
 46 בכוח החסד והגבורה שבתורה
 47 נַעֲשֶׂה בְּרוּר וְזַבְּךָ
 48 וְהַעֲלָאת שְׁעִיר וּפְאָרָן
 49 שהם חסד וגבורה דקליפה
 50 (שְׁנֵזְכְּרוּ בַּפְתּוּב לְפָנֵי-זֶה,
 51 לפני "מימינו אש דת וגו'").
 52 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַּם כְּנוֹגַעַ
 53 לְמִצּוֹת, כְּפִי שְׁמִבְאָר
 54 ה'צִמְח צִדְק' בְּדַבּוּר-
 55 הַמִּתְחִיל וְאֲנִי נִתְתִּי לָךְ
 56 שְׂכָם אֶחָד עַל אַחִיד
 57 בַּהֲשִׁמְטוֹת שְׁבִ'אוּר
 58 הַתּוֹרָה⁵⁶ כִּיצַד גַּם בַּמִּצּוֹת
 59 יש שילוב וחיבור של שני
 60 הדברים הללו, חסד וגבורה, גם
 61 יחד, שם מבואר בְּעֲנִיָן חֶרֶב
 62 פְּפִיּוֹת⁵⁷, כְּכַתוּב "רוֹמְמוֹת א-
 63 ל בגרונם וחרב פִּפְיוֹת בִּידֵם"
 64 וְהַבִּטּוּי "פִּפְיוֹת" מִשְׁמַעו חֶרֶב
 65 שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת⁵⁸, הֵינּוּ
 66 חֶרֶב שִׁמְחוּדַת וּמוֹשַׁחַת מִשְׁנֵי
 67 צִדֵּיהָ הֵינּוּ שְׁבִירוֹר וְהַעֲלָאת
 68 הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְּטָרָה אַחֲרָה הוּא
 69 עַל-יְדֵי חִיבּוּר וְשִׁלּוּב שֶׁל שְׁנֵי
 70 עֲנִיָּנִים בִּיחַד שְׁפָדֵי לְמִנוּעַ
 71 אֶת יְנִיקַת הַקְּלִיפּוֹת
 72 מִהַקְּדוּשָׁה בְּכִ' הָאוֹפְנִים הָאִמּוּרִים לְעִיל, הָאֶחָד - עַל-יְדֵי יְרִידַת
 73 וְצִמְצוּם הָאוּר, - וְהַשְּׁנֵי עַל-יְדֵי הַהֲגָבָה לְבַחֲנֵינָה הַמְּקִיף
 74 (שְׁזָהוּ מָה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְרוֹשׁ מְלִדּוֹת הָעֲבָרִיּוֹת הַנְּ"ל
 75 שְׁמַעְמַד הַקְּלִיפּוֹת הוּא בָּאֲפֵן שְׁפָנִיָּהֶם מְכוּוֹנִים אֶל הַפְּנִימִי,
 76 האור שיוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל דְּרָגָה בְּאוֹפֵן פְּנִימִי וְכוּנָתָם הֵיא
 77 לְקַבֵּל מִסּוּף הַיֵּשֶׁר, שֶׁם הָאוּר מוֹעֵט וּמְצוּמָצֵם וְאֶחָדֵיהֶם מְכוּוֹנִים
 78 אֶל הַמְּקִיף, הָאוּר שֶׁלְּמַעְלָה מִהַתְּלַבְּשוֹת מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה לְקַבֵּל מִבְּחִינַת
 79 הַמְּקִיף שֶׁמִּצִּידָה גַּם הֵם יְכוּלִים לְקַבֵּל, וְכַדִּי לְמִנוּעַ אֶת הַשְּׁפַע לְקַלִּיפּוֹת
 80 בְּשְׁנֵי הָאוֹפְנִים הָרִי זֶה עַל-יְדֵי שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת שְׁבַעֲנֵן הַמִּצּוֹת⁵⁹,

(52) אוה"ת ברכה שם. (53) בשלח יג, יז. (54) ראה שמו"ר פ"כ, ג — הובא באוה"ת בלק ע' א'כט1. וראה תו"א בשלח סא, ג.
 (55) שמות ג, כב. וראה ברכות ט, ב. תו"א וארא נו, סע"ד. פרשתנו ס, ג. סד"ה אם רוח המושל תרצה"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב
 שסג, א). (56) ויחי תכט, א ואילך. (57) תהלים קמט, ו. (58) ראה ברכות ה, א. (59) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' שמט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מצוֹת־עֲשֶׂה שְׁעֲנִינָן הוּא הָעֲשִׂיָה וְהַמְשָׁכָה לְמִטָּה דְּוָקָא,
 2 בדרך של המשכת והתגלות אלוקות מלמעלה למטה באופן פנימי וכך מונעים
 3 את השפע לקליפות מסוף האור הפנימי ומצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שְׁעֲנִינָן
 4 הוּא הָעֲלָאָה מְלֻמְטָה לְמַעְלָה הַתְּקַרְבוֹת לְאִלּוּקוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַתְּעֻלוֹת
 5 הַתַּחְתּוֹן כִּלְפֵי מַעְלָה וְכך מוֹנְעִים
 6 את השפע לקליפות מהאור
 7 הַמְּקִיף.
 8 (ה) וְהִנֵּה כִּינּוֹן שְׁכָלְלוֹת
 9 הָעֲבוּדָה בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
 10 הַמְּצוּוֹת הֵיא בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 11 הָרִי מוֹכֵן, שְׁגָם בְּעוֹלָם
 12 צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת שְׁתִּי
 13 תְּנוּעוֹת אֱלוֹי וְהַעוֹלָם נִבְרָא
 14 בְּשִׁילּוּב וְחִיבוֹר שֶׁל שְׁנֵי הַהַפְּכִים
 15 יחד, כפי שהולך ומבאר.
 16 וְיִוָּכֵן עַל־פִּי מַה שְׁמַבְאָר
 17 אֲדַמּוּר מִהָרַ"ש בְּדַבְּרוֹר־
 18 הַמִּתְחִיל מִי כְּמוֹכָה
 19 בְּאֵלִים הַיּוֹי⁶⁰ (כְּפִדּוּע
 20 מַה שְׁגָלָה בַּעַל
 21 הַהִלּוּלָא⁶¹ הַרְבִּי הַרִי"צ
 22 שִׁיּוּם הַהִסְתַּלְקוֹת שֶׁלוֹ הוּא בִּיּוֹד
 23 שֶׁבֶט שְׁהוּא הַמַּאמֵר דִּיבּוֹר־
 24 הַמִּתְחִיל "מִי כְּמוֹכָה" תְּרַכְּט
 25 אֶחָד מִהַדְּרוּשִׁים מֵאִמְרֵי
 26 הַחֲסִידוֹת שְׁהִיָּה אֹמֵר סְבו
 27 הַרְבִּי מִהָרַ"ש אַחַת לְשִׁתִּים
 28 שְׁלֹש שְׁנִים, כְּדִי לְטַהֵר
 29 אֶת אֹרֵי הָעוֹלָם), שְׁמִזָּה
 30 מוֹכֵן, שְׁגָם בְּעוֹלָם יִשְׁנֵם
 31 שְׁנֵי הַפְּכִים.
 32 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה,
 33 הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הֵיא בְּאִפְּן שֶׁל יֵשׁ מֵאִין,
 34 כּוּזָה שֶׁה־אִין" לא ניכר ולא נראה ב"יש", וה"יש" המתהווה רחוק מה"אין"
 35 הַמְּהוּוֹה רִיחּוֹק עֲצוּם וְלֹא בְּאִפְּן שֶׁל עֵלָה וְעֵלּוּל, בְּשׁוּנָה מֵהַתְּהוּוֹת
 36 בְּדֶרֶךְ שֶׁל "עֵלָה וְעֵלּוּל", סִיבָה וְתוֹצֵאָה, שֶׁם ה־עֵלָה" נִיכְרַת וְנִגְרַשְׁת בִּ"עֵלּוּל"
 37 וִישׁ בְּנִינֵהם יַחַס קְרוֹב (בְּדוּמָה לְהַתְּהוּוֹת הַמִּידוֹת מֵהַשְׁכַּל) שְׁהָרִי כְּכָל
 38 שְׁהִיָּה רְבּוּי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מְעִילָה לְעֵלּוּל, הֵינּוּ גַם כֹּאשֶׁר הַתְּהוּוֹת
 39 הָעֵלָה מֵהָעֵלּוּל אֵינָה בְּאִפְּן יִשִּׁיר וּמִתּוֹךְ קֶשֶׁר הַדּוּק בְּנִינֵהם אֵלָא הָעֵלּוּל
 40 הַתְּהוּוֹה מֵהָעֵלָה לְאַחַר שׁוֹרָה אֲרוּכָה שֶׁל סִיבּוֹת וְתוֹצֵאָה שֶׁרַק בְּסוּפֵם מֵתְהוּוֹה
 41 ה־עֵלּוּל" הַמְּבוּקָשׁ הֵנָּה גַם הָעֵלּוּל הָאֲחֵרוֹן הַרְחוּק מֵאֵד הַמְעִילָה

42 הַרְאִשׁוּנָה תְּהִיָּה לוֹ אֵיזוֹ שְׁיִכּוֹת וְעָרְף לְעֵילָה הַרְאִשׁוּנָה, וְאִמְנָם
 43 מְדוּבָר בִּיחַס רְחוּק אֲבָל סוּף סוּף הַתְּהוּוֹת בְּדֶרֶךְ עֵלָה וְעֵלּוּל מִחִיבַת שְׁתִּמּוּד
 44 יִהְיֶה יַחַס כִּלְשֵׁהוּ בֵּין הָעֵילָה וְהָעֵלּוּל מִהָ־שְׁאִין־כֵּן הַתְּהוּוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת
 45 מְרוּחֲנִיּוֹת, הָרִי אִין לָךְ בְּרִיאָה יֵשׁ מֵאִין גְּדוּל מְזָה (כְּפִי
 46 שְׁמַבְיָא הַרְבִּי מִהָרַ"ש בְּמַאמֵר
 47 הַנּוֹכַח מִבְּעַל הָעֵקָרִים⁶²)
 48 כִּי הַגְּשָׁמִיּוֹת הֵיא "יֵשׁ" גַּמּוּר,
 49 וְהַרוּחֲנִיּוֹת הֵיא "אִין" מוּחַלְט.
 50 וְנִמְצָא, שְׁעֲנִינָן הַתְּהוּוֹת
 51 שֶׁל ה־יֵשׁ מִהָ־אִין" הוּא
 52 תְּכִלִּית הַהָעֵלָם וְהַהִסְתַּר
 53 שֶׁל ה־אִין" הַאֲלוּקֵי הַמְּהוּוֹה
 54 הַנְּעֵלֵם לְחִלּוּטִין וְאֵינּוּ נִיכֵר כִּלּוֹל
 55 ב־יֵשׁ" הַנְּבִרָא, שְׁאִין זֶה
 56 אֲפִילוֹ כְּמוֹ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 57 אֲרָפָה מְעִילָה לְעֵלּוּל
 58 בַּתְּהוּוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל "יֵשׁ"
 59 מ־אִין", ה־אִין" הַמְּהוּוֹה נֵעֵלֵם
 60 וְנִסְתַּר לְגַמְרֵי מִהֵישׁ הַנְּבִרָא וְאֵינּוּ
 61 נִיכֵר בּוֹ כִּלּוֹל וְזֹאת לֹא רַק בְּנִיגוּד
 62 לְהַתְּהוּוֹת בְּדֶרֶךְ עֵלָה וְעֵלּוּל שִׁישׁ
 63 בְּנִינֵהם יַחַס יִשִּׁיר וְקְרוֹב כִּי
 64 הָעֵילָה הֵיא סִיבָה יִשִּׁירָה וְקְרוֹבָה
 65 לְתוֹצֵאָה שֶׁל הַתְּהוּוֹת הָעֵלּוּל
 66 אֵלָא אֲפִילוֹ בַּתְּהוּוֹת עֵילָה
 67 וְעֵלּוּל שֶׁל "הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֲרוּכָה"
 68 הֵינּוּ שְׁמַהֲסִיבָה הַרְאִשׁוּנָה וְעַד
 69 הַתּוֹצֵאָה הַסּוּפִית יֵשׁ שֶׁרְשַׁרְת
 70 אֲרוּכָה שֶׁל סִיבּוֹת וְתוֹצֵאָה
 71 שְׁבִאּוּפֵן כּוּזָה הַנְּבִרָא שְׁבַתְּוֵצֵאָה
 72 הַסּוּפִית אֲכַן לֹא מְכִיר וּמְרַגִּישׁ
 73 אֶת הַסִּיבָה הַרְאִשׁוּנָה וְאֲפִילוֹ אִם
 74 מְדוּבָר בְּסִיבּוֹת וְתוֹצֵאָה רַבּוֹת מֵאֵד עַד אִין קָן לֹלָא סוּף (עַד כְּפָה
 75 שְׁשִׁיף לֹמֵר בְּזָה אִין קָן כִּי לֹא־מִיתוֹ שֶׁל דְּבַר לֹא יִיטְכֵן בּוּזָה בְּלִי גְבוּל
 76 אִמִּיתִי), אֵלָא הַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאִין וְאִפְּס כֵּךְ שֶׁאֲכַן קֶשֶׁר בֵּין הַבּוּרָא
 77 וְהַנְּבִרָא הוּא נֵעֵלֵם לְחִלּוּטִין וְלֹא נִיכֵר כִּלּוֹל. וְכִינֵד עִם זֶה, לְמִירוֹת רִיחּוּק
 78 הָעָרְךְ וְהַפְּעַר הַעֲצוּם בֵּין ה־יֵשׁ" וְה־אִין" הָרִי עַל־יְדֵי־זָה בְּדֶרֶךְ זוֹ שֶׁל
 79 הַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאִין נְתִיָּה עֲנִין שֶׁל מְצִיאוֹת מִמִּשְׁתִּי קִימַת אֲשֶׁר
 80 בְּהִכְרַח לֹמֵר שְׁזוּהֵי מְצִיאוֹת שְׁשִׁנָּה בֹאֲמַת וְלֹא דִמְיוֹן אוֹ טַעוּת,
 81 וְכְּפִי שְׁמַבְיָא אֲדַמּוּר מִהָרַ"ש בְּמַאמֵר הַנּוֹכַח רְאִיָּה לְזָה מִהַמְּשָׁנָה
 82 בְּסַנְהֶדְרִין⁶³, שְׁנִים לֹקְטִין קְשׁוּאִין, עַל יְדֵי כִישׁוּף אֶחָד לֹקְט

60 (סו"מ תרכ"ט ע' קמו ואילך. וראה גם המשך מים רבים תרל"ו פרק קנח. סו"מ תרמ"ג ע' צה ואילך. המשך תרס"ו ע' תלב. סו"מ תרפ"א ע' קז. ד"ה באתי לגני (הא') תשל"ד (תו"מ סו"מ באתי לגני ח"א ע' קלב ואילך). ד"ה ובנ"י הלכו ביבשה, שנה זו (לקמן ע' נג ואילך). 61) אג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ו ע' רסז (נעתק ב"היום יום" כח תמוז). סו"מ תרנ"ט ע' רכד. 62) ראה עיקרים מ"א פכ"ג. מ"ד פ"ג. 63) סז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פטור מעונש מיתה, ואחד לוקט חיב מיתה. העושה מעשה
2 שבמצעות הכשפים ליקט קישואים מן השדה בפועל חיב, האוחז את
3 העינים שעשה אחיות עיניים כך שנראה כאילו ליקט קישואים אבל באמת
4 הקישואים לא נקטפו פטור. וכיון שהעושה מעשה חיב, על-
5 כרחק צריך לומר שישנו
6 ענין של מציאות בריאה 1
7 גשמית שקיימת בפועל כי אם 2
8 העולם הזה הגשמי הוא רק 3
9 דמיון לעינינו, הרי אין הברל בין 4
10 "עושה מעשה" ל"האוחז את 5
11 העיניים". והרי אין לומר 6
12 שענין המציאות כן 7
13 הוא מצד ענין המצוה 8
14 והתורה כו', ולא באפן 9
15 שהדבר מצד עצמו הוא 10
16 מציאות, הסברא שבצעם אין 11
17 מציאות ורק לעיני תורה 12
18 ומצוות אנו מתייחסים לעולם 13
19 כמציאות קיימת, היא מופרכת 14
20 שהרי הראיה היא 15
21 מלוקט קישואים באמצעות 16
22 כישוף שהוא הפך רצון 17
23 הבורא, שעל-ידי-זה 18
24 נעשה ענין נפרד 19
25 מאלקות, שהרי עבירה על 20
26 רצון הבורא מפרידה את האדם 21
27 מדביקותו באלוקות וכיון 22
28 שאף-על-פי-כן אפשר 23
29 להיות בזה שני אופנים, 24
30 אוחז את העינים ועושה 25
31 מעשה, הרי מוכן, שגם 26
32 באפן בזה גם כאשר מצד 27
33 התורה והמצוות, המעשה פסול 28
34 ואסור וגורם פירוד מאלוקות 29
35 ישנה מציאות שנקראת 30
36 על-פי תורה בשם עושה 31
37 מעשה ואם באמת אין שום 32
38 מציאות, איזה ערך יש למעשה 33
39 שמנוגד למצוות התורה אלא 34
40 וודאי שעל פי התורה יש לעולם מציאות. ונמצא, שגם בעולם ישנם
41 שני העינים ההפכיים כו' חיבור ושילוב של ביטול מוחלט לאין מצד
42 אחד ומציאות אמיתית מצד שני.
43 (ו) ומזה מהאמור לעיל שגם בעיני תורה ומצוות וגם בעיני העולם יש
44 חיבור של שני הפכים מוכן גם בנוגע לבני ישראל שבשכילם

45 נברא העולם⁶⁴, ומאחר שהם מטרת הבריה מוכן דכשם שבפועלם
46 ובעינים שבהם צריכה להיות עבודת בני ישראל, בתורה
47 ומצוות, ישנם שני העינים דחמימות וקרירות פנ"ל, הנה פן
48 הוא גם בנוגע לבני ישראל שהם הממלאים את כוונת הבריה, כפי
49 שיבאר להלן.
50 ועל-פי-זה יוכן מה
51 שכתב הרב המגיד⁶⁵
52 ממעוררש בפרוש
53 הכתוב⁶⁶ נעשה אדם
54 בצלמנו וגו', הקדוש-ברוך-
55 הוא אמר שהאדם יהיה נברא
56 בצלם אלוקים ועל כך כתב הרב
57 המגיד פרוש על-דרך-
58 משל אדם שיש לו בן,
59 אף שהבן עבר מפגד
60 פניו והלך מאתו, ועכשיו
61 הבן רחוק מהאב ולא נמצא לנגד
62 עיניו, עם-פל-זה נחקקה
63 הצורה של הבן
64 במחשבה של האב והיא
65 קיימת במחשבתו של האב תמיד.
66 אף מי שלא היה לו בן
67 מעולם, לא יכול לומר
68 שיהא נחקק במחשבתו
69 צורת הבן שיהיה לו
70 אחר כך, פי עדין לא
71 ראה אותו ולא הפיר
72 צורתו. וזהו דרך בני
73 אדם. אבל אצל השם-
74 יתברך שיד לומר אף
75 קדם שנבראו ישראל
76 היה נחקק צורתם
77 במחשבה, כמו שאמר
78 רבותינו ז"ל⁶⁷ ישראל
79 עלה במחשבה, בטרם
80 שנברא בפועל וזה גם פירוש
81 הכתוב "נעשה אדם בצלמנו"
82 שצורת האדם עלתה לפני ה' גם
83 לפני בריאת האדם בפועל פי
84 אצלו יתברך, העבר והעתיד אחד וגם מה שיהיה בעתיד הרי זה
85 כאילו הוא כבר קיים. ולכאורה אינו מוכן, למה צריך להביא
86 תחלה המשל מאדם שיש לו בן כו', הרי היה יכול לומר
87 לכתחלה שאצל השם-יתברך העבר והעתיד אחד, ולכן
88 אפשר לומר בצלמנו פדמותנו קדם שנברא האדם ומה המשל

(64) משנה סנהדרין לו, א. 65) אור תורה סימן ו. 66) בראשית א, כו. 67) ראה ב"ר פ"א, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוסיף בהבנת העניין? ויובן על־פי המבאר לעיל מיניה⁶⁸ קודם
 2 לכן, בקטע קודם בדברי הרב המגיד, בפרוש מאמר חכמינו ז"ל
 3 הידוע (בזהר)⁶⁹ ומדרשים⁷⁰, ורש"י מביאו בתחלת פרושו
 4 על התורה), לא היה צריך להתחיל את התורה אלא
 5 מהחדש הזה לכם⁷¹,
 6 שהיא המצוה הראשונה שבה
 7 נצטוו בני ישראל ולקמה גלה
 8 להם מעשה בראשית כו'³
 9 בתחילת התורה, ורק בחומש
 10 שמות מופיעה המצוה
 11 הראשונה? ומבאר הרב
 12 המגיד, שזהו כמשל אב
 13 שמצמצם את שכלו, אף
 14 שהשכל שלו עצמו נעלה מאד,
 15 ומדבר דברי קטנות
 16 שמותאמים ומובנים לקטנים
 17 (שדגמתו בנמשל הוא
 18 ענין מעשה בראשית
 19 שנקרא דבר קטן⁷² לעומת
 20 "מעשה מרכבה" שנקרא "דבר
 21 גדול") בשביל בנו הקטן
 22 כו', והאב עושה זאת כדי
 23 שיהיה להבן תענוג כו'¹⁶
 24 (ולכן מתענג מזה גם
 25 האב שנהנה מכך שבנו מתענג
 26 אף שהדברים עצמם הם "דברי
 27 קטנות" פחותי ערך שמצד עצמם
 28 אינם מסוגלים לגרום לאב
 29 תענוג). ולכאורה אינו
 30 מובן המשל מבן קטן,
 31 מדוע בחר המגיד להביא משל
 32 לבאר את התחלת התורה
 33 ממעשה בראשית מאב המדבר
 34 עם בן קטן דבשלמא
 35 למטה, לגבי אב ובן למטה
 36 אפשר להבין ולקבל (וזה בסדר)
 37 כי הרי הבן נולד כשהוא קטן, ועד שיגדל מוכרח לעבור זמן רב ואין
 38 הדבר תלוי באב, מה־שאין־בן בהנוגע להקב"ה הרי ההתהוות
 39 של האדם בפשטות, ושל בני ישראל כעם, יכולה להיות להתחלה
 40 באופן שיהיה הבן גדול, וה"אב", היינו הקדוש־ברוך־הוא, לא יודקק
 41 לדבר אליו דברי קטנות של מעשי בראשית ויוכל לדבר אחר מיד את המצוות

ובפרט שפן היתה ההתהוות בפעל, וכדאימא מובא במדרש⁷³
 שאדם ותנה נבראו כבני עשרים שנה (בצבינום⁷⁴ במלוא
 דמותם וצורתם), ואם פן היו גדולים, ומה פשר המשל מבן קטן?
 אף הענין בזה, שמצד זה שעבודת האדם צריכה להיות
 בכח עצמו, שהוא מצידו
 יעבוד את ה' ישנו אצל איש
 ישראל היינו אצל כל יהודי גם
 מי שהגיע לדרגה גבוהה בעבודת
 ה' הענין דבנו הקטן.
 היינו, ענין של קטנות,
 וכיחד עם זה הרי הוא
 בנו, שיש לו שיכות אל
 האב והרי זה שילוב של שני
 הפכים, מצד אחד – קטנות, מה
 שמורה על ריחוק הערך בין האב
 והבן, ומצד שני – בן עם שיכות
 גלויה ופנימית לאב.
 וזהו גם מה שבבאור
 הפתוב נעשה אדם
 בצלמנו גו', אין הרב המגיד
 מסתפק בעצם הענין שלמעלה
 העבר ההווה והעתיד הם כאחד
 ולכן הצורה יכולה להיות חקוקה
 גם לפני שנברא אלא מבאר
 תחלה המשל מאדם
 שיש לו בן, שתחלה
 צריכה להיות מציאות
 הבן, ולאחרי־זה יכולה
 להיות צורתו חקוקה
 במחשבתו של האב,
 ולהישאר חקוקה אצלו גם לאחר
 שהבן יתרחק ואחר־כך
 מבאר שאצל השם־
 יתברך, הנה אף קדם
 שנקראו ישראל היה
 נחקק צורתם במחשבה
 כו', אשר החלוק בזה שבגללו יש צורך במשל האמור הוא כפי
 שמבאר אדמו"ר הגון ב'לקוטי תורה'⁷⁵ שאף־על־פי שהבן
 נלקח ממוח האב, ובכך פרעא דאבוה⁷⁶, והבן הוא כמו הכרעיים
 של האב, היינו שהקשר שלו עם האב הוא הרוק ביותר הרי הבן נפרד
 מקומו מהאב אחר־כך ונעשה מהות בפני־עצמו כו', ולכן אינו

(68) אור תורה סימן א. (69) ח"ב לט, ב. (70) ראה ב"ר פ"א, ב. תנחומא (באבער) בראשית יא. ראה לקו"ש ח"ט ע' 104 הערה 41
 ובשוה"ג שם. (71) פרשתנו יב, ב. (72) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ג. (73) ב"ר פי"ד, ז. (74) ראה ר"ה יא, א. (75) דרושים לר"ה
 סב, ד. (76) עץ חיים שער כג (שער פרק הצלם) פ"א בשם רז"ל. יונת אלם רפ"ד. רפ"ב. עמק המלך שער עולם הבריאה פי"ז
 (קעד, ג). של"ה קנד, א. וראה עירובין ע, ב. תוס' יבמות ג, א (ד"ה מקמי). רש"י כתובות צב, א (ד"ה כבעל).

ביאור בדרך אפשר

1 מְחִיב עַל-פִּי הַדִּין לְמִסֵּר נַפְשׁוֹ בְּשִׁבִיל אֲהַבַת אָבִיו, כִּי חֲיִיד קוֹדֵמִין⁷⁷,
 2 ובמצב שכדי להציל את אביו עליו למסור את נפשו ולוותר על
 3 החיים שלו, הוא אינו נדרש לעשות זאת וְאַבְדָתוֹ וְאַבְדַת אָבִיו כִּךְ שֵׁם
 4 יעסוק במציאת האבידה של אביו ייאילץ לוותר על מציאת האבידה שלו עצמו
 5 אַבְדָתוֹ קוֹדֵמַת כּוֹי⁷⁸, אַךְ
 6 הַנְשָׁמָה ביחס לקרוש-בורן-
 7 הוא אֵינָה כֶּךְ, רַק פּוֹלָא
 8 חֵד, אלא הנשמה והבורא הכל
 9 אחר וְאֵינָה נִפְרָדַת מִמֶּנּוּ
 10 וְתִבְרָךְ כָּל־לְעוֹלָם (וְהִינּוּ
 11 שְׁאִפִּילוֹ לְאַחֲרֵי שְׁנַעֲשֶׂה
 12 אָדָם בְּצַלְמֵנוּ גוֹי וְנִבְרָא
 13 אָדָם בּוֹעֵל הָרִי הוּא עֲדִין
 14 חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל
 15 מִמֶּשׁ⁷⁹), וְלִכֵּן מְכַרָּה
 16 לְהִיּוֹת לָהּ לִנְשָׁמָה אֲהַבָה
 17 כּוֹי לֵאלוֹקוֹת בְּמִסִּירוֹת-
 18 נַפְשׁ מִמֶּשׁ וּבַעַת הַצּוּרֶךְ יְהוּדִי
 19 מוֹתֵר עַל חַיּוֹ לִמְעַן אֲהַבַת ה'.
 20 אֲלֵא שְׁלֹזָה בָּאִים לְאַחֲרֵי
 21 שְׁנִמְצָאִים תְּחִלָּה בְּמַעֲמַד
 22 וּמַצֵּב דְּבִן קָטָן, שְׁעֲרִין
 23 אֵינּוּ מִסּוּגֵל לְעִבּוּד אֶת ה' כְּדַבְעֵי
 24 וְעַל-יְדֵי עֲבֹדַת עֲצָמוֹ
 25 הָרִי הוּא נַעֲשֶׂה גְדוֹל כּוֹי
 26 (וּבְכֻלָּלוֹת הֵם ב' אֹפְנֵי
 27 הָעֲבוּדָה דְּאַתְּפָא
 28 וְאַתְּהַפְכָא,
 29 וְהַתְּגַבְרוּת עֲלֵיו וְהַפִּיכּוֹ לְטוֹב,
 30 וְהַמַּעֲבֵר וְהַתְּקַדְמוֹת
 31 מ"אֲתַכְפִּיא" ל"אַתְּהַפְכָא" הוּא
 32 כְּמוֹ הַתְּקַדְמוֹת וְעַלִּיָּהּ מִקְטְנוֹת
 33 לְגִדּוּלוֹת כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל⁸⁰
 34 שְׁנֵאמַר בְּשֵׁבַת פְּרִשְׁתָּ בַּא תְּשַׁלְּג, וְיִוצֵא לְאוּר עִם בִּיאוֹר בְּדֶרֶךְ אִפְשֵׁר בִּידְבֹר
 35 מִלְכוּת לְפִרְשַׁת בַּא שְׁנֵה זו).
 36 ז) וְהִנֵּה כָּלְלוֹת עֲנִין הָעֲבוּדָה (שְׁבִשְׁבִיל זֶה הִיְתָה יְרִידַת
 37 הַנְשָׁמָה מִמְּקוֹר גְּבוּה בִּיּוֹתָר עַד לְמַטָּה בִּיּוֹתָר שְׁנִמְשַׁלָּה לִירִידָה מֵאַגְרָא
 38 רָמָה מִגַּג גְּבוּה לְבִירָא עֲמִיקְתָּא⁸¹ לְבוֹר עֲמוֹק) הוּא כְּעוֹלָם הִזֶּה
 39 הַתְּחַתּוֹן דְּיִוְקָא, שֶׁהָרִי הָעוֹלָם נִבְרָא בְּמַטְרָה לְעֵשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ דִּירָה

ביאור בדרך אפשר

40 בְּתַחְתּוֹנִים⁸² ו"תחתונים" היינו העולם הזה הגשמי שאין תחתון למטה
 41 ממנו.
 42 וְיִוְכַן עַל-פִּי מַה שְׁמִבְּאָר כ"ק אֲדָמוֹר (מַהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמַתוּ-
 43 עֲדָן⁸³ בְּפִרוּשׁ נוֹסַח הַתְּפִילָּה אֵין עֲרוּף לָךְ כּוֹי בְּעוֹלָם הִזֶּה⁸⁴,
 44 שְׁהַעֲנִין דְּאֵין עֲרוּף לָךְ
 45 נִבְרָאִים שֶׁהֵם בְּרִיחוּק הָעֶרֶךְ
 46 מֵאלוֹקוֹת בְּרִיחוּק אִמִּיתִי וּפְעַר
 47 עֲצוּם הוּא בְּעוֹלָם הִזֶּה
 48 דְּיִוְקָא, כִּי, בְּעֲנִין
 49 הָאוּרוֹת, וְהִיחַס שְׁלֵהֶם
 50 לֵאלוֹקוֹת הִנֵּה לְאַחֲרֵי כָּל
 51 סֵדֵר הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת
 52 הָאוּרוֹת, לְמִרוֹת שֶׁהָאוּרוֹת
 53 יִרְדוּ בְּסִדֵּר הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת שֶׁל רִיבּוּי
 54 דְּרִגּוֹת וְאֵין לְהַשׁוּת בֵּין עֲצָמוֹת
 55 הָאוּר בְּתַחֲלִיל סֵדֵר הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת,
 56 בְּדִרְגוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, לְאוּר
 57 שְׁבִסּוּפוֹ, בְּדִרְגוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת,
 58 הָרִי הָאוּר הוּא מְעִין
 59 הַמְּאוּר, מַעֲצָם טַבְעוֹ וּמְהוֹתוֹ
 60 הָאוּר הוּא מְעִין הַמְּאוּר, מִקְּמוֹ
 61 שְׁמִמְנוֹ הוּא מְאִיר וְלִכֵּן גַּם
 62 לְאַחַר שֶׁהָאוּר נִמְשַׁךְ וְיִרַד דְּרִגּוֹת
 63 רְבוּת מְאֹד יִכּוֹלִים עֲדִין
 64 לְחֻשֵׁב שְׂיֵשׁ אֵינָה עֲרָךְ
 65 כּוֹי, וְדַמִּינן כְּלִשְׁהוּ בֵּין הָאוּר
 66 לְמָאוּר וְהִינּוּ שְׁלֵמֵרוֹת
 67 רְחוּק הָעֲרָךְ, וְהַפְעַר הַגְּדוֹל
 68 יֵשׁ אֵינָה עֲרָךְ שֶׁהוּא וּבְכָל
 69 זֹאת עֲדִינן יֵשׁ דְּמִינן וְיַחַס מְסוּיִים
 70 בֵּין הָאוּרוֹת לְמִקְּוֹרָם, וְנִמְצָא,
 71 אִם כֵּן שְׁהַמְּאוּר מְצִירוֹ הוּא
 72 בְּגִדְרָ עֲרָךְ וְיֵשׁ לוֹ הַתְּיַחֲסוֹת וְשִׁיכּוֹת מְסוּיִמַת לְהַעֲנִינִים
 73 הַמְּשַׁתְּלִשְׁלִים מִמֶּנּוּ. מַה-שְּׂאִין-כֵּן בְּנוֹגַע לְכָלִּים, שְׁכַהֵם הָאוּר
 74 נִקְלַט וּבְאִמְצָעוֹתָם הוּא מְאִיר שֶׁהַתְּהוּוֹת הַכְּלִי הִיא בְּאִפְּן נִפְרָד
 75 מִמְּקוֹרָם, וּבֵין הַכְּלִים וְהַמְּאוּר יֵשׁ פְּעַר אִמִּיתִי, וְאִכּוֹן "אֵין עֲרוּךְ" בֵּין הַכְּלִים
 76 וְהַמְּאוּר, וְעַד כִּפִּי שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הִזֶּה, בְּנִבְרָאִים שְׁבַעֲוֹלָם הוּא עֲנִין
 77 זֶה שֶׁל "אֵין עֲרוּךְ" בִּיחַס לְבוֹרָא בּוֹלֵט וּמְדוּגָשׁ עוֹד יוֹתֵר כִּיּוֹן שְׂשָׁם הִיא
 78 הַתְּהוּוֹת הַיֵּשׁ מְאִין, הַתְּהוּוֹת הַנְּשָׁמִיּוֹת מְרוּחֵנִיּוֹת שְׂאֵין לָךְ

(77 ב"מ סב, א. 78) שם לג, א במשנה. (79) תניא רפ"ב. (80) ד"ה באתי לגני דש"פ בא פרק ב (לעיל ע' לא ואילך). (81) לשון הגמרא — חגיגה ה, ב. (82) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. (83) ד"ה עוטה אור תע"ב פ" (המשך תע"ב ח"א ע' יא ואילך), וד"ה למען דעת דשמח"ת תר"פ (סה"מ פר"ת ע' נ ואילך). (84) נוסח תפלת שחרית דשבת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַתְּהוֹת יֵשׁ מֵאֵין גְּדוֹל מְזֶה, שֶׁהִי אֵין "יֵשׁ" מִמֵּשִׁי וּגְשָׁמִי וְחֹמְרֵי
 2 יוֹתֵר מִה"יֵשׁ" שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַיְרִידָה בְּאֵפֶן שֶׁל
 3 הַתְּהוֹת, כֹּאֲשֶׁר מִה"אֵין" הָרוּחַנִי מִתְּהוֹהוּ "יֵשׁ" גְּשָׁמִי שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם עֶרֶךְ
 4 וַיִּחַס וְדִמְיוֹן ל"אֵין" הַמְּהוּוֹה אֹתוֹ דְּלֹא בְּכֹסֶדֶר עֲלֶה וְעֹלֹל שֶׁם יֵשׁ
 5 שִׁיכּוֹת בְּרוּרָה בֵּין ה"עִילָה"
 6 וְה"עֹלֹל" (כִּנ"ל סֵעִיף ה) הִנֵּה 1
 7 בְּזֶה בְּהַתְּהוֹת יֵשׁ גְּשָׁמִי מֵאֵין 2
 8 רוּחַנִי כִּפִי שֶׁהוּא בְּנִבְרָאִים 3
 9 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה נִרְאֶה הָעֲנָן 4
 10 דָּאֵין עֲרוֹף⁸⁵ 5
 11 וְלֹא־חֲרִי שְׂיֹדְעִים מֵעוֹלָם 6
 12 הַזֶּה הָעֲנָן דָּאֵין עֲרוֹף 7
 13 לָךְ, כִּמְבוֹאֵר לֵעִיל שְׂדוּקָא 8
 14 הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי 9
 15 אֵכֵן רְחוּקִים מֵאֲלוּקוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁל 10
 16 "אֵין עֲרוֹךְ", הִנֵּה מְזֶה 11
 17 יוֹדְעִים (וְעַל־יְדִי־זֶה 12
 18 נִפְעָל) גַּם בְּאוֹר, שְׂנִרְגָּשׁ 13
 19 בּוֹ לֹא רַק שֶׁהוּא מֵעֵין 14
 20 הַמְּאוֹר, אֲלֵא גַם עֲנָן 15
 21 נִעְלָה יוֹתֵר, כְּלוּמֵר, הַעֹבֵדָה 16
 22 שֶׁהוּא הוּא מֵעֵין הַמְּאוֹר הִיא 17
 23 מֵעֵלָה גְּדוּלָה וְנִפְלְאוּהַ בְּאוֹר אֲבֵל 18
 24 לֵאחֲרַי הַבְּנֵת עֲנִיין "אֵין עֲרוֹךְ" 19
 25 כִּפִי שֶׁהוּא בִּיחֹס לְנִבְרָאִים 20
 26 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה אוֹי מְבִינִים 21
 27 וַיּוֹדְעִים (וּפְּוֵעֵלִים) עֲנִיין נִעְלָה 22
 28 יוֹתֵר בְּאוֹר – שֶׁהוּא בְּאֵין־ 23
 29 עֲרוֹף לְמִי שֶׁעָשָׂה אֹתוֹ, 24
 30 שִׂישׁ בּוֹ גַם עֲנָן הַמְּאוֹר. 25
 31 וְכָל זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ 26
 32 לְמַעֲמַד וּמִצְבַּב לְמַעְלָה 27
 33 בְּאֲלֻקוֹת כִּפִי שֶׁהוּא מִצַּד 28
 34 הַבְּרִיאָה, בְּהַשׁוּוּאָה וּבִיחֹס 29
 35 לְעוֹלְמוֹת וּנְבִרָאִים דְּכִיּוֹן 30
 36 שְׂמַדְבַּר אֹדוֹת עֲנָן 31
 37 הַתְּהוֹת שֶׁל עוֹלְמוֹת 32
 38 וּנְבִרָאִים, הֲרִי יֵשׁ כְּבָר שְׂנִי 33
 39 עֲנִינִים, הַמְּהִיָּה וְהַמְּתִיָּה בְּשׁוֹנָה מִדְּרָגוֹת נִעְלוֹת יוֹתֵר שֶׁבֵּהֶם אֵין כֹּל 34
 40 הַתְּיַחֲסוֹת לְנִבְרָאִים. 35
 41 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר, שְׂמַדְבַּר מֵאוֹפֶן הַתְּיַחֲסוֹת שֶׁל הָאֲלוּקוֹת 36
 42 וְהַנְּבִרָאִים נִמְשָׁךְ מִתְּחִיל לְהִיטֵן נִמְשָׁךְ הַשְּׂרָשׁ וּמִקּוֹר הָרֵאשׁוֹן שְׂיִהִי 37

הַתְּהוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת מְרוּחָנִיּוֹת שֶׁאֵין לָךְ הַתְּהוֹת יֵשׁ מֵאֵין
 גְּדוֹל מְזֶה, שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַיְרִידָה בְּאֵפֶן שֶׁל הַתְּהוֹת,
 דְּלֹא בְּכֹסֶדֶר עֲלֶה וְעֹלֹל (כִּנ"ל סֵעִיף ה), הִנֵּה בְּזֶה נִרְאֶה
 הָעֲנָן דָּאֵין עֲרוֹף⁸⁵. וְלֹא־חֲרִי שְׂיֹדְעִים מֵעוֹלָם הַזֶּה הָעֲנָן
 דָּאֵין עֲרוֹף לָךְ, הִנֵּה מְזֶה יוֹדְעִים (וְעַל־יְדִי־זֶה נִפְעָל) גַּם
 בְּאוֹר, שְׂנִרְגָּשׁ בּוֹ לֹא רַק שֶׁהוּא מֵעֵין הַמְּאוֹר, אֲלֵא גַם
 עֲנָן נִעְלָה יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּאֵין־עֲרוֹף לְמִי שֶׁעָשָׂה אֹתוֹ,
 שִׂישׁ בּוֹ גַם עֲנָן הַמְּאוֹר.

וְכָל זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמַעֲמַד וּמִצְבַּב לְמַעְלָה בְּאֲלֻקוֹת כִּפִי
 שֶׁהוּא מִצַּד הַבְּרִיאָה, דְּכִיּוֹן שְׂמַדְבַּר אֹדוֹת עֲנָן
 הַתְּהוֹת, הֲרִי יֵשׁ כְּבָר שְׂנִי עֲנִינִים, הַמְּהִיָּה וְהַמְּתִיָּה.
 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר, שְׂמַדְבַּר נִמְשָׁךְ הַשְּׂרָשׁ וּמִקּוֹר
 הָרֵאשׁוֹן שְׂיִהִי שְׂנִי הָעֲנִינִים דְּקִרְיוֹת וְחִמְיָמוֹת כִּפִי
 שֶׁהֶם בְּכָל הַסּוּגִים הַנ"ל, בְּעוֹלְמוֹת בְּכָלֵל, וּבְקַלְפוֹת
 בְּפָרְט, וּבִינְתִים גַּם אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה, שְׂהִרִי
 כְּלָלוֹת הַבְּרִיאָה הִיא בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה שְׂנִקְרָאת רֵאשִׁית
 וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שְׂנִקְרָאוּ רֵאשִׁית⁸⁶.

ח) וְהִנֵּה הַפְּנוּהַ בְּכָל הַנ"ל הִיא בְּשִׁבְלֵי הַמַּעֲשֶׂה הוּא
 הָעֲקָר⁸⁷, הִינֵנו, שְׂתִיָּה מְצִיאֹתוֹ שֶׁל אִישׁ
 יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר אָנִי נְבִרָאִי לְשִׁמְשׁ אֶת קוֹנֵי⁸⁸, וְעוֹשֶׂה בֵּן
 בְּפַעֲל, בְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְעַד – כָּל חֲלָקֵי נִשְׂמָתוֹ,
 וּבְכָלֵלוֹת הֵן מִצַּד נִפְשׁ הָאֲלֻקִּית וְהֵן מִצַּד נִפְשׁ הַבְּהִמִּית,
 הֵן מִצַּד נִשְׂמָתוֹ וְהֵן מִצַּד גּוּפוֹ, וְאֵז הֲרִי הוּא מְמַלָּא
 תְּפָקִידוֹ וְשְׂלִיחוֹתוֹ בְּאֵפֶן שֶׁל אִישׁ צָבָא דְּצַבָּאוֹת הַנְּי⁸⁹,
 לְעִשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, שֶׁזֶּהוּ עֲנָן יִשְׁכְּנוּ
 לְעַד עֲלִיָּה, וְעַל־יְדִי־זֶה מִמְשִׁיף שְׂיִהִיָּה בְּאֵתֵי לְגַנֵּי
 לְגַנּוּנֵי, לְמִקּוֹם שְׂהִיָּה עֲקָרֵי בְּתַחְלָה, שֶׁעָקֵר שְׂכִינָה
 בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתָה, אֲלֵא שְׂלַעְתִּיד־לְבוֹא יְהִיָּה זֶה בְּיִתֵּר

43 שְׂנִי הָעֲנִינִים דְּקִרְיוֹת וְחִמְיָמוֹת כִּפִי שֶׁהֶם בְּכָל הַסּוּגִים
 44 הַנ"ל, בְּעוֹלְמוֹת בְּכָלֵל, וּבְקַלְפוֹת בְּפָרְט, וּבִינְתִים גַּם אֲצֵל
 45 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה, שְׂהִרִי כְּלָלוֹת הַבְּרִיאָה הִיא בְּשִׁבְלֵי
 46 הַתּוֹרָה שְׂנִקְרָאת רֵאשִׁית וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שְׂנִקְרָאוּ רֵאשִׁית⁸⁶
 47 וְלִכֵּן הָעֲנִינִים שֶׁבְּדְרוֹגוֹת
 48 הַנְּמוּכּוֹת יוֹתֵר בְּאִים לִידֵי בִיטוּי
 49 בְּעוֹלְמוֹת וּבְנִבְרָאִים, שׁוֹרֶשׁ
 50 וּמְקוֹרָם וְהַתְּחִלָּתָם הוּא בִּיחֹס
 51 שְׁבִין אֲלוּקוֹת וְהַבְּרִיאָה.
 52 ח) וְהִנֵּה הַפְּנוּהַ בְּכָל
 53 הַנ"ל הִיא בְּשִׁבְלֵי
 54 הַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעֲקָר⁸⁷,
 55 הִינֵנו, שְׂתִיָּה מְצִיאֹתוֹ
 56 שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹדֵי,
 57 אֲשֶׁר הַמְּטֵרָה וְהַכּוֹנֵה שֶׁל
 58 בְּרִיאָתוֹ הִיא אָנִי נְבִרָאִי
 59 לְשִׁמְשׁ אֶת קוֹנֵי⁸⁸,
 60 וְעוֹשֶׂה בֵּן בְּפַעֲל, וּמְמַלָּא
 61 אֶת כּוֹנֵת בְּרִיאָתוֹ בְּמַחְשָׁבָה
 62 דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְעַד –
 63 כָּל חֲלָקֵי נִשְׂמָתוֹ, שְׂעוֹשֶׂה
 64 זֹאת בְּאוֹפֶן שֶׁהַפְּעוּלוֹת חוֹדְרוֹת
 65 אֶל תּוֹךְ כָּל חֲלָקֵי הַנִּשְׂמָה שֶׁל
 66 וּבְכָלֵלוֹת הַכּוֹנֵה הִיא שְׂעוֹבֵד
 67 אֶת ה' עִם כָּל הַפְּרִטִים
 68 שֶׁמְרַכִּיבִים אֶת מְצִיאֹתוֹ הֵן
 69 מִצַּד נִפְשׁ הָאֲלֻקִּית וְהֵן
 70 מִצַּד נִפְשׁ הַבְּהִמִּית, הֵן
 71 מִצַּד נִשְׂמָתוֹ וְהֵן מִצַּד
 72 גּוּפוֹ, שֶׁמְשַׁתְּמֵם בְּכָל הַכּוֹחוֹת
 73 שֶׁל כָּל חֲלָקֵי גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ כּוֹדֵי
 74 לְעַבּוֹד אֶת ה' וְאֵז הֲרִי הוּא
 75 מְמַלָּא תְּפָקִידוֹ וְשְׂלִיחוֹתוֹ
 76 בְּאֵפֶן שֶׁל אִישׁ צָבָא
 77 דְּצַבָּאוֹת הַנְּי⁸⁹, כִּמְבוֹאֵר
 78 בְּאֵרִיכּוֹת בְּמֵאמֵר דִּיבּוּר מִתְּחִיל
 79 "בְּאֵתֵי לְגַנֵּי" תְּשִׁי לְעִשׂוֹת לוֹ
 80 יְתִבְרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים,
 81 שֶׁזֶּהוּ עֲנָן יִשְׁכְּנוּ לְעַד עֲלִיָּה, הַשְּׂרָשׁ הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה בְּאֵרֶךְ (כִּמְבוֹאֵר
 82 בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמֵר) וְעַל־יְדִי־זֶה מִמְשִׁיף שְׂיִהִיָּה בְּאֵתֵי לְגַנֵּי לְגַנּוּנֵי,
 83 לְמִקּוֹם שְׂהִיָּה עֲקָרֵי בְּתַחְלָה, שֶׁעָקֵר שְׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתָה,
 84 כִּשְׁם שֶׁבְּהַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן חוֹרָה הַשְּׂכִינָה לְשִׁכּוֹן לְמַטָּה בְּאֵרֶךְ כִּפִי שֶׁהִיא בְּתַחֲלִיל

(85) ראה גם ד"ה יחינו תרצ"ד פי"ד. סד"ה אין ערוך (הא') תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 39 ואילך. שם ס"ע 113 ואילך). ובכ"מ. (86) פרש"י בראשית א, א. 87) ראה אבות פ"א מ"ז. 88) משנה וברייתא סוף קידושין. 89) פרשתנו יב, מא.

ביאור בדרך אפשר

1 הבריאה קודם החטא אָלָא שְׁלַעֲתִיד-לְבוֹא יְהִיָּה זֶה בְּיַתֵּר שְׁאֵת
 2 וּבְיַתֵּר עֲזוֹ וּבְאֵין-עֲרוּךְ, לעומת מה שהיה בתחילת הבריאה וְעַד גַּם
 3 בְּנוֹגַע לְבַחֲיַנַּת אֱלֻקוֹת שְׁבַתְחַלַּת הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת, שהאלוקות
 4 תתגלה למטה ביתר שאת מהגילוי שהיה בתחילת הבריאה שאז האיר אור הקו
 5 (אור אין סוף שחזר והאיר לאחר
 6 הצמצום שסילק את אורו הגדול
 7 לצורך הבריאה, והאור היה
 8 מועט כמו קו דק) באופן שראשו
 9 דבוק בעיגול (אור אין סוף
 10 העליון המקיף) וסופו מאיר
 11 בארץ אבל לעתיד לבוא אור הקו
 12 יאיר באופן כזה שְׁהֵקוּ יְהִיָּה
 13 דְּבוּק בְּעֵגוּל גַּם
 14 בְּתַחֲתִיתוֹ⁹⁰, בסופו, שְׁפָל
 15 זֶה יְהִיָּה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
 16 צְדָקְנוּ, שְׁאֵז יִקָּים הַיַּעוֹד
 17 וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ פֶלֶא
 11

ביאור בדרך אפשר

18 בְּשֵׁר יַחֲדָיו כִּי פִי הוֹנֵי דְבַר⁹¹, והפירוש הפנימי ב"וראו כל בשר"
 19 הוא שְׁגַם בְּשֵׁר הַגְּשָׁמִי יְהִיָּה עֲנִין הָרְאִיָּה באלוקות, וְכַמְבָּאָר
 20 בְּשֵׁעַר הָאֱמוּנָה⁹² לאדמו"ר האמצעי שְׁיִהְיֶה זֶה בְּאִפְסָן הַכִּי נַעֲלָה
 21 שְׁבַעֲנִין הָרְאִיָּה, לְמַעַלָּה מְרֵאִית עֵין הַשְּׁכָל שאמנם נמשלה לראיה
 22 אבל אינה דומה לראייה ממש
 23 וּלְמַעַלָּה אֲפִילוּ מְרֵאִית
 24 הַנְּבוּאָה, שְׁזוּהִי רְאִיָּה
 25 מוּחַשִׁית בְּעֵינֵי בְּשֵׁר, כְּפִי
 26 שְׁהִיָּה מַעֲיִן זֶה בְּשַׁעַת
 27 מִתְּן-תּוֹרָה⁹³, שאז היה גילוי
 28 אלוקות בעולם באופן שכולם
 29 ראו אלוקות במוחש אבל עדיין
 30 היה זה רק "מעין" הגילוי שיהיה
 31 לעתיד לבוא וּבְשַׁלְמוֹתוֹ
 32 יְהִיָּה זֶה בְּגֻאֲלָה הָאֲמִתִּית
 33 וְהַשְּׁלָמָה, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ,
 34 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ.

שְׁאֵת וּבְיַתֵּר עֲזוֹ וּבְאֵין-עֲרוּךְ, וְעַד גַּם בְּנוֹגַע לְבַחֲיַנַּת
 אֱלֻקוֹת שְׁבַתְחַלַּת הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת, שְׁהֵקוּ יְהִיָּה דְּבוּק
 בְּעֵגוּל גַּם בְּתַחֲתִיתוֹ⁹⁰, שְׁפָל זֶה יְהִיָּה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
 צְדָקְנוּ, שְׁאֵז יִקָּים הַיַּעוֹד וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ פֶלֶא בְּשֵׁר
 יַחֲדָיו כִּי פִי הוֹנֵי דְבַר⁹¹, שְׁגַם בְּשֵׁר הַגְּשָׁמִי יְהִיָּה עֲנִין
 הָרְאִיָּה, וְכַמְבָּאָר בְּשֵׁעַר הָאֱמוּנָה⁹² שְׁיִהְיֶה זֶה בְּאִפְסָן הַכִּי
 נַעֲלָה שְׁבַעֲנִין הָרְאִיָּה, לְמַעַלָּה מְרֵאִית עֵין הַשְּׁכָל
 וּלְמַעַלָּה אֲפִילוּ מְרֵאִית הַנְּבוּאָה, שְׁזוּהִי רְאִיָּה מוּחַשִׁית
 בְּעֵינֵי בְּשֵׁר, כְּפִי שְׁהִיָּה מַעֲיִן זֶה בְּשַׁעַת מִתְּן-תּוֹרָה⁹³,
 וּבְשַׁלְמוֹתוֹ יְהִיָּה זֶה בְּגֻאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, בְּקָרוֹב
 מִמֶּשׁ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ.

90 סה"מ תרנ"ט ס"ע קי ואילך. המשך תער"ב ח"א ריש ע' קיז. וראה אוה"ת בראשית מא, ב. 91 ישע"י מ, ה. 92 פרק כה. וראה לקו"ש ח"ט ע' 63. 93 ראה תניא פל"ו.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז שבט, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מגי' שבט והקודמו עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע.

בהתענינות קראתי תיאורו המפורט של התלמידים ומושפעים שלו, ובודאי לא יתרשם מהקישורים
 שפוגש בחינוכם, שהרי סו"ס הכל תלוי ברצון התלמיד ופשיטא ברצון המשפיע, וכמובן גם מקונטרס
 ומעין, איך שעל כאו"א נאמר יגעת - דוקא, ואז - ומצאת, ז. א. שכל אחד אפילו בעל כשרון הכי נעלה
 מצווה ביגיעה דוקא, וכ"א ואפילו זה שלא חונן בכשרונות נעלים, גם הוא מובטח שימצא ביגיעתו. ופשיטא
 שככל זה הוא בהנוגע להמשפיע והמחנך, אלא שתוספת ברכה והצלחה בעבודה במוסדות אהלי יוסף יצחק
 ליובאוויטש ע"י התעוררות ר"ר של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל אשר על שמו נקראים המוסדות וכל
 הנ"ל מוסיף ברכת השי"ת והצלחתו גם בעיניים הפרטים.

תקותי חזקה שלמרות עבודתו הכי נעלית בביה"ס האמור יש לו קביעות עתים בלימוד נגלה דתורה
 וקביעות בלימוד תורת החסידות, וקביעות מספקות, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב. בודאי יודע ושומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

בס"ד. שיחת ש"פ בשלח, ט"ו בשבט, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. ידוע הפתגם שאמר רבינו נשיאנו כמ"פ בשם רבינו הזקן (וכבר נדפסו הדברים¹), שצריכים לחיות עם הזמן, היינו, לחיות עם פרשת השבוע, כי, כל הענינים והמאורעות שבמשך השבוע יש להם שייכות עם פרשת השבוע.
- ומזה מובן בנוגע ליום הש"ק פרשת בשלח, חמשה עשר בשבט - שגם ענינו של חמשה עשר בשבט, "ראש השנה לאילן"², שייך וקשור עם פרשת בשלח.
- וענין זה מודגש בפרשת השבוע החסידית ("די חסידישע פרשה") - בתורה אור, ובאריכות יותר במאמר של הצמח-צדק (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו), וכן במאמר של אדמו"ר מהר"ש (שכנראה מיוסד על מאמר הצ"צ):
- בענין "ויהי בשלח פרעה את העם"³, מבואר בתו"א⁴, ש"על ישראל בגלות מצרים כתיב⁵ וזרעתי לי בארץ .. כתיב⁶ קדש ישראל לה' ראשית תבואתה .. ישישראל נקראו תבואת ה', והוא כמו שאדם זורע תבואה עד"מ בשביל התוספת שיצמח וכו'", ומסיים, שפרעה "הי' משלח פארות וענפים ועושי פרי כו'" (כלשון הכתוב ביחזקאל⁷: "ותהי לגפן ותעש בדים ותשלח פארות").
- ובמאמר של הצ"צ⁸ מוסיף, ש"ראשית תבואתו היינו ג"כ ראשית לבחי' פירות האילן", וכמובא גם בתו"א המשל בנוגע לפירות - "שנטועין חרצן אחד וצומח אילן שלם בענפים הרבה, וכמ"ש⁹ ואנכי נטעתך שורק וגו', שהוא זמורה של גפן, כדי להצמיח גפן שלם".
- ובזה רואים מיד את השייכות לחמשה עשר בשבט, ר"ה לאילן, כולל ובמיוחד -"גפן", שהוא אילן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, כמ"ש¹⁰ "ארץ גו' וגפן וגו'".
- ב. ויש לבאר כללות הענין ד"ויהי בשלח פרעה את העם":
- ובהקדים - שענין זה שייך לכל ימי השבוע של פרשת בשלח, ובפרט ליום הש"ק, שבו נעשית העלי' של כל הענינים של ימי השבוע, כמ"ש¹¹ "ויכולו השמים והארץ גו'", היינו, שהן הענינים הרוחניים, "שמים", והן הענינים הגשמיים, "ארץ", מתעלים ביום השבת עד לבחי' התענוג, כפי שמבאר הצ"צ¹² ש"ויכולו" הוא מלשון תענוג, והרי עיקר ענין התענוג הוא ביום השבת, כמ"ש¹³ "וקראת לשבת עונג", שלכן מצוה "לענגו" (כפי שמביא רבינו הזקן בהתחלת הלכות שבת¹⁴).
- וביום הש"ק פרשת בשלח - קשור ענין העונג דיום השבת עם הענין ד"בשלח", וכן גם בנוגע לכל עניני הפרשה, כמו ענין השירה, ענין המן וענין השליו (שגם הם קשורים עם ענין העונג) - שקשורים עם הענין ד"בשלח", שזהו השם של כל הפרשה.
- ולכאורה אינו מובן:
- "בשלח" - קאי על פרעה ("בשלח פרעה את העם"), וא"כ, איך אפשר לומר שענין התענוג דיום השבת (וכן כל שאר הענינים הנעלים שבפרשה זו) קשור עם "בשלח פרעה"?
- ובפרט ע"פ הידוע שענין התענוג יכול להיות רק בדבר עיקרי, ולא בדבר טפל - שזהו החילוק בין תענוג לרצון, שרצון יכול להיות גם בדבר טפל, ולדוגמא: "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"¹⁵, והיינו, שגם רצון שאינו מצד עצמו, אלא מצד הכפי', נקרא ע"פ תורה בשם רצון; משא"כ ענין התענוג שייך רק בדבר עיקרי.

(1) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(2) ר"ה בתחלתה.

(3) ריש פרשתנו.

(4) ריש פרשתנו (סא, א).

(5) הושע ב, כה.

(6) ירמ' ב, ג.

(7) יז, ו.

(8) אוה"ת פרשתנו (כך ז) ע' ב'תנא.

(9) ירמ' ב, כא.

(10) עקב ח, ח.

(11) בראשית ב, א.

(12) ראה אוה"ת עה"פ.

(13) ישעי' נח, יג.

(14) שו"ע או"ח רס"מ"ב. וש"נ.

(15) ר"ה ו, א. וש"נ.

- 1 וזהו הטעם שענין הרצון דלמעלה ישנו גם בקליפות, שהרי לולי הרצון, לא היו הקליפות יכולים לקבל חיות
2 לקיום מציאותם (כיון שלא יכולה להיות מציאות שהיא היפך הרצון); אבל ענין התענוג דלמעלה אינו שייך
3 בקליפות, ובלשון הידוע: "דין לא הניין לי"¹⁶, היינו, שלא שייך בהם ענין של הנאה ותענוג. ועד שגם הרצון
4 בענין הקליפות הוא רק חיצוניות הרצון, אבל לא פנימיות הרצון (כמבואר גם בתניא¹⁷).
- 5 ג. ונקודת הביאור בזה - ע"פ משנת"ל במאמר¹⁸ המשל של הבעש"ט¹⁹ "למלך ששלח בנו יחידו למרחקים
6 כדי שיהי' לו אח"כ יותר תענוג", שכן, כל זמן שבן המלך נמצא אצל אביו המלך, לא יודעים עדיין מעלת כחו
7 כו', ודוקא כאשר המלך שולח אותו למרחקים, ושם מתנהג באופן הראוי לבן מלך, אזי מתגלית גודל מעלתו
8 של בן המלך, ועי"ז נעשה אצל המלך "יותר תענוג".
9 ומזה מובן גם בנוגע לענין ד"בשלח פרעה את העם", כנ"ל (ס"א) שפרעה "הי' משלח פארות וענפים כו"
10 - כמבואר בהדרושים הנ"ל, שדוקא ע"י הירידה לגלות ושעבוד מצרים נתעלו בני"י למדריגה נעלית יותר, והיינו,
11 לפי שבהיותם במצרים ביררו בני"י את הניצוצות דעולם התהו, שבו היו אורות מרובים, לא רק בכמות, אלא
12 גם באיכות²⁰, ועד שע"ז מגיעים לבחי' שלמעלה מתהו ותיקון, כמבואר בתורת רבינו הזקן²¹ בענין "משכיל
13 לאיתן האזרחי"²².
- 14 וזהו גם מה שדרשו רז"ל²³ על הפסוק²⁴ "ופרעה הקריב", "שהקריב לבם של ישראל לאביהם שבשמים".
15 ויש להוסיף ולבאר גם ע"פ פירוש רש"י בפשוטו של מקרא - "הקריב עצמו":
16 ובהקדם משנת"ל²⁵ בענין המשכת עצם אור השכל ע"י משלים וחידות דוקא (וכפי שיתבאר לקמן²⁶ הדיוק
17 בלשון המאמר²⁷, שבתחילה כותב משלים וחידות, ואח"כ כותב רק משלים), והיינו, שהמשכת העצם היא
18 בעינינו פשוטים דוקא. ומזה מובן, שיש מעלה בפירוש ע"ד הפשט, שקשור עם העצם, לגבי הפירוש ע"ד
19 הדרוש, שקשור עם בחי' הגילויים.
- 20 ולכאורה, פירוש רש"י ע"ד הפשט ש"הקריב עצמו" (להלחם עם בני"י) הוא באופן של חסרון לגבי פירוש
21 המדרש ש"הקריב לבם של ישראל לאביהם שבשמים"?
- 22 ויובן ע"פ המבואר במאמר של הצ"צ²⁸ (על יסוד המבואר בתורה אורה²⁹) בפירוש מאמר רז"ל³⁰ "אם לעוברי
23 רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה", ש"ע"י התעלות הניצוצים. . ששרשם מבחי' (ש)למעלה מהרצון
24 (שזהו"ע "עוברי רצונו"). . יומשך לעושי רצונו מבחי' חד ולא בחושבן כו".
- 25 ובהקדמה³¹ - שבתורה לא שייך ענין של מקרה, ולכן, כאשר הלימוד בנוגע ל"עושי רצונו" הוא מ"עוברי
26 רצונו", אין זה רק שה"קל וחומר" מ"עוברי רצונו" מנגלה את אופן ההמשכה ל"עושי רצונו", אלא שע"י הענין
27 ד"עוברי רצונו" ניתוסף אצל "עושי רצונו" עילוי גדול יותר (מצד גודל מעלת הניצוצות כו'), באופן ד"על אחת
28 כמה וכמה", לא רק ב"פ ככה, ג' או ד' פעמים ככה, אלא בריבוי בלי גבול.
- 29 [וע"ד המבואר במעלת העבודה באופן של אתכפיא (שאו שייך עדיין מעמד ומצב ד"עוברי רצונו") לגבי
30 אתהפכא ("עושי רצונו")³², שמצד זה גדלה באינ-ערוך מעלת "עובד אלקים" לגבי "אשר לא עבדו"³³, כמבואר
31 בתניא³⁴].

(16) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. ועוד.

(25) ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"ה (תורת מנחם שם ע' 14).

(26) במאמר ד"ה ויולך הוי' שנאמר בהתוועדות זו פ"ו (תורת

מנחם — התוועדויות חמ"ו ע' 79).

(27) המשך באתי לגני השי"ת פט"ז (סה"מ תשי" ס"ע 151

ואילך).

(28) אוה"ת שם ע' ב'תרט ואילך.

(29) שם, ג.

(30) מכות בסופה.

(31) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 241. ח"ו ע' 26. חכ"א ע' 74. חכ"ב

ע' 33 הערה 39.

(32) ראה תו"א ויקהל פט, ג-ד. קיד, ד. ובכ"מ.

(33) מלאכי ג, יח. וראה חגיגה ט, ב.

(34) פט"ו.

(18) ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט תשכ"ו פ"ו (תורת מנחם —

התוועדויות חמ"ו ע' 15). וראה גם שם ע' 64.

(19) כש"ט סקמ"ד.

(20) ראה סה"מ תרכ"ו ע' צו. תרצ"ז ס"ע 204. וש"נ.

(21) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קכא. סה"ש תש"ג ע' 135. קונטרס

לימוד החסידות פ"ג (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שלה).

(22) תהלים פט, א. — הובא באוה"ת פרשתנו שם ריש ע'

ב'תרכב.

(23) מדרש לקח טוב עה"פ. וראה שמו"ר פכ"א, ה. תנחומא שלח

ח. פרדר"א פמ"ב. זח"ב מז, א.

(24) פרשתנו יד, יו"ד.

- 1 ונמצא, שע"ז שפרעה "הקריב עצמו" להלחם עם בני, ניתוסף עוד יותר אצל בני" - שנתקרו לאביהם
2 שבשמים.
- 3 ועפ"ז מובן שדוקא ע"ז ש"בשלח פרעה את העם" נעשה "יותר תענוג", ועד לעצם התענוג, כפי שמתבטא
4 גם בענין השירה שבפרשת בשלח, כידוע בענין השיר שבתורה ("שירה"³⁵), שהכתיב הוא שירה, והקרי הוא
5 (שירו), שזהו ענין הטעמים שבתורה (שלמעלה מענין האותיות והנקודות), ענין התענוג.
- 6 ד. ואם הדברים אמורים בנוגע לגלות מצרים - הרי עאכ"כ שכן הוא בנוגע לגלות האחרון:
7 ובהקדם המבואר לעיל (ס"א) שכללות ענין הגלות הוא בדוגמת ענין הזריעה בשביל התוספת שע"י הצמיחה.
8 ובענין זה יש חילוק בין תבואה לפירות³⁶ - שבתבואה באה הצמיחה לאחרי משך זמן קצר מהזריעה, ואילו
9 בפירות באה הצמיחה רק לאחרי משך זמן ארוך מהנטיעה, ובהתאם לכך, הנה גם מעלת הצמיחה בפירות היא
10 באיננו לגבי מעלת הצמיחה שבתבואה.
- 11 ומזה מובן גם בנוגע לענין הגלויות - שהגלות האחרון אינו דומה לכל שאר הגלויות, כיון שאריכות הגלות
12 הוא באיננו ערוך לגמרי!
- 13 ה. לכאורה: כיצד שייך לומר שאריכות הגלות הוא באיננו ערוך - הרי זה בגדרי הזמן?
14 אך הענין הוא - שבשאר הגלויות ידעו מלכתחילה כמה זמן יארך הגלות, וכמו בגלות מצרים: "ועבדום
15 וענו אותם ארבע מאות שנה גו' ואחרי כן יצאו גו"³⁷, וכן בנוגע לגלות בבל - שמלכתחילה ידעו שהגלות יהי'
16 במשך שבעים שנה³⁸, ועד"ז מובן בנוגע לגלות יון כו'; משא"כ בנוגע לגלות האחרון - כיון שלא נתפרש בו
17 זמן קצוב, ולא יודעים כמה זמן יארך הגלות, לכן עצם הגלות הוא באופן שבאיננו ערוך, ללא הגבלה.
- 18 ועפ"ז יש לבאר מאמר המדרש³⁹ בנוגע לחלום יעקב, ש"הראה הקב"ה ליעקב אבינו שרה של בבל עולה
19 שבעים עווקים (שליכות סולם⁴⁰), ושל מדי נ"ב, ושל יון ק"פ (כנגד מספר השנים שהיו בתוקף מלכותם⁴¹),
20 ושל אדום עולה ולא יודע כמה, באותה שעה נתיירא יעקב אבינו, אמר, אפשר שאין לזה ירידה וכו'" - דלכאורה
21 אינו מובן:
- 22 הרי גם גלות אדום (גלות האחרון) הוא בהגבלת זמן - שזהו שהגאולה תהי' "בעתה"⁴², ויתירה מזה, שיכול
23 להיות גם "אחישנה"⁴², אבל בבוא הזמן - "בעתה" - בודאי תהי' הגאולה, וא"כ, מדוע ראה שרו של אדום
24 "עולה ולא יודע כמה", עד שחשב ש"אין לזה ירידה"?!
- 25 בשלמא בנוגע אלינו - אין אנו יודעים את הקץ, אבל בנוגע ליעקב - הרי ידע את הקץ, כפי שפירש רש"י
26 על הפסוק⁴³ "האספו ואגידה לכם גו'", ש"ביקש לגלות את הקץ", וא"כ, למה לא הי' יעקב יכול לראות שגם
27 עליית שרו של אדום היא בהגבלה?!
- 28 ובפרט שמדובר כאן אודות חלום, שזהו ענין שלמעלה מדיבור, והיינו, שאין זה כמו ענין שכבר בא בגילוי
29 מדיבור [שלכן "צדיק ורשע לא קאמר"⁴⁴, אף ש"כלפי שמיא גליא"⁴⁵], אלא באופן שנשאר למעלה מדיבור,
30 כמו ענין ה"קץ" שהוא באופן ש"לבא לפומא לא גליא"⁴⁶, וא"כ, הי' יכול יעקב לראות בחלום את ההגבלה
31 בעליית שרו של אדום, באופן שהדבר לא יבוא בגילוי בדברי המדרש.
- 32 אך הענין הוא - כאמור לעיל - שהגלות האחרון (גלות אדום) שונה מכל שאר הגלויות בכך שלא נתפרש
33 בו זמן קצוב, כך, שהוא באופן שאין בו הגבלה - "עולה ולא יודע כמה" . אפשר שאין לזה ירידה".

(42) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(43) ויחי מט, א.

(44) נדה טז, ב.

(45) ראה שער התשובה לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך. תו"ח

תולדות יג, ג ואילך.

(46) זו"ח בראשית ח, א. וראה ג"כ זח"א רנג, א. סנהדרין צט, א

ובפרש"י.

(35) תהלים מב, ט. וראה גם סה"מ תרכ"ו ע' רצב.

(36) ראה לקו"ת בחוקותי מט, ד.

(37) לך לך טו, יג-יד.

(38) ירמ"י כה, יא-יב. כט, יו"ד. וראה יומא ט, ב ובפרש"י.

(39) ויק"ר פכ"ט, ב.

(40) פי' מת"כ.

(41) פי' מהרז"ו.

1 ולהעיר:

2 בהעדר ההגבלה של הגלות האחרון יש גם מעלה - שהגאולה יכולה להיות גם באופן ד"אחישנה", ועד כדי
3 כך, שמצינו במדרש⁴⁷ שמיד לאחרי החורבן נולד מושיען של ישראל (שבשעת החורבן געתה פרתו על החורבן,
4 ומיד לאח"ז געתה פעם שני', על שנולד מושיען של ישראל), היינו, שהגאולה היתה יכולה להיות מיד ברגע
5 שלאחרי החורבן.

6 [ויש להוסיף, שמעין זה מצינו גם ביצי"מ - שהיתה מעין הגאולה העתידה, כמ"ש⁴⁸ "כימי צאתך מארץ
7 מצרים אראנו נפלאות", ובמילא, גם גלות מצרים היתה מעין הגלות האחרון (נוסף לכך שכל הגלויות נקראו
8 על שם מצרים⁴⁹) - שכבר בהתחלה, כאשר הקב"ה הודיע אודות הגלות, נאמר מיד "ואחרי כן יצאו ברכוש
9 גדול"³⁷, ועוד זאת, שלמרות שמלכתחילה נאמר "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"³⁷, הרי בפועל הי' זמן
10 הגלות רק מאתיים ועשר (רד"ו) שנה - אם בגלל שהחשבון דארבע מאות שנה מתחיל מלידת יצחק, שכבר אז
11 היו "בארץ לא להם"⁵⁰, או בגלל שקושי השעבוד השלים את החשבון דארבע מאות שנה⁵¹].

12 אבל לאידך גיסא, העובדה שלא יודעים כמה זמן ימשך הגלות, גורמת לכך שקשה יותר לסבול את הגלות,
13 ועד שקשה לסבול אפילו עוד רגע אחד בגלות, כיון שזהו רגע שאין בו הגבלות. וזאת, לא רק בגלל אריכות
14 הגלות עד עתה, אלא שכבר מתחילת הגלות הרי זה באופן שלמעלה מהגבלה, וע"ד המבואר בענין "יום שכולו
15 ארוך"⁵², "שגם בתחילתו הוא ארוך"⁵³.

16 ו. אך מהי הסיבה לכך שהגלות האחרון הוא ללא הגבלות?
17 ובכן, הסיבה לכך היא בגלל ש"לפום צערא אגרא"⁵⁴: כיון שהשכר והגילויים של הגאולה העתידה לבוא
18 הם באינ-ערוך לגמרי, בלי גבול, לגבי מה שהי' בגאולות שלפנ"ז - צריכה להיות הקדמת הגלות גם באופן
19 שבאינ-ערוך כו'.

20 ולכן, גם העבודה בגלות האחרון צריכה להיות באופן שלמעלה מהגבלות, וכמ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר
21 במאמר⁵⁵, שעכשיו צריכה להיות העבודה להפוך את השטות דלעו"ז לשטות דקדושה, שזוהי עבודה שלמעלה
22 מהגבלות.

23 ומכל זה מובן, שגם הענין ד"בשלח פרעה את העם", ש"הי' משלח פארות וענפים כו'", שזהו העילוי שנעשה
24 אצל "עושי רצונו" ע"י "עוברי רצונו", שע"ז נעשה "יותר תענוג" - הוא באופן נעלה יותר בגלות האחרון,
25 באינ-ערוך מכמו שהי' בגלות מצרים.

26 ז. וההוראה וה"בכ"ן מכל האמור לעיל בנוגע לפועל ממש:
27 יש יהודי שטוען: למה הוציאו אותו מד' אמות של תפלה, וד' אמות של תורה ומצוות - מוטב הי' אילו
28 הי' נשאר שם, ואז לא היו לו כל הקשיים שישנם עתה בהיותו ב"מצרים".

29 ולאידך גיסא - ממשיך לטעון - כיון שלקב"ה לא איכפת שנמצא שם, הנה גם הוא, לא איכפת לו:
30 יש לו ראי' ממ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו⁵⁶, שכאשר יהודי בא למקום מסויים, אין זה בבחירתו [לאחרי
31 שכבר נמצא במקום זה, יש לו בחירה להתנהג כרצונו; אבל עצם ביאתו למקום זה אינה תלוי' בבחירתו], אלא
32 "מה' מצעדי גבר כונונו"⁵⁷.

33 ובכן: הקב"ה הביאו למקום כזה שלא זו בלבד שיש בו גויים, אלא גם היהודים - להבדיל - שנמצאים שם
34 אינם מקפידים על קיום תומ"צ כדבעי, ובנוגע לבניו - אין שם ישיבה שבה יוכלו ללמוד נגלה דתורה ופנימיות
35 התורה, ולא רק שאין שם ישיבה לבחורים, אלא אין שם אפילו "חדר" לילדים קטנים, ועאכו"כ שאין שם מוסד
36 חינוך עבור בנות. וכיון שלקב"ה לא איכפת הדבר, שלכן הביאו - יחד עם בניו ובנותיו - למקום

(53) תו"א תולדות יח, סע"ד.

(54) אבות פ"ה מכ"א.

(55) ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ה (סה"מ תש"י ע' 117 ואילך).

(56) אג"ק שלו ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום" י תמוז). וראה שם

ח"ג ע' תקסא (נעתק ב"היום יום" יד חשוון). ועוד.

(57) תהלים לו, כג.

(47) איכ"ר פ"א, נא.

(48) מיכה ז, טו.

(49) ב"ר פט"ז, ד.

(50) לך לך שם, יג ובפרש"י. פרש"י בא יב, מ.

(51) רלב"ג לך לך שם. ש"ך עה"ת (לך לך שם. שמות ג, ז. בא

שם).

(52) ראה קידושין לט, ב. וש"נ.

1 כזה, הרי זו ראי' והוכחה שיכול להתנהג (לא כמו אינם-יהודים ח"ו, אבל) כמו אותם יהודים שאינם מקפידים
2 על קיום תומ"צ כדבעי.

3 ועל זה אומרים לו:

4 כבר הי' לעולמים שהקב"ה שלח יהודים למצרים תחת שלטונו של פרעה, ותכלית הכוונה היתה - לא
5 שישארו במצרים, אלא אדרבה: "בשלח פרעה את העם", ובאופן שיתוסף אצלם עליו עי"ז שמקודם לכן היו
6 במצרים.

7 ובכל אופן: גם אם בנוגע לעצמו בטוח הוא שיכול לעמוד על עמדו גם במקום כזה (אף שאין האמת כן,
8 שהרי אמרו חז"ל⁵⁸ "אל תאמין בעצמך"), הנה בנוגע לילדיו - אוצר יקר של נשמות ישראל שנתן לו הקב"ה
9 בתור "פקדון" לשמור עליו - ברור הדבר שצריך לשלוח אותם למקום שיש ישיבה שבה לומדים נגלה וחסידות,
10 ומחנכים לאמונת ה', אהבת ה' ויראתו, ולא לסמוך על נסים שלא יושפעו מהסיבה כו', שהרי "לא סמכין
11 אניסא"⁵⁹, ומה גם שנסים כאלו אינם מתרחשים...

12 ואם אינו רוצה לשלחם ממקום זה - אזי הברירה בידו להקים ישיבה במקום זה!...

13 ואם מאיזה סיבה שתהי' נדמה לו שאין הדבר ביכלתו, עליו לדעת, שהסיבה לכך שהביאו אותו ל"מצרים"
14 היא רק בכדי שיצא משם, כנ"ל.

15 ומה שטוען שאין רצונו לצאת ממצרים בגלל שנמצא "במיטב הארץ"⁶⁰, ויש לו פרנסה בהרחבה, ולאידך
16 גיסא, שילוח הילדים לישיבה שנמצאת במקום אחר כרוך עם הוצאות כספיות גדולות - עליו לדעת, שהפרנסה
17 באה מהקב"ה, "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים"⁶¹, והסיבה לכך שהקב"ה נותן לו כסף היא
18 רק בכדי שיוכל להוציא את ילדיו מ"מצרים" ולשלוח אותם לישיבה!

19 - כאשר הקב"ה נותן ליהודי עשירות, אזי מנסה אותו אם יוכל לעמוד בנסיון של עשירות, כך, שמוטב
20 לעמוד בנסיון זה, כדי שלא יהי' צורך בנסיון באופן ההפכי, כלשון הכתוב⁶²: "ראש ועושר".

21 ורק כאשר מתנהגים באופן כזה אזי יכולים לעבור את הגלות באופן שע"ז ניתוסף "יותר תענוג", ועד לעצם
22 התענוג, ו"באור פני מלך חיים"⁶³, שנמשך "רב טוב לבית ישראל"⁶⁴, בבני חיי ומזוני רויחי,

23 ועד שיוצאים מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו"⁶⁵, "לא תשאר פרסה"⁶⁶, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
24 צדקנו.

25 * * *

26 ה. ידוע שכל עניני העולם נלקחים מהתורה, כמארז"ל⁶⁷ שהתורה היא "כלי אומנתו של הקב"ה . . מלך
27 בשר ודם בונה פלטינ . . דיפתראות ופינקסאות (כמו מפה) יש לו כו', כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את
28 העולם", "אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁶⁸, וכיון שכן, הרי בהכרח לומר שכל עניני העולם ישנם תחילה
29 בתורה, ולולי זאת, אין להם קיום כו'.

30 ומזה מובן גם בנוגע להמוזכר לעיל אודות הנסיון דעשירות - שכשם שישנו הנסיון דעשירות בעולם, כמו"כ
31 ישנו הנסיון דעשירות כפי שהוא בתורה.

32 ובהקדמה - שכללות בני' נחלקים לב' סוגים: יששכר, יושבי אוהל שעיקר עסקם בתורה, וזבולון, בעלי עסקים
33 שעיקר עסקם בעניני העולם. ועפ"ז, אם הנסיון של עשירות יהי' שייך רק אצל בעלי עסק, זבולון, הרי זה עיוות
34 הדין, וכמ"ש⁶⁹ "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי'), ועכצ"ל, שגם אצל יושבי אוהל, יששכר, יש נסיון
35 של עשירות (אם כי בדקות יותר, כשם שהעבודה היא בדקות יותר, "בחומר דא קל וחומר כו"⁷⁰).

(64) ישע"י סג, ז.

(65) בא יו"ד, ט.

(66) שם, כו.

(67) ב"ר בתחלתו.

(68) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(69) וירא יח, כה (ובפרש"י).

(70) זהר ח"א כו, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

(58) אבות פ"ב מ"ד.

(59) פסחים סד, ב.

(60) לשון הכתוב — ויגש מז, וירא.

(61) נוסח ברכה הא' דברהמ"ז.

(62) משלי ל, ה. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"א ע'

220 ואילך. וש"נ.

(63) שם טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, א. ובכ"מ.

ט. והענין בזה:

ענין העשירות בתורה הוא - כאשר יהודי לומד תורה והקב"ה נותן לו הבנה והשגה גדולה ורחבה, כידוע שבאותיות הקבלה והחסידות קאי ענין העשירות על ספירת הבינה⁷¹.

והנסיון שבזה - לפי שיכול להיות שתמורת זה שהעסק בתורה יפעל ענין הביטול, כמ"ש⁷² "ונפשי כעפר לכל תהי'", הנה מצד ההבנה וההשגה יבוא לידי ישות וגאווה, באמרו, שע"פ תורה יכול להיות הלימוד שלו באופן שאפילו הקב"ה אומר "נצחוני בני נצחוני"⁷³ (אף שהאמת היא שהתנאי לזה הוא שיורגש אצלו שהוא "בן" - "נצחוני בני" דייקא, שכל מעלתו אינה מצד עצמו, "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁷⁴, אלא מצד האב (הקב"ה), וכמבואר בחסידות⁷⁵ בפירוש מארז"ל⁷⁶ "יפה כח הבן מכח האב", שהיתרון של הבן לגבי האב הוא "מכח האב", אלא שאצל האב הי' ענין זה בכחות הנעלמים, ואילו אצל הבן הרי זה נמשך גם בכחות הגלויים).

וכפי שמצינו בגמרא⁷⁷ בנוגע לירבעם בן נבט - שגדלה מעלתו בלימוד התורה, עד כדי כך, שכל תלמידי חכמים היו דומין לפניו כעשבי השדה - שכאשר הקב"ה אמר לו "חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו (ירבעם בן נבט) מי בראש, בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא", והיינו, שבהיותו במעמד ומצב של עשירות הכי גדולה בתורה, עד שהקב"ה הי' מדבר עמו כדבר איש אל רעהו - לא עמד בנסיון, ובא לידי ישות וגאווה כו'.

וענין זה הוא מצד ירידת התורה למטה לעסוק בבירור הרע, כמבואר ברע"מ⁷⁸ שזהו"ע עץ הדעת, אילנא דטוב ורע, שלכן יש בתורה קושיות שהם מסטרא דרע כו', כמבואר בארוכה בקונטרס עץ החיים⁷⁹, ולכן יכול להיות שהלימוד יהי' שלא באופן המתאים, ועד שיפעל בו ירידה כו'.

ואין זה בסתירה לכך שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכדאיתא בגמרא⁸⁰ ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר⁸¹ הלא כה דברי כאש . . מה אש אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה" - כי, לא מדובר אודות ירידה בקדושת התורה ח"ו, אלא רק בנוגע לאדם הלומד, וכדברי הגמרא⁸² שכאשר הלימוד הוא באופן ש"לא זכה" ח"ו, אזי התורה "נעשית לו סם כו'" (היפך "סם חיים").

י. וענין זה קשור עם תורת הבעש"ט (שכבר נדפסה בכתר שם טוב⁸³) - "א געוואלדיקע תורה" - בפירוש מאמר המשנה במסכת אבות⁸⁴, "המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילך זה, מה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", וז"ל:

"קשה, דהול"ל ומפסיק ממשנתו, והוה ידעינן דהי' שונה (ולמה צריך להוסיף "ושונה ומפסיק ממשנתו". ובפרט ע"פ הידוע גודל דיוק לשון המשנה עוד יותר מאשר לשון הגמרא, וכדברי הרמב"ם⁸⁵ שלשון המשנה הוא "דבר קצר", ובמילא הוא בתכלית הדיוק). עוד קשה (מהו אומר) מעלה עליו הכתוב, ולא מפרש איזה כתוב".

ומבאר, שהפירוש ד"המהלך בדרך" (בפתח), הדרך הידועה, הוא - ש"הולך בדרך הישר", דרך התורה והמצוות, "ואפילו הכי, הוא יחידי, שאינו דבוק בהשי"ת", והיינו, לא מבעי כשעוסק במעשה המצוות שנתלבשו בדברים גשמיים, אלא גם כאשר עוסק בתורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, יכול להיות שהוא "יחידי" - לא רק ביחס ליהודי נוסף, ש"לא מתאים לו" להתקשר עמו, כיון שאינו בערכו, אלא גם ביחס להקב"ה, כי, "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח"⁸⁶ דוקא, ואילו כשהאדם מרגיש את עצמו למציאות יש, אין הקב"ה שורה עמו⁸⁷, ונמצא, שהוא "יחידי".

(79) פי"א ואילך.

(80) ברכות כב, א.

(81) ירמי' כג, כט.

(82) יומא עב, ב. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חל"ה ס"ע

וש"נ. 233.

(83) סרל"ה. וראה גם או"ת להה"מ סתמ"ב.

(84) פ"ג מ"ז.

(85) בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(86) ישעי' נז, טו.

(87) ראה סוטה ה, א.

(71) ראה מאו"א מ, צה. הובא באוה"ת נ"ך משלי ס"ע תרמב.

(72) נוסח ברכת "אלקי נצור" שבסוף תפלת העמידה (ברכות יז,

א).

(73) ב"מ נט, ב.

(74) עקב ח, יז.

(75) ראה גם תורת מנחם סה"מ חשון ע' שיח. לקו"ש חכ"ג ע'

(222) תורת מנחם — התוועדויות ח"ב ע' 50. ח"ב ע' 160. ועוד.

(76) שבועות מח, סע"א. וש"נ.

(77) סנהדרין קב, סע"א.

(78) זח"ג קכד, ב. הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.

- והמשנה מדייקת: "ושונה ומפסיק ממשנתו" - "ר"ל מפסיק את עצמו מהש"י מחמת משנתו, דהיינו, שבאה לו גדלות והתפארות מחמת משנתו (שסובר שהוא משנתו שלו), ואומר מה נאה אילן זה, ועל עצמו אומר כן בלבו, כמ"ש⁸⁸ כי האדם עץ השדה (ואומר שהוא אילנא די רבא ותקיף⁸⁹), ומה נאה ניר זה, כמ"ש⁹⁰ נירו לכם ניר (פי' שאומר שמכין לעצמו חלק לעוה"ב ע"י משנתו)".
- ועל זה אומר התנא: "מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו" - ה"כתוב שנאמר⁹¹ תמים תהי' עם ה' אלקיך, פי', אפילו כשתעסוק בתורה שנאמר בה⁹² תורת ה' תמימה . . תהי' עם ה' אלקיך", היינו, שגם אז צריך להיות הביטול להקב"ה כו'.
- יא. וכשם שהדברים אמורים בנוגע ללימוד התורה, כן הוא גם בנוגע לכללות העבודה בענין המדות: ובהקדם ביאור דיוק הלשון המשנה "מה נאה אילן זה", כאמור לעיל ש"האדם עץ השדה" - שזוהי גם השייכות לחמשה עשר בשבט, "ראש השנה לאילן" - דלכאורה אינו מובן הטעם שהאדם נמשל ל"עץ השדה" דוקא, שהוא ממין הצומח, הרי מין החי ועאכו"כ מין המדבר הם למעלה ממנו?
- ויובן ע"פ משנת" בי"ט כסלו⁹³ אודות מאמר רבינו הזקן (במענה על שאלת הצמח-צדק) שעיקר ענין החסידות הוא לשנות טבע מדותיו (או מדותיו הטבעיים)⁹⁴, וכמובא בספרי חסידות פולין בשם ר' סעדי' גאון⁹⁵, שכללות ענין התורה הוא לפעול שינוי במדות דוקא.
- וע"פ הידוע שמדות הם בחי' צומח, כיון שיש בהם ענין הצמיחה מקטנות לגדלות⁹⁶, יובן הטעם שהאדם נקרא "עץ השדה" דוקא - כיון שעיקר עבודתו היא שע"י התורה ישנה את מדותיו, בחי' צומח, שלא יהי' בבחי' מציאות יש, לומר "מה נאה אילן זה", אלא באופן ד"נפשי כעפר לכל תהי", כנ"ל.
- יב. ונחזור לענינו - שישנו ענין נסיון העשירות כפי שהוא בתורה (בדוגמת נסיון העשירות בגשמיות), והרי ע"י העמידה בנסיון זה באים למדריגה נעלית יותר, ע"ד האמור לעיל (ס"ג) בענין "אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה", שע"ז ניתוסף "יותר תענוג".
- ויש לקשר זה גם עם ענינו של "ראש השנה לאילן", שיש בזה ב' דעות, אם הוא "באחד בשבט" או "בחמשה עשר בו"⁹⁷:
- המעלה של יום חמשה עשר בחודש היא - שבו הלבנה היא במילואה, "קיימא סיהרא באשלמותא"⁹⁷, וזהו טעם הדעה שר"ה לאילן הוא בחמשה עשר בו.
- אך יש דעה שר"ה לאילן הוא באחד בשבט, כי, כדי לבוא להעילוי דשלימות הלבנה, הרי זה דוקא ע"י הקדמת ההעלם וההסתר שהלבנה בתכלית הקטנות, נקודה בלבד, לאחרי שנסתרת ונעלמת לגמרי ברגע שלפני המולד - ע"ד האמור לעיל שדוקא ע"י "עוברי רצונו" נמשך ל"עושי רצונו" גילוי נעלה יותר, "יותר תענוג", וכיון שההעלם כו' הוא הסיבה שמביאה את הגילוי היותר נעלה, לכן ס"ל שר"ה לאילן הוא באחד בשבט.
- יג. אמנם, לאחרי העילוי שניתוסף אצל "עושי רצונו" ע"י (הבירור ד) "עוברי רצונו", באים למדריגה נעלית יותר, ששם אין שייכות כלל ל"עוברי רצונו"⁹⁸.
- ונקודת הענין בזה - שכללות הענין דפרעה כפי שהוא בשרשו אפילו קודם הצמצום (כמובן מהמבואר בתו"א⁹⁹), הרי זה רק בבחי' אוא"ס כפי שהוא "למטה מטה עד אין תכלית"¹⁰⁰, כמבואר בהמשך ההילולא¹⁰¹

96 ראה ספר הערכים חב"ד (כרך א) ערך אדם ס"ז (ריש ע' קמח). וש"נ.
97 ראה זח"ב רטו, א. שמו"ר פט"ו, כו.
98 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 237 הערה 9.
99 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שיש בזה ענין נפלא שלא שמים לב אודותיו — דלכאורה: "ווי קומט פרעה קודם הצמצום"?! ...
100 ראה תקו"ז סתנ"ז. זהר חדש יתרו לד, סע"ג. וראה גם תקו"ז תי"ט.
101 המשך באתי לגני השי"ת פי"ג (סה"מ תש"י ע' 133 ואילך).

88 פ' שופטים כ, יט.
89 ע"פ דניאל ד, ח.
90 ירמי' ד, ג. הושע י"ד, יב.
91 פ' שופטים יח, יג.
92 תהלים יט, ח.
93 בקונטרס ענינה של תורת החסידות בתחילתו (נרפס בספר הערכים — חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנז), ואח"כ בקונטרס בפ"ע (כמ"פ), ובתורת מנחם — התוועדויות חמ"ה ע' 257).
94 לקו"ד ח"א נו, א"ב.
95 ראה כש"ט סכ"ד. וש"נ.

1 ש"קאי על הגילוי וההתפשטות . . בבחי' א"ס . . עד למטה מטה במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות",
 2 "ובפרט כמו שבא בהריבוי צמצומים העלמות והסתרים . . בקליפה וסט"א כו", כפי שמביא הדוגמא מ"פרעה
 3 מלך המצרים וגבולים", ש"אומר לי יאורי ואני עשיתיני"102; אבל בבחי' ד"למעלה מעלה עד אין קץ"99, "בבחי'
 4 העלם האור, שהוא בהעלם אחר העלם ובעילוי אחר עילוי בבחי' העדר האור והעדר הגילוי"103 - אין נתינת
 5 מקום כלל למציאות הקליפות.

6 וע"ד המבואר במ"ש104 "לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לכו", שיניקת החיצונים היא רק מבחי'
 7 המדות כפי שהן בהתגלות, אבל בהיותן כלולים ונעלמים בבינה, אין מהם יניקה לחיצונים, ומזה מובן, שקליפות
 8 שייכים רק לענין הגילוי, שזוהי הבחי' ד"למטה מטה עד אין תכלית", אבל לא לבחי' ד"למעלה מעלה עד אין
 9 קץ", ששייכת ונמשכת רק ל"עושי רצונו".

10 וענין זה ("למעלה מעלה עד אין קץ") - שנמשך ל"עושי רצונו" דוקא - נמשך גם למטה מטה עד לענינים
 11 גשמיים, כמודגש במנהג ישראל105 לאכול בחמשה עשר בשבט פירות גשמיים שנשתבחה בהם ארץ ישראל
 12 ("ארץ זבת חלב ודבש"106), שזהו"ע המשכת התענוג העליון בענינים גשמיים.

13 וכל זה נעשה ע"י עבודתם של בני" בקיום התומ"צ (לאחרי הקדמת העבודה בענין הבירורים והנסינות כו'),
 14 כמ"ש107 "אם בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"108, אזי "ונתתי גשמיכם בעתם גו' ועץ השדה יתן פריו"
 15 ("הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות"108), וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"109,
 16 "שתי קומות"110, כפי שיהי' לעתיד לבוא (כמשנת"ל111 שאז תהי' שלימות נעלית יותר מ"קיימא סיהרא
 17 באשלמותא"), בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

18 * * *

19 יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויולך הוי' גו'112.

20 * * *

21 טו. הביאור בדברי רש"י113 בענין החילוק בין "לחם" ש"שאלו כהוגן" ל"בשר" ש"שאלו שלא
 22 כהוגן" ("שהרבה בהמות היו להם, ועוד, שהי' אפשר להם בלא בשר"), והטעם שניתן להם "שליו",
 23 "מין עוף ושמן מאד", אף ששאלו בשר בהמה - ע"פ פנימיות הענינים114 - שלחם קאי על נגלה
 24 דתורה (כולל גם כפי שמלובשת בו פנימיות התורה, "מן"), והשמן שבבשר קאי על פנימיות התורה
 25 (כפי שהיא מצד עצמה)115, ולכן היתה ירידת השליו (א) שלא בהגבלה, (ב) ביום השבת בין הערביים,
 26 בזמן של "רעוא דרעוין"116 ששייך באופן מיוחד לפנימיות התורה117. אמנם, לאחרי

דיר"י...], ויאמרו "לחיים" ביחד.

(113) פרשתנו טז, ח"ג.

(114) ובהקדמה — שכיין שמדובר אודות "דור דעה" (ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. ושי"ג), הרי מובן, שהמכוון בשאלת לחם ובשר הוא בנוגע לענינים הרוחני. וע"ד הפירוש שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה תורת מנחם — רשימת היומן ס"ע תס. ושי"ג) במ"ש (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שסיבת הרעב והצמא למאכל ומשקה הגשמיים היא בגלל שהנפש משתוקקת להניצוץ האלקי שנמצא בהם.

(115) ולכן ניתן רק לאכול, ולא לשבוע, באופן של הבנה והשגה — כי לימוד פנימיות התורה הוא באופן תכליתי הידיעה שלא נדעך (בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב), וכאשר חושב שמבין, הרי זו הוכחה שחסר בהלימוד כו'.
 (116) זח"ב פח, סע"ב.

(117) וזהו המקור בתורה (שהרי "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" (נסמן בתורת מנחם — התועדויות חמ"ו ע' 21)) להנהגת רבותינו נשיאנו לומר דא"ח ביום הש"ק לאחרי חצות.

(102) יחזקאל כט, ג.

(103) המשך הנ"ל פט"ו (שם ע' 136).

(104) משלי יח, ב. וראה לקו"ת מסעי צ, א. ובכ"מ.

(105) מג"א או"ח סקל"א סקט"ו. השלמה לשו"ע אדה"ז שם ס"ח.

(106) שמות ג, ח. ועוד.

(107) ר"פ בחוקותי.

(108) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(109) שם, יג.

(110) ב"ב עה, א. ושי"ג.

(111) ראה ד"ה פדה בשלום די"ט כסלו פ"ז ואילך (תורת מנחם

— התועדויות חמ"ה ע' 201 ואילך).

(112) לאחרי המאמר, הנה ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ניגשו כמה מתלמידי התמימים שקיבלו על עצמם להשתתף ולסייע ב"חזרה" (של המאמרים והשיחות הנאמרים בהתועדויות) — לומר "לחיים", וכ"ק אדמו"ר שליט"א בירכם ב"הצלחה רבה", והורה להם שיעמדו בסמיכות מקום לה"חזור" הראשי, הרי"י שי' כהן [באמרו אליו: "וואָס דאַרפסטו אַראָפ גיין צו זיי, זאָלן זיי נתעלה ווערן צו

מתן תורה, ובפרט כאשר "מצוה לגלות זאת החכמה"¹¹⁸, הנה גם שאלת הבשר היא כהוגן וכהוגן, שהרי צ"ל הפצת המעיינות חוצה¹¹⁹ - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹²⁰ בלקו"ש חט"ז ע' 161 ואילך.

* * *

טז. בהמשך להאמור לעיל (ס"א) אודות הקשר והשייכות של חמשה עשר בשבט לפרשת בשלח - יש בזה עוד ענין:

ידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹²¹ אודות המנהג של המהר"ל מפראג בשבת שירה, שהי' מצווה ליתן לילדים "קאשע", על מנת שיזרקוה לציפורים, לזכר מה שהי' בקריעת ים סוף, שגם הציפורים אמרו שירה יחד עם בניי, והילדים קטפו פירות שצמחו בים ונתנום לציפורים.

והרי ענין הפירות - קשור עם חמשה עשר בשבט, ר"ה לאילן.

וכאמור לעיל (ס"ג) - הנה כללות ענין צמיחת הפירות (שבאה לאחרי הזריעה כו') נעשה ע"י פרעה ("בשלח פרעה את העם", "ופרעה הקריב"), ש"הי' משלח פירות וענפים ועושה פרי כו'", שע"ז נעשה "יותר תענוג".

יז. ויש לקשר זה גם עם הפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה - פרשת יתרו:

מבואר בזהר¹²² שענינו של יתרו הוא - יתרון האור הבא מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות¹²³, שלכן, הנה דוקא לאחרי הודאת יתרו הי' הענין דמתן-תורה (כולל גם מה "שיתר פרשה אחת בתורה"¹²⁴), ע"ד מעלת התשובה, שע"ז נעשה "יותר תענוג".

וע"פ האמור לעיל (ס"ח) שהתחלת כל הענינים היא בתורה - הרי זה גם מה שלאחרונה מתחילים לאט לאט לצאת ביכלאך חסידות מן המיצר אל המרחב, ובשבוע זה הגיע ביכל חסידות שרוב המאמרים שבו הם של הצמח-צדק (יש בו גם מאמרים של רבינו הזקן, ושאר הרביים), וביניהם יש גם מאמר קצר ביותר (שוורת אחדות), וז"ל¹²⁵:

אני ח'ותנך י'תרו¹²⁶, ר"ת אחי, כמבואר בגלגולים ולק"ת¹²⁷ שיתרו משרש קין, ומשה משרש הבל אחיו .. ומפני ששרשו של קין מאד נעלה משרשו של הבל, לכך יצא משה לקראתו וישתחוה לו כו'. וזהו גם כללות ענין התשובה, שפועלת תיקון החטא, וע"ז נעשה "יותר תענוג" כו'¹²⁸, ועד שע"ז באים לגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש, בעגלא דידן.

(121) שיחת ש"פ בשלח תש"ב בתחלתה (סה"ש תש"ב ע' 73).
וראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם — התוועדויות ח"ל ע' 52).
(122) ח"ב סז, ב. סח, א. וראה סה"מ תש"ט ס"ע 56 ואילך.
(123) ע"פ קהלת ב, יג.
(124) שמו"ר פכ"ז, ח.
(125) נדפס לאח"ז באוה"ת יתרו (כרך ח) ס"ע ב'תתקעד.
(126) יתרו יח, ו.
(127) ספר הגלגולים פל"ג. ל"ת יתרו עה"פ.
(128) חסר קצת (המו"ל).

(118) אגה"ק שבהערה 78.
(119) והיינו, שצריך ליקח המעיינות עצמם — למעלה מבחי השמן, והר"ע פנימית אבא פנימיות עתיק (ראה לקו"ת נצבים מט, ד. ושי"ג), "יותר תענוג" — ולהפיצם גם ב"חוצה".
ועוד זאת, שענין זה צריך להיות באופן של יגיעה דוקא, דאף שזהו"ע שנמשך מלמעלה, כמ"ש "ויגז שלוים גו" (בהעלותך יא, לא), מ"מ, צריך להיות גם יגיעת האדם (לאחרי הסיוע מלמעלה), שזהו ענין עיקרי בחסידות חב"ד שצ"ל עבודת ויגיעת עצמו דוקא, לא כמו חסידי פולין, חג"ת, שסומכים על היגיעה של הצדיק כו' (ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד).
(120) בשילוב שיחת ש"פ בשלח תשל"ד.

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

4 הגמרא מקשה שאף לסריס אסור לשתות כוס עיקרין: וְהָאֵמֶר רַבִּי
5 תִּיבִיא בְּרַ אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן,

1 סירוס אסור אפילו כאשר נעשה ממילא.
2 מתרצת הגמרא: אֵלֶּיָּא הֵהִיתוּר לשתות כוס של עיקרין, הוא בְּסָרִיסִים –
3 באדם שכבר נסתרס קודם, שאין השתיה מעקרתו.

לקוטי שיחות פרשת בשלח כרך יא

בגמ': בן לוי שנפסקה לו נימא בכנור קושרה ר"ש אומר) 32
 "עונבה" – וטעמו הוא מבאר במשנה בסיום המס' "שלא 33
 התירו לך אלא משום שבות", היינו (כמבואר בגמ' שם) 34
 "עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרו ל' רבנן, קשירה 35
 דאתי לידי חיוב חטאת לא שרו ל' רבנן". 36
 והקישור שבין ב' ענינים אלו פירש"י: "והכי קאמר 37
 ר"ש לת"ק אע"פ שהקלתי במחשיך חוץ לתחום מחמיר 38
 אני בנימת כנור, דהתם משלך נתנו לך, אבל כאן לא התירו 39
 אלא שבות". ובתוס' 10 כ': "דהתם לאו קולא הוא אלא 40
 משלך נתנו לך וגם כאן לא נתנו לך אלא משלך דהיינו 41
 עניבה דהוה דבר המותר", כלומר, שב' הענינים תוכן 42
 טעמם אחד הוא – "דלא נתנו לך אלא משלך". 43
 ולכאור' אי"ז מובן: לשיטת רש"י – מהו הקישור בין 44
 ב' דינים שונים אלו, אשר מפני זה הוצרך ר"ש להשיענו 45
 שהוא מחמיר בדין זה אעפ"י שהקיל באידך? וכי יעלה על 46
 הדעת שקולא בדין "מי שהחשיך חוץ לתחום" מחייבת 47
 להקל גם בענין של קשירה במקדש? ! 48
 ולפי פ"י התוס' בסברת ר"ש דאותו הטעם המחייב 49
 להקל הוא המכריע להחמיר כאן – קשה דלא הול"ל אלא 50
 מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך" ותו לא מידי, 51
 שהרי זהו גם הנותן טעם לחומרא בנימת כינור שנפסקה, 52
 ולמה מוסיף ר"ש לפרש "שלא התירו לך אלא משום 53
 שבות" ואינו מסתפק בטעם הראשון היסודי ("משלך 54
 נתנו"), ובפרט שלשון המשנה הוא בסגנון ש"דבר קצר 55
 הכולל ענינים רבים" 11? 56
 גם צ"ל: דברי ר"ש אלו נסדרו כסיומה של משנה 57
 העוסקת בדין "שרץ שנמצא במקדש כו" – שלכאורה אין 58
 להם שייכות אל"י – וא"כ הו"ל לשנותם בסמיכות ממש 59
 לאחת ההלכות הנ"ל, או כאן – עכ"פ במשנה בפ"ע 12? 60
 ב. והביאור בזה יובן בהקדים אחד מהטעמים ש"מצוה 61

א. עה"פ 1 "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" 1
 ארז"ל 2 (והובא בפרש"י) "אלו אלפים אמה" של תחום 2
 שבת, היינו שמפסוק זה למדו האיסור 3 לצאת חוץ לתחום 3
 של אלפים אמה מן העיר בשבת. 4
 והנה בדיני תחומין נחלקו ר"ש ורבנן במס' עירובין 5
 ספ"ד 4, וז"ל המשנה: "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו 6
 אמה אחת לא יכנס ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות 7
 יכנס שאין המשוחות ממציין את המדות מפני הטועין" – 8
 פ"י, שר"ש סובר שכשמודדין ומסמנין את המקום שבו 9
 מסתיימין אלפים אמה מהעיר, "אין ממציין את המדות" 10
 להציב הסימן בסוף אלפים אמה, אלא מקצרין את המדה 11
 וכונסין את הסימן לפנים התחום ט"ו אמה – "מפני טועי 12
 המדה שאין מכירין את הסימן ופעמים הולכין להלך ממנו 13
 וחוזרין ולא אדעתייהו" 5 ולכן גם מי שהחשיך חוץ 14
 לתחום אם הוא בתוך ט"ו אמה חוץ לתחום, יכול הוא 15
 ליכנס לפנים התחום, כי באמת נמצא הוא תוך אלפים אמה 16
 של התחום. 17
 וטעם זה של ר"ש נאמר באופן של כלל 6 במשנה 18
 האחרונה של המסכת ספ"י: "ר"ש אומר מקום שהתירו לך 19
 חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות". 20
 ומבואר בגמ' 7 שר"ש מפרש בזה טעמן של ב' הלכות: 21
 "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך" קאי על הדין 22
 הנ"ל ד"מי שהחשיך חוץ לתחום כו" ר"ש אומר אפילו 23
 חמש עשרה אמות יכנס" וע"ז הוא מסביר כאן שמכיון 24
 שזהו "שלך", "שכבר הוא בתוך תחומו" – "נתנו לך", 25
 "יכנס", היינו דכל זמן שהוא נמצא בתוך ט"ו אמות הרי 26
 הוא עדיין בתוך התחום, ולכן התירו לו ליכנס. 27
 וההמשך שאומר "שלא התירו לך אלא משום שבות" 28
 קאי על דין אחר המפורש במשנה דלעיל שם פ"י 8: 29
 "קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה ואם בתחלה כאן 30
 וכאן אסור" – וע"ז פליג ר"ש ואומר (בברייתא, המובאה 31

(* וסיום מסכת עירובין).

(1 פרשתנו טז, כט.

(2 עירובין נא, א.

(3 ראה לקמן סו"ר וא"ו.

(4 שם נב, ב.

(5 רש"י שם ד"ה מפני.

(6 ראה מהרש"א סוף עירובין שזהו "כלל בכל דיני מסכת עירובין".

(7 קה, א.

(8 קב, ב.

(9 שם קה, א ד"ה קושרה.

(10 שם ד"ה אמר ר"ש. וכ"כ בפיה"מ להרמב"ם שם.

(11 הקדמת הרמב"ם לפיה"מ.

(12 דחלוקת המשניות היא בדיוק. ונוסף על זה שחלוקת המשניות נוגעת

לכמה לימודים שע"פ הכללים של רישא וסיפא וכו', הרי גם מוספר המשניות

הוא בדיוק וגם נוגע להלכה, לפי מ"ש החלקת מחוקק (אה"ע ס' לח סק"מ)

בדין המקדש את האשה ע"מ שאני יודע לשנות, די"ל שדי (וצריך) ג' משניות

(כדעת הטור בדין ע"מ שאני יודע לקרות, דבג' פסוקים סג). ועיין מס' כלאים

פ"ז משנה אהזח, ובכ"ז היא מסומנת כב' מספרים – "משנה ד' וה" (ועיין

בפירושו הון עשיר, לבעה"מ משנת חסידים (הובא ב"תוספות אנשי שם" על

המשניות) שפירש זה ע"ד הנסתר). ויש לומר, שמשנה זו נחשבת לענין דין

הנ"ל (ע"מ שאני יודע לשנות) כב' משניות.

21 – בכ"ז סובר ר"ש "יכנס", היות שב"כניסה" זו (לתחומה)
 22 של העיר) אינו עושה איסור אלא ברגע הכניסה, משא"כ
 23 בשהייתו חוץ לתחום הרי זה איסור הנמשך בכל רגע ורגע
 24 שנמצא שם – וריבוי הכמות, לדעתו של ר"ש²², מכריע
 25 את האיכות.
 26 ג. והנה עפ"י הנ"ל דטעמו של ר"ש דס"ל יכנס הוא
 27 לפי שריבוי הכמות מכריע על האיכות, יובן הקישור שבין
 28 ב' הכללים שאמר בטעם ב' ההלכות – הכלל "מקום
 29 שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך", והכלל "כשלא התירו
 30 לך אלא משום שבות".
 31 דהנה ב' האופנים בתיקון הכינור, קשירה ועניבה, יש
 32 בכל אחד מהם חומר שאין בזולתו. החומר בקשירה הוא
 33 דאתי לידי חיוב חטאת (חומר של איכות), משא"כ עניבה
 34 שאין בזה אלא דרבנן, לפי שעלולה להינתק ואינה קשירה
 35 של קיימא. אמנם מצד זה עצמו הרי יש חומר בעניבה –
 36 כי מאחר שאינה עומדת להתקיים, יצטרך (מן הסתם) לתקן
 37 את הכינור – לעונבו – כמה פעמים (כמות) – מה שאינו
 38 בקשירה של קיימא, שאינו עובר על האיסור אלא פעם
 39 אחת. ונמצא שגם פתרונה של שאלה זו, קושרה או עונבה,
 40 תלוי בהכרעה אם כמות עדיפה או איכות עדיפה.

1 לחזור בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי
 2 מבואות¹³, שהוא: "לצורך הנאתו כדי לטייל או להביא
 3 צרכי אכילתו וזה מצוה כמ"ש וקראת לשבת עונג"¹⁴.
 4 ומובן שכמו"כ הוא בנדוד, שמשום עונג שבת מצוה
 5 להימצא בתוך תחום העיר, כדי "לטייל ולהביא וכו'" בכל
 6 שטח העיר (ובאלפיים אמה מחוצה לה, לכל רוחותיה), כי
 7 בשביתתו מחוץ לתחומה הרי הוא מוגבל מאד בענינים
 8 אלו¹⁵ וזהו ההיפך דעונג שבת. ועפ"ז י"ל דזה ש"החשיך
 9 חוץ לתחום", מוטל עליו גם ענין של חיוב¹⁶ ליכנס לתוך
 10 העיר, כדי שלא יומשך איסור השבתת העונג במשך כל
 11 המעת' לעת דשבת.
 12 ועפ"ז י"ל ששיטת ר"ש בדין זה נובעת מנקודה כללית,
 13 והיא: שריבוי הכמות (במיעוט האיכות) מכריע את גודל
 14 האיכות (במיעוט הכמות)¹⁷:
 15 דהנה לפי הנ"ל טעמו של ר"ש דס"ל "יכנס" (- שהוא
 16 כעין ל' ציווי וחיוב, היינו שצריך "ליכנס" ולא רק רשות
 17 ליכנס¹⁸), הוא בכדי שלא ימשיך באיסורו. ואף דע"י
 18 ש"יכנס" יעבור על איסור יציאה חוץ לתחום¹⁹ באופן
 19 (ד"קום ועשה") החמור יותר מאיסור השבתת עונג שבת²⁰
 20 ע"י שישאר במקום שביתתו (שהוא ב"שב ואל תעשה"²¹)

13 טור (שו"ע) ר"ס שצה.

14 פרישה או"ח ר"ס שצה. וראה גם ב"י שם.

15 ומובן שהוא מוגבל הרבה יותר ממי שאין לו עירובי חצירות, שהרי
 נמצא הוא מחוץ לעיר ופשוט שאי"ז מצב של עונג בו, וראה בשו"ע אדה"ז
 סי' רמט סוס"ב "שכשאנו במקום ישוב בטוח אין לו עונג שבת".

16 אבל אינו חיוב גמור אלא שהוא "מצוה" (כמו בעירובי חצירות. וראה
 שו"ע אדה"ז שם ש"אם הוא במקום שאינו ישוב בטוח מותר לו לילך משם
 וכו'" ולא נזכר שחייב (או: שצריך) לילך כו'). ולכן לא דחי איסור גמור של
 תחומין אלא היכא ד"משלך נתנו לך".* כדלקמן.

17 ראה בארוכה בס' לקח טוב להר"י ענגל סי' טר"ט. וראה לקמן שיחה
 א' לפ' בחוקתי סי' ואילך.

18 ובלא"ה מוכרח לומר שיש צורך ותועלת בכניסתו, דאל"כ למה יתירו
 לו (האיסור) ליכנס (ראה לקמן הערה 19), ובפרט שיש מקום לומר שספק
 הוא אם נמצא בתוך התחום ללשון ראשון ברש"י (עירובין נב, ב) ש"לאו דוקא
 ט"ו אמה", וא"כ אין השיעור בזה בצמצום. וגם ל"א כ' המאירי "ועתה
 עולה לפנעמים עד ט"ו אמה . . . ונמצא שחרבה תחומין יש מן התחום המצויין
 ולחוץ ט"ו אמה" ובכ"ז התירו לו ליכנס תמיד ט"ו אמה.

19 שהרי גם לר"ש יש איסור בדבר. לא מיבעי להסוברים שביוצא חוץ
 לתחום כמזיד מודה ר"ש דאסור ליכנס (רבינו יהונתן ועוד, שם) אלא גם
 להמבואר בירושלמי (עירובין סופ"ד, וכו"כ הרשב"א (הובא בב"י ר"ס ת"ה)
 והמאירי, ועוד) דאפי' ביצא יכנס, הרי ודאי שלכתחילה אסור לצאת גם לר"ש.
 20 ואפי' אם לא ה' האיסור דיציאה חוץ לתחום איסור חמור יותר הרי
 "לא התירו משום עונג אלא דברים שאיסורם הוא משום דרך חול כו'
 דכשתענג בהם יש כאן ענין עונג שבת ולא דרך חול, אבל שאר כל האיסורים

כו' אפי' הגזירות שגורו חכמים בשבילם לסייג, פשיטא דלא דחינן להו משום
 מצות עונג שהיא מצוה הבאה בעבירה כו" (קו"א לשו"ע אדה"ז או"ח סי'
 שא סק"ב. וראה סי' רמ"ב ס"ט בקו"א סק"ה) וגם לדעת המג"א (שם סי' שא
 סק"ד) קרוב יותר לומר (כדמוכח בקו"א שם) שדחינן רק האיסורים שלמדן
 מהכתוב "אם תשיב וגו' ממצוא חפצך גו'" (ישע"י נח, יג). וראה לקמן הערה
 23.

אבל באוצר הגאונים – תשובות (שבת קנא, ב. סי' תסד (הובא בהגהות
 דעת שלום או"ח סי' רסו במג"א סק"ז)) כ': "וישראל שהוא בדרך ופגע בו
 שבת ומתיירא בנפשו מן לסטין כו' ואם ה' לו במה לרכוב עלי' רכיבה יפה
 מריגלה בשבת שרכיבה מן מיני עונג וריגלה מן מיני ענוי הוא". והרי רכיבה
 בשבת שבות גמור הוא (ביצה ל, ב. שו"ע אדה"ז ר"ס שלט). אבל זהו שלא
 כדעת הפוסקים (עיי"ש במג"א ובשו"ע אדה"ז סי' רסו ס"ז, ובהגהות דעת
 שלום שם).

ואולי י"ל – דכיון דשם מיירי בפקו"ע י"ל דל"ס (בתשובה שם) ששבת
 הותרה אצל פקו"ע (ראה הדיעות בזה בשו"ת צ"צ או"ח סי' לח. וראה שו"ע
 אדה"ז סי' שכח סי"ג) וא"כ לא איכפת לן באיסור רכיבה, ומאידך גיסא אם
 מתענג – קיים בזה מצות עונג שבת גם בפקו"ע.

21 ראה משנה זבחים פ, א. עירובין ק, סע"א. לקמן הערה 27. וראה
 לקמן הערה 23.

22 וי"ל שגם רבנן לא פליגי בעצם הענין דריבוי הכמות מכריע את
 האיכות אלא דס"ל** שהמשוחות היו ממצין את המדות וכדמשמע מהא דלא
 אשתמיט בפוסקים בדנין מדידת התחומין – לומר שכונסין את הסימן ט"ו
 אמה, ועכצ"ל משום דקיי"ל כת"ק דר"ש (רמב"ם הל' שבת פכ"ז הי"א.
 טשו"ע ר"ס תה) דלא ס"ל כן.

* ואין סתירה לזה מש"ע אדה"ז שם שדחינן האיסור דהילוך ג' פרסאות בע"ש משום עונג שבת – שהרי שם גם האיסור דהילוך כו' הוא משום עונג שבת (שיוכל להכין צרכי
 שבת) דאם אינו במקום ישוב בטוח הרי אין לו עונג שבת, וא"כ הילוך בנדוד אינו שולל העונג, ואדרבה דוקא עני"ז יהי לו עונג.
 (** או ע"ד משנ"ת לעיל בהערה 18.

1 ונמצא דלאחר שר"ש משמיענו שיטתו בדין "המחשיך
 2 חוץ לתחום – יכנס", דהכמות מכרעת, הרי הסברא נותנת
 3 שגם בדינו של נימת הכינור יצדד להתיר דוקא ע"י קשירה
 4 (המועטת בכמות) ולא ע"י עניבה (בריבוי הכמות
 5 המכריעה) – ואת 'סלקא דעתא' זו שולל ר"ש באמרו
 6 "שלא התירו לך אלא משום שבות". כלומר: אע"פ
 7 שהקלתי באיכות האיסור של תחומין בכדי שלא לרבות
 8 בכמות האיסור, מ"מ מחמיר אני באיכות של קשירה
 9 ואינני מתירה בכדי למעט הכמות בעניבות, לפי "שלא
 10 התירו לך אלא [דוקא כשגם האיכות כמו הכמות היא]
 11 משום שבות". ז.א. שכלל זה שהכמות מכריעה את
 12 האיכות אינו אלא במקום ששתיהן שייכות לסוג אחד של
 13 איסור – בסוג איסור דאורייתא או בסוג איסור דרבנן²³.
 14 משא"כ בתיקון הכינור, שאין בכוחו של ריבוי הכמות
 15 דעניבה שמדרבנן להכריע את האיכות של קשירה שאתי
 16 לידי דאורייתא, ואדרבה – האיכות של דאורייתא מכרעת
 17 את הכמות דרבנן.
 18 - וראי' לזה, ממ"ש רבינו הזקן בשולחנו²⁴: ה"י חולה
 19 שיש בו סכנה צריך בשר שוחטין לו ואין אומרים נאכילנו
 20 נבילה שהיא איסור לאו ואל נחלל עליו שבת שהיא איסור
 21 סקילה . . . שבנבילה עובר על כל כזית וכזית . . . משא"כ
 22 בשחיטה אינו עושה אלא איסור אחד אעפ"י שהוא חמור²⁵

23 . . אבל אם הוא צריך להרתיה לו יין ימלא ישראל ויחם
 24 כותי . . . כי אעפ"כ לא יהי' בו אלא איסור מד"ס, עכ"ל.
 25 הרי מפורש שדוקא כמותו של האיסור דנבילה שהוא
 26 דאורייתא הרי הריבוי בו חמירא טפי מאיכות האיסור
 27 (סקילה) של שחיטה בשבת; משא"כ באיסור של סתם יינם
 28 שהוא דרבנן (שגם אופנו הוא בריבוי הכמות כי עושה
 29 איסור בכל שתי' ושתי') מכריע האיכות דאורייתא את
 30 ריבוי הכמות דרבנן –
 31 ד. ועפ"י הנ"ל מובן גם הטעם, שהפיסקא "ר"ש
 32 אומר" סודרה כסיפא של המשנה (השייכת להרישא) "שרץ
 33 שנמצא במקדש כו", ולא במשנה בפ"ע – לפי שגם תוכנה
 34 של הרישא דן באותה השאלה: כמות (בריבוי הזמן)
 35 מכריעה או איכות (בגודל הענין עצמו) מכריעה. וז"ל
 36 המשנה: "שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיונו שלא
 37 להשהות את הטומאה, דברי ר' יוחנן בן ברוקה. ר' יהודה
 38 אומר, בצבת של עץ שלו לרבות את הטומאה". וסברת
 39 פלוגתתם היא, ד"מ"ס שהויי טומאה (כמות) עדיף, ומ"ס
 40 אפושי טומאה (איכות)²⁶ עדיף²⁷.
 41 ה. ולבאר בדא"פ השייכות דשני הכללים של ר"ש
 42 וההבדל ביניהם עפ"י פנימיות הענינים [ועפ"י יתבאר טעם
 43 נוסף בזה שר"ש סובר שבמקום שאפשר להתיר לו שיכנס
 44 בחזרה לתוך התחום צריכים להתירן]:

23 ובהחשיך חוץ לתחום כו' אף את"ל שעונג שבת מה"ת (ראה הדיעות
 בזה בשר"ע אדה"ו ר"ס רמב) ותחומין מדרבנן (ראה להלן ס"ו). ובפרט שכאן
 אינו איסור גמור של תחומין שהרי "משלך נתנו לך" הרי לכאורה המצוה
 דעונג שבת מה"ת הוא רק באכילה ושתי' (ראה שו"ע אדה"ו שם (מספרא
 אמור פי"ב. ספרי במדבר קמ"ז) "ומקרא קודש פירוש חכמים כו' ולענגו בעונג
 אכילה ושתי'" וראה גם בקו"א סק"א. וראה ג"כ סי' רפח ס"ג שהמתענה ת"ח
 אף ש"תענוג הוא לו כו' ביטל עונג שבת". ומתני' דמי שהחשיך פשוט
 שמירי אפילו ביש לו מה לאכול כו' שאז אינו מבטל העונג דאורייתא.
 וראה לעיל הערה 16 שאינו חיוב גמור ולכן לא דחי איסור גמור של
 תחומין*.

24 אר"ח סי' שכח סט"ז.

25 אבל מזה לבד אין להכריח דס"ל לאדה"ו שכמות עדיפה (גם
 כששניהם הם מסוג אחד) שהרי הוסיף שם עוד ב' טעמים לדין זה. אמנם
 בתניא (אגה"ת פ"ז) כתב בפשיטות: ואף מי שלא עבר על עון כרת אלא שאר
 עבירות קלות אעפ"כ מאחר שהן פוגמים . . . הרי בריבוי החטאים יכול להיות
 פגם כמו בלאו אחד שיש בו כרת או מיתה. . . ע"מ . . . מחיצות קלות
 וקלושות לרוב מאד הן מאפילות כמו מחיצה אחת ויותר.

26 בלקח טוב סט"ז קורא לתוכן הפלוגתא "ריבוי זמן אי מכריע את
 הכמות". אבל מובן שאף שבכלל "אפושי טומאה" הוא ענין של כמות, הרי
 ביחס לריבוי זמן (שאין בזה התפשטות הטומאה) הנה "אפושי טומאה" הוא
 ענין של איכות (שבהטומאה ניתוסף ענין, הענין דלטמא אחרים בפועל).

27 גמרא שם. בירושלמי (סוף עירובין) תולה המחלוקת בטעם נוסף (ע"ש
 בקה"ע ופ"מ שאינו שולל טעם הבבלי, וכן משמע לשון הירושלמי שם) – אי
 קום ועשה עדיף (לעשות) או שב ואל תעשה עדיף (ראה בפ"י קה"ע ופ"מ
 שם, וראה בבבלי ק, סע"א). וגם לפ"ז יש לבאר הקישור בין הרישא וסיפא ע"פ
 משנת"ל (ס"ב) בחומר איסור יציאה חוץ לתחום (איכות) לגבי איסור השבתת
 עונג – שהוא (יציאה חוץ לתחום) בקום ועשה. וא"כ י"ל דלהירושלמי דטעמו
 של ר"ש הוא (נוסף על הטעם דריבוי כמות מכריע את האיכות) דקום ועשה
 עדיף ה"ז בא בהמשך (להפלוגתא ברישא ו)לדעתו של ריב"ב דס"ל ג"כ דקום
 ועשה עדיף.

ו"ל דלהבבלי הקישור בין הרישא וסיפא הוא לא רק בענין הכרעת ריבוי
 הכמות אלא גם בסוג האיכות. כי להבבלי טעמו של ר"ש הוא דריבוי הכמות
 מכריע האיכות דקום ועשה, וגם ברישא ריבוי הכמות דשהויי טומאה מכריע
 (לא רק האיכות דאפושי טומאה אלא גם) האיכות דקום ועשה.

* וי"ל ע"פ הנ"ל שזוהו טעמו של אדה"ו (ראה לעיל הערה 20 שלא התירו איסור מדרבנן בשביל עונג שבת (דלכאורה זהו גם אם עונג שבת הוא דאורייתא) – כי מיירי שם
 בעונג.

א) שאינו דאכילה וממילא אינו מה"ת, ולא דחי עונג דרבנן איסור דרבנן (ראה פרמ"ג אר"ח במשב"ז סי' רסד סק"א).
 ב) שאינו חיוב (גמור) ולכן לא דחי איסור (גמור) דרבנן.

ואם נאמר שאדה"ו קאי גם על עונג אכילה, וגם אם הוא דאורייתא – לכאורה זהו כמ"ש בשו"ת צ"צ (חאו"ח סי' לו. וראה שו"ע אדה"ו סי' תמו ט"ה) בשם הר"ן שהעמיד
 חכמים דבריהם בשו"ת" גם אם אינו שבות של ל"ת ועשה. אבל "אם נאמר שאין דברי הר"ן מוכרחים כ"כ" (לי הצ"צ שם) לכאורה מותר לעבור על איסור דרבנן בשביל עונג
 דאורייתא ענדי"ש בפרמ"ג שם).

34 זאת אומרת: הגם שהתהוות העולם (מלשון העלם
 35 והסתרה) היתה באופן שיש מקום לטעות שעולם כמנהגו
 36 נוהג ואין ח"ו מנהיג יחידי לבירה; ששתי רשויות ח"ו
 37 בעולם³⁸, רשות של טוב וקדושה ורשות של רע וטומאה
 38 – הנה ע"י קיום מצות שביתה בשבת, נקבעה האמונה
 39 והידיעה האמיתית, שכל העולם כולו רשות אחת היא,
 40 רשות היחיד, ליחידו של עולם³⁹.

41 ומכיון שכן הרי מובן שעשיית מלאכה בשבת גורמת:
 42 (א) חלישות בענין האמונה הנ"ל. (ב) הגברת ההעלם
 43 והטעות הנ"ל (דשתי רשויות ח"ו) – ענין של "הוצאה"
 44 מרשות היחיד. נמצא, שנקודה העיקרית של כל הל"ט
 45 מלאכות היא – הוצאה מרשות היחיד.

46 וזוהי הכוונה בתשובת ר"ע "כל העולם כולו שלו":
 47 דמכיון שלגבי ית' לא יתכן שום העלם והסתרה על
 48 אמיתיות המציאות, שכל עניני העולם, גם מציאות הרע,
 49 הם רשות היחיד (וסוף סוף גם למטה תתגלה האמת –
 50 לעתיד לבא, כדאיתא במדרש⁴⁰ "לעתיד אדם הולך ללקוט
 51 תאנה בשבת והיא צווחת ואומרת שבת היא", היינו שגם
 52 העולם עצמו ירגיש ויעיד שאין בעולם אלא אחד) – ולכן
 53 אין שייך אצלו ית' הענין דמלאכה העיקרית – הוצאה,
 54 ובמילא גם לא הסתעפות שלה – שאר מלאכות האסורות
 55 בשבת, כנ"ל.

56 ו. והנה כל עניני הבריאה נחלקים לג' סוגים כלליים
 57 הנרמזים בג' סוגי הרשויות דשבת: (א) סוג של עניני
 58 קדושה, שהעבודה בהם היא באופן דועשה טוב – רשות
 59 היחיד (יחידו של עולם), (ב) סוג של עניני רע ודברים
 60 האסורים (טורי דפרודא), שאופן העבודה בהם הוא בדרך
 61 סור מרע – רשות הרבים (היפך רשות היחיד), (ג) סוג של
 62 עניני רשות, שהם ממוצע בין מצוה לאיסור, והעבודה בהם
 63 היא באחד משני אופנים הנ"ל: (א) "קדש עצמך במותר
 64 לך"⁴¹. (ב) להעלותם ולעשותם קדושה ע"י "כל מעשיך
 65 לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"⁴²; ודוגמתן בהרשויות
 66 דשבת – חצר שבו כמה דיירים או מבוי, כרמליית וכדומה,

1 מבואר בכ"מ²⁸ שמלאכת ההוצאה מרשות לרשות היא
 2 עיקרן של כל הל"ט מלאכות.

3 דהנה איתא במדרש²⁹, ששאל מין אחד מר"ע, "אם
 4 כדברין שהקב"ה מכבד את השבת, אל ישב בה רוחות,
 5 אל יוריד בה גשמים, אל יצמיח בה עשב. והשיב לו משל
 6 מעירוב והוצאה, שברשות אחד אין צריך עירוב להוצאה,
 7 כך כל העולם שלו הוא וכו'". ולכאן תמוה: בתשובתו של
 8 ר"ע מתורצת רק הקושי בענין מלאכת ההוצאה מרשות
 9 לרשות – והלא כל שאר המלאכות אינן תלויות בהוצאה
 10 מרשות לרשות³⁰? ועכצ"ל שמלאכת ההוצאה היא הנקודה
 11 העיקרית בכל מלאכות שבת, והיא היסוד והשורש שממנה
 12 מסתעפים כל אבות מלאכות, תולדותיהם, ושבותים
 13 דרבנן³¹. ולכן, מכיון שלגבי הקב"ה לא יתכן הענין
 14 דהוצאה מרשות לרשות (כי כל העולם כולו שלו), במילא
 15 בטל היסוד ונתנית מקום גם לשארי המלאכות שאינן אלא
 16 הסתעפות ממלאכת הוצאה.

17 ובוזה יש גם לבאר את הטעם להתחלתה של מס' שבת
 18 בענין מלאכת הוצאה (אף שמלאכה זו מנוי' בסוף כל
 19 האבות מלאכות בפ"ז, ולכאן הו"ל לרבינו הקדוש לפרט
 20 כל המלאכות תחילה ואח"כ לפרשן על הסדר, כקושיית
 21 המפרשים³²) – לפי שהיא הנקודה העיקרית של כל הל"ט
 22 מלאכות.

23 והביאור בזה:

24 ענינה של שבת הוא – "שבת להוי"³³. יו"ט הוא חציו
 25 להוי' וחציו לכם³⁴, ושבת – כולה להוי'. היינו שענין
 26 מצות השביתה בשבת הוא כדי "לקבוע בנפשותינו אמונת
 27 חידוש העולם"³⁵, שהוא ית' ברא את העולם (בששת ימי
 28 בראשית וביום השביעי שבת וינפש), ואשר כן גם עכשיו
 29 הוא בורא את העולם תמיד מאין ליש³⁶ (בששת ימי חול,
 30 ובשבת – שובת מהדיבור דעש"מ, והמשכת החיות בשבת
 31 היא מבחי' מחשבה כמו בשבת בראשית³⁷), ובכן הרי הוא
 32 ית' השליט היחידי בעולם והוא כולו תחת רשותו
 33 והשגחתו הפרטית.

(28) תו"א צט, ד. לקו"ת תוריע כא, ג. מצה זו תר"ם פנ"ז.
 (29) ב"ר פי"א, ה. וראה שמו"ר פ"ל, ט.
 (30) וכן הקשה ביפ"ת (שמו"ר שם), מהרו"ז לב"ר שם. ומה שתירצו צע"ג –
 שהרי לא נזכר כלל בהמננה דר"ע.
 (31) ועפ"ז מובן מה שהשיב לו משל מעירוב והוצאה למטה, כי זה
 שהוצאה היא כללות מלאכת שבת הוא לא רק לגבי הקב"ה (כביפ"ת
 ובמהרו"ז שם) כ"א גם במלאכת שבת בהאדם למטה.
 (32) תוס' ריש מס' שבת. פיהמ"ש להרמב"ם שם.
 (33) יתרו כו, י. וראה פרשתנו טז, כג"כה. וראה פרש"י בהר כה, ב.
 (34) פסחים סח, ב. שו"ע אדה"ז סי' תקטס ס"י. וראה רמב"ם הל' יו"ט

פ"ו הי"ט. טושו"ע שם ס"א.
 (35) חינוך מצוה לב.
 (36) שעהיה"א בתלתו.
 (37) לקו"ת שבת שובה ג, ג. ד"ה טוב טעם תש"ג פ"טו.
 (38) ראה ב"ר פ"ח, ח.
 (39) ראה תניא ספ"ג. לקו"ת במדבר טז, א.
 (40) מדרש תהלים ס"פ עג. ילקו"ש ירמי' רמז שטו.
 (41) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא. וראה תניא פ"ל (לט, א) שהוא
 מדאורייתא. וראה קונטרס ומעין מ"א פ"א ובהערות שם.
 (42) אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. טושו"ע או"ח סי' רלא.

1 שהם רשות ממוצעת בין רה"י לרה"ר. וע"י עירובי חצירות
 2 ושיתופי מבואות וכיו"ב – נעשות רשות היחיד.
 3 ועפ"ז מובן שעירובי תחומין ועירובי חצירות נקודת
 4 ענינם אחת היא: הגדלת רשות ותחום האיש הישראלי
 5 (רשות הקדושה), שמצד עצמה מצומצמת היא בכמותה,
 6 וע"י (עבודת ו) עשיית העירוב הרי היא מתגדלת
 7 ומתרחבת.
 8 ועפ"ז יש מקום, לכאור', לקשר גם את שני הכללים
 9 בדברי ר"ש – א) "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו
 10 לך", שתוכנו ענין התחומין, ב) "שלא התירו לך אלא
 11 משום שבות" יסודו (של המדובר בו – כל הל"ט
 12 מלאכות) הוא, כנ"ל, ענין ההוצאה מרשות לרשות –
 13 בשניהם נקודה אחת משותפת כנ"ל.
 14 [ובפרט כי הצד השווה שבין תחומין ושבות מתבטא גם
 15 ב(כמות ואיכות) החילוקי דעות בנוגע לדיניהם: בתחומין
 16 ישנן ג' שיטות⁴³ – א) גם אלפים אמה דאורייתא, ב) י"ב
 17 מיל מדאורייתא ואלפים אמה מדרבנן, ג) כל איסור תחומין
 18 הוא מדרבנן; – ואותן החילוקי דעות הן גם בשייכות
 19 לשבות⁴⁴: א) כל עניני שבות הם מן התורה, שהתורה אמרה
 20 "תשבות"⁴⁵, אלא שנמסר לחכמים, ב) ישנן שבותים שהן
 21 מדאורייתא (וחכמים פירשו אותן) וישנן שמדרבנן, ג) כל
 22 עניני שבות מדרבנן ומ"ש "תשבות", אינו אלא אסמכתא].
 23 ז. אמנם באמת – חילוק גדול⁴⁶ בין איסור תחומין
 24 ואיסור מלאכת שבת, ועד שהם גם הפכים זמ"ז:
 25 האיסור דמלאכת שבת, ענינו הוא, שבעשיית מלאכה
 26 נחלל הוא את השבת – עושה חלל ומקום פנוי בשבת

43 ראה שו"ע אדה"ז ר"ס שצו, ובהמצויין בתו"ש מילואים לפ' בשלח
 ע' שלו.
 44 ראה רמב"ם הל' שבת רפכ"א ובמ"מ ולח"מ שם, וראה רמב"ן ויקרא
 כג, כד.
 45 משפטים כג, יב. תשא לד, כא.
 46 ראה שער המצות להאריז"ל בפרשתנו ד"ב. ש' הכוונות שבת קודם
 ד"א.
 47 ועפ"ז מובן קישור סיום מסכת זו לתחילתה*: "מבוי שהוא כו"
 מדבר בענין ההוצאה מרשות לרשות, תוכן כל הל"ט מלאכות (כנ"ל בפנים),
 וגם סיום המסכת הוא בדין כל המלאכות (לא בענין תחומין).
 48 ראה בכ"ז בטעמי המצות להרח"ו פ' בשלח. סדור האריז"ל כוונת
 עירוב. אוה"ת בראשית (כרך ג) תעד, ב.
 49 תניא פמ"ו.
 50 וטעם האיסור, במי שיצא חוץ לתחום, ליכנס לתוך התחום, י"ל לפי
 שעי"ז מכניס מהקליפות עמו לעיר. והטעם ע"פ מדרש – כי כל עיסקא
 בשבתא כפול (מדרש תהלים צב, א). לקו"ת בתחלתו. וע"י שבת צו, ב.
 51 וע"פ המבואר בפנים יש לתרץ קושיית המהרש"א (כתובות ז, א ד"ה
 מתוך. וראה גם ח"י רעק"א פסחים צג, ב. בתוד"ה ור"י) למה לא הותר איסור

27 ובמילא מתחללת קדושתה; היינו שע"י המלאכה בשבת
 28 מנכניס בה ענין בלתי רצוי – "מכניס קליפה בשבת". איסור
 29 דיציאה חוץ לתחום⁴⁷ – אין זה שהוא מכניס ענין של חול
 30 בשבת, אלא אדרבה, הוא מוציא את השבת למקום
 31 הקליפות⁴⁸. כי בכל איש מבנ"י, גם בבור וע"ה גמור, מאיר
 32 אור קדושת שבת⁴⁹, וכשיוצא חוץ לתחום (דקדושה), ה"ה
 33 מוציא עמו⁵⁰ גם את קדושת השבת למקום הקליפות⁵¹.
 34 [ואין נידון זה דומה לענין תוספות שבת מלפני'
 35 ומלאחרי' (תוספות שבת בזמן – ולכאור' למה לא נאמר
 36 שכמו"כ יש תוספות שבת במקום, ע"י היציאה חוץ
 37 לתחום?) – כי התם התורה ציוותה (ועי"ז – נתנה הכח)
 38 להוסיף מזמנו של החול (הקרוב לזמנו של השבת) ולהפכו
 39 לקדושה; משא"כ כאן ביציאה חוץ לתחום. ומכיון שמקום
 40 זה נמצא מחוץ לתחום הקדושה, מקום הקליפות, אסור
 41 להכניס בו קדושת שבת].
 42 ומכיון שכן, הרי מובן, שאיסורה של הוצאה חוץ
 43 לתחום נמשך כל זמן שהייתו שם (היינו שהאיסור דיציאה
 44 חוץ לתחום אינה מצד פעולת היציאה עצמה, כ"א מצד
 45 התוצאה שנעשה עי"ז – שנמצא חוץ לתחום – במקום
 46 שהוא אסור וקשור בידי הקליפות), ומבואר בתוס' טעם
 47 וביאור שיטתו של ר"ש – "יכנס" – שבאם מותר שיכנס
 48 חזרה לתוך התחום – צריך ליכנס, בכדי שלא תומשך
 49 שהייתו במקום הקליפות⁵².
 50 ה. בכל הנ"ל, כבכל דיני ועניני התורה, יש הוראה גם
 51 בעבודת האדם בכלל:
 52 עיקר מציאותו של איש הישראלי היא נפשו האלקית⁵³,

תחומין לצורך אוכל נפש כמו שהותרו שאר מלאכות? ותירצו אחרונים כי
 להיות שבכתוב (בא יב, טז) נאמר "כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל
 לכל נפש גו" – היינו שהתורה התירה מלאכה לצורך או"י – אין ללמוד מזה
 תחומין שאינם בגדר מלאכה (שו"ת חת"ס או"ח סי' קמט. שו"ת מרחשת או"ח
 סי'. וראה מרדכי קדושין סי' תקסה).
 ולכאורה עדיין דורש ביאור במה שונה איסור תחומין מאיסור מלאכה?
 ועפ"י המבואר בפנים שנתוכן ענין איסור תחומין שונה מאיסור מלאכה מובן.
 52 ובה יומתק לשון המשנה: "מי שהחשיך חוץ לתחום", דלכאורה
 מאחר דמקום זה קנה שבייתו הרי לגבי זה שהחשיך אינו חוץ לתחום כ"א
 אדרבא חוץ לתחום – והול"ל "חוץ לתחום העיר"? וע"פ המבואר בפנים מובן
 הל' "חוץ לתחום" (סתם) – "חוץ לתחום" הקדושה.
 53 ואף שבבינונים (וכ"ש אלו שלמטה ממדריגת הבינונים) הנפה"ב היא
 היא האדם עצמו" (תניא פכ"ט), הרי זהו רק בחיצוניות אבל בפנימיות
 ובאמתית הרי כל איש ישראל אפי' קל שבקלים מוכן למסור נפשו על קידוש
 השם (שם פ"ח) כי נפשו האלקית היא אמיתית מציאותו (וראה אגה"ת פ"ו.
 קונטרס ומעין מ"ז). ולכן כאור"א מחוייב בקיום מצות ואהבת לרעך כמוך ובכל
 זמן ובכל מקום – אף שאהבה ואחיה אמיתית אפ"ל רק שעושה נפשו עיקר
 (תניא פל"ב).

(* כבר העירו באחרונים (להמנהג לקשר ב"הדרן" סיום מס' עם התחלתה) מברכות י, רע"א ובתוס' שם. וראה ספר ויהא ברכה. ולהעיר גם מס' פ"א מ"ו: נעוץ טופן בתחלתו ותחלתו בסופן.)

ראשו בהעסק, בהמצאות ותחבולות שונות אשר ללא
 תועלת הן (מאחר שברכת הוי' היא תעשיר). ואדרבה,
 עסקיו אלו המרובים, המטרדים אותו מעניני תורה ועבודה,
 הם המונעים ומעכבים מלהיות כלי ראוי לברכת הוי' ⁶³.
 והנה גם מי שאינו מכניס את עסקיו לתוך ה"שבת"
 שלו, עליו לדעת שישנה עוד אזהרה: "איסור יציאה חוץ
 לתחום" – אשר "בשבת" (בזמן השייך לתומ"צ) הרי גם
 בכוחות החיצוניים שלו אסור לצאת חוץ לתחום – אסור
 לצאת ברגליו (כוחותיו החיצוניים) חוץ לענין התומ"צ –
 כי התורה צ"ל ערוכה בכל רמ"ח אברים ⁶⁴, ועד"ו בזמן
 התפלה, עשיית מצוה וכו'.
 ט. והנה משנה האחרונה שבמס' עירובין היא בדין
 שרץ שנמצא במקדש. פי' שגם לאחר קיומן של כל
 ההוראות שבמס' שבת ועירובין – בשביתת מוחו ממלאכה
 ובזהירות שב"שבת" גם "רגליו" ימצאו בתוך התחום –
 בכ"ז עדיין אפשר ונמצא שרץ במקדש שלו. כי טומאת
 שרץ אינה טומאה היוצאת מגופו, אלא שבה מבחוץ;
 ובהיות שהעולם לא נודרך עדיין, הרי מצד חומריות
 העולם ישנה אפשרות של מציאות שרץ במקדשו, אף
 שמצדו אינו שייך לזה.
 ואף שהטומאה אינה מצדו ולכאורה אינו אשם בזה,
 בכל זה, לית מאן דפליג, שעליו החובה להוציאה מן
 המקדש. אלא דפליגי באיזה אופן: אם "להוציאה
 בהמיונו", דהיינו להוציא את הטומאה ע"י אופן עבודה
 של התעסקות והתלבשות ⁶⁵ (דלבושיו עכ"פ) תומ"י – ואף
 ש"המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ" ⁶⁶ – כדאי הוא, בכדי
 שלא להשהות את הטומאה; או שהעבודה צ"ל – הזהירות
 שלא ליגע בשרץ אפילו בלבושיו ולחפש "צבת של עץ"
 ולהוציאו בה, ובל' התניא "יעשה עצמו כלא יודע כו"
 ו"צריך קב"ע ושעת הכושר כו" ⁶⁷ שלא להרבות בטומאה,
 שלא יתנוול עי"ז, אף שע"ז ישהה את התיקון.

1 שהיא חלק אלקה ממעל ממש ⁵⁴. ולכן, כמו שהקב"ה
 2 בכבודו ובעצמו מרומם הוא באיך-ערוך מכל שורש ומקור
 3 דהתהוות העולמות, עד כי עשרה המאמרות שבהם נברא
 4 העולם נק' לגבי "מלאכה" בשם "מילין דהדיוטא" ⁵⁵ – כן
 5 גם האיש הישראלי, מצד עצמו הוא למע' מכל עניני
 6 העולם, אלא שהתורה ציתה ⁵⁶ "ששת ימים תעבוד ועשית
 7 כל מלאכתך" ⁵⁷. וגם בזה הוא דומה לבוראו: כשם
 8 שהשי"ת צמצם את עצמו להוות את העולמות, כמו"כ
 9 הוא, להבדיל, "אדם" (ע"ש אדמה לעליון), שנברא באופן
 10 שעליו לצמצם א"ע ולהתעסק בעניני העולם ⁵⁸.
 11 וא"כ מובן שהתעסקות בני" בעניני חול ועולם, הוא
 12 צמצום והשפלה, אבל מהותו העצמית היא בבחי' שבת –
 13 שביתה ומנוחה מעובדין דחול. ובמילא – שני הדינים
 14 שבשבת (איסור עשיית מלאכה ואיסור יציאה חוץ לתחום)
 15 – יש בהם הוראה בכללות הנהגתו של כל אדם מישראל
 16 (גם בימות החול), כי הרי מהותו היא שבת:
 17 האיסור ד"עשיית מלאכה בשבת", ענינו בהנהגת האדם
 18 – הכנסת מילי דעלמא ועובדין דחול לתוך מוחו ושכלו
 19 (דמוחין הוא בחי' שבת ⁵⁹); הגם שנצטווה "ועשית כל
 20 מלאכתך", הרי אין לו להעסיק בעשי' זו כ"א רק את
 21 הכחות החיצוניים שלו אבל לא את הכחות הפנימיים
 22 והנעלים, כי כולם (כחות הנעלים) צריכים להיות מוקדשים
 23 לתורה ועבודה. וכמאמר הכתוב ⁶⁰ "יגיע כפיך כי תאכל
 24 גו", "יגיע כפיך דוקא, אבל לא יגיעת המוח והלב" ⁶¹.
 25 וכאשר האדם מכניס עובדין דחול לתוך מוחו ושכלו
 26 (בחי' שבת שבו) הרי שנעשה בהם חלל ומקום פנוי (וכנ"ל
 27 בפירוש חילול שבת – עשיית חלל בשבת), מהרגש אלקי.
 28 דאלו הי' יודע ומרגיש את האמת אשר רק ברכת הוי' היא
 29 תעשיר, ועשיית העסק אינה אלא כלי לברכת הוי' (כמ"ש ⁶²
 30 "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה"), לא הי' מכניס את

(62) דברים טו, ח. תניא דפ"ב.

(63) ראה בכ"ז הקדמה לדרך חיים. ספהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופה (קז, ב). קונטרס ומעין מי"ז, מכ"ה, ובכ"מ.

(64) עירובין נד, א. תניא פל"ז.

(65) ראה ד"ה תקעו תר"ס (המשך תרס"ו ע' שמח ואילך) ובכ"מ, שדוקא ע"י הברור באופן של התלבשות נעשה דירה בתחתונים – אבל אין תוכן ענין "התלבשות" שווה בכ"מ. ואכ"מ. וראה תניא רפל"ז ש"תכלית השלימות של ימוהמ"ש ותחיה"מ (היינו ענין דירה בתחתונים המבואר בפרק שלפניו) תלוי במעשינו כו" וזוהו נעשה בעיקר ע"י קיום המצות (שהוא באופן של התלבשות (משא"כ תורה, ראה לקו"ת ראה כ, א. ד"ה ויאמר משה תש"ד פי"ב)).

(66) תניא פכ"ח (לה, ב).

(67) תניא שם, ספכ"ו. ועוד. עיי"ש.

(54) תניא דפ"ב.

(55) זח"ג קמט, ב. וראה לקו"ת ר"פ אחרי. ובכ"מ.

(56) מכילתא הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב. ובספר מנחה בלולה. ובמכילתא דרשב"י (יתרו כ, ט): כשם שנצטוו ישראל על מצות עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה. ועל פי זה מובן בפשטות מאמר רז"ל בראשית רבה פט"ז, ה (ופליג בזה על הספרי עקב עה"פ ולעבדו בכל לבבכם). וראה ג"כ אבות דר"נ פי"א. רמב"ן ויקרא כה, ג. קונטרס ומעין מי"ט. ועפ"ז מיושב לשון רשאין בחולין (נד, ב. וראה שם רש"י ותוס').

(57) יתרו כ, ט.

(58) ועבודתו לקונו – היא ג"כ ע"י צמצום עצמו כו' (ראה תניא פמ"ט).

(59) ראה לקו"ת סו"ה בשלח.

(60) תהלים קכח, ב.

(61) לקו"ת שלח מב, ד. חקת ג, ו. ובכ"מ.

5 שהזכות והחובה על כל אחד לבער את רוח הטומאה מן
6 הארץ ע"י הפצת המעינות⁷⁰ חוצה⁷¹, ולקרב ולמהר את
7 ה"קא אתי מר", בקרוב ממש.
(משיחת כ' מנ"א תשכ"ב)

1 וכלל אופן ובפרט עכשיו⁶⁸, שנמצאים אנו סמוך
2 לביאת המשיח, וכבר נלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא
3 בתשובה, שהתשובה ה"ה בשעתא חדא וברגעא חדא,
4 ותשובה מאה"ר מהפכת טמא לטהור⁶⁹, הרי פשוט

(70) עיין אגה"ת פ"ט"ו"ד.

(71) ראה לקו"ש ח"י שיחה א' לפ' וישלח, שגם בעת עסקו בה"חוצה" יוקבע בלבו שכ"ז הוא מילוי כוונתו של המשלח, ובמילא הוא וכל עניניו – גם לבושיו – בהתקשרות להמשלח.

(68) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (קונטרס ומעין ע' 22) שאין עתה סדר והדרגה באופני הברורים והתיקונים ו"מה שאנו מוצאים שצריך תיקון צריכים אנו להשתדל בכחות עצומות".
(69) תניא ספ"ו.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

40 בינתיים נעשה נותר ואינו ראוי להקטרה, אלא ליימד על חלבי שבת
41 שְׁקִיבִין פְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, כשחל יום הכיפורים במוצאי שבת, שהרי
42 אף יום הכיפורים נקרא 'שבת'. שואלת הברייתא: יבול – אפשר
43 שנלמד מכך אף על חלבי הקרבנות שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים שיהיו קרבים
44 בְּשַׁבָּת החלה במוצאי יום הכיפורים, תְּלִמּוּד לֹא־מֵד – מלמדנו הכתוב
45 בְּשַׁבָּתוֹ, כלומר, הוסיף הכתוב אות וא"ו בתיבת 'בשבתו' כדי ללמד
46 שיש שבת שאין חלבי קרבים בשבת אחרת, ומסתבר שהכוונה
47 לחלבי יום הכיפורים שאינם קרבים בשבת, דְּבִרְי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.
48 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, כִּךְ יֵשׁ לְדַרְוֵשׁ אֶת הַפְּסוּק, 'עוֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ',
49 לִיִּמָּד עַל חֲלָבֵי שַׁבָּת שְׁקִיבִים פְּיוֹם טוֹב, שכן גם יום טוב נקרא
50 שבת, וחלבי שבת החמורה קרבים ביום טוב הקל כאשר חל יום טוב
51 במוצאי שבת. יבול שיהיו חלבי קרבן שבת קרבים אף פְּיוֹם
52 הַכִּיפּוּרִים כשחל במוצאי שבת, תְּלִמּוּד לֹא־מֵד בְּשַׁבָּתוֹ – הוסיף הכתוב
53 וא"ו בתיבת 'בשבתו' כדי ללמד שחלבי הקרבנות של שבת אינם
54 קרבים ביום הכיפורים. וכל שכן שאין חלבי יום הכיפורים קרבים
55 בשבת.
56 הגמרא מבארת את יסוד המחלוקת: בְּשַׁבָּתֵימָצָא לֹא־מֵד – כשתדקק
57 בדברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא לברר מהו שורש מחלוקתם, תמצא
58 שְׁלִדְבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל נִדְרִים וְנִדְבוֹת קְרִיבִין פְּיוֹם טוֹב – רבי
59 ישמעאל סובר כדעה שמוותר להקריב נדרים ונדבות ביום טוב, אף
60 על פי שיכול להמתין ולהקריבם אחר יום טוב, ולשיטה זו כל שכן
61 שמוותר להקטיר בו חלבי הקרבנות שנשחטו כדרכם בזמנם בשבת
62 אלא שלא הספיקו להקטירם בשבת ואין צריך פסוק מיוחד לכך. וְכִי
63 אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים – ולכך סבר רבי ישמעאל שמן הפסוק
64 'עולת שבת בשבתו' דורשים להתיר הקטרת חלבי שבת ביום
65 הכיפורים. אך לְדְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא נִדְרִים וְנִדְבוֹת אֵין קְרִיבִין פְּיוֹם
66 טוֹב, וְכִי אִיצְטְרִיךְ קְרָא – ולכך סובר שהפסוק נצרך לְמִישְׁרָא –
67 להתיר הקטרת חלבי שבת פְּיוֹם טוֹב.
68 שנינו בברייתא לעיל (להלן), שבערב שבת, סמוך לכניסת השבת, היו
69 תוקעים שש תקיעות להבטיל את העם מן המלאכה ולהבדיל בין
70 קודש לחול. ובמשנה בחולין (כז) שנינו שגם אם חל יום טוב להיות
71 בערב שבת היו תוקעים בו סמוך לכניסת השבת, כדי להבדיל את
72 העם ממלאכת אוכל נפש שהיתה מותרת ביום טוב ואסורה בשבת.
73 עוד שנינו שם, שכשם שתיקנו חכמים להבדיל במוצאי שבת כשהוא
74 חול, כך תיקנו להבדיל בו אף כשהוא יום טוב. הגמרא דנה אם
75 תוקעים ביום הכיפורים שחל בערב שבת, ואם מבדילים ביום
76 הכיפורים החל במוצאי שבת, ואם דינים אלו תלויים במחלוקת של
77 רבי ישמעאל ורבי עקיבא שהתבארה לעיל: אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה,

1 מְסַפְּקָתָא – אם יודע להשיב הלכה במסכת אחת שבה הוא עוסק כעת,
2 אבל במסכתות אחרות שאינו עוסק בהן אינו יכול להשיב, בְּאִתְרִיחַ
3 – ממנים אותו פרנס רק במקומו. אבל אֵי בְּבוֹלִיָה תְּנִינָה – אם יודע
4 להשיב דבר הלכה בכל הש"ס, ואפילו במסכתות שאינו עוסק בהם
5 עתה, פְּרִישׁ מְתִיבָתָא – ממנים אותו בראש הישיבה.
6 הגמרא חוזרת למה ששנינו במשנה שהובאה לעיל, שלרבי יוסי
7 בבגד של בנאין חוצץ גם רבב מצד אחד, ופירשה הגמרא ש'בנאין'
8 הם תלמידי חכמים. הגמרא מביאה פירוש אחר: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ
9 אָמַר, בגדים של 'בנאין' שאמר רבי יוסי, אֵלוּ פְּלִים הַאֹלֵיירִין –
10 בגדים של הלבנים של המרחץ, הַפְּאָן – (המובאים) מְמַדִּינַת הַיָּם,
11 שיש בלבנים אלו אלונטיאות חשובות, שהן בגדים שסופגים בהם את
12 המים כשיוצאים מהמרחץ, כדי שאנשים חשובים היוצאים מהמרחץ
13 יתעטפו בהן, ובאלונטיאות אלו הם מקפידים אפילו על לכלוך מועט,
14 ולכן חוצץ בהם רבב אפילו מצד אחד.
15 הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש: לְמִימָרָא דְּהִיּוֹרֵי נִינְהוּ – האם
16 אתה רוצה לומר ש'כלים האוליירין הבאין ממדינת הים' הם לבנים,
17 ולכן מקפידים בהם אפילו על לכלוך מועט, שהרי בגדים אדומים
18 אינם מתגנים בכלל מועט, וְהָאֵמַר לְהוּ רַבִּי יִנְאִי לְבָנִיו, בְּנֵי, אֵל
19 תְּקַבְּרוּנִי לֹא פְּלִים – (תכריכים) לְבָנִים וְלֹא פְּלִים שְׁחֹרִים,
20 בְּלְבָנִים לא תקברוני, שְׁמָא לֹא אֹזְבָה לְהִיּוֹת בְּגַן עֵדֶן, ואשב בין אותם
21 שנידונים בגיהנם שחורים כשולי הקדירה, וְאֵהִיָּה נְרָאָה
22 בבגדי הלבנים פְּתָתָן בֵּין אֲבָלִים, וב'שחורים' לא תקברוני, שְׁמָא
23 אֹזְבָה לְשַׁבַּת בְּגַן עֵדֶן, שהצדיקים לבושים בו לבנים, וְאֵהִיָּה נְרָאָה
24 בבגדי השחורים פְּתָתָן בֵּין חֲתָנִים, אֵלָא תְּקַבְּרוּנִי פְּלִים הַאֹלֵיירִין
25 הַפְּאָן מְמַדִּינַת הַיָּם. אֵלָמָּא סוּמְקֵי נִינְהוּ – מוכח מכאן שכלים
26 האוליירין הבאים ממדינת הים אדומים הם, כלומר לא שחורים ולא
27 לבנים, וקשה על מה שעולה מדברי ריש לקיש שהם לבנים.
28 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא בְּגִלְמֵי – מה ששמע מדברי רבי
29 ינאי שכלים אלו הם אדומים, מדובר בגלימה, שהיא בגד עליון, והיא
30 אדומה קצת, ואילו הָא בְּלְבוּשֵׁי – מה ששמע מדברי ריש לקיש
31 שהם לבנים, מדובר בלבוש התחתון.
32 שנינו במשנה: רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר מְקַפְּלִין כּו' וחלבי שבת קריבין
33 ביום הכיפורים אבל לא של יום הכיפורים בשבת. רבי עקיבא אמר
34 לא של שבת קריבין ביום הכיפורים ולא של יום הכיפורים קריבין
35 בשבת'. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמי מחלוקתם: תְּנִי
36 רַבִּינָן בְּרִייתָא, נאמר בתורה (במדבר כח) בסוף פרשת קרבן מוסף שבת
37 'עוֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ', ופסוק זה נדרש כאילו נאמר בו 'עולת שבת
38 בשבת' בלי וא"ו, כלומר, שמוותר להקטיר עולת שבת אחת בשבת
39 אחרת. ואי אפשר לפרש שהכוונה כפשוטו על שבת הבאה, שהרי

חמש עליון תקיפין דסחרין לשושנה.

בחי' מלכות נק' שושנה גימט' אסתר⁵ המסתרת בבריאה, שבבריאה יש קליפות (משא"כ באצי' לא⁶ יגורך רע). כי לבריאה נפלו המלכים דתהו שמתו כידוע, זהו שהשושנה היא בין החוחים הסובבים ועוקצים אותה, אך הה' עליון תקיפין שהשושנה יושבת עליהם בחי' כוס ישועות כמ"ש בריש הקדמת הזהר ע"ש. זהו הה' גבורות הה' עליון תקיפין המושיעים אותה מן הקליפות שנעשו מהשבירה דתהו. והיינו מה שהה' עליון תקיפין הה' גבורות, נרמזין בהה' תיבות שמן שם אלקים הב' עד שם אלקים הג', שהם התיבות מרחפ"ת ע"ל פני"ם המי"ם ויאמ"ר.

מספר⁷ הה' תיבות הללו הוא אל"ף⁸ ש"כ היינו כללות הגבורות והדינים שהם אל"ף ש"כ, אחוריים דאלקים דההי"ן⁹ שעולה אל"ף, עם ה' פעמים דין שעולה¹⁰ ש"כ. שבכלל הוא הה' גבורות והם המושיעים אותה ממרחפת כו', שמרחפת רומז על המלכים דתהו שמתו ונפלו לבריאה ביחד עם רפ"ח ניצוצין שזהו שמרחפת הוא רפ"ח מ"ת¹¹ כידוע. שמהם נתהוו הסיגים והקליפות.

הנה הה' גבורות. הישועות, מושיעים אותה מן הקליפות.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שמו

(5) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'שט"ז עמוד קכח ואילך. תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב חלק שני עמוד 185.

(6) תהלים ה, ה.

(7) מבאר דבחמש תיבות אלו מרומז ענין הגבורות בהגימטריא שלהם, וכידוע דשם "אלקים" הוא בחי' דין וגבורה. וראה הערה 31.

(8) פירוש: מרחפ"ת (בגי' 728), + ע"ל (100), + פני" (140), + המי"ם (95), + ויאמ"ר (257) = 1320, כמספר "אלף שך" – 1320.

(9) פירוש: אלקים במילוי ההי"ן – ובאחוריים, בגי' אל"ף (1000) כזה: אל"ף (111) + למ"ד (74), + ה"ה (10), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 295.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"ה (10), + יו"ד (20) = 215.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"ה (10) = 195.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74) = 185.

+ אל"ף (111)

= סך הכל 1001. (ועיין לקמן בנוגע האחד העודף).

ושם אלקים הוא בחי' גבורות (ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ד).

ובפרט "אלקים באחוריים" מורה על גבורות חזקים – "תקיפין", כמ"ש בלקוטי תורה מהאריז"ל דינאל (ד, ד) וז"ל: הנה כל סוד אחוריים סוד הדינים ע"ש. עץ חיים שער אנ"ך פ"ג.

(10) ראה עץ חיים שער לאה ורחל פרק ד'. דין (64) $5x = 320$, ש"ך. ולקוטי תורה מהאריז"ל פרשת וירא ד"ה הנה ילדה מלכה.

(11) ראה פרי עץ חיים שער ק"ש שעל המטה פ"ה.

ביאור מ"ש בריש הקדמת הזוהר, דהגבורות מרוחקין זה מזה, והחסדים מקורבים ופמוכים זה לזה

רבי חזקי' פתח כתיב (שיר השירים ב, ב) כשושנה בין החוחים, מאן שושנה דא כנסת ישראל, מה שושנה דאיהי בין החוחים אית בה סומק וחווור, אוף כנסת ישראל אית ביה דין ורחמי.

מה² שושנה אית בה תליסר עלין, אוף כנסת ישראל אית בה תליסר מכלילן דרחמי דסחרין לה מכל סטרהא, אוף אלהי"ם דהכא משעתא דאדכר, אפיך תליסר תיבין לסחרא לכנסת ישראל ולנטרא לה.

ולבתי³ אדכר זמנא אחרא, אמאי אדכר זמנא אחרא, בגין לאפקא חמש עלין תקיפין דסחרין לשושנה⁴, ואנון חמש אקרון ישועות, ואנון חמש תרעין.

הקדמת ספר הזוהר דף א ע"א

* * *

(1) [תרגום ללה"ק] רבי חזקי' פתח ודרש את הפסוק בראשית ברא אלהי"ם, והתחיל ואמר כתיב "כשושנה בין החוחים", ושואל מאן שושנה ואמר דא כנסת ישראל, ומפרש מה שושנה דאיהי בין החוחים מה שושנה העומדת בין הקוצים, אית בה סומק וחוויר יש בה שני גוונים אדום ולבן, אוף כנסת ישראל כמו כן השכינה הקדושה, אית בה דין ורחמי יש בה דין ורחמים,

(2) [תרגום ללה"ק] מה שושנה אית בה תליסר עלין, מה שושנה יש בה י"ג עלין שהם י"ג פרחי שושנה, כמו כן השכינה יש בה שלש עשרה מדות הרחמים, שהם מסבבות את כל קצוותי, אוף אלהי"ם דהכא משעתא דאדכר, כך אנו רואים ממה שמעת שנוכר בתורה בפעם הראשונה שם אלהי"ם, הוציא י"ג תיבות עד אלהי"ם השני, והם: את, השמים, ואת, הארץ, והארץ, היתה, תהו, ובהו, וחשך, על, פני, תהום, ורוח, שהם כנגד הי"ג מדות הרחמים, כדי לסבב את כנסת ישראל להפך את דיני' לרחמים, ועל ידי זה לשמרה. (מק"מ ורמ"ק ומפרשים).

(3) [תרגום ללה"ק] וממשיך ואמר, ואחר כך הזכיר עוד פעם שם אלהי"ם בפסוק ורוח אלהי"ם מרחפת, וקאמר אמאי אדכר זמנא אחרא למה נזכר בתורה עוד פעם שם אלהי"ם, ומשיב כדי להוציא חמשה עלים חזקים, ור"ל נקראים תקיפין על שם פעולתם שמסבבים את השכינה, והם חמשה נקראים ישועות, ואנון חמש תרעין פירוש הם סוד חמשה שערי הבינה (שכל אחד כלול מעשרה והם החמישים שערי בינה הנזכרים בכל מקום).

(4) הענין מבואר בכו"כ מקומות בחסידות: וראה לקוטי תורה – דרושים לסוכות עמוד פ, ג וז"ל: חמש עלין תקיפין דסחרין לשושנה שהם ה' גבורות, והענין שהם ה' גבורות ממותקות מה' חסדים כו' כמבואר בזהר הרקיע ריש פרשת בראשית שם. וענין הישועה הוא כי מלכות דאצילות יורדת להחיות ביע"ע כמ"ש רגליה יורדות מות ע"כ צריכה לבחי' ישועות להושיעה שלא יהיה יניקת החיצונים. וע"ז אמר דוד כוס ישועות אשא שיוגבה בחי' הכוס להעלותה באצי' אשר שם לא יגורך רע (ועיין בהרמ"ז ריש פרשת בראשית דפירש שנישאת הכוס הוא להמשיך בחי' מלכות מה"ג דע"י כו'). ראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד שמו ביאור הענין.

הטרדות הנ.ק.וו.ד.

בחג השבועות היה כבר מצב בריאותו של בעלי גרוע מאוד, אבל הוא הלך לבית-הכנסת, ושם נשא דברים בפני הקהל שעה ארוכה, וכפי שסופר לי – הדברים היו חדים ונוקבים מאוד. הקהל שמע את דבריו בהנאה מרובה, והכל שכחו לזמן-מה היכן הם נמצאים, באיזו ארץ הם חיים, ומה הם החוקים שיהודים שומרי-מצוות נדרשים לחיות לפיהם. הם נישאו אל עולם אחר.

יחד עם זאת, הכל היו מלאי חרדה, משום שכמעט בכל מקום שבו התקיים קיבוץ של יהודים – ובעיקר בכל מקום תפילה – נמצא בין המתפללים עצמם (ככל שאין זה נעים לומר זאת, זוהי אמת בכל מאת האחוזים) מי שמסר לנ.ק.וו.ד. כל מה שראה ושמע. ואכן, לבסוף התגלה שכך היה גם כאן.

מדי יום ביומו ביקרו נציגי השלטון מישהו מהפעילים יותר שבין מנהיגי בית-הכנסת. אל כל אחד מהם הגיעו בתואנה אחרת – לזה בענייני עסקים, ולזה בשאלות על טיב המסמכים המתירים לו לגור כאן. גם אלינו הגיעו בשאלות "מההפטרה" (כפי שנהוג לומר). ניתן היה לראות שהם מחפשים משהו, אבל אינם אומרים בגלוי מה. לא ניתן לתאר את האימה שאחזה בנו, ועד כמה נמתחו עצבינו בעקבות כל זאת. בעלי כבר היה על-פי רוב שוכב במיטתו, ומשם היה עונה על שאלותיהם.

פעם נלקחו מאתנו שני הפספורטים שלנו. הלכתי אל משרדה של הממונה על מחלקת הפספורטים – שכן לבעלי אסור היה להיראות שם – ולקחתי עמי "רעטודן"⁵² ודברים דומים, למקרה שיהיה צורך בהם. היא קראה את השמות שבמסמכים, והם "הוכשרו".

ההמתנה עד לקבלת התשובה היתה מלווה בפחד רב, וגם לאחר-מכן נותר עדיין החשש שמא העניין יגיע לידי של פקיד אחר, שלא קיבל דבר, ואזי התשובה עלולה להיות שונה לחלוטין! ... זו היתה האווירה שבה חיינו. בין כל היהודים כאן לא היה כמעט "אשר לא יחטא", ומובן שלאחר "ביקורים" שכאלה – תמיד קמה בהלה.

– אני זוכרת מאורע שאירע בשנת 1939, בתקופה שחיפשתי אחר בעלי ולא ידעתי היכן הוא נמצא. ישבתי פעם במשרדו של אחד הפקידים הבכירים בנ.ק.וו.ד., שהיה סמוך למטבח ולחדר-האוכל שבו היו כל הבכירים יושבים לסעוד את לבם, ושם היו מקבלים את קצבאות המזון לבתיהם. לפתע יצא מהמטבח יהודי, נושא עמו את קצבת המזון שלו. יהודי זה בילה בביתנו בשמחת-תורה, ושמת יחד עם כל אלו שהיו בביתנו. אלו שלא עבדו בנ.ק.וו.ד. לא היו יכולים לקבל דבר במשרד זה...⁵³ היהודי הבחין בי תוך כדי הליכה, והשפיל את עיניו. המאורע עשה עלי רושם. –

ואילו בעלי, מבלי להתחשב בכל זאת, הגביר עוד ועוד את עוצמת דבריו. לאחר כל מה שעבר עליו, לאחר שהיה מנותק לחלוטין מיהודים, מבלי שתהיה לו כל אפשרות לדבר עם מישהו בענייני תורה ויהדות – הוא פנה למלאכה בלהט ובחמימות רבה, והשפיע רבות על הקהל, דבר שגרם לו נחת-רוח.

השקטת המחלוקת בין החסידים למתנגדים

היהודים הלא-חסידיים אמרו שזו להם פעם ראשונה שהם רואים רב חסידי שהוא למדן כה גדול בנגלה. לעתים קרובות למדי היו נכנסים אליו, מתוך דרך-ארץ וביטול יוצאים מגדר הרגיל, והיו מקשיבים לכל דבריו. כך היו מגיעים אל ביתנו שני הצדדים, ובזמן שהותם בביתנו – שכחו על המחלוקת שביניהם. גם בבית-הכנסת פתר בעלי את כל חילוקי-הדעות, ולמשך תקופה קצרה הפך המקום למין קיבוץ של יהודים שלמדו תורה ועסקו – ככל שניתן היה – בענייני הכלל.

ביתנו הפך למין "מרכז" ליהודים אלו. הם היו מגיעים לביתנו בשבת וביום-טוב כדי לדבר בדברי-תורה וסתם לבלות בשיחה.

(52) כנראה סוג כלשהו של שוחד.

(53) וכך התברר שאותו יהודי היה למעשה מלשין מטעם הנ.ק.וו.ד.

הגאולה) פועלת שיהי' קל יותר כשנמצאים עדיין בגלות: לא זו בלבד שידועים שבדאי יצאו מהגלות, אלא יתירה מזה – שידועים שכל רגע שנמצאים במעמד ומצב של גלות, מהווה הכנה והכשרה ליציאה מן הגלות אל הגאולה. ובמילא, מסתכלים על כל רגע בגלות – לא כמו רגע בגלות, אלא כמו רגע של הכנה לגאולה.

וההסברה בזה – שבכל פעולה שיהודי עושה בכל יום ויום במשך שהותו בגלות, ה"ה מאיר עוד חלק בעוה"ז הגשמי והחומרי, ובמילא ה"ה מברר ומזכך עוד חלק בעוה"ז הגשמי והחומרי, עוד חלק מקליפת נוגה כו', שעי"ז פועלים את תכלית השלימות של ימות המשיח שהוא גילוי אוא"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי, כמבואר בארוכה בתניא¹³. וכיון שכן, הרי מובן שצריכים להסתכל על כל רגע שבו מוכרחים עדיין להיות בגלות – לא כמו רגע של גלות, אלא כמו רגע של הכנה והקדמה לגאולה. ואז, נקל יותר להתמודד עם קשיי הגלות ולעבוד עבודתו כדבעי.

זאת ועוד – שהעבודה היא באופן שהאדם מרגיש את עצמו ל"בן חורין" ("ער איז שוין ניט אין גלות"), והיינו, שהנשמה היא במעמד ומצב של חירות, ועבודתו בגלות היא כמו "בן חורין" שצריך להוציא מישהו אחר שנמצא עדיין בשבי'.

וענין זה מתבטא באמונה בביאת המשיח שיבוא בכל יום¹⁴ – לא אמונה בדרך מקיף, אלא אמונה שחודרת בכל כחות נפשו בדרך פנימי, ואמונה זו גופא מוציאה אותו מהגבלות של הגלות, ובמילא יכול לעבוד עבודתו מבלי להתחשב בהמצרים וגבולים שמצד הגלות.

– וזהו הביאור בפתגם המקובל בשם הבעש"ט¹⁵, שכל אחד מישראל יכול לחצות נהר ע"ג מטפחת ("דורכשווימען אַ טייך מיט אַ פּאַטשיילע"), אלא שצריך להאמין בזה. והיינו, שכאשר האמונה היא (לא בדרך מקיף, אלא) בדרך פנימי, מעמדת היא את האדם כולו, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, במעמד ומצב שלה (של האמונה), ואז, לא יפלא שהוא מושל על הטבע, כיון שמוציאותו היא למעלה מהטבע, וכל מציאות הטבע לא נברא אלא בשבילו, כמארז"ל¹⁶ "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית", וכיון שהענין ד'נקראו ראשית" הוא אצלו בגילוי, פועל הוא כל מה שצריך לפעול באין מפריע.

13) פל"ז.

14) ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' רלג ואילך.

15) ראה בהנעתק בס' בעש"ט עה"ת ח"א פ' לך בהגהת מקור מים חיים אות מב. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ח ס"ע 242. מכתב כ"ה ניסן שנה זו (אגרות קודש ח"ח ע' שג).

16) פרש"י בראשית א, א – מויק"ר פל"ו, ד.

יד, י – ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'

סב. לימוד מפרשת בשלח, שהגלות עצמה גורמת העלי' של הגאולה, וכל רגע בגלות אינו רגע של גלות, אלא רגע של הכנה לגאולה

כט... הגאולה ממצרים בפועל – היא בפרשת בא, שבה נאמר¹ "בעצם היום הזה יצאו גו' מארץ מצרים".

ולפנ"ז באה התחלת הגאולה – בפרשת וארא², שבה מסופר אודות המכות, והרי כשהתחילו המכות בטלה עבודה מאבותינו במצרים³. ועוד לפנ"ז – בתחילת הפרשה – נאמר⁴ "לכן אמור לבני ישראל אני הוי'", שזוהי ההודעה (וההתחלה) על הגילוי דשם הוי' דלעילא⁵, שקשור עם הגאולה מגלות מצרים⁶, שהיא גם ההתחלה להגאולה האמיתית והשלימה, עלי' נאמר⁶ "כימי צאתך מארץ מצרים וגו'".

ולאח"ז באה פרשת בשלח – שבה עומדים עתה:

התחלת הפרשה היא: "ויהי בשלח פרעה את העם". ומבואר בזה בתורה אור⁸, שפרעה "הי' משלח פארות וענפים ועושי פרי למעלה את העם שע"י גלותם במצרים והשתעבודותם בהם גרמו שנתעלו בחי' ניצוצי אלקים שנפלו שמה בשבירת הכלים, והוא הוא בחי' כח הצומח להצמיח ישועות ישראל, כמ"ש⁹ ופרעה הקריב, ואמרו רז"ל¹⁰ שהקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים".

וע"ד שבגשמיות שלח פרעה עם בני' זבחים ועולות להקריב לה' [כפי שאמר לו משה רבינו "גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו"¹¹, וכן הי' בפועל¹²]. כך גם בפנימיות הענינים – ששלח עמהם את ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, שלקחום בני' עמהם בצאתם ממצרים.

ל. וידענת ענין זה (שהגלות עצמה גורמת העלי' של

1) יב, מא.

2) משא"כ בפרשה שלפנ"ז – שסיימה וחותמה בקושי השעבוד עד לטענת משה רבינו "למה הרעות לעם הזה" (ה, כב).

3) ראה הנסמן בשיחת ש"פ וארא בתורת מנחם התוועדיות חלק י"ד ע' 322 ואילך הערה 27 (שם ע' 325).

4) ו, 1.

5) ראה אוה"ת וארא ע' קכו.

6) מייכה ז, טו.

7) ראה סה"מ תש"ח ע' 164.

8) פרשתנו (בשלח) סא, ג.

9) יד, י"ד.

10) ראה שמו"ר פכ"א, ה.

11) בא יו"ד, כה.

12) ראה פרש"י שם יב, לא.

♦ יום ראשון ט' שבט ♦

יז ויהי כד שלח פֿרעה ית עמא ולא דברנון
 יי ארז ארעא פֿלשתיאי ארי קריבא הוא ארי
 אמר יי דילמא יזועון עמא במחזיהון קרבא
 ייתובון למצרים:

יג (יז) ויהי בשלח פֿרעה את־העם ולא־נחם אלהים דֿרָךְ
 ארץ פֿלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פֿון־ינחם
 העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה:

יח "ויהי בשלח פֿרעה וגו' ולא נחם • ולא נהגם, כמו: (שמות לב) "לך נחה את העם", (משלי ו) "בהתהלךך תנחה אותך". פי קרוב הוא • ונוח לשוב באותו הדרך למצרים, ומדרשי אגדה יש הרבה. בראתם מלחמה • כגון מלחמת (במדבר יד) "וירד העמלקי והכנעני וגו'", (מכילתא) אם הִלכו דֿרָךְ יִשְׂרָאֵל הָיוּ חוֹזְרִים. ומה, אם פֿלשתיים דֿרָךְ מַעֲקָם אָמְרוּ: "נתנה ראש ונשובה מצרימה", אם הולכים בפשוטה על אחת פמה וכמה. (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפכים ועין ברבי אליהו מזרחי, ובגור אריה וברבי מרדכי יפה ישוב נכון על זה). פֿון ינחם • יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב. אבן עזרא

יח ואסחר יי ית עמא ארז מדברא ימא
 דסופא ומזוזין סליקו בני ישראל מארעא
 דמצרים:

יח) ויפס אלהים את־העם דֿרָךְ המדבר ים־סוף וחמשים
 עלו בני־ישראל מארץ מצרים:

יט "ויפס • הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה. ים סוף • כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו: "ותשם בסוף", "קנה וסוף קמלו". וחמשים • אין חמושים אלא מזינים (לפי שהסבתן במדבר, גרם להם שעלו חמושים, שאלו היה דֿרָךְ ישוב לא היו מחמשים להם כל מה שצריכים, אלא כאדם שעובר ממקום למקום ובדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל פשהוא פורש למדבר, צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לספר את האזון, שלא תתמה: במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדן, מהיכן היו להם כלי זין, שהכו ישראל בתרב? ברש"י (ישן) וכן הוא אומר: (יהושע א) "ואתם תעברו חמושים", וכן תרגם אונקלוס: מזוזין, כמו: (בראשית יד) "וירק את חניכיו", וירי. דבר אחר: חמושים, אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה. אבן עזרא

יט ואסיק משה ית גרמי יוסף עמה ארי
 אומאה אומי ית בני ישראל למימר מדבר
 דכיר יי תכון ומסקון ית גרמי מפא עמכון:

יט) ויקח משה את־עצמות יוסף עמו פי השביע השביע
 את־בני ישראל לאמר פֿקד יפֿקד אלהים אתכם
 והעליתם את־עצמותי מזה אתכם:

כ"א השביע השביע • השביעם שישביעו לבניהם (מכילתא). ולמה לא השביע לבניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו

אבן עזרא על התורה

וסוף הוא שם מקום. וי"א שהוא מגנות סוף דבר כי הוא סוף העולם. והוא גם אונקלוס כאשר כבר זכרתי. וזאת טעות גדולה, כי הוא גם מזרחי כנגד מצרים, וגם ספרדי גדול ממנו: ותמושים. וי"א מלאים הון, שיש להם כל צרכיהם. והנה כתוב וגם צדה לא עשו להם, ומה טעם להזכיר זה עתה. רק פרושו חגורי חמש למלחמה, כמו חלוצים תעברו. שפרושו חגורי חלוצים. והעד הנאמן, ואתם תעברו חמושים. ובמקום אחר קראם חלוצים. כי מה טעם להזכיר צדה לפני אחיהם. וטעם להזכיר הכתוב וחמשים במקום הזה, כי למעלה כתוב בראותם מלחמה. כי ביד רמה יצאו בכלי מלחמה, ולא כמו עבדים בורחים:

לא נחם אלהים דֿרָךְ ארץ פֿלשתים, בעבור שהוא קרוב. והנה נחם דֿרָךְ רחוקה שלא יראו מלחמה, ויאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה. וידעו כי השם יודע העתידות בלי ספק, וידע שינחמו אם יוליכם דֿרָךְ ארץ פֿלשתים. ואמר פֿון ינחם העם. פי הדברה תורה כלשון בני אדם, שיבינו הלומדים: יח ויפס. מפעלי כפל סבב. גם יבא על משקל אחר. ויפס בדלתים. ויגל את האבן. ולא תשמע אל דברי האומרים ששרשו נסב: ומלת המדבר. מושף עצמו ואחר עמו, והוא דֿרָךְ המדבר מדבר ים סוף. וכמוהו, הארון הברית, הארון ארון הברית. ועץ הדעת, דעת טוב ורע. הספר המקנה. הנין החמה. וכמוהו רבים.

אוייל מורד בעושהו היצלה. בשלנותו כבוד חץ ופלה. ראה שובך ושים אל לבך. כל דבר פרעה בפרשת בשלח: יז ויהי בשלח. וי"ו ולא נחם. כפי"א רפה בלשון ישמעאל. וידוע כי ממצרים עד ירושלים דֿרָךְ פֿלשתים אינו מרחק רב, והוא כמו מהלך עשרה ימים בדרך הישרה. ולולי זה איד המובאים השבטים בחמוריהם עד מצרים. אם היה הדרך רחוק מאד, מה היה מספיק שיאכלו הם וחמוריהם, ובעלותם מביאים שבר לבתיהם: פי קרוב הוא. וי"א משה אף־על־פי שהוא קרוב. וכמוהו לפי דעתו, כי עם קשה ערף הוא. רפאה נפשי פי חטאתי לך. פי רכב ברזל לו. ולפי דעתי אין צורך, כי טעמו למה

שיעור יומי ליום ראשון ט' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת בשלח
נב
שהשביע עקב? אמר יוסף: אני שליט הייתי במצרים והנה ספק בדי לעשות, אבל בני, לא יניחום מצרים לעשות.
לקף השביעם לכשיגאלו ויצאו משם, שישאוהו (סוטה יא). והעליתם את עצמתי מזה אתכם • לאחיו השביע פן.
למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמם, שנאמר: "אתכם". אבן עזרא

כ ונטלו מסכות ושרו באתם בסטר מדברא: (כ) ויסעו מסכת ויחנו באתם בקצה המדבר:

כז ויסעו מסכת • ביום השני, שהרי בראשון באו מרעמסס לסכות. אבן עזרא

כא ויהוה הלך לפניו יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך וליילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם וליילה:
כא וי' מדבר קדמיהון ביממא בעמודא דעננא לדברותיהון באורחא ולייליא בעמודא דאשתא לאנהרא להון למייל ביממא ובלייליא:

כז וי' לנחתם הדרך • נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו (דברים א)

"לראותכם בדרך אשר תלכו בה" שהוא כמו להראותכם. אף כאן להנחותם על ידי שליח, ומי הוא השליח? עמוד הענן, והקדוש ברוך הוא בכבודו מוליכו לפניו. ומכל מקום, את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה, אלא להורות הדרך. אבן עזרא

כב לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם:
כב לא עדי עמודא דעננא ביממא ואף לא עמודא דאשתא בלייליא קדם עמא:

כז וי' לא ימיש • הקדוש ברוך הוא, את עמוד הענן יומם ועמוד האש

לילה. מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן, (שבת כג) שער שלא ישקע זה, עולה לילה. אבן עזרא

יד (א) וידבר יהוה אל משה לאמר: אבן עזרא

כב דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנו על הים:
כב מליל עם בני ישראל ויתבונו וישרון קדם פום חירתא בין מגדול ובין ימא קדם בעיל צפון לקבלה תשרון על ימא:

כז וי' וישבו • לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר: תועים הם בדרך, כמו שנאמר: "ואמר פרעה לבני ישראל וגו'". ויחנו לפני פי החירות • (מכילתא) הוא פיתם, ועכשו נקרא פי החירות, על שם שנעשו בני חורין. והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים. לפני בעל

אבן עזרא על התורה

עמודים היו לפניו עד שבאו אל הים, כאשר אפרש:

כב לא ימיש. פעל יוצא. כי השם הנזכר למעלה, לא המיש העמודים לפני העם. ומלת יומם לא תמצא בכל המקרא, רק על עת היות השמש על הארץ. כי יום ימצא בתורה ונביאים ובכתובים, והוא לילה. כי כתוב ביום הכותי כל בכור, וזה היה לילה. וכתוב היום הזה יום בשורה הוא, והוא היה לילה. כי שם כתוב, וחינו עד אור הבקר. וכתוב, יום צעקתי בלילה נגדך:

א וידבר. מדבר האמת אין ראוי למשכיל לחשב על מעשה השם, למה עשה פן. כי כל מעשיו בחכמה, וחקמת האדם כאן נגדו. והזכרתי זה בעבור שתראה בזה הפרשה שצוה השם שישבו אחורנית דרך עממה, כדי שצא

תולעים ויבאש. ולא ישארו בשנים מועטות רק העצמות:

כ ויסעו. באתם. הוא מדבר שור, כאשר אפרש:

כא וה' הולך לפניו יומם. ידענו כי השם שוכן עד וקדוש שמו, ויושב קדם סלה. והכתוב ידבר כלשון בני אדם, בעבור כי כח השם הולך עם ישראל, בדרך מוליך לימין משה ורוע תפארתו. וטעם בעמוד ענן, שלא היה פדמות העבים, רק פדמות עמוד נטוי מן השמים על הארץ. ונקרא העמוד פן, בעבור שמעמד הפית עליו. וטעם ללכת יומם וליילה. בעבור כי הפתחה היה גדול, ולא יכלו ללכת רק מסע מעט. על פן היו הולכים מקצת יום, גם מקצת לילה. ואלה השנים

יט ויקח. הזכיר למעלה על בני ישראל, חיים בדור ההוא. גם העלו עמם הנכבד שהיה בהם, שעל ידו ירדו מצרמה. והוא השביעם לפני מותו שיאמרו פן לבניהם ויבניהם לבניהם. והנה משה נתעסק לקיים השבועה שלא תבא אשמה על ישראל, כי ראינו שגשיאי ישראל נשבעו לגבעונים, והם לא נשבעו להם אלא על תנאי שהם רחוקים, כמו שאמרו. ואחר שנמצאו קרובים, היה נכון שלא ישמרו שבועתם. ולא יעברו הם וכל ישראל על מצות לא תחיה פל נשמה. רק בעבור כבוד השם עשו, שלא יחלוהו. ואחר שנים רבות העניש השם בני ישראל, בעבור שהניח שאול להמית את הגבעונים שהיו בנוב עיר הפתחים. והזכיר עצמות, כי כל הפשר והעור ירום

שיעור יומי ליום ראשון ט' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת בשלח
צפון • (מכילתא) הוא נשאר מפל אלהי מצרים, כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן, ועליו פרש איוב: (איוב יב) "משגיח לגוים ויראדם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כ"ז ניסן תש"ח, אג"ק ח"ב אגרת שס – מתוך 'לקראת שבת')

איך היו בני ישראל נבוכים לפני פי החירות

וישבו ויחנו לפני פי החילת (יד, ב)

מה היו חירות הללו, לא היו משפעות אלא גזדייות, ולא היו תרונות אלא מקפות, ולא היו עגולות אלא מרבעות, ולא היו מעשה אדם אלא מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (מכילתא)

לפום ריהטא דברי המדרש תמוהים מאד, דלמאי נפק"מ כל הפרטים שבאבנים אלו?

ויש לישב, שעל פי זה מבאר היטב מה שאמר פרעה, דמחמת זה שנמצאים לפני "פי החירות" לפיכך "נבוכים הם בארץ" (שם, א) ואינם יכולים לברח.

ישעור הדברים כך הוא:

לא היו משפעות – באם היו האבנים משפעות הרי היו יכולים לטפס עליהם ולברח, אלא גזדייות – שהיו ישראל, ואי אפשר היה לטפס עליהן.

לא היו תרונות – לא היו האבנים פתוחות אפילו מעט (ראה ערוך ערך טרוטות), דאז היו יכולין לברח ממקום הפתוח, אלא מקפות – שלא היה בהם שום פתח.

לא היו עגולות – דבשני עמודים עגולים סמוכין זה אצל זה, הגה הרוצה לעבור ביניהם עליו לנתץ רק חלק הקצר ביותר שבעגול, אלא מרבעות – שנגעו זה בזה בכל עביים, וכדי לברח צריך לנתץ כל עביים.

לא היו מעשה אדם – דאם בן אדם עשאם פשיטא שאדם אחר יכול להרסם, אלא מעשה שמים.

אך אם היו מעשה שמים – קשה, הרי אמרו חז"ל (ירושלמי, סוף מעשרות. נדרים פ"ג ה"ב. ועוד) "אין מרבע מששות ימי בראשית", ואם כן איך היו "מרבעות"?

ועל זה מתרץ – עינים להם פתוחות – דשטח הסלע לא היה חלק לגמרי, אלא היו בו חורים כמין עינים, ובמילא לא היה רבועם שלם. וק"ל. **אבן עזרא**

(א) ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר:

ג וימר פרעה על בני ישראל מערבלין אנון בארעא אחד עליהון מדברא:

כז"י • ואמר פרעה • כשישמע שהם שבים לאחוריהם. לבני ישראל • על בני ישראל. וכן: "ה' ילחם לכם", עליכם, (בראשית ב) "אמרי לי אחי הוא", אמרי עלי. נבכים הם • כלואים ומשקעים, ובלע"ז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בעמק הבקא", (איוב כא) "מפכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים". נבכים הם, כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו. **אבן עזרא**

(ד) וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואפבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני יהוה ועשו כן:

ד ואמתקף ית לבא דפרעה וירדף בתריהון ואתקור בפרעה ובכל משריתה וידעון מצראי ארי אנא יי ועבדו כן:

כח"י • ואפבדה בפרעה • כשהקדוש ברוך הוא מתנקם בךשעים, שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח) "ונשפטתי אתו וגו'", ואחר כך: "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים עז) "שמה שבר רשפי קשת",

אבן עזרא על התורה

ג ואמר פרעה לבני ישראל. כמו אמרי לי: נבוכים. בשורק תחת חולם, כמו לא תעבורי מזה. כי הוא מבנין נפעל, כמו נכונים. והנה נבוכו. והעיר שישן נבוכה. כמו והממלכה נכונה. והשעם, כאדם שלא ימצא עצה ולא ידע מה יעשה. ונוי"ן נבכי ים שורש. ופרושו מעמקי ים, ואין לו טעם במקום הזה: סגר עליהם המדבר. שנסגרו עליהם דרכי המדבר, ולא ידעו אנה ילכו ואנה יצאו, כמו הבוחרים:

ימים גלף במדבר, נראה לפרעה מדבריו כי ידע משה דרך אשר ילכו בה אל המקום אשר יזבחו שם. וכאשר שמע פרעה שישאל החלו ללכת דרך המדבר, ואחר שהרחיקו שבו אחרנית ללכת דרך אחרת, אז חשב פרעה כי כל מה שדבר משה בערמה הנה, כי אין דעתו לזכות פי אם לברח. כי הבורח ישממש עליו הדרך, ולא ידע אי זה דרך ילך: נכחו. באה זו המלה בחירק, כמו אחרי נפלו. ורבים ככה:

פרעה וירדף אחריהם ויטבע בים. ומחשבות השם עמקות: ב פי החירות. הוא הנקרא פני החירות, ונקרא כן בעבור שהפה בפנים. והוא שם מקום: לפני בעל צפון. אמרו, כי תרומי מצרים עשו בדבר המגלות צורות נחשת. וזהו בעל צפון, שלא יוכל עבד לברח ממצרים לעבור הצורה. ובעבור זה פתוח כי ברח העם. ולפי דעתי בעבור שאמר משה לפרעה דרך שלשת

שיעור יומי ליום ראשון ט' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת בשלח סא
 ואמר כן: "נודע ביהודה אלהים". ואמר: (שם ט) "נודע ה' משפט עשה". בפרעה ובכל חילו • הוא התחיל בעברה,
 וממנו התחילה הפרענות (מכילתא). ויעשו-כן • להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך נתקרב אל
 רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם. (מכילתא). **אבן עזרא**

(ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אלה העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו:
 ה ואתחנא למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהסוף לפא דפרעה ועבדוהי לעמא ו אמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחננא:
 כז"י • ויגד למלך מצרים • איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלש ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן
 חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק
 דסוטה) בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לךך אנו קורין השירה ביום השביעי. ויהפך • נהפך ממה
 שהיה, שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי" ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים: "עד מתי יהיה
 זה לנו למוקש?" ועכשו, נהפכו לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאלוהם. מעבדנו • מעבד אותנו. **אבן עזרא**

(י) ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו: ויטקיס ית רתבה וית עמה דבר עמה:

כז"י • ויאסר את רכבו • הוא בעצמו (מכילתא). ואת עמו לקח עמו • משכם בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום,
 בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים: דרך שאר מלכים, עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם,
 שגאמר: "ויפרעה הקריב", הקריב עצמו ומהר לפני חילותיו. דרך שאר מלכים לטל בזה בראש כמו שיבחר, אני
 אשוה עמכם בחלק, שגאמר: "אחלק שלל". **אבן עזרא**

(י) ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על-כלו:
 וידבר שת מאה רתפין בחיין וכל רתפי מצראי וגברין ממון על פלהון:

כז"י • בחור • נבחרים. בחור, לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור. וכל רכב מצרים • ועמהם כל שאר
 הרכב (מכילתא). ומהיכן היו הבהמות הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה מצרים", ואם
 תאמר משל ישראל, והלא נאמר: (שם י) "וגם מקננו לך עמנו". משל מי היו? מ"הירא את דבר ה'". מכאן היה רבי
 שמעון אומר: כשר שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ את מחו! • ושלשם על כלו • שרי צבאות, פתגומו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז ענף 160)

טוב שבנחשים רצץ את מחו (רש"י יד, ז)

חז"ל אומרים על הנחש "דא יצר הרע". והנה ידוע הדייק בלשון הפסוק "יגיע פסיו כי תאכל", שהגיעה בפרנסה צריכה להעשות
 רק בכח המעשה, אף הראש צריך להיות תמיד מלא בתורה. זהו רצץ את מחו – יש לרצץ את המוח של יצר הרע, כדי שהמוח
 יתמסר כלו לתורה ולקדשה. **אבן עזרא**

(ח) ויחזק יהוה את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:
 ח וימקיף ית לבא דפרעה מלכא דמצרים וירדף בתי בני ישראל ובני ישראל נפקו בריש גלי:

כז"י • ויחזק ה' את לב פרעה • שהיה תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף. ביד רמה • (מכילתא) בגבורה
 גבחה ומפרסמת. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

כן יקרא משנה, אותו שהוא אחריו בפעלה השנית, מגזרת שנים. ואשר הוא בפעלה השלישית, יקרא שלישי:
 ח ביד רמה. לא יצאו פדמות בורחים, והיה עמהם כל גלי המלחמה:

ה ויגד. כי אין הולכים פי אם לברוח: ו ויאסר. בגויי. כמו ויבן שלמה את הבית:
 ז ויקח שש מאות רכב בחור. מובחרים במרובותיו, מפל רכב שהיו לו: ושלישים. דע כי המלך דומה כמו אחד בחשבון. על

ד ויחזקתי. כאלו שכח המכות שהוכו בעבור ישראל: ואפקדה בפרעה. אז יראה כבודי בעולם, לטובע פרעה וחילו: וידעו מצרים. הנשארים, גם הנטבעים לפני מוחם, כי אני ה': ויעשו כן. אחז הפתוי בדרך קצרה, לומר ששבו אחרנית:

♦ יום שני י' שבט ♦

ט וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים בל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירת לפני בעל צפן: אבן עזרא

(ט) וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים בל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירת לפני בעל צפן: אבן עזרא

י ופרעה הקריב וישאו בני-ישראל את-עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני-ישראל אל-יהוה:

(י) ופרעה הקריב וישאו בני-ישראל את-עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני-ישראל אל-יהוה:

ג"י < ופרעה הקריב • הנה לו לכתב ופרעה קרב, מהו הקריב? הקריב עצמו ונתאמן לקדם לפניהם כמו שהתנה עמם. נסע אחריהם • בלב אחד פאיש אחד. דבר אחר: "והנה מצרים נסע אחריהם", ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזר למצרים. (תנחומא) • ויצעקו • (מכילתא) תפשו אמונות אבותם: באברהם הוא אומר: (בראשית ט) "אל המקום אשר עמד שם", ביצחק: (שם כד) "לשונך בשדה", ביעקב: (שם כח) "ויפגע במקום".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 52 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"אמונות" התפלה

ויצעקו בני-ישראל אל-יהוה:

תפסו אמונות אבותם (יד, י. ובפרש"י)

לכאורה יש לתמוה: איך מתאים לכנות התפלה בשם 'אמונות' שמשמעותה היא, עסוקו התמידי של האדם, ואלו תפלה שהיא בקשת צרכיו היא רק בשעה שמצטרף? ויש לבאר בזה:

משמעות לשון "תפלה" בפשטות היא, תחנה להקב"ה שימלא צרכי האדם. ועל פי זה, עקרה של תפלה הוא לתועלת האדם, שעל ידי זה מקבל הוא את כל הנצרך לו בגשם וברוח.

אך האמת היא שאין התפלה רק לתועלת עצמו, אלא כמ"ש הרמב"ם (ב"כותרת" להל' תפלה) שהמזנות עשה דתפלה היא "לעבד את ה' בכל יום בתפלה", שעקרה אינה בקשת צרכיו אלא "לעבד את ה'", שעל ידי התפלה מתקרב האדם ומתחבר עם הקב"ה. ולכן כנו את הצעקה להקב"ה בשם "אמונות", ללמדנו שאין התפלה והצעקה רק לתועלת המתפלל, שישיעו הקב"ה מצרותיו, אלא בני ישראל מתפללים בכל עת, כי התפלה מעקרי עבודת השי"ת היא, ועל ידי מתחברים עם הבורא ית', ולכן מתאים הלשון אמונות גבי תפלה, כי התפלה היא עסוקם התמידי של בני ישראל (ולא רק בעת צרה). אבן עזרא

יא ויאמרו אל-משה המבלי אין-קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה-זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים:

(יא) ויאמרו אל-משה המבלי אין-קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה-זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים:

ג"י < המבלי אין-קברים • וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם? שיפו"ר פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

יא ויאמרו. מצאנו בלשון הקדש מלות שהם מענין אחד, שניהם נחברים והאחד יספיק. והנה זאת המבלי אין קברים. כמו תרב אף במשה: להוציאנו. בקמץ גדול פחת קמץ קטן. כמו ואומר אין רואני:

והזכיר כל סוס פרעה, שלא באו מפורים, רק כולם יחד. ופרשיו. רכבי הסוסים. וחילו. רגליים: י ופרעה הקריב. מתנהו. כי הקריב בכל המקרא, פועל יוצא:

ט וירדפו. מנהג הלשון לומר ככה, כמו וכל העם רואים. וירא העם וניגעו. והטעם, כאשר ראו פן נעו וצמדו מרחוק. וככה כתיב וירדף אחרי בני ישראל. והנה טעם וירדפו, כאשר רדפו אחריהם, השיגים שהיו חונים על הים.

יבֹהֵלָא דִין פְּתֻמָּא דִי מַלְלָנָא עִמָּךְ
בְּמִצְרַיִם לְמִימְרָא שְׂבוּק מִנְּנָא וְנִפְלַח ית
מִצְרַאי אַרִי טב לָנָא דִנְפַלַח ית מִצְרַאי
מִדְנֻמּוֹת בְּמִדְבָּרָא :

(יב) הֲלֹא־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר
חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד
אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנוּ בַּמִּדְבָּר :

כ"ט"י ◀ אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם • (מכילתא) וְהֵיכֵן דְּבָרוּ? "יֵרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט". מִמֶּתְנוּ • מֵאֲשֶׁר נִמּוֹת, וְאִם
הִזְה נְקוּד מְלֹאפּוּם (רְצָה לֹמַר: חוֹלָם, פְּנוּדַע לְבַעֲלֵי דְקִדּוּק שְׁקָרָאוּ חוֹלָם - מְלֹאפּוּם, וְעֵינֵי לְקַמְן פְּרִשְׁת יתְרוּ
בְּרִשׁ"י פְּסוּק "פֶּן יִפְרֹץ") הִזְה נִבְאָר מִמִּיתְתָנוּ, עֲכָשׁוּ שְׁנִקּוּד בְּשׁוּרוּק נִבְאָר: מֵאֲשֶׁר נִמּוֹת, וְכֵן: "מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ",
שְׁנִמּוֹת, וְכֵן: (שְׁמוּאֵל ב ט) "מִי יִתֵּן מוֹתִי" דְאִבְשָׁלוֹם, שְׁאִמּוֹת, כְּמוֹ: (צִפְנִיָה ג) "לְיִוִם קוֹמֵי לְעַד", (דְּבַרֵי הַיְמִיִם ב יח) "עַד שׁוֹבֵי
בְּשָׁלוֹם", שְׁאִקּוּם, שְׁאָשׁוּב. אֲבָן עוֹרָא

יג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלוּן אֶתְעַתְדוּ
וְחִזּוּ ית פְּוִרְקָנָא דִי דִיעֲבַד לְכוּן יוֹמָא דִין
אַרִי כְּמָא דְחִזּוּתוֹן ית מִצְרַאי יוֹמָא דִין לֹא
תוֹסְפִין לְמַחְזִיחוּן עוֹד עַד עֲלָמָא :

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ
אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר
רְאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאתֶם עוֹד
עַד־עוֹלָם:

כ"ט"י ◀ כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם וְגו' • מַה שְׁרְאִיתֶם אוֹתֶם, אֵינּוּ אֶלָּא הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שְׁרְאִיתֶם אוֹתֶם, וְלֹא
תוֹסִיפוּ עוֹד. אֲבָן עוֹרָא

(יד) יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: יד ?? גִּימַת לְכוּן קָרֵב וְאַתוּן תִּשְׁתַּקּוּן:

כ"ט"י ◀ ה' יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלֵיכֶם, וְכֵן: "כִּי ה' נִלְחַם לָכֶם", וְכֵן: (אֵיבֹב יג) "אִם לֹא־תִרְיֹבוּן", וְכֵן (בְּרַאשִׁית כד) "וְאֲשֶׁר
דִּבֶּר לִי", וְכֵן (שׁוֹפְטִים ה) "הֵאֲתֶם תִּרְיֹבוּן לְבַעַל"? אֲבָן עוֹרָא

♦ יום שלישי י"א שבט ♦

(טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:

טו וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה קְבִלִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עַם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:

כ"ט"י ◀ מַה תַּצְעַק אֵלַי • לְמַדְנּוּ שְׁהִיָה מֹשֶׁה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא עֵת עֲתָה לְהֶאֱרִיף
בְּתַפְלָה, שִׁיִּשְׂרָאֵל תִּתְנִינן בְּצָרָה. דְּבַר אַחַר: "מַה תַּצְעַק אֵלַי", עֲלֵי הַדְּבַר תְּלוּי וְלֹא עֲלִיךְ, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר לְהֵלֵן (יִשְׁעִיָה
מה): "עַל־בְּנֵי וְעַל־פְּעַל גְּדֵי תִצְוִנִי". דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ • (מכילתא) אֵין לְהֶם אֶלָּא לִיסַע, שְׁאִין הֵיִם עוֹמֵד
בְּפִנְיֵהֶם, כְּדַאי זְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם וְהֶם וְהֶאֱמוּנָה שְׁהֶאֱמִינוּ בֵּי וַיִּצְאוּ, לְקַרַע לְהֶם הֵיִם. אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יד ה' יִלְחֶם לָכֶם. בְּעִבּוּרְכֶם. וְכֵן כֵּן
מִלְחָמָה שְׁאֲחֲרִיָה לְמֹד, הִיא לְעוֹר. ע"כ פִּרְשׁ
רַבִּי מֹשֶׁה הַפָּהֵן. כִּי רַבִּים לוֹחֲמִים לִי מְרוֹם,
בְּשִׁבְלִי. וְטַעַם מְרוֹם, מִלְחָמָת מְרוֹם. כְּמִשְׁפֹּט
כֵּן הַיּוֹשְׁבִים: וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן. הֶפֶךְ וַיִּצְעִקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לְמַד מִנְעוּרֵינוּ לְסַבֵּל עוֹל מִצְרַיִם וְנִפְשׁוּ שְׁפֵלָה.
וְאִיךָ יוֹכֵל עֲתָה לְהִלָּחֵם עִם אֲדוֹנֵינוּ. וְהִיוּ
יִשְׂרָאֵל נִרְפִים וְאֵינָם מְלַמְּדִים לְמִלְחָמָה. הֲלֹא
תִרְאֶה כִּי עֲמַלְק בָּא בְּעַם מוֹעֵט, וְלוּלֵי תַפְלַת
מֹשֶׁה הִיָה חוֹלֵשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְהִשָּׁם לְבָדוּ
שְׁמָתוֹ כֵּן הָעָם הִיוּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים. כִּי
אֵין כַּח בְּהֶם לְהִלָּחֵם בְּפִנְעֻנִים, עַד שְׁקָם דוֹר
אַחַר דוֹר הַמְדוּבָר, שְׁלֹא רָאוּ גְלוּת. וְהִתְתָּה
לְהֶם נִפְשׁ גְּבוּהָה, כְּאֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי בְּדַבְרֵי מֹשֶׁה
בְּפִרְשַׁת וְאֵלָה שְׁמוֹת:

יב הֲלֹא זֶה הַדְּבַר. אֵינְנוּ מְפָרֵשׁ, רַק יִדְעוּ
כִּי כֵן הִיָה. כִּי אִיךָ יֵאמְרוּ לוֹ בְּפִנְיֵי דְבַר שְׁלֹא
הִיָה. וְהַדְּבַר הַזֶּה הוּא בְּכָלֵל וְלֹא שְׁמַעוּ אֶל
מֹשֶׁה:

יג הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'. כִּי אֲתֶם
לֹא תַעֲשׂוּ מִלְחָמָה, רַק תִּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם. יֵשׁ לְתַמָּה אִיךָ יֵרָא
מִחֲנֵה גְדוּלָה שֶׁל שֵׁשׁ מְאוֹת אֶלְפֵי אִישׁ
מִהִרְדָּפִים אֲחֲרֵיהֶם. וְלָמָּה לֹא יִלְחַמוּ עַל
נַפְשָׁם וְעַל בְּגִייהֶם. הַתְּשׁוּבָה כִּי הַמִּצְרַיִם הִיוּ
אֲדוֹנִים לְיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הַדּוֹר הִיוּצֵא מִמִּצְרַיִם

טו מַה תַּצְעַק. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי מֹשֶׁה הִיָה צוֹעֵק
אֶל הַשָּׁם. וְזֶה אֵינְנוּ נִכּוֹן, כִּי כְּבַר דְּבַר לוֹ
וְאִפְכָדָה בְּפִרְעָה. רַק נֶאֱמַר עַל מֹשֶׁה שְׁהוּא כְּנָגֵד
כֵּן יִשְׂרָאֵל, בְּעִבּוּר שְׁאֲצִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה':
וַיִּסְעוּ. מַעֲט מַעֲט עַד שְׁיַגִּיעוּ לְשֵׁפֶת הַיָּם:

טו ואת טול ית חטרה וארים ית ידך על נמא
ובצועהי ויגלון בני ישראל בגו נמא
בכשתא :

יואנא הא אנא מתקף ית לפא דמצראי
ויגלון בתריהון ואתקור בפרעה ובכל
משרתיה ברתכיהי ובפרשויה :

יח וידעון מצראי ארי אנא יי באתקרותי
בפרעה ברתכיהי ובפרשויה :

יט ונטל מלאכא דיי דמדבר קדם משריתא
דישראל ואתא מבתריהון ונטל עמודא
דעננא מן קדמיהון ושרא מבתריהון :

(יז) ואתה הרם את־מטף ונטה את־ידך על־הים
ובקעהו ויבאו בני־ישראל בתוך הים ביבשה: אבן עזרא

(יח) ואני הנני מחזק את־לב מצרים ויבאו אחריהם
ואפבדה בפרעה ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו: אבן עזרא

(יח) וידעו מצרים כי־אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו
ובפרשיו: אבן עזרא

(יט) ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל
ויילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד
מאחריהם:

יג"א וילך מאחריהם • להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ולקבל חצים וכליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר: "מלאך ה'", וכאן: "מלאך האלהים", אין 'אלהים' בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה, אם להנצל, אם להאבד עם מצרים. ויסע עמוד הענן • כשחשכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיף למצרים. אבן עזרא

כ ועל בין משריתא דמצראי ובין משריתא
דישראל והנה עננא וקבלא למצראי
ולישראל נהר פל ליליא ולא אתקריבו דין
לנת דין פל ליליא :

(כ) ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן
והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרב זה אל־זה פל־הלילה:

יג"ב ויבא בין מחנה מצרים • משל למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו. באו זאבים מאחוריו, נתנו לפניו. באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. פן: (הושע יא) "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על־זרועתי". ויהי הענן והחשך • למצרים. ויאר • עמוד האש את הלילה ויהולך לפניהם, בדרך כל הלילה. והחשך של ערפל לצד מצרים. ולא קרב זה אל־זה • (מכילתא) מחנה אל מחנה. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

מחנה למחנה. ויאר את הלילה. כמשפט כל הלילות, לישראל לעבור הים, כי בלילה עברו. ואמר ר' מרינוס כי פירוש ויאר את הלילה, ויחשיף. וכמוהו, וילך אור בעדני. ובדברי חכמינו ז"ל אור לארבעה עשר. והמפרש פנה, השים חשך לאור ואור לחשך. כי לא יתכן בכל לשון שיהיה, פירוש מלה אחת, דבר והפכו, אם לא היה על דרך כנוי. כמו ברוך נבות אלהים. ומלת אור בעדני, פירשתי שיהיה אור בעצמו. גם חז"ל אמרו, אור לארבעה עשר, לישנא מעליא הוא. והנה הוא כמו כנוי. ומה טעם להזכיר ויחשף את הלילה, כי כל לילה חשך הוא. רק ויאר את הלילה. כאשר עשה מיום צאת ישראל ממצרים, כי עמוד האש בכל לילה היה. ואם אין להם אור, איך יצברו את הים. כי הנה פרעה בא בים, והשם השקיף עליו באשמת הבקר. ורוב ישראל כבר עברו:

בו ע"ב אותיות. על פן מצאנו בספרים כתוב, סימן סוד השם המפרש. ולפי דעתי, בעבור כי מספר השם הנקבד יעלה לע"ב אותיות, כאשר אפרש בפרשת פי תשא, על פן כתוב פכה. ובספר רזיאל הרוצה לעשות שאלת חלום, יקרא בתחלת הלילה פסוק ויהי בשלשים שנה, כי הוא ע"ב אותיות: מלאך האלהים. הוא השר הגדול ההולך בענן. והוא הפתוח עליו וה' הולך לפניו יומם, וכאשר נסע זה המלאך ההולך לפני מחנה ישראל והלך מאחריהם, נסע עמוד הענן עמו. והאומר כי מלאך אלהים הוא הענן, יראה לנו אנה מצאנו עמוד הענן נקרא מלאך האלהים. ואם המלאך הוא העמוד, למה אומר פעם אחת ויסע עמוד הענן מפניהם. ואם השיב לנו הטעם כפול, אין משפט לשון הקדש לכפל, רק הנבואות והתוכחות. רק המספר כי כן היה המעשה, אין ראוי לכפל: כ ויבא. המלאך. ויהי הענן והחשך. בין

טו ואתה. אמר השם למשה הרם את מטף ובקע את הים טרם שישעו, כי לא אמר לו שיפך הים רק שישעו ידו על הים במטה. בדרך ויט משה את משהו על השמים. וידענו כי המטה לא בקע הים, רק מרגע נטות משה ידו על הים, יוליך ה' את הים ברוח קדים עזה או יבקעו המים. כי פן כתוב: יו ואני. וידענו כי אין ים סוף בין מצרים ובין ארץ ישראל, ואין צורך שיפנסו בים. רק צנה ה' לעשות פך בעבור שיפנסו המצרים אחריהם ויטבעו. וממדבר איתם נכנסו ישראל אל הים, ולמדבר איתם יצאו, כאשר אפרש: יח וידעו מצרים. הנשאים: בהכבדי בפרעה. שהוא בעצמו יטבע עם רכבו ופרשיו: יט ויסע מלאך האלהים. זה היה קודם דבר אל בני ישראל ויסעו. והנה פירושו וכבר נסע. וכבר הראיתיך רבים פנה. ובעבור שאלה הג' פסוקים דבוקים זה עם זה, וכל אחד יש

כא וַאֲרִים מִשֶׁה ית ידה על נמא ודבר יי ית
נמא ברוח קדומא תקיף כל ליליא ושוי ית
נמא ליבשמתא ואתבועו מיא :

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם
בְּרוּחַ קָדִים עֶזְרָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשֶׂם אֶת־הַיָּם לַחֲרָבָה
וַיַּבְּקְעוּ הַמַּיִם :

כז"י ◀ בְּרוּחַ קָדִים עֶזְרָה • (מכילתא) בְּרוּחַ קָדִים שֶׁהִיא עֶזְרָה שְׁבִירוּחֹת, הִיא הַרוּחַ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּחָּ הוּא נִפְרָע בָּהּ מִן
הַרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמָר: (ירמיה יח) "בְּרוּחַ קָדִים אֶפְיָצִם", (הושע יג) "יבא קָדִים רוּחַ ה'", (יחזקאל כז) "רוּחַ הַקָּדִים שֶׁבְּרוּחָּ בָּלַב יַמִּים",
(ישעיה כז) "הִגָּה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים". וַיַּבְּקְעוּ הַמַּיִם • כָּל מַיִם שֶׁבְּעוֹלָם (מכילתא) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יט עמ' קעה)

ויט משה את ידו על הים (יד, כא)

בתרגום יונתן נאמר, שעל המטה היו חקוקים שמותם של שלשת האבות, ששית האמהות, וי"ב השבטים. ולכאורה, הרי בדרך
כלל מזכירים רק ד' אמהות, ואין קורין אמהות אלא לארבע (ברכות טז, ב), ומדוע נחקקו במטה גם בלהק וזלפה. ויש לומר
בפשיטות: מכיון שבמטה נחקקו לא רק שלשת האבות אלא גם כל השבטים, הוסיפו גם את שם האם של כל שבט
ושבט. אבן עזרא

כב ועלו בני ישראל בגו ימא ביבשמתא ומיא
להון שורין מימיניהון ומסמאליהון :

(כב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם
חֹמָה מִיְמִינָם וּמִשְׂמָאלָם: אבן עזרא

כג ורדפו מצרים ויעלו מצרתי ועלו בתריהון כל סוסות
פרעה רתכוהי ופרשוהי לגו ימא :

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פִּרְעוֹה רַכְבּוֹ
וּפְרָשָׁיו אַל־תוֹךְ הַיָּם:

כז"י ◀ כָּל סוּס פִּרְעוֹה • וכי סוס אחד היה? אלא מגיד שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד.

כד והיה במטרת צפרא ואסתכי יי
למשריתא דמצראי בעמודא דאשתא
ועננא ושגיש ית משריתא דמצראי :

(כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֶּקָר וַיִּשְׁקֶף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם
בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעַנַּן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:

כז"י ◀ בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֶּקָר • (ברכות א) שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלַּיְלָה קְרוּיִין אַשְׁמֶרֶת, וְאוֹתָהּ שֶׁלִּפְנֵי הַבֶּקָר קוֹרְא אַשְׁמֶרֶת הַבֶּקָר.
וְאוֹמֵר אָנִי, לִפֵּי שֶׁהַלַּיְלָה חֲלוּק לְמִשְׁמֵרוֹת שִׁיר שֶׁל מְלֹאכֵי הַשָּׁרֵת, כֵּת אַחַר כֵּת, לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, לְכַף קְרוּי
אַשְׁמֶרֶת, זֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס מְטַרֵת. וַיִּשְׁקֶף • וַיִּבֵט, כְּלוֹמֵר, פָּנָה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגוּמוֹ וְאִסְתְּכִי, אֵף הוּא
לְשׁוֹן הַבֵּטָה כְּמוֹ (במדבר כג) "שִׁדָּה צוֹפִים", לְחַקֵּל כְּכוֹתָא. בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעַנַּן • עַמּוּד עַנַּן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט,
וְעַמּוּד אֵשׁ מְרַתִּיחוֹ וְטֹלְפֵי סוּסֵיהֶם מְשַׁתְּמִטוֹת (מכילתא) • וַיִּהְיֶה • לְשׁוֹן מְהוּמָה אִשְׁטוּרִישׁוּן בְּלַע"ו. עַרְבָבָם, נִטַּל
סְגָנוֹת שְׁלֵהֶם. וְשִׁנְיָנוּ בְּפָרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגַּלִּי: 'כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר בו: "מְהוּמָה", הִרְעַשְׁתָּ
קוֹל הוּא, וְזֶה אָב לְכַלְן': (שמואל א ז) "וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל־גְּדוֹל וְגו' עַל פְּלִשְׁתִּים וַיְהִיֵּם". אבן עזרא

כה וצעדי ית גלגלי רתכוהי ומדברין להון
בתקוף ואמר מצראי געירוק מן קדם
ישראל ארי דא היא גברתא דינ דעבד
להון קרבין במצרים :

(כה) וַיֵּסֶר אֶת אַפְּן מִרַכְבֹּתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבֵּדַת וַיֹּאמֶר
מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נֹלַחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם:

אבן עזרא על התורה

אין ספק שראו האור, איך היו ישראל עובדים:
כד ויהי באשמת. האלף נוסף: וישקף.
הטעם, מלאך ה' הוא הנזכר. וכמוהו בדבר
גדעון. כי השליח יקרא בשם השולח, כי
אחר שצוהו לעשות, כן הוא עושה: בעמוד
אש וענן. בין שני העמודים: ויהם. יתכן
שבעבור זה אמר המשורר קול רעמך בגלגל.
וככה, וברקים רב ויהם. ובמקום אחר, ויהם:

ים בתחלת הלילה: והמים להם חומה.
שנקרשו המים. וכתוב נצבו כמו נד נזלים.
ואחר עבור רוב ישראל, המים שהיו להם
חומה, נמסו. וזהו וישבו המים על מצרים,
והם הבדילו בין המצרים ובין היבשה, על
כן כתוב ומצרים נסים לקראתו, כי היו
חושבים שיצאו אל היבשה. וחומת המים
נמסו, והפסיקו ביניהם ובין היבשה. והרודפים

כא ויט. כל הלילה. אפילו בעת עבור ישראל,
לא סר הרוח:
כב ויבאו בני ישראל בתוך הים. אל תחשב
בעבור שאמר הכתוב בתוך הים, כי הגיעו
עד תצי ים סוף. רק אם נכנסו אפילו תצי
פרסה בתוך הים, יקרא תוף הים. כמו
והאספסוף אשר בקרבו, ולא היו באמצע
המתנה. וטעם בתוך הים, המקום שהיה שם

ע"י ויסר את אפן מרפכתיו • מפת האש נשרפו הגלגלים, והמרפבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואבריהן מתפרקין. וינהגהו בכבודת • בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדדו: "ויכבד לבו הוא ועבדיו", אף כאן: "וינהגהו בכבדות". נלחם להם במצרים • במצריים. דבר אחר: "במצרים", בארץ מצרים, שפשם שאלו לוקים על הים, כף לוקים אותם שנשארו במצרים. **אבן עזרא**

◆ יום רביעי י"ב שבט ◆

(כו) ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך על-הים וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו:

ע"י וישבו המים • שזקופים ועומדים כחומה, וישבו למקומם ויכסו על מצרים. **אבן עזרא**

(כו) ויט משה את-ידו על-הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את-מצרים בתוך הים:

ע"י לפנות בקר • לעת שהבקר פונה לבא. לאיתנו • לתקפו הראשון. נסים לקראתו • שהיו מהממים ומטרפין ורצין לקראת המים. וינער ה' • כאדם שמנער את הקנדה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקדוש-ברוך-הוא בהם חיות, לקבל היסורין. וינער • וישניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי, והרבה יש במדרש אגדה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ו עמ' 91 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קרי"ס מצד טבע הים

וישב הים לפנות בקר לאיתנו (יד, כז)

וישב הים... לתנאו שהתגיתי עמו מתחלה... כך התגיתי עמו מתחלה שאני קורעו... (שמות רבה פכ"א, ו ובכ"מ). ותמוה הרי ביכלת הקב"ה לעשות בעולם פרצונו, ובדאי היה ביכלתו ית' לבקע את הים גם אם לא היה מתנה את זה עם הים מקדם שנברא, וא"כ למה הצרף תנאי זה? ויש לתרץ:

נס פרושו שדוד מערכות הטבע, שבדרך-כלל מנהיג הקב"ה את עולמו בגדרים מסוימים, ורק בזמנים מיוחדים באפן יוצא מן הכלל "משדד" הקב"ה גדרים אלו, וזה נקרא "נס".

והנה אמרו רז"ל שהעולם נברא בשביל ישראל ובשביל התורה - שבנ"י ע"י עבודתם בתומ"צ יעשו את העלם לדיקה לו ית', ולכן צריך העולם להיות כלי גם לאור האלקי הנעלה מעולמות המותגלה ע"י נסים, ומפנין שגם שולל את מציאות העולם 'טבע', לכן היה צריך להתנות עם הים (ועד"ז בכל הנבראים) בבריאתו "שיקרע לפני ישראל" (שיספים למציאות הנסים), שהדין ב'תנאי' הוא שפשאינו מקיים מתבטל הענין מעקרו, וא"כ מציאות הים גופא מסקמת לשנוי הטבע (דאל"כ תתבטל מציאותה). **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

כח ויסר. מהבנין הפבר הנוסף. והיה לו להיות ויסר בפתח קטן פתח סמ"ך. וכבר הזכרתי דקדוקו. ו"א כי טעם ויסר את אופן מרפכותיו, שהתירו קשר האופן מהסוסים לברות, להיותם קלים. ומהומת השם הפתובה למעלה, נפלה עליהם ועל סוסיהם, ולא יכלו לנהגם רק בכבדות. ואחרים אמרו כי הוא מגזרת סורר. שרצה ההולף לפניהם להפך המרפכה: נלחם להם במצרים. בעבורם. והתברר דבר השם שאמר וידעו מצרים כי אני ה', לפני מותם: כו וישבו המים. שהיו חומות אליהם באשר היו בתחלה: כו לפנות בקר. קרוב מבקר: לאיתנו. לתקפו. והוא שם דבר, כמו נהרות איתן: נסים לקראתו. פרשתי שהם חושבין בניסם שהם חוזרין ליבשה, והם הולכים לקראתו. שפתחו עצמות חוי הפלכי, שאמר כי משה ידע עת מעוט הים בדרתו, ועת רבותו בעלותו

בהקשכו, והוא העביר עמו במעוט המים כמשפטו. ופרעה לא ידע מנהג הים, על כן טבע. ואלה דברי שגועון, כי מנהג הים בדרתו, לא ייבש מקום וישארו חומות מים מימינו ומשמאלו, כי הכל ייבש. ועוד כי לא יתברר סוף רדת הים ותחלת עלותו, רק אחר שעות. ועוד לא השלימו ישראל לעבור עד שטבע פרעה וחילו: וינער ה'. מהבנין הפבר. וקרוב ממנו, גם תצני נערתי. כדרך, רמה בים:

(כח) וַיָּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל־
 חֵיל פְּרֹעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיּוֹם לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם
 עַד־אַחֵר:

כ"ח < וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וגו' לְכָל חֵיל פְּרֹעָה • כִּף דָּרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְכַתֵּב לִמְ"ד יִתְּרָה, כְּמוֹ (לִקְמוֹן טו) "לְכָל כְּלִי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת", וְכֵן: (שם) "לְכָל כְּלִי הַמִּשְׁפָּן בְּכָל עֲבוֹדָתוֹ", (בַּמִּדְבָּר ד) "וַיִּתְּדוּתָם וַיִּמְתְּרֵיהֶם לְכָל כְּלֵיהֶם", וְאִינּוּ אֵלָא תַקְוִין לְשׁוֹן. אבן עזרא

(כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם
 חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: אבן עזרא

(ל) וַיִּזְעַע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא
 יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:

ל"א < וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת • שֶׁפִּלְטָן הַיָּם עַל שַׁפְּתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: כִּשְׁם שְׁאֲנוּ עוֹלָיִם מִצֵּד זֶה, כִּף הֵם עוֹלִינִן מִצֵּד אַחַר רְחוּק מִמֶּנּוּ, וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵינוּ. אבן עזרא

(לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
 בְּמִצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ וַיִּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה
 עַבְדּוֹ:

ל"ב < אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה • אֵת הַגְּבוּרָה הַגְּדוֹלָה שֶׁעָשָׂתָה יְדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהִרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת נוֹפְלִין עַל לְשׁוֹן יְד, וְכֵלְזִן לְשׁוֹן יְד מִמֶּשׁ הַזֶּה. וְהַמִּפְרָשׁוֹ, יִתְקַן הַלְשׁוֹן אַחַר עֲזִינֵן הַדְּבוּר. אבן עזרא

טו (א) אַז יִשְׁיֶר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
 לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה סוּם
 וּרְכַבּוּ רַמָּה בַיָּם:

ל"ג < אַז יִשְׁיֶר מֹשֶׁה • אַז, כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, עָלָה בְּלִבּוֹ שִׁשְׁיֶר שִׁירָה, וְכֵן: (יהושע י) "אֲזַ יִדְבַר יְהוֹשֻׁעַ", וְכֵן: (מלכים א
 ח) "וּבֵית יַעֲשֶׂה לְבַת פְּרֹעָה", חֲשַׁב בְּלִבּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לָּהּ. אַף כֵּן "שִׁשְׁיֶר", אָמַר לוֹ לִבּוֹ שִׁשְׁיֶר וְכֵן עָשָׂה, "וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לָּהּ". וְכֵן בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, אָמַר לוֹ לִבּוֹ שֶׁיִּדְבַר וְכֵן עָשָׂה, "וַיֹּאמְרוּ לַעֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל". וְכֵן שִׁירַת

אבן עזרא על התורה

ל וַיִּזְעַע. עֲתָה הֵיוּ יִשְׂרָאֵל נוֹשְׁעִים מִיַּד מִצְרַיִם, כִּי עַד עֲתָה הָיָה עֲלֵיהֶם פַּחַד הַמֶּלֶךְ. וְכַתּוּב כִּי הַמִּצְרַיִם טָבְעוּ בַיָּם, וְהֵיכָן לֹא הִשְׁלִיכֵם אֶל הַיָּבֵשָׁה, כִּי בֵּן כְּתוּב תִּכְלַעְמוּ אֶרֶץ. עַל בֶּן פִּירוּשׁ וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שַׁפַּת הַיָּם, שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל עַל שַׁפַּת הַיָּם. וַיֵּרָאוּ מִצְרַיִם מֵת פֶּאֶשֶׁר טָבַע: לֹא וַיֵּרָא. פֶּאֶשֶׁר רָאוּ יִשְׂרָאֵל זֶה הַמַּפָּה הַגְּדוֹלָה, וַיֵּרָאוּ מֵהַשָּׁמַיִם. כְּמוֹ וַיֵּרָא דָּוִד אֶת ה' בַּיּוֹם הַהוּא, בְּמוֹת עֲזָרָה אֲשֶׁר שָׁלַח יְדוֹ בְּאֶרֶץ: וַיִּאֱמָנוּ בַּח'. שְׁהוּא אָמַת. וְהָאֱמִינוּ בְּמֹשֶׁה שְׁהוּא עַבְדּוֹ, וְלֹא יַעֲשֶׂה רַק מִה שֶׁעֲזָנוּ:

הַפִּירוּשׁ שֶׁכְּתוּב בַּשִּׁירָה, וְכַרְחֵי אֶפְיֹד נִעְרְמוּ מֵיָם. וְזֹאת הַרְחִיב הַיָּתֵה עִם יִשְׂרָאֵל. וְכַתּוּב נִשְׁפַּת בְּרוּחָךְ כְּפִסּוֹ יָם, וְזוֹ הִיא שֶׁטְבִיעַ הַמִּצְרַיִם. עַל בֶּן כְּתוּב בְּסוּף הַשִּׁירָה וַיִּשָּׁב ה' עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם. וְאֵל תִּתְּמָה אֵיךְ יָכְלוּ לַעֲבֹד כֵּל הַלְלָהּ, וְכִי שֶׁשׁ מֵאוֹת אֵלֶּף רַגְלֵי לֹא הָיָה רְבִיעִית הַמִּחְנָה. אוֹלַי עַל דָּרָךְ אַחַר עֲבָרוֹ. אוֹ נִקְרַע לִי"ב קְרָעִים, פֶּאֶשֶׁר אָמְרוּ חֲזוּל. וַיִּשְׂרָאֵל לֹא עָבְרוּ הַיָּם כִּנְגַד הַרְחֵב, רַק נִכְנְסוּ בְּאֶרֶץ, וַיִּצְאוּ אֶל הַמִּדְבָּר שׁוֹר אֲשֶׁר נִכְנְסוּ מִשָּׁם, פֶּאֶשֶׁר אֶפְרָשׁ:

כח וַיָּשׁוּבוּ הַמַּיִם. שֶׁהֵיוּ חוֹמוֹת: עַד אַחֵר. אֶפְיִלוֹ אַחֵר לֹא נִמְלַט. וְכֵן וְהָנַח לֹא מֵת מִמְּקַנְהַת יִשְׂרָאֵל עַד אַחֵר. וְהַמִּשְׁוֹרֵר אָמַר, אַחֵר מִקֵּם לֹא נוֹתַר: כט וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. טַעַם לְהַזְכִּיר זֶה פַעַם אַחֵר. כִּי פְרֹעָה הָיָה טוֹבַע, וְעוֹד נִשְׁאָרוּ אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל בַּיָּם עוֹבְרִים. וְזֶה הָיָה פְּלֵא בְּתוֹךְ פְּלֵא, כִּי בְּמִקוֹם שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים בַּיָּם, הָיָה שָׁם רוּחַ קָדִים מִבֶּשֶׁל. וּבְמִקוֹם פְּרֹעָה וְחֵילוֹ, הִבִּיא הַשָּׁם רוּחַ אַחֲרָת לְהַמֵּם הַמַּיִם שֶׁנִּקְרְשׁוּ וַנַּעֲשׂוּ חוֹמוֹת. וְהָנַח שְׁתֵּי רוּחוֹת בַּיָּם וּשְׁנֵי הַמִּקוֹמוֹת קְרוּבִים. וְהַעֲד הַגָּאֲמֵן עַל זֶה,

הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פירש אחריו: "עלי באר ענו לה". (מלכים א י"א) "אז יבנה שלמה במה", פירשו בו חכמי ישראל: שבקש לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו לישוב פשוטו. אבל מדרשו: אמרו רבותינו זכרונם לברכה: מפאן רמז לתחית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפרשוהו: 'בקש לבנות ולא בנה'. ואין לומר ולשוב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על פי ה' יחנו", "ויש אשר יהיה הענין", לפי שהן דבר ההוה תמיד, ונפל בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישוב בלשון הזה. פי גאה גאה • פתגמו. (דבר אחר: בא הפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בתברו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן: "סוס ורכבו רמה בים", וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו "פי גאות עשה", וכן כל השירה תמצא כפולה: "עזי וזמרת יה, ויהי לי לישועה", "ה' איש מלחמה, ה' שמו", וכן פלם. ברש"י ישן). דבר אחר: "פי-גאה גאה" - על כל השירות וכל מה שאקלס בו - עוד יש בו תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו. סוס ורכבו • שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעמק ואינן נפרדים. רמה • השליף, וכן (דניאל א) "ורמיו לגו אתון נורא", ומדרש אגדה: כתוב אחד אומר "רמה" וכתוב אחד אומר "ירה" - מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו (איוב לח) "מי ירה אבן פנתה" מלמעלה למטה. אבן עזרא

(ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננהו:

ב מקפי ותשבחתי דחילא יי ואמר במימרה ויהוה לי לפרק דין אלהי ואבני לה מקדשא אלהא דאבהתי ואפלח קדמוהי:

כ"י עזי וזמרת יה • אונוקלוס תרגם: 'תקפי ותשבחתי'. עזי, כמו עזי בשורוק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לה פמחה בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל 'וזמרת', וכל שאר מקומות נקוד שורו"ק: (ירמיה טו) 'ה' עזי ומעזי', (תהלים נט) 'עזו אליך אשמרה', וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בש"א) בתוף, הראשונה נקודה בשורו"ק, כגון: עז - עזי, רק - רק, חק - חקי, על - עלי, יסור עלו, כל - פלו, 'ושלישים על פלו'. ואלו השלשה: עזי וזמרת של פאן, ושל ישעיה ושל תהלים נקודה בתוף קמ"ץ. ועוד, אין באחד מהם כתוב 'וזמרת', אלא 'וזמרת', וכלם סמוך להם 'ויהי לי לישועה'. לכך אני אומר לישוב לשון המקרא: שאין עזי כמו עזי ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו (שם קכב) 'היושבי בשמים', (עובדיה א) 'שוכני בחגי סלע', (דברים לג) 'שוכני סנה', וזהו השבח: 'עזי וזמרת יה', הוא היה לי לישועה. וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו: (שופטים ה) 'לעזרת ה'', (ישעיה ט) 'בעברת ה'', (קהלת ג) 'על דברת בני האדם'. ולשון 'וזמרת', לשון (ויקרא כה) 'לא תזמר', (ישעיה כה) 'זמיר עריצים' לשון פסוח וקריתתה. עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון 'ויהי' שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדרגים בלשון זה, וזה דגמתו: (מלכים א ו) 'את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב', היה לו לומר: 'עשה צלעות סביב'. וכן (דברי הימים ב ו) 'ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם', היה לו לומר: 'מלך עליהם רחבעם'. (במדבר יד) 'מבלתי יכולת ה' וגו' וישחטם', היה לו לומר: 'ישחטם'. (שם לו) 'והאנשים אשר שלח משה וגו' וימתו', 'מתו' היה לו לומר. (לעיל ח) 'ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב', היה לו לומר 'עזב'. זה אלי • בכבודו נגלה עליהם, והיו מראין אותו באצבע: ראתה שפחה על הים, מה שלא ראו נביאים. ואנוהו • אונוקלוס תרגם לשון נוה, (ישעיה לג) 'נוה שאנן', (שם סח) 'לנוה-צאן'. דבר אחר: ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לכאי עולם, כגון: 'מה דודך מדוד? דודי צח ואדם'. וכל הענין. אלהי אבי • הוא זה, וארמננהו. אלהי אבי • לא אני תחלת הקדשה, אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי מימי אבותי. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

בין עזי בקמץ חסר ובין עזי בקבוץ. על פי אמר פי יו"ד עזי וזמרת, יו"ד נוסף. ולא הראה לנו אחר כמותו. ואמר, פי וזמרת יה, סמוך. כאלו כתוב עז וזמרת יה היה לי לישועה. פי חשב פי כמותו, ויהי ביום השלישי וישא אברהם את עיניו. ומי שביין בלשון ישמעאל, ידע ההפך שיש ביניהם.

ישאל אמרוהו לכל: ויאמרו לאמר. כל אחד ואחד פכה. או בכל דור דור: פי גאה גאה. הראה גאנותו. פי הסוס שיש לו גאנה וגבורה, והרוכב שהוא גבור, שניהם השליכים בים כמשליף חץ. פי רמה בים, כמו נושקי רומי קשת:

ב עזי. אמר רבנו שלמה ז"ל, פי יש הפרש

א אז ישיר משה. משפט לשון הקדש לומר לשון עתיד תחת עבר, עם מלת אז. אז יבנה שלמה. אז יבדיר והושע. אז יבדיל משה. וככה בלשון ישמעאל. משה לבדו חבר השירה, ולמדוהו ישראל, ושורר כל אחד, ואמר אשירה לה. וכמותו, ויצו משה וזכני ישראל. פי המצוה, משה לבדו אמרה, וזכני

ג' יי מרי נצחן קרבניא יי שמה: (א) יהוה איש מלחמה יהוה שמו:

כ"י א' ה' איש מלחמה • בעל מלחמה, כמו (רות א) "איש נעמי", וכל איש ואיש מתרגמין בעל, וכן (מלכים א ב) "וחזקת והיית לאיש", לגבור. ה' שמו • מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד: (שמואל א יז) "ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות". דבר אחר: ה' שמו, אף בשעה שהיה נלחם ונזקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על בוראיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה: כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עצקים ואין בו כח לעשות זו וזו. אבן עזרא

ד' רתפי פרעה ומשירתה שדי בימא ושפר גבורהי אטבעו בימא דסוף: (ב) מרבבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-סוף:

כ"י א' ירה בים • שדי בימא, 'שדי' לשון יריה, וכן הוא אומר: (לקמן ט) "או-ירה יירה", תרגום אונקלוס: 'או' אשתדאה ושתדי, והתי' משמשת באלו במקום יתפעל. ומבחר • שם דבר, כמו: מרפב, משפב, "מקרא קדש". טבעו • (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט, כמו: (תהלים ט) "טבעתי בין מצולה", (ירמיה לח) "ויטבע ירמיהו בטיט", מלמד שנעשה הים טיט לגמל להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחמר ובלבנים. אבן עזרא

ה' תהמת יכסומו ירדו במצולת כמו-אבן: (ג) תהומות ירדו יכסומו ירדו במצולת כמו-אבן:

כ"י א' יכסומו • כמו יכסום, והי' ד' האמצעית יתרה בו. ודרך המקראות בכך, כמו: (דברים ח) "ויקרא יצאנה ירבין", (תהלים לו) "ירון מדשן ביתך", והי' ד' ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כף פרשהו: טבעו בים סוף, כדי שישחררו המים ויכסו אותן. יכסומו אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרך להיות נקד יכסומו במלאפ"ם (גם כאן מוכח להיות חולם כמו שנתבאר). כמו אבן • ובמקום אחר: "צללו פעורת", ובמקום אחר: "יאכלמו פקש". הרשעים פקש הולכים ומטרפין עולים ויורדין, בינוניים פאבן, והפשרים פעורת שגחו מיד. אבן עזרא

ו' ימינה יהוה נאדרי בפת ימינה יהוה תרעץ אויב: (ד) ימינה יהוה נאדרי בפת ימינה יהוה תרעץ אויב:

כ"י א' ימינה • שתי פעמים: כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין. ימינה ה' נאדרי בפת • להציל את ישראל, וימינה השנית תרעץ אויב. ולי נראה: אותה ימין עצמה "תרעץ אויב", מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא: ימינה הנאדרת בפת, מה מלאכתה? ימינה היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דגמתו: (תהלים צ) "כי הנה אויביך ה', כי

אבן עזרא על התורה

ופירוש איש, כעצם הדבר. והנה בכוכבים, איש לא נעדר. ובחיות, איש אל עבר פניו ולכו. ובמלאכים, והאיש גבריאל. והנה איש מלחמה, כמו בעל מלחמה. כמו איש אמונים, איש שבו אמונים: ה' שמו. עתה ירדע שמו. כמו הקורא למי הים ה' שמו לברו העושה ככה: ד מרפכות פרעה. שהיו כבודות, ועמקם חילו. כאלו ירה אותם כמו חץ שהוא קל. ובעבור שהזכיר חילו, הזכיר שלשיו שהיו על פלו. ואמר יתפ כי ים סוף, כמו קנה וסוף קמלו. ותשם בסוף. כי ים סוף, קנה וסוף סביביו ולא סביבות שאר הימים. ור' ישועה אמר שם עיר. כמו ים כנרת: ה תהומות. תהומות הארץ, כמו תבלעמו ארץ. ושוך יכסומו תחת חולם, כמו לא תעברו מזה: במצולת. המים העמקים, וכן ותשליכני מצולה בעמקי הגלים:

למעלה סוס ורוכבו רמה בים, הודה כי לא היה זה בגאונותו ועזו, רק עזי ותפארת עזי הוא השם לברו שהוא ית. וזהו אחד משלשה שמות העצם אשר פרשתי, ושלשתם מגזרה אחת. ובעבור כי מלת אהיה ידועה בלשון, הוצרך להחליף הי' ד' בוי' בשם הנכבד. ומלת יה ידועה. ובעבור אות הגרון, נפתח הי' ד', והי' ד' הנעלם הסירוהו. כי יש לו סוד אחר מדרך המספר. ומצאנו השם מחבר עם השם הנכבד. והוא כמו כי עזי וזמרת יה ה'. וכבר פרשתי כי השם, פעם הוא שם העצם ופעם הוא שם תאר: זה אלי. תקיפי: ואנוהו. אושיבהו בנהו. וזה לשרת בעבור אחר זה אלהי אבי. והשעם אלהי אברהם יצחק ויעקב: וארומונהו. שאספר גבורתו: ג ה' איש מלחמה. שהוא מעמיד אויביו הדבקים בו. והוא איש מלחמה לאויביהם.

כי לאמר עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, איננו משפט לשון הקדש ולא לשון ישמעאל. ואין הפרש בין עזי בקמץ חטף, ובין היותו בקיבוץ. כי אמר הטריפני להם חקי. נאמר ממנו כי חקך וחק בניך. והנה בשרה הזאת, נחלת בעזך. בקמץ חטף. וכמוהו, ה' בעזך ישמח מלך. והנה הי' ד' סימן המדבר. א"ר משה הפכה בעבור ר"ש וזמרת קמין. כי הוא וזמרתו יה. ואם אתן שנת לעיני קמין, כמו שנתתי. והנה נחלת שפרה עלי. קמין, כמו נחלתי. ה' מנת חלקי וכספי. קמין, כמו מנתי. והנה מה יעשה במלת ומנת המלך, שהוא קמין והוא סמוך. וככה ים המלח. ים כנרת. ומי שהשיב לומר אלה נרות הן, נאמר לו, שים עמקם עזי וזמרת יה. ולפי דעתי שמלת עזי מושכת עצמה ואחרת עמה, כמשפט לשון הקדש, כאלו כתוב עזי וזמרת עזי יה. והשעם, בעבור שהזכיר

הגה אוֹיְבֶיךָ יִאֲבֹדוּ, (שם צד) "עַד־מָתִי וְשָׁעִים, ה', עַד־מָתִי וְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ", (שם צג) "נִשְׂאוּ נְהָרוֹת, ה', נִשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם", "לֹא לָנוּ, ה', לֹא לָנוּ", (הושע ב) "אֶעֱנֶה, נֹאס־ה', אֶעֱנֶה אֶת־הַשָּׁמַיִם", (שופטים ה) "אֲנֹכִי לֹה', אֲנֹכִי אֲשִׁירָה", (תהלים קכד) "לֹלִי ה' וְגוֹ' לֹלִי ה' שֶׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם", (שופטים ה) "עוֹרִי, עוֹרִי, דְּבֹרָה, עוֹרִי, עוֹרִי, דְּבֹרֵי־שִׁיר", (ישעיה כו) "תִּרְמָסֶנָּה רָגְלִי וְרַגְלֵי עֵינַי", (תהלים קלו) "וְנִתַּן אֲרָצָם נַחֲלָה, נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ". נֶאֱדָרִי • הַיּוֹד יִתְּרָה, כְּמוֹ: "רַבְּתֵי עִם", "שְׁתֵּי בְּמִדְיָנוֹת", "גִּנְבְּתֵי יוֹם". תִּרְעֵץ אוֹיֵב • תְּמִיד הִיא רוֹעֶצֶת וּמְשַׁבֵּרַת הָאוֹיֵב. וְדוֹמָה לוֹ "וַיִּרְצְעוּ וַיִּרְצְעוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּשׁוֹפְטִים (י). דָּבָר אַחֵר: יְמִינְךָ הַנְּאֻדָּרַת בְּכַח הִיא מְשַׁבֵּרַת וּמְלַקָּה אוֹיֵב. אבן עזרא

(י) וּבְרַב גְּאוּנָה תִהְרַם קַמְיֶךָ תִשְׁלַח חֲרֹנְךָ יִאֲכַלְמוּ בְּקָשׁ: וּבִסְגֵי תִקְפֶךָ תִּבְרַתְּנוּ לְדַקְמוּ עַל עַמְּךָ שִׁלַּחַת רִגְזֶךָ שִׁיִּצְנֹן כְּנֹרָא לְקָשָׁא:

כ"ט" - וּבְרַב גְּאוּנָה • אִם הִיָּד בְּלֶבֶד רוֹעֶצֶת הָאוֹיֵב, כִּשְׁהוּא מְרִימָה בְּרַב גְּאוּנוֹ, אִז יִהְרַם קַמְיֶיךָ. וְאִם בְּרַב גְּאוּנוֹ לְבַד אוֹיְבֵי וְנִהְרַסִים, קַל וְחֹמֶר כִּשְׁשִׁלַּח בְּסֵ חֲרוֹן אָף, יִאֲכַלְמוּ. תִּהְרַם • תְּמִיד אִתָּה הוֹרֵם קַמְיֶךָ, הַקָּמִים נִגְדָּךְ, וְיָמֵי הֵם הַקָּמִים כִּנְגִידוֹ? אֵלֶּיךָ הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים פג) "כִּי הִגַּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיִינִי". וְיָמָה הִיא הַהִקְמָה? "עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוֹ סוּד", וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיְבֵי שֶׁל מְקוֹם. אבן עזרא

(ח) וּבְרוּחַ אֶפְיֶךָ נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ־נֵד נְזֻלִים קַפְאוּ תַהֲמַת בְּלִבֵּיהֶם:

כ"י" - וּבְרוּחַ אֶפְיֶךָ • הַיּוֹצֵא מִשְׁנֵי נְחִירִים שֶׁל אָף. דָּבָר הַפְּתוּב, כְּכִיכּוֹל, בְּשִׁכְיָנָה דְּגִמַּת מְלֶךְ בְּשׂוֹר וְדָם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ אֶזְנֵן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהוּוֹה, שִׁיּוֹכְלוּ לְהִבִּין דְּבָר: בְּשִׁאָדָם כּוֹעֵס יוֹצֵא רוּחַ מִנְחִירָיו, וְכֵן: (תהלים יח) "עֲלָה עֲשֵׂן בְּאֶפֶס", וְכֵן (איוב ה) "וּמְרוּחַ אֶפֶס יְכַלּוּ", וְזֶהוּ שִׁאָמֵר (ישעיה מח) "לְמַעַן שָׁמִי אֲאַרְיֶךָ אֶפְיִי", כִּשְׁזוֹעֶפּוֹ נַחֵה, נְשִׁימָתוֹ אֲרַכֵּה, וּכְשֶׁהוּא כּוֹעֵס, נְשִׁימָתוֹ קָצָרָה. (שם) "וּתְהִלְתִּי אֲחֻטֵּם לָךְ", וְלִמַּעַן תְּהִלְתִּי אֲשִׁים חֻטֵּם בְּאֶפֶי לְסִתָּם נְחִירֵי בְּפִנֵי הָאָף וְהָרוּחַ שֶׁלָּא יֵצֵאוּ. לָךְ, בְּשִׁבְלֶךָ, אֲחֻטֵּם, כְּמוֹ "נֹאקָה בְּחֻטֵּם" בְּמַסְכַּת שַׁבַּת, (דף נא) כֶּף נִרְאָה בְּעֵינַי. וְכָל אָף וְחֲרוֹן שֶׁבְּמִקְרָא אֲנִי אוֹמֵר כֵּן: "חֲרָה אָף", כְּמוֹ: (איוב ל) "וְעֵצְמִי חֲרָה מִנִּי־חֲרֹב", לְשׁוֹן שִׁרְפָה וּמוֹקֵד, שֶׁהַנְּחִירִים מִתְּחַמְּמִים וְנִתְרִים בְּעַת הַקָּצָף. וְחֲרוֹן מְגֻזְרַת חֲרָה, כְּמוֹ רִצּוֹן מְגֻזְרַת רִצָּה, וְכֵן חֲמָה, לְשׁוֹן חֲמִימוֹת, עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר: (אסתר א) "וּחֲמָתוֹ בְּעֵרָה בּוֹ", וּבְנֹחַת חֲמָה אוֹמֵר: נִתְקַרְרָה דַּעֲתוֹ. נִעְרַמוּ מַיִם • אוֹנְקָלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן עֲרַמִּימוֹת, וּלְשׁוֹן צְחוּת הַמִּקְרָא, כְּמוֹ (שיר השירים ז) "עֲרַמַת חֻטִּים", "וְנִצְבּוּ כְּמוֹ־נֵד" יוֹכִיחַ. נִעְרַמוּ מַיִם • מִמוֹקֵד רוּחַ שֶׁיֵּצֵא מֵאֶפֶס יִבְשׁוּ הַמַּיִם, וְהֵם נִעֲשׂוּ כְּמִין גְּלִים וְכְרִיּוֹת שֶׁל עֲרַמָּה שֶׁהֵם גְּבוּהִים. כְּמוֹ נֵד • כְּתַרְגוּמוֹ: כְּשׁוֹר, כְּחוֹמָה. נֵד • לְשׁוֹן צְבוּר וְכְנוּס, כְּמוֹ (ישעיה נז) "נֵד קָצִיר בְּיוֹם נַחֲלָה", (תהלים לג) "כֹּנֵס כְּנֵד", לֹא כְּתִיב כֹּנֵס כְּנֵד, אֲלָא כְּנֵד, וְאֵלֶּיךָ הִיָּה כְּנֵד כְּמוֹ כְּנֵד וְכֹנֵס לְשׁוֹן הַכְּנוּסָה, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב 'מְכַנְּסִים כְּכֵנֵד מִי הֵיָם', אֲלָא כֹנֵס לְשׁוֹן אוֹסֵף וְצוּבֵר הוּא, וְכֵן: (יהושע ג) "קָמוּ נֵד אַחַד", "וַיַּעֲמֵדוּ נֵד אַחַד", וְאֵין לְשׁוֹן קִימָה וְעַמִּידָה בְּנֵדוֹת אֲלָא בְּחֹמוֹת וְצְבוּרִים, וְלֹא מְצִינוּ נֵד נֵד נֵד אֲלָא בְּמִלֵּאפּוֹ"ם (חולם) כְּמוֹ (תהלים נז) "שִׁימָה דְּמַעֲתִי בְּנֵדֶךָ", (שופטים ז) "אֵת נֵד הַחֲלָב". קַפְאוּ • כְּמוֹ (איוב י) "וּכְגִבְיָה תִקְפִּיאֲנִי", שֶׁהִקְשׂוּ וְנִעֲשׂוּ בְּכַאֲבָנִים, וְהַמַּיִם זוֹרְקִים אֶת הַמַּצְרִים עַל הָאָבֶן בְּכַח וְנִלְחָמִים בָּם בְּכָל מִינֵי קִשִּׁי. בְּלִבֵּיהֶם • בְּחֻזַּק הַיָּם, וְדַרְךָ הַמִּקְרָאוֹת לְדָבָר כֵּן: "עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם", (שמואל ב יח) "בְּלֵב הָאֱלֹהִים", לְשׁוֹן עֲקָרוֹ וְתִקְפוֹ שֶׁל דְּבָר. אבן עזרא

(ט) אָמַר אוֹיֵב אֲרֻדָּךְ אֲשִׁיג אַחֲלֶךָ שֶׁלֵּל תִּמְלֵאמוּ נַפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי:

כ"ג" - אָמַר אוֹיֵב • לְעַמּוֹ כִּשְׁפַתָּם בְּדְבָרִים: אֲרֻדָּךְ וְאֲשִׁיגֶם וְאַחֲלֶךָ שֶׁלֵּל עִם שְׂרִי וְעַבְדִּי. תִּמְלֵאמוּ • תִּתְמַלֵּא

אבן עזרא על התורה

ו נֶאֱדָרִי. הַיּוֹד נּוֹסֵף, כְּיוֹד אֲבֹרִי. וְאִמֵר פְּעָמִים יְמִינְךָ ה', כְּטַעַם כִּי הִגַּה אוֹיְבֶיךָ ה' נִשְׂאוּ נְהָרוֹת. וְהַטַּעַם, כִּי פִעַם אַחַר פִּעַם, פְּעָמִים אֵין לָהֶם מִסְפָּר, תַּעֲשֶׂה כְּכֹה שֶׁתִּרְעֵץ יְמִינְךָ הָאוֹיֵב: וְהִגַּה נֶאֱדָרִי בְּכַח הוּא הַשֵּׁם הַכְּבֹד. וְיֵאָדָר שֶׁהוּא שָׁב אֶל הַיָּמִין:

ז וּבְרַב גְּאוּנָה. שֶׁהוּא לְמַעֲלָה עַל כָּל גְּאוּה, תּוֹכַל לְהִרְסֵם כָּל הַקָּמִים. וְאֵין לָךְ צִרְךָ לְכָלִי בְּרוּל לְהִרְסֵם, בַּק חֲרוֹנְךָ לְבִדּוֹ תִשְׁלַח, וַיִּאֲכַלְמוּ פִּקֵּשׁ לְפָנַי אֲש. כִּי הַחֲרוֹן, חוּם דוֹמָה לְאֵשׁ:

ח וּבְרוּחַ אֶפְיֶךָ. כְּמוֹ מְרוּחַ אֶפֶס יְכַלּוּ. תִּגְעֵר בְּמַיִם וַיִּקְרְשׁוּ: נִעְרַמוּ מַיִם. כְּמוֹ עֲרַמַת חֻטִּים: כְּמוֹ נֵד נּוֹזְלִים. וְהַמַּיִם שֶׁמִּנְהַגִם לְהִיּוֹתָם נּוֹזְלִים וַיּוֹרְדִים, שָׁבוּ כְּמוֹ נֵד. כְּמוֹ קָמוּ נֵד אַחַד. כְּמוֹ חוֹמָה: קַפְאוּ תְּהוּמוֹת. נִקְרְשׁוּ. כְּמוֹ וְקַפְאוּ: בְּלֵב יָם. בְּאֶמְצַע הַגּוּף, כִּנְגֵד רַחֵב הַגּוּף:

מהם. נפשי • רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת בשפתים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה פלשון הנה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתתני", כמו 'נתת לי', (בראשית לו) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו 'דבר עמו', (ירמיה ט) "בני יצאוני", כמו 'יצאו ממני', (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו אגיד לו, אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם. אריק חרבי • אשלה, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאָר ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו "מריקים שקיהם", (ירמיה מח) "וכלי ריקו". ואם תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על התיק, ועל השק ועל הפלי שיצא ממנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחק ולפרש "אריק חרבי" פלשון (בראשית יד) "וירק את חניכיו", 'אזידן בחרבי'. מצינו הלשון מוסב אף על היוצא: (שיר השירים א) "שמן הורק", (ירמיה מח) "ולא הורק מקלי אל פלי", 'לא הורק הפלי' אין פתיב פאן, אלא לא הורק היין מקלי אל פלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן (יחזקאל כח) "והריקו חרבותם על-פני חכמתך" דחירם. תורישמו • לשון רישות ודלות, כמו (שמואל א ב) "מוריש ומעשיר". אבן עזרא

(א) נשפת ברוחך בפסמו ים צללו בעופרת במים אדירים: יארמך במימך חפא עליהן ימא אשתקעו פאברא במין מקיפין: כ"י נשפת • לשון הפחה, וכן (ישעיה ט) "וגם נשף בהם". צללו • אשתקעו ועמקו לשון מצולה. בעופרת • אבר פלו"ס בלע"ז. אבן עזרא

(יא) מירכמכה באלם יהוה מי פמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא: יא לית בר מנך דאת הוא אלהא יי לית אלא את אדיר בקודשא דחל תשבחו עבד פרישן:

כ"י באלים • ברוקים, כמו (יחזקאל יז) "ואת אילי הארץ לקח", (תהלים כב) "אילותי לעזרתי חושה". נורא תהלת: יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, כמו שכתוב: "לך דמיה תהלה". אבן עזרא

(יב) נטית ימינך תבלעמו ארץ: יב ארמך ימינך בלעתנון ארעא:

כ"י נטית ימינך • כשקדוש ברוך הוא נוטה ידו, הרשעים פלים ונופלים, לפי שהפל נתון בידו, ונופלים בהטייתה. וכן הוא אומר: (ישעיה לא) "וה' יטה ידו וכשל עזור ונפל עזור". משל לכלי זכוכית הנתונים ביד אדם: מטטה ידו מעט והן נופלים ומשתברין. תבלעמו ארץ • מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו: "ה' הצדיק". אבן עזרא

(יג) נחית בחסדך עם-זו גאלת גהלת בעונך אלינו קרשך: יג דברהי בטבותך עמא דנו דפרקתא סובריה בתקפך לדירא דרדשך:

כ"י גהלת • לשון מנהל, ואינקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ט אמר אויב. הוא פרעה, ומלת תמלאמו קשה. ורבי מרינוס אומר, תהיה מלאה נפשי מהם לקחת כל ממונם. בנך, בני יצאני. והטעם דבק עם אחקל שלל. ואחרים אומרים: מגזרת אשר מלאו לבו. ואחר בן אורישם: תורישמו ידי. תשמידם. וכן ואם לא תורישו: י נשפת ברוחך. מגזרת נשף. כי בנשף הבאת רוח שהטביע אותם: צללו. מגזרת מצולות. כמו לקול צללו שפתי. ובמים אדירים, דבק עם צללו. כאלו אמר צללו במים אדירים בעופרת. ועופרת מגזרת עפר, פי הששה מיני מתכות, אם יושמו תחת הארץ, יחסר כל אחד מהם דבר ידוע בשנים ידועות. ולעולם העופרת תוסיף: יא באלם ה'. הם מלאכי מעלה הקדושים, ובני אלים הם הפוכבים. ועוד אפרש זה בפרשת פי תשא: נאדר בקדש. הוא פסא הפכוד. וטעם נורא תהלות כי כל המהללים יראים הם להלל שמו, כי מי ישמיע כל תהלתו. והם תיבים להלל שמו, כי הוא לבדו עושה פלא: יב נטית ימינך. מהו הפלא, כי שמך עליון בעליונים, ומשם נטית ימינך ובלעה הארץ,

שהיא למטה מפל השפלים, את האויב. והנה בדרך משל כי ברגע אחד הגיעה ימינך שהוא למעלה משמי השמים אל תחת הים. וטעם ימינך, כהך: יג נחית בחסדך. אמר נחית לשון עבר תחת עתיד, כמשפט הנבואות. וטעם בחסדך, על עמודי הענן והאש, כי הוא המנחה אותם. או זה רמז לאשר נחם עד עתה: גהלת. כמו אתנהלה לאשי: בעונך. ולא בעוזם: אל נורא קדשך. הוא הר סיני, ששם שכן הפכוד. וכן פתוב ואביא אתכם אלי:

(ד) שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֻגְזוּן חֵיל אַחֲזוּ יִשְׁבֵי פִלְשֶׁת: **יְדִ שְׁמְעוּ עַמְמֵיָא וְנַעְזוּ דְחֵלָא אַחְדָתְנִין דְהִוּוּ יַחְבִין בְּפִלְשֶׁת:**

רש"י: יְרֻגְזוּן • מִתְרַגְזִין. יִשְׁבֵי פִלְשֶׁת • מִפְּנֵי שֶׁהֲרִגוּ אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שֶׁמָהְרוּ אֶת הַקֶּץ וְיָצְאוּ בְחֻזְקָה בַּמִּפְרָשׁ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים, וְהֲרִגוּם אֲנָשֵי גֵת. **אבן עזרא**

(טו) אִזּוּ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחֲזֻמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן:

טו כִּכְן אֲתַבְהִילוּ בְרַבְרֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אַחְדָתְנִין רְתִיתָא אֲתַבְרוּ כָּל דְהִוּוּ יַחְבִין בְּכַנְעַן:

רש"י: אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב • (מכילתא) וְהֵלֵא לֹא הִיָּה לָהֶם לֵירֵא כְלוּם שֶׁהָרִי לֹא עָלִיהֶם הוֹלְכִים? אֵלָּא מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת, שֶׁהָיוּ מִתְאֻנְנִים וּמִצְטַעְרִים עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. נִמְגּוּ • נִמְסוּ, כְּמוֹ (תהלים עה) "בְּרַבְכִּיבִים תִּמְאֲגַגְנָה". אָמְרוּ: 'עָלִינוּ הֵם בָּאִים לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֵשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 92)

עלינו הם גאים . . לירש את ארצנו (רש"י טו, טז)

נִרְאָה, שְׁלִישֵׁי יְשִׁבֵי כְנָעַן נֹדַע שֶׁהִקְבִּ"ה הִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם שֶׁיִּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ. וְרָאָה רִש"י וְיִשְׁלַח (לד, ל): "מִסְרַת הַיְתָה בְּיַד כְּנַעֲנִים שִׁיפְלוּ בְּיַד בְּנֵי יַעֲקֹב, אֵלָּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלַת אֶת הָאָרֶץ". וְלַהֲעִיר מִרִש"י נח (ט, כו): "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם, שֶׁעֲתִיד לְשַׁמֵּר הַבְּטָחְתּוֹ לְזַרְעוֹ לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן". **אבן עזרא**

(יז) תִּפְּלַ עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וּפְחַד בְּגִל זְרוּעָהּ יִדְמֻוּ כְּאֹבֵן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוֹה עַד־יַעֲבֹר עִם־זוֹ קִנִּיתָ:

טו תְּפִיל עֲלֵיהוֹן אֵימָתָא וְדַחֲלָתָא בְּסִגֵי תְקַפְדָּךְ? שְׁתַּקִּין כְּאֹבֵנָא עַד דְיַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ וְתִ אֲרֻנָּא עַד דְיַעֲבֹר עִמָּךְ דִּנְן דִּי פְרַקְתָּא יְתִ יְרַדְנָא:

רש"י: תִּפְּלַ עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ • (מכילתא) עַל הַרְחֻקִים. וּפְחַד • עַל

הַקְּרוֹבִים, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ב) "כִּי שִׁמְעֵנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ יְגוֹ". עַד יַעֲבֹר עַד יַעֲבֹר • כְּתַרְגוּמוֹ. קִנִּיתָ • חִבְבָתְךָ מִשָּׂאֵר אַמּוֹת כַּחפֶּץ הַקְּנוֹי בְּדַמִּים יְקָרִים שֶׁחִבִּיב עַל הָאָדָם. **אבן עזרא**

(יח) תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְהַר נַחֲלַתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָ יְהוֹה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנֵנוּ יְדִידָךְ:

יז תְּעַלְמוּן וְתִשְׁרִינוּן בְּטוֹרָא דְאַחֲסַנְתְּךָ אֲתֵר לְבֵית שְׁכִנְתְּךָ אֲתַקְנָתָא יְיָ מִקְדָּשָׁא יְיָ אֲתַקְנֵיהּ יְדִידָךְ:

רש"י: תִּבְאֲמוּ • נִתְנַבְּא מִשָּׂה שְׁלֹא יִכְנַס לְאָרֶץ, לְכַף לֹא נֶאֱמַר 'תִּבְיָאֲנוּ'. (נִרְאָה שֶׁצָּרִיף לומר שְׁלֹא יִכְנַסוּ לְאָרֶץ וְכוּ' וְהָכִי אֵימָא בְּהִדְיָא פְרַק 'יש נוחלין' דף קי"ט ובמכילתא: 'הַבְּנִים יִכְנַסוּ וְלֹא הָאֲבוֹת' אִף שְׁלֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת מְרַגְלִים עַדִּין, מִכָּל מְקוֹם, נִבָּא וְלֹא יָדַע מַה נִּבָּא. מֵהֲרַש"ל). מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ • מִקְדָּשׁ שֶׁל מִטָּה מִכּוֹן כְּנַגַּד כְּסֵא שֶׁל מַעֲלָה אֲשֶׁר פַּעֲלָתָ. מִקְדָּשׁ • הַטַּעַם עָלָיו זָקַף גְּדוּל, לְהַפְרִידוֹ מִתַּבַּת הַשָּׁם שֶׁלְאַחֲרָיו, הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר "כּוֹנְנוּ יְדִידָךְ", ה'. חִבִּיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהַעוֹלָם נִבְרָא בְּיַד אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה מט) "אִף יְדִי יִסְדָּה אֶרֶץ", וּמִקְדָּשׁ בְּשֵׁתֵי יָדַים, וְאֵימָתִי יִבְנֶה בְּשֵׁתֵי יָדַים? בְּזִמְן שֶׁ"ה' יִמְלֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד", לְעַתִּיד לְבֹא שֶׁכָּל הַמְּלוּכָה שָׁלוֹ. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

יְדִ שְׁמְעוּ עַמִּים. שֶׁהֵם סְבִיבוֹתֵיהֶם. גַּם יַעֲבֹרוּ עֲלֵיהֶם: חֵיל אַחֲזוּ יִשְׁבֵי פִלְשֶׁת. יִשְׁבֵי אֶרֶץ פִּלְשֶׁת. כִּי יִשְׁבֵי לְאוֹת עַל זֶה:

טו אֵילֵי. בְּיַד, כְּמוֹ כְּבָשִׂים. כִּי הַשָּׂרִים כְּדוּמָתָם בְּצֵאֵן. וְהָיָה פְּלִשְׁתִּים וְאֲדוֹם וּמוֹאָב לֹא נִלְחְמוּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר: נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן. בְּעַבְרוֹ הַשְּׂמוּעוֹת, כְּדָרְךָ וּנְשִׁמַע וַיִּמַּס לְכַבְּנוֹ. גַּם יִשְׁבֵי כְנָעַן, כְּדָרְךָ וּנְשִׁמַע טז תִּפְּלוּ עֲלֵיהֶם. שֶׁב אֵל אֲדוֹם וְאֵל מוֹאָב, אִף־עַל־פִּי שֶׁהַזִּפְּיִר לְמַעֲלָה כְנָעַן. וְכַמְהוּ, בְּעַמּוּד עֵנָן יִדְבֹר עֲלֵיהֶם, כְּאֲשֶׁר פִּרְשֵׁתִי. וַיִּשָּׂם

דְּמִי מִלְחָמָה בְּשָׁלוֹם. שֶׁב אֵל אֲבִנָּר לְכַדּוֹ. אֵת אֲבִימֶלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁתוֹ וְאֲמָהוּתָיו וְנָלְדוּ, שֶׁב אֵל אֲשֶׁתוֹ וְאֲמָהוּתָיו. וְכָל זֶה בְּעַבְרוֹ עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה', שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם לִפְנֵי בּוֹאֵם אֵל אֶרֶץ כְּנָעַן: וְאִמְרוּ עַד יַעֲבֹר. פְּעֻמִּים, כִּי סָבְבוּ אֶת הַר שְׁעִיר יָמִים רַבִּים. וְטַעַם קִנִּיתָ. שֶׁהָיוּ עֹבְדִים לַמִּצְרִים, וְאֲתָהּ קִנִּיתָ אוֹתָם לְהֵיחֹתָם לְךָ לְעֹבְדִים:

יז תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ. תְּפִלָּה שֶׁיַּעֲמְדוּ שָׁם הַרְבֵּה, וְלֹא יִגְלוּ. כְּדָרְךָ, בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁתְּלֵנוּ: בְּהַר. כְּמוֹ הַהָר הַשּׁוֹב הַזֶּה וְהַלְכָנוּן. או רְמֵז לְהַר הַמְּוֹרִיָּה, עַל כֵּן כְּתוּב אַחֲרָיו

מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָ ה'. וְטַעַם פַּעֲלָתָ ה'. שְׂאֵתָה כּוֹנְנָתָה מִקְדָּם מִכּוֹן לָךְ. כִּי הַמְּקוֹם הַנּוֹכַח הוּא כְּנַגַּד הַמְּקוֹם הַנִּכְבָּד מִהַעֲלִיּוֹן. כִּי מְקוּמוֹת הָאָרֶץ מִשְׁתַּנִּים כְּנַגַּד הַנוֹכַח הַעוֹמֵד עַל רֹאשָׁם. וְתַכְמִי הַמְּנֻלּוֹת יִבְיֵנוּ זֶה. וּמִלַּת מִקְדָּשׁ, כְּמוֹ מִקְדָּשׁ. וְכַמּוֹהוּ, הַשְּׂבִיב מִשְׁהָרוֹ. כִּי הַדָּגֵשׁ בְּשֵׁי"ת נוֹסֵף, כְּדָגֵשׁ קוּ"ף מִקְדָּשׁ. וּבְעַבְרוֹ שֶׁהָיָה בְּקוּ"ף שְׁנוֹא נַע, נִרְפָּה הַדְּלָ"ת. כִּי אֵין מְנַהֵג בְּכָל הַמִּקְרָא דָּגֵשׁ אַחַר שְׁנוֹא נַע, חוּץ מִגְזֵרַת שְׂמִימִים. וְיִכְבֵּר הַזִּכְרֹתֵי דְקָדוּקוֹ. וְהָיָה כּוֹנְנָה יְדִידָךְ. כְּמוֹ פַּעֲלָתָ, כִּי הַטַּעַם כְּפוּל:

שיעור יומי ליום רביעי י"ב שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת בשלח
עג
(יח) יהוה | ימלך לעולם ועד:

כ"י לעולם ועד • לשון עולמית הוא, והני"ו בו יסוד, לפיכך, היא פתחה, אכל (ירמיה כט) "ואנכי היודע ועד" שהני"ו בו שמוש, קמוצה היא. אבן עזרא

(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם אתמי הים ובני ישראל הלכו בניבשה בתוך הים:

כ"י בא סוס פרעה • באשור בא. אבן עזרא

(כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן אתהתף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלות:

כ"י ותקח מרים הנביאה • היכן נתנבאה? כשהיתה אחות אהרן, קדם שנולד משה, אמרה: "עתידה אמי שתלד בן וכו'", כדאיתא בסוטה (דף י"ב). דבר אחר: "אחות אהרן", לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו. את התף • כלי של מיני זמר. בתפים ובמחלות • מבטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים, והוציאו תפים ממצרים.

(כא) ותען להם מרים שירו ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

כ"י ותען להם מרים • משה אמר שירה לאנשים: הוא אומר והם ענין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא).

(כב) ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים:

כ"י ויסע משה • (מכילתא) הסיען בעל כרחם, שעטרו מצרים את סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות (מכילתא) והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה בזה הים מבזת מצרים, שנאמר תורי זהב נעשה לך עם נקודות הפסף". לפיכך הצרף להסיען בעל כרחם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 77 – מתוך לקראת שבת)

הטעם שהיה צריך להשיע' את בני ישראל

ויסע משה את ישראל מים סוף

ויסע משה – הסיען בעל כרחם, שעטרו מצרים את סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה בזה הים מבזת מצרים, שנאמר תורי זהב נעשה לך עם נקודות הפסף, לפיכך הצרף להסיען בעל כרחם. (טו, כב. ובפרש"י)

וצריו באור: בני ישראל ידעו ש"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הנהר הזה", שמקריעת ים-סוף באים למתן תורה, עד שמרב תשוקתם ספרו את המים שעד מ"ת, ואיך יכול להיות שבזת הים תפסוה מקום אצלם יותר מההליכה למתן תורה?

ויש לומר: בגאלת מצרים היה צווי מה' "ונצלתם את מצרים", שבו"ג היו צריכים לרוקן את מצרים מפספם וזהבם, ולפ"ז, בשעה שהיהודים ראו בים סוף שיש למצרים עוד כסף וזהב, ממילא הבינו שהם מחיבים להתעסק בבזת הים מצד הצווי של "ונצלתם את מצרים".

אבן עזרא על התורה

יח ה' ימלוך. באשור יבנה בית המקדש לשמו, אז תראה מלכותו בארץ. וטעם עולם ועד, על דרך קצרה, כי הוא לעולם ועד עולם, ואל תתמה בעבור מלת עד שאינה סמוכה, כי הנה כתוב שוכן עד וקדוש שמו. ומשפט לשון הקדש, בהיות התנועה באות הבא אחר וי", יפתחוהו, כמו שור וקבש ועז. ועבור זה נפתח ועד. והנה אמר ואכל מכל. ובסוף הפסוק הנחש השיאני ואוכל. על כן אמרו, לעולם ועד: יט כי בא סוס פרעה. לפי דעתי, גם זה הפסוק מהשיר, להזכיר הפלא שעשה בתוך פלא באשור פרשתי. ומלת עליהם. שבה אל סוס פרעה ברכבו ובפרשיו. גם פרעה עמהם. כי כן כתוב, אמר אויב שהוא פרעה, ואתריו תבלעמו ארץ. וכתוב מפרש, ונער פרעה וחילו בים סוף:

ואע"פ שידעו שב'הוציאך את העם גו' תעבדון על ה'הר הזה' הוא צווי ה', בכ"ז חשבו שיש להמתין עד שיסימו את מצות "ונצלתיכם", ובפרט שמצות "ונצלתיכם" היא מצוה עוברת, ומצות תלמוד תורה (מ"ת) נדחית מפניה. והגם שנצטוו ע"י משה להפסיק בגזת הים, וא"כ הרי"ז הוכחה שעל פי רצון ה' יש להפסיק בזה, ולהתקדם לעבר מ"ת, בכ"ז ה'ה זה בעל פרוח, פי לפי הבנתם (בתורה) מצות ת"ת נדחית מפניה וכנ"ל. **אבן עזרא**

כג ויבאו מרתה ולא יכלו לשאת מים למרה ולא יכילו למשתי מים
מרה ארי מרירין אנון על פן קרא שמה
מרה:

כ"ג ויבאו מרתה • כמו למרה, ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א שהיא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (ישעיה כז) "חמה אין לי", (אסתר א) "ותמתו בערה בו". הרי ה"א של שרש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל ה"א הנוספת. וכן "עבד ואמה", (בראשית ל) "הנה אמתי בלעה". "לנפש תיה", (איוב לג) "וזהמתו חיתו לחם". "בין הרמה", "ותשובתו הרמתה". **אבן עזרא**

כד וילגו העם על משה לאמר מה נשנתה:
נשתי:

כ"ד וילגו • לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא: "ואתרעמו", וכן דרף לשון תלונה להסב הדבור אל האדם: מתלונן, מתרועע, ולא אמר: לונן, רועע, וכן יאמר הלועז: דקומפ"ל ישנ"ק שי"י מוסב הדבור אליו באמרו שי"י. **אבן עזרא**

כה ויצעק אליהוהו ויורהו יהוה עץ וישלך אליהמים
וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו:

כ"ה ויצעק אליהוהו ויורהו יהוה עץ וישלך אליהמים • שבת ופרה אדמה ודיגין (סנהדרין מ). ושם נסהו • לעם, וראה קשי צרפן שלא נמלכו במשה בלשון פה: בקש עלינו רחמים שיהיה לנו מים לשותה, אלא נתלוננו. **אבן עזרא**

כו ויאמר אם שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהוה רפאך:

אבן עזרא על התורה

כג על פן קרא שמה. הקורא. כמו אשר לקדה אותה ללוי:
כד וילגו. מבגין נפעל. כמו ויכוננו, מן נכוננו. מהפעלים השגניים או מעלומי הער"ן. ואלו הנה מפעלי הנ"ן, הנה על משקל ויגשו:
כה ויצעק. זה העץ לא ידענו מה הנה, רק דבר פלא הנה. ואלו היו המים עומדים, היינו אומרים דרף רפואה הנה. ונכון הוא מה שאמרו ד"ל: שם שם לו. השם לישראל: חק ומשפט. ליסר אותם וללמדם. ושם ושם נסהו על דרף פי מנסה ה' אליהם אתכם לדעת הישכם אוהבים. וככה, ויענך וינרעך. ולמען נסותך להיטיבך באחריתך, להיטיב הסובלים שלא הלינו על משה:

דומים לעננים. ועוד אפשר למה חג הסוכות בחדש השביעי. וכאשר נעשה המשכן, נרד השם בעמוד ענן עליו, פי בן פתוב, ואש תהיה לילה בו. ובנסע הענן יסעו בני ישראל. ובעבור זה פתוב ובעמוד ענן אתה הולך לפניכם יומם. והנה שנים עמודים הם שמתחלפין על המשכן. ואם קבלה היא ששבעה ענני כבוד היו, נניח סגרתנו ונסמך על הקבלה: אל מדבר שור. הוא מדבר איתם בעצמו. אולי שתי ערים היו במדבר שנקראו כן. או יש למדבר שני שמות. והעד, שאמר וילכו שלשת ימים במדבר, הוא מדבר שור. על פן בהודעו, נפתח ב"ת במדבר: ולא מצאו מים ויבאו מרתה. וכתוב ויסעו מים סוף. כמו ויסע משה את ישראל מים סוף. וילכו דרף שלשת ימים במדבר איתם ויחננו במרה:

כב ויסע. לפי דעתו, פי עמוד הענן שהיה הולך לפניכם בצאתם ממצרים, ועמוד האש ככה לילה ללכת יומם ולילה. ואחר ששבע פרעה וחיילו, אין להם פחד, ולא יסעו בלילה. והנה לא תמצא בפרשת בעליותך שבלילה נסעו. והנה הסיעם משה על פי השם, ואינם רק ששה מסעות עד הר סיני. והם פחותים מארבעים יום, והאזיר טוב, לא לח ולא קר. ומי שאין לו אהל, יוכל לעמוד באזיר ולא יזיקנו. ובבואם אל מדבר סיני, עשו פלם סכות פי שם עמדו כמו שנה. ומשה הודיעם כי שם יתעבדו עד שיעשו המשכן. פי בעבור זה הוציאו עצי שטים ממצרים, כאשר אפשר. ולהיות זכר לסכות שעשו שם, הנה חג הסכות. פי הפתוב אמר, פי בסכות הושבתי את בני ישראל, ואיך ישובו בעננים, כי הסכות אינם

י"ג א"ם שמוע תשמע • זו קבלה שיקבלו עליהם. תעשה • היא עשיה. והאזנת • תטה אזנים לדקדק בהם. כל-חקיו • דברים שאינן אלא גזרת מלך בלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם: 'מה אסור באלו, למה נאסרו?' כגון: לבישת פלאים, ואכילת חזיר, ופרה אדמה וכיוצא בהם. לא אשים עליך • ואם אשים הרי הוא כלא הושמה "כי אני ה' רופאך", זהו מדרשו (מכילתא). ולפי פשוטו: "כי אני ה' רופאך", ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם: אל תאכל דברים שמתזירים אותך לידי חלי, וזהו ארון מצות. וכן הוא אומר (משלי א) "רפאות תהי לשרך". אבן עזרא

◆ יום חמישי י"ג שבט ◆

(כו) ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם על-המים:

י"ג א"ם שתים עשרה עינת מים • כנגד י"ב שבטים נודמנו להם. ושבעים תמרים • כנגד שבעים זקנים. אבן עזרא

טז (א) ויסעו מאילם ויבאו כל-עדת בני-ישראל אל-מדבר-סין אשר בין-אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים:

י"ג א"ם בחמשה עשר יום • נתפרש היום של חנה זו, לפי שבו ביום פלטה החרה שהוציאו ממצרים, והוצרכו למן. למדנו, שאכלו משירי הבצק, (גירסת רא"ם משוירי המצה) – ששים ואחת סעדות, וירד להם מן בט"ז באדר, ויום א' בשבת ה'ה, כדאיתא במסכת שבת (דף פו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 87)

וירד להם מן בששה עשר באדר, ויום אחד בשבת ה'ה (רש"י טז, א)

הקשו המפרשים, שלפי זה נמצא שביאתם למדבר סין, בט"ו באדר, היתה ביום השבת, הנינו שנסעו אז בשבת. וגש לומר, שגדרך הפשט לא נצטוו על שמירת שבת בשלמותה עד מתן תורה. וכפי שמוכן מפרוש רש"י לעיל (טו, כה), שבמרה קבלו בני ישראל פרושיות של תורה (שבת, פרה אדמה ודינו) שיתעסקו בהן, והנינו שילמדו פרושת שבת, אף עדין לא נצטוו לקיים מצוה זו בפועל. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

א ויסעו. אמר הגאון רב סעדיה, כי טעם להזכיר בחמשה עשר לחדש השני, להודיע כי יום חמישי בשבוע יצאו ישראל ממצרים. והנה יום ראשון לחדש ניסן היה יום חמישי. ואייר יום ששי ושבת. והנה ביום השבת באו אל מדבר סין, והתרעמו בתנוותם. ואמר להם משה כי בערב תאכלו פטר ובבקר ירד המן. והנה ראוי להיותו יום ראשון, בעבור שאמר והנה ביום הששי, כי הנה יום ששי, והנה ששי לירידת המן. ומה שאמר הגאון, נקבלהו בעבור הקבלה, ולא בעבור פרושו. כי מי הגיד לו כי מקתרת בוואם אל מדבר סין, ירד המן. אולי עמדו שם ארבעה ימים או יותר. והחל המן לרדת ביום א', כי מיזם רדתו נחל לספור. כי כל האמות סומכין על ישראל במספר הזה. והנה הערלים קראו שמות ימות השבוע על שמות המשרתים. ויום שבת לא כן. וכלשון ערבי קראו חמשה ימים על דרך המספר, ויום ששי אלגומ"ע על שם חבירים.

המרים, שבו מתוקים. והנה השם עשה הדבר והפכו, על כן יש לה להשמר שלא תמר בו, ולא תאב אתו כי הוא ייטיב לך: כו ויבאו. אמר הגאון, שבעים מיני תמרים היו. ואחרים הוסיפו לכל שבט ושבת. ואחרים אמרו, לכל איש ואיש. ואין צורך לדברים האלה, כי המעונות שהיו י"ב, ושבעים תמרים, לא נבראו עתה בשביל ישראל. ואין זה זמן בשול תמרים. ולפי דעתי, כי ישראל לא ישבו במרה רק יום אחד. והתעכבו באילים כמו כ' יום. על כן אמר הכתוב, ויחנו שם על המים. על כן אמר בפסוק הבא אחריו, כי בחמשה עשר יום לחדש השני נסעו מאילים. והנה בט"ו ימים תנו בוד' מקומות, ואלה הם: מדבר סיני. ודפקה. ואלוש ורפידים. כי תחלת החדש השלישי באו מדבר סיני. והזכיר התמרים להודיע כי המים מתוקים, הפך מי מרה, כי התמרים לא יצליחו בארץ שמימיה קרים:

כו ויאמר אם שמוע תשמע. כבר הזכרתי כי כל שמיעה שאתריה למ"ד או ב"ית. אין פירושה לשמוע הדבר. רק להבין טעם הענין הנושא הדבר. והנה זו השמיעה שביני מה מצוה לעשות: והלשון בעיניו תעשה. אלו מצות עשה: והאזנת למצותיו. מצות לא תעשה, להחבונן מה הם: ושמתם כל חקיו. שלא יעבור עליהם, כמו ולא תלכו בחקות הגוי. וחקת השם שלא יעשו כמעשיהם: וטעם כל המעלה. יש לה לזכור כי בענין ראית המעלה והנעצם והמכות אשר שמתם במצרים, בעבור שמרדו בו. ואם אתה תשמור חקי, תמלט מהם שלא אעשה לך באשר עשיתי להם. ועוד, כי אני ה' אהיה רופאך מכל מחלה שגורתי להיותה על הארץ. אין לה צורך לרופא. באשר רפאתי המים המרים, שאין יכלת ברופאים לרפאם. והנה דבר מרה, הפך המכה הראשונה. כי מימי היאור היו מתקיים, ולא יכלו לשתות מהם. וכאן המים

(ב) וַיִּלְלוּנוּ כָּל־עַדְתַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:
מִשָּׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:
בְּמִדְבָּר:

כ"ג – וַיִּלְלוּנוּ • לְפִי שְׁפָלָה הַלְחָם • אבן עזרא

ג וַיֹּאמְרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹי דְמִיתָנָא קָדָם
וְ בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם פִּד הוּינָא יִתְבִּין עַל
דְּרִידִי בְּסִרָא פִּד הוּינָא אַכְלִין לַחֲמָא וְשִׁבְעִין
אַרְי אִפְקִיתוּן יִתְנָא לְמִדְבָּרָא הַדִּין לְקַטְלָא
יֵת כָּל קְהֵלָא הַדִּין בְּכַפְּנָא:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיִּיתָן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה
בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכַלְנוּ לֶחֶם
לְשֹׁבַע בִּיהוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־
כָּל־הַקְּהָל הַזֶּה בְּרַעַב:

כ"ד – מי יתן מותנו • שנמות, ואינו שם דְּבַר כְּמוֹ מוֹתָנוּ (בְּחֹלֶם), אֲלָא כְּמוֹ: עֲשׂוֹתָנוּ, חֲנוּתָנוּ, שׁוֹבְנוּ, לַעֲשׂוֹת
אַנְחָנוּ, לַחֲנוּת אַנְחָנוּ, לְמוֹת אַנְחָנוּ. וְתַרְגוּמוֹ: "לֹי דְמִיתָנָא", כְּמוֹ לוֹ מִתְנָה, הַלְוֵי וְהִינּוּ מֵתִים.

ד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָּה מַחִית לְכוֹן
לְחַמָּא מִן שְׂמִיָּא וּיְפָקוּן עֲמָא וְיִלְקֻטוּן
פְתָגָם יוֹם בְּיוֹמָה בְּדִיל דְאַנְסוּנוּן הִיִּכְחוּן
בְּאוֹרֵיתִי אִם לֹא:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִנִי מִמַּטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן
הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקָטוּ דְבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנִסְנוּ
הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם־לֹא:

כ"ה – דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ • צַרְף אַכִּילַת יוֹם יִלְקָטוּ בְּיוֹמוֹ, וְלֹא יִלְקָטוּ הַיּוֹם לְצַרְף מָחָר (מְכִילַתָא). לְמַעַן אֲנִסְנוּ הַיֵּלֶךְ
בְּתוֹרַתִי • אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בּוֹ – שְׁלֹא יוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשִׁבְתַּת לְלָקֵט. אבן עזרא

ה וַיְהִי בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנּוּן יֵת דְּזִינְתוּן
וַיְהִי עַל חַד תְּרִין עַל דְּיִלְקֻטוּן יוֹם יוֹם:

(ה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֵׁר־יִבְיִאוּ וַהֲיָה מִשְׁנֵה
עַל אֲשֵׁר־יִלְקָטוּ יוֹם יוֹם:

כ"ו – וַהֲיָה מִשְׁנֵה • לַיּוֹם וְלַמָּחָר. מִשְׁנֵה • עַל שֶׁהָיוּ רְגִילִים לְלָקֵט יוֹם־יוֹם שֶׁל שְׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ. וַאֲמַר אֲנִי:
"אֲשֵׁר יִבְיִאוּ וַהֲיָה מִשְׁנֵה", לְאַחַר שֶׁיִּבְיִאוּ יִמְצְאוּ מִשְׁנֵה בְּמִדְיָה עַל אֲשֵׁר יִלְקָטוּ וַיִּמְדוּ יוֹם־יוֹם, וְזֶהוּ: "לְקָטוּ לֶחֶם
מִשְׁנֵה", בְּלִקְיֻטְתוֹ הָיָה נִמְצָא לֶחֶם מִשְׁנֵה, וְזֶהוּ: "עַל כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים", נֹתֵן לָכֶם בְּרַכָּה
בְּבִית לְמִלְאוֹת הַעֶמֶר פְּעֻמִּים, לְלֶחֶם יוֹמִים. אבן עזרא

ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּרַמְשָׁא וְתַדְעוּן אַרְי יְיָ אִפְיִק יִתְכוּן מֵאַרְעָא
דְּמַצְרַיִם:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרַב וַיְדַעְתֶּם
כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ז – עֲרַב • כְּמוֹ לְעֲרַב. וַיְדַעְתֶּם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • לְפִי שְׂאֲמַרְתֶּם לָנוּ: "כִּי הוֹצֵאתֶם אוֹתָנוּ",
תַּדְעוּ כִּי לֹא אַנְחָנוּ הַמוֹצִיאִים, אֲלָא ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם, שְׂיִגִּז לָכֶם אֶת הַשְּׁלוֹ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שְׂיִצְרַף אֵלִי כָּל יוֹם:
ה וּפִירוּשׁ מִשְׁנֵה. שְׂנֵי הַעֶמֶר לְאַחַד, כִּי כֵן
כְּתוּב:
ו וַיֹּאמֶר. טַעַם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם, בְּעִבּוֹר
שְׂאֲמַרְתֶּם כִּי הוֹצֵאתֶם אוֹתָנוּ. וְהִנֵּה שְׂנֵי אוֹתוֹת
נַעֲשֶׂה לָכֶם שְׂתַדְעוּ כִּי הוּא הוֹצִיא אֶתְכֶם.
הָאֶחָד בְּעִבּוֹר זֶה הַיּוֹם, וְשֵׁנִי לְמַחְרָתוֹ בְּבִקְרָא.
וְהַיּוֹם רְאוּי שְׂתִיָּה עֲרַב וּבִקְרָא וַיְדַעְתֶּם, כִּי
אֵינְנוּ דְבַק וּבִקְרָא עִם וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה',
כִּי בַיּוֹם עֲצָמוּ רְאוּ אֶת הַכְּבוֹד, כְּאֲשֶׁר יִפְרֹשׁ:

בְּמִדְבָּר סִין, וַיִּלְלוּנוּ כָּל עַדְתַּת יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה
וְעַל אַהֲרֹן, כִּי שְׂנִיָּהֶם הוֹצִיאֵם. וּבְמִקְרָה
הַתְּרַעַמוּ עַל הַמַּיִם, וְעַתָּה מִתְרַעַמִּים עַל הַבָּשָׂר
וְהַלְחָם, שְׂכַבְר אֲכָלוּ רוֹב מִקְנֵיהֶם, וְקָהַל גְּדוֹל
כְּמוֹהוּ לֹא יִמְצְאוּ לֶחֶם לְקָנוֹת כִּי אִם בְּיִקְרָא,
כִּי שְׁלִשִׁים יוֹם הָיָה לָהֶם מִיּוֹם צֵאתָם:
ד הַנִּנִּי מִמַּטִּיר. כְּמוֹת מִטְר הַיּוֹרֵד מֵהַשָּׁמַיִם.
וּמִלַּת לֶחֶם מֵאֲכָל תִּמְצָא עַל הַלְחָם כְּמִשְׁמַעוּ.
גַּם עַל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ לֶחֶם אִשָּׁה. גַּם עַל הַפָּרִי,
כְּמוֹ נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ: וְטַעַם אֲנִסְנוּ.

כִּי הוּא לָהֶם הַיּוֹם הַנִּכְבָּד בְּשָׁבוּעַ. יוֹם שִׁבְתַּת
קָרְאוּ אוֹתוֹ סִבְיָת, כִּי הַש' וְהַס' מִתְחַלְּפִים
בְּכַתְיָבָתָם. וְאַלְה מִיִּשְׂרָאֵל לְמַדּוּ. כִּי הִנֵּה אֲנָשִׁי
הוֹדוּ שְׂאִינָם מוֹדִים כְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, תַּחֲלַת
יְמֵי הַשָּׁבוּעַ לָהֶם יוֹם ד'. בְּעִבּוֹר כִּי מוֹכַב
הַיּוֹם הוּא מוֹכַב חֲמָה, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹטוֹן עֲלֵיהֶם
כְּפִי דְבַרְיָהֶם:
ב וַיִּלְלוּנוּ. בְּמִי מָרָה הַלִּינוּ עַל מֹשֶׁה לְכַדּוֹ, כִּי
הוּא לְכַדּוֹ הַסִּיעֵם. וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא הַתְרַעַמוּ
רַק קִצְתָם. עַל כֵּן כְּתוּב וַיִּלְלוּנוּ הָעָם. וְעַתָּה

(ו) וּבִקֶּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוּ אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם
עַל־יְהוָה וְנַחְנוּ מָה כִּי תִלְיִנוּ עֲלֵינוּ:

ה"י • וּבִקֶּר וּרְאִיתֶם • לא על הכבוד שְׁנֹאֲמַר: "וְהִנֵּה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינַי" נֹאֲמַר, אֵלֶּא כִּף אָמַר לָהֶם: "עָרַב וַיִּדְעֶתֶם כִּי הִיכַל־תִּבְדּוּ לַתַּן תִּפְעוּלְכֶם וּבִשְׂרִי יִתֵּן, אֲפִי לֹא בְּפָנִים מְאִירוֹת יִתְנַהֵל לָכֶם כִּי שְׁלֹא כַּהֲגֵן שְׁאַלְתֶּם אוֹתוֹ וּמִכֶּרֶס מְלֶאֶךָ. וְהִלַּחֶם שִׁשְׁאַלְתֶּם לְצַרְךָ, בִּירִידְתּוֹ לְבַקֵּר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אוֹר פָּנָיו, שִׁיּוֹרִידְהוּ לָכֶם דְּרָךְ חִבְהָ, בְּבַקֵּר - שִׁישׁ שְׁהוֹת לְהִכִּינוּ, וְטַל מִלְּמַעְלָה וְטַל מִלְּמַטָּה כְּמִנְחָה בְּקוֹפְסָא. אֶת תְּלֹנְתֵיכֶם עַל ה' • כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה'. וְנַחְנוּ מָה • מָה אֲנַחְנוּ חֲשׂוֹבִין? כִּי תִלְיִנוּ עֲלֵינוּ • שְׁתַּרְעִימוּ עֲלֵינוּ אֶת הַכֹּל, אֶת בְּגִיכֶם וּנְשִׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעָרַב רַב. וְעַל כְּרַחֲמֵי אֲנִי זְקִיק לְפָרֵשׁ תִּלְיִנוּ בְּלִשׁוֹן תִּפְעִילוּ - מִפְּנֵי דְגִשְׁוֹת וּקְרִיבֹת, שְׁאַלּוּ הִיָּה רַפָּה הִיִּיתִי מִפְּרָשׁוֹ בְּלִשׁוֹן תִּפְעִילוּ, כְּמוֹ (לְקַמּוּ) (י) "וַיִּלֶּן הָעַם עַל מֹשֶׁה", אוֹ אִם הִיָּה דְגוּשׁ וְאֵין בּוֹ יו"ד וְנִקְרָא 'תְּלֹנְנוּ', הִיִּיתִי מִפְּרָשׁוֹ לְשׁוֹן 'תְּתֹלְנוּנִי'. עַכְשָׁו, הוּא מְשַׁמַּע תִּלְיִנוּ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ בְּמִרְגָּלִים: (בְּמִדְבַר יד) "וַיִּלְיִנוּ עֲלֵינוּ אֶת כָּל הָעֵדָה". אֲבֵן עוֹרֵא

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעָרַב בְּשֶׁר לֹאֲכַל וְלַחֵם
בְּבַקֵּר לְשִׁבְעַת שְׁמַע יְהוָה אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
מְלִינִים עֲלָיו וְנַחְנוּ מָה לֹא־עֲלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:

ה"י • בְּשֶׁר לֹאֲכַל • וְלֹא לְשִׁבְעַת. לְמַדָּה תּוֹרָה דְּרָךְ אֶרֶץ: שְׁאֵין אוֹכְלִין בְּשֶׁר לְשִׁבְעַת. וּמָה רָאָה לְהוֹרִיד לָחֵם בְּבַקֵּר וּבְשֶׁר בְּעָרַב? לְפִי שֶׁהִלַּחֶם שְׁאַלּוּ כַּהֲגֵן, שְׁאֵי אֲפֶשֶׁר לוֹ לֶאֱדָם בְּלֹא לַחֵם, אֲבָל בְּשֶׁר שְׁאַלּוּ שְׁלֹא כַּהֲגֵן, שֶׁהִרְבֵּה בְּהִמּוֹת הָיוּ לָהֶם. וְעוֹד, שֶׁהָיָה אֲפֶשֶׁר לָהֶם בְּלֹא בְשֶׁר. לְפִיכֵף נִתֵּן לָהֶם בְּשַׁעַת טַרַח שְׁלֹא כַּהֲגֵן. אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִים עֲלָיו • אֶת הָאַחֲרִים, הַשׁוֹמְעִים אֶתְכֶם מִתְּלוֹנְנִים. אֲבֵן עוֹרֵא

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אֱמַר אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלֹנְתֵיכֶם:

ה"י • קִרְבוּ • לְמִקּוֹם שֶׁהָעֵנָן יֵרֵד. אֲבֵן עוֹרֵא

(י) וַיְהִי כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־
הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינָיו: אֲבֵן עוֹרֵא

♦ יום שישי י"ד שבט ♦

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: אֲבֵן עוֹרֵא

(יב) שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנְתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין
הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בְשֶׁר וּבְבַקֵּר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֵם וַיִּדְעֹתֶם כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אֲבֵן עוֹרֵא

יא וּמְלִיל יי עם מֹשֶׁה לְמִימַר:

יב שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנְתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בְשֶׁר וּבְבַקֵּר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֵם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

— אֲבֵן עוֹרֵא עַל הַתּוֹרָה —

א וּבַקֵּר. פְּרָשִׁיתִי: בְּשִׁמְעוּ אֶת תְּלֹנְתֵיכֶם. דְּבַק עִם וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה': וְנַחְנוּ מָה. מָה בְּיָדֵינוּ לְעִשׂוֹת, לֹא עִשִּׂינוּ רַק מָה שִׁצְוֵנוּ. וְנַחְנוּ מִסַּר אֶלְפִי: ח וַיֹּאמֶר. עִתָּה פִּרְשׁ לָהֶם ב' אוֹתוֹת: ט קִרְבוּ לִפְנֵי ה'. אֶל הַמִּדְבָּר:

י וַיְהִי. הַתְּבַר לָהֶם כִּי בַעַת שְׁדַבֵּר לָהֶם קִרְבוּ, מִיָּד בֹּא הָעֵנָן וְנִרְאָה בּוֹ הַכְּבוֹד: יא וַיְדַבֵּר ה'. וְרָאוּ כִּי מֹשֶׁה הִלֵּךְ אֶל הַכְּבוֹד וַדַּבֵּר עִמּוֹ: יב שְׁמַעְתִּי. מִלַּת תְּלֹנְתֵי וְנָה דְּגִשְׁוֹת הַנּוֹיָן. וְזֹאת הַנְּבוּאָה שִׁנְיָה, כִּי כָּבֵד הִזְכִּירָה מֹשֶׁה

(יג) וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹחַ וַתִּכַּסְּ אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִפְקֹד הִיטָה שֹׁכְבַת הַפֶּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

יג וְהָיָה בְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹחַ וַתִּכַּסְּ אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִפְקֹד הִיטָה שֹׁכְבַת הַפֶּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

הש"י < השלוח • מין עוף, ושמן מאד (יומא עה) • היטה שכבת הטל • הטל שוכב על המן, ובמקום אחר הוא אומר (במדבר יא): "ובקרת הטל וגו'", הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו והרי הוא כמנח בקופסא (יומא עה).

מכילתא • אבן עזרא

(יד) וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַפֶּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמַּדְבָּר דֶּק מְחֻסָּפִים דֶּק בַּפָּפֹר עַל־הָאָרֶץ:

יד וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַפֶּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמַּדְבָּר דֶּק מְחֻסָּפִים דֶּק בַּפָּפֹר עַל־הָאָרֶץ:

הש"י < ותעל שכבת הטל וגו' • כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה, פדרף טל, עולה לקראת החמה. אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתם את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו: שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראו "והנה על פני המדבר" וגו'. דק • דבר דק. מחספס • מגלה, ואין דומה לו במקרא. ויש לפרש: מחספס, לשון חפיסה ודלוסקמא, שבלשון משנה. כשנתגלה משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו, בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם: 'מקלף', לשון "מחשף הלבן". בפפור • כפר גליד"א בלע"ז. דעדק כגיר, פאכגי גיר, והוא מין צבע שחר, כדאמרין גבי כסוי הדם: 'הגיר והזרניף'. דעדק כגיר כגלידא על ארעא, דק היה כגיר, ושוכב מגלד כקרח על הארץ, וכן פרושו: דק כפפור, שטוח קלוש ומחבר כגליד. דק טינב"ש בלע"ז, שהיה מגליד גלד דק מלמעלה. וכגיר שתרגם אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו תבה בפסוק. אבן עזרא

(טו) וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הַיָּם הַיָּם הַזֶּה לֹא יָדְעוּ מַה־הוא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלְחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

טו וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הַיָּם הַיָּם הַזֶּה לֹא יָדְעוּ מַה־הוא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלְחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

הש"י < מן הוא • הכנת מזון הוא, כמו (דניאל א) "וימן להם המלך". פי לא ידעו מה-הוא • שיקראוהו בשמו. אבן עזרא

(טז) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֵר לְגֻלְגֻלֹת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶׁר בְּאֵהָלוּ תִקְחוּ:

טז זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֵר לְגֻלְגֻלֹת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶׁר בְּאֵהָלוּ תִקְחוּ:

אבן עזרא על התורה

או הלמ"ד לבדה כמו סגריה. רק העי"ן לבדו לא מצאנו, פי אם בעלומי הה"א. כמו הגיגי. פי אחר שחסר הה"א, נראה הגימ"ל כלמ"ד פעל. על בן כפלוהו. רק באותיות נראות, לא מצאנו העי"ן כפול:

טו ויראו. אומר רבנו שלמה, פי בלשון לשמעאל, תרגום מה הוא, מן הוא. והמגידי לו ככה, לא דבר נכון. פי תרגום מה הוא, בלשון לשמעאל מה הני. רק מן הוא, תרגומו מי הוא. פי איננו נופל מן בלשונם פי אם על אדם. פי פירוש מן הוא, מגזרת אשר מנה את מאכלכם. אמר ר' משה הכהן, ידענו פי אין מקדם ומאחר בתורה. פי ויאמר משה אליהם, וכבר אמר משה אליהם, וכמוהו רבים. ובפרשה הזאת, ירם תולעים ויבאש

דם טוב, רק הוא נכנס בפרפואות. ועוד, פי ביום הששי היה יורד משנה. ועוד, פי לא היה יורד בשבת. ועוד, פי ירד לכל מקום שיתנו. ועוד, פי עבר עמקה את החדר, ולא שבת עד חצי ניסן, על דרך הפשט:

יד ותעל. הטעם שנספקה, כמו אז חללת יצועי עליה. פי הטעם, מצת שחללת יצועי, נסתלק מעלי ונפסק. וכמוהו, אומר אלי אל מעלני בחצי ימי. והטל היה יורד בתחלה לטהר הארץ, ובהסתלק הטל יורד המן. וכן כתוב וקרת הטל על הפתחה לילה, ירד המן עליו: דק מחספס. כמו עגול, ואין לו חבר. והאומר שהוא כמו מחשף שהוא בש"י, אינו נכון. פי משפט הלשון שיקפלו הפ"א והעי"ן, כמו יקפית. או העי"ן והלמ"ד, כמו יקרקק.

יג ויהי בערב. בסוף היום בעצמו. ותעל השלוח. אולי עלתה מפאת ים: שכבת הטל. כמו ונגלי שמים מי ישיבי. טעם וירדה, ובמקום אחר כתוב וקרת הטל. וקרב שם חוי שאמר פי המן הוא הנקרא בלשון פרסי תרנגוב"ן, ובלשון ערבי מ"ן, ובלשון לע"ז מנ"א. פי קשיות רבות עמדו עליו. האחת, פי איננו יורד היום במדבר סיני, פי ההר ירדע. ואני ראיתי זה הדומה למן, במלכות אלכס"ר. והוא יורד בניסן ובאייר ולא בתדשים אחרים. ועוד, אם תשימהו לשמש, לא ימס. ועוד, פי בלילה לא יבאש. ועוד, פי איננו חוק ואין צורך שידוכנו אדם במדוכה שיעשה ממנו עוגות. ועוד, באשר יישם בלשון, ימס. ועוד, פי איננו משביע שיליד

ע"י עמר • שם מדה • מספר נפשתיכם • כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עמר לכל גלגלת.

(ח) ויעשו־כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט: יז ועבדו כן בני ישראל וילקטו דאסגי ודאזער:

ע"י המרבה והממעט • גש שלקטו הרבה, וגש שלקטו מעט, וכשכאוו לביתם ומדדו בעמר, איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקט, לא העדיף על עמר לגלגלת אשר באהלו, והממעט ללקט, לא מצא חסר מעמר לגלגלת, וזהו גם גדול שנעשה בו. אבן עזרא

(יח) וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי־אכלו לקטו: אבן עזרא

(יט) ויאמר משה אלהם איש אליו־תר ממנו עד־בקר: אבן עזרא

(כ) ולא־שמעו אל־משה ויותרו אנשים ממנו עד־בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה:

ע"י ויותרו אנשים • (שמות רבה) דתן ואבירים. וירם תולעים • לשון רמה. ויבאש • גרי זה מקרא הפוך: שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע, כענין שנאמר: "ולא הבאיש ורמה לא היתה בו", וכן דרך כל המתליעים. אבן עזרא

(כא) וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו וחס השמש ונמס:

כא וילקטו וזה בצפר בצפר גבר לפום מיכלה ומה דמשתאר מנה על אפי חקלא פד חמא עלוהי שמשא פשר:

ע"י וחס השמש ונמס • הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואמות העולם צדין מהם וטועמים בהם טעם מן ויודעים מה שבחן של ישראל (מכילתא). ונמס • פשר, לשון פושרין, על ידי השמש מתחמם ומפשיר. ונמס • דישטנ"פריר, ודגמתו בסנהדרין בסוף ד' מיתות. אבן עזרא

(כב) ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל־נשיאי העדה ויגידו למשה:

כב ויהי ביומא שתיטאה לקטו לחמא על חד תרין תרין עמרין לחד ואתו כל רבובי כנשתא וחוויאו למשה:

ע"י לקטו לחם משנה • כשמדדו את לקיטתם באהליהם, מצאו כפלים, שני העמר לאחד. ומדרש אגדה: לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו. (מכילתא) (שאם להגיד ששנים היו, והלא כתיב שני העמר לאחד? אלא משנה בטעם וריח). ויגידו למשה • שאלוהו: מה היום מיוחדים? ומכאן יש ללמד שעדין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטוו לומר להם: "והיה ביום הששי והכינו וגו'" עד ששאלו את זאת, אמר להם: "הוא אשר דבר ה'" שנצטוית לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב, שאמר לו: "עד אנה מאנתם" ולא הוציאו מן הפלל. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

כא וילקטו וגו'. טעם וחס השמש כחום היום, כי השמש לא יחס: ונמס. מבנין נפעל, מפעלי הכפל: כב ויהי. ור הפן יותר מהמנהג, כאשר יפרש. וישראל לקטו לחם משנה, כי משה צוה להם לעשות ככה, והם לא ידעו למה. ועוד, שהכתוב אמר לקטו ולא אמר מצאו. וכאוי הנשיאים והגידו למשה כי ישראל עשו

יח וימדו בעמר. מצא כל אחד לפי מה ששער: יט ויאמר. הטעם, שלא יותרו ממנו לאכלו מקור. רק יבטח בשם פי מקור ירד. כי אינו מצוה עליו לאכלו פלו, רק אם נשאר לו שלא יכול לאכלו, ושלכנו מחוץ לאהלו: כ ולא. מלת אנשים דבקה עם ולא שמעו אל משה, כי אנשים מעשים היו. אמר רבי מרינוס, פי וירם מגזרת רמה:

וכבר באש. וכן כתוב, ולא הבאיש ורמה לא היתה בו. ואחר הכתוב לומר דברי משה, בעבור שהוא צריך להאריך לומר זה הדבר אשר צוה ה'. זה בדרך הסבך, כי עמר לגלגלת למי שהוא גדול בשנים, ולקטנים כפי אכלם: יז ויעשו. על דרך הפשט כי המרבה והממעט לפי מספר נפשות אהלו. וקדמוניו אמרו כי הוא דבר פלא:

(בג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שֶׁבֶתוֹן שֶׁבֶת־
 קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחֵר אֶת אֲשֶׁר־תֹּאפֹו אַפֹּו וְאֶת אֲשֶׁר־
 תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל־הָעֵדוּף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרַת
 עַד־הַבֶּקֶר:

כג וַיֹּאמֶר לְהוֹן הוּא דִּי מְלִיל יִי שֶׁבֶתֹא שֶׁבֶת
 קוֹדֶשׁ קֹדֶם יִי מִחֵר יֵת דִּי אֲתוֹן עֲתִידִין
 לְמִפָּא אַפֹּו וְיֵת דִּי אֲתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלֹא
 בִּשְׁלוּ וְיֵת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוֹן לְמִטְרַת
 עַד צִפְרָא:

ה"י אַתְּ אֲשֶׁר תֹּאפֹו אַפֹּו • מֵה שְׂאֲתֶם רוֹצִים לְאַפּוֹת בַּתְּנוּר, אַפּוֹ הַיּוֹם, הַכֵּל לְשִׁנֵּי יָמִים. וּמֵה שְׂאֲתֶם צְרִיכִים
 לְבִשֵׁל מִמֶּנּוּ בְּמַיִם, בִּשְׁלוּ הַיּוֹם. לְשׁוֹן אֲפִיָּה נּוֹפֵל בְּלֶחֶם, וּלְשׁוֹן בִּשּׁוּל בְּתִבְשִׁיל. לְמִשְׁמַרַת • לְגַנְיָה. אֲבָן עוֹרָא

(כד) וַיִּנְיָחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ
 וְרָמָה לֹא־הִיָּתָה בּוֹ:

כד וַיִּצְנְעוּ יָתָה עַד צִפְרָא כְּמָא דְפִקִּיד
 מֹשֶׁה וְלֹא סְרִי וְרִחֲשָׂא לֹא הָוָה בַּהּ:

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶכְלוּהִי יוֹמָא דִּין אָרִי
 שֶׁבֶתֹא יוֹמָא דִּין קֹדֶם יִי יוֹמָא דִּין לֹא
 תִּשְׁפָּחֵהּ בְּחִקְלָא:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי־שֶׁבֶת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם
 לֹא תִמְצָאֵהוּ בַשָּׂדֶה:

ה"י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶכְלוּהוּ הַיּוֹם וְגו' • (מכילתא) שְׁחֵרִית, שֶׁהִיוּ רִגְלִילִים לְצִאֵת וְלִקְט, כָּאוּ לְשֹׂאֵל: אִם נִצָּא אִם לֹאוּ?
 אָמַר לָהֶם: אֵת שְׁפִידְכֶם אֶכְלוּ. לְעָרֵב חֲזוּי לְפָנָיו וּשְׂאֵלוֹהוּ: מַהוּ לְצִאֵת? אָמַר לָהֶם: "שֶׁבֶת הַיּוֹם". רָאָה אוֹתָם
 דּוֹאֲגִים שְׂמָא פֶּסֶק הֶמֶן וְלֹא יָרַד עוֹד, אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ. מַה תִּלְמּוּד לּוֹמַר הַיּוֹם? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ",
 אָבָל מִחֵר תִּמְצָאוּהוּ. אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

כַּאֲשֶׁר צִוּם. וּשְׂאֵלוֹהוּ מַה יַעֲשׂוּ. כִּי לְמַה צִּוּה
 לְלֶקֶט מִשְׁנֵה. וְאִיךָ יוֹכְלוּ לְאַכְלוּ:
 כג וַיֹּאמֶר. כְּבָר אָמַר לִי הַשֵּׁם כִּי אֲתֶם חִיבִים
 לְשִׁבוֹת מִחֵר, שְׁלֹא תַעֲשׂוּ מְלֶאכֶה אֲפִילוּ אֶכֶל
 נֶפֶשׁ, כִּי מִחֵר הוּא יוֹם שֶׁבֶת לַה'. כִּי זֶה הַיּוֹם
 סְמוּךְ לַשֵּׁם, בַּעֲבוּר שֶׁשֶׁבֶת מִכָּל מְלֶאכֶתוֹ בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי. וְכֵכָה בַשְּׁנַת הַשְּׁמִטָּה שֶׁבֶתָה הָאָרֶץ
 שֶׁבֶת לַה'. וּמִלַּת שֶׁבֶת, בְּדִקְדוּק קִשְׁיָה. כִּי
 אֵינָה עַל מִשְׁקַל גָּנֹב, כִּי תי"ו שֶׁבֶת סִימֵן
 לְשׁוֹן נִקְבָּה. וְהַעֲד, שֶׁבֶת הִיא לַה'. וּמִלַּת שֶׁבֶת
 שֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ שְׁבִיתָה. וְכֵכָה דְקָדוּק הַמִּלָּה
 הִיָּתָה רֵאוּיָה לְהִיּוֹת שֶׁבֶתָה, עַל מִשְׁקַל דְּלֶקֶת.
 וְכַאֲשֶׁר חֲסֵרוּ הַתי"ו הַאֲחֻת, פְּתוּחוּ הַבי"ת
 לְהוֹרוֹת עַל לְשׁוֹן נִקְבָּה. וְכֵכָה מִלַּת אַחֲת,
 כַּאֲשֶׁר אֲפָרֶשׁ. וּמִלַּת אֶפֶס, וְרָה. כִּי הִיָּה רֵאוּי
 לְהִיּוֹתוֹ עַל מִשְׁקַל עֶשׂוּ. וְהִנֵּה אָמַר מֹשֶׁה
 לְנִשְׂיָאִים מַה יַעֲשׂוּ: אֵת אֲשֶׁר תֹּאפֹו.
 כְּמִנְהַגְכֶם: אֶפֶס. שְׂתֹאכְלוּ הַיּוֹם. וְכֵכָה, אֵת
 אֲשֶׁר תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ. וְהִנֵּה מִהְעוֹמַר הַאֲחֻת
 עֶשׂוּ כָּל זֶה, וּבִשְׁלוּ הַכֵּל כְּרֻצוֹנְכֶם. וְאֶכְלוּ מַה
 שִׁיסְפִיק לָכֶם: וְאֵת כָּל הָעֵדוּף. הַנִּיחֵהוּ עַד
 הַבֶּקֶר, שְׂאמַר לָכֶם מַה תַּעֲשׂוּ. וְהִנֵּה לֹא
 הוֹדִיעֶם, כִּי לֹא יָרַד מִן בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת. רַק בַּבֶּקֶר
 הוֹדִיעֶם זֶה הַסּוּר:
 כה וַיֹּאמֶר. רִבִּים חֲסֵרִי אֲמוּנָה הַשְּׁתַּבְּשׁוּ

בַּעֲבוּר זֶה הַפְּסוּק, וְאָמַרוּ כִּי חִיב אָדָם לְשׁוֹמֵר
 יוֹם הַשֶּׁבֶת וְהַלְלֵהּ הַבָּא אַחֲרָיו. כִּי מֹשֶׁה אָמַר
 כִּי שֶׁבֶת הַיּוֹם לַה', וְלֹא הַלִּילָה שְׁעָבָר. גַּם
 אָמַר מִחֵר. וּפְרָשׁוּ וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֶקֶר כְּרֻצוֹנִם,
 כִּי יוֹם רֵאשׁוֹן לֹא הַשְּׁלִים עַד בֶּקֶר יוֹם שְׁנִי.
 וְלֹא דְבָרוּ נְכוּנָה, כִּי מֹשֶׁה לֹא דִבֶּר לְיִשְׂרָאֵל
 רַק כְּנִגְדַּ מְנַהֲגִם, כַּאֲשֶׁר הַזְכַּרְתִּי לָךְ. כִּי מְנַהֵג
 אֲרֻצוֹת עֲרָלִים אֵינָם כְּמִנְהַג אָרֶץ יִשְׂרָאֵל
 בְּמֵאֲכֵלִם וּבְמִלְבוּשָׁם וּבְגִינָם וְעִנְיָנָם, כִּי אֵין
 מְנַהֵג שְׂיֵאָפֶה אָדָם אוֹ יִבְשֵׁל בְּקִיץ וּבַחֲרֹף.
 וְלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶה רַק בַּיּוֹם, עַל כֵּן אָמַר
 מִחֵר. וְעִמָּה שִׁים לְבָד לְהִבִּין טְפִשׁוֹת
 הַמְּפָרְשִׁים וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֶקֶר אֲשֶׁר הַזְכַּרְתִּי.
 כִּי הַכְּתוּב אוֹמַר וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם,
 וְהוּא מַעַת זְרוּחַ שְׁמֵשׁ עַד שְׁקָעוֹ. וְלַחֲשָׁךְ
 קָרָא לַיְלָה, מַעַת שְׁקוּעַ שְׁמֵשׁ עַד זְרוּחוֹ. וְהִנֵּה
 הַלִּילָה הִפְךָ הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁחָשָׁךְ הִפְךָ אוֹר. אִם
 כֵּן אֵיךְ יִקְרָא מַעַת עָרֵב שְׂהוּא עֲרִיבַת הַשְּׁמֵשׁ,
 עַד בֶּקֶר – יוֹם, וְהִנֵּה הוּא לַיְלָה. וְהִנֵּה כְּתוּב
 עַל אֵלֶּה לַיְלָה לַיּוֹם יִשְׂמִי. וְדַע כִּי הַיּוֹם
 בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ עַל שְׁנֵי דְרָכִים. הַאֲחֻת כַּאֲשֶׁר
 הַזְכַּרְתִּי, כָּל זְמַן שְׂאוֹר הַשְּׁמֵשׁ עוֹמֵד עַל הָאָרֶץ
 כְּנִגְדַּ כָּל מְקוֹם, עַל כֵּן כְּתוּב לַיְלָה יוֹם. וַיּוֹם
 וְלַיְלָה. שְׁלִשֵׁת יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת. כִּי אֵלוּ
 הִיָּתָה מֵדַת הַיּוֹם כּוֹלֶלֶת עֲמוּ לַיְלָה, לְמַה יִּזְכִּיר

פא שיעור יומי ליום שישי י"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת בשלח

שַׁבַּת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה (כו) כו שָׁמַע יוֹמִין תִּלְקַטְנָה וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְתָּא לֹא יְהִי בָּהּ: בּוּ:

ה"י < עד אנה מאנתם • שַׁבַּת הוא, הַמֶּן לֹא יִהְיֶה בוּ, וְלֹא בָּא הַפְּתוּב אֶלָּא לְרַבּוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים וְיָמִים טוֹבִים (מכילתא) • אבן עזרא

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעַם לְלָקֵט וְלֹא מִצָּאוּ: אבן עזרא

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנְהּ מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי: כח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימְתִי אֲתוֹן מִסְרְבִּין לְמִשְׁר פְּקוּדֵי וְאוֹרְזֵתִי:

ה"י < עד אנה מאנתם • מִשְׁל הַדְּיוּט הוא: בְּהַדִּי הוּצָא לְקִי פְּרָכָא, עַל יְדֵי הַרְשָׁעִים, מִתְגַּנֵּין הַפְּשָׁרִין (ב"ק צב) • אבן עזרא

רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבַּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: כט כט חזו ארי יי זהב לכוז שבתא על פן הוא זהב לכוז ביומא שתינתא לחם תרין יומין תיבו אנש תחותיה לא פוק אנש מאתרה ביומא שביעאָה:

ה"י < ראו • בעיניכם פי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השַׁבַּת, שֶׁהִירֵי נִס נַעֲשֶׂה בְּכָל עֶרֶב שַׁבַּת לְתַת לָכֶם לֶחֶם יוֹמִים. שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ • מִפְּאֵן סְמְכוּ חַכְמִים ד' אַמּוֹת לִיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם, ג' לְגוֹפּוֹ וְא' לְפִשׁוּט יְדֵים וְרַגְלִים. אֶל־יֵצֵא וְגו' • אֵלוּ אֲלָפִים אֲמָה שֶׁל תַּחוּם שַׁבַּת, וְלֹא בַּמְּפָרֵשׁ, שְׁאִין תַּחוּמִין אֶלָּא מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים. וְעַקְרוֹ שֶׁל מְקַרָּא, עַל לֹקְטֵי הַמֶּן נֹאמֶר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חו"א עמ' 71 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ערוכה ברמ"ח איברים – משתמרת

אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי:

אלו אלפים אמה של תחום שַׁבַּת (טז, כט. ובפרש"י)

יש לבאר לתכן אסור יציאה חוץ לתחום בעבודת האדם לקונו:

אף שצוהת תורה "שַׁבַּת יָמִים תַּעֲבֹד וְעַשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתָּךְ" (יתרו כ, ט) שֶׁמִּשְׁפָּח זְמַן מְסִיִּם בַּיּוֹמֹת הַחַל עַל הָאָדָם לַעֲסֹק בְּ"עוֹבְדֵין דְּחַל" וּבַעֲנִינִים שְׂאִינָם שְׂיִכִּים לְתוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, הַזְהִירָה תוֹרָה שָׂרָק "גִּיעַ פְּפִיךָ כִּי תֹאכַל" (תהלים קכח, ז), כְּלוּמֹר, שֶׁהַעֲסָק צ"ל רַק בְּ"גִיעַ פְּפִיךָ", עִם הַיָּדִים וְכַח הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלוֹ, וְרֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ צְרִיכִים לְהִיּוֹת שְׂקוּעִים גַּם בַּעַת הַעֲסָק בַּתוֹרָה וּבַמִּצְוֹתֶיהָ.

אף בְּמִה דְּבָרִים אֲמורִים שֶׁהַתִּירָה תוֹרָה שֶׁה"פִּים" וְכַח הַמַּעֲשֶׂה יְהִי עֲסוּקִים בְּעִנְיַי עוה"ז, ה"ז דְּנָקָא בְּ"יּוֹמֹת הַחַל", וְהִנֵּנוּ, בְּזַמַּן שְׂאִינוּ מְקַדְּשׁ לְלַמּוּד הַתוֹרָה וְלִקְיוּם מִצְוֹתֶיהָ.

אָבֵל בְּ"יּוֹם הַשַּׁבַּת", וְהִנֵּנוּ בַּעֲתִים שֶׁהַקְּדָשׁוֹ לְלַמּוּד הַתוֹרָה וְלִקְיוּם הַמִּצְוֹת, הִנֵּה גַם הַרְגְּלִים אֲסוּרִים לְלַכַּת מִחוּץ לְתַחוּם הַקְּדָשָׁה, דְּלֹא רַק רֹאשׁוֹ וְכַח שְׁכָלוֹ צְרִיכִים לְהִיּוֹת שְׂקוּעִים בַּעֲסָק וְעִיּוֹן הַתוֹרָה, אֶלָּא גַם יְדֵיו וְכַח הַמַּעֲשֶׂה צְרִיכִים לְהִיּוֹת שְׂקוּעִים בְּזוֹה לְגַמְרֵי.

וּכְמֹאמֶר רַ"ל (עירובין נד, א) עה"פ (שמואל ב כג, ה) "ערוכה בכל ושמונה" – "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך – משתמרת, ואם

אבן עזרא על התורה

ותורתִי. שהשם הוֹרָה לָהֶם טַעַם הַשַּׁבַּת, עַל פֶּן לְקַטּוֹ לָהֶם מִשְׁנֵה. וְטַעַם לְשׁוֹן רַבִּים מִצְוֵי וְתוֹרוֹתֵי. כִּי כָּל הַמִּצְוֹת וְהַתּוֹרוֹת הֵם אֲמַת בְּלִי סַפֵּק פְּמִשְׁמַעִם. וְיֵשׁ לָהֶם סוּדוֹת בְּדַבְּרֵי הַנְּשִׂמָה. וְלֹא יְבִינּוּם רַק

כּוּ וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. לְרַדַּת הַמֶּן. יֵצְאוּ לְלָקוּט. לְרֹאוֹת הַנַּעֲמָדוֹ דְּבַרֵי מֹשֶׁה: כח וַיֹּאמֶר ה'. מֹשֶׁה כָּנָגַד כָּל יִשְׂרָאֵל. וְהַטַּעַם, שִׂיאֵמֶר לִישְׂרָאֵל כִּכָּה: וְטַעַם מִצְוֹתֵי. עַל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר: וְטַעַם

כּוּ שַׁבַּת. כֵּן יִהְיֶה תְּמִיד כָּל זְמַן הַיּוֹתָם בַּמְדַּבֵּר, כַּאֲשֶׁר הִנֵּה עֲתָה שֶׁלְקַטְתֶּם אוֹתוֹ שַׁבַּת יָמִים: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. לֹא יִהְיֶה. מִן יוֹרֵד. וְהוֹסִיף בוּ תוֹסֶפֶת בְּאוּר. כִּמוֹ וּמַעֲזַן הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ:

לאו - אינה משתמרת". שבעת הלמוד צ"ל בבחינת "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, ט) שכל אברי הגוף שקועים לגמרי בעסק התורה. **אבן עזרא**

ל ונחו עמא פיומא שביעאה :

(ב) וישבתו העם ביום השבעי: **אבן עזרא**

לא וקרו בית ישראל ית שמה מן והוא כבר זרע גדא חור וטעמה פאסקריטון בדבש :

(לא) ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא פורע גד לבן וטעמו בצפיחת בדבש:

כ"ט - והוא פורע גד לבן • עשב ששמו קולינדר וזרע שלו עגל ואינו לבן, והמן הזה לבן, ואינו נמשל לזרע גד, אלא לעגול העגול, פורע גד הזה והוא לבן. **בצק שמתגנן אותו בדבש וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס. אבן עזרא**

לב ואמר משה דין פתגמא די פקיד וי מלי עמרא מנה למטרא לדריוכו בדיל דיחזון ית לחמא די אוכלית יתכון במדברא באפקותי יתכון מארעא דמצרים :

(לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת לדתיתכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

כ"י - למשמרת • לגניזה. **לדרתיתכם • בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם: "למה אין אתם עוסקים בתורה? והם אומרים: נניח מלאכתנו ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן, אמר להם: "אתם, ראו דבר ה'". "שמעו' לא נאמר, אלא 'ראו', בזה נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. אבן עזרא**

לג ואמר משה לאהרן סב צלוחית חדא והב תמן מלי עמרא מן ואצנע יתה קדם וי למטרת לדריוכו :

(לג) ויאמר משה אל-אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני יהוה למשמרת לדרתיתכם:

כ"ג - צנצנת • צלוחית של חרס, פתרגומו. והנח אתו לפני ה' • לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב פאן בפרשת המן. **אבן עזרא**

לד קמא די פקיד וי למשה ואצנעה אהרן קדם סהידתא למטרא :

(לד) פאשר צוה יהוה אל-משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת: **אבן עזרא**

לה ובני ישראל אכלו את המן שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען:

(לה) ובני ישראל אכלו את-המן ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען:

אבן עזרא על התורה

אחר שנעשה המשכן. רק נכתבה במקום הזה לספר זה הנס שעומד המן לדורות. והנה משה אמר בן לישראל, על בן אמר אשר האכלתי אתכם: **לג צנצנת. כלי חרס או נחשת, ואין למלה הזאת חבר: וטעם לפני ה'.** בעבור הכבוד שהוא על הכרובים: **לד פאשר.** הנה פירוש לפני ה'. לפני העדות שהוא הארון. ונקרא ארון העדות בעבור לחות הכרובים שהיו שם:

לא ויקראו. הנה הזכיר למעלה הנסים שנעשו במן, ושב עתה לספר שבחו. יש אומרים כי פורע גד לבן כוסברתא, ונקרא בלשון ערבי כסבי"ר. וי"א חרדל. ואנכי לא ידעתי, כי אין לו חבר במקרא, רק בדבר המן. וככה צפיחית. והגאון אמר כי הוא קיק מצות. והנה כשאכל פאשר ירד הוא בצפיחית בדבש. ואם יבשל יהיה טעמו פלשד השמן. אלה השנים מטעמים הקאנו הכתוב: **לב ויאמר.** זאת הפרשה ראיה היתה להכתב

המשכילים. ועל בן כל מצוה היא שמים: **כט ראו.** הטעם, ראו זה המופת שימתן לכם השם, שיתברר לכם כי הוא צוה ששתבתו פאשר שבת במעשה בראשית. על בן הוא נותן שירד המן היום כפלים ממנהגו בכל יום: שבו איש תחתיו. באהלו. ופירוש אל יצא איש ממקומו ללקוט המן, פאשר עשו אנשים שיצאו ללקוט: **ל וישבתו.** ספר הכתוב כי לא יצא אדם ללקוט ביום השבת מהיום ההוא והלאה:

כ"י אַרְבָּעִים שָׁנָה • וְהָלֹא חָסַר לִי יוֹם, שֶׁהָרִי בָט"ו בְּאֵיזֶר יָרַד לָהֶם הַמָּן תְּחִלָּה, וּבט"ו בְּנִיסָן פָּסַק, שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע ה) "וַיֹּשְׁבַת הַמָּן מִמִּתְחַרְתָּ? אֲלֹא מִגִּיד שֶׁהַעֲוֹגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, טַעְמוֹ בָּהֶם טַעַם מָן. אֶל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת • לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן. (קידושין לח) (סְפָרִים אַחֲרָיִם: שְׂאוֹתָהּ שֶׁבַע עָבַר הַיַּרְדֵּן, מִיִּשְׁבַּת וְטוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים א) "אֲעַבְרָה-נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן", וְתִרְגְּמוּ שֶׁל נוֹשֶׁבֶת, יִתְבַּתָּא, רְצָה לֹמַר: מִיִּשְׁבַּת. רש"י יִשָּׁן). אֲלֹ-קָצָה אֶרֶץ כְּנָעַן • בְּתַחֲלַת הַגְּבוּל קִדְּם שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, וְהוּא עֲרֻבוֹת מוֹאָב. נִמְצָאוּ מִכְחִישֵׁין זֶה אֶת זֶה? אֲלֹא בְּעֲרֻבוֹת מוֹאָב, כְּשִׁמַּת מֹשֶׁה בְּז' בְּאֶדְר פָּסַק הַמָּן מִלִּירַד, וְנִסְתַּפְּקוּ מִמֶּן שֶׁלְקָטוּ בוֹ בַּיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעָמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ה): "וַיֹּאכְלוּ מִעֲבוּר הָאָרֶץ מִמִּתְחַרְתָּ הַפָּסַח". אבן עזרא

לו) וְהָעָמֶר עֲשֵׂרִית הָאִיפָה הוּא: לו וְעִמָּרָא חַד מִן עִסְרָא בְּתַלְתָּ סָאִין הוּא:

כ"י עֲשֵׂרִית הָאִיפָה • הָאִיפָה שְׁלֹשׁ סָאִין, וְהִסָּאָה ו' קַבִּינ, וְהַקָּב ד' לֹגִינ, וְהַלֹּג שִׁשָּׁה בִּיצִים, נִמְצָא עֲשֵׂרִית הָאִיפָה, מ"ג בִּיצִים וְחֻמֶּשׁ בִּיצָה, וְהוּא שְׁעוּר לְחֻלָּה וְלִמְנַחֲוֹת. אבן עזרא

♦ שבת קודש ט"ו שבט ♦

א וַיִּטְלוּ כָל כְּנֻשְׁתָּא דְכַגִּי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבָּרָא דְסִין לְמִטְלַגְיָהוֹן עַל מִימְרָא דִּי יִשְׂרָו כְּרִפִּידִים וְלִית מִזָּא לְמִשְׁתֵּי עֲמָא:

יז (א) וַיִּסְעוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַר-סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִים וַאֲיִן מִיּוֹם לַשַּׁתַּת הָעָם: אבן עזרא

ב וַיִּנָּצַח עֲמָא עִם מֹשֶׁה וְאָמְרוּ הָבוּ לָנָא מִזָּא וַנִּשְׁתֵּי וְאָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָה אַתּוֹן נִצְּחַן עִמִּי מָה מְנַסּוֹן אַתּוֹן קְדָם יְיָ:

יח (ב) וַיִּרְבַּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מִיּוֹם וַנִּשְׁתָּה וַיֹּאמְרוּ לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תְּרִיבוֹן עִמּוֹדִי מַה-תִּנְסּוֹן אֶת-יְהוָה:

כ"י מַה תִּנְסּוֹן • לֹמַר הַיּוֹכֵל לְתַת מִיּוֹם בְּאֶרֶץ צִיָּה? אבן עזרא

ג וַיִּצְחִי תַמְּן עֲמָא לְמִזָּא וְאַתְרַעַם עֲמָא עַל מֹשֶׁה וְאָמַר לְמָא דָּנָן אֶסְקַתְנָא מִמִּצְרַיִם לְקַשְׁלָא יְתִי וְיִת כְּנִי וְיִת בְּעִירִי בְּצַחֲוֹתָא:

יט (ג) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לְמָה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאַתְּ בָּנִי וְאַתְּ מִקְנִי בְּצַמָּא: אבן עזרא

ד וַיְצַלִּי מֹשֶׁה קְדָם יְיָ לְמִימַר מָה אָעִבַד לְעַמָּא הַדִּין עוֹד וְעִיר פּוֹן וַיִּרְגְּמֵנִי:

כ (ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אֲעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מְעַט וּסְקַלְנִי: אבן עזרא

כ"י עוֹד מְעַט • אִם אִמְתִּין עוֹד מְעַט, וּסְקַלְנִי.

אבן עזרא על התורה

יח מִן מִיּוֹם, כְּאֲשֶׁר יִפְרֹשׁ: תִּנּוּ לָנוּ מִיּוֹם. לְמֹשֶׁה וְאַתְרַן מִדְּבָרִים. וַאֲיִן צְרִיךְ לְהַזְכִּיר אַתְרַן, כִּי כְּבָר בְּרִשְׁתֵּי כִּי מֹשֶׁה לֹא דָבַר עִם יִשְׂרָאֵל רַק עַל-יְדֵי אַתְרַן. וְהַנָּה הַשִּׁבִּי לְמִרְיָכִים עֲמוּ, מָה תְּרִיבוֹן עִמּוֹדִי. נִצְעַק כְּלָנוּ אֶל הָשָׁם. וְאָמַר לְמִנְסִים, מָה תִּנְסּוֹן אֶת ה':
 יט וַיִּצְמָא כְּאֲשֶׁר הִתְחַזַּק עֲלֵיהֶם הַצָּמָא, הִתְרַעְמוּ עַל מֹשֶׁה. כִּי תִרַע לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 כ וַיִּצְעַק. דְּבַר הַתְּרוֹב דְּבַר מִשְׁל. כִּי רַבִּים מְרִיבוֹת עֲשׂוּ עִמִּי, וּמִתְרַעְמִים עָלַי. וְאֵלּוּ הֵינִי בָּהֶם יְכַלֵּת, הֵינִי סוֹקְלִין אוֹתִי:

לו וְהָעוֹמֵר. הַזְכִּיר זֹאת הַמִּדָּה כִּי עָמַר לְגִלְגָּלַת הַזֶּה רַב לְשַׁבַּע:
 א וַיִּסְעוּ. אֶחָז הַכְּתוּב דְּרַךְ קֶצֶרָה לֹמַר לְמִסְעֵיהֶם, כִּי מִמִּדְּבַר סִין נָסְעוּ אֶל דְּפָקָה. וּמֹשֶׁה לְאֵלוֹשׁ. וּמֵאֵלוֹשׁ לְרִפְדִים. וְטַעַם עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה, כְּאֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי:
 ב וַיִּרְבַּ. הַזְכִּיר הָעָם וְלֹא כָּל הָעָם, כְּאֲשֶׁר הַזְכִּיר בְּדָבַר הַמָּן. כִּי שְׁתִּים כְּתוּת הֵינִי. הָאֶחָד אֵינִי לָהֶם מִיּוֹם לַשַּׁתַּת, וְהִיא הַעוֹשָׂה מְרִיבָה עִם מֹשֶׁה. וְהַשְּׁנִית יֵשׁ לָהֶם מִיּוֹם שֶׁהִבִּיאוּ מֵאֵלוֹשׁ. וְהִיא הַרוֹצָה לְנִסּוֹת אֶת הָשָׁם אִם

לֹה וּבְגִי. זֶה הֵנִס הֵינִי גְדוֹל מִכָּל הַנְּסִים שֶׁנִּצְעָשׂוּ עַל יַד מֹשֶׁה, כִּי נָסִים רַבִּים הִיוּ בָּמֶן. וְעִמּוֹדֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא כָּל הַנְּסִים הַזֵּאתִים: וְטַעַם אֶל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת. כִּי הִיוּ בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ. וְהַנָּה כְּשֶׁעָבְרוּ הַיַּרְדֵּן הִיוּ אוֹכְלִים הַתְּבוּאָה שֶׁמִּצְאוּ. עַל פִּן הוֹצִרָה לֹמַר אֶת הַמָּן אֲכָלוּ עַד בּוֹאֵם אֶל קָצָה אֶרֶץ כְּנָעַן. כִּי הַמָּן נִמְשָׁךְ עִמָּהֶם עַד שֶׁבָּאוּ לְגִלְגָּל, שֶׁהוּא קָצָה אֶרֶץ כְּנָעַן, וְהַנָּה הַתְּבוּאָה חֲדָשָׁה עִמָּהֶם, אִז שָׁבַת הַמָּן:

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אֹתָם מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּתוֹךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ:

ה ואמר יי למשה עבר קדם עמא ודבר עמך מסבי ישראל וחסרך די מהיתא בה ית נהרא סב בידך ותיזיל:

ה"י < עבר לפני העם • וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני? • וקח אתך מזקני ישראל • לעדות, שיראו שעל ירך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם'. ומטף אשר הכית בו את-היאר • מה תלמוד לומר "אשר הכית בו את-היאר"? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות: בו לקה פרעה ומצרים פמה מכות במצרים ועל הזים, לכה נאמר: "אשר הכית בו את-היאר", יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן. **אבן עזרא**

(ו) הֲנִי עֹמֵד לִפְנֵיךָ שֵׁם | עַל־הַצּוֹר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַצּוֹר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִיָּם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינָיו וְקָנָה יִשְׂרָאֵל:

ו הא אגא קאם קדמך תמן על טגרא בחורב ותמחי בטגרא ויפקון מנה מיא וישתי עמא ועבד בן משה לעיני סבי ישראל:

ה"י < והכית בצור • על הצור לא נאמר, אלא בצור. מכאן שהמטה הנה של מין דבר חזק ושמו סנפרינון והצור נקבע מפניו. **אבן עזרא**

(ז) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמְּקוֹם מִסֵּה וּמְרִיבָה עַל־רִיבוֹ | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הִישׁ יְהוָה בְּקַרְבָּנוּ אִם־אֵין: **אבן עזרא**

ז וקרא שמה דאתרא נסיתא ומצותא על דנצו בני ישראל ועל דנסיאו קדם יי למימר האית שכנתא דיני ביננא אם לא:

(ח) וַיָּבֵא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפְדִּים:

ח ואתא עמלק ואגח קרבא עם ישראל ברפידם:

ה"י < ויבא עמלק וגו' • סמך פרשה זו למקרא זה, לומר: "תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם ואתם אומרים 'היש ה' בקרבנו אם אין?', תייעם, שהכלב בא ונושף אתכם ואתם צועקים אלי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרקיב בנו על כתפו ויצא לדרך. הנה אותו הבן רואה חפץ ואומר: אבא, טל חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן: ראיית את אבא? אמר לו אביו: 'אינך יודע היכן אני?' השליכו מעליו וקא הכלב ונשכו. **אבן עזרא**

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אֹתָם מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּתוֹךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ:

ט ואמר משה ליהושע בחר לנא גבריא ופוק אגח קרבא בעמלק מחר אגא קאם על ריש רמתא וחסרך דאתעבדו בה נסין מן קדם יי ביד:

ה"י < בחר לנו • לי ולך, השוהו לו, מכאן אמרו חכמים: "יהי כבוד תלמיך חביב עליך כשליך". ו"כבוד תכרך כמורא רבך", מנין? שנאמר: (במדבר יב) "ויאמר אהרן אל משה בי אדני" והלא אהרן גדול מאחיו הנה ועושה את חברו פרבו. "ומורא רבך כמורא שמים", מנין? שנאמר: (שם יא) "אדני משה פלאם". פלם מן העולם, חביבין הם בלגה. המורדים בך כאלו מרדו בהקדוש ברנף הוא. וצא הלחם • צא מן העגן והלחם בו (מכילתא). **מחר • בעת המלחמה אנכי נצב. בחר לנו אנשים • גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסיעתן. דבר אחר: בחר לנו אנשים, שיודעין לבטל כשפים, לפי שבגוי עמלק מכשפים היו.**

אבן עזרא על התורה

לפרש קריאת מריבה, על ריב בני ישראל עם משה. ופירוש מסה, על נסותם את ה'. והנה פירוש המסה, ה'ש ה' בקרבנו, שיעשה כל צרכינו. וזאת תפת השנית הכעיסה השם יותר מן הראשונה, על כן אמר לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה: ח ויבא. גוי עמלק. הוא היושב בארץ הנגב:

קצרה, שלא הזכיר ותשת העדה ובעינים: ו ויקרא. משה. או הקורא: מסה ומריבה. בעבור שני דברים הנזכרים. ומשפט לשון הקדש כאשר זכיר שני דברים, יחל לעולם מהשני שהוא הקרוב. כמו ואתן ליצחק את יצקב ואת עשו, ואתר כף ואתן לעשו. וככה הזכיר תחלה מסה ואתר כף מריבה. ושב

ה ויאמר. יש אומרים בעבור שאמר עור מעט וסקלוני, אמר לו השם עבור לפני העם המריבים עמך, להודיע כי מים תתן להם עתה. וקח אתך מזקני ישראל. ומטף אשר הכית בו. בצווי: ו הנני. השעם, כי תמצאני. ותשעם, כחי וגבורתי בחורב: והכית בצור. שאין בו מים. ואחז דרך

גבורים ויראי חטא (רש"י יז, ט)

מתחיל ומבאר "בחר לנו"; לאחר מכן "וצא הלחם"; לאחר מכן "מחר"; ובסוף חוזר לפרש "בחר לנו אנשים". נטעמו ונמוקו עמו: על "וצא הלחם" פרש "צא מן העגן והלחם בו", ועל "מחר" מפרש "בעת המלחמה". ולאחרי שבמלחמה זו היה צורך הן במלחמה והושע והן בתפלת משה, מובן שהאנשים שנבחרו למלחמה ("בחר לנו – לי ולך") היו צריכים להיות גם גבורים וגם יראי חטא. **אבן עזרא**

(י) ויעש יהושע כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וּמִשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹר וְעָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:

י ועבד יהושע כמא דאמר לה משה לאגבא קרבא בעמלק ומשה אהרן וחור סליקו לריש גבעה:

כ"ט ~ ומשה אהרן וחור • מכאן לתענית שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו שרויים. חור • בנה של מרים היה, וכלב בעלה. **אבן עזרא**

(יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יִרְיֶה יְדֹוּ וְגִבּוֹר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִנְיָו יְדֹוּ וְגִבּוֹר עַמְלֵק:

יא ויהי כד יריש משה ידו וגבור ישראל וכאשר יניח ידו וגבור עמלק:

כ"ט ~ כַּאֲשֶׁר יִרְיֶה יְדֹוּ • "וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכי" • כדאיתא ב'ראש השנה'. **אבן עזרא**

(יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ-אֲבָן וַיִּשְׂמוּ תַחְתּוֹ וַיֵּשֶׁב עֲלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה אַחַד וַיְהִי יְדֹוּ אָמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמַשׁ:

יב וידי משה כבדים ויקחו אבן וישמו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד והיה ידו אמונה עד בא השמש:

כ"ט ~ וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים • בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו. ויקחו • אהרן וחור. אבן וישמו תחתיו • ולא ישב לו על כר וכסת. אמר: ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער. ויהי ידו אמונה • ויהי משה ידו באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה. עד-בא השמש • שהיו עמלקים מתשבין את השעות באיטרולוגיא"ה באיוו שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות. **אבן עזרא**

(יג) וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב:

יג ומבר יהושע ית עמלק וית עמו לפתגם דחרב:

כ"ט ~ וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ • (תנחומא) חתן ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם. מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכינה. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

מזה אהרן ומנה אהרן. וכמוהו, והנה יד שלוחה אלי, והנה בו מגלת ספר: ויהי ידו אמונה. כל אחת מקדיו. כמו בנות צענה. וכמו וצדיקים ככפיר יבטח. ואמונה, דבר עומד וקבץ והוא שם דבר. וי"א מגזרת ויהי אומן את הדסה. כאלו אומנים הם שישאו ידיו:

יג וַיַּחֲלֵשׁ. אין הפרש בין ויחלש בין ויחלש. כאשר טעם יטרף, כמו יטרף. כי תדור נדר, וידר יעקב בפתח. רק זאת הגזרה כמלת שב, פעם יוצאת ופעם עומדת. או יהיה ויגבר ימות ויחלש, ויכר חלש. כדרך וירם תולעים ויבאש. על כן הזכיר גבר בעל גבורה:

יא וְהָיָה. יש אומרים כי תרמת ידו כַּאֲשֶׁר יעשה במלחמה מי שבידו הגס. ואלו היה כן, מרים אותו אהרן או חור. או יעמידוהו במקום גבוה בקר שיראה עומד. והנכון מה שאמרנו קדמונינו:

יב וַיְדִי מֹשֶׁה. ידענו כי אין פח באדם להרים ידיו יום שלם, ואפילו שעות מועטות, ואף כי עד בא השמש. והנה הזכיר וידי משה כבדים יותר מידי שאר הנקנים. על כן לא היה יכול להרימם תמיד: וטעם וישמו. שלא היה יכול לעמוד. וישגבו מקומו: ואהרן וחור. עמדו. ואמר הפתוב כבדים על לשון זכרים. וככה,

ט ויאמר משה אל יהושע. הוא בין הנשים אלישמע בן עמיהוד, שהיה בעל דגל אפרים. וקראו הפתוב כאן יהושע בשם שקראו משה בדבר המרגלים: בחר לנו. דרך הלשון לומר ככה, בחר לך. שבו לנו בזה: אנשים. ידועים. בעלי גבורה. אנשי מלחמה. כמו כלם אנשים: וצא הלחם. צא. מפתנה ישראל להלחם בעמלק. ואנכי אהיה נצב על ראש הגבעה שהוא חורב והוא הר סיני: ומטה האלהים בידו. שארים בו ידי להתפלל: י ויעש. הזכיר אהרן וחור, בעבור צורך לפרש תמכו בגדיו:

יד ואמר יי למשה כתב דא דוכרנא בספרא
ושוי קדם יהושע ארי ממחא אמיחי ית
דוכרנא דעמלק מתחות שמאי:

(ד) ויאמר יהוה אל-משה כתב זאת זכרון בספר ושם
באזני יהושע כי-מחה אמיחה את* (זכר) וזכר עמלק מתחת
השמים:

כ"ט* כתב זאת זכרון • שבא עמלק להזדווג לישראל קדם לכל האמות (מכילתא) • ושם באזני יהושע • המכניס את
ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ. כי מחה
אמחה • לךפ אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחותו. אבן עזרא

(טו) ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה נסי:
טו ובנא משה מדבחה ופלח עלוהי קדם יי
דעבד לה נסין:

כ"ט* ויקרא שמו • של מזבח. ה' נסי • הקדוש ברוך הוא עשה לנו כאן נס גדול. לא שהמזבח קרוי ה', אלא
המזכיר שמו של מזבח, וזכר את הנס שעשה המקום. ה' הוא נס שלנו. אבן עזרא

(טז) ויאמר פייד על-פס יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר:
טז ואמר בשבועה אמירא דא מן קדם
דחילא דשכנתה על פרכי קרה דעתיד
דאתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק
לשציותהון מדרי עלמא: פ פ פ

כ"ט* ויאמר • משה. פייד על-פס יה • ידו של הקדוש ברוך הוא
הורמה לישיבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית. ומהו פס ולא נאמר פסא, ואף השם נחלק
לחציו? נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין פסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו, וכשימחה
שמו, יהיה השם שלם והפסא שלם, שנאמר: (תהלים ט) "האויב תמו חרבות לנצח" – זהו עמלק שכתוב בו: (עמוס
א) "ועברתו שמרה נצח". (תהלים סט) "וערים נתשת אבד זכרם המה", מהו אומר אחריו? "וה' לעולם ישב", הרי
השם שלם, "כונן למשפט כסאו", הרי הפסא שלם: אבן עזרא

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן. חטלת פרשת בשלח

* מנהיגו שאומרים פנמיים מילת זכר. הראשון זכר (בטרגול) ובשני זכר (בצירה).

הפטרה לפרשת בשלח נדפסה בעמ' קפה

אבן עזרא על התורה

עמלק ואת עמו. או עם אחר נתחבר עמו:
טו ויבן מזבח. בחורב. ומלת מזבח, מושף
עצמו ואחר עמו. וכן הוא מזבח ה':
טז פי יד. כמו פי אשא אל שמים יד.
והטעם, פי השם שם ידו על פסאו, וזאת
היא שבועה. ור' ישועה אמר פי יד חזקה
תהיה ליושב בראשונה על פסא ישראל, כאשר
נאמר בשלמה על פסא ה'. והטעם, על שאול:

וטעם כי מחה אמחה, בעבור שהקעיס את
השם. פי אלופי אדום נקהלו מפחדו, בעבור
האותות שעשה במצרים וביים. וככה מואב
ופלשת. והנה זה עמלק שמע גבורות השם
בעבור עמו ישראל, והנה בא מקום רחוק
להלחם עם ישראל ולא פחד מהשם. וכן
כתוב ולא נרא אלהים. וי"א פי עמלק
היה שם המלך, בעבור שאמר הכתוב את

יד כתב זאת זכרון בספר. זו הפרשה
בשנת הארבעים נאמרה. והעד, שאמר בספר
בפתחות הבי"ת הנודע. והוא ספר התורה.
או ספר אחר היה להם, וקרא ספר מלחמת
ה'. ואיננו אנו, כאשר אין לנו ספר הישר,
ומדרש עדו, ודברי תימים למלכי ישראל,
וספרי שלמה. וטעם באזני יהושע, כי השם
ידע פי הוא עתיד להלחם עם מלכי כנען.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

8 דרכן לסוך בחול, רבי שמעון אומר, כל ישראל בני מלכים הם.
9 אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, הלכה ברבי שמעון שמותר לכל
10 אדם לסוך שמן ורד. הגמרא מקשה על רב: למימרא דרב ברבי
11 שמעון כבידא ליה – האם ניתן לומר שרב סובר בכל הלכות שבת
12 כרבי שמעון, והאמר רב שמי בר תינא משמיה דרב, האי
13 מסוכרין דניייתא – בגד שכורכים סביב ברו החבית, כדי לסתום
14 היטב את הנקב שבו הברו,

1 סובר שאסור לטבול ביום הכיפורים, דתניא – ששינו בברייתא, כל
2 תיבי מבילות, מוכלין בדין בתשעה פאב בין ביום הכפורים.
3 הרי שמותר לטבול ביום הכיפורים, שאומרים הואיל ובשבת מותר
4 גם ביום הכיפורים מותר, ואם כן ודאי שחור בו מתירוצו כאן שיש
5 חילוק בין קודם טיבול לאחר טיבול.
6 שינו במשנה: החושש במתניו כו' לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא
7 את השמן ולא שמן ורד, בני מלכים סוכין שמן ורד על מכותיהן שכן

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בשלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום ראשון - ט' שבט מפרק מט עד סוף פרק נד</p>
<p>יום חמישי - י"ג שבט מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שני - י' שבט מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>יום שישי - י"ד שבט מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום שלישי - י"א שבט מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>שבת קודש - ט"ו שבט פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	

יום ראשון ט' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, פרק כב רק... עד עמ' 54, העליון ב"ה.

44 ה"חיות" שלמעלה, נסתרת לגמרי, עד שיוכלו להתהוות
45 ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות ומטרא אחרא, - לו היו
46 אלה רק צמצומים רבים בלבד, אפילו הרבה מאד צמצומים, כדי
47 שה"אור" וה"חיות" האלקי יתגלה למטה יותר ויותר, הרי למרות

48 זאת לא היו נבראים

49 מה"אור" - דברים טמאים,

50 קליפות וסטרא אחרא. אלא,

51 על-ידי התגברות

52 הצמצומים, כלומר: על-ידי

53 צמצומים כאלה שה"אור"

54 מוסתר בהם לגמרי - אפשר

55 להיברא דברים טמאים

56 וסטרא אחרא, ולקבל -

57 ושהדברים הטמאים יקבלו

58 חיותם וקיומם מ"דבר ה'

59 ור"ח פיו ותפ"ד פהסתר

60 פנים וירידת המדרגות.

61 ולכן נקראים - הקליפות,

62 "אלהים אחרים", מפני

63 שניקתם וחייתם - שהן

64 יונקות מהקדושה, כי הרי

65 כל דבר מן ההכרח שיקבל

66 חיותו מהקדושה. ברם,

67 ניקת החיות שלהן אינה

68 מ"פניית" פנים" - איננה מפנימיות רצונו של הקב"ה, אלא

69 מ"פניית" אחרים": דקדשה; - כלומר: מחיצוניות רצונו של

70 הקב"ה. "פנימיות הרצון" היא כשרוצים את הדבר עצמו, והוא רצון

71 של תענוג. ואילו "אחוריים" פירושו, "חיצוניות הרצון", שאת הדבר

72 עצמו לא רוצים כי אין בו תענוג, אלא רוצים בו מחמת התועלת

73 שתהיה מכך לגבי דבר אחר שממנו יהיה להם תענוג - ובלשונו של

74 ה"תניא": ופרוש "אחרים", - הוא: כ"אדם הנותן דבר לשונאו

75 שלא ברצונו, - שלא ברצונו הישיר, אלא הוא נותן לו את הדבר

76 מטעם צדדי, שאז צורת הנתינה היא: שמשליכו לו בלאחר בתפול,

77 כי מחזיר פניו ממנו משנאתו אותו; - שכן, תנועת ותנודת הגוף

78 מקורן בתנועה כפי שהיא מתבטאת בנפש; ומאחר שקיימת בנפש

79 שנאה כלפי אותו איש, והנתינה לו היא שלא מתוך רצון אמיתי,

80 אלא מתוך חיצוניות רצונו - לכן, זה מתבטא גם בתנועה הגופנית

81 בשעת הנתינה: הוא מפנה את פניו ממנו בשעת מעשה. שכן, הפנים

82 הוא המקום בו משתקפת פנימיותו וחיותו של האדם. כך - גם,

83 למעלה, ב"פניית" פנים" הוא פנימיות הרצון העליון והפני

84 האמיתי, אשר חפץ ה' להשפיע חיות לכל הקרוב אליו מסטרא

85 דקדשה; - מצד הקדושה, אבל הסטרא אחרא והטמאה היא

86 תועבת ה' אשר שנא, ואינו משפיע לה - "סטרא אחרא",

1 פרק כב. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה

2 לדיבורו של אדם: כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר לעצמו,

3 נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב. אך, ביחס לדיבורו של

4 הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא יתכן דבר שמחוץ

5 להקב"ה. ולכן, דיבורו של

6 הקב"ה מאוחד תמיד בשורשו

7 ובטל אליו. דיבורו של הקב"ה

8 נקרא גם הוא בשם "דיבור",

9 בגלל תכונה אחרת שישנה

10 בדיבור, והיא - לגלות את אשר

11 בהעלם המחשבה. ענין זה של

12 גילוי ההעלם - קיים גם בדיבור

13 שלמעלה. כמו עשרה

14 המאמרות, שבהם נברא העולם,

15 הרי הם התגלות ה"אור"

16 וה"חיות" האלקית לברוא בהם

17 עולמות ונבראים. כך גם שאר

18 הדיבורים האלקיים שבתורה,

19 נביאים וכתובים, הם ההתגלות

20 לנביאים במחזה נבואתם. ואילו

21 ענין הפירוד וה"מציאות"

22 שבדיבור שלמטה - אינו שייך

23 בדיבור שלמעלה. בפרק הבא,

24 אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר

25 רבנו הזקן - התורה הרי קוראת לדיבורו של הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר

26 שדיבורו של האדם מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה שהוא נפרד

27 משורשו - עלינו, לכן, לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה זו. ברם, לא

28 לגבי הקב"ה, כי אם לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה נוצרים

29 נבראים כאלה שבהרגשתם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים מקדושתו של

30 הקב"ה, והם - ה"קליפות" וה"סטרא אחרא". רק שהתורה דברה בלשון

31 בני אדם: ונקרא בתורה דיבורו של מקום קרוב הוא בשם

32 "דיבור" ממש בדיבורו של אדם, - שכאמור, יש בדיבורו של

33 האדם, ענין הפירוד משורשו, לפי שבאמת כך הוא - שגם בדיבור

34 שלמעלה ישנו ענין הפירוד, אלא שאין זה אמור ביחס שבין הדיבור

35 לגבי הקב"ה, אלא זה מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי שיוסבר

36 להלן, שזה - ה"דבר וירידת והמשכת החיות" - האלקית,

37 לתחתונים, - לנבראים התחתונים, הרי המשכה זו היא

38 בצמצומים רבים ועצומים, - החיות האלקית מתמעטת יותר

39 ויותר ונהיית מוגבלת מאד, על-ידי הצמצומים הרבים, מינים

40 מינים שונים, - סוגי צמצומים שונים, וזאת כדי להבראת מהם

41 בראים רבים, מינים מינים שונים, - השוני שבסוגי הברואים

42 הרבים, מקורו בצמצומים השונים שבאור חיות האלקית. וכל כך

43 נברו ועצמו הצמצומים והסתר פנים העליונים, - פנימיות

ליקוטי אמרים

פרק כב רק שהתורה דברה כלשון ב"א ונקרא

בתורה דיבורו של מקו' ב"ה בשם

דבור ממש כדבורו של אדם לפי שבאמת כך הוא

דרך ירידת והמשכת החיות לתחתונים בצמצומים

רבים ועצומים מינים מינים שונים להבראות מהם

ברואים רבים מינים מינים שונים וכ"כ גברו ועצמו

הצמצומים והסתר פנים העליונים עד שיוכלו להתהוות

ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות וס"א ולקבל

חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' בהסתר פנים

וירידת המדרגות ולכן נקרא אלהים אחרים מפני

שינקתם וחיותם אינה מבחי' פנים אלא מבחי' אחוריים

דקדושה ופי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא

ברצונו שמשליכו לו כלאחר כתפו כי מחזיר פניו ממנו

משנאתו אותו כך למעלה בחי' פנים הוא פנימית

הרצון העליון והפניו האמיתי אשר חפץ ה' להשפיע

חיות לכל הקרוב אליו מסטרא דקדושה אבל הס"א

והטומאה היא תועבת ה' אשר שנא ואינו משפיע לה

- 1 חיות מפנימית הרצון - העליון, וְחִפְצוֹ הָאֲמִיתִי אֲשֶׁר -
 2 נאמר שהקב"ה חִפֵּץ בָּהּ - ב"סטרא אחרא", חֶסֶם וְשִׁלּוּם, כִּי
 3 אִם כְּמֵאן דְּשָׂדֵי בְּתָר
 4 כְּתַפּוּי לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֵא
 5 בְּרַצוֹנֵוּ, - כמי שמשליך
 6 דבר לשונאו, מאחורי 1
 7 כתפו, שלא מרצונו הטוב. 2
 8 כך גם השפעת חיות 3
 9 הקדושה לסטרא אחרא - 4
 10 אינה באה מתוך רצון טוב, 5
 11 רק כדי להעניש -
 12 באמצעות הקליפה, אֶת הַרְשָׁעִים, - הנמשכים אחרי הקליפה
 13 וה"סטרא אחרא" ומקבלים השפעתם מהן, וְלִתֵּן שֶׁכָּר טוֹב

ליקוטי אמרים

- חיות מפנימית הרצון וחפצו האמיתי אשר חפץ בה ח"ו
 כ"א כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאו שלא ברצונו
 רק כדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקי'
 דאכפיון לס"א וזה נקרא בחי' אחוריים רצון העליון
 ב"ה.
 הם נקראים אלקים אחרים, כי יניקת ה"חיות" שלהן היא מבחינת
 "אחוריים".

יום שני י' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 54, והנה רצון העליון... עד עמ' כח, תמיד:

- 27 וְהִנֵּה, רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּכַחֲנִית "פְּנִים", - פנימיות הרצון העליון, מה
 28 שהקב"ה רוצה את הדבר עצמו, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים הַמְּחַיֶּה אֶת כָּל
 29 הָעוֹלָמוֹת, וְלִפֵּי שְׂאִינוֹ - רצון זה, שוֹרֵה כָּלֵל עַל הַסְּטָרָא אַחְרָא,
 30 וְגַם בְּחִינַת "אַחֲרִים" שֶׁל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן - המחיה אותן, כאמור,
 31 אֵינוֹ מְלַבֵּשׁ - בפנימיות,
 32 בְּתוֹכָהּ - ב"סטרא אחרא",
 33 מִמֶּשׁ, אֲלֵא מְקוֹף עֲלִיָּהּ 6
 34 מְלַמְעֵלָה, - בלבד, כמו 7
 35 שמקיפים דבר מלמעלה, 8
 36 לְכַף - לכן, היא - ה"סטרא 9
 37 אחרא", מְקוֹם הַמִּיתָה 10
 38 וְהַסְּמָאָה, ה' וְשִׁמְרָנֵוּ, כִּי 11
 39 מְעַט מוֹעֵר - המעט מן
 40 המעט, אֹרֵךְ וְחַיּוֹת, שְׁיוֹנְקָת 12
 41 וּמְקַבְּלַת לְתוֹכָהּ מִבְּחִינַת 13
 42 "אַחֲרִים" דְּקַדְשָׁה 14
 43 שְׁלַמְעֵלָה, הוּא בְּכַחֲנִית 15
 44 גְלוּת מִמֶּשׁ בְּתוֹכָהּ, כְּסוֹד 16
 45 גְלוּת הַשְּׂכִינָה הַנּוֹכַח 17
 46 לְעִילָּהּ. - ש"חיות" הקדושה נמצאת בביכול בגלות בתוך הקליפות,
 47 וְלִכְּן נִקְרָא בְּשֵׁם "אַלְהִים אַחְרִים", - לא רק מחמת הטעם האמור,
 48 שהם מקבלים את "חיותם" מבחינת "אחוריים", כי אם: שֶׁהֵיא עֲבוּדָה
 49 זָרָה מִמֶּשׁ וּבִפְרִיָּה בְּאֲחֻדוֹתָיו שֶׁל מְלֵךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשִׁי
 50 בְּרוּךְ־הוּא, - הסברת הדברים: בכל נברא נמצאים שני סוגי חיות -
 51 א. "חיות" המתלבשת בפנימיותו של הנברא ומתאחדת אתו. חיות
 52 אלקית זו, מצומצמת ומתאמת לפי מדתו של הנברא, עד כמה
 53 שהוא יכול לקלוט. ב. "חיות" המחיה ומשפיעה בנברא בצורה
 54 "מקיפה". חיות אלקית זו, איננה מצומצמת לפי מימדי הנברא ואינה
 55 מתלבשת בו; אלא בצורתה היא, כפי שהיא למעלה מהתלבשות

יום שני י' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 54, והנה רצון העליון... עד עמ' כח, תמיד:

- בנברא - היא משפיעה ומחיה את הנברא. ל"קליפות" ול"סטרא
 אחרא" גם כן שני סוגי חיות אלה. סוג ה"חיות" השני, בקליפות
 ו"סטרא אחרא", מאחר שהוא בא אליהן בבחינת "מקיף", אין הוא
 מפריע ל"מציאותן", הן יכולות להחזיק את עצמן ל"יש", ואינן
 צריכות להכחיש "חיות" זו,
 למרות שהן יודעות שהן
 נבראו מ"חיות" זו (כפי
 שנאמר להלן, שהן קוראות
 להקב"ה "אלקא דאלקיא":
 הן חושבות את עצמן
 ל"מציאות", ל"אלקיא",
 למרות שהן עצמן מכירות
 שיש להן "אלקא" שברא
 אותן). מחמת חיות אלקית
 זו, הן נקראות "אלקים
 אחרים", מפני שהן מקבלות
 את חיותן מבחינת אחוריים.
 ואילו סוג ה"חיות" המתלבש
 בפנימיות, שאם היו
 ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום
 סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי "עצמותו" של
 הנברא עצמו - "חיות" זו, הן מכחישות לחלוטין, והיא נמצאת בהן
 בבחינת גלות. בגלל "חיות" זו - הן נקראות "אלקים אחרים", לא רק
 מפני שהן מקבלות מ"אחוריים", אלא מפני שהן מחזיקות את עצמן
 ל"עבודה זרה" וכופרות באחדותו של הקב"ה - כפי שיוסבר להלן:
 כִּי מֵאַחַר שְׂאוֹר וְחַיּוֹת דְּקַדְשָׁה - ה"חיות" הפנימית, הוּא בְּכַחֲנִית
 גְלוּת בְּתוֹכָהּ - אֵינָה פְּמֵלָה כָּלֵל לְגַבִּי קְדֻשַׁת הַקְּדוּשִׁי־בְּרוּךְ־
 הוּא; וְאֲדַרְבֵּהּ, מְגִבִּיָּה עֲצֻמָּה בְּנֶשֶׁר, לֹמֵר: "אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד"⁵,
 וּבְמֵאמְרָה: - שאמר פרעה: "אֲנִי לִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי". - ה"יאור" -

1 הנילוס – הוא שלי, ואני עשיתי את עצמי, וְלִבְּנֵי אִמְרוּ רַז"ל,
 2 שְׁנִסוּת הָרוּחַ שְׁקוּלָה פְּעוּדָה זְרָה מִמֶּשׁ, כִּי עֵקֶר וְשֵׁרֶשׁ שֶׁל
 3 עֲבוּדָה זְרָה, הוּא מֵה שְׁנַחֲשֵׁב – הוא מחשיב את עצמו, לְדַבֵּר
 4 בְּפָנָי עֲצָמוֹ, נִפְרָד מִקְדוּשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם, – של הקב"ה, וְלֹא
 5 כְּפִירָה בַּה' לְגַמְרִי, –
 6 כלומר, גם כשלא כופרים
 7 לגמרי בהקב"ה, אלא רק
 8 מחשיבים את עצמם לדבר
 9 בפני עצמו, כמו ה"קליפות"
 10 וה"סטרא אחרא" הנקראות
 11 "עבודה זרה", שכפי
 12 שלמדנו, הן אינן כופרות
 13 בהקב"ה לגמרי, אלא
 14 כְּדֹאִיתָא – כמו שאנו
 15 מוצאים, בְּגִמְרָא⁸ דְּקָרוּ
 16 לֵיהּ "אֱלֹהָא דְּאֱלֹהֵי", –
 17 ה"קליפות" וה"סטרא"
 18 אחרא" קוראות להקב"ה
 19 "אלקא דאלקיא" – הרי

20 שהן מודות בהקב"ה, שהוא אלקא דאלקיא, ובכל זאת זה נקרא
 21 "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים". אֱלֹהִים שְׁנִסוּת הֵם מְחַשְׁבִּים עֲצָמָם
 22 לְיֵשׁ וְדָבָר בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְכֵן – במה שהן מחשיבות את עצמן
 23 ל"יש", הן מְפָרִידִים אֶת עֲצָמָם מִקְדוּשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ הוּא,
 24 מֵאֲחֵר שְׂאֵין – הן, בְּמַלְיָם לֹא יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵין קְדוּשָׁה עֲלֵיוֹנָה
 25 שׁוֹרָה אֱלֹהִים עַל מַה שְׁכַבְטָל לֹא יִתְבָּרַךְ בְּנוֹכַר לְעֵיל, וְלִבְּנֵי

26 נְקָרָאִים – הקליפות ו"סטרא אחרא", "מַוְרֵי דְּפִרְוּדָא" – הרי
 27 הפירוד, בְּזִתְרֵי הַקְדוּשָׁה, – אלה שמחזיקים את עצמם ל"מציאות"
 28 ומגביהים את עצמם כהרים ומרגישים את עצמם נפרדים מהקב"ה.
 29 וְהָרִי זֶה – יש בכך משום כְּפִירָה בְּאֱחָדוּתוֹ הָאֱמִיתִית, – של
 30 הקב"ה, שהיא – דְּכַלְא

31 קְמִיָה כְּלֵא חֲשִׁיב, – לגבי
 32 הקב"ה הכל נחשב לכלום,
 33 וְכַסֵּל בְּאֵמֶת לֹא יִתְבָּרַךְ
 34 וְלִרְצוֹנוֹ, הַמְחִיבָה אֶת פְּלִם
 35 וְמַחֲנִיה אֹתָם מֵאֵין לְיֵשׁ
 36 תְּמִיד: – מאחר שאחדותו
 37 האמיתית של הקב"ה היא
 38 שהכל בטל אליו, הרי
 39 שההיחשבות ל"יש"
 40 ול"מציאות" – יש בה משום
 41 כפירה באחדותו של
 42 הקב"ה. ולכן גסות הרוח
 43 שוה ל"עבודה זרה". הרי,
 44 שאחרי צמצומים רבים

45 ושונים, נבראו בדיבורו של הקב"ה, נבראים כאלה, כמו "קליפות"
 46 ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד מהקב"ה. לכן,
 47 נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין הפירוד
 48 (המציין את הדיבור שלמטה) קיים גם בדיבור שלמעלה, אלא
 49 שהוא רק בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם. ואילו
 50 לגבי הקב"ה – אין שום דבר שנפרד ממנו.

ליקוטי אמרים

עשיתי ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כע"ז
 ממש כי עיקר ושרש ע"ז הוא מה שנחשב לדבר
 בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום ולא כפירה בה'
 לגמרי כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלהא דאלהיא אלא
 שגם הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובוזה
 מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר
 שאין בטלים לו ית' כי אין קדושה עליונה שורה אלא
 על מה שבטל לו ית' כנ"ל ולכן נקראו טורי דפרודא
 בזה"ק והרי זו כפירה באחדותו האמיתית דכולא קמיה
 כלא חשיב ובטל באמת לו ית' ולרצונו המחיה את
 כולם ומחיה אותם מאין ליש תמיד:

יום שלישי י"א שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כח, פרק כג ועם כל... עד עמ' 56, ימיהם:

51 וְעַם כָּל הַנוֹכַר לְעֵיל, יוֹבֵן וְיִבְאֵר הֵיטֵב בְּתוֹסַפַּת בְּאוּר מֵה
 52 שְׂאִמְרוּ בְּזִתְרֵי דְּ"אוֹרֵיתָא וְקָדְשָׁא בְּרוּךְ הוּא כְּלֵא חֲרִי", – תורה
 53 והקב"ה הם דבר אחד, וּבְתַקְוִינֵם פְּרָשׁוּ דְּ"רַמ"ח פְּקוּדֵי
 54 שמאתים ארבעים ושמונה מצוות העשה, אֵינֵן – הן, רַמ"ח אֲבְרִין

55 דְּמִלְכָא". – מאתים
 56 ארבעים ושמונה אברי

ליקוטי אמרים

פרק כג ועם כל הנ"ל יובן ויבאר היטב בתוספ'
 ביאור מה שאמרו בזהר דאוריית'
 וקב"ה כולא חד ובתיקוני' פירשו דרמ"ח פיקודין אינון

57 המלך, הקב"ה מלך העולם.
 58 משמעות כינוי המצוות בשם
 59 "אברין דמלכא" (אברי
 60 המלך), היא: כשם שכל אבר
 61 הוא כלי לכוח מיוחד בנפש, המתלבש באותו אבר, למשל – העין
 62 היא אבר וכלי מיוחד לכוח הראיה, האוזן היא כלי מיוחד לכוח
 63 השמיעה, וכך הלאה – כך כל מצוה, היא כלי מיוחד ל"המשכה"
 64 מיוחדת מרצון הקב"ה. המצוות בכללותן הן רצונו של הקב"ה –
 65 הקב"ה רוצה שבני ישראל יקיימו מצוות – וכל מצוה כשלעצמה,
 66 היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של רצון הקב"ה, הנמשכת

51 למדנו בפרק הקודם, שלגבי הקב"ה אין דבר נפרד ממנו, כי דיבורו
 52 של הקב"ה, שבאמצעותו נוצרו הנבראים, אינו דומה לדיבורו של האדם:
 53 דיבורו של האדם נפרד משורשו; ואילו לגבי הקב"ה, הדיבור מאוחד תמיד
 54 אתו. אלא, מאחר שירידת ה"אור" וה"חיות" האלקי, המחיה את הנבראים,
 55 היא על-ידי צמצומים רבים
 56 והסתרת פנים, כך בפנימיות
 57 רצונו של הקב"ה מוסתרת
 58 מהנבראים – יכולים הם,
 59 בהרגשתם, להחשיב את עצמם
 60 ל"מציאות". ועם התרבות
 61 והתגברות הצמצומים – עלולות להיווצר גם "קליפות" ו"סטרא אחרא",
 62 המרגישות את עצמן כנפרדות לגמרי מהקדושה ומהקב"ה. הרי, שהרגשת
 63 הנבראים את עצמם ל"מציאות" נובעת מהעובדה בפנימיות רצונו של הקב"ה
 64 מכוסה ומוסתרת מהם. מהאמור מובן שדבר שמאיר בו פנימיות רצונו של
 65 הקב"ה בהתגלות – קשור ומאוחד כולו עם הקב"ה. שכן, אין כאן הסתרת
 66 פנים, הגורמת שהנברא יוכל להרגיש את עצמו ל"מציאות".

העולמות, תלוי במעשה המצות של התחנות, בנודע, -
 שעלידי שיהודי מקיים מצוה - הוא "ממשיך" חיות ושפע בכל
 העולמות. ונמצא - הרי, שמעשה המצות וקיומן הוא לבוש
 הפנימי לפנימית רצון העליון, - של הקב"ה שמעשה זה -

של המצוות, נמשך אור

וחיות רצון העליון

להתלבש בעולמות. -

הקב"ה רוצה בעולמות,

מפני שיש בהם מעשה

המצוות, כפי שאמרנו

במשל: הדברים אותם יקנה

בכסף שירוויח - הם הלבוש

הפנימי לרצונו החיצוני.

ולכן נקראים - המצוות,

"אברי דמלכא", - אברי

המלך, דרך משל, כמו

שאברי גוף האדם הם

לבוש לנפשו ובטלים

לגמרי אליה מכל וכל,

- כמו שאנו רואים כי מיד

שעולה פרצונו של אדם

לפשט ידו או רגלו, הן נשמעות לרצונו תכף ומיד בלי

שום ציווי ואמירה להן, - לידו או לרגלו, וכלי שום שְׁהִיָּה

בלל, אלא כרגע ממש בשעלה פרצונו - באותו רגע ידו

ורגלו מבצעות את רצונו, האדם אינו זקוק לשום טיפול ומאמץ

של רצונו כדי להפעיל את היד או הרגל ולהשפיע עליהן לבצע

את רצונו - זו משמעות המלים "בלי שום ציווי ואמירה", שכן,

טיפולו של ה"כוח" להפעלת השפעתו הוא כאילו בדרך של ציווי

ומתן פקודה למושפע על ידו שיעשה משהו. כפי שאנו רואים

באברים, הרי הם בטלים לחלוטין לנפש ומאוחדים איתה. כך

דרך משל תחיות של מעשה המצות וקיומן, - לכאורה

משמע, שהכוונה כאן ל"חיות" המחיה את העשיה ואת ביצוע

המצוה, כלומר: רוח-החיים שבקיום המצוה; לא ה"חיות"

שב"מציאות" האתרוג, למשל, אלא ה"חיות" של מצות האתרוג,

כפי שה"חיות" שרויה בקיום ובמעשה המצוה, הוא - חיות זו,

בטל לגמרי לגבי רצון העליון המלבש בו, - ב"חיות" מעשה

המצוות, ונעשה - אותה "חיות" לו - לרצון העליון, ממש כגוף

לנשמה.

לנשמה.

1 ומגיעה למטה על-ידי שיהודי מקיים אותה מצוה שציווה הקב"ה

2 לעשותה. לכן, נקראות המצוות "אברין דמלכא" (אברי המלך). כאן

3 מתבקש, איפוא, הסבר - שהרי מן הנאמר בתיקונים יוצא, שהמצוות

4 (כל ענינה של התורה הוא פירוש והסברת המצוות) הן "אברים

5 דמלכא" בלבד, היינו, אף

6 שהאבר, אמנם, מאוחד עם

7 הכוח המלוכב בו, אך אין

8 הוא דבר אחד ממש עם

9 אותו כוח: האבר והכוח הם

10 שני דברים נפרדים, ועל אף

11 התאחדותם אין הם דבר

12 אחד ממש. ואילו ביחס

13 לתורה, נאמר ב"זוהר",

14 שהתורה והקב"ה הם דבר

15 אחד ממש - כלומר, יותר

16 מאשר התאחדות האברים

17 עם הכוחות. כך מסביר רבנו

18 הזקן את ההבדל בין לימוד

19 תורה לקיום מצוות - לפי

20 שהמצוות הן פנימיות רצון

21 העליון ונפשו האמתית,

22 המלבש בכל העולמות העליונים ותחתונים להחיותם, -

23 כלומר: רצונו של הקב"ה בעולמות, שהוא רוצה בקיומם ומחיה

24 אותם באותו רצון - הנה המצוות הן הפנימיות שבאותו רצון שיש

25 להקב"ה בעולמות. שכן, מדוע רוצה הקב"ה בכל העולמות? - מפני

26 שהוא רוצה במצוות, שבני ישראל יקיימו מצוות; הקב"ה מתענג,

27 כביכול, ממה שבני ישראל מקיימים מצוות. ומחמת הרצון והתענוג

28 שיש לו מקיום המצוות - הוא מחיה את כל העולמות (הרי זה

29 למשל, כמי שנוסע בדרך רחוקה כדי להרוויח כסף, ברור שבעצם

30 הנסיעה מתבטא רק חיצוניות הרצון - בשעה שהרצון הפנימי, הוא

31 - להרוויח כסף; וגם הרייח איננו עדיין הרצון הפנימי האמיתי, שכן

32 הוא מעוניין ברייח רק כדי לקנות בו את הדרוש לו לחיי נפשו -

33 הרי, שרצונו הפנימי האמיתי הוא בדברים שהוא יקנה באותו כסף,

34 ויתענג מהם. מרצון זה, נובע רצונו להרוויח כסף, וממילא גם רצונו

35 לערוך את הנסיעה. כך נבין גם ביחס לעולמות ולמצוות, הקב"ה

36 רוצה בקיום העולמות, מפני שהוא רוצה במצוות. הרי שהמצוות הן

37 הן רצונו ותענוגו הפנימי של הקב"ה, ובגלל רצונו זה במצוות - הוא

38 רוצה גם בעולמות ומחיה אותם). כי כל חיותם ונשפעתם - של כל

3. כפילות הלשון "מעשה המצוות וקיומן", אפשר היה לכאורה להסביר כך: "החיות של מעשה המצוות" - החיות של המצוה הנעשית, החיות של האתרוג למשל: "וקיומן" - קיומו הפיזי של האתרוג (בטלים לרצון העליון). מעיר כאן כ"ק אדמו"ר שליט"א, ש"ממה שכתוב שבאדם המקיים ועושה המצוות לא משמע כן" ממה שלהלן מובאים שני הביטויים "מעשה" ו"קיום" ביחס לאדם, שהוא עושה ומקיים - לא משמע ש"קיום" הוא קיומו הפיזי של הדבר בו נעשית המצוה. מהערה זו מובן, ש"מעשה" ו"קיום" המצוות, הם שני אופנים בביצוע המצוה: מעשה - פעולת עשיית המצוה, המביאה לביצוע המעשי של המצוה, למשל: ההתעטפות בטלית, הנחת ה"של ראש" על הראש, וכדומה; קיום - כשהמצוה כבר נעשית ומתקיימת בפועל; כשהוא כבר לבוש בטלית ובתפילין, כשהוא יושב כבר בסוכה, וכדומה. או אפשר שהכוונה ב"קיום" היא, שישנן מצוות שקיומן אינה קשורה ל"מעשה", בעשייה ממשית (כמו שהדבר בהרבה מצוות, במיוחד במצוות-לא-תעשה, שהן גם "כאילו עשה"), ואלה הם שני הביטויים: "מעשה" ו"קיום" המצוה. אך עדיין יש להבין את המלה "הוא" (בטל לגמרי...), כמו גם את המלה (המלוכב) "בו" - אם הכוונה למלה "חיות", היה לכאורה צריך להשתמש כאן בלשון נקבה? ומדוע משנה רבנו הזקן את הסדר להלן: "המקיים" ולאחר מכן "עושה"?

1 וכן הלבוש החיצוני של נפש האלהית שפאדם המקיים ועושה
 2 המצוה, שהוא כח ובחינת המעשה שלה, – כוח המעשה של
 3 הנפש האלקית, המשפיע ומפעיל את הפעולות המעשיות של כל
 4 מה שציווה הקב"ה לעשות – נקרא "לבוש החיצוני של הנפש
 5 האלקית", בהשוואה
 6 לכוחות הדיבור והמחשבה,
 7 שהם לבושים פנימיים יותר
 8 מאשר "כוח המעשה"
 9 הפועל בדבר זר. הרי, כוח
 10 מעשה זה הוא מתלבש
 11 בחיות של מעשה המצוה,
 12 ונעשה גם כן כגוף
 13 לנשמה לרצון העליון –
 14 כוח המעשה מתאחד עם
 15 הרצון העליון באותה מדה
 16 שהגוף מתאחד עם הנשמה,
 17 וכבטל אליו – לרצון
 18 העליון, לגמרי. ועל כן גם
 19 אברי גוף האדם המקיימים
 20 המצוה, שבתם ובחינתם
 21 המעשה של נפש
 22 האלהית מלבש בהם – באברים, בשעת מעשה וקיום המצוה,
 23 – על-ידי האברים, הם – האברים, נעשו מרכבה ממש לרצון
 24 העליון, כגון: הנה המחלקת צדקה לעניים, או עושה מצוה
 25 אחרת, – בשעה שהיד עוסקת בקיום מצוה, היא הופכת לבחינת
 26 "מרכבה" לרצון העליון, כלומר: היא מתבטלת לגמרי לרצון
 27 העליון. ברם, אין היד הגשמית בטלה ומאוחדת, באותו מעמד,
 28 לרצון העליון, באותה מדה כפי שזה בכוח המעשה של הנפש
 29 האלקית, שכאמור, התאחדותו עם הרצון העליון היא כהתאחדות
 30 הגוף עם הנשמה – הרבה יותר מאשר התאחדות ה"מרכבה" עם
 31 ה"רוכב", שכן, גוף ונפש, למרות שהם שני "עצמים" שונים ורחוקים
 32 אחד מהשני – גשמיות ורוחניות – הם בכל זאת מתאחדים באחדות
 33 מלאה, הגוף כל כך בטל ונשלט על-ידי הנפש, שאין שום חלק בגוף,
 34 אף הקטן ביותר, שלא יהיה חדר ב"חיות" הנפש, וכל קורט "חיות"
 35 של הנפש בגוף, הופך לחיים גופניים. כך גם – ביטולו ויחודו של

ליקוני אמרים

של נפש האלהית שבאדם המקיים ועושה המצוה
 שהוא כח ובחי' המעשה שלה הוא מתלבש בחיות
 של מעשה המצוה ונעשה ג"כ כגוף לנשמה לרצון
 העליון ובטל אליו לגמרי ועל כן גם אברי גוף האדם
 המקיימים המצוה שכח ובחי' המעשה של נפש האלהית
 מלוכש בהם בשעת מעשה וקיום המצוה הם נעשו
 מרכבה ממש לרצון העליון כגון היד המחלקת צדקה
 לעניים או עושה מצוה אחרת. ורגלים המהלכות לדבר
 מצוה וכן הפה ולשון שמדברי' דברי תורה והמוח
 שמהרהר בד"ת וי"ש ובגדולת ה' ב"ה. וזהו שארז"ל
 האבות הן הן המרכבה שכל אבריהם כולם היו
 קדושים ומובדלים מענייני עוה"ז ולא נעשו מרכבה
 רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם:

כוח המעשה לגבי הרצון העליון. לעומת זאת, היד הגשמית עצמה,
 שעושה את המצוה, היא רק בבחינת "מרכבה" לרצון העליון.
 "מרכבה" אכן בטלה לגמרי ל"רוכב", אך, בכל זאת איננה מאוחדת
 אתו. וכפי שזה ביחס ל"יד" שעושה מצוה – כך הוא גם ביחס לשאר
 האברים – ורגלים
 המהלכות לדבר מצוה,
 וכן הפה ולשון שמדברים
 דברי תורה, והמוח
 שמהרהר בדברי תורה
 ויראת שמים ובגדולת ה'
 פרוף-הוא. – הרי כשאותם
 אברים עוסקים בקיום
 מצוות, הם בטלים לגמרי,
 כ"מרכבה" לרצון העליון
 שבתוך אותן מצוות. וזהו
 שאמרנו רז"ל: "האבות
 הן הן המרכבה", – משום,
 שכל אבריהם כלם היו
 קדושים ומבדלים מענייני
 עולם הזה, ולא נעשו
 מרכבה – לשום דבר, רק
 לרצון העליון לבדו כל ימיהם: – מה שחכמינו ז"ל מציינים את
 האבות כ"מרכבה" אל הקב"ה, הרי זה מחמת שכל חלקי גופם, היו
 תמיד בטלים ומסורים לחלוטין להקב"ה – לכן הם מייצגים את
 הבחינה התמידית והמלאה של "מרכבה". ואילו ביחס לבני ישראל,
 שאינם במדרגת האבות, אפשרי הדבר שאותו אבר, שבשעה אחת
 הוא "מרכבה" לרצון העליון – יהיה בשעה אחרת "מרכבה" לדבר
 שאינו כפי הרצון העליון. ואם כן הרי זה רק באופן חלקי ולעתים
 מסויימות בלבד: בשעה שהוא מקיים מצוה, בטל האבר שעושה את
 המצוה, לרצון הקב"ה בבחינת "מרכבה". עד כאן דובר אודות שני
 אופני הביטול לרצון העליון: (א) ביטול כמו "מרכבה" ל"רוכב" (=)
 האברים הגשמיים המקיימים מצוות. (ב) ביטול ואיחוד, כמו גוף
 ונשמה (= כוח המעשה בשעת קיום המצוות). להלן יוסבר, שקיימת
 התאחדות עליונה יותר עם הרצון העליון, והיא – איחודם של
 הלבושים הפנימיים עם התורה.

יום רביעי י"ב שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, בעליונים].

71 אך המהשבה וההרהר בדברי תורה שבפיה, וכח הדבור בדברי
 72 תורה שבפה, שהם –
 73 כוחות המחשבה והדיבור,
 74 לבושים הפנימיים של נפש
 75 האלהית, – ומאוחדים יותר
 76 עם הנפש האלקית מאשר
 77 כוח המעשה של הנפש
 78 האלקית, שאינו אלא לבוש

ליקוני אמרים

אך המחשבה
 וההרהר בד"ת שבמוח וכח הדבור בד"ת שבפה
 שהם לבושי' הפנימיים של נפש האלהית וכ"ש נפש
 האלהית עצמה המלוכשת בהם כולם מיוחדים ממש

79 חיצוני בלבד, וכל שכן נפש האלהית עצמה המלפשת בהם –
 80 בלבושי המחשבה והדיבור
 81 בתורה, כלם מיוחדים ממש
 82 ביחוד גמור לרצון העליון,
 83 – יחוד גמור, משמעו, שהם
 84 נעשים אותו דבר ממש – לא
 85 כהתאחדות הגוף עם הנפש,
 86 שהם, כאמור לעיל, דברים

הארמון – הרי הם עוסקים ממש בחכמתו וברצונו של המלך: הרשום
 באותו ספר מייצג הרי את חכמתו ורצונו של המלך. כך גם בענינינו:
 במעשה המצוות, מתלבש רצונו של הקב"ה, ואילו הפריטים בהם
 מקיימים את המצוות אינם הרצון עצמו. שונה הדבר ביחס לתורה –

גמור עם הרצון העליון,

בשעה שיהודי מהרהר או

מדבר דברי תורה, ולא

מְרַבֵּה לְבָד, – להלן

מוסבר מדוע ואיך מתאחדים

הלבוישים הפנימיים,

באמצעות התורה, עם הרצון

העליון ביחוד גמור. פי רצון

העליון הוא הוא הדבר

הלכה עצמה שמהרהר

ומדבר בה, שכל ההלכות

הן פרטי המשכות

פנימיות רצון העליון

עצמו, – כל הלכה מייצגת

פרט מסויים מרצונו של

הקב"ה הנמשך באותה

הלכה, שפך עלה פרצונו

ותפך, – כך רוצה הקב"ה,

שדבר זה מותר או פשר או

פטור או זכאי או להפך וכן כל צרופי

אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו וחכמתו המיוחדת בא"ס

ב"ה בתכלית היחוד שהוא היודע והוא המדע כו' וז"ש

דאורייתא וקב"ה כולא חד ולא אברין דמלכא לחוד

כפיקודין. ומאחר שרצון העליון המיוחד בא"ס ב"ה

בתכלית היחוד הוא בגלוי לגמרי ולא בהסתר פנים

כלל וכלל בנפש האלהית ולבושיה הפנימים שהם

מחשבתה ודבורה באותה שעה שהאדם עוסק בדברי

תורה הרי גם הנפש ולבושיה אלו מיוחדים ממש בא"ס

ב"ה באותה שעה בתכלית היחוד כיחוד דבורו

ומחשבתו של הקב"ה במהותו ועצמותו כנ"ל כי אין

שום דבר נפרד כי אם בהסתר פנים כנ"ל ולא עוד אלא

שיחודם הוא ביתר שאת ויתר עז מיחוד אור א"ס ב"ה

ממש. ומאחר שרצון העליון המיוחד פנימיים

בתכלית היחוד, הוא בגלוי לגמרי, ולא בהסתר פנים כלל

וכלל, בנפש האלהית ולבושיה הפנימים, שהם מחשבתה

ודבורה, באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה – בשעה

שיהודי מהרהר ומדבר דברי תורה, בא הרי הרצון העליון שבתורה

לידי גילוי מלא בנפשו ובמחשבתו ודיבורו. הרי גם הנפש ולבושיה

– מחשבה ודיבור, אלו מיוחדים ממש פנימיים

באותה שעה בתכלית היחוד, כיחוד דבורו ומחשבתו של

הקדוש ברוך הוא במהותו ועצמותו בנזכר לעיל, כי אין שום

דבר נפרד – מהקב"ה, כי אם בהסתר פנים בנזכר לעיל. – רק

על ידי כך שפנימיות הרצון העליון מוסתרת, אפשר לנבראים

להרגיש את עצמם ל"מצאות", ומאחר שבשעה שיהודי לומד

תורה, מוסרת הסתרה זו, ופנימיות הרצון העליון היא בהתגלות

מלאה – ממילא ה"יחוד" הוא מלא. ולא עוד אלא – יתירה מזו,

שיחודם – של הנפש וכחותיה עם הקב"ה בשעה שיהודי לומד

תורה, הוא ביתר שאת ויתר עז מיחוד אור א"ס פנימיים

נפרדים המתאחדים אך בכל זאת אינם דבר אחד לחלוטין וכל אחד
 נשאר במהותו העצמי. יחוד גמור" פירושו: כמו התאחדות הנפש עם
 כוחותיה, שהם גם חלק מהנפש, הרי יחודם עם הנפש הוא מלא. כך
 גם הנפש האלקית וכוחות המחשבה והדיבור שלה – מאוחדים ביחוד

גמור עם הרצון העליון,

בשעה שיהודי מהרהר או

מדבר דברי תורה, ולא

מְרַבֵּה לְבָד, – להלן

מוסבר מדוע ואיך מתאחדים

הלבוישים הפנימיים,

באמצעות התורה, עם הרצון

העליון ביחוד גמור. פי רצון

העליון הוא הוא הדבר

הלכה עצמה שמהרהר

ומדבר בה, שכל ההלכות

הן פרטי המשכות

פנימיות רצון העליון

עצמו, – כל הלכה מייצגת

פרט מסויים מרצונו של

הקב"ה הנמשך באותה

הלכה, שפך עלה פרצונו

ותפך, – כך רוצה הקב"ה,

שדבר זה מותר או פשר או

פטור או זכאי או להפך; –

שדבר זה אסור או פסול, או

חייב וכו'. ומאחר שכל הלכה היא פרט מרצונו של הקב"ה. הרי בשעה

שהאדם מהרהר או מדבר באותה הלכה, הוא מאוחד עם הרצון

העליון, במדה הגבוהה ביותר של התאחדות, למעלה גם מהתאחדות

הגוף והנפש. וכן כל צרופי אותיות תנ"ך הן המשכת רצונו

וחכמתו – של הקב"ה, המיוחדות פנימיים בתכלית

היחוד, שהיא – הקב"ה עצמו, הוא ה"יודע והוא המדע כו'. – והוא

היודע. הרי, שחכמתו ורצונו של הקב"ה, והקב"ה עצמו, הם דבר אחד

ממש, וברצון זה וחכמה זו מתאחדים כוחות המחשבה והדיבור,

בשעה שיהודי מדבר או מהרהר בתורה. ההבדל שבין מצוות לתורה,

יוסבר ביתר הרחבה, באמצעות משל: מלך ציווה על עבדיו לבנות לו

ארמון יפה, והבין למטרה זו ספר מיוחד, בו נרשם במפורט כיצד ואיך

רוצה ומבין המלך שאותו ארמון ייבנה. הרי, כשהעבדים עוסקים

בהקמת הארמון, הם קשורים ומאוחדים עם רצונו של המלך שביחס

לאותו ארמון ובנינו. ואילו כותלי הארמון כשלעצמם, או פריטיו

האחרים של הארמון אינם רצונו של המלך עצמו. לעומתם –

החכמים שלומדים את ספר התכניות, שבו רשם המלך כיצד ייבנה

5. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבוישים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד – בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...ואולי הזכירו כאן "מרכבה" – מפני שהמות והפה, הם המוח' והדבור בתורה דעסקי' בזה – הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבוישים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני הביטול והיחוד המוזכרים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס לחידוש שביחוד המחשבה והדיבור בתורה לעומת ביטול המוח והפה, בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמות והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" – באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה והכוח לדבר, מאוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד – כמו שהדבר במוח ובפה עצמם. 6. פרק כא.

1 בעולמות עליונים, - עם העולמות הרוחניים העליונים. מאחר
2 שרצון העליון הוא בגלוי ממש בנפש ולבושיה העוסקים
3 בתורה, שהרי הוא הוא התורה עצמה, - בה הם עוסקים;
4 ולעומתם - וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם - רק,
5 מאור וחיות הנמשך -
6 ממה שנובע, מהתורה,
7 שהיא רצונו וחקמתו
8 ותבונה, - כאמור ש"שכל"
9 התורה הוא חכמתו של
10 הקב"ה, ו"פסק ההלכה" -
11 רצונו של הקב"ה.
12 ברכתיב': "כלם בחכמה"
13 עשית", - הרי, ש"חכמה"
14 היא המקור לבריאת וקיום
15 כל העולמות. ואם בן
16 החכמה - שהיא התורה -
17 היא, למעלה מכלם, -
18 מאחר שהיא ה"מקור" לכל
19 העולמות. והיא היא -
20 התורה, רצונו ותבונה הנקרא "סוכב כל עלמין", - המשפיע
21 בכל העולמות בצורה "מקיפה". כלומר: הוא למעלה מכל
22 העולמות, ולכן אין הוא יכול להתלבש בתוך העולמות, בפנימיות,
23 אלא הוא משפיע עליהם בבחינת "מקיף" - כפי שיוסבר להלן:
24 שהיא בחינת מה שאינו יכול להתלבש בתוך עלמין -

ליקוטי אמרים

בעולמות עליונים מאחר שרצון העליון הוא בגלוי
ממש בנפש ולבושיה העוסקים בתורה שהרי הוא הוא
התורה עצמה וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם
מאור וחיות הנמשך מהתורה שהיא רצונו וחקמתו
ית' כדכתיב כולם בחכמה עשית וא"כ החכמה שהיא
התורה למעלה מכולם והיא היא רצונו ית' הנק' סוכב
כל עלמין שהיא בחי' מה שאינו יכול להתלבש בתוך
עלמין רק מחיה ומאיר למעלה בבחי' מקיף והיא היא
המתלבשת בנפש ולבושיה בבחי' גלוי ממש
כשעוסקים בד"ת ואע"ג דאיהו לא חזי כו' [ומשו' הכי
יכול לסבול משום דלא חזי משא"כ בעליונים].

20 והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכלתם "לקבל"
21 יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף והעולם
22 הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה - זוהי הסיבה
23 ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם הקב"ה, בשעת לימוד
24 התורה.

יום חמישי י"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כט, ובוה יובן למה... עד עמ' 58, לקמן:

49 וכו' - במה שהוסבר, שיחוד נפשו של יהודי עם הקב"ה, בשעת
50 לימוד התורה, היא במדה המלאה ולמעלה מאשר בשעת קיום
51 המצוות, יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל
52 המצוות, ואפלו מתפלה
53 שהיא יחוד עולמות
54 עליונים - ובכל זאת גדלה
55 מעלת לימוד התורה גם
56 מתפלה - אלא שלכאורה
57 אפשר לשאול: הרי יודעים
58 אנו שמי שאין "תורתו"
59 אומנתו, שאין התורה
60 עיסוקו התמידי, עליו
61 להפסיק מלימוד התורה
62 לשם תפילה - הרי
63 שהתפילה היא למעלה
64 מתורה? - מסביר רבנו חזקן להלן: [והא - וזה, דמי שאין תורתו

ליקוטי אמרים

ובזה
יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל
המצוות ואפי' מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים
[והא דמי שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק היינו
מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה]. ומוזה יוכל המשכיל
להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה כשיתבונן
איך שנפשו ולבושיה שבמחוחו ובפיו הם מיוחדים ממש
בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה ממש
העליון, ואור-אין-סוף פרוף-הוא ממש המתגלה בהם, - בנפש

25 בפנימיות העולמות, רק מחיה ומאיר למעלה בבחינת מקיף, -
26 מעליהם, בהיותו למעלה מהתלבשות בתוך העולמות, והיא היא
27 - בחינה זו שהיא למעלה מכל העולמות, המתלבשת בנפש
28 ולבושיה בבחינת גלוי ממש בשעוסקים בדברי תורה, "ואתה"
29 על-גב דאיהו לא חזי
30 כו"ם - ואף על פי שאין הוא
31 רואה זאת. יהודי, בשעה
32 שהוא לומד תורה, אינו
33 מרגיש בהתאחדות נפשו עם
34 הקב"ה, ואילו נשמתו -
35 חשה בכך, [ומשום הכי -
36 ולכן, יכול לסבל, - את
37 ההתאחדות הנעלה עם
38 הקב"ה, משום - מפני, דלא
39 חזי, - שאינו מרגיש. מה
40 שאין בן העליונים].
41 שונה הדבר בנבחרים של
42 העולמות העליונים, בהם
43 אין ההסתרה שבעולם-הזה,
44 והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכלתם "לקבל"
45 יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף והעולם
46 הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה - זוהי הסיבה
47 ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם הקב"ה, בשעת לימוד
48 התורה.

אמנתו צריך להפסיק, - לתפלה, אין בכך הוכחה שהתפלה היא
למעלה מתורה, אלא טעמו של דבר הוא: הינו מאחר דמפסיק
ומבטל בלא"ה-כי]. - מאחר שהוא מפסיק ומבטל מלימוד תורה,
בגלל דברים אחרים, לכן
עליו להפסיק גם לתפלה.
ומזה? - ממה שהסברנו
המעלה שבתורה, יוכל
המשכיל - המבין הגדול,
להמשיך עליו יראה
גדולה בעסקו בתורה,
כשיתבונן איך שנפשו
ולבושיה שבמחוחו -
המחשבה, וכפיו - והדיבור
שבפיו, הם מיוחדים ממש
בתכלית היחוד ברצון
העליון, ואור-אין-סוף פרוף-הוא ממש המתגלה בהם, - בנפש

7. תהלים קד, כד. 8. ראה מגילה ג, א. 9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (וחידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפיו ובלבבך לעשותו".

היראה. אך, לפי הסברתו של רבנו הזקן, הדברים מובנים. שכן, קיימת מדריגה כזו ביראה - יראה גדולה - הבאה רק אחרי ה"חוקים", והיא כ"תכלית" החוקים הבאים בשביל היראה. שהיא "סיבה" לקיום החוקים, היא יראה בדרגה נמוכה יותר, שעליה להביא לקיום המצוות. כשם שזה לגבי חוקים, כך מסביר רבנו הזקן, להלן, לגבי חכמה - תורה. [ועל יראה גדולה זו אמרו: - חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין יראה", - חכמה - תורה - היא מבוא ליראה, היינו לאותה "יראה גדולה", המדריגה העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת מה שחכמינו ז"ל אומרים בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין חכמה" - שהיראה היא תנאי מוקדם לחכמה - תורה - שכאן הכוונה היא לגבי המדריגה

התחתונה יותר של היראה, הנדרשת ללימוד תורה; וְהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֲצֵלָה - לגבי המדריגה העליונה יותר של היראה, "תַּעֲרָא לְדִרְתָּא", - שער לבית, שרק דרך השער אפשר להכנס לבית. הרי, שהיראה מתוארת כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער" הרמוז על תורה, כְּמוֹ שְׁנֵתְכָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲלָא דְלָאוּ כָּל מִחָא סְבִיל דָּא יִרְאָה כּוּזָא. - לא כל מוח יכול "לסבול" מדריגה עליונה כזו של יראת ה'. אף גם מאן דְּלָא סְבִיל מִחוּ כְּלָל יִרְאָה זֵו, - גם מי שאין מוחו יכול "לסבול" יראה זו כלל, לֹא מִנְה וְלֹא מִקְצָתָהּ, - גם לא משהו מיראה זו, מִפְּנֵי פְּחִיתוּת עֵרְךָ נִפְשׁוֹ כְּשֶׁרְשָׁה וּמְקוֹרָה כְּמִדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂיָה - של עולם העשיה - אין יִרְאָה זֵו - החסרה לו, מְעַכְבֵּת כּוּזָא לְמַעֲשָׂה, - לקיום תורה ומצוות בפועל ממש, כְּמוֹ שְׁיִתְכַּבָּר לְקַמּוֹן:

יום שישי י"ד שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 58, פרק כד וזה... עד עמ' ל, בו וכו':

כשדאם מחשיב את עצמו ל"מציאות" ונפרד מקדושתו של הקב"ה - הרי גם זה "עבודה זרה". לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שפנימיות הרצון העליון מאירה בהתגלות במצוות, ויהודי בשעה שמקיים מצוות, גם הוא מתאחד עם הקב"ה. ייחודו של יהודי עם הקב"ה בשעה שהוא לומד תורה, הוא למעלה מאשר ייחודו אתו בשעה שהוא מקיים מצוות. בפרק כ"ד, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שכשיהודי עובר עבירה, דבר שהוא היפך ממצוה, היפך מרצונו של הקב"ה, נפרדות או נפשו וכוחותיה מהקב"ה, יותר מאשר היפרדותן של ה"קליפה" וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים".

1 ובלבושה, מחשבה ודיבור, בשעת לימוד התורה; מַה שְּׁפָל
2 הַעוֹלָמוֹת עֲלוּנִים וְתַחְתּוֹנִים כְּלָא חֲשִׁיבֵי קַמֵּיהּ - כל
3 העולמות, העליונים והתחתונים, אינם נחשבים כלל לגבי הרצון
4 העליון ואור אין סוף ברוך הוא, וְכֵאֵין וְאִפְסֵי מַמְשָׁ, - הם כאילו
5 אינם קיימים כלל, עַד
6 שְׁאִינוּ מְתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכֵם
7 מַמְשָׁ, - אין הרצון העליון
8 מתלבש בהם בפנימיות,
9 כאמור, שאין ביכולת
10 העולמות לקבל את הרצון
11 העליון בפנימיות, אֲלָא -
12 הרצון העליון משפיע בהם
13 בבחינת סוֹבֵב כָּל עֲלְמִין
14 כְּבַחֲנִית מְקִיף - כדי,
15 לְהַחְיֹתֵם עֵקֶר חַיּוֹתֵם, -
16 את עיקר חיותם מקבלים
17 העולמות מהאור האלקי
18 הסובב את כל העולמות.
19 רַק אִיזוּ הָאָרֶה - בלבד,
20 מְתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכֵם, -
21 בפנימיות, מַה שְּׁיִכּוֹלִים

22 לְסַבֵּל, שְׁלֹא יִתְבַּטְּלוּ בְּמַצִּיאוֹת לְנַמְרֵי. - מהתבוננות זו, שגם
23 העולמות העליונים אינם יכולים "לסבול" את הרצון העליון, רק
24 הארה ממנו בלבד, וזאת כדי שלא יאבדו את מציאותם לגמרי,
25 ואילו בנפשו, בשעה שהוא לומד תורה, מאיר רצון עליון זה
26 בהתגלות - הרי בהתבוננו בכך, יגיע ליראה גדולה מהקב"ה בשעת
27 עיסוקו בתורה. וְזֶהוּ שְׁכַתּוֹבֵי: "וַיִּצְוֵנוּ ה' אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה
28 לְיִרְאָה אֶת ה' וְגו'" - הרי שעל-ידי ה"חוקים" מגיעים ליראה
29 מהקב"ה. רבנו הזקן מתכוון בכך, לפי הערתו של כ"ק רבינו
30 ובלשונו: "דלכאורה הוא להיפך דמפני היראה (סיבה) - בא
31 המסובב) מקיימים את החוקים". כלומר: מפסוק זה משמע, שעל-ידי
32 החוקים, הוא מגיע, לאחר מכן, ליראת ה' - בשעה שלכאורה
33 הדבר הפוך: ה"יראה" מביאה אותו לקיום החוקים; ה"יראה" היא
34 הרי ה"סיבה" הגורמת לקיום החוקים, ולא שהחוקים הם בשביל

לבושה בגוף – יכולה לעשות דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ובכך היא למטה מהקליפות, ו**כמאמר בלעם**: – כמו שאמר בלעם: "לא אוכל לעבור את פי ה' וגו'". – אף שבלעם היה קליפה מלוכשת בגוף – אלא שהוא אמר זאת, מצד הקליפה הרוחנית שהתלבשה בו

במיוחד בשעה שהיה צריך לקבל את הנבואה שלו ואת הכוח שהקללות שלו יפעלו פעולתן. מבחינת קליפה רוחנית זו – לא היה יכול להמרות ציוויו של הקב"ה. ואף שנקרא – הקליפות האמורות, "עבודה זרה" – כך שהן מייצגות את הכפירה בהקב"ה, הא קרו ליה – אך הן הרי קוראות להקב"ה: "אלהא דאלהיא", – אלוהא האלוקים, כלומר, שאין הן כופרות לגמרי בהקב"ה, ואינם יכולים לעבור כלל על רצונו ותבונה, – לעשות דבר שכנגד רצונו של הקב"ה – וכל כך למה? כי יודעים ומשיגים שהוא רצונו של הקב"ה, חיותם וקיומם, שיונקים מן החיית "אחוריים דאחוריים" של רצון העליון ברוך הוא המקיף עליהם, אלא שניקתם שבתוכם להחשיב עצמן אלהות והרי זו כפירה באחדותו אבל מ"מ אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא אלא דקרו ליה אלהא דאלהיא דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ית' ולכן אינן עוברין רצונו ית' לעולם. וא"כ האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהם"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלהים אחרים והוא

ל"מצאות" של אלהות, וקרוי זו כפירה באחדותו. – של הקב"ה. ההחשבה העצמית ל"מצאות", יש בה משום כפירה באחדותו של הקב"ה, אבל מכל מקום, – הקליפות והסטרא אחרא, אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא, אלא דקרו ליה – להקב"ה, "אלהא דאלהיא", דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ותבונה, – הקליפות והסטרא-אחרא מכירות, שחיותן וקיומן, בא להן מרצונו של הקב"ה. ולכן – מחמת ידיעתן ש"חיותן" בא להן מרצון הקב"ה, אינן עוברין רצונו ותבונה לעולם. ואם כן, – שאין הקליפות עוברות אף פעם על רצונו של הקב"ה, הרי האדם העובר על רצונו ותבונה, הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא-אחרא וקליפה, הנקראת "עבודה זרה" ו"אלהים אחרים", – בכך שהוא עובר על רצונו של הקב"ה, ואילו הקליפה והסטרא-אחרא אינן עוברות על רצונו של הקב"ה, והוא – בעל

1 וזה לעמת זה, – כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר הפכי בקליפה – כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום המצוות, שעלין מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של תורה ומצוות, היא: הן שם"ה מצות לא תעשה דאחוריתא – שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה",

2 שהתורה אסרה לעשותן, 3 וכל אסורי דרבנן, – כל 4 האיסורים שאסרו החכמים, 5 מאחר שהן נגד רצונו 6 והקמתו ותבונה והפקם 7 ממש – ההיפך מרצונו 8 וחכמתו של הקב"ה, לפיהם 9 אסור לעשות דברים אלה, 10 הם – כל הדברים האסורים 11 הללו, נפרדים מיוחד 12 ואחדותו ותבונה בתכלית 13 הפירוד ממש, כמו הסטרא 14 אחרא והקליפה הנקראת 15 "עבודה זרה" ו"אלהים 16 אחרים", מחמת הסתר 17 פנים של רצון העליון, 18 כנוקר לעליון. – שהן 19 מקבלות השפעה מבחינת 20 אחוריים – ולכן הן נקראות 21 אלקים אחרים. וכן – כמו 22 שזה בעבירות עצמן, כך גם 23 ג' לבושי הנפש – הבהמית, 24 שמקלפת נגה שפישראל, 25 שהם מחשבה דבור 26 ומעשה, המלכשים 27 בשם"ה לא תעשה 28 דאחוריתא ורבנן, – 29 לדבר ולעשות את

30 הדברים שהתורה והחכמים אסרו אותם; וכן מהות הנפש עצמה 31 המלכשת בלבושיה – שהנפש הבהמית היא זו שעושה את 32 העבירות באמצעות לבושיה: מחשבה, דיבור או מעשה, כלם 33 מיוחדים ממש בסטרא-אחרא וקליפה זו, הנקראת "עבודה זרה". 34 – ממנה הם מקבלים "חיות" בשעת עשיית העבירות. ולא עוד, – 35 שהנפש ולבושיה מאוחדים עם ה"סטרא אחרא" וממילא הם בדרגה 36 אחת אתה, אלא – יתירה מזו: שבטלים ומפלים אליה, ונרועים 37 ופחותים ממנה מאד, כי היא – ה"סטרא אחרא" וה"קליפה", 38 אינה מלכשת בגוף חמרי, ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו, 39 לפעל פעלתה במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של 40 מקום ברוך-הוא חס ושלום, – אלא, כל שהיא עושה, הוא 41 בשליחותו של הקב"ה. הרי, שהקליפות שאינן לבושות בגוף, אינן 42 יכולות להמרות את רצונו של הקב"ה; נפש האדם בלבד, בהיותה

ליקוטי אמרים

פרק כד וזה לעומת זה הן שם"ה מצות לא תעשה

דאחוריתא וכל איסורי דרבנן מאחר שהן נגד רצונו וחכמתו ית' והפקם ממש הם נפרדים מיוחדו ואחדותו ית' בתכלית הפירוד ממש כמו הס"א והקליפה הנק' ע"ז ואלהים אחרים מחמת הסתר פנים של רצון העליון כנ"ל. וכן ג' לבושי הנפש שמקליפת נוגה שבישראל שהם מחשבה דבור ומעשה המלוכשי בשם"ה ל"ת דאחוריתא ורבנן וכן מהות הנפש עצמה המלוכשת בלבושיה כולם מיוחדים ממש בס"א וקליפ' זו הנק' ע"ז ולא עוד אלא שבטלים ומפלים אליה ונרועים ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלוכשת בגוף חומרי ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו לפעול פעולתה במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי ה' וגו' ואף שנקרא ע"ז הא קרו ליה אלהא דאלהיא ואינם יכולי' לעבור כלל על רצונו ית' כי יודעי' ומשיגים שהוא חיותם וקיומם שיונקים מבחי' אחוריים דאחוריי' של רצון העליון ב"ה המקיף עליהם אלא שניקתם וחיותם שבתוכם היא בבחי' גלות בתוכם להחשיב עצמן אלהות והרי זו כפירה באחדותו אבל מ"מ אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא אלא דקרו ליה אלהא דאלהיא דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו ית' ולכן אינן עוברין רצונו ית' לעולם. וא"כ האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהם"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלהים אחרים והוא

ליקוטי אמרים

11 בקליפות עצמן, והוא
12 תכלית הפרוד וכו', –
13 אחרי בירור והעלאת
14 ניצוצות הטוב הנמצאים
15 בקליפות – שורד הגס
16 והגרוע ביותר מהקליפות –
17 והוא ה"רע" של עולמנו
18 החומרי. ולכן כל מעשה עולם הזה קשים ורעים, והרשעים
19 גזברים בו וכו': – שכן בעולם הזה באות לידי ביטוי הקליפות
20 הגדולות והגרועות ביותר.

בתכלי' הפירוד מיחודו ואחדותו של הקב"ה יותר ממנה
וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה ח"ו. וכמ"ש בע"ח
שער מ"ב סוף פ"ד שהרע שבעו"הו החומרי הוא שמרי
הקליפות הגסות כו' והוא תכלית הבירור וכו' ולכן כל
מעשה עו"הו קשים ורעים והרשעים גזברים בו וכו':

1 העבירה, בתכלית הפרוד
2 מיחודו ואחדותו של
3 הקדוש ברוך הוא יותר
4 ממנה, – מהקליפה, וכללו
5 כופר באחדותו יותר
6 ממנה חס ושלום. וכמו
7 שכתוב פעין תיים שער
8 מב סוף פרק ה, שהרע שבעולם הזה תחמרי הוא שמרי
9 הקליפות הנפסות כו', – "שמרים" – הם החומר הגס ביותר
10 המופרש מהיין – ובענינו: ה"רע" שבעולם הזה הוא הגס ביותר

יום שבת קודש ט"ו שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ל, ולכן אמרו רז"ל... עד עמ' 60, וקליפת ע"ו.

52 מהקב"ה, ומשום כך היא נכשלת בעבירה זו. אך אפשרי הרי לומר,
53 שקיים אצלה הבדל בחומרת העון ובמדת ההינתקות מהקב"ה, בין
54 האיסור של זנות לבין האיסור של עבודה זרה – ובגלל אותו הבדל,
55 הרי ב"עבודה זרה" היא מוסרת את נפשה למרות שאין היא נמנעת
56 מלעבור על איסור זנות –

21 ולכן אמרו רז"ל על פסוק: "כי תשמה אשתו" – "תשטה"
22 מלשון "שטות", כי: "אין אדם עובר עברה וכו'", – אלא אם כן
23 נכנס בו רוח שטות, דאפלו אשה המנאפת שדעתה קלה – בכל
24 זאת, היתה מושלת ברוח תאוותה, לולי רוח שטות שבה
25 המכסה ומסתיר ומעלים
26 את האהבה מסתרת

ליקוטי אמרים

ולכן אמרו רז"ל על פסוק כי תשמה אשתו אין אדם
עובר עבירה וכו' דאפי' אשה המנאפת שדעתה קלה
היתה מושלת ברוח תאוותה לולי רוח שטות שבה
המכסה ומסתיר ומעלי' את האהבה מסותרת שבנפשה
האלהית לדבקה באמונת ה' ויחודו ואחדותו ולא ליפרד
ח"ו מאחדותו אפי' נומלים את נפשה ממנה לעבוד ע"ז
ח"ו ואפי' בהשתחואה לכדה בלי שום אמונה בלב כלל
וכ"ש לכבוש היצר ותאוות הניאוף שהם יסורים קלים
ממיתה ה' ישמרנו וההפרש שאצלה בין איסור ניאוף
לאיסור השתחואה לע"ז הוא ג"כ רוח שטות דקליפה
המלבשת לנפש האלהית עד בחי' חכמה שבה ולא עד
באמת לאמיתו אפי' עבירה קלה הרי העוברה עובר

27 שבנפשה האלהית, –
28 שהיא, האהבה המסותרת,
29 שואפת לדבקה באמונת ה'
30 ויחודו ואחדותו, ולא
31 לפרד חס ושלום
32 מאחדותו, אפלו נומלים
33 את נפשה ממנה לעבד
34 עבודה זרה חס ושלום, –
35 מחמת אהבתה להקב"ה,
36 היתה מוסרת את נפשה ולא
37 היתה מסכימה בשום אופן
38 לעבוד עבודה זרה, כי על-
39 ידי כך תנתק מהקב"ה;
40 וכלפי איזה נסיון היתה
41 מוסרת את נפשה? ואפלו

57 מסביר רבנו הזקן, שגם
58 הבדל זה שקיים אצלה,
59 מקורו ב"רוח שטות". לולא
60 רוח השטות, היתה יודעת
61 ומרגישה שגם על-ידי זנות
62 היא נפרדת מהקב"ה. ידיעה
63 זו היתה נוסכת בה כוח
64 להימנע מלחטוא חטא של
65 זנות – וכך אומר ה"תניא"
66 להלן: והתפרש שאצלה
67 בין אסור נאוף לאסור
68 השתחואה לעבודה זרה,
69 הוא גם כן רוח שטות
70 דקליפה המלבשת לנפש
71 האלהית – אלא, רוח
72 השטות מלבישה את הנפש
73 האלקית רק עד פחינת חכמה שבה, – כפי שהוסבר בפרקים
74 הקודמים, שכוח החכמה שבנשמה, הוא "כוח האמונה", ולא עד
75 בגלל, – על כוח החכמה שבנשמה, אין "רוח שטות" מכסה
76 ומסתירה, מפני אור ה' המלכש בחכמה, פנוקר לעיל. – ובגלל
77 כך, בשעה שהיו כופים עליה לעבוד עבודה זרה, הפוגעת מפורשות
78 באמונת ה', שעליה אין רוח השטות יכולה לכסות, היתה מוסרת את
79 נפשה. אך, כשמדובר באיסור זנות, שלגביו יכולה רוח השטות
80 לכסות, אין היא מונעת את עצמה מלזנות. על כל פנים הרי גם
81 ההבדל שהיא מבדילה בין איסור ניאוף לאיסור עבודה זרה, מקורו
82 ב"רוח שטות". אבל באמת לאמתו, אפלו עברה קלה, הרי

42 בהשתחואה לכדה – לעבודה זרה, פלי שום אמונה בלב כלל,
43 – כלומר: גם אם הכפיה לעבוד עבודה זרה, היתה מתבטאת בתנועה
44 חיצונית בלבד – להשתחוות לעבודה זרה, גם מבלי שתאמין בלבה
45 בכך כלל – היתה אשה קלת דעת זו, מוסרת את נפשה, מחמת
46 האהבה המסותרת שבלבה להקב"ה, ולא היתה משתחווה לעבודה
47 זרה, כדי לא להיות מנותקת מהקב"ה; וכל שכן לכבוש היצר
48 ותאוות הניאוף, שהם יסורים קלים ממיתה, ה' ישמרנו. – הרי
49 בודאי שהיתה יכולה לשלוט ביצר הניאוף, בגלל אהבתה המסותרת
50 להקב"ה, אלא, "רוח שטות" בלבד, היא המפתה אותה ומסיטה
51 אותה מן הדרך, לחשוב, שעל-ידי חטא הזנות, אין היא מתנתקת

יותר בסדר ההשתלשלות, מאשר קבלתו של האדם החוטא, 43
 שהוא מקבל חיותו רק אחרי שהחיות יורדת למדרגה נמוכה 44
 יותר. וְכָל שֶׁבֶן - נעלים ממנו במדרגה, שְׁאֵר בְּעֵלֵי תַיִם 45
 הַטְּמָאִים, וְאֵפְלוּ חַיּוֹת רְעוּת, - וכל כך למזג - שְׁבָלָם אֵינָם 46

מְשָׁנִים תִּפְקִידָם, - שנועד 47
 להם מלמעלה, וּפְקִידָתוֹ 48
 יִתְבַּרְךְ שְׁמִירָה רוּחָם, 49
 וְאֵף-עַל-גַּב דְּאִיהוּ לֹא 50
 חַי כו', - והגם שהוא 51
 עצמו "אינו רואה", כלומר: 52
 החיות הרעות עצמן אינן 53
 יודעות מכך, אבל ה'מזל' 54
 שלהן רואה ויודע מכך. 55
 מחמת ה'חיות' המחיה 56
 אותן, והחשה ברצון 57
 הקב"ה, אין החיה עושה 58
 דבר בניגוד לצייווי של 59
 הקב"ה, וְכִמּוֹ שְׁבֵתֹנִבֶּ: 60
 "וּמִרְאֵכֶם וְחִתְכֶם יִהְיֶה 61
 עַל כָּל חַיֵּי הָאָרֶץ", 62
 וְכַפְרוֹשׁ דְּוַלֵּי שְׁאֵין חַיָּה 63
 רְעָה מוֹשְׁלֵת בְּאָדָם - 64
 להרע לו, אֲלֵא אִם בֵּן 65
 נְדָמָה לָהּ בְּכַהֲמָה", 66
 וְהַצְדִּיקִים שְׁאֵין צָלָם 67
 אֱלֹהִים מִסְתַּלֵּק מֵעַל 68

פְּנִיָּהם - כָּל חַיּוֹת רְעוּת אֲתֵּפְיִין כְּמִיָּהוּ, - כל החיות הרעות 69
 כפופות להם, כְּמוֹ שְׁבֵתֹנִבֶּ בְּיַד גְּבִי דְנִיָּאל בְּגוֹב אַרְיֹת. - 70
 בקשר לדניאל בגוב האריות, שלא רק שפחדו ממנו ולא הזיקו לו 71
 אלא שגם הכניעו את עצמן לפניו. סיבת כניעתן היתה ה'צלם' 72
 אלקים שהיה נסוך על פניו של דניאל. הרי, שבחיות הרעות, קיים 73
 הענין של "מזליהו חזי" (המזל שלהן רואה) - להכיר ב'צלם' 74
 אלקים שעל פניו של הצדיק¹⁰. על כל פנים, הרי שגם החיות 75
 הרעות, אינן עושות דבר בניגוד לרצונו של הקב"ה. וְאִם בֵּן, - 76
 הרי, החוטא וְעוֹבֵר - על רצונו יִתְבַּרְךְ אֵפְלוּ בְּעֵבְרָה קְלָה 77
 - בלבד, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה הוּא בְּתַכְלִית הַרְחוֹק מִקְדָּשָׁה 78
 הָעֲלִיזָנָה, שְׁהִיא יְחוּדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבַּרְךְ, יוֹתֵר מִכָּל בְּעֵלֵי 79
 תַיִם הַטְּמָאִים וְשִׁקְצִים וְרַמְשֵׁים הַמְּשַׁפְּעִים מִסְטְרָא-אַחֲרָא 80
 וְקִלְפַת עֲבוֹדָה וְרָה. - בכל האמור יש משום הסברה, שמצד 81
 האהבה המסותרת, שבכל אחד מישראל, להקב"ה, ביכלתו 82
 להימנע מכל עבירה, גם מעבירה קלה, מאחר שעלידי כך הוא 83
 נפרד מהקב"ה יותר מאשר בעלי החיים הטמאים. 84

הָעוֹבְרָה - העובר עליה, עוֹבֵר עַל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא, 1
 וְהוּא בְּתַכְלִית הַפְּרִוד מִיְחוּדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבַּרְךְ, יוֹתֵר 2
 מִסְטְרָא אַחֲרָא וְקִלְפָה הַנְּקִרָת "אֱלֹהִים אַחֲרִים" וְעֲבוֹדָה 3
 וְרָה" מִפְּשֵׁ, - כפי שהוסבר לעיל, שהקליפה עצמה איננה עוברת 4

על רצונו של הקב"ה, ואילו 5
 הוא - עובר על רצונו של 6
 הקב"ה, וְיוֹתֵר מִכָּל 7
 הַדְּבָרִים הַנְּשַׁפְּעִים מִמֶּנָּה 8
 בְּעוֹלָם הַזֶּה, - ומקבלים 9
 חיותם מהקליפה, שְׁהֵם 10
 בְּהַמּוֹת טְמָאוֹת - שאסור 11
 לאכול אותן, וְחַיּוֹת 12
 וְעוֹפוֹת טְמָאִים וְשִׁקְצִים 13
 וְרַמְשֵׁים, - כל הברואים 14
 הללו, מקבלים חיותם 15
 משלש קליפות הטמאות 16
 לגמרי - ואילו האדם, 17
 העובר על רצונו של 18
 הקב"ה על-ידי עשיית 19
 עבירה, נעשה על-ידיה, 20
 גרוע יותר ולמטה מקליפות 21
 טמאות אלו ומאלה 22
 שמקבלים חיותם מהן, 23
 וְכַמְּאֲרָה: "יְתוֹשׁ קְדָמָה", 24
 - בשעה שאדם חוטא, 25
 אומרים לו: "יתוש קדמך". 26

מובנו הפשוט של מאמר חכמינו ז"ל זה, הוא: גם ה'יתוש' נברא 27
 לפני בריאת האדם; ואילו במובן רוחני המושגים של "מוקדם" 28
 ו"מאוחר" הם לא רק ביחס לזמן, אלא ביחס למדרגה - "מוקדם" 29
 פירושו: נעלה יותר במדרגתו, ו"מאוחר" פירושו: למטה במדרגה, 30
 ובמאמר "יתוש קדמך" הכוונה: שגם ה'יתוש' נעלה במדרגתו 31
 מאשר האדם החוטא. פְּרוֹשׁ, דְּאֵף יְתוֹשׁ שְׁמִכְנִים וְאֵינוֹ 32
 מוֹצִיא, - שהגמרא אומרת עליו שהוא "מכניס ואינו מוציא", 33
 כלומר, הוא מסוג הקליפות שאינן שייכות להשפעה, שְׁהִיא 34
 קְלָפָה חַיּוֹת תַּחְתּוֹנָה, וְרַחוּקָה מִבְּחִינַת הַקְּדָשָׁה הַמְּשַׁפְּעַת, 35
 בְּתַכְלִית הַרְחוֹק - ההיפך הגמור מיתוש שאינו משפיע כלל. 36
 שכן, "קדושה" היא "ביטולי", ממנה נובעים מעשי החסד וההשפעה 37
 על הזולת; ואילו "קליפה" היא ענין של "ישות", שכל דבר היא 38
 רוצה רק לעצמה בלבד - הרי, גם קליפה זו, קוֹדְמָת - למעלה 39
 במדרגה, לְאִישׁ הַחוטא, בְּהַשְׁתַּלְשֻׁלּוֹת וְיִרְדַּת חַיּוֹת מְרִצוֹן 40
 הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא, - להחיות את הנבראים. הקליפה המתוארת 41
 כ'יתוש', מקבלת את חיותה מהרצון העליון, ממדרגה עליונה 42

10. סנהדרין לח, א. 7. ראה מגילה ג, א. 8. בראשית ט, ב. 9. סנהדרין לח, ב. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראי' שאין משנים תפקידם - שנבראו באופן לטרופ רק בהמה ולא הינוק אפי' - עיין שם שבת קנא, ב - ועוד יותר מזה אשר הצדיקים כו' - (וי"ל שמזה מוכיח אשר יש ענין חזי - עד שמבחינים גם בצלם כו)".

יום ראשון

יום ששי

ט שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט-נד.
תניא: הנה החכמה . . . ומובן.

כְּשֵׁים אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] הַש"ס בְּפֶעַם הַשְּׁלִישִׁית, אָמַר מֵאֲמַר דַּא"ת, וְתַכְנֹוּ – מֵהוּ
"הַרְרָן".

בְּשֵׁנַת הָאֲבֵלוֹת אַחֲרֵי אֲמוֹ סִים אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] ש"ס מִשְׁנֵה לְסוּף י"א חֲדָשׁ, וְלְיוֹם
הַיֶּאֱרָצִיט [=יום השנה] – כָּל הַש"ס.

יום שני

שבת

י שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה-נט.
תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.

תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישבות יומם מלראות" צ"ל "לא
ישבות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א
– חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום
קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע
הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף
מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין
מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל
כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב
דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג
ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אדמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישבות יומם
מלראות", צריך להיות "לא ישבות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה ע"ן), בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א
– חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה,
והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר
ה"צמח צדק", אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי
בהם; יש להחזיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות
בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכל כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכל.
ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אדמו"ר אבי מורי ורבי [הרש"ב] לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

יום שלישי

יום ראשון

יא שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש.

דער סדר פון טאָג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

סדר היום מתחיל ב"מוֹדָה אָנִי", וְאוֹמְרִים זאת לפני נטילת יָדִים אַפְלוּ בְיָדִים טְמָאוֹת, שְׁכֵן כָּל הַטְּמָאוֹת שֶׁבְעוֹלָם אֵינָן מְטַמְאוֹת אֶת הַ"מוֹדָה אָנִי" שֶׁל יְהוּדִי. הוא יְכוּל לְהִיֹּת חָסֵר בְּזֶה אוּ בְּזֶה, אֲךָ הַ"מוֹדָה אָנִי" נוֹתֵר שָׁלֵם.

יום רביעי

יום שני

יב שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.

השֶׁכֶל וְהַהֲתַפְעָלוֹת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם: עוֹלָם קָר וּמִיֶּשֶׁב, וְעוֹלָם רוֹתַח וּמְבַהֵל. וְזאת היא עֲבוֹדַת הָאָדָם, לְחַבְרָם לְהִיֹּת לְאֲחָדִים. וְאִזּוּ הַבְּהֵלָה נְהַפְכָת לְשִׂאִיפָה, וְהַשֶּׁכֶל - לְמוֹרָה דְרָף בְּחַיִּים שֶׁל עֲבוֹדָה וּפְעֵל.

יום חמישי

יום שלישי

יג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.

יֶאֱרָצִיט [=יום השְׁנָה] - בְּיוֹם הַמִּיתָה אַפְלוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, וְאַפְלוּ בְּשִׁיּוֹם הַקְּבָרָה רְחוֹק מִיּוֹם הַמִּיתָה. מַעֲנֵה הַ"צִּמְחָה צָדֵק" לְאֲדָנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מְהַר"ש] בְּהִיֹּתוֹ כִּבְּן שֶׁבַע: הַחֶסֶד וְיִתְרוֹן הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יֵשֶׁר לְהִיֹּת הוֹלֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה הוּא, דְּהִגַּם שֶׁהוֹלֵךְ עַל הָאָרֶץ, מְכַל מְקוֹם הוּא רוֹאֵה אֶת הַשָּׁמַיִם, לֹא כֵן בְּהוֹלֵךְ עַל אֲרָבֶע, דְּאֵינּוּ רוֹאֵה אֶלָּא אֶת הָאָרֶץ.

יום שישי

יום רביעי

יד שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: פרק כא. והנה . . . 52 נבואתם.

בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאָנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואָס דאָס איז מעורר די כחות פנימים פון דעם וואָס מ'טראַכט וועגען עם, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטאַרק אויף איינעם מוז ער אקוק טאָן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך אין דעם כח המחשבה.

אָצַל כְּבוֹד קִדְשֵׁת אַבּוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, הָרִי שְׁמֵלְכֵד הַעֲנִין שֶׁל הַתְּעוֹרוֹרוֹת רַחֲמִים עַל הַמְּקוֹשְׁרִים, הִיָּתָה עֲבוּדָה שֶׁל הַזְּכָרָת הַמְּקוֹשְׁרִים בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, וְלִהְתַּעֲמֵק בְּמַחְשָׁבָה בְּעֲנִין אֲהַבְתָּם וְהִתְקַשְׁרוּתָם כְּמִים הַפְּנִים, שְׁזָה מְעוֹרָר אֶת הַכַּחֲוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁל זֶה שְׁחוֹשְׁבִים עָלָיו, כְּפִי שְׁאֲנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ שְׁכַאֲשֶׁר מִבִּיטִים בְּחִזְקָה עַל אָדָם, הוּא חֵיב לְהַחְזִיר מִבֶּט, כִּי הַהִבְטָה הַפְּנִימִית מְעוֹרֶרֶת אֶת עֵצָם הַנֶּפֶשׁ, וְכֵן הוּא גַם בְּכַח הַמַּחְשָׁבָה.

ה'תש"ג

טו שבת

יום המישי

שבת
קודש

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בשלח, המישי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: והרי . . . כז במציאות.

כְּשֶׁנִּגְשׂוּ לְהַדְפִּיס חֶלֶק שֵׁנִי שֶׁל ה"תּוֹרָה אוֹר" – כְּכַר נוֹדַע לְהַחְסִידִים, אֲשֶׁר יִשְׁנָם הַגְּהוֹת וּבְאוּרִים מִה"צֶמַח צֶדֶק" עַל הַמְּאֲמָרִים. וַיַּפְּצִירוּ בֵּה"צֶמַח צֶדֶק" אֲשֶׁר יִדְפִּסִּים עִם הַמְּאֲמָרִים, וַיִּמְאֵן ה"צֶמַח צֶדֶק". וַיִּחְלַם חָלוֹם, אֲשֶׁר זָקְנוּ אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בָּא לְבַקְרוֹ וּמִבְּקָשׁוֹ לְהַדְפִּיסֵם. מִכָּל מְקוֹם הַעֲלִים הַדָּבָר, עַד אֲשֶׁר גַּם שְׁלֶשָׁה מִבְּנֵי חַלְמוֹ הַחֲלוֹם הַזֶּה וַיִּסְפְּרוּ לְאַבְיָהֶם, וְאָז הִסְפִּים לְהַדְפִּיס גַּם הַגְּהוֹתֵיו וּבְאוּרֵיו לְחֶלֶק הַשֵּׁנִי, וַיִּקְרָאוּ לוֹ בְּשֵׁם "לְקוּטֵי תּוֹרָה".

המשך ביאור נמס' שבת ליום שישי עמ' ב

27 הגמרא מביאה שרבי יוחנן חולק על רב הונא: **אמר רבי חייה בר**
28 **אבא אמר רבי יוחנן, יום הכפורים שחל להיות בשבת, מותר**
29 **בקניבת ירק תלוש.** לפי שטובר שאין דורשים 'שבתון שבות' לאסור
30 כל דבר שיש בו יגיעה וטירחא, אלא ללמד שהעושה מלאכה בשבת
31 עובר גם על 'עשה' וגם על 'לא תעשה' וכמו שיתבאר. ונמצא
32 שקניבת ירק בשבת אינה אסורה אלא מדרבנן, ולפיכך התירוה
33 כשחל בו יום כיפור מפני שמקיים בכך מצות עינוי.
34 הגמרא מקשה על רבי יוחנן מן הברייתא הנזכרת לעיל: **מיתבי** –
35 הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן, שנינו בברייתא, **מנין ליום**
36 **הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק, תלמוד לומר**
37 **'שבתון' שבות.** וכבר ביררה הגמרא לעיל, **למאי** – איזו קניבה למדה
38 הברייתא מ'שבתון' שאסורה, **אילימא למלאכה** – אם נאמר שכונת
39 הברייתא לאסור קניבת מחובר שיש בו מלאכה גמורה, **והקתיב**
40 **(שמות כ ב) 'לא תעשה כל מלאכה', ומדוע למדה הברייתא מ'שבתון'**
41 **שהיא אסורה. אלא לאו בקניבת ירק** – ודאי אוסרת הברייתא קניבת
42 ירק תלוש. וקשה, כיון שמבואר בברייתא שזהו איסור תורה היאך
43 אמר רבי יוחנן שהתירוהו לצורך עינוי. מתרצת הגמרא: **לא** – אל
44 תפרש את הברייתא שאוסרת קניבת ירק תלוש, אלא **לעולם** פירוש
45 הברייתא הוא **שלמלאכה** גמורה אסרה הברייתא מ'שבתון', כיון
46 לקניבת ירק מחובר, **ולעבוד עליה בעשה ולא תעשה**, כלומר, ואל
47 תקשה מכך שכבר נאמר לענין זה 'לא תעשה כל מלאכה' שהוא 'לא
48 תעשה', לפי שהפסוק 'שבתון' מלמד שהעושה מלאכה בשבת עובר
49 גם על 'עשה' וגם על 'לא תעשה'. אבל קניבת ירק תלוש אינה אסורה
50 מן התורה, ולכך התירוהו אף ביום הכיפורים שחל בשבת.
51 הגמרא מביאה ראיה לרבי יוחנן: **תניא בנותיה דרבי יוחנן** – שנינו
52 בברייתא כדברי רבי יוחנן, **יום הכפורים שחל להיות בשבת**

1 לאוכלו עינוי הוא זה מצות היום, מכל מקום **יום הכפורים שחל**
2 **להיות בשבת אסור בקניבת ירק**, שהרי אסור לטרוח בשבת בשביל
3 יום חול, ולא התירו חכמים איסור זה משום מצות העינוי של יום
4 הכיפורים. ומכל שכן שהקניבה אסורה מטעם זה בשאר שבתות
5 השנה.
6 הגמרא מביאה ברייתא שממנה מוכח דין זה: **אמר רב מנא, תנא**
7 **ברייתא כדברי רב הונא, מנין ליום הכפורים שחל להיות בשבת**
8 **שאסור בקניבת ירק, תלמוד לומר** – מלמדנו הפסוק האמור לגבי
9 שבת (שמות כ ב) **'שבתון שבת קדש'**, שאסור, לפי שמתחבת 'שבתון'
10 יש לדרוש **'שבות'**, ולמדים מזה שקניבת ירק אסורה. מברר רב מנא:
11 **למאי** – איזו קניבת ירק למדה הברייתא מ'שבתון' שאסורה, **אילימא**
12 **למלאכה** – אם נאמר שכונת הברייתא לאסור קניבת ירק מחובר
13 שיש בה משום מלאכה קוצר, אם כן קשה, **והקתיב** (שמות כ ב) **'לא**
14 **תעשה כל מלאכה'**, ומזה כבר למדים לאסור מלאכות בשבת,
15 ומדוע אמרה הברייתא שהאיסור נלמד מ'שבתון'. **אלא לאו** – אלא
16 ודאי הברייתא מדברת **אבקניבת ירק תלוש**, שאף שאינה מלאכה,
17 מכל מקום למדה הברייתא שהיא אסורה מן התורה משום מצות
18 עשה של שבתה. שמתחבת 'שבתון' למדים שתהיה לנו בשבת מנוחה
19 מן הטרח והעמל, ולכן אף מה שאינו בכלל שלשים ותשע אבות
20 מלאכות ותולדותיהן, אם הוא דבר שיש בו יגיעה וטירחא, כגון
21 קניבת ירק, אסור לעשותו בשבת. ובודאי שלא התירו חכמים איסור
22 תורה אפילו כדי לגרום תוספת עינוי ביום הכיפורים. אמנם כשחל יום
23 הכיפורים בחול מותר לקנוב בו ירק משום עינוי, כיון שביום הכפורים
24 לא נצטוינו על השביתה אלא על המלאכה, וקניבת ירק אינה בכלל
25 מלאכה. מסיקה הגמרא: **שמע מינה** שקניבת ירק אסורה ביום
26 הכיפורים שחל בשבת.

איזהו שוטה?

יום ראשון ט' שבט ה'תשע"ג

ולפי זה יש לבאר ענין נוסף: הרמב"ם כתב - "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים..." נחשב כשוטה, ואין זה סותר לכך שבמסכת חגיגה (י. ב) הובאו סימני היכר מיוחדים לשוטה: "היוצא יחידי בלילה, והלך בבית הקברות, והמקרה את כסותו", כי לדעת הרמב"ם הברייתא נקטה דוגמאות בלבד. אך למעשה, כל דבר שטות הנעשה בקביעות מחשיב את האדם לשוטה (כסף משנה).

אך יש החולקים על כך וסוברים שרק בסימנים המפורשים בברייתא נחשב שוטה ולא בדברים אחרים (ריבנו שמחה, מובא בבית יוסף אבהע"ז ק"ט ד"ה מצאתי כתוב).

והטור (ח"מ סי' לה) נקט כדברי הרמב"ם שבכל דבר שטות נחשב שוטה, אף שלגבי פסול לשחיטה כתב (י"ד סי' א) שרק באחד הסימנים המנויים בברייתא נחשב שוטה. ועל פי האמור יש לבאר את דעת הטור: לגבי שחיטה, דווקא העושה את הדברים המנויים בברייתא נחשב כשוטה ושחיטתו פסולה. אך לגבי עדות, העושה דבר שטות מכל סוג נפסל, כי לגבי אותו עניין אינו בר מצוות ואינו בכלל 'אחיק'.

(נדרון יוסף סי' י)

הלכות עדות פרק ט, הלכה ט: השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות... כל מי שנטרפה דעתו... בדבר מן הדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל בענין בשאר דברים – הרי זה פסול, ובכלל שומים וחסב.

והקשה הלחם משנה: לעיל (הלכה ו) כתב הרמב"ם שקטן פסול לעדות, ולגבי כל דיני התורה חרש ושוטה שווים לקטן לפי שאינם בני דעת. ומדוע אם כן הוצרך לפרש כאן שהשוטה פסול לעדות "לפי שאינו בן מצוות"?

ומבאר הנודע ביהודה (בתשובתו בספר אור הישר, סי' ל):

בהלכה זו מדובר אודות שוטה שנטרפה דעתו בנושא אחד בלבד, "אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים", ואדם כזה אינו נחשב בהכרח כמי שאינו בר דעת ואין לפסולו מטעם זה, ולכן ביאר הרמב"ם שפסול משום שאינו בן מצוות, כי מאחר והוא פטור מהמצוות הכרוכות בעניין שנשתטה בו, נמצא שאינו מחויב בכל המצוות וממילא הוא פסול לעדות. והדבר דומה למבואר (בה"ל ד) שהטעם לכך שעבדים פסולים לעדות הוא שכתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", היינו שחייב במצוות כמותו, והעבר אינו חייב בכל המצוות.

בין מלך מבית דוד למלך ישראל

יום שני י' שבט ה'תשע"ג

אלא כך ביאור הדברים:

דין התורה שאין המלך (בין מבית דוד ובין ממלכי ישראל) מעיד כדי לא לזלזל בכבודו, פוטרו מהגדת עדות, אבל אם מחל על כבודו והעיד - במלכי בית דוד עדותו מתקבלת, ובמלכי ישראל גזרו חכמים כי מכיון שאין נכנעים תחת עול הדיינים הרי הם כפסולי עדות מדרבנן שאין עדותם מתקבלת ואין מחייבים ממון על פי עדותם.

ובספר 'בנין שלמה' (סנהדרין יט, ב, ד"ה גמרא) פירש:

הלכה היא (לעיל פ"א ה"ב) שבעדות ממון "היה העד חכם גדול והיה בית דין פחות ממנו בחכמה", אינו מעיד בבית דין משום כבודו, אבל "בעדות שמפריש בה מן האיסור וכן בעדות נפשות.. הולך ומעיד", כי "אין חכמה לנגד ה'". וכך גם במלך – בעדות שמפריש בה מן האיסור או עדות נפשות חייב להעיד מן התורה, אך חכמים גזרו שמלכי ישראל לא יעידו אפילו עדות כזו, כיון שאינם נכנעים תחת עול הדיינים. ואכן המעשה המסופר בגמרא (סנהדרין ע"ט) שבעקבותיו גזרו חכמים שאין המלך מעיד היה בדיני נפשות.

הלכות עדות פרק יא הלכה ט: מלכי ישראל – לא מעידין ולא מעידין עליהן; מפני שהן אלמים, בעלי זרוע, ואינן נכנעין תחת עול הדיינים.

הקשה המהר"ם חביב (תוספות יו"כ, יומא ע"ד, א):

מדברי הגמרא (יומא ע"ט) עולה שהמלך אינו מעיד מן התורה, כי דורשים את הפסוק (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך" – "שתהא אימתו עליך", וזלזול הוא למלך להעיד בבית דין, ולמה כתב הרמב"ם שמלכי ישראל לא מעידים רק כיון ש"הן בחזקת אלמים...", וגם בהלכות מלכים (פ"ה ה"ז) כתב "מלכי ישראל גזרו חכמים שלא ידון.. ולא מעיד ולא מעידין עליו"?

ותירץ:

הטעם ש"הן בחזקת אלמים" מוסב רק על סוף ההלכה ("ואין מעידין עליהן") ואילו ההלכה שהמלכים "אין מעידין" היא אכן מן התורה.

אך ה'דבר אברהם' (ח"ב ל"ב אות י"ד) כתב שפירוש דחוק הוא, שהרי הרמב"ם הביא הלכה זו בין דיני הפסולים להעיד, היינו, שהדגש הוא על כך ש"לא מעידין".

עד שתחילתו וסופו בכשרות

יום שלישי י"א שבט ה'תשע"ג

לגוי שנתגייר שאינו נאמן להעיד על מה שראה בהיותו גוי (משנה למלך בשם הר"י מטראני)?

לדעת הש"ך (ח"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג) - "כל הפסולים מחמת עבירה יכולים להעיד כשחזרו בתשובה הראויה להם, אפילו בעדות שראו בשענה שהיו פסולים בעבירה. ולא בעינין בזה תחילתו וסופו בכשרות", כי בעת ראיית העדות היה בידו

הלכות עדות פרק יד, הלכה ד: כל אלו שמעיד בהן הגדול כמה שידע פשהיה קטן, אם היה עובר פוכבים או עבד פשראה דברים אלו, והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר – אינו נאמן.

יש להסתפק: האם מי שעבר עבירה וחזר בתשובה נאמן להעיד על מה שראה בעת שהיה פסול, היינו האם הוא כקטן שהגדיל שלפעמים יכול להעיד על מה שראה בקטנותו או דומה

לעשות תשובה ולהיות כשר לעדות זו (מראות הצובאות סי' יז ס"ק כ"ח).
 אך ה'תומים' (שם סק"ח) הביא את דברי התוספתא (פנהדרין פ"ה ה"ג) שהסוחר בשביעית שראה את העדות (ובאותה שעה היה פסול להעיד), וקודם שבא להעיד חזר בתשובה אין מקבלים את עדותו אף שבעת הגדת העדות היה כשר, כי "זה הכלל, כל שתחילתו וסופו כשר – כשר, תחילתו פסול וסופו כשר – פסול". וגם פסול עבירה מדרבנן אינו יכול להעיד אם אין תחילתו וסופו בכשרות וכל שכן שפסול עבירה מדאורייתא אינו יכול להעיד באופן כזה. והוסיף שהש"ך עצמו (בסי' לה סק"ה) חזר בו, והסכים לדברי מהר"י בן לב שעדות אנוסים (מומרים מאונס המלכות) אינה מתקבלת גם לאחר שבאו לכשרות כי אין כאן

"תחילתו וסופו בכשרות".

וה'חתם סופר' (ח"מ סי' ל"ה) מחלק:

אם הפסול הוא מחמת עבירה שאינה של חמס וחמדת ממון - עדותו לאחר חזרה בתשובה כשרה, כי היה בידו להרהר בתשובה ולחזור לכשרותו, אבל רשע של חמס שעליו נאמר "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס" (לעיל פ"א ה"א) אינו יכול להעיד לאחר חזרתו בתשובה, כי בשעה שראה את העדות היה צריך להשיב את הגזילה כדי לחזור לכשרותו, וכיון שהוא 'מחוסר מעשה' אין הוא בכלל מי שבידו לעשות תשובה ואין עדותו כשרה.

יום רביעי י"ב שבט ה'תשע"ג

בין הכחשה להזמה

ובטעם המחלוקת יש לפרש:

הרמב"ם (להלן ה"א) כותב: "וזה שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים הראשונים גזירת הכתוב הוא", כי מצד הסברא אין להאמין לאחרונים יותר מאשר לראשונים.

אך הטור (שם) כתב שאין זו גזירת הכתוב אלא סברא כי אדם אינו נאמן להעיד על עצמו, וכשם שאם שני עדים מעידים על שנים אחרים שהרגו את הנפש וכד', אין אותם השנים נאמנים להעיד על עצמם שלא הרגו, כך כאשר המזימים טוענים כנגד הראשונים "עמנו הייתם", אין הראשונים נאמנים להעיד על עצמם שהעידו אמת.

ולכן, לדעת הרמב"ם שנאמנות האחרונים היא מגזירת הכתוב "אין לך בו אלא חידושו", ורק בהזמה לבד נאמר החידוש שמאמינים לאחרונים ולא לראשונים, אך לא כשמצטרפת לכך הכחשה. ואילו לדעת הטור אין לחלק בין הזמה לבד להזמה בצירוף הכחשה, כי גם אם מצד ההכחשה אין להאמין לאחרונים יותר מהראשונים, הרי מצד ההזמה יש להאמין לאחרונים, כי בזה אין הראשונים נאמנים על עצמם.

(זחם משנה)

הלכות עדות פרק יח, הלכה ב: ההקפשה – גְּעוּת עֲצֻמָּה... וְהַזְמָה – גְּעוּת עֲצֻמָּה... בְּיָדָהּ עֵדִים שְׂבָאוּ וְאִמְרוּ: רְאִינוּ זֶה שְׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ... וְאַחַר שֶׁהִעִידוּ וְנִדְּקוּ בְּאֵי שְׁנַיִם אַחֲרָיִם וְאִמְרוּ: בָּיִם זֶה וְבִמְקוֹם זֶה הָיִינוּ עִמָּכֶם וְעַם אֱלוֹ בְּלִי יוֹם, וְלֹא הָיוּ דְרָרִים מְעוֹלָם... הָרִי זֶה הַכְּחָשָׁה.

מדברי הרמב"ם נראה שהזמה היא רק כאשר המזימים מתייחסים לעדים, היינו שאומרים "עמנו הייתם" ואינם מתייחסים למעשה אם היה או לא, אך אם יכחישו גם את העדים וגם את המעשה – הרי זו הכחשה ולא הזמה, כפי שמוכן מהדרגמה שנקט: "ביום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום... הרי זו הכחשה", הרי שאף שיש כאן גם הזמה שהרי אומרים "היינו עמכם" (במקום אחר, ולא במקום שלטענתכם הייתם בו), מאחר שמכחישים גם את העדות ואומרים שהדבר לא אירע, הרי זו הכחשה ולא הזמה.

אך הטור (ח"מ סי' לו) כתב: "ומה יש בין הכחשה להזמה, הכחשה אינה בגוף העדים... והזמה בגוף העדים, שאומרים באותה שעה שאתם אומרים... עמנו הייתם". ומשמע מדבריו שאם אומרים לעדים "עמנו הייתם" הרי זו הזמה אף אם יוסיפו ויאמרו שגם גוף הדבר לא אירע.

יום חמישי י"ג שבט ה'תשע"ג

ריבית על עיכוב הפירעון?

בריבית, לא יתנם לו בפחות מכך וכך מעות", וסכום זה, הנחשב לערך הממוני של הלוואה לחמש שנים, רצו העדים להפסיד מהלווה ואתו חייבים לשלם.

אבל רבי אליעזר מטוך (הובא בב"י שם) למד שזו ריבית ממש, וכתב לתרוץ שלא מדובר בהלוואה רגילה אלא בחוב של שכירות שהשוכר נתחייב לשלם למשכיר, ובעד המתנת המעות לזמן ארוך (חמש שנים), היה השוכר צריך לשלם סכום מסוים, אותו העדים רצו להפסיד.

ולפי זה היא 'נפקא מינה' למעשה – ששוכר המעכב את דמי השכירות אצלו אחר זמן הפירעון, יכול המשכיר לתבוע ממנו בעד עיכוב המעות בידו (בנוסף לדמי השכירות בעצמם) את מה שהיה יכול להרוויח מדמי השכירות במשך אותו הזמן; אבל אחיו של רבי אליעזר דחה את דבריו, כי מהגמרא (ב"מ עג, א) מוכח שגם בחוב של שכירות יש איסור ריבית.

הלכות עדות פרק כא, הלכה ב: הַעִידוּ עַל זֶה שְׂחִיב לְפָלוּנִי אֵלֶּה וְזוּ עַל מְנַת לְתַן מִכָּאן וְעַד שְׁלִישִׁים יוֹם, וְהַלְוֵה אוֹמֵר: עַד חֲמֵשׁ שָׁנִים אַחַר הַשְּׁלִישִׁים יוֹם, וְנִמְצְאוּ וּזְמִיִן – אוֹמְרִין כְּמַה רִיצָה אָדָם לְתַן וְיִהְיֶה בְּיָדוֹ אֵלֶּה וְזוּ חֲמֵשׁ שָׁנִים, וּמְשַׁלְּמִין בֶּן לְלוֹהֵה וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ:

איך אפשר לומר שהלוה היה נותן מכספו עבור הלוואה ארוכת-טווח – והלוא תשלום כזה נחשב לריבית שאסרה התורה?

ומבאר ה'בית יוסף' (יו"ד ס"ו ס"ק קס):

אין הכוונה שהלוה היה משלם בפועל עבור הלוואה לחמש שנים, כי זה אכן אסור משום ריבית; אלא שמעריכים את שווייה הממוני של הלוואה בת חמש שנים, כי למרות שאסרה התורה לשלם ממון עבור הלוואה – הרי "אם ירצה ליקח האלף זהו מכאן ועד עשר [חמש] שנים מגוי, או אם יעבור ויקחם מיראל

האם יש בחרם דרבנו גרשום משום 'בל תוסיף'? יום שישי י"ד שבט ה'תשע"ג

גרשום נתקן עד עולם, ולמה אם כן אין בזה הוספה על דברי תורה?

ומבאר ה'אבני נזר' (שם):

כיון שאפשר להתיר את החרם על ידי מאה רבנים אין החרם נחשב דין תורה, כי כשם שתקנה לזמן מסוים אינה דומה לדין תורה שהוא לעולם, כך תקנה שיכולים להתירה אינה דומה לדין תורה שאין בו שום היתר.

ועוד כתב (שם אות יא) לחלק בין התקנה שנתקנה לעולם לחרם שהיה רק לזמן מסוים, כפי שמדויק מלשון ה'שלחן ערוך' (שם) "ולא פשטה תקנתו בכל הארצות ולא החריס אלא עד סוף האלף החמישי", היינו שהגבלת הזמן אמורה רק כלפי החרם [וכן מובן מהרמ"א שהגיה "ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד" – שלא הזכיר את החרם אלא רק את התקנה]. ולכן אין כאן "בל תוסיף" כי מצד החרם הרי זה רק לזמן מסוים, ומצד התקנה עצמה הרי זה סייג לתורה ולא דין תורה ממש.

הלכות ממרים פרק ב, הלכה ט: הואיל ויש לבית דין לנזר ולאסור דבר הפתור ונעמד אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה, מהו זה שהתורה התורה: לא תפח עליו ולא תגרע ממנו? שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהן ולקבוע הדבר לעולם בדבר שהוא מן התורה.

בית דין יכולים לתקן תקנות וגזירות בתורת סייג לדיני התורה אבל משום "בל תוסיף" אסור לקבוע דבר חדש שיהא כדין תורה. ואם כן נשאלת השאלה הכיצד "רבנו גרשום החריס על הנושא על אשתו" (שו"ע אה"ע סי' א, סעי' ז) – והרי 'חרם' שהוטל על איסור הוא מן התורה, ולמה אין כאן משום "בל תוסיף"? והנה, הרשב"א כתב שרבנו גרשום "לא החריס אלא עד סוף האלף החמישי" (הובא בשו"ע שם. וברמ"א שם שכיום אין זה אלא מנהג).

ולפי זה כתבו אחרונים (פתחי תשובה אה"ע סי' א סק"ט; אבני"א אה"ע ח"א סי' ה) שאין כאן 'בל תוסיף' כי דברי הרמב"ם כאן האיסור הוא "שלא להוסיף על דברי תורה... ולקבוע הדבר לעולם" וכיון שרבנו גרשום תיקן רק לזמן מסוים אין כאן "בל תוסיף". אבל לדעת המהרש"ל (יש"ש יבמות פ"ו סי' מא) חרם דרבנו

מזועזע אברהם עזב את תרחה?

ממספר השנים שתרחה מת רק כעבור יותר משישים שנה) אלא "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת". וצריך ביאור: כיצד אכן עזב אברהם את תרחה אביו ולא קיים כיבוד אב?

אלא שתרחה היה עובד עבודה זרה מתחילה, וכשבא אברהם אבינו ולימד את אנשי דורו אחרות ה' ושלילת עבודה זרה, גם תרחה נכלל בהם ונמצא שתרחה היה תלמידו של אברהם. וזהו ש"קראו הכתוב מת" – כי תרחה היה בדרגה נחותה בהרבה מאברהם ו"מאן דנחית מדרגיה אקרי מת".

וכיון שתרחה היה תלמיד של אברהם בנו, לכן אברהם "הניחו זקן והלך לו", כמו הנהגת מהר"ם מרוטנבורג ש"לא הקביל ולא רצה שאביו יבוא אליו".

(לקוטי שיחות ה' עמ' 309)

הלכות ממרים פרק ו, הלכה ד: והאב שהיה תלמיד בנו – אין האב עומד מפני הבן, אבל הבן עומד מפני אביו, אף על פי שהוא תלמידו.

מציינו בגמרא (קידושין לג, ב) פסק: "בנו והוא רבו – מהו לעמוד מפני אביו", ולא נפשטה הבעיה. ופסק הרמב"ם שהבן צריך לעמוד בפני אביו אבל לא האב בפני בנו, אך הרא"ש (שם) פסק: "ספיקא דאורייתא הוא, ויעמדו זה בפני זה". ומביא: "אמרו עליו על רבנו מאיר מרוטנבורג, שמיום שעלה לגדולה, לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבוא אליו".

ולפי דברי הרא"ש – יש לבאר גם את הנהגתו של אברהם אבינו עם תרחה אביו:

מסופר בתורה שאברהם יצא עם אביו וכל משפחתו לארץ ישראל ובדרכו עבר דרך חרן, "וימת תרחה בחרן" (בראשית יא, לב). ומפרש רש"י שאין הכוונה שתרחה מת כפשוטו (כפי שמוכח

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

1 אמר שנותנים שעורים, סִיסְאֵי ו-כלי שנותנים בו תמרים, ושם הכלי
2 הזה שיש בו שתי אותיות סמ"ך הוא סימן שרב יוסף שיש בשמו סמ"ך,
3 אמר שנותנים בו שעורים שיש בהם שי"ן שנהגית כסמ"ך.
4 וְשֵׁתִי לָחוּ בֵּין דְּבָרָא לְעֶצְרָתָא – ושותה את הזיתום המצרי בין פסח
5 לעצרת, דְּקָמִיט – מי שהוא עצור בנקביו מְרַפֵּי לֵיהּ – משלשלו,
6 וְדָרְפִי, קָמִיט לֵיהּ – ומי שהוא משלשל, עוצרו.

7 שנינו במשנה: וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וְכֹסֶם עֶקְרִין.
8 מבררת הגמרא: מֵאֵי ו-מהו כֹּסֶם עֶקְרִין. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֵיִתִּי
9 מְתַקֵּל זֵוָא – יביאו במשקל זוז קומא אֶלְפִסְדְּרִיא – שרף אילנות של
10 אלכסנדריא, וּמְתַקֵּל זֵוָא נְבִיאָא גִילְא – וכן יביאו במשקל זוז 'צירף'
11 וּמְתַקֵּל זֵוָא פּוּרְבָמָא רִישְׁקָא – ובמשקל זוז כרכום הגדול בגינה,

12 וְלִישְׁחִינְהוּ פְהַרְי הַדְרִי – ויכתשום יחד, לְזֹבָה – אם נותנה לזבה
13 לרפאותה, תִּלְתָּא בְּחַמְרָא – יערבו שלשה מינים אלו ביין, וְלֵא
14 מִיעֶקְרָא – ואינה נעקרת מלהוליד, לפי שהיין מפיג את חוזקם של
15 סממנים אלו, וְלִיְרָקֻנָא – לרפאות חולי של ירקון, תְּרִין בְּשִׁיכְרָא –
16 יערבו שנים מסממנים אלו בשיכר, וּמִיעֶקְרָא – ונעקר מלהוליד לפי
17 שאין השיכר מפיג את חוזקם של הסממנים.
18 הגמרא חוזרת לדברי רבי יוחנן בענין רפואת הזבה: רבי יוחנן אמר
19 לעיל, לְזֹבָה תִּלְתָּא בְּחַמְרָא וְלֵא מִיעֶקְרָא. הגמרא מביאה רפואות
20 נוספות לזבה: וְאִי לֵא – ואם אין לו סממנים אלו, או שלא הועיל לו,
21 לֵיִתִּי תִּלְתָּא – יביאו שלשה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ט"ו שבט ה'תשע"ג

יום ראשון ט' שבט ה'תשע"ג

1

הלכות עדות

2

פרק ח

3

א. מי שחתם על השטר, וכא להעיד על כתב ידו בבית דין, והפיר כתב ידו שזה הוא בנדאי, אכל אינו זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון שזה לזה מזה מעולם - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו זה בבית דין; שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חיב לזה, וכתב ידו - כדי להזכירו הדבר; אבל אם לא נזכר, לא יעיד.

ב. אחד הזוכר את העדות מעצמו אחר שראה כתב ידו, או שהזכיר והוא אחרים ונזכר, ואפלו הזכירו העד השני שהעיד עמו - אם נזכר, הרי זה מעיד. אבל אם הזכיר אותו התובע עצמו - אף על פי שנזכר, אינו מעיד; מפני שזה דומה בעיני בעל דין כאלו העיד בשקר בדבר שלא ידע.

ג. ולפיכך, אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע הנה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכמים יודע, שאלמלי לא זכר הדבר, לא היה מעיד. וקל ו- קולא] הוא שהקלו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר מפמה שנים, והכתב הוא שהזכירו הדבר - הרי זה מעיד.

ד. הואיל והדבר כן - שטר שיצא לבית דין, וכא עדי ונאמרו: 'כתב גדינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מזה לו' - לא נתקיים השטר, והרי הוא כחורש; עד שיזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן כזה - לא ידע בדיני ממונות בין מינו לשמאלו. אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו עדים מעידים שזה כתב ידם - מקימין את השטר, ואין משגיחין על דבריהם שאומרים: 'אין אנו זוכרים עדות זו'; שמה חזרו בהם, וזה שאמרו: 'אין אנו זוכרין', כדי לבטל השטר; וכאלו אמרו: 'קטנים היינו', פסולי עדות היינו, שאינם נאמנים, הואיל ויתקיים השטר שלא על פיהם. ומפני טעם זה, מקימין כל השטרות, ואין אנו צריכין להביא עדים ולשאל אותם, אם הם זוכרים עדות זו, או אינם זוכרים אותה; שאפלו באו ונאמרו: 'אין אנו זוכרים אותה' - אין שומעין להם, הואיל ואפשר לקימו שלא מפייהן.

ה. אחד הפותח עדותו על השטר, או שנמצא אצלו כתוב בפנקסו ובכתב ידו: 'פלוגי העיד [מינה] אותי עליו ביום פלוגי בכך וכך' - אם זכר מעצמו, או הזכירוהו אחרים ונזכר - מעיד. ואם לאו, אסור להעיד; שאין זה דומה אלא למי שאמר לו אדם נאמן: 'פלוגי יש לו אצל פלוגי כך וכך', והעיד הוא שיש לזה אצל זה, והוא אינו יודע מן הדבר כלום, אלא מפי אחר שמע והעיד.

42

פרק ט

43

א. עשרה מיני פסלות הן; כל מי שנמצא בו אחד מהן, הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן - הנשים, והעבדים, והקטנים, והשוטים, והחורשים, והסומים, והרשעים, והבזויין, והקרוכין, והנוגעין בעדותם; הרי אלו עשרה.

ב. נשים פסולות לעדות מן התורה, שנאמר: 'על פי שנים עדים' - לשון זכר, לא לשון נקבה.

ג. וכן הטמטום והאנדרוגינוס [ספיקי זכר או נקבה] פסולין, מפני שהן ספק אשה, וכל מי שהוא ספק פשוט פסול - הרי הוא פסול; שאין העד בא, אלא להוציא ממון על פיו, או לחיב [לענוש] על פיו עון, ואין מוציאים ממון מספק ואין עונשין מספק, דין תורה.

ד. העבדים פסולין לעדות, דין תורה, שנאמר בעדים: 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו', מפלל שאחיו כמוהו - מה אחיו בן ברית, אף העד בן ברית. קל וחמר לגוים: אם עבדים שהן במקצת מצוות פסולין - הגוים, לא כל שכן.

ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, פסול. וכל מי שנשתחרר, והרי הוא מחסר גט שחרור - פסול; עד שיגיע הגט לידי ויטבל, ויעשה מכלל בני ברית, ואחר כך יעיד.

ז. הקטנים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר בעדים: 'ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' - אנשים', ולא קטנים. אפלו היה הקטן נבון וחקם - הרי הוא פסול, עד שביא שתי שערות [למטה] אחר שלש עשרה שנה גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות, ונולד בו סימן מסימני סריס - הרי זה סריס, ויעיד. ואם לא נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו [שלושים וחמש], כמו שבארנו בהלכות אישות.

ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו, שנראו בו סימני בגרות מלמעלה [שערות הזקן ובית השחי] - אינו צריך בדיקה [למטה]. ואם לא ראו - אין מקבלין עדותו, עד שיבדק. ובן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות, ואינו יודע בטיב משא ומתן - אין עדותו עדות בקרקעות, מפני שאינו מדקדק בדברים, שהרי אינו יודע. אבל בעדות מטלטלין - מקבלין עדותו, הואיל והוא גדול.

ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. ולא שוטה שהוא מהלך ערם ומשבר פלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משבשת תמיד אפלו בדבר מן הדברים - אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל השוטים יחשב. הנכפה [נופל לעיתים משגעון] - בעת כפייתו, פסול; ובעת שהוא בריא, פשוט. ואחד הנכפה מזמן לזמן, או הנכפה תמיד בלא עת קבוע. והוא, שלא תהיה דעתו

86

46 הוא פסול לעדות מדבריהם. וכבר מנינו פל עברה שחביבין
 47 עליה מלקות; וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים
 48 שאסורן מן התורה, ודברים שאסורן מדבריהם.
 49 ד. ועוד יש שם רשעים שהם פסולין לעדות, אף על פי
 50 שהן בני תשלוּמין ואינן בני מלקות; הואיל ולקחין קמון
 51 שאינו שלֵהן בחמס - פסולין, שנגמר: "כי יקום עד חמס"
 52 - בגון הגנבים והגזלנים - אף על פי שהחזיר, הרי הוא
 53 פסול לעדות מעת שגנב או גזל. וכן עד זומם - אף על
 54 פי שהזים בעדות קמון, ושלם - הרי זה פסול מן התורה
 55 לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד בבית דין,
 56 אף על פי שלא הזים על אותה עדות אלא אחר כמה ימים.
 57 וכן המלגה ברבית - אחד הלגה, ואחד המלגה - שניהן
 58 פסולין לעדות: אם רבית קצוצה [- קבועה מראש] עשו, הרי
 59 הם פסולין לעדות מן התורה; ואם אבק [- מעין] רבית עשו,
 60 הרי הן פסולין מדבריהם [מדברונ]. וכן פל העובר על גזל
 61 של דבריהם, הרי הוא פסול מדבריהם. כיצד? החמסנים,
 62 והן הלוקחים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הפעלים -
 63 אף על פי שנותנין הדמים, הרי אלו פסולין מדבריהם. וכן
 64 הרועים - אחד רועה בהמה דקה, ואחד רועה בהמה גסה
 65 של עצמן - הרי אלו פסולין; שחזקתן פושטין ידיהן בגזל,
 66 ומניחין בהמתן לרעות בשדות ופרדסים; ולפיכך סתם
 67 רועה פסול. ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל; פסולין;
 68 אבל בחוצה לארץ, כשרין. ומתיר לגדל בהמה גסה, בכל
 69 מקום. וכן המוכסין [- שקנו מהמלך זכות המיטות] - סתמן
 70 פסולין; מפני שחזקתן לקח יותר מדבר הקצוב להן בדין
 71 המלכות, ולקחין היתר לעצמם. אבל גבאי מנת [גובי מס]
 72 המלך, סתמן כשרין; ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת
 73 יתר מן הראוי להן לגבות - הרי אלו פסולין. וכן מפריחי
 74 יונים בשוב - פסולין, מפני שחזקתן שגוזלין יונים של
 75 אחרים בהנם. וכן סוחר שביעית - והם בני אדם שיושבין
 76 בטלים, וכיון שבאָה שביעית [שמיטה], פושטים זרועותיהן,
 77 ומתחילין לשא ולתן בפרות; שחזקת אלו, שהם אוספין
 78 פרות שביעית ועושין בהם סחורה. וכן המשחק בקביה -
 79 והוא, שלא תהיה לו אַמנות אלא היא - הואיל ואינו עוסק
 80 בשוב העולם, הרי זה בחזקת שאוכל [מתפורנס] מן הקביה,
 81 שהוא אבק [מעין] גזל. ולא בקביה בלבד אָמרו, אלא אפלו
 82 בקלפי אַגוזים וקלפי רמונים. וכן לא יונים בלבד אָמרו,
 83 אלא אפלו הממירים בהמה חיה ועוף, ואָמרו: 'כל הקודם
 84 את חברו או כל הנוצח את חברו, יטל בעליו את שניהם',
 85 וכן כל פיוצא בשחוק זה - והוא, שלא תהיה לו אַמנות
 86 אלא שחוק זה - הרי הוא פסול. וכל אלו פסולין מדבריהם.
 87 ה. אָריס [העובד בשדה תמורת יבול] שלקח דבר מועט מן
 88 הפרות שבכרו [הקדימו להתבשל] בימי ניסן וימי תשרי,
 89 קדם שתגמר מלאכתם - אף על פי שלקח שלא מדעת בעל
 90 השדה - אינו גנב, וכשר לעדות; שאין בעל השדה מקפיד
 91 על זה. וכן כל פיוצא בזה.

1 משבשת תמיד; שהרי יש שם נכפין, שגם בעת בריאתם,
 2 דעתן מטורפת עליהן. וצריך להתישב בעדות הנכפין הרבה.
 3 י. הפתאים ביותר שאינן מפריין דברים הסותרין זה
 4 את זה, ולא יבינו עניני הדבר כדרך שמבינין שאר עם
 5 הארץ, וכן המבטלין והנחפזין בדעתן, והמשתגעים
 6 בדעתם ביותר - הרי כל אלו בכלל השוטים. ודבר זה,
 7 לפי מה שיראה הדין; שאי אפשר לכוון הדעות בקתב.
 8 יא. החרש - בשוטה; שאין דעתו נכונה, ואינו בן מצוות.
 9 ואחד חרש שמדבר ואינו שומע, או ששומע ואינו מדבר -
 10 אף על פי שראתו ראה מעלה, ודעתו נכונה - צריך להעיד
 11 בבית דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו, ויהיה ראוי
 12 לשמע דברי הדינים, והאיוּם שמאימין עליו. וכן אם
 13 נשתתק [נתאלם מחמת חולי] - אף על פי שבדק כדרך
 14 שבדקין לגטין [אם דעתו מיושבת], ונמצאת עדותו מכונה,
 15 והעיד בפנינו בכתב ידו - אינו עדות כלל; חוץ מעדות
 16 אשה [להעיד שמת בעלה], לפי שבפנינו הקלו.
 17 יב. הסומין - אף על פי שמפריין הקול, וידעו [- מכירים]
 18 האנשים [- בעלי הדיון] - הרי אלו פסולין מן התורה,
 19 שנגמר: "והוא עד, או ראה" - מי שהוא ראוי לראות, הוא
 20 שמעיד. והסומה באחת מעיניו, כשר להעיד.

פרק י

22 א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה, שנגמר: "אל תשח
 23 ירך עם רשע, להית עד חמס"; מפני השמועה [ממשה רבינו]
 24 למדו: 'אל תשח רשע עד'. ואפלו עד כשר שידע בחברו
 25 שהוא רשע, ואין הדינים מפריין רשעו - אסור לו להעיד
 26 עמו, אף על פי שהיא עדות אמת; מפני שמצטרף עמו,
 27 ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו.
 28 ואין צריך לומר, עד כשר שהוא יודע בעדות לחברו, וידע
 29 שהעד השני שעמו עד שקר - שאסור לו להעיד, שנגמר:
 30 "אל תשח ירך עם רשע".
 31 ב. איזה הוא רשע? כל מי שעבר עברה שחביבין עליה
 32 מלקות - זהו רשע, ופסול לעדות; שהרי התורה קראה
 33 למחייב מלקות רשע, שנגמר: "והיה אם בן הכות הרשע".
 34 ואין צריך לומר למחייב מיתת בית דין שהוא פסול,
 35 שנגמר: "אשר הוא רשע למות".
 36 ג. עבר על עברה שחביבין עליה מלקות מן התורה, הרי זה
 37 פסול מן התורה; ואם היה החייב שבה מדבריהם [מדברונ],
 38 הרי זה פסול מדבריהם. כיצד? אכל בשר בהמה בחלב, או
 39 שאכל גבלות ושקצים וכיוצא בהן, בין לתאבון [למאלות
 40 תאוותון] בין להקעים [את הקבה], או שחלל את יום טוב
 41 ראשון, או שלבש שעטנז, שהוא שוע [מעורב צמר ופשתן]
 42 ומסורק או טווי [החוטים מצמר ופשתן] או נזו [ארוג מצמר
 43 ופשתן] - הרי זה פסול לעדות מן התורה. אבל אם אכל
 44 בשר עוף בחלב, או שחלל את יום טוב שני של גליות, או
 45 שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן וכיוצא בו - הרי

לומר שלישי בשני [נכד לבן אח הסבא]. א אבל שני בשני, 48
 ואין צריך לומר שני בראשון - שניהם פסולין. 49
 ה. והאב עם בנו, בראשון בראשון הוא. לפיכך, האב עם 50
 בן בנו, פסול; ועם בן בן בנו, שהוא רביעי מקונו - פשר, 51
 מפני שהוא שלישי בראשון. וכן הדרך בנקבות. ביצד? 52
 שתי אחיות או אח ואחותו, בין מן האב בין מן האם - הרי 53
 הם ראשון בראשון; בגיהם, בין זכרים בין נקבות - שני 54
 בשני; בגי בגיהם, או בנות בגיהם - שלישי בשלישי. כדרך 55
 שאמה מונה בזכרים, דור ראשון ושני ושלישי - כף אמה 56
 מונה בנקבות. 57
 ו. כל אשה שאמה פסול לה - כף אמה פסול לבעלה; 58
 שהבעל כאשתו. וכל בעל שאמה פסול לו - כף אמה פסול 59
 לאשתו; שהאשה כבעלה. 60
 ז. כל שתי נשים שהן זו עם זו שני בשני, בעליהן מעידין 61
 זה לזה; אבל אם היו ראשון בראשון, כגון שלקח זה אשה 62
 וזה בתה - אין מעידין זה לזה. 63
 ח. וכן בעלי אחיות - פסולין זה לזה, והרי הן ראשון 64
 בראשון. 65
 ט. וכן לא יעיד לכן אחות אשתו, ולא לבעל בת אחות 66
 אשתו; אבל מעיד הוא לכן בעל אחות אשתו שיש לו 67
 מאשה אחרת. 68
 י. כל איש שאין אמה מעיד לו, מפני שהוא בעל קרובתך 69
 - הרי אמה מעיד לשאר קרוביו, כגון בניו ואחיו. וכן כל 70
 אשה שאין אמה מעיד לה, מפני שהיא אשת קרובך - הרי 71
 אמה מעיד לשאר קרוביה. 72
 יא. ואבי פלה ואבי חתן, מעידים זה לזה. 73
 יב. אחי האב מן האם - מעידין זה לזה, שהרי אין ביניהם 74
 קרבה כלל. ביצד? רחל שנשא ליוסף, וילדה ממנו ראובן, 75
 והיה ליוסף בן מאשה אחרת, והוא מנשה, ונשאת לשמעון, 76
 וילדה ממנו יהודה - הרי מנשה ויהודה מעידין זה לזה. 77
 יג. האיש עם אשתו - בראשון בראשון; לפיכך, אינו מעיד 78
 לא לבנה, ולא לאשת בנה, ולא לבעל בתה, ולא לאביה, 79
 ולא לאמה, ולא לבעל אמה, ולא לאשת אביה. 80
 יד. אשתו ארוסה - אף על פי שלא נגמרה האישות, הרי 81
 היא לו כנשואה לענין עדות. במה דברים אמורים? 82
 בארוסתו עצמה, שאינו מעיד לה. אבל אם העיד לקרובי 83
 ארוסתו, כגון בעל אחותה או בנה ובתה וכיוצא בהן - אין 84
 פוסלין אותה עד שישאנה. 85
 טו. זה שפסלה תורה עדות הקרובים - לא מפני שהן 86
 בחזקת אהבהים זה את זה, שהרי אינו מעיד לו - פסול 87
 לעדות [לא לטובתו ולא לרעתו]; אלא גזרת הכתוב היא. 88
 לפיכך, האוהב והשונא פשר לעדות, אף על פי שהוא פסול 89
 לדינות, שלא גזרה תורה אלא על הקרובים. 90

יום שלישי י"א שבט ה'תשע"ג

פְּרָק יד

א. כל מי שאין אמה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך -

ד. כל מי שנתחייב מלקות - בין שלקה בבית דין, תור 1
 לכשרותו. אבל שאר פסולי עדות, שהן פסולין משום קמון 2
 שחמסו או גזלו - אף על פי ששלמו, צריכין תשובה, והרי 3
 הן פסולין עד שיגדע שחזור בתשובה מדרך הרעה. 4
 ה. מאימתי חזרת מלזה ברבית? משיקרעו את שטריהם 5
 [של ריבית] מעצמם, ויחזרו חזרה גמורה, שלא ילוו ברבית 6
 אפלו לגוים. 7
 ו. מאימתי חזרת המשחקין בקביה? משישברו את 8
 פסיפסיהן [קוביות המשחק] מעצמן, ויחזרו בהם חזרה 9
 גמורה, שלא יעשו ואפלו בחנם. 10
 ז. ומאימתי חזרת מפרחי יונים? משישברו את הפלים 11
 שצדין בהם, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפלו במדבר לא 12
 יהיו עושיין. 13
 ח. מאימתי חזרת סוחר שביעית? משתגיע שביעית 14
 אחרת, ויבדקו. ולא חזרת דברים בלבד, אלא כותב: 'אני 15
 פלוני בן פלוני כנסתי מאתים זה מפרות שביעית, והרי הם 16
 נתונים במתנה לעניים'. 17
 ט. מאימתי חזרת המוצל בשבועות [החשוד להשבע 18
 לשקר]? משיבוא לבית דין שאין מפירין אותו, ויאמר להם: 19
 'חשוד אני, או יתחייב שבועה בבית דין שאין מפירין אותו 20
 בממון חשוב [סכום גדול], וישלם ולא ירצה להשבע. וכן 21
 טבח שהיה בודק [סכינו והריאות] לעצמו ומוכר, ויצאת 22
 טרפה מתחת ידו, שהרי הוא בכלל אוכלי טרפה, שהם 23
 פסולין לעדות - הרי זה פסול לעדות, עד שיראה ממעשיו 24
 שנחם על רעתו, וילבש שחורים ויכסה שחורים וילך למקום 25
 שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בדרך חשוב [בשווי גדול], 26
 או יוציא טרפה מתחת ידו בדרך חשוב. 27
 י. וכן עד זומם שהלך למקום שאין מפירין אותו, ונתנו לו 28
 קמון חשוב להעיד בשקר, ולא רצה - הרי זה עשה 29
 תשובה, וחזר לכשרותו. וכן כל פיוצא בזה. 30

פְּרָק יג

א. הקרובים פסולין לעדות דין תורה, שנאמר: "לא יומתו 32
 אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות". מפי השמועה 33
 [ממשה רבינו] למדו, שבכלל לאו זה, שלא יומתו אבות על 34
 פי בנים, ולא בנים על פי אבות; והוא הדין לשאר הקרובים. 35
 אין פסול בדין תורה, אלא קרובים ממשפחת אב בלבד; 36
 והם: האב עם הבן, והבן עם האב, והאחין מן האב זה עם 37
 זה, ובניהם זה עם זה; ואין צריך לומר, הדוד עם בן אחיו. 38
 אבל שאר הקרובים מן האם, או מדרך האישות - ע"י 39
 נישואין - כלן פסולין מדבריהן [מדברגון]. 40

ב. הגרים אינם בדין הקרובים. אפלו שני אחים תאומים 41
 שנתגירו, מעידים זה לזה; שהגר שנתגר, כקטן הנולד הוא 42
 חשוב. 43

ג. האחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם - הרי הם 44
 ראשון בראשון; ובניהם זה עם זה - שני בשני; ובני בגיהם 45
 זה עם זה - שלישי בשלישי. 46

ד. ולעולם שלישי בראשון [נכד לאח הסב] פשר, ואין צריך 47

47 השטר בשני עדים פשרים - הרי הוא פתור, מפני שהוא
48 מוזף מתוכו.
49 ז. הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת - שטר
50 אחד, והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה, ורחוקים מן
51 השני - הרי השטר פסול, מפני שהיא עדות אחת. אבל אם
52 כתב בשטר אחד: 'שנתתי לראובן חצר פלונית, ושנתתי
53 לשמעון שדה פלונית', ונמצאו העדים קרובים לזה
54 ורחוקים לזה - זה שהם רחוקים ממנו, מתנתו קימת; שאלו
55 שתי עדיות, אף על פי שהן בשטר אחד. א למה זה דומה?
56 לאומר: 'היו עלי עדים, שנתתי לראובן כך וכך, ושמתתי
57 לשמעון כך וכך, ושלויתי מלוי כך וכך' - שאף על פי
58 שכתב בשטר אחד, והמקנה איש אחד - הרי אלו שלש
59 עדיות, שאינן תלויות זו בזו.

פרק טו

60
61 א. כל עדות שתבוא לאדם הנזיה ממנה - אינו מעיד בה;
62 שזה כמעיד לעצמו. לפיכך, בני העיר שבא מערער לערער
63 עליהן במרחץ [ציבורי] או ברחוב [מגרש] של עיר - אין
64 אחד מבני העיר מעיד בכרך זה, ולא דן בו עד שישלך
65 עצמו בקנקן, ואחר כך דין או יעיד.
66 ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן - הואיל ולשמיעה
67 הוא עשוי, שאי אפשר לאדם לסלק עצמו ממנו - אין דנין
68 בדיני אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר.
69 וכן כל פיוצא בזה.
70 ג. האומר: 'תנו מנה לעניי עירי' - אין דנין בדיני אותה
71 העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. במה דברים
72 אמורים? בשקיו העניים סמוכים עליהן, ופוסקין להן
73 צדקה בכל שנה. אפלו אמרו שנים מאנשי העיר: 'אנו נתן
74 דבר הקצוב עלינו ונעיד' - אין שומעין להן; שהנהגה היא
75 להן שיתעשרו עניים אלו, הואיל והן סמוכין על בני העיר.
76 וכן כל פיוצא בזה.
77 ד. קרקע שבין שני שתפין, שבא מערער להוציא מתחת
78 יד השתף - אינו מעיד לשתפו עליה, אלא אם סלק עצמו
79 ממנה וקנו מידו [- עשה קנין] - שנתנה לשתפו, ושם בא
80 בעל חוב שלו וטרפה מיד השתף, משלם לו דמיה; ואחר
81 כך מעיד לו עליה. וכן כל פיוצא בזה.
82 ה. העורר על השדה - אם יש בה פרות, אין האריס -
83 העובד בשדה תמורת פירותו מעיד עליה; שיהי רוצה האריס
84 להעמידה ביד בעליה, כדי שיטל חלקו בפרות; ואם אין
85 בה פרות, מעיד. אבל השוכר - אם לקח [דמין] השכירות
86 בידו, ואמר: 'כל מי שתתקם שדה זו בידו טל' - הרי זה
87 מעיד [כי עדיין לא שילם]. ואם כבר נתן השכירות לבעל
88 השדה - אינו מעיד; כיון שאם תצא השדה למערער, חוב
89 לתן לו שכר כל השנים שישב בה. וכן כל פיוצא בזה.
90 ו. שמעון שלמה, והנה ראובן ערב, ובא יהודה לערער על
91 שמעון הלה, ולהוציא קרקע מתחת ידו - אם יש לשמעון

1 אם מתה אשתו, אף על פי שהניחה לו בנים, הרי זה נתרחק
2 וקשר.
3 ב. מי שהיה יודע לחברו עדות עד שלא נעשה חתנו,
4 ונעשה חתנו, או שידע העדות והוא פקח [- אזניו פקוחות],
5 ואחר כך נתקשר, פתח [ענינו פתוחות] ונסתמא, אף על פי
6 שיכול לכוון מדת הקרקע שמעיד בה ומסים מצריה [מסמן
7 גבוליה], שפוי, ונשתטה - הרי זה פסול. אבל אם היה יודע
8 לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו ומתה בתו,
9 פקח, ונתקשר וחזר ונתפקח, שפוי, ונשתטה וחזר ונשתטה,
10 פתח, ונסתמא וחזר ונתפתח - כשר. זה הכלל: כל שתחלתו
11 בכשרות וסופו בכשרות - כשר, אף על פי שנפסל בינתיים;
12 תחלתו בפסלות - אף על פי שסופו בכשרות, פסול. לפיכך,
13 מי שהיה יודע עדות והוא קטן, וקא והעיד בה כשהוא
14 גדול - אינה כלום.
15 ג. ויש דברים שסומכין בהן על עדותן כשהוא גדול, הואיל
16 והם דברים של דבריהם. ואלו הן הדברים שאדם נאמן
17 להעיד בגדלו, על מה שראה בקטנותו: נאמן אדם לומר:
18 'זה כתב ידו של אבי', או 'של אחי' - מפני שקיים שטרות
19 [- אישור החתימות בבי"ד] מדבריהם [- מדרבנן]. וכו' אני
20 בפלונית שנשאת, ונעשה לה מנהג הפתולות - הואיל ורב
21 הנשים בתולות נשאות, וכתבה מדבריהם. שהמקום הזה
22 בית הפרס' [- שדה שנחרש בה קבר], מפני שטמאתו
23 מדבריהם. ו'עד כאן היינו באין בשבת', שצמצום התחום
24 עד אלפים בלבד מדבריהם. 'שהיה איש פלוני יוצא מבית
25 הספר לטבל ולאלל בתרומתו', ו'שהיה חולק עמנו תרומה',
26 ו'שהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני הפהן על ידי עצמו'
27 [הוא היה השליח], ו'אמר לי אבא, משפחה זו [של כהנים]
28 כשרה', 'משפחה זו פסולה', ו'אכלנו בקצצה של פלוני
29 שהאכילנו אחי כדי להודיע שאחיהם פלוני נשא אשה
30 שאינה הגונה לו' [היו מציינים נישואין כאלו בטקס הנקרא
31 "קצצה" - שבירת חבית עם פירות] - שכל אלו הדברים
32 להחזיק זה הפהן לאלל בתרומה של דבריהם, או לדחותו
33 ממנה.
34 ד. כל אלו שמעיד בהן הגדול במה שידע כשהיה קטן -
35 אם היה גוי או עבד כשראה דברים אלו, והעיד אחר
36 שנתגיר ונשתחרר - אינו נאמן.
37 ה. מי שהיה יודע לחברו בעדות עד שלא נעשה גזלן,
38 ונעשה גזלן - הוא אינו מעיד על כתב ידו, אבל אם החזק
39 [החוכר] כתב ידו שבשטר זה בבית דין קדם שיעשה גזלן -
40 הרי זה שטר כשר. וכן אם נעשה חתנו - הוא אינו מעיד
41 על כתב ידו, אבל אחרים מעידין על כתב ידו; אף על פי
42 שלא החזק בבית דין, אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה
43 כשר; שאינו דומה הפסול בעברה לפסול בקריכה -
44 שהפסול בעברה, חשוד לזיף.
45 ו. שטר שיש בו שני עדים בלבד, ושניהם קרובים זה לזה,
46 או שאחד משניהם פסול בעברה - אף על פי שמסר לו

47 יחזר שמעון, ויתבע ראובן בדמים, ויאמר לו: 'מכרת לי
48 דבר שאינו שלך, שהרי באו עדים שהן של יהודה'. במה
49 דברים אמורים, שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה, ויעמיד
50 המטלטלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, 'שאנו
51 יודעין ראובן זה שלא היתה לו קרקע מעולם'. אבל אם לא
52 באו עדים בכך, אף על הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה
53 אינו מעיד עליהן? שמא הקנה אותן לבעל חובו על גב
54 הקרקע, וכתב לו 'קנה', והקנה לו מטלטלין על גב הקרקע,
55 שנמצא בעל חוב טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד
56 עליהן, שהרי רוצה להעמיד ביד שמעון, כדי שכתוב בעל
57 חוב שלו ויטרף אותן. וכן כל פיוצא באלו הדרכים. ודברים
58 אלו אינן תלויין אלא בדעת הדין ועצם בינתו, שביני
59 בעקרי המשפטים, ויבד דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיד
60 לראות: אם ימצא שיש לזה העד צד הנה בעדות זו, אפלו
61 בדרך רחוקה ונפלאה - הרי זה לא יעיד בה. וכדרך שלא
62 יעיד בדבר זה, שמא נוגע בעדותו הוא - כן לא ידון באותו
63 דבר. וכן שאר מיני הפסולות - כשם שפוסלין בעדים, כך
64 פוסלין בדניין.

65 ה. ולפיכך, אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה,
66 בין בסנהדרי גדולה בין בסנהדרי קטנה. אבל אלו
67 שמוסיפין עד שבעה לעבר השנה, כמו שבארנו בהלכות
68 קדוש החדש - יראה לי שאם היה בהן קרוב, אין בכך
69 כלום.
70 ו. כל הכשר לדון, כשר להעיד. ויש כשר להעיד, ואינו
71 כשר לדון: האוהב, והשונא, והגור, והמשחרר [- מעבדות],
72 וכן הזקן, והסריס, והממזר, וסומא באחת מעיניו - כשרין
73 להעיד, ואינן כשרין לדון דיני נפשות, כמו שבארנו.

יום רביעי י"ב שבט ה'תשע"ג

פָּרָק יז

74 א. מי שהעידו לו אגשים רבים וגדולים בתכמה וביראָה,
75 שהם ראו פלוני שעבר עברה פלונית, או שלוח מפלוני -
76 אף על פי שהוא מאמין הדבר בלבד באלו ראיהו - לא יעיד,
77 עד שיראה הדבר בעיניו, או יודה לו הלנה מפיו ויאמר לו:
78 'היה עלי עד', שנאמר: "או ראָה או ידע". ואין לך עדות
79 שמתקיימת בראיה או בדיעה, אלא עדות ממון. וכל המעיד
80 מפי אחרים - הרי זה עד שקר, ועובר בלא תעשה, שנאמר:
81 "לא תענה ברעף עד שקר".

82 ב. לפיכך, מאימין [מטילים אימה] אף על עדי ממון. וכיצד
83 מאימין על עדי ממון? מאימין עליהן בפני הכל, ומודיעין
84 אותם כח עדות השקר, ובשעת המעיד בה בעולם הנה
85 ולעולם הבא; ואחר כך מוציאין את כל האדם לחוץ,
86 ומשריין את הגדול שבבָּעדים, ואומרים לו: 'אמר, היאך אתה
87 יודע שנה חביב לזה? אם אמר: 'הוא אמר לי: חביב אני לו',
88 'איש פלוני אמר לי שהוא חביב לו' - לא אמר כלום; עד
89 שיאמר: 'בפנינו הודה לו שהוא חביב לו'. והיו מכניסין את
90

1 שדה אחרת כנגד [- בסכום] החוב - הרי ראובן הערב יש
2 לו להעיד על אותה קרקע שהיא של שמעון; שאין לו בזה
3 הנה - שאם לקחה יהודה, הרי שדה אחרת שפירע ממנה
4 בעל חובו.
5 ז. וכן לוקח ראשון מעיד ללוקח שני שלקח אחריו, שזה
6 השדה שלו - והוא שיש למוכר [הראשון] שדה בן חורין,
7 כנגד דמי השדה זו של לוקח הראשון; שאין ללוקח ראשון
8 הנה בעמידת זו השדה ביד לוקח שני - שאפלו נטרף
9 לוקח הראשון, על המוכר הוא חוזר, וברי יש שדה אחרת
10 שיגבה ממנה.

פָּרָק טז

11 א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, ובא יהודה וערער
12 על ראובן ואמר: 'שדה זו' או 'טלית זו שלי היא' - אין
13 שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו השדה של יהודה, ולא
14 זו הטלית של יהודה; שהרי שמעון רוצה להעמיד שדה זו
15 או טלית זו ביד ראובן, שהוא טוען שהוא גזלה ממנו, כדי
16 שיחזרו לו מיד הגזלן - שהרי אפשר שתהיה הראיה של
17 שמעון שמוציא בה מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא
18 בה מיד יהודה. וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה, או
19 הוריש להלוי, ובא יהודה לערער על לוי - אין שמעון מעיד
20 שאינה של יהודה, שמא נחת יש לו [- נוח לו] להוציאה
21 מיד לוי.

22 ב. מכר הטלית הגזולה ללוי, ובא יהודה לערער - אם מת
23 ראובן, שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה; שהרי אין
24 טלית זו חוזרת לשמעון לעולם, שפכר קנה אותה הלוקח
25 ביאוש ושנוי רשות, וכבר מת ראובן הגזלן, ואין לו ממי
26 יטל דמיה. אבל אם עדין ראובן קיים - אין שמעון מעיד
27 אף על הטלית; שהנהיה היא לו שלא תעמד ביד יהודה,
28 כדי שביא ראיה שראובן גזלה, וישלם לו דמיה. וכן אם
29 היתה הטלית ביד יורשי ראובן, אין שמעון מעיד עליה -
30 מפני שסופה, אם תעמד ביד היורש, לחזר לו. וכן כל
31 פיוצא בזה.

32 ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות [אינו אחראי
33 אם יטרפו ממנו הקרקע], ובא יהודה לערער על שמעון
34 ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה; שאף על
35 פי שאין עליו אחריותה, הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון
36 - כדי שכתוב בעל חוב של ראובן, ויטרף אותה בחובו
37 [שקדם למכירה], ולא יהיה: "לזה רשע, ולא ישלם".
38 ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער
39 ולהוציא מיד שמעון - ראובן מעיד לו עליה שהיא של
40 שמעון; שאפלו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של
41 ראובן טורף מן הנכסים והמטלטלין, ואפלו היו היפותיקי
42 [- יחדם לבעל חוב]. במה דברים אמורים? בשקיה שמעון
43 מודה שזה הפרה והטלית הן של ראובן המוכר בודאי, והוא
44 יודע שאמת הן שלו. אבל אם לא הודה שמעון, אין ראובן
45 מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון -

מעולם, לא זה הרג את זה, ולא זה הלנה את זה - הרי
 זו הכחשה. וכן אם אמרו להם: 'היאף אתם מעידים כף,
 וזה ההורג או הנהרג או הלנה או המלנה, הנה עמנו ביום
 זה במדינה אחרת?' - הרי זו עדות מכחשת; שזה כמי
 שאמר: 'לא הרג זה את זה', ולא זה הלנה את זה, שהרי
 עמנו הנה, ולא נהיה דבר זה'. וכן כל פיוצא בדברים אלו.
 אבל אם אמרו להם: 'אנו, אין אנו יודעים אם זה הרג זה
 ביום זה בירושלים, כמו שאתם אומרים, או לא הרגו; ואנו
 מעידים, שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בכבלי' - הרי
 אלו זוממין, ונהרגין או משלמין; הואיל והעדים שהזמו
 אותם לא השגיחו על עצמה של עדות כלל, אם היא אמת
 או שקר.
 ג. וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים על העדים
 הראשונים, גזרת הכתוב היא. אפלו היו העדים הראשונים
 מאה, ובאו שנים והזמום ואמרו להם: 'אנו מעידים שאתם
 המאה, כלכם עמנו הייתם במקום פלוני' - הרי אלו
 נענשין על פיהם; שהשנים כמאה, ומאה פשוטים. וכן
 בשתי פתי עדים המכחישות זו את זו - אין הולכין אחר
 הרב, אלא דוחין את שתייהן.
 ד. עדים זוממין, אינן צריכין התראה. ועדים שהכחשו,
 ולבסוף הזמו - הרי אלו נהרגין, או לוקין, או משלמין;
 מפני שהכחשה - תחלת הזמה היא, אלא שעדין לא
 נגמרה.
 ה. אין זוממין את העדים, אלא בפניהם; ומכחישין את
 העדים שלא בפניהם. ועדים שהזמום שלא בפניהם, הרי
 הכחשו; לפיכך, אם מתו העדים שהזמום קדם שזמו
 אותם בפניהם - אין כאן עדות, שהרי הכחישו זו את זו.
 ו. עדי נפשות שהכחשו ולא הזמו - אפלו בא הנהרג
 ברגליו, אינם לוקין; מפני שהוא [- הלאו של עדות שקר] -
 לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין [שאר עונשים אלא א"כ
 מחהירם], ואין לוקין עליו. אבל בית דין מפין אותן מפת
 מרדות [מלקות מדרבנן], כפי מה שיראו.
 ז. עדים זוממין צריכין הכרזה. והיאף היא ההכרזה
 שלהן? כותבין ושולחין לכל עיר ועיר: 'פלוני ופלוני
 העירו בך וכה, והזמו, ונהרגו', או 'לקו בפנינו', או
 'ענשנו אותם כף וכה דינרין', שנגמרו: 'והנשארם, ישמעו
 ויכראו'.
 ח. חיוב העדים הזוממים לשלם במקום שחבין לשלם -
 קנס הוא; ולפיכך, אין משלמין על פי עצמם. כיצד? הרי
 שהעידו, ונחקרה עדותם בבית דין, ואחר כך אמרו
 שגיהם: 'עדות שקר העדנו, ואין לזה אצל זה פלוני', או
 שאמרו: 'העדנו על זה בכה וכה, והזמונו' - אין משלמין
 על פיהם. אבל אם אמרו: 'העדנו על זה, והזמונו בבית
 דינו של פלוני, ונתחייבנו לתן לו כף וכה' - הרי אלו
 משלמין; שזו הודאה במזמן שנגמרו דינם לתן אותו. ואם
 אמר האחד כף, משלם חלקו.

העד השני, ובודקין אותו כף. נמצאו דבריהם מכונין -
 נושאין ונותנין בדבר, וגומרין הדין.
 ג. המטמין [מחביא] עדים לחברו, והודה לו בינו לבין
 חברו, והעדים רואין ושומעין שהוא אומר לו: 'יודאי יש
 לך אצלי כף וכה, אבל אני מתירא שמה תכפני בדין למחר'
 - הרי זו אינה עדות; עד שיודה בפני עדים.
 ד. אחד המודה בפני עדים, ואמר הרף הודיה: 'זה יש לו
 אצלי כף וכה', או שאמר: 'אתם עדי', או 'היו עלי עדים'
 - בין שאמר הלנה, בין שאמר המלנה ושתק הלנה הרף
 הודיה מאמין לדבריו - הרי אלו עדים. ואין צריך לומר אם
 קנו מידו [עשו קנין סודר], או שאמר להם: 'פתבו עלי שטר
 שיש לזה אצלי כף וכה', וכל פיוצא בדברים אלו - הרי הם
 הודיה, ומעידין על פיו.
 ה. תלמיד שאמר לו רבו: 'יודע אתה, שאם נותנין לי כל
 ממון העולם - איני משקר! מנה יש לי אצל פלוני, ויש לי
 עליו עד אחד; לך והצטרף עמו!' - אם נצטרף, הרי זה
 עד שקר.
 ו. אמר לו: 'בוא ועמד עם העד, ולא תעיד, כדי שיראה
 הלנה ויפחד, ויעלה על דעתו שאתם שני עדים, ויודה
 מעצמו' - הרי זה אסור לו לעמד ולהראות שהוא עד, אף
 על פי שאינו מעיד. ועל זה וכיוצא בו נאמר: 'מדבר שקר
 תרחק'.
 ז. השוכר עדי להעיד לחברו - פטור מדיני אדם, וחיוב
 בדיני שמים. וכן עד שפכש [העלים] עדותו ולא העיד -
 פטור מדיני אדם, וחיוב בדיני שמים.

פרק יח

א. מי שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר - זה הוא
 הנקרא 'עד זומם'. ומצות עשה לעשות לו, כמו שרצה
 לעשות בעדותו: אם בעברה שתיבין עליה סקילה העידו
 והזמו, וסקלין כלן; ואם שרפה, ונשרפין; וכן שאר המיתות.
 ואם העידו במלקות - לוקה כל אחד מהן, כשאר מחיבי
 מלקות: אומדין כחו, ומכין אותו. ואם העידו עליו לחיבו
 ממון - משלשין [מחלקים] הממון ביניהם לפי מגזן העדים,
 כל אחד ואחד חלק המגיע לו; ואינן לוקין במקום תשלומין.
 ב. במה דברים אמורים? בעדים שהזמו. אבל שתי פתי
 עדים המכחישות זו את זו, אין כאן עדות; ואין עונשין את
 אחת מהן, לפי שאין אנו יודעים מי היא הפת השקגנית.
 ומה בין הכחשה להזמה? ההכחשה - בעדות עצמה: זאת
 אומרת 'הנה הדבר הנה', וזאת אומרת 'לא הנה', או בוא
 [- יתברר] מכלל דבריה שלא הנה. וההזמה - בעדים עצמן,
 ואלו העדים שהזמום - אינם יודעים אם נהיה הדבר, או
 לא נהיה. כיצד? עדים שבאו ואמרו: 'ראינו זה שהרג את
 זה', או 'לנה מזה, ביום פלוני במקום פלוני', ואחר
 שהעידו ונבדקו, באו שנים עדים אחרים ואמרו: 'ביום זה
 ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום, ולא היו דברים

פָּרָק יט

47 דין שֶׁזֶה כָּתַב יָדָם, וְאָמְרוּ 'בְּזַמְנוֹ כְּתַבְנוּהוּ'; שֶׁאֶפְשֶׁר
48 שֶׁבְּיוֹם זֶה שֶׁהָעֵידוֹ בְּבֵית דִּין, בּוֹ בְּיוֹם חָתְמוּ עַל הַשְּׁטָר
49 שֶׁיֵּשׁ לוֹ כִּפְּהָ שְׁנַיִם, וְהֵם שֶׁקָּרוּ וְאָמְרוּ 'בְּזַמְנוֹ כְּתַבְנוּ'.

יום חמישי י"ג שבט ה'תשע"ג

פָּרָק כ

52 א. אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין, עד
53 שיהיו שניהם ראויין לעדות, וזומו שניהם אחר שנגמר
54 הדין. אבל אם היום אחד מהם בלבד, או שהזומו שניהם
55 קדם גמר דין, או שהזומו שניהם אחר גמר דין ונמצא אחד
56 מהם קרוב או פסול - אין נענשין, אף על פי שהזומו;
57 ונפסלו לכל עדות שבתורה.

58 ב. נהרג זה שהעידו עליו, ואחר כך היומו - אינן נהרגין
59 מן הדין [- מקל וחומר], שנאמר: "כִּפְּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת
60 לְאַחֵיו", וְעַדִּין לֹא עָשָׂה; וְדָבָר זֶה, מִפִּי הַקְּבֵלָה [נמשה
61 רבינו]. אבל אם לקה זה שהעידו עליו, לוקין. וכן אם יצא
62 המזמן מיד זה ליד זה בעדותם - חוזר לבעליו, ומשלמין
63 לו.

64 ג. היו העדים שלשה, אפלו הן מאה - אם העידו בבית
65 דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חברו בתוך כדי
66 דבור, והזומו מקצתם - אין נענשין עד שיוזמו כלן. אבל
67 אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור, שהוא כדי
68 שאלת שלום תלמיד לרבו - הרי נחלקה העדות, והשנים
69 שהזומו נענשין, והשנים האחרים שהיה בין דבריהם ודברי
70 הראשונים הפסק, אין נענשין; ואף על פי שבטלה העדות
71 כלה, מפני שהן כת אחת, הואיל ונפסל מקצתה, נפסלה
72 כלה.

73 ד. העיד האחד ונחקרה עדותו, ואמר השני: 'אף אני
74 כמוהו', או שאמר: 'הן' וכיוצא בזה, והזומו שניהם - הרי
75 שניהם נהרגין או לוקין או משלמין; שכל עד שאמר אחר
76 עדות חברו 'הן', הרי זה כמי שנחקר והעיד כמו שהעיד
77 חברו. ואין לעדים זוממין שנגה, לפי שאין בה מעשה;
78 לפיכך, אין צריכין התראה, כמו שבארנו.

79 ה. כשם שהשנים מזמין את המאה אם העידו המאה בכת
80 אחת - כך הם מזמין אותן אפלו היו חמשים כת, וכאו
81 שנים אחר שנים. כיצד? כת שהעידה על ראובן שהרג
82 שמעון בירושלים, וכאו שני עדים והזומוה, וכאה כת שניה
83 והעידה אותה עדות עצמה שראובן הרג שמעון בירושלים,
84 ועמדו אותם השנים והזומו גם זאת הכת השניה, וכן
85 השלישית, והרביעית - אפלו הן מאה - כלן נהרגין על פי
86 אלו השנים.

87 ו. כת שהעידה על ראובן שהרג שמעון, וכאה כת שניה
88 והזמה את הכת הראשונה - יהרגו העדים הזוממין, וינצל
89 ראובן. באה כת שלישית, והזמה את הכת השניה - תהרג
90 הכת השניה וראובן, וינצל הכת הראשונה. באה כת
91 רביעית, והזמה את הכת השלישית - תהרג הכת השלישית

1 א. שנים שהעידו ואמרו: 'במזרח הבירה [- בנין] הרג זה
2 את הנפש בשעה פלונית', וכאו שנים ואמרו להם: 'במערב
3 הבירה הזאת הייתם עמנו בעת הזאת' - אם יכול העומד
4 במערב לראות מה יש במזרח, אינם זוממין; ואם אינו יכול
5 לראות, הרי אלו זוממין. ואין אומרים: 'שמא מאור עיניהם
6 של ראשונים רב, ורואין ממרחק יתר מכל אדם'. וכן אם
7 העידו שנים ואמרו: 'בבקר הרג זה את הנפש בירושלים',
8 וכאו שנים ואמרו להם: 'ביום זה בערב הייתם עמנו בלד'
9 - אם יכול אדם להלך אפלו על הסוס מירושלים ללד מבקר
10 עד ערב, אינם זוממין; ואם אינו יכול להגיע, הרי אלו
11 זוממין. ואין אומרים: 'שמא בר [- גמל] קל ביותר נודמן
12 להם, וקפלו [- קיצור] את הדרך'; אלא בדבר המצוי הידוע
13 לכל משערין לעולם ומזמין אותם.

14 ב. שנים שאמרו: 'באחד בשבת הרג זה את הנפש במקום
15 פלוני', וכאו שנים ואמרו: 'ביום זה עמנו הייתם במקום
16 אחר רחוק, אבל ביום שלאחר יום זה הרגו בודאי' - אפלו
17 העידו האחרונים שקדם כמה ימים הרגו - הרי זה ההורג
18 עם עריו הראשונים נהרגין, שהרי היומו; שבעת שהעידו
19 שהרג, עדין לא נגמר דינו להרג. אבל באו שני עדים
20 בשלישי בשבת ואמרו: 'באחד בשבת נגמר דינו של פלוני
21 להריגה', וכאו שנים ואמרו: 'באחד בשבת עמנו הייתם
22 במקום הרחוק, אלא מערב שבת נגמר דינו', או 'בשני
23 בשבת נגמר דינו' - אין עדים אלו שהזומו נהרגין; שהרי
24 מכל מקום בעת שהעידו עליו, כבר נגמר דינו להריגה. וכן
25 לענין תשלומי קנס. כיצד? באו שנים בשלישי בשבת
26 ואמרו: 'באחד בשבת גנב וטבח ונגמר דינו', וכאו שנים
27 ואמרו: 'באחד בשבת עמנו הייתם במקום רחוק, אבל
28 מערב שבת נגמר דינו' - אפלו אמרו: 'בשני בשבת גנב
29 וטבח ונגמר דינו' - אין עדים אלו שהזומו משלמין; שהרי
30 מכל מקום, בעת שהעידו עליו, חיב היה לשלם. וכן כל
31 פיוצא בזה.

32 ג. אין עדי השטר נעשין זוממין, עד שיאמרו בבית דין:
33 'שטר זה בזמנו כתבנוהו, ולא אחרנוהו' [לאחר ההלוואה].
34 אבל אם לא אמרו כן - אף על פי שזמנו של שטר באחד
35 בניסן בירושלים, וכאו עדים והעידו שעדי השטר היו
36 עמהם בבבל ביום זה - השטר פשר והעדים פשרים;
37 שאפשר שאחרוהו וכתבוהו, וכשהיו בירושלים באחד
38 באדר כתבו שטר זה שם, ואחרו זמנו וכתבו זמנו ניסן.
39 אמרו: 'בזמנו כתבנוהו, והזומו - אם יש שם עדים
40 שיודעים היום שחתמו על שטר זה, או עדים שראו זה
41 השטר וחתימת ידם בו ביום פלוני - גיזין שהזומו, הרי
42 נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר; שהעדים
43 החותמים על השטר, הרי הם כמי שנחקרה עדותם בבית
44 דין בעת החתימה. אבל אם אין עדים שראו עדותם, ולא
45 ראו השטר מקדם - אינן נפסלין אלא מצת שהעידו בבית

47 לתן ויהיו בדידי אלה וזו חמש שנים, ומשלמין בן ללוה.
 48 וכן כל פיוצא בזה.
 49 ג. העידו על שורו של זה שנגח, ונמצאו זוממין - משלמין
 50 חצי נזק; ואם אין השור שנה חצי נזק - משלמין דמי השור
 51 בלבד, שאין משלם אלא מגופו [ולא יותר משוויו]. לפיכך,
 52 אם העידו עליו שאכל פרות, או שבר פלים כדרך הלוחו -
 53 משלמין נזק שלם, וכן כל פיוצא בזה.
 54 ד. העידו על פלוני שהפיל שן עבדו, ואחר כך סמא את
 55 עינו, והזומו - משלמין לאדון דמי העבד, ודמי עינו. העידו
 56 שסמא את עינו, ואחר כך הפיל את שנו, והזומו, ונמצא
 57 הדבר הפך, שהאדון הפיל את שנו, ואחר כך סמא עינו -
 58 משלמין דמי עין לעבד. וכן כל פיוצא בזה.
 59 ה. עדי קנוי [שהתרה באשתו שלא תסתר עם פלוני] וסתירה
 60 [שנסתרה עמו] שהזומו, לוקין. בא עד אחד והעיד שזנת
 61 אחר הקנוי והסתירה, ונמצא אותו העד זומם - משלם
 62 כתבתה. היו שנים, הם עדי הקנוי והסתירה והסמאה,
 63 ונמצאו זוממין - משלמין כנגד הכתבה, ואין לוקין. ולמה
 64 לא יקרו, והרי העידו בטמאה? לפי שלא התרו בה.
 65 ו. שנים שהעידו על זה שגנב וטבח או מכר וחייב לשלם
 66 תשלומי ד' וה', והזומו - משלמין לו את הכל. העידו
 67 שגנב, והעידו שנים אחרים שטבח או מכר, והזומו אלו
 68 ואלו - הרי הראשונים משלמין לו תשלומי כפל,
 69 והאחרונים משלמין תשלומי שנים [בשור] או שלשה
 70 [בשה]. הזומו האחרונים בלבד - הרי הגנב משלם תשלומי
 71 כפל, והעדים האחרונים משלמין לגנב תשלומי ארבעה
 72 וחמשה. נמצא אחד מן האחרונים זומם, בטלה עדות
 73 שניה; נמצא אחד מן הראשונים זומם, בטלה כל העדות -
 74 שאם אין גנבה, אין הטביחה או המכירה מחבת אותו
 75 לשלם כלום.
 76 ז. שנים שהעידו שאכל [החזיק] זה שדה זו שלש שנים,
 77 ונמצאו זוממין - משלמין לבעל השדה דמי השדה. העידו
 78 שנים שאכלה שנה ראשונה, ושנים שאכלה שנה שניה,
 79 ושנים שאכלה שנה שלישית, והזומו בלן - משלשים
 80 [מחלקים] ביניהם; שאף על פי שעדות החזקה שלש עדות,
 81 הרי הן כעדות אחת להזמה. לפיכך, שלשה אחים, ואחד
 82 מצטרף עם כל אחד ואחד מהן והעידו בשנה שנה [על
 83 כל שנה העיד אח אחד] - הרי אלו שלש עדות, ותקנים בהן
 84 החזקה. והן כעדות אחת להזמה: שאם הזומו בלן - הרי
 85 שלשה האחין משלמין חצי דמי השדה, וזה שנצטרף עם
 86 כל אחד מהן משלם חצי דמיה.
 87 ח. שלש כתי עדים שנתקנים בעדותם ששור זה מועד,
 88 ונמצאת פת ראשונה ושניה זוממין - בלן פטורין. נמצאו
 89 שלשתן זוממין - בלן חבין לשלם חצי נזק; שאף על פי
 90 שהוא תם, משלם חצי נזק. במה דברים אמורים? כשהיו
 91 בלן רומזין זה את זה [שיבואו להעיד], או שבאו רצופין
 92 [ביחד], או שהיו מפריין בעל השור ולא הכירו השור. אבל
 93 אם אין שם אחד מאלו - הרי פת ראשונה ושניה פטורין;

1 והכת הראשונה, ויצל ראובן ותנצל הפת השניה. וכן אפלו
 2 הן מאה פת, זו מזמה את זו - פת נכנסת [להעיד] וכת
 3 יוצאת [מזמת].
 4 ז. עדים שהעידו על איש טרפה [חולה שמשוער שימות
 5 במחלתו] שהרג, והזומו - אין נהרגין; שאפלו הרגוהו
 6 בדיהם - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה. וכן העדים שהיו
 7 טרפה, והעידו בדבר שחבין עליו מיתת בית דין, והזומו
 8 - אין נהרגין; שאם יזומו זוממיהם - אין זוממיהם נהרגין,
 9 שלא הזומו אלא טרפה.
 10 ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע [אשמה]
 11 שאין בו לא מלקות ולא חיוב ממון, ואחר כך הזומו - הרי
 12 אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא לחיבו
 13 ממון. פיצד? העידו על כהן שהוא חלל, כגון שהעידו:
 14 'בפנינו נתגרשה אמו' [לפני לידתו] או 'נחלצה במקום
 15 פלוני ביום פלוני', והזומו - הרי אלו לוקין. וכן אם העידו
 16 על אדם שהרג בשגגה, והזומו - לוקין, ואינן גולין. העידו
 17 על שורו של זה שהרג הנפש, והזומו - לוקין, ואין משלמין
 18 את הכפר. העידו עליו שנמכר בעבד עברי [בגניבות],
 19 והזומו - לוקין. וארבעה דברים אלו, מפי הקבלה הן
 20 [מסורת ממש רבינו].
 21 ט. כך קבלו חכמים, ששנים שהרשיעו את הצדיק והצדיק
 22 את הרשע בעדותם, וכאו אחרים והזומום והצדיקו את
 23 הצדיק והרשיעו את הרשע - הראשונים לוקין, אף על פי
 24 שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו. אבל אם העידו עליו
 25 שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז - הרי אלו לוקין, משום
 26 שגאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו".
 27 י. שנים שהעידו על ראובן שגאף עם בת כהן, ונגמר דין
 28 ראובן לחנק ודין הנאפת לשרפה, ואחר כך נמצאו זוממין
 29 - הרי אלו נתנקין, ואינם נשרפין; ודבר זה קבלה.

פרק כ"א

30
 31 א. שנים שהעידו שגרש פלוני אשתו ולא נתן לה כתבה,
 32 והזומו [שלא גירשה], והלא בין היום בין למחר, אם גרש
 33 סופו לתן כתבה [והרי לא הפסידוהו] - אומדין כמה רוצה
 34 אדם לתן בכתבתה של זו כשתמכר אותה בטובת הגנה [ב-
 35 במחיר זול], ומשלמין דמי טובת הגנה זו. ומשערין באשה
 36 ובכתבתה, שאם היתה האשה חולה או זקנה, או שהיה
 37 שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הכתבה כשתמכר, כמו
 38 דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה, או יש ביניהן קטטה;
 39 שזו [בעלת הקטטה] קרובה מן הגרושין, ורחוקה מן המיתה.
 40 וכן אין טובת הגנה של כתבה המרבה, כפי טובת הגנה של
 41 כתבה המועטת - שאם היתה כתבתה אלה ויהי היא נמכרת
 42 בטובת הגנה במאה, אם היתה מאה אינה נמכרת בעשרה
 43 אלא בפחות. ודברים אלו, כפי מה שישערו הדיינים.
 44 ב. העידו על זה שהוא חב ללפלוני אלה זה, על מנת לתן
 45 מכאן ועד שלשים יום, והלוה אומר: 'עד חמש שנים אחר
 46 השלשים יום', ונמצאו זוממין - אומדין כמה רוצה אדם

47 מהכיתות שהכחישו זו את זו, והוציא שמעון שטר שני על
48 לוי, ועדיו הפת השניה, ולוי כפר בשניהם - הרי ראובן
49 נשבע ונטל, ושמעון נשבע ונטל; שוואי אחד מהם יש
50 לו אצלו. ושבועה זו - בתקנת חכמים, כדין חנוני על פנקסו
51 [שאמר לחנוני תן לפלוני מנה, חנוני אומר נתתי ופלוני אומר
52 לא קיבלתי].

53 ד. הוציא ראובן שטר על שמעון, ועדיו פת אחת מהן,
54 והוציא שטר שני על לוי, ועדיו הפת השניה, וכל אחד מהן
55 כפר בו - המוציא מתברר, עליו הראיה; והאיל ואין ראובן
56 יכול לקים אחד משני שטרות - הרי כל שטר בהם כחוש,
57 ושני הנטענין נשבעין הסת (שבועה מדרבנן) ונפטרין. במה
58 דברים אמורים? בשבאו שתי הפתות להעיד כאחד. אבל
59 כל המוציא שטר שיש בו עדות פת אחת משתיהן, הרי זה
60 גובה בו. ואם הוציא אחר כף, בין הוא בין אחר, שטר שני
61 שיש בו עדות הפת השניה - הרי זה גובה בו, בין מן הלזה
62 הראשון בין מאחר; שהרי כל פת משתיהן באה בפני
63 עצמה והעידה.

64 ה. מי שהביא עדים ונחקקה עדותם, והזמנו, וחסר והביא
65 עדים אחרים באותה הטענה עצמה, והזמנו, אפלו מאה פת,
66 ואחר כף הביא עדים באותה הטענה עצמה, ונמצאת עדות
67 אלו האחרונים מכוננת - דינין על פיהן; שאף על פי שהחזק
68 זה שטען טענה זו להביא עדים שקרנים, הרי לא החזקו
69 אלו העדים האחרונים שהם משקרין. אבל שטר שקרא
70 עליו [הנתבע] ערער [על כשרותו], והוא שביבאו שנים
71 ויאמרו: 'ממנו שאל [ביקש] לזיף לו שטר זה' - אף על פי
72 שנתקם השטר מחותמיו [- וזהו החתימות], אין גובין בו
73 לעולם. ויראה לי, שאם באו עדי השטר, והעידו הם
74 בעצמם על כתב ידם - גובין בו.

75 בריף רחמנא דסיצן

76 יום שישי י"ד שבט ה'תשע"ג

הלכות ממרים

77 יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות
78 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות על פי התורה
79 שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם;
80 (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא
81 בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל;
82 (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם;
83 (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה
84 הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו. ובאור מצוות אלו -
85 בפסקים אלו.

פָּרָק א

87 א. בית דין הגדול שבירושלים - הם עקר תורה שבעל פה,
88 והם עמוד ההוראה, ומתקין חק ומשפט יוצא לכל ישראל,
89 ועליהם הבטיחה תורה, שנאמר: "על פי התורה אשר

1 שהרי הם אומרים: 'לא באנו אלא לחיבו חצי נזק, ולא
2 ידענו שתבוא פת אחרת ויעשה מועד'.

3 ט. וכן שנים שהעידו בבן סורר ומורה עדות הראשונה
4 [שמחייב בה מלקות], ובאו שנים אחרים והעידו עליו עדות
5 האחרונה שבה יהרג, והזמנו שתיהן - פת הראשונה לוקה,
6 ואינה נהרגת, מפני שיכולים לומר: 'להלקותו באנו'; אבל
7 פת האחרונה נהרגת, שכל פיהן בלבד הוא נהרג. היתה
8 הפת האחרונה ארבעה שנים אומרים: 'בפנינו גנב', ושנים
9 אומרים: 'בפנינו אכל', והזמנו - כלן נהרגין. והעידו שנים
10 שגנב זה נפש מישראל ומכרו, והזמנו - הרי אלו נחנקין.
11 העידו שנים שגנבו, והעידו שנים אחרים שמכרו - בין
12 שהזמנו עדי גנבה, בין שהזמנו עדי מכירה - כל פת מהם
13 שהזמנה נהרגת, שהגנבה היא תחלת חיובו של זה מיתה. ו
14 העידו שנים שמכרו לזה הישראלי, והזמנו, ולא היו שם
15 עדים שגנבו - הרי אלו פטורין; שאפלו לא הזמנו, לא היה
16 זה נהרג, מפני שיכול לומר: 'עבדי מכרתי'. באו עדי גנבה
17 אחר שהזמנו עדי מכירה - אפלו ראינו אותם רומזין זה את
18 זה, אין נהרגין.

19 י. מוציא שם רע על אשתו שהביא עדים שזנתה כשהיא
20 ארוסה, והביא האב עדים והזמנו - הרי עדי הבעל נהרגין.
21 חזר והביא הבעל עדים, והזים עדי האב - הרי עדי האב
22 נהרגין, ומשלמין ממון לבעל: נהרגין - מפני עדי הבעל
23 שנגמר דינם להריגה בעדותם, ומשלמין קנס - מפני שנגמר
24 דיין הבעל לשלם קנס בעדותם; ונמצאו נפשות לזה, וממון
25 לזה. וכן שנים שהעידו על זה 'שבעל נצרה מארשה',
26 והזמנו - נהרגין, ואין משלמין; 'בעל בתו של פלוני',
27 והזמנו - נהרגין, ומשלמין הקנס לנטען. 'פלוני רבע השור',
28 והזמנו - נסקלין, ואין משלמין; 'שורו של פלוני' - נסקלין,
29 ומשלמין דמי השור לבעל השור. וכן כל פיוצא בזה.

30 פָּרָק כב

31 א. שתי פתי עדים המכחישות זו את זו, שבא עד אחד מפת
32 זו ועד אחד מפת זו והעידו בעדות אחרת - אין כאן עדות;
33 שהרי בודאי אחד מהן שקרן, ואין ידוע מי הוא משניהם.
34 באה פת זו בפני עצמה, ובאה פת זו בפני עצמה והעידה
35 עדות אחרת - מקבלין כל אחת מהם בפני עצמה.

36 ב. ראובן שהוציא על שמעון שני שטרות, אחד במנה
37 ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר זה
38 פת אחת מאותם השנים שהכחישו זו את זו, ועדי השטר
39 השני הפת השניה - הרי שמעון משלם מנה, שיד בעל
40 השטר על התחזונה; וישבע על השאר. ויראה לי,
41 ששבועה זו שישבע על השאר, בנקיטת [אחיות] חפץ
42 [קדוש] כדין מודה במקצת [כשבועה דאורייתא]; שהרי יש
43 עליו שני עדים פשרים מעידין במקצת הממון שפפר בכלו,
44 ולא תהיה הודית פיו [המחייבתו שבועה] גדולה מהעדת
45 עדים, כמו שבארנו.

46 ג. הוציא ראובן שטר על לוי, ועדיו פת אחת משתיהן -

48 הסנהדרין, או עד שלא הגיע הדבר להן - בין בזמן אחד, 49
 50 בין בזה אחר זה - אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר 51
 52 ואחד מתיר - אם אין אפה יודע להיכן הדין נוטה - בשל 53
 תורה, הלוף אחר המתמיר; ובשל דבר סופרים, הלוף אחר 54
 המקל.

פרק ב

54 א. בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדות [שהתורה 55
 56 נדרשת בהן] כפי מה שנגרף בעיניהם שהדין כן, ודנו דין, 57
 58 ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור 59
 אותו הדין - הרי זה סותר, וכן כפי מה שנגרף בעיניו, 60
 שנגמר: "אל השפט אשר יהיה בימים ההם" - אין אפה 61
 חיב ללכת, אלא אחר בית דין שדורף.

62 ב. בית דין שגורו גזרה, או התקינו תקנה, והנהיגו מנהג, 63
 64 ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר, 65
 66 ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקר אותה התקנה ואותה 67
 הגזרה ואתו המנהג - אינו יכול, עד שיהיה גדול מן 68
 הראשונים בחכמה ובמנין. א הנה גדול בחכמה אבל לא 69
 במנין, במנין אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את דבריו; 70
 אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו - אין 71
 האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים מהן. והיאך יהיו 72
 גדולים במנין, הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים 73
 ואחד הוא? זה מנין חכמי הדור שהספימו וקבלו הדבר 74
 שאמרו בית דין הגדול, ולא חלקו בו.

75 ג. במה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי 76
 77 לעשות סיג, אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית 78
 דין לגזר או לאסר אותו, לעשות סיג - אם פשט אסורין בכל 79
 ישראל - אין בית דין הגדול אחר יכול לעקרן ולהתירן, 80
 אפלו הנה גדול מן הראשונים.

81 ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו [גזרות שמשום טיג] 82
 83 לפי שעה, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים - שלא יהו 84
 85 גזרות אלו תמורין מדברי תורה עצמה; שאפלו דברי תורה 86
 87 - יש לכל בית דין לעקר אותן, הוצאת שעה. כיצד? בית 88
 89 דין שראו לחזק הדת ולעשות סיג, כדי שלא יעברו העם 90
 על התורה - מכין שלא פדין, ועונשין שלא פדין; אבל אין 91
 92 קובעין הדבר לדורות, ואומרין שהלכה כן היא. וכן אם 93
 ראו לפי שעה לבטל מצות עשה, או לעבר על מצות לא 94
 95 תעשה, כדי להחזיר רבים לדת, או להציל רבים מישאל 96
 מלהפשל בדברים אחרים - עושין לפי מה שהשעה צריכה. 97
 98 כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה, כדי שיהיה פלו 99
 - כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבר על מקצת 100
 101 מצוות לפי שעה, כדי שיתקיימו פלן - בדרך שאמרו חכמים 102
 הראשונים: 'חלל עליו שבת אחת, כדי שישמר שבתות 103
 הרבה'.

104 ה. בית דין שנגרף להם לגזר גזרה, או למקן תקנה, או 105
 106 להנהיג מנהג - צריכין להתישב בדבר, ולידע תחלה, אם 107
 108 רב הצבור יכולין לעמד בה, או אין רב הצבור יכולין לעמד 109

1 יורוף, ועל המשפט אשר יאמרו לה - תעשה", זו מצות 2
 3 עשה. וכל המאמין במשה רבנו ובתורתו - חיב לסמך 4
 5 מעשה הדת עליהם, ולהשען עליהם.

6 ב. כל מי שאינו עושה פהוראָתן - עובר בלא תעשה, 7
 8 שנגמר: "לא תסור [מכל] הדבר אשר יגידו לך". ואין 9
 10 לוקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין; שכל 11
 12 חכם שמונה [ממרה] על דבריהם - מיתתו בחנק, שנגמר: 13
 14 "והאיש אשר יעשה בידו וגו'". אחד דברים שלמדו אותן 15
 16 מפי השמועה, והם תורה שבפעל פה, ואחד דברים שלמדו 17
 18 אותן מפי דעתן באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן 19
 20 ונראה בעיניהן שהדין בדבר זה כן הוא, ואחד דברים 21
 22 שעשו אותן סיג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה, והן 23
 24 הגזרות והתקנות והמנהגות - כל אחד ואחד מאלו השלשה 25
 26 דברים, מצות עשה לשמע להן, והעובר על כל אחד מהן, 27
 28 עובר בלא תעשה. א הרי הוא אומר: "על פי התורה אשר 29
 30 יורוף", אלו הגזרות והתקנות והמנהגות שיורו בהן לרבים 31
 32 כדי לחזק הדת ולתקן העולם; "ועל המשפט אשר יאמרו 33
 34 לה - תעשה", אלו דברים שלמדו אותן מן הדין באחת מן 35
 36 המדות שהתורה נדרשת בהן; "ומכל] הדבר אשר יגידו 37
 38 לך", זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.

39 ג. דברי הקבלה [ממשרע"ה], אין בהן מחלקת לעולם; וכל 40
 41 דבר שתמצא בו מחלקת, בידוע שאינו קבלה ממש רבנו. 42
 43 ודברים שלומדין מן הדין [ק"ו או גזירה שוה] - אם הספימו 44
 45 עליהן בית דין הגדול כלם, הרי הספימו; ואם נחלקו בהן 46
 47 - הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים. וכן הגזרות 48
 49 והתקנות והמנהגות - אם ראו מקצתן שראוי לגזר גזרה או 50
 51 לתקן תקנה זו או שיעיחו העם על מנהג זה [שימיכו לנהוג 52
 53 בו], וראו מקצתן שאין ראוי לגזר גזרה זו ולא למקן תקנה 54
 55 זו ולא להניח מנהג זה - נושאין ונותנין אלו פנגד אלו, 56
 57 והולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים.

58 ד. כשהיה בית דין הגדול קנס, לא היתה שם מחלקת 59
 60 בישראל; אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישאל, 61
 62 שואל לבית דין שבעירו. אם ידעו, אמרו לו; אם לאו, הרי 63
 64 השואל עם אותו בית דין או עם שלוחו עולין לירושלים, 65
 66 ושואלין לבית דין שבהר הבית. אם ידעו, אמרו להן; ואם 67
 68 לאו, הכל באין לבית דין שעל פתח העזרה. אם ידעו, אמרו 69
 70 להן; ואם לאו, הכל באין ללשפת הגזית לבית דין הגדול, 71
 72 ושואלין. אם הנה הדבר שנולד בו הספק לכל ידוע אצל 73
 74 בית דין הגדול, בין מפי הקבלה בין מן המדה שדנו בה - 75
 76 אומרים להן מיד; ואם לא הנה הדבר ברור אצל בית דין 77
 78 הגדול - דנין בו בשעתן [באותה שעה], ונושאין ונותנין 79
 80 בדבר עד שספימו פלן, או יצמדו למנין וילכו אחר הרב, 81
 82 ויאמרו לכל השואלין: 'כך הלכה', והולכין להן. משפט 83
 84 בית דין הגדול, רבתי מחלקת בישראל: זה מטמא ונותן 85
 86 טעם לדבריו, וזה מטהר ונותן טעם לדבריו; זה אוסר, וזה 87
 88 מתיר.

89 ה. שני חכמים או שני דינין שחלקו שלא בזמן

ממחשבתו, ויבדכרים שגראו לו, והלך אחר דעתו הקלה, 47
 ואחר שרירות לבו, וכפר בתורה שבעל פה תחלה; וכן כל 48
 הטועים אחריו. אבל בני אותן הטועים ובני בניהם, 49
 שהדיחו אותם אבותם ונולדו במינות, וגדלו אותם עליו - 50
 הרי הן פתינוק שושבה לבין הגוים וגדלוהו הגוים על 51
 דתם, שהוא אנוס; ואף על פי ששמע אחר כך שהיה יהודי, 52
 וראה היהודים ודתם - הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על 53
 טעותם. כך אלו האוחזים בדרך אבותיהם שטעו. לפיכך, 54
 ראוי להחזירן בתשובה, ולמשך אותם בדרך שלום, עד 55
 שיחזרו לאיתן התורה; ולא ימהר אדם להרגן. 56
ד. אבל זקן ממרא האמור בתורה - הוא חכם אחד מחכמי 57
 ישראל שיש בידו קבלה [נ מודה בתושבע"פ, וזן ומורה 58
 בדיני תורה כמו שידונו ויורו כל חכמי ישראל, שבאה לו 59
 מחלקת בדין מן הדינים עם בית דין הגדול, ולא חזר 60
 לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתם 61
 - גזרה תורה עליו מיתה; ומתודה, ויש לו חלק לעולם 62
 הבא. אף על פי שהוא זן והן דנין, והוא קבל והם קבלו 63
 - הרי התורה חלקה להם כבוד; ואם רצו בית דין למחל 64
 על כבודם, ולהניחו - אינן יכולין, כדי שלא ירבו מחלקת 65
 בישראל. 66
ה. אין זקן ממרא חייב מיתה, עד שיהיה חכם שהגיע 67
 להוראה, סמוך [מוסחר] בסנהדרין, וחלק על בית דין בדבר 68
 שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת, או בתפלין; 69
 ויורה לעשות כהוראתו, או יעשה הוא על פי הוראתו; 70
 וחלק עליהן, והן יושבין בלשכת הגזית. אבל אם היה 71
 תלמיד שלא הגיע להוראה, והורה לעשות - פטור, 72
 שגאמר: "כי יפלא ממך דבר למשפט", מי שלא יפלא 73
 [ייעלם] ממנו אלא דבר מפלא [עמוק וקשה]. 74
ו. היה חכם מפלא של בית דין, וחלק ושנה ולמד לאחרים 75
 כדבריו, אבל לא הורה לעשות - פטור, שגאמר: "והאיש 76
 אשר יעשה כדוון" - לא שיאמר כדוון, אלא יורה לעשות 77
 או יעשה הוא בעצמו. 78
ז. מצאן [לסנהדרין] חוץ למקומן [לשכת הגזית], והמרה 79
 עליהם - פטור, שגאמר: "וקמת ועלית אל המקום", מלמד 80
 שהמקום גורם לו מיתה. וכל אלו וכיוצא בהם שהם 81
 פטורין מן המיתה - יש לבית דין הגדול לנדוהם 82
 ולהפרישם ולהפכותם ולמנעם מללמד כפי מה שיראה להם 83
 שהדבר צריך לכך. 84
ח. וכיצד דנין זקן ממרא? בעת שיפלא דבר, ויורה בו חכם 85
 המגיע להוראה, בין בדבר שיראה בעיניו, בין בדבר שקבל 86
 מרבותיו - הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלים, ובאין 87
 לבית דין שעל פתח הר הבית; ואומרים להם בית דין: 'כך 88
 הוא הדין'. אם שמע וקבל, מוטב. ואם לאו - באין בלן 89
 לבית דין שעל פתח העזרה, ואומרים גם הם להם: 'כך 90
 הוא הדין'. אם שמע וקבל, ילכו להם. ואם לאו - בלן באין 91
 לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שמשם תורה יוצאת לכל 92
 ישראל, שגאמר: "מן המקום ההוא, אשר יבחר ה'". ובית 93

בדבר זה. ולעולם אין גזרין גזרה על הצבור, אלא אם כן 1
 רב הצבור יכולין לעמד בה. 2
ו. הרי שגזרו בית דין גזרה, ודמו שרב הצבור יכולין לעמד 3
 בה, ואחר שגזרו אותה, פקפקו [וזלו] העם בה ולא פשטה 4
 ברב הצבור - הרי זו בטלה, ואינן רשאים לכף את העם 5
 ללכת בה. 6
ז. גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר כן שנים 7
 רבות, ולאחר זמן מרבה עמד בית דין אחר, ובדק בכל 8
 ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל - יש 9
 לו רשות לבטלה; ואפלו היה פחות מאותו בית דין הראשון 10
 בחכמה ובמנין, יש לו לבטל. 11
ח. וכל בית דין שהתיר שני דברים [גזירות], אל ימהר 12
 להתיר דבר שלישי. 13
ט. הואיל ויש לבית דין לגזר ולקטר דבר המתיר ועמד 14
 אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה 15
 - מה הוא זה שהזהירה תורה, "לא תסוף עליו, ולא תגרע 16
 ממנו"? - שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהם, 17
 ולקבוע הדבר לעולם שהוא מן התורה, בין בתורה שבכתב, 18
 בין בתורה שבעל פה. כיצד? הרי פתוב בתורה: "לא 19
 תבשל גדי בחלב אמו", ומפי השמועה [ממשרע"ה] למדו, 20
 שזה הפתוב אסר לבשל ולאכל בשר בחלב - בין בשר 21
 בהמה, בין בשר חיה; אבל בשר עוף, מתר בחלב מן 22
 התורה. אם יבוא בית דין ויתיר בשר חיה בחלב, הרי זה 23
 גורע; ואם יאסר בשר העוף, ויאמר שהוא בכלל הגדי, 24
 והוא אסור מן התורה - הרי זה מוסיף. אבל אם אמר: 25
 'בשר העוף מתר מן התורה, ואני נאסר אותו, ונודיע לעם 26
 שהוא גזרה, שלא יבוא מן הדבר חרבה, ויאמרו: 'העוף 27
 מתר מפני שלא נתפרש בתורה, כך החיה מתרת שהרי לא 28
 נתפרשה'; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר בהמה מתר, חוץ 29
 מן העז'; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר העז מתר בחלב 30
 הפרה או הכבשה, שלא נאמר אלא "אמו", שהיא מינו'; 31
 ויבוא אחר לומר: 'אף בחלב העז שאינה אמו מתר, שלא 32
 נאמר אלא "אמו"'. לפיכך נאסר כל בשר בחלב, ואפלו 33
 בשר עוף' - אין זה מוסיף, אלא עושה סיג לתורה. וכן כל 34
 כיוצא בזה. 35

פרק ג

א. מי שאינו מאמין בתורה שבעל פה, אינו זקן ממרא 37
 האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל המינים, ומיתתו ביד כל 38
 אדם. 39
ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה - 40
 מורדין [לבור -] ולא מעלין [מהבור - בזמן סכנה], כשאר 41
 המינים והאפיקורסין והאומרים 'אין תורה מן השמים' 42
 והמוסרין והמשמדין; כל אלו אינן בכלל ישראל, ואינן 43
 צריכין לא עדים ולא התראה ולא דנין; אלא כל ההורג 44
 אחד מהם, עשה מצוה גדולה והסיר מכשול. 45
ג. במה דברים אמורים? באיש שקפר בתורה שבעל פה 46

45 ובשוגג מביא חטאת. ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחייבין
 46 על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. וכן אם נחלקו בדיני
 47 מכות, אם זה חייב מלקות או אינו, או שחלק במנין הדינין
 48 שלוקין בפניהם - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו
 49 לוקה - חובלין הם בו, וחייבין לשלם, וכל שיטל מהן, כדין
 50 נוטל; ולדברי האומר בן מלקות הוא - כל שיטל מהם גזל
 51 הוא בגדו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. א וכן אם
 52 נחלקו בערכין [עדר פלוני עלי - למקדש] או בתרמין
 53 [נכסיי מוחרמים, וטפא אם כיוון למקדש או לכהנים], אם זה
 54 חייב לתן או אינו חייב - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 55 אינו חייב לתן - אם לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו
 56 אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם בפדיון הקדשים,
 57 אם נפדו או לא נפדו - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 58 אין זה פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו
 59 בעריפת העגלה [שמביאים אם נמצא חלל בדרך], אם אלו
 60 חייבין להביא או אינן חייבין - הרי זה חייב; שהרי לדברי
 61 האומר חייבין להביא - הרי היא אסורה בהנזה, והמקדש
 62 בה אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם
 63 נחלקו בלקט שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית
 64 - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה
 65 גזל ביד העני, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם
 66 חלק עליהם באב מאבות הטמאות, כגון נגעי בשר או נגעי
 67 בתים או נגעי בגדים - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 68 טהור, מתר להכנס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי האומר
 69 טמא, אם נכנס או אכל במזיד - ענוש פרת, ובשוגג - מביא
 70 חטאת. וכן אם נחלקו בטהרת מצרע, אם יש לזה טהרה
 71 או אין לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה, אם זו צריכה
 72 לשתות או אינה צריכה - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 73 צריכה - אם מת הבעל קדם שתשתה, הרי זו אסורה לבעל;
 74 ולדברי האומר אינה צריכה, מתבטלת. וכן כל פיוצא בזה,
 75 צריכין לבדק ולחקור אם היתה מתלקת זו מביאה לידי דבר
 76 זה, ודבר זה מביא לידי דבר שני, אפלו אחר מאה דברים,
 77 אם יבוא בסוף לדבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו
 78 חטאת - בין שהיה הנזק מקל והן מחמירין, בין שהיה הוא
 79 מחמיר והן מקלין - הרי זה חייב.
 80 ג. ואם לא תביא המחלקת לידי פה, הרי זה פטור - חוץ
 81 ממצות תפלין בלבד. כיצד? הורה שמתר להוסיף טוטפת
 82 חמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה
 83 חייב; והוא, שיעשה פתחלה ארבעה בתים להלכתן, ויביא
 84 חמישי וידבק בחיצון - שהבית החיצון שאינו רואה את
 85 האויר, פסול. וחיוב זמן ממרא על דבר זה, הלכה מפי
 86 הקבלה. אבל אם נחלקו בשאר מצוות, כגון שחלק בדבר
 87 מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה
 88 אומר: 'כשר', זה אומר: 'צא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא
 89 יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמאה' - הרי זה
 90 פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

1 דין אומרין להם: 'כף הוא הדין'; ויוצאין בלן. א חזר זה
 2 החכם שחלק על בית דין לעירו, ושנה ולמד פדרף שהוא
 3 למור - הרי זה פטור; הורה לעשות, או שעשה כהוראתו
 4 - חייב מיתה, ואינו צריך התראה. אפלו נתן טעם לדבריו,
 5 אין שומעין לו; אלא בין שפאו עדים שעשה כהוראתו,
 6 או שהורה לאחרים לעשות - גומרין דינו למיתה לבית דין
 7 שבעירו. ותופשין אותו, ומעלין אותו משם לירושלים. ואין
 8 ממתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין הגדול
 9 שיצא חוץ לירושלים, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול
 10 שבירושלים. ומשמרין אותו עד הרגל, וחונקין אותו ברגל
 11 - שגאמר: 'יכול (ישאל) [העם] ישמעו ויראו', מפלל
 12 שצריך הכרזה. וארבעה צריכין הכרזה - זקן ממרא, ועדים
 13 זוממין, והמסית, וכן סורר ומורה; שהרי בכלם נאמר:
 14 "ישמעו ויראו".

יום שבת קודש ט"ו שבט ה'תשע"ג

פרק ד

17 א. זקן שחלק על בית דין בדבר שחייבין על זדונו פרת,
 18 ועל שגגתו חטאת - בין שהיו הן אוסרין והוא מתיר, בין
 19 שהיו הן מתירין והוא אוסר - הרי זה חייב מיתה. אפלו
 20 היה הוא אומר מפי הקבלה, ואמר: 'כף קבלתי מרבתי',
 21 והם אומרים: 'כף נראה בעינינו שהדין נותן' - הואיל וחלק
 22 עליהם בדבר, ועשה או שהורה לעשות - הרי זה חייב
 23 מיתה. ואין צריך לומר, אם היו הם מורים מפי הקבלה.
 24 וכן אם חלק עליהן בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר שיש
 25 בשגגתו חטאת ובזדונו פרת, כגון שהתיר החמץ יום
 26 ארבעה עשר בשעה ששית, או אסרו בהנזה בשעה חמישית
 27 - הרי זה חייב מיתה; וכן כל פיוצא בזה.
 28 ב. אחד דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת
 29 שנחלקו בו, או שנחלק בדבר המביא לידי דבר שחייבין על
 30 זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. כיצד? נחלקו באשה זו אם
 31 היא ערוה או אינה, אם מראה דם זה מטמא באשה או אינו
 32 מטמא, אם זו טמאה לדה או אינה טמאה לדה, אם זו זבה
 33 או אינה זבה, אם חלב זה אסור או מתר, וכל פיוצא באלו
 34 - הרי זה חלק בדבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו
 35 חטאת. וכיצד דבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו פרת
 36 ועל שגגתו חטאת? כגון שנחלקו בעבור השנה, אם
 37 מעברין [רק] עד הפורים או בכל אדר [גם אחרי פורים ניתן
 38 לעבר] - הרי זה חייב, שנה מביא לידי אכילת חמץ בפסח.
 39 וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות, או במנין הדינין שדנו
 40 דיני ממונות - הרי זה חייב; לדבריו של אחד שנה חייב לזה,
 41 כל שנטל ממנו - כדין נטל ועל פי בית דין נטל; ולדבריו
 42 של זה שאומר פטור, או שאמר שאין אלו ראויין לדין -
 43 כל שנטל גזל הוא בגדו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת;
 44 ולדברי האומר שלו נטל - הפא עליה במזיד ענוש פרת,

פֶּרֶק ה

47 שלא יאמרו: 'באו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שהרי זה
48 מבזה אביו; ונוהג בו מקצת כבוד. אבל העבד, אין לו
49 יחוס, אלא הרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, אף על פי
50 שנשפתחרו.

51 **יב.** מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים, ועובדי עברות -
52 אפלו נגמר דינם להריגה, והם יוצאים להריגה - אסור לו
53 להכותם ולקללם; ואם קלל או חבל בהם, פטור. ואם עשו
54 תשובה - הרי זה חייב ונהרג עליהם, אף על פי שהם יוצאין
55 למיתה. | במה דברים אמורים? בבנו. אבל אחר שבא
56 והכהו או קללו אחר שנגמר דינו - אף על פי שעשה
57 תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה. ואם
58 בישו - חייב בקנס, המביש.

59 **יג.** עבר אביו או אמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא
60 חזן [שחט] לפני הדינים - לא יכה אותם; וכן אם נתחייב
61 נדוי, לא יהיה שליח לנדוּתם. ולא ידחף אותם, ולא יבזה
62 אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראויין לכף, ולא
63 עשו תשובה.

64 **יד.** לכל, אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו -
65 חוץ ממסית [חבירו לעבודה זרה], שהרי אמרה תורה: "לא
66 תחמל ולא תכסה עליו".

67 **טו.** מי שנתחייב שבועה לבנו - כך ראינו בו תמיד, שאינו
68 משביעו בשבועת האלה [עם קללה], שהרי זה בא לקלל
69 אביו; אלא משביעו שבועה שאין בה אלה. וכבר בארנו,
70 שהאב שהרג את בנו, אין אחד מאחיו של נהרג נעשה
71 גואל הדם. ולא על ההכנה ועל הקללה בלבד הקפידה
72 תורה, אלא אף על הבזיון; שכל המבזה את אביו או אמו
73 - אפלו בדברים, ואפלו ברמיה - הרי זה בכלל ארור מפי
74 הגבורה, שנאמר: "ארור מקלה אביו ואמו". והרי הוא
75 אומר: "עין תלעג לאב, ותבז ליקחת אם וגו'". ויש לבית
76 דין להכותו על זה מפת מרדות [מלקות מדרבנן], ולענש כפי
77 מה שיראו.

פֶּרֶק ו

79 **א.** כבוד אב ואם - מצות עשה גדולה; וכן מורא אב ואם
80 - שקלם הפתיב בכבודו ובמוראו: פתיב "כבוד את אביך
81 ואת אמך", וכתוב "כבוד את ה' מהונך"; ובאביו ואמו
82 כתוב "איש אמו ואביו תראו", וכתוב "את ה' אלהיך
83 תירא". כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כך צוה
84 על כבודם ומוראם.

85 **ב.** המקלל אביו או אמו בסקילה, והמגדף [את הקב"ה]
86 בסקילה - הגה השוה אותם בענש. הקדים אב לאם בכבוד,
87 והקדים אם לאב במורא - ללמד ששניהם שוים, בין לכבוד
88 בין למורא.

89 **ג.** אינה הוא מורא, ואינה הוא כבוד? מורא - לא עומד
90 במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא
91 מכריע את דבריו [אם חולק עם אחרים], ולא יקרא לו בשמו
92 לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: 'אבא מרי'. היה שם

1 **א.** המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו
2 קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בחייהם, או לאחר
3 מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל
4 מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
5 הטמטום והאנדרוגינוס [ספקי זכר או נקבה]; והוא שיהיו
6 גדולים, שהגיעו לכלל הענין.

7 **ב.** אינו חייב סקילה, עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדין
8 [של הקב"ה]; אבל אם קללם בכנוי - פטור מן הסקילה,
9 ולוקה כדרך שלוקה על קללת כל אדם כשר מישראל.
10 **ג.** וכן המקלל אביו ואביו אמו - הרי זה כמקלל אחד
11 משאר הקהל.

12 **ד.** אזהרה של מקלל אביו ואמו, מנין? ענש שמענו
13 בפרוש; אבל האזהרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש".
14 הואיל והוא מזהר שלא לקלל אדם מישראל, הרי אביו
15 בכלל כל ישראל.

16 **ה.** המכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה
17 אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל
18 מחייבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
19 הטמטום והאנדרוגינוס; והוא, שיגיעו לכלל ענין. אינו
20 חייב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה
21 חבורה, הרי זה כמכה אחד משאר ישראל. והמכה אותם
22 לאחר מיתה, פטור.

23 **ו.** מי שהכה את אביו על אזנו, וחרשו - חייב, ונהרג; שאי
24 אפשר לו שיעשה חרש בלא חבורה - אפלו טפת דם יצאת
25 בפנים באזן, ונתחרש.

26 **ז.** המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתך לו בשר או אבר
27 - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה; אפלו
28 להוציא סילון [- קוין] מבשר אביו או אמו - לא יוציא, שמה
29 יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשיש שם אחר
30 לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא, והרי הם
31 מצטערין - הרי זה מקיז דם וחתך, כפי מה שירשוהו
32 לעשות.

33 **ח.** אזהרה של מכה אביו ואמו, מנין? ענש שמענו, אזהרה
34 לא שמענו. הואיל והוא מזהר שלא להכות אדם מישראל,
35 הרי אביו ואמו בכלל ישראל.

36 **ט.** שתוקי [- שאין ידוע מיהו אביו] חייב על אמו, ואינו חייב
37 על אביו; אף על פי שנגדקה [נחקה] אמו ואממה: 'בן
38 פלוני הוא' - אין זה נסקל או נחנק על פיה. אבל בנו מן
39 השפחה ומן הנקרות - אינו חייב לא על אביו ולא על אמו. |
40 וכן גר שהורתו שלא בקדשה - אינו חייב על מפת אביו
41 וקללתו.

42 **י.** וכשם שאינו חייב על אביו, כך אינו חייב על אמו,
43 שנאמר: "ומקלל אביו ואמו" - את שהוא חייב על אביו,
44 חייב על אמו, וזה שאינו חייב על אביו, אינו חייב על אמו.
45 **יא.** הגר אסור לקלל אביו הגוי, ולהכותו ולבזהו - כדי

מזה, לא היה יכול לפרסם [להסס] בדבר; קל וחומר, למי
 שאמר והיה העולם בראיונו.
 ח. אף על פי שבכך נצטוונו, אסור לאדם להכביד עלו על
 בניו ולקבוקם בכבודו עמהם, שלא ביאם לידי מכשול, אלא
 ימחל ויתעלם; שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול.
 ט. והמכה בנו גדול - מגדין אותו, שהרי הוא עובר על
 "ולפני עור, לא תתן מכשול".
 י. מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו, ושתדל לנהוג
 עמהם כפי דעתם, עד שיירחם עליהם. ואם אי אפשר לו
 לעמוד, מפני שנשתטו ביותר - יניחם ויגלו לו, ויצוה אחרים
 להנהיגם כראוי להם.
 יא. הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו, אף על פי שהוא
 פטור על מכתו ועל קללתו עד שיעשה תשובה; שאפלו
 היה אביו רשע ובעל עברות, מכבודו ומתירא ממנו. ראה
 אותו עובר על דברי תורה - לא יאמר לו: 'אבא, עברת על
 דברי תורה!' אלא יאמר לו: 'אבא, כתוב בתורה כך וכך?'
 כאלו הוא שואל ממנו, לא כמזהירו.
 יב. מי שאמר לו אביו לעבר על דברי תורה, בין שאמר
 לו לעבר על מצות לא תעשה, או לכבול מצות עשה - אפלו
 של דבריהם - הרי זה לא ישמע לו, שנאמר: "איש אמו
 ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמרו", כלכם חייבין בכבודי.
 יג. אמר לו אביו: 'השקני מים', ומצוה לעשות - אם
 אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים - תעשה, ויתעסק
 בכבוד אביו; שאין מבטלין מצוה, מפני מצוה. ואם אין
 שם אחרים לעשותה - יתעסק במצוה, ויניח כבוד אביו;
 שהוא ואביו חייבים בדבר מצוה. ותלמוד תורה, גדול
 מכבוד אב ואם.
 יד. אמר לו אביו: 'השקני מים', ואמרה לו אמו: 'השקני
 מים' - מניח כבוד אמו, ועוסק בכבוד אביו תחלה; מפני
 שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו.
 טו. חייב אדם לכבד את אשת אביו, אף על פי שאינה אמו,
 כל זמן שאביו קיים; שזה בכלל כבוד אביו. וכן מכבד בעל
 אמו, כל זמן שאמו קיימת. אבל לאחר מיתתו, אינו חייב.
 ומדברי סופרים, שיהיה אדם חייב בכבוד אחיו הגדול
 בכבוד אביו.

אביו או שם רבו פשם אחרים, משנה את שם [של
 האחרים]. יראה לי, שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פליא
 [נדיר], שאין הכל דשין בו; אבל השמות שקוראים בהם
 כל העם, כגון אברהם יצחק ויעקב משה אהרן וכיוצא
 בהם, בכל לשון ובכל זמן - קורא בהם שלא בפניו, ואין
 בכך פלוג. איזה הוא כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש
 ומכסה משל אב. ואם אין ממון לאב, ויש לבן - כופין
 אותו, וזן אביו ואמו כפי מה שהוא יכול. ומוציא ומכניס
 ומשמשו בשאר הדברים שהשמשים משמשים בהם את
 הרב, ועומד בפניו כדרך שהוא עומד מפני רבו.
 ד. והאב שהיה תלמיד בנו, אין האב עומד מפני הבן, אלא
 הבן עומד מפני אביו, אף על פי שהוא תלמידו. וחייב
 לכבדו בשאר דרכיו, בשעת משאו ומתנו ועשית הפציו.
 פיצד? הנשמע [ונשלח] בדבר אביו למקום - לא יאמר:
 'מהרוני בשביל עצמי', 'פטרונני בשביל עצמי', אלא
 'מהרוני בשביל אבא', 'פטרונני בשביל אבא'; וכן כל כיוצא
 בזה. לעולם יכלל בכלל דבריו, שהוא חושש בכבוד אביו,
 ושמתיירא ממנו.
 ה. וחייב לכבדו אפלו לאחר מותו. פיצד? היה אומר דבר
 שמועה מפיו - לא יאמר: 'כף אמר אבא', אלא אומר: 'כף
 אמר אבא מרי, אני פפרת משכבו'. במה דברים אמורים?
 בתוך שנים עשר חדש שלאחר מיתתו; אבל אחר השנים
 עשר חדש, אומר: 'זכרונו לחיי העולם הבא'.
 ו. אחד האיש ואחד האשה, חייבין במורא וכבוד; אלא
 שהאיש יש בידו לעשות, והאשה אין בידה לעשות, שהרי
 רשות אחרים [בעלה] עליה. לפיכך, אם נתגורשה או
 נתאלמנה - הרי שניהם שוים.
 ז. עד היכן כבוד אב ואם? אפלו נטלו כיס של זהובים
 שלו, והשליכוהו בפניו לים - לא יקלים אותו, ולא יצעק
 בפניהם, ולא יקעס כנגדם; אלא יקבל גזרת הכתוב, וישתק.
 ועד היכן מוראן? אפלו היה לבוש בגדים תמורות, ויושב
 בראש בפני קהל, וכאו אביו או אמו וקרעו בגדיו, או
 הכוהו על ראשו, וקרעו בפניו - לא יקלים אותו, אלא
 ישתק, ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך;
 שאלו מלך בשך ודם גזר עליו דבר שהוא מצער אותו יתר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ט"ו שבט ה'תשע"ג

שבועת העדות או שבועת הפקדון, ומביא קרבן - אין
 מתכפר להן עון השבועה פלו, שנאמר: "לא ינקה ה'" - אין
 לזה נקיון מדין שמים, עד שיפרע ממנו על השם הגדול
 שחלל, שנאמר: "וחללת את שם אלהיך, אני ה'". לפיכך
 צריך אדם להזהר מעון זה יותר מכל העברות.
 ב. עון זה מן התמורות הוא, כמו שבארנו בהלכות תשובה;

יום ראשון ט' שבט ה'תשע"ג

הלכות שבועות

פרק יב

א. אף על פי שלוקה הנשבע לשוא או על שקר, וכן הנשבע

מתוך מהדורת חזק

1 אף על פי שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין - יש בו
2 חלול השם המקדש, שהוא גדול מכל העונות.
3 ג. מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן - אף על
4 פי שאין פונתו אלא למי שבראם, אין זו שבועה; וכן
5 הנשבע בנביא מן הנביאים, או בכתב מכתבי הקדש - אף
6 על פי שאין פונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה
7 בכתב זה, אין זו שבועה. ואף על פי שאין אלו שבועות,
8 מאימין עליהן [=מהיררים אותם] ומלמדין את העם שלא
9 ינהגו קלות ראש בכך; ומראין בעיניהן שזו שבועה,
10 ופותחין להן פתח ומתירין להן.
11 ד. במה דברים אמורים? בשאר כתבי הקדש. אבל הנשבע
12 בתורה - אם נשבע במה שכתוב בה, דעתו על ההזכרות;
13 ואם נשבע בה סתם, דעתו על הגויל, ואין כאן שבועה.
14 נטלה בידו ונשבע בה - הרי זה כמי שנשבע במה שכתוב
15 בה, ואסור.
16 ה. והנשבע בתורה סתם - אם תלמיד חכמים הוא, אינו
17 צריך שאלה לחכם; ואם עם הארץ הוא, צריך שאלה לחכם,
18 כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות.
19 ו. עבד שנשבע - אין רבו צריך לכפותו [להכריחו לבטל
20 השבועה], והרי הוא אחר שנשבע כקדם שנשבע; לפי שאין
21 גופו קנוי לו, כדי שתחול עליו שבועתו; ונאמר בשבועות:
22 "לאסור אסר על נפשו", מי שנפשו ברשותו - יצא עבד,
23 שהוא ברשות אחרים, ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר.
24 ז. קטנים שנשבעו, והן יודעין [מודעים למושג ו] טעם
25 השבועה - אף על פי שאינן חייבין - כופין אותן לעמד
26 בדבריהן כדי לחנכן ולאיים עליהן [=להזהירם], כדי שלא
27 ינהגו קלות ראש בשבועות. ואם היה הדבר שנשבעו עליו,
28 דבר שאין הקטן יכול לעמד בו אלא אם כן נזק - כגון
29 שנשבע שיצום, או שלא יאכל בשר זמן מרבה - מפה אותו
30 אביו או רבו, וגווערין בו, ומראין לו שהתרה שבועתו, כדי
31 שלא יהיה רגיל להקל ראש בשבועות.
32 ח. צריך להזהר בקטנים הרבה, וללמד לשונם דברי אמת
33 בלא שבועה - כדי שלא יהיו רגילין להשבע תמיד, כגויים;
34 וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות.
35 ט. השומע הזכרת השם מפי חברו לשוא, או שנשבע לפניו
36 לשקר, או שברך ברכה שאינה צריכה, שהוא עובר משום
37 נושא שם ה' לשוא, כמו שבארנו בהלכות ברכות - הרי זה
38 חייב לנדוהו; ואם לא נדהו, הוא בעצמו יהא בנדוי. וצריך
39 להתיר אותו מיד, כדי שלא יהיה מכשול לאחרים - שהרי
40 אינו יודע שנדוהו. ואם תאמר יודיעו, נמצאו כל העולם
41 בנדוי - שהרי למדו לשונם מענה [לשון לא נקיה] ושבועה
42 תמיד.
43 י. במה דברים אמורים? בשניה הנשבע הנה או המברך
44 להבטלה מזיד; אבל אם היה שוגג, ולא ידע שזה אסור -
45 אינו חייב לנדוהו. ואני אומר שאסור לנדוהו, שלא ענש
46 הכתוב שוגג; אלא מזהירו ומתרה בו שלא יחזור.
47 יא. ולא שבועה לשוא בלבד היא האסורה, אלא אפלו

48 להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה - אסור, ואף על
49 פי שלא נשבע. הרי הכתוב מצוה ואומר: "ליראך את השם
50 הנקבד והנורא"; ובכלל יראתו, שלא יזכירו לבטלה.
51 לפיכך, אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה - זמהר מיד,
52 וישבח ויפאר ויהדר לו, כדי שלא יזכר לבטלה. כיצד?
53 אומר: ה' - אומר: ברוך הוא לעולם ועד, או: גדול הוא
54 ומהלל מאד, וכיוצא בזה, כדי שלא יהא לבטלה.
55 יב. אף על פי שמותר להשאל [להתיר] על השבועה, כמו
56 שאמרנו, ואין בזה דפי [פגם], ומי שלבו נוקפו [=שמהסס]
57 בדבר זה אינו אלא שמין מינות - אף על פי כן, ראוי להזהר
58 בדבר זה; ואין נזקקין להתיר אלא מפני דבר מצוה, או מפני
59 צרך גדול. וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל; ואם
60 עבר ונשבע שיצטער, יעמד בשבועתו - שגאמר: "נשבע
61 להרע, ולא ימר", וכתוב אחריו: "עשה אלה - לא ימוט
62 לעולם".

ברוך רחמנא דסייען

יום שני י' שבט ה'תשע"ג

הלכות נדרים

65 יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות
66 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שישמר מוצא שפתיו
67 ויעשה כמו שגזר; (ב) שלא יחל דברו; (ג) שיופר הנדר
68 או השבועה, וזה הוא דין הפר נדרים המפרש בתורה
69 שכתב. ובאר מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

71 א. הנדר נחלק לשתי מחלקות. החלק הראשון - הוא
72 שיאסר אדם על עצמו דברים המתירים לו, כגון שיאמר:
73 'פרות מדינה פלוגית אסורין עלי שלשים יום', או 'לעולם',
74 או 'מין פלוני מפרות העולם', או 'פרות אלו אסורין עלי',
75 בכל לשון שיאסר - הרי זה נאסר בהן, ואף על פי שאין
76 שם שבועה כלל, ולא הזכרת שם ולא כנוי. ועל זה נאמר
77 בתורה: "לאסור אסר על נפשו", שיאסר על עצמו דברים
78 המתירין. וכן אם אמר: 'הרי הן עלי אסר', הרי אלו אסורין.
79 וחלק זה, הוא שאני קורא אותו 'נדר אסר'.
80 ב. והחלק השני - הוא שייחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו,
81 כגון שיאמר: 'הרי עלי להביא עולה', או 'הרי עלי להביא
82 שלמים', או 'מנחה'; או: 'הרי בהמה זו עולה', או
83 'שלמים'. והאומר 'עלי', הוא הנקרא 'נדר', והאומר 'הרי
84 זו', הוא הנקרא 'נדרבה'. והנדר בהמין אחד הן, אלא
85 שהנדרים - חייב באחרייתן [ואם תמות או תאבד חייב
86 באחרת], ונדבות - אינו חייב באחרייתן. ועל זה נאמר
87 בתורה: "ונדרריך אשר תדר, ונדבותיך" וגו'. וחלק זה, הוא
88 שאני קורא אותו 'נדר הקדש'.
89 ג. ודיני החלק הראשון וענינו - הם שאנו מבארים בהלכות

47 כבכור - הרי אלו מתרין; שאין קדשתו בידי אדם, ואינו
 48 יכול להתפסו בנדר, שנאמר בו: "לא יקדיש איש אתו".
 49 יד. אמר: 'הרי הן עלי כחרמי שמים' [דבר שמוחרם לשמים]
 50 - הרי הן אסורין, שחרמי שמים לבדן הבית. 'הרי הן עלי
 51 כתרומת הלשכה' [הכסף שבלשכה המורם לקניית קרבנות],
 52 'פתמידים' [קרבנות תמיד], 'פדירים' [רפתות לקרבנות],
 53 'כעצים', 'כאשים', 'כמזבח', או 'כאחד ממשמשי המזבח',
 54 כגון שאמר: 'הרי הן עלי כביעים' [כלי לפינוי אפר], או
 55 'כפזוקות' [כלי לקבלת דם חריקות], או 'כמזלגות'
 56 [שהופכים בו את הקרבן על המזבח], וכיוצא בהן, וכן
 57 האומר: 'הרי הן עלי כהיכל', 'כירושלים' - הרי אלו
 58 אסורין, ואף על פי שלא הזכיר שם קרבן; שכל דברים
 59 אלו, ענינם כאומר: 'הרי הן עלי קרבן'.
 60 טו. היה לפניו בשר קדש, אפלו היה בשר שלמים אחר
 61 זריקת דמים, שהוא מתר לזרים, ואמר: 'הרי הן עלי כבשר
 62 זה' - הרי אלו אסורין; שלא התפסו אלא בעקרן, שהיה
 63 אסור. אבל אם היה בשר בכור - אם לפני זריקת דמים,
 64 הרי זה אסור; ואם לאחר זריקת דמים, הרי זה מתר.
 65 טז. יש מקומות שאנשיהם עלגים, ומפסידין [=משבשים]
 66 את הלשון, ומכניזין על דבר בדבר אחר - הולכין שם אחר
 67 הכנוי ביצר? כל כנויי קרבן, כקרבן; האומר: 'הרי הן עלי
 68 קונם', 'קונח', 'קונד' - הרי אלו כנויי קרבן. 'חרף', 'חרף',
 69 'חרף' - הרי אלו כנויי לחרם. וכן כל כיוצא בזה - הולכין
 70 אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן.
 71 יז. וכשם שאוסר עצמו ככנויין - כך אם הקדיש ככנויין,
 72 הרי זה הקדש; וכנויי הכנויי מתרין, בין בנדרי אסר בין
 73 בנדרי הקדש.
 74 יח. האומר לחברו: 'כל מה שאכל עמך, לא יהא חלין',
 75 או 'לא יהא כשר', או 'לא יהא דבי' [טהור], או 'לא יהא
 76 טהור' - הרי זה כמי שאמר לו: 'כל מה שאכל עמך? יהא
 77 קרבן', שהוא אסור. וכן אם אמר לו: 'כל מה שאכל עמך
 78 טמא, או נותר', או 'פגול' - הרי זה אסור.
 79 יט. האומר לחברו: 'לא חלין לא אכל לך' - הרי זה כמי
 80 שאמר לו: 'מה שאכל לך לא יהא חלין, אלא קרבן; וכן
 81 אם אמר: 'הקרבן שאכל לך', 'קרבן שאכל לך', 'קרבן
 82 שאכל לך' - הרי זה אסור. אבל האומר: 'הקרבן לא אכל
 83 לך', או 'קרבן לא אכל לך', או 'לקרבן לא אכל לך', או
 84 'קרבן לא אכל לך', או 'לא קרבן לא אכל לך' - כל אלו
 85 מתרין; שאין משמע דברים אלו, אלא שנושבע בקרבן שלא
 86 יאכל לזה - והנשבע בקרבן אינו פלוס - או שנדר שלא
 87 יאכל לו קרבן.
 88 כ. 'חלין שאכל לך', 'החלין שאכל לך', 'כחלין שאכל לך',
 89 'חלין שלא אכל לך', 'החלין שלא אכל לך', 'כחלין שלא
 90 אכל לך' - הרי זה מתר.
 91 כא. אבל האומר: 'לא טמא שאכל לך', 'לא נותר שאכל
 92 לך', 'לא פגול שאכל לך' - הרי זה אסור; שמשמעו:

1 אלו; אבל דיני נדרי הקדש ומשפטיהם - כלם יתבאר
 2 במקומם, בהלכות מעשה הקרבנות.
 3 ד. מצות עשה של תורה, שיקנים אדם שבועתו או נדרו -
 4 בין שהיה מנדרי אסר, בין שהיה מנדרי הקדש, שנאמר:
 5 "מוצא שפתיך, תשמר ועשיה" וגו', ונאמר: "ככל היצא
 6 מפיו, יעשה".
 7 ה. האוסר על עצמו מין ממיני מאכל, כגון שאמר: 'תאנים
 8 אסורין עלי', או: 'תאנים של מדינה פלונית אסורין עלי',
 9 וכיוצא באלו, ואכל מהן כל שהוא - לוקה מן התורה,
 10 שנאמר: "לא יחל דברו"; שאין לנדרי ששור [כמותי] -
 11 שכל הנודר מדבר, הרי זה כמפרש כל שהוא. אמר: 'אכילה
 12 מפרות מדינה פלונית אסורין עלי', או 'אכילה מפרות אלו'
 13 - אינו לוקה עד שיאכל פניה.
 14 ו. אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים -
 15 בין בנדר אחד, בין בשני נדרים - הרי אלו מצטרפין לכזית.
 16 וכן כל כיוצא בזה.
 17 ז. האומר: 'פרות אלו עלי קרבן', או שאמר: 'הרי הן
 18 כקרבן', או שאמר לחברו: 'כל מה שאכל לך [=ממך] עלי
 19 קרבן', או 'כקרבן', או 'הרי הן עלי קרבן' - הרי אלו
 20 אסורין עליו; מפני שאפשר שיזיר אדם קרבן, ויעשה בהמה
 21 שהיתה חל - קרבן, ותאסר.
 22 ח. אבל האומר: 'פרות אלו עלי', או 'מין פלוני עלי', או
 23 'מה שאכל עם פלוני עלי כבשר חזיר', או 'כעבודה זרה',
 24 או 'כנבלות וטרפות', וכיוצא באלו - הרי אלו מתרין, ואין
 25 כאן נדר; שאי אפשר שיעשה דבר שאינו בשר חזיר כבשר
 26 חזיר.
 27 ט. זה הכלל: כל המשום דברים המתרים כדברים האסורין
 28 - אם אותו דבר האסור יכול לעשותו בנדר, הרי אלו
 29 אסורים; ואם אינו יכול לעשותו בנדר, הרי אלו מתרין.
 30 י. החטאת והאשם - אף על פי שאינן באין בנדר ונדבה,
 31 כמו שיתבאר במקומו - אפשר לנודר להביא אותם מחמת
 32 נדרו; שהנודר בנדור, מביא חטאת; ואם נטמא, מביא אשם,
 33 כמו שיתבאר. לפיכך, האומר: 'פרות אלו עלי כחטאת', או
 34 'כאשם', או שאמר: 'הרי הן חטאת', או 'הרי הן אשם' -
 35 הרי אלו אסורין. ואין צריך לומר באומר: 'הרי הן עולה',
 36 או 'שלמים', או 'מנחה', או 'תודה', שהן אסורין - שכל
 37 אלו באין בנדר ונדבה.
 38 יא. אבל האומר: 'פרות אלו עלי כחלת אהרן' [נחלה
 39 הניתנת לזרע אהרן], או 'כתרומתו' - הרי אלו מתרין, שאין
 40 שם דרך להביא אלו בנדר ונדבה.
 41 יב. האומר: 'הרי הפרות האלו עלי כנותר' [מבשר קרבן
 42 לאחר זמן אכילתו], 'כפגול' [קרבן שהוקרב במחשבת פסול],
 43 'כבשר טמא של קדשים' - הרי אלו אסורין, שהרי עשאן
 44 כבשר קרבן מכל מקום.
 45 יג. האומר: 'הרי הן עלי כמעשר בהמה' - הרי אלו
 46 אסורים, הואיל וקדשתו בנד [מנינו של] אדם. 'הרי הן עלי

יום שלישי י"א שבט ה'תשע"ג

פרק ב

46 א. אחד הנודר מפי עצמו, או שהדירו חברו ואמר 'אמן',
47 או דבר שענינו בענין אמן, שהוא קבלת דברים.
48 ב. אין הנודר נאסר בדבר שאסור על עצמו, עד שיוציא
49 בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות. אבל
50 המתפונן לנדר בנזיר ונדר בקרבן, בקרבן ונדר בנזיר,
51 בשבועה ונדר, או שנתפונן לנדר ונשבע, או שנתפונן לומר
52 'תאנים' ואמר 'ענבים' - הרי זה מתר בשניהם, ואין כאן
53 נדר.
54 ג. הנודר על דעת אחרים, הרי זה כנשבע על דעת אחרים;
55 וכן הנודר וחזר בו בתוך כדי דבור, או שמחו בו בתוך כדי
56 דבור וקבל - הרי זה מתר. ודין כל אלו הדברים בנדרים,
57 כדיןן בשבועות.
58 ד. מי שהתנה קדם שידר, ואמר: 'כל נדר שאדר מכאן ועד
59 עשר שנים, הריני חוזר בהם', או 'הרי הן בטלין', וכיוצא
60 בדברים אלו, ואחר כך נדר - אם היה זוכר התנאי בשעה
61 שנדר - הרי נדרו קיים, שהרי בטל התנאי בנדר זה. ואם לא
62 זכר התנאי אלא אחר שנדר - אף על פי שקבל התנאי בלבו
63 [ולא הוציאו בשפתיו] וקיים התנאי, הרי הנדר בטל; ואף על
64 פי שלא הוציא עתה התורה בפיו, כבר הקדים התורה לנדר
65 והוציאה בפיו מקדם. ויש שמורה להתמיר, ואומר: והוא
66 שיזכר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור.
67 ה. מי שהקדים [לפני שנדר] את התנאי [שהנדר מבוטל
68 מראש כעבור זמן] - לשנה או לעשר, ואחר כך נדר, ונזכר
69 בשעה שנדר שיש לו תנאי, ושכח על איזה דבר התנה
70 וכיצד היה התנאי, אם אמר: 'על דעת ראשונה אני עושה'
71 - אין נדרו נדר, שהרי בטלו. ואם לא אמר 'על דעת
72 ראשונה אני עושה' - כבר בטל התנאי, וקיים הנדר; שהרי
73 זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי, ואף על פי כן נדר.
74 ו. יש מן הגאונים שאמר: אין כל הדברים האלו נוהגין
75 אלא בנדרים בלבד, לא בשבועות; ויש מי שמורה שדין
76 הנדרים והשבועות בענינות אלו אחד הם, וכי יש לו
77 להקדים תנאי לשבועתו כדרך שאמרו בנדרים.
78 ז. סתם נדרים להתמיר, ופרושן יש בו להקל ולהחמיר.
79 כיצד? האומר: 'הרי הפרות האלו עלי כבשר מליח וכיין
80 ונסף' - אומרין לו: 'מה היה בלבך?' אם פרש ואמר:
81 'כבשר מליח של קרבן, וכיין שנתנסף על גבי המזבח היה
82 בלבי' - הרי זה אסור; ואם אמר: 'לא היה בלבי אלא
83 תקרבת עבודה זרה, ויין שנתנסף לה' - הרי זה מתר; ואם
84 נדר סתם, הרי זה אסור.
85 ח. וכן האומר: 'הרי הפרות האלו עלי תרם' - אם פתחם
86 של בְּרָק הבית [שמקדיש לתחזוקה של בית המקדש], אסור;
87

1 'שדבר שאכל לך הוא שיהיה פגול או טמא, לפיכך לא
2 אכל לך'.
3 כב. 'כהיכל שאכל לך', 'היכל שאכל לך', 'לא היכל שאכל
4 לך' - אסור; 'היכל שלא אכל לך', 'בהיכל שלא אכל לך',
5 'לא היכל שלא אכל לך' - מתר, שזה כמי שנשבע בהיכל
6 שלא יאכל. וכן כל כיוצא בזה.
7 כג. האומר לחברו: 'מדר אני ממך' - משמע דבר זה, שלא
8 ידבר עמו; 'מפרש אני ממך' - משמע דבר זה, שלא ישא
9 ויתן עמו. 'מרחק אני ממך' - משמעו שלא ישב עמו
10 בארבע אמות; וכן אם אמר לו: 'מגדה אני לך', או
11 'משמתנא [מנודה בארמית] אני ממך'. אבל אם אמר לו:
12 'מדר אני ממך שלא אכל לך', או 'מפרש אני ממך שלא
13 אכל לך', או 'מרחק אני ממך שלא אכל לך' - הרי זה
14 אסור לאכל לו; ואם אכל פזית מפל נכסיו, לוקה משום
15 "לא יחל דברו".
16 כד. אמר לו: 'מגדה אני לך שלא אכל לך' - אינו אוכל
17 לו; ואם אכל, אינו לוקה [נספק אם פירושו נדר או נידוי
18 וריחוק פידו]. אמר לו: 'גדינא ממך', הרי זה אסור להנות
19 לו.
20 כה. האומר לחברו: 'הרי עלי כנדרין רשעים אם אכל לך,
21 שמגדריהם נזיר וקרבן ושבועה', ואכל - חיב ככלן. וכן
22 האומר: 'הרי עלי כנדרות כשרים, שמגדבותם נזיר וקרבן'
23 - הרי זה חיב.
24 כו. אמר: 'הרי עלי כנדרין רשעים', או 'כנדרות כשרים',
25 'שאכל לך', או 'אם אכל לך' - הרי זה אסור, אף על פי
26 שלא פרש [לא אסר במפורש כקרבן]. אמר: 'כנדרין כשרים'
27 - לא נתחייב כלום, שאין הכשרים נודרין בדרך אסור וכעס.
28 אמר: 'כנדרין רשעים הריני', והיה נזיר עובר לפניו - חיב
29 בנזירות; 'כנדרין רשעים עלי', חיב קרבן; 'כנדרין רשעים
30 שלא אכל ממנו' [מכח זה], חיב בשבועה כנודר.
31 כז. הנודר בתורה, כגון שאמר: 'פרות אלו עלי פזו' - לא
32 אמר כלום; ואינו צריך שאלה לחכם, אלא אם כן היה עם
33 הארץ - כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.
34 כח. נדר במה שכתוב בה - הרי זה אסור, שהרי כתוב בה
35 אסר ונדר. ונטלה בידו ונדר בה - הרי זה כמו שנדר במה
36 שכתוב בה.
37 כט. האומר לחברו: 'נשכים ונשנה פרק' - עליו להשכים
38 ולשנות; שזה כמו נדר הוא, ואף על פי שלא הוציאו
39 בלשון נדר.
40 ל. האומר לאשתו: 'הרי את עלי באמי', או 'פאחותי', או
41 'בערלה', או 'ככלאי הפרם' - הרי זה כאומר על הפרות:
42 'הרי אלו כבשר חזיר'; כשם שהוא מתר לאכלן, כמו
43 שבארנו, כך מתר באשתו. אבל אם אמר לה: 'הריני מדר
44 ממך הנאה', או 'הנאת תשמישן אסורה עלי' - הרי זו
45 אסורה עליו, כמו שיתבאר.

48 הפעשות, כמו שיתבאר במקומו; אבל מדברי סופרים -
 49 אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה, כדי שיהיה אחד זוכה
 50 אם רצה, והשנים מעידין. האומר: 'הרי זה הפקר, וזה' -
 51 הרי השני ספק הפקר; ואם אמר: 'וזה כמו זה', או שאמר:
 52 'וגם זה' - הרי התפס השני, ויהיה הפקר ודאי.
 53 יז. המפקיר את שדהו, ולא זכה בה אדם - כל שלשה ימים
 54 יכול לחזור בו; אחר שלשה ימים - אינו חוזר; אלא אם
 55 קדם וזכה בה, הרי הוא כזוכה מן ההפקר, בין הוא בין
 56 אחר.

57 יח. האומר: 'שדה זו מפקרת ליום אחד', 'לשבת אחת',
 58 'לחדש אחד', 'לשנה אחת', 'לשבע שנים' -
 59 עד שלא זכה בה הוא או אחר, יכול לחזור בו; ומשזכה בה
 60 בין הוא בין אחר, אינו יכול לחזור בו. ומפני מה יש לו
 61 לחזור כאן עד שיזכו בו? מה מפני שזה דבר שאינו מצוי הוא,
 62 שאין אדם מפקיר לזמן קצוב.
 63 יט. דבר המפקר שבא אחד ושמרו, והיה מביט בו שלא
 64 ישלנו אדם - לא קנהו בהבטה; אלא עד שיגביהו אם היה
 65 מטלטלין, או יחזיק בקרקע, פדרף שקונין הלקוחות.

יום רביעי י"ב שבט ה'תשע"ג

פָּרָק ג

67
 68 א. ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועת בטוי: ששבועת
 69 בטוי - אין שבועה [שניה] חלה על שבועה [ראשונה],
 70 ובנדרים - יחול נדר על נדר. המתפס בשבועה - פטור,
 71 ובנדרים - חייב. אין שבועת בטוי חלה אלא על דברי
 72 הרשות, ונדרים חלות על דברי מצוה כדברי הרשות.
 73 שבועת בטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין
 74 בו ממש, ונדרים אינן חלות אלא על דבר שיש בו ממש.
 75 ב. כיצד יחול נדר על נדר? האומר: 'הרי עלי קרבן אם
 76 אכלתי כפר זו, הרי עלי קרבן אם אכלנה הרי עלי קרבן
 77 אם אכלנה', ואכלה - חייב על כל אחת ואחת. וכן כל פיוצא
 78 בזה.

79 ג. כיצד המתפס בנדרים חייב? שמע חברו שנדר, ואמר:
 80 'ואני כמותך' בתוך כדי דבור - הרי זה אסור במה שנאסר
 81 בו חברו; שמע השלישי זה שאמר 'ואני', ואמר: 'ואני',
 82 אפלו היו מאה וכל אחד מהן אומר: 'ואני' בתוך כדי דבורו
 83 של חברו - הרי בלן אסורין.

84 ד. וכן האומר: 'הבשר הזה עלי אסור', וחזר ואמר אפלו
 85 אחר כמה ימים: 'יהפת הזאת כבשר הזה' - הרי הפת
 86 נתפסה ונאסרה; חזר ואמר: 'ידבש זה פפת הזאת, ויין זה
 87 כדבש זה' - אפלו הן מאה, בלן אסורין.

88 ה. הרי שמת אביו או רבו היום, ונדר שיצום אותו היום,
 89 וצם, ולאחר שנים אמר: 'הרי יום זה עליו פיום שמת בו
 90 אביו או רבו' - הרי זה אסור לאכל בו כלום; שהרי התפס
 91 יום זה, ואסרו פיום האסור לו. וכן כל פיוצא באלו.

92 ו. כיצד חלות הנדרים על דברי מצוה כדברי הרשות?

1 ואם פחרמי כהנים [שמקדיש כמתנה לכהן], מתר, מפני שהן
 2 קמוין שלהן, ואין בה אסור; ואם סתם, אסור.

3 ט. 'הרי הן עלי כמעשר' - אם כמעשר בהמה, אסור; מפני
 4 שהוא קרבן שהקדישו בידו, כמו שבארנו; ואם כמעשר
 5 דגן, מתר; ואם סתם, אסור.

6 י. 'הרי הם עלי כתרומה' - אם לתרומת הלשכה נתפון,
 7 הרי זה אסור; ואם לתרומת הגרן נתפון, מתר; ואם סתם,
 8 אסור. וכן כל פיוצא בזה.

9 יא. במה דברים אמורים? במקום שמשמע כל אחד מאלו
 10 שם שני ענינות. אבל במקום שדרך שאין קוראין 'חרם'
 11 סתם אלא לחרמי בדרך הבית בלבד, ואמר שם 'הרי הן עלי
 12 חרם' - הרי זה אסור; וכן אם היה דרבן שאין קוראין
 13 'חרם' סתם אלא לחרמי כהנים, הרי זה מתר. וכן כל פיוצא
 14 בזה. שאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון אנשי אותו
 15 מקום באותו זמן.

16 יב. הנודר בחרם ואמר: 'לא היה בלבי אלא חרמו של ים
 17 שהיא הממכרת' [=רשת דייגים], נדר בקרבן ואמר: 'לא היה
 18 בלבי אלא בקרבנות המלכים' [מתנות הניתנות למלך כדי
 19 להתקרב אליו], אמר לחברו: 'הרי עצמי עליך קרבן', ואמר:
 20 'לא היה בלבי אלא לאסרו בעצם שהנחתי לי להיות נודר
 21 בו דרך שחוק', נדר שלא תהנה לו אשתו, ואמר: 'לא היה
 22 בלבי אלא אשתי ראשונה שגרשתי' - וכן כל פיוצא באלו

23 מדברים שמשמען לכל העם אסור, והוא אומר: 'לא
 24 נתכונתי אלא לכך ולכך' - אם היה הנודר תלמיד חכמים,
 25 הרי זה מתר ואין צריך שאלה לחכם; ואם היה עם הארץ,
 26 מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור, ופותרין לו פתח
 27 [הייתר] ממקום אחר, ומתירין לו. ויבין שהיה תלמיד
 28 חכמים או עם הארץ - גוערין בהן, ומלמדין אותן שלא
 29 ינהגו מנהג זה בנדרים, ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתל.

30 יג. וכן האומר לאשתו: 'הרי את עלי כאמי', או פרות אלו
 31 עלי כבשר חזיר', שאין כאן נדר, כמו שבארנו - אם היה
 32 הנודר תלמיד חכמים, אינו צריך שאלה לחכם; ואם היה
 33 עם הארץ, צריך שאלה לחכם, ומראין בעיניו שאשתו

34 אסורה ושאיתן הפרות אסורין, ופותרין לו פתח ממקום
 35 אחר ומתירין לו נדרו, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.
 36 יד. ההפקר, אף על פי שאינו נדר - הרי הוא כמו נדר,
 37 שאסור לו לחזור בו. ומה הוא ההפקר? הוא שיאמר אדם:
 38 'נכסים אלו הפקר לכל', בין במטלטלין בין בקרקעות.

39 וכיצד דין ההפקר? כל הקודם וזכה בו - קנהו לעצמו,
 40 ונעשה שלו; ואפלו זה שהפקיר, דינו בו כדין כל אדם -
 41 אם קדם וזכה בו, קנהו.

42 טו. המפקיר לעניים אבל לא לעשירים, אינו הפקר - עד
 43 שיפקיר לכל, כשמטה. והמפקיר עבדיו הגדולים, קנו
 44 עצמן; והקטנים - כל הקודם בהן זכה, כשאר כל
 45 המטלטלין.

46 טז. המפקיר את הקרקע - כל הקודם והחזיק בה, זכה. דין
 47 תורה - אפלו הפקיר בפני אחד, הרי זה הפקר, ונפטר מן

48 שאין הנדר חל עליהן, אין מוזין לו שינהג בהם הטר, 49 הואיל ואסר עצמו בהן ויבדעתו שהנדר חל עליהן; אלא 50 פותחין לו פתח ממקום אחר, ומתירין לו נדרו, ואף על פי 51 שלא נאסר, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

יום חמישי י"ג שבט ה'תשע"ג

פרק ד

54 א. נדרי אנסין, ונדרי שנגות, ונדרי הבאי - הרי אלו מתירין, 55 כדרך שבארנו בשבועות. הרי שהדירוהו האנסין או 56 המוכסין ואמרו לו: 'נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש 57 עמך דבר שחייב במקס', ונדר ואמר: 'הרי הבשר והפת 58 והיין אסורין עלי' - הרי זה מתיר בכל, ואף על פי שהוסיף 59 על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו שידר שלא תהנה 60 אשתו לו, ונדר שלא תהנה לו אשתו ובניו ואחיו - כלן 61 מתירין. וכן כל פיוצא בזה.

62 ב. ובכל הנדרים האלו, צריך שיתפונן בלבו לדבר המתיר - 63 כגון שישם בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד, או 64 אותה שעה, וכיוצא בזה; וסומך על דברים שבלבו, הואיל 65 והוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו, ונמצא בשעה שידר 66 להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות.

67 ג. וכן נדרי זרוזין, מתירין. כיצד? כגון שהדיר חברו שיאכל 68 אצלו, ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו 69 - בין שאכל בין שלא אכל, שגיהן פטורין. וכן המוכר 70 שנדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסלע [=ארבעה דינרין], 71 והלוקח נדר שלא יקחנה אלא בשקל [=שני דינרין], ורצו 72 בשלשה דינרין - שגיהן פטורין, וכן כל פיוצא בזה; לפי 73 שקל אחד מהן לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לנרז את 74 חברו, ולא גמר בלבו.

75 ד. ומנין שאפלו ארבעה מיני נדרים אלו שהן מתירין, 76 שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן? תלמוד 77 לומר: "לא יחל דברו", לא יעשה דבריו חלין. 78 ה. מי שנדר, ונחם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם, ומתירו. 79 ודין הטר נדרים, כדין הטר שבועות - שאין מתיר אלא 80 חכם מבקק [=ומוחח], או שלשה הדייטות [אנשים פשוטים] 81 במקום שאין חכם. ובלשון שמתירין השבועה, מתירין 82 הנדר; וכן שאר הענינות שפרשנו בשבועות, כלן בנדרים 83 כדרך שהן בשבועות.

84 ו. ואין מתירין הנדר עד שיחול, כשבועה. 85 ז. וכשם שנשאלין על נדרי האסר ומתירין אותו, כך 86 נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותו - בין נדרי קדשי בדיק 87 הבית, בין קדשי מזבח [קרבנות]. ואין נשאלין על התמורה 88 [המיר בהמת חולין בקרבן].

89 ח. וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי אסר, כך מפר נדרי 90 הקדשות הדימין לנדרי האסר.

91 ט. מי שנדר, ושמע חברו ואמר יאני, ושמע שלישי ואמר 92 יאני, ונשאל הראשון על נדרו והתר - התרו כלן; נשאל

1 האומר: 'הרי המצה בלילי הפסח אסורה עלי', הרי 2 ישיבת הספה כחג אסורה עלי, ו'הרי התפלין אסורות 3 בנטילה עלי' - הרי אלו אסורין עלי; ואם אכל או ישב 4 או נטל, לוקה. וכן כל פיוצא בזה. ואין צריך לומר במי 5 שאמר: 'הרי עלי קרבן אם אכל מצה בלילי הפסח', שהוא 6 חייב בקרבן. וכן כל פיוצא בזה.

7 ז. ומפני מה נדרים חלות על דברי מצוה, ושבועות אינן 8 חלות על דברי מצוה? שהנשבע אסר עצמו על דבר 9 שנשבע עליו, והנודר אסר הדבר הנודר על עצמו; נמצא 10 הנשבע לבטל מצוה, אסר עצמו, וכבר עצמו משבע מהר 11 סיני [-לקיים המצוה], ואין שבועה חלה על שבועה; 12 והאוסר דבר זה בנדר, זה הדבר הוא שנאסר, ואותו הדבר 13 אינו משבע מהר סיני.

14 ח. כשאתה מתבונן בכתוב, תמצא שהדברים מראין כן כמו 15 שקבלו החכמים מפי השמועה; שהרי הוא אומר בשבועת 16 בטוי: "להרע או להיטיב", דברי הרשות כמו שבארנו, 17 שיאכל וישתה היום או שיצום, וכיוצא בהן; ובנדרים הוא 18 אומר: "ככל היצא מפיו יעשה", ולא חלק בין דברי מצוה 19 לדברי הרשות.

20 ט. הנודר שיצום בשבת, או ביום טוב - חייב לצום, 21 שהנדרים חלות על דברי מצוה, כמו שבארנו. וכן הנודר 22 שיצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו, ופגע בו יום זה 23 והרי הוא יום טוב או ערב יום הפורים - הרי זה חייב 24 לצום; ואין צריך לומר ראש חדש. פגע בו חגכה ופורים, 25 ידחה נדרו מפני הימים האלו - הואיל ואסור הצום בהם 26 מדברי סופרים, הרי הן צריכין חזוק; וידחה נדרו מפני 27 גזרת חכמים.

28 י. כיצד אין הנדרים חלות אלא על דבר שיש בו ממש? 29 האומר: 'דבורי עליך קרבן' - אינו אסור מלבד עמו, 30 שהדבור אין בו ממש; וכן אם אמר לו: 'דבורי אסור 31 עליך'; אין זה כאומר 'פרותי אסורין עליך', או 'פרותי 32 קרבן עליך', שהן אסורין עליו. לפיכך, האומר לחברו: 33 'קרבן שאיני מדבר עמך', או 'שאיני עושה עמך', או 34 'שאיני מהלך עמך', או שאמר: 'קרבן שאיני ישן', 'שאיני 35 מדבר', 'שאיני מהלך', או שאמר לאשה: 'קרבן שאיני 36 משמשך' - אין הנדר חל בכל אלו; והרי זה כאומר: 'דבורי 37 והלוכי ועשיתי ושמושי קרבן', שהן דברים שאין בהן 38 ממש.

39 יא. אכל האומר: 'אסר פי לדבורו, וידי למעשיהן, ורגלי 40 להלוקן, ועיני לשנתן' - הרי הנדר חל עליהן; לפיכך, 41 האומר לחברו: 'קרבן פי מלבד עמך, וידי מלעשות עמך, 42 ורגלי מלהלך עמך' - הרי זה אסור. וכן האומר: 'הרי עלי 43 קרבן, אם אדבר עם פלוני', או 'אם לא אדבר עמו', ועבר 44 על דבריו - חייב בקרבן; וכן אם נדר 'דברתי' ו'לא דברתי' 45 וכיוצא בהן - שאין אלו נדרי אסר שאנו מקבצין 46 משפטיהם, אלא נדרי הקדש.

47 יב. הנודר בדברים שאין בהן ממש, ואסרן - אף על פי

אוסר חבירו בהפסדו, וכלן אסורין; ונשאל השני
 והתר - השני ושל אחריו מתרין, והראשון אסור.
 ד. האומר לחבירו: 'כפרי זו אסורה עליך' - אף על פי
 שנתנה לו במתנה, הרי זו אסורה עליו; מת ונפלה לו
 בירשה, או שנתנה לו אחר במתנה - הרי זו מתרת; שלא
 אמר לו אלא 'כפרי', והרי אינה עתה שלו [ולא הגיעה
 מכוחו].
 ה. אמר לו: 'פרות אלו אסורין עליך', ולא אמר 'פרותי' -
 אף על פי שמכרן או שמתן ונפלו לאחר, הרי אלו אסורין
 עליו; שהאוסר דבר שהוא שלו על חבירו - אף על פי שיצא
 מרשותו, הרי הוא באסורו עומד, אלא אם כן אמר 'נכסי'
 או 'פרותי' או 'ביתי' וכיוצא בלשונות אלו, שהרי לא אסרן
 אלא כל זמן שהם ברשותו.
 ו. האומר לבנו: 'הרי את אסור בהנתי', או שנשבע שלא
 יהנה בו - אם מת, יירשנו; שזה כאומר: 'נכסי עליך
 אסורין'. אסר הנתי עליו, ופרש: 'בין בחי בין מותי' -
 אם מת, לא יירשנו; שזה כמי שאמר לו: 'נכסים אלו עליך
 אסורין'.
 ז. אסר בנו בהנתי, ואמר: 'ואם היה בן בני זה תלמיד
 חכמים, יקנה בני זה נכסי, כדי להקנותן לבנו' - הרי זה
 מתר. ויהיה הבן אסור בנכסי האב, וכן הבן מתר בהם אם
 יהיה תלמיד חכמים כמו שהתנה.
 ח. זה הבן האסור בירשת אביו, אם נתן ירשת אביו לאחיו
 או לבניו - הרי זה מתר; וכן אם פרעה בחובו או בכתבת
 אשתו. וצריך להודיען שאלו נכסי אבי שאסרן עלי.
 שהנשבע שלא יהנה בו חבירו, מתר לו לפרע את חובו, כמו
 שיכתבאר.
 ט. מי שנאסר עליו מין ממני מאכל, בין בנדר בין
 בשבועה, ונתבשל עם מינים אחרים, או נתערב עמהן - הרי
 זה מתר במינים המתרין, אף על פי שיש בהן טעם המין
 האסור. ואם נאסר בפרות אלו, ונתערבו באחרים - אם יש
 בהן טעם המין האסור, אסורין; ואם לאו, מתרין.
 י. כיצד? נאסר בבשר או ביין - הרי זה מתר לאכל מרק
 וירקות שנתבשלו עם הבשר ועם היין, ואף על פי שיש
 בהן טעם הבשר או טעם היין, ואינו אסור אלא באכילת
 בשר בפני עצמו, או לשתות יין בפני עצמו.
 יא. נאסר בבשר זה או ביין זה, ונתבשל עם הירק - אם
 יש בירקות טעם הבשר או טעם היין, אסורין; ואם לאו,
 מתרין; שזה הבשר וזה היין נעשה כמו בשר ויין בלבד
 ושקצים וכיוצא בהן. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, האומר:
 'בשר זה אסור עלי' - הרי זה אסור בו, ובמרק שלו,
 ובתבלין שבו.
 יב. נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר, אפלו טפה
 בחבית - נאסר הכל; מפני שיש לו להשאל על נדרו, נעשה
 כדבר שיש לו מתרין, שאינו בטל במינו, כמו שבארנו
 בהלכות מאכלות אסורות.
 יג. האומר: 'פרות האלו קרפן עלי', או 'קרפן הן לפי', או

האחרון והתר - האחרון מתר, וכלן אסורין; ונשאל השני
 והתר - השני ושל אחריו מתרין, והראשון אסור.
 י. וכן המתפס דברים הרבה בנדר, כגון שנדר על הפת
 והתפס הבשר, ונשאל על הפת והתר בה - התר בפשר;
 נשאל על הבשר והתר בו, לא התר בפת.
 יא. הנשבע או הנודר 'שאיני נהנה לכלכם', ונשאל על
 נדרו או על שבועתו על אחד מהם, והתירו - התרו כלם;
 שהנדר שהתר [פרט] מקללו, התר בלו. אמר: 'שאיני נהנה
 לזה ולזה ולזה', התר הראשון - התרו כלם; התר האחרון
 - האחרון מתר, וכלם אסורין. 'שאיני נהנה לזה, לזה, לזה',
 צריכין פתח לכל אחד ואחד. וכן כל פיוצא בזה.
 יב. נדר בנזיר ובקרפן ובשבועה, או שנדר ואין ידוע באיזה
 מהן נדר - פתח אחד לכלן.
 יג. הנודר מאנשי העיר, ונשאל לחכם שבועיר, או שנדר
 מישראל, והרי הוא נשאל לחכם שבישראל - הרי נדרו
 מתר.
 יד. האומר: 'פרות אלו אסורין עלי היום, אם אלף למקום
 פלוני למחר' - הרי זה אסור לאכל אותן היום; גזרה, שמה
 ילף למחר לאותו מקום. ואם עבר ואכלן היום והלף למחר,
 לוקה; ואם לא הלף, אינו לוקה.
 טו. אמר: 'הרי הן אסורין עלי למחר, אם אלף היום
 למקום פלוני' - הרי זה מתר לו לילף היום לאותו מקום,
 ויאסרו עליו אותן הפרות למחר. וכן כל פיוצא בזה. מפני
 שאדם זהיר בדבר האסור שלא לעשותו, ואינו זהיר בתנאי
 שגורם לאסור דבר המתר.
 טז. הנודר לצום עשרה ימים, באיזה יום שירצה, והיה
 מתענה ביום אחד מהן, והצרף לזכר מצוה, או מפני כבוד
 אדם גדול - הרי זה אוכל, ופורע יום אחר; שהרי לא קבע
 הימים בתחלת הנדר. נדר שיצום היום, ושכח ואכל -
 משלים לצום; נדר שיצום יום אחד או שנים, וכשהתחיל
 לצום שכח ואכל - אבד תעניתו, ותיב לצום יום אחר.
 יום שישי י"ד שבט ה'תשע"ג
 פרק ה
 א. ראובן שאמר לשמעון: 'הריני עליך חרם', או 'הרי את
 אסור בהנתי' - נאסר על שמעון שיהנה בראובן; ואם עבר
 ונהנה, אינו לוקה - שהרי לא אמר שמעון כלום. ומת
 לראובן להנות בשמעון, שהרי לא אסר עצמו בהנתי.
 ב. אמר לשמעון: 'הרי את עלי חרם', או 'הריני אסור
 בהנתיך' - הרי נאסר ראובן מלהנות בשמעון; ואם נהנה -
 לוקה, שהרי חלל דברו. ושמעון מתר בהנתי ראובן. אמר
 לו: 'הריני עליך חרם ואתה עלי', או 'הריני אסור בהנתיך
 ואתה אסור בהנתי' - שניהן אסורין זה בזה. וכן כל פיוצא
 בזה.
 ג. ראובן שאמר לשמעון: 'הרי פרות פלוני אסורין עליך',
 או 'הרי את אסור בהנתי פלוני' - אין זה כלום; שאין אדם

46 טהורה - שכל שמוסיף בבשרה, היא הנזה שהגיעה ליד
47 ראובן.
48 ה. הנה שמעון כהן, הרי זה מתר להקריב קרבנות ראובן -
49 שהפנהנים שלוחי שמים הן, אינן שלוחי בעל הקרבן. ומשיא
50 שמעון בתו הבוגרת לראובן, מדעתה; אבל אם היתה נערה,
51 שעדיין היא ברשותו - אסור, שזה כמוסר לו שפחה לשמשו.
52 ו. ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו,
53 מדעתו. כיצד מדעתו? כגון שאמר ראובן: 'כל הרוצה
54 לתרם, יבוא ויתרם'; אבל לא יאמר לשמעון לתרם לו -
55 שהרי עושהו שליט, וזה הנזה לו.
56 ז. ומלמדו תורה שבעל פה, שהרי אסור לטל עליה שֶכָר;
57 אבל לא תורה שבכתב, שנטולין עליה שֶכָר. ואם אין דרךם
58 שם לטל שֶכָר על תורה שבכתב, הרי זה מתר. ובין כך ובין
59 כך, מתר ללמד את בנו.
60 ח. חלה ראובן, נכנס שמעון ומבקר; ובמקום שנטל שֶכָר
61 מי שישב עם החולה לצוות לו [להיות עמו בצוותא] - לא
62 ישב שמעון, אלא מבקר עומד. ומתר לרפאותו בידו, שזו
63 מצוה היא.
64 ט. חלתה בהמת ראובן, לא ירפא אותה שמעון; אבל אומר
65 לו: 'עשה לה כך וכך'. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא
66 בקטנה, מפני שהנהו בשעה שמגביה עליו המים. וישן
67 עמו במטה בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני
68 שמחממו. ומסב עמו על המטה. ואוכלין על שלחן אחד,
69 אבל לא מקערה אחת, ולא מאבוס [קערת אכילה מרכזית]
70 שלפני הפועלין - שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא
71 יאכל אותה, כדי שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו,
72 ונמצא מהנהו; וכן בפרות שבאבוס. אבל אם אכל שמעון
73 מקערה, שהוא יודע ששפשיחזירנה לבעל הבית יחזר בעל
74 הבית ויניחנה לפני ראובן - הרי זה מתר, ואין חוששין
75 שמא הניח נתח טוב בשבילו.
76 י. ומתר ראובן לשות כוס של נחומין מידו של שמעון
77 משל ראובן, וכן כוס של בית המרחץ - שאין בזה הנזה.
78 יא. ואסור ראובן בגחלתו של שמעון, ומתר בשלהבת שלו.
79 יב. הנה לשמעון מרחץ או בית הבד משפריץ בעיר - אם
80 הנה לשמעון בהן תפוסת יד, כגון שהניח מהן כל שהוא
81 לעצמו ולא שכרו [=השכיר], אפלו הניח במרחץ אמבטי
82 אחת, ובבית הבד עקל [כלי לטחיתת זיתים] אחד - אסור
83 לראובן להפגס לאותה המרחץ, ולדרוך בגת [=בית-הבד];
84 ואם לא הניח לעצמו כלום, אלא שכר [=השכיר] הכל - הרי
85 זה מתר.
86 יג. ואסור לראובן לאכל מפרות שדה שמעון, ואפלו
87 בשביעית שהכל הפקר - שהרי לפני שביעית נדר. אבל אם
88 נדר בשביעית, אוכל מן הפרות הנוטות חוץ לשדה; אבל
89 לא יכנס לשדה, אף על פי שהקרקע שלו הפקר - גזרה שמא
90 ישקה שם אחר שיאכל, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל
91 זמן שהפרות בתוכה.
92 יד. במה דברים אמורים? בשאמר לו: 'הנחת הנכסים האלו

1 'קרובן הן על פי' - הרי זה אסור בחלופיהן וגם התמורה
2 שקיבל אם החליפם] ובגדוליהן; ואין צריך לומר - במשקין
3 היוצאין מהן.
4 יד. נדר או נשבע 'שאיני אוכל אותן', או 'שאיני טועם
5 אותן' - אם הנה דבר שזרעו פלה כשיזרע, כגון חטה
6 ושעורה, הרי זה מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם הנה דבר
7 שאין זרעו פלה בארץ כשיזרע, כגון בצלים ושומים, אפלו
8 גדולי גדולין אסורין. ובין כך ובין כך, משקין היוצאין מהן
9 ספק; לפיכך אם שתה מהן, אינו לוקה.
10 טו. וכן האומר לאשתו: 'מעשה ידיך עלי קרבן', או 'קרובן
11 הן לפי', או 'קרובן הן על פי' - אסור בחלופיהן ובגדוליהן.
12 'שאיני טועם', 'שאיני אוכל' - אם היו פרות מעשה ידיה
13 דבר שזרעו פלה, מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם הנה דבר
14 שאין זרעו פלה, אפלו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל
15 העקר האסור בגדוליו שרבו עליו? שהרי הן דבר שיש לו
16 מתירין, שאינו בטל ברב כמו שבארנו.
17 טז. האוסר פרותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי
18 גדוליהן וחלופיהן ספק. לפיכך, חברו אסור בגדולי פרות
19 אלו, ובחלופיהן; ואם עבר ונהנה, נהנה.
20

יום שבת קודש ט"ו שבט ה'תשע"ג

פרק ו

21
22 א. האומר לחברו: 'הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה
23 עלי', או 'הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך' - הרי
24 זה הנאסר לא 'שאל מן האסור נפה ויבכה וכלי לבריות
25 גרגירים] ורחים ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש, אבל
26 משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש.
27 ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, וחמור להביא עליו
28 פרות.
29 ב. מקום שדרךן שאין משאילין בלים אלא בשֶכָר, אסור
30 לשאל ממנו אף בלים שאין עושין בהן אכל נפש; הרי
31 שהיו במקום שאין נוטלין שֶכָר, ושאל ממנו בלים שאין
32 עושין בהן אכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים
33 [ולהרשימם] עד שיהנה מהן, או שבקש לעבר בארצו כדי
34 שילך למקום שיהנה בו - הרי זה אסור מספק; לפיכך אם
35 עבר, אינו לוקה.
36 ג. אין בין מדר הנאה מחברו, למדר ממנו הנחת מאכל -
37 אלא דריסת הרגל; וכלים שאין עושין בהן אכל נפש,
38 במקום שמשאילין אותן שם בחנם.
39 ד. ראובן שזאסרה עליו הנחת שמעון, בין בנדר בין
40 בשבועה - מתר לו שיתן שמעון על ידו מחצית השקל
41 שראובן חייב בה, וכן פורע חוב שעליו; שהרי לא הגיע
42 ליד ראובן כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת
43 התביעה, אינה בכלל אסור הנזה. לפיכך מתר לו לזון את
44 אשתו, ואת בניו, ועבדיו אפלו הפגנעניים - אף על פי שהוא
45 חייב במזונותם; אבל לא לזון את בהמתו, בין טמאה בין

11 שְׁמָא יְלָהּ מִמֶּנּוּ; וְלֹא יִמְכַר לוֹ - גִּזְרָה שְׁמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ.
 12 יִז. נִזְדַּמְנָה לוֹ מְלֹאכָה עִמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה קוֹצְרִין בְּאֶחָד -
 13 עוֹשֶׂה בְּרַחוּק מִמֶּנּוּ; גִּזְרָה שְׁמָא וְסִיעֵנּוּ. הַמְדִיר אֶת בְּנוֹ מִפְּנֵי
 14 שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְנֹאֶסֶר בְּהִנִּית אָבִיו - הָרִי הָאֵב מִתָּר
 15 לְמִלְאֵת לוֹ חֵבֵית שֶׁל מַיִם, וְלֹהֲדִילֵק לוֹ אֶת הַנֵּר, וְלִצְלוֹת לוֹ
 16 דָּג קָטָן; שְׂאִין פּוֹנְתוֹ אֵלָא לְהִנָּהֵא גְדוּלָה, וְדְבָרִים אֱלוֹ לְגַבֵּי
 17 הַבַּיִת אֵינָן חֲשׂוּבִין.
 18 יח. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ שֶׁנִּדְרָה שְׂאֵל יִדְבַר עִם חֵבְרוֹ - הָרִי זֶה
 19 מִתָּר לוֹ לְכַתֵּב בְּכַתֵּב, וְלִדְבַר עִם אַחֵר וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַעֲנָן
 20 שִׁירָצָה לְהַשְׁמִיעוֹ; וְכֵן הוּרִי הַגְּאוּנִים.

1 אֲסוּרִין עֲלֵיךְ. אֲכַל אִם אָמַר לוֹ: 'הִנֵּית נְכָסֵי אֲסוּרִין
 2 עֲלֵיךְ', אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע רְאוּבֵן אוֹ נָדָר מִנְכָּסֵי שְׁמַעוֹן - כִּינֵן
 3 שֶׁהִגִּיעָה שְׂבִיעִית, אוֹכַל מִן פְּרוֹת שְׂדֵהוּ, שֶׁהָרִי יֵצֵאוּ
 4 מְרֻשּׁוֹת שְׁמַעוֹן; אֲכַל לֹא יִכְנַס לְשְׂדֵהוּ, מִן הַטַּעַם שֶׁבְּאֲרָנוּ.
 5 טו. נֶאֱסָרָה עַל רְאוּבֵן הִנֵּית מֵאֲכַל שְׁמַעוֹן בְּלִבָּד - אִם לִפְנֵי
 6 שְׂבִיעִית נֶאֱסָרָה, כִּינֵן בְּנָדָר בֵּין בְּשׂוֹבְעָה - הָרִי זֶה יוֹרֵד לְתוֹךְ
 7 שְׂדֵהוּ, אֲכַל אִינוֹ אוֹכַל מִפְּרוֹתָיו; וְאִם בְּשְׂבִיעִית נֶאֱסָרָה -
 8 יוֹרֵד וְאוֹכַל, שְׂאִין פְּרוֹת אֱלוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן, אֵלָא הָרִי הֵן הַפְּקָר.
 9 טז. וְאֲסוּר לְרְאוּבֵן לְהַשְׂאִיל לְשְׁמַעוֹן - גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׂאֵל
 10 מִמֶּנּוּ, וְהָרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּתָו; וְכֵן אֲסוּר לְהִלוֹתוֹ - גִּזְרָה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו שבט ה'תשע"ג

48 כי תצא שם): "שלא יומתו אבות על עדות בנים ולא בנים על
 49 עדות אבות". והוא הדין לדיני ממונות, אלא שגזכר דיני
 50 נפשות דרך הפלגה. שלא נאמר: כיון שיש כאן אבוד נפש
 51 אין הקרוב חשוב על כך ונעשה על פי דבריו, כיון שעדותו
 52 היא לאבוד נפש קרוב ואין כאן מקום לחשד. לפיכך הביא
 53 למשל את הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר, והיא
 54 אהבת האב לבן והבן לאב, ואמרו: אפלו עדות האב על הבן
 55 ואפלו היא לחיבו מיתה לא נקבל — וזו היא גזירת הכתוב
 56 שאין לה טעם כלל. ודע זאת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 57 בפירק ג' מסנהדרין (כו).

21 יום ראשון ט' שבט ה'תשע"ג
 22 מצות לא תעשה רפה.
 23 המצוה הרפ"ח — האזהרה שהזכרנו מלענוש או
 24 להוציא ממון בעדות עד אחד, אפלו היה בתכלית
 25 הפשרות, והוא אמרו ותעלה: "לא יקום עד אחד באיש
 26 לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט, טו) אמרו (ספרי שם):
 27 "לכל-עון אינו קם, אכל קם הוא לשבועה" (שם יש עד
 28 אחד נגד כפירת הנתבע בחוב התובע — חייב שבועה). וכבר
 29 נתבאר דיני מצוה זו במקומות מפוזרים ביבמות וכתובות
 30 וסוטה וגטין וקדושין ומקומות שונים בסדר גזיקין.

יום רביעי י"ב שבט ה'תשע"ג

58 מצות לא תעשה רפה.
 59 המצוה הרפ"ה — האזהרה שהזכרנו מלהעיד עדות שקר,
 60 והוא אמרו: "לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ, טז). וכבר
 61 כפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "עד שוא" (דברים ה, יג)
 62 והעובר על לאו זה הרי גזר עליו הכתוב: "ועשיתם לו
 63 כאשר זמם לעשות לאחיו" (שם יט, יט). ולשון המכלתא
 64 (פרשת יתרו): "ולא תענה ברעך וגו'" — אזהרה לעדים
 65 וזממין. ויש בלאו זה מלקות, כמו שנתבאר בסוף
 66 (ובתחילת) (ד-מכות). וישם נתבאר דיני מצוה זו.

31 יום שני י' שבט ה'תשע"ג
 32 מצות לא תעשה רפו.
 33 המצוה הרפ"ו — האזהרה שהזכר הדין מלקבל עדות
 34 בעל עברה ולעשות על פי עדותו והוא אמרו ותעלה:
 35 "אל-תשת ירך עם-רשע להיות עד חכם" (שמות כג, א) בא
 36 הפרוש (מכילתא פרשת שופטים): "אל-תשת רשע עד, אל-
 37 תשת חכם עד" — להוציא את-החמסנים (המוציא חפץ
 38 בכח ומשלם לו תמורתו) ואת-הגזלנים שהן פסולין לעדות,
 39 שנאמר: כי יקום עד-חכם באיש" ("ובערת הרע מקרבך" —
 40 דברים יט, טז), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפירק ג' מסנהדרין
 41 (כו).

יום חמישי י"ג שבט ה'תשע"ג

69 מצות עשה קפ.
 70 המצוה המשלימה מאה ושמונים — הצווי שגזכרנו
 71 לענוש את-העדים שהעידו שקר כמו שזממו לעשות
 72 בעדותם, והוא אמרו ותעלה: "ועשיתם לו כאשר זמם
 73 לעשות לאחיו" (דברים יט, יט) וזהו דין עדים זוממין: אם
 74 העידו להוציא ממון — נוציא מהם כמוהו; ואם העידו
 75 על מה שמחייב מיתה — נמיתם באותה המיתה; ואם

42 יום שלישי י"א שבט ה'תשע"ג
 43 מצות לא תעשה רפז.
 44 המצוה הרפ"ז — האזהרה שהזכר הדין מלקבל עדות
 45 הקרובים, זה לזה או זה נגד זה (לטובת קרובם או לרעתו), והוא
 46 אמרו ותעלה: "לא יומתו אבות על-בנים ובנים לא יומתו
 47 על-אבות" (דברים כד, טז). בא הפרוש המקבל בספרי (פרשת

1 העידו על מה-שמתחב מלקות — נלקה אותם. וכבר
 2 נתבארו דיני מצוה זו והשאלות שנתחדשו בה וכיצד יתקיים
 3 שהעדים יהיו זוממין ונדון אותם בדין זה, במסכת מכות.

יום שישי י"ד שבט ה'תשע"ג

מצות עשה קעד.

מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.

7 המצוה הקע"ד — הצווי שנגצטוינו לשמע לבית דין
 8 הגדול ולנהג על פיהם בכל אשר צונו בעניני אסור ומתיר.
 9 ואין חלוק בזה בין דבר שקבלוהו בקבלה (איש מפי איש
 10 עד משה רבינו), ובין דבר שלמדוהו באחת המדות שהתורה
 11 נדרשת בהן, או דבר שהספימו עליו כדי לגזור פרצה
 12 (גזרות חכמינו שהם סג לתורה), או בהתאם לאיזה מצב
 13 שהוא (לפי צרכיו הרוחניים של הדור), ממה שנגרעה להם נכון
 14 ושיש בו חזוק לתורה — פל-זה תיכים אנו לקימו
 15 ולעשותו ולנהג על פי דברייהם, כל נעבור עליהם, והוא
 16 אמרו יתעלה: "על-פי התורה אשר ירוף וגו'" (דברים יז,
 17 יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים): "ועל המשפט אשר
 18 יאמרו לך תעשה — זו מצות עשה". וכבר נתבארו דיני
 19 מצוה זו בסוף סנהדרין (פו).

20 המצוה השי"ב — האזהרה שהזהרנו מלחלוק על בעלי
 21 הקבלה עליהם השלום (חכמים שמהם אנו מקבלים תורה
 22 שבעל פה) ומלסור מכל-מה-שיצונו במעשי התורה והוא
 23 אמרו: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך" (שם) ולשון
 24 ספרי (פרשת שופטים שם): "לא תסור וגו' — זו מצות
 25 לא-תעשה". והעובר על לאו זה — והוא יקן (חכם) מקרא
 26 (פי הסנהדרין ומורה כדעתו) — חיב חנק, בתנאים המקבילים
 27 המבארים בסוף סנהדרין (פו). ושם נתבארו דיני מצוה זו.
 28 המצוה השי"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוסיף בתורה
 29 לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסף
 30 עליו" (שם יג, א). ובפרוש אמרו בכמה מקומות (ראש השנה
 31 כה; ועוד): "עובר על בל-תוסיף", "עברת על בל-תוסיף".
 32 המצוה השי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגרוע מן-התורה,
 33 לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו: "ולא תגרע
 34 ממנו" (שם). ובכמה מקומות אומרים: "נמצא עובר על
 35 בל-תגרע", "והרי עברת על בל-תגרע".

יום שבת קודש ט"ו שבט ה'תשע"ג

מצות לא תעשה שיח. שיט.

מצות עשה רי. ריא.

39 המצוה השי"ח — האזהרה שהזהרנו מלא לומר
 40 אב ואם, והנה הענין מפרש בתורה, והוא אמרו: "וימקל
 41 אבי ואמו מות יומת" (שמות כא, יז) והוא מקלל הנסקל
 42 ואפלו קלל אחד מהם בשם לאחר מותו במזיד — נסקל.

43 אכל האזהרה לא נתבארה בפרוש, שלא אמר: לא
 44 תקלל אביך; אלא כבר קדם שבאה האזהרה למקלל כל-
 45 אדם מישראל — וזה כולל את-האב וזולתו. ובמקלל
 46 (פרשת משפטים שמות כא, יז) אמרו: "מקלל אביו ואמו מות
 47 יומת", ענין שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר "אלהים
 48 לא תקלל", אם דין הוא אביך — הרי הוא בכלל אלהים;
 49 ואם נשיא הוא — הרי הוא בכלל נשיא; ואם בור (אדם
 50 פשוט) הוא (הרי הוא בכלל). "לא תקלל חרש". הרי אתה דן
 51 בגין אב (אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן — שפרט המובא
 52 בפסוק מסויים הוא כ"אב" ויסוד להעתיקו למקומות נוספים שבאותו
 53 ענין) משלשתן וגו' עד הצד השוה שבזה ששה 'בעמך'
 54 ואתה מזהר על קללתם, אף אביך שבשמך אתה מזהר על
 55 קללתו". ובספרא (פרשת קדושים): "כִּי-אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל
 56 אֶת-אָביו וְאֶת-אִמּוֹ" וגו' (ויקרא כ, ט) ענין שמענו, אזהרה
 57 לא שמענו! תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל", שוה ללשון
 58 המקלל. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירוש ז' מסנהדרין
 59 (גג).

60 המצוה השי"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכות אב ואם.
 61 וגם כן לא נתבארה בפרוש אזהרה מיחדת למעשה זה; אבל
 62 הזכיר את-הענין ואמר: "ומכה אביו ואמו מות יומת"
 63 (שמות כא, טז), ולמדנו האזהרה למכה אביו על הדרך
 64 שלמדנו למקלל אביו, והוא שקבר בארנו במצוה
 65 המשלימה שלש מאות שאנו מזהרים: על פל-אדם
 66 מישראל שלא להכותו, ואביו בכלל. ולשון המקלל
 67 (פרשת משפטים שם): "מכה אביו ואמו" וגו' ענין שמענו,
 68 אזהרה לא שמענו! תלמוד לומר: ארבעים נפנו לא יסיף"
 69 (דברים כה, ג). והרי דברים קל וחמר: אם מי שמצוה להכותו
 70 הרי הוא מזהר שלא להכותו, מי שמצוה שלא להכותו —
 71 דין הוא שיהא מזהר שלא להכותו". והעובר על לאו זה,
 72 כלומר: המכה אביו ואמו במזיד ויוצא מהם דם — חיב
 73 חנק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פה).

74 המצוה המשלימה מאתים ועשר — הצווי שנגצטוינו
 75 לכבד אב ואם והוא אמרו יתעלה: "כבד את-אביך
 76 ואת-אמך" (שמות כ, יב; דברים ד, טז) וכבר נתבארו דיני
 77 מצוה זו בכמה מקומות בתלמוד, רבם בקדושין (לא).
 78 ולשון ספרא (ריש פרשת קדושים): "איזהו כבוד? מאכיל
 79 ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא".

80 המצוה הרי"א — הצווי שנגצטוינו לירא מאב ואם.
 81 ושנחשבם כמעלת מי שיראים ממנו שיניש, כמו המלך,
 82 ונתנהג עמהם כמו שנתנהג עם מי שיראים ממנו,
 83 וחושיים פן יעשה להם דבר בלתי רצוי, והוא אמרו
 84 יתעלה: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג) ולשון ספרא
 85 (פרשת קדושים שם): "איזהו מורא? לא ישב במקומו
 86 (המיוחד לו) ולא מדבר במקומו ולא יסתר את-דבריו".
 87 וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בקדושין (לה).

מלכים א ח זכא

ח ז פי הכרובים פְּרָשִׁים פְּנָפִים אֶל־מָקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיו מְלֻמְעָלָה:
 ח וַיֵּאָרְכוּ הַבְּדִים וַיִּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבְּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה: ט אִין פְּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הֵנַח שָׁם מִשֶׁה בַּחֹרֵב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־פְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: י וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֵעֲנָן מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה: יא וְלֹא־יָכֹלוּ
 הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה: יב אִזּוּ אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר
 לְשֹׁפֵן בְּעַרְפֶּל: יג בְּנָה בְנִיתִי בַּיִת זָבֵל לָךְ מִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים: יד וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פְּנָיו וַיִּבְרַךְ אֶת
 כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד: טו וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד
 אָבִי וּבִידוֹ מָלֵא יְהוָה: טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרַתִּי בְעִיר מִכָּל
 שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יז וַיְהִי עִם־לֵבָב דְּוֹד
 אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי דְוֹד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְךָ לְבָנוֹת
 בַּיִת לְשְׁמִי הִטִּיבְתָּ בִּי הָיָה עִם־לִבְבְךָ: יט רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת בִּי אִם־בְּנֶדְךָ הֵיכָא מִחֻלְצִיךָ
 הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי: כ וַיִּקַּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקַם תַּחַת דְּוֹד אָבִי וְאָשַׁב עַל־כַּפְּאֵי יִשְׂרָאֵל
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כא וְאֲשֵׁם שָׁם מָקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
 יְהוָה אֲשֶׁר פָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

רש"י

הענן, אמר: עתה רואה אני שהשכינה שורה בבית שבניתי, שהרי כך הבטיח לבוא ולשכון בו מתוך ענן וערפל, והיכן אמר, (ויקרא טו ב): כי בענן אראה על הכפורת כך שנויה בספרי: (יג) לשבתך עולמים. שמשנבחרה, לא הותרו הבמות, ולא שרתה שכינה במקום אחר: (טו) אשר דבר בפיו. שיתן לו בן שיבנה בית: ובידו מלא. קיים את דברו בידו הטובה: (טז) מן היום וגו'. את זה דבר אל דוד אבי:

(ז) אל מקום הארון. מקיר אל קיר, כמו שאמר למעלה בענין: (ח) ויראו ראשי הבדים. בפרוכת שכנגד הפתח באמה טרקסין, יכול יהיו מקרעין בה ויוציאין, תלמוד לומר ולא יראו החוצה, הא כיצד, דוחקין ובולטין כעין שני דדי אשה, כענין שנאמר (שיר השירים א יג): בין שדי ילין (יומא נד א): (י) בצאת הכהנים מן הקדש. הכהנים שנשאו הארון בדביר, כשיצאו שרתה שכינה בהיכל: (יב) אז אמר שלמה. כשראה

מצודת ציון

(יב) בערפל. עב הענן: (יג) זבול. מדור, כמו (ישעיהו סג טו) מזבול קדשך: (יט) מחלצוך. הם המתנים, והוא כינוי לאבר המשגל על היותו סמוך להם:

מצודת דוד

(ז) כי הכרובים וכו'. רוצה לומר: כי מתחילה נעשה שיפרשו הכרובים כנפיהם אל מקום עמידת הארון, ולזה בהכנסת הארון אל מקומו, היו אם כן הכרובים מסככים עליו: (ח) ויראיכו הבדים. רוצה לומר: משכו הבדים לחוץ כלפי המזרח, והיו נראים לפני הדביר, בהיותם דוחקין ובולטין בפרוכת, שהיה מול הפתח, אבל לא היו נראים החוצה להיות מקרעין בפרוכת לצאת חוצה לו: ויהיו שם. על הבדים יאמר, שהיו שם באותה הנחה ומצב: עד היום הזה. רוצה לומר: עד אשר נגזו בימי יאשיהו: (ט) אשר כרת וכו'. בעת שנתנם. (י) מן הקדש. אחר שהעמידו בה את הארון: והענן. הוא כעין עשן: (יא) לעמוד. בהיכל ובעזרה: כבוד ה'. הוא הענן שזכר: (יב) אז. בראות הענן, אמר רואה אני כי באה השכינה, כי ה' אמר לשכון בערפל, כמו שנאמר (שמות כ יח): אל הערפל אשר שם האלהים וערפל הוא עב הענן: (יג) בנה בניתי וכו'. רצה לומר: הואיל ובאה השכינה, בניתי אם כן בית זבול לך, ולא היה עמלי בתנם. ואמר בדרך משל, כאדם הדר בבית אחד: מכוון יהיה מכוון לשבתך בה עד עולם, כי מעתה לא תשרה השכינה עוד במקום אחר: (יד) ויסב וכו'. אל מול העם: עומד. כי אין ישיבה בעזרה וכו': (טו) ובידו מלא. בכח ידו השלים דברו אשר דיבר לאמר: (טז) לבנות בית. לבנות בה בית: ואבחר בדוד וגו'. שעל ידו בא ההכנה לבחור בירושלים לבנות בה בית: (יח) הטיבות וכו'. טוב עשית בזה, ולזכות תחשב, כי על ידו באה ההכנה לצוות עליה ולהכין הכל: רק אתה וגו'. עם שתכין הכל: (כא) ואשים שם. בהבית הזה: אשר שם. בזה הארון: ברית ה'. לוחות הברית, אשר כרת ברית עם ישראל בעת שנתנם:

תהלים עב חיה

עב. ה וירד מים עדיים ומנהר עדיאפסיארץ: ט לפניו יכרעו ציים ואיכיו עפר ילחכו: י מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו מלכי שבא וסבא אשפר יקרבו: יא וישתחוו לו כל מלכים פלגים ועבדוהו: יב פריציל אביון משוע ועני ואין עזר לו: יג יחס על דל ואביון ונפשות אביונים וישיע: יד מתוך ומחמם יגאל נפשם ויקר דמם בעיניו: טו ויחי ויתן לו מזהב שבא ויתפלל בעדו תמיד פלגים ירכנהו: טז יהי פסת בר | בארץ בראש הרים ירעש פלבנון פרו ויציו מעיר כעשב הארץ: יז יהי שמו | לעולם לפני שמש (כתיב ינין) ינון שמו ויתברכו בו פלגים ואשרוהו: יח פרוך | יהוה אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו:

רש"י

הברכה כשהקב"ה אומר לאדם ברוך תהיה ל' תפלה הוא: (טז) פסת בר. ל' פסיון תוספת ורבי, ורבותינו פירשוהו לשון גלוסקאות לימות המשיח וכל המזמור במלך המשיח, ד"א פסת בר ל' רצון כמו פייס שהבריות מתפייסין ומתריצין מאת המקום כשנותן שובע בעולם: ירעש כלבנון פרו. חטין גסין כפירות האילן ככליות של שור הגדול שהיה בימי שמעון בן שטח: ויציו. ישראל: מעיר. מתוך ירושלים כעשב הארץ: (יז) יהי שמו. של שלמה נזכר לעולם בעושרו ובחכמתו: לפני שמש ינון שמו. כל ימי השמש יגדל שמו, ינון ל' מלכות ושררה כמו (משלי כ"ט) ואחריתו יהיה מנון, ולניני השליט על נכסי אחרים, אמרו בלבם ינים יחד (לקמן ע"ד) מלכיהם יחד: ויתברכו בו. אדם אומר לבנו תהי חכם ועשיר כשלמה: (יח) ברוך ה'. העושה נפלאות גדולות בדרת האש מן השמים ע"י שלמה בני:

(ח) וירד מים עד ים. כל א"י מים סוף ועד ים פלשתים: ומנהר עד אפסי ארץ. כי הוא רודה בכל עבר הנהר וגומר (שם): (ט) ציים. כתות של שדים כדמתרגם וצים מיד כתים (במדבר כ"ד) וסיען יסתחרן מרומאי: (י) מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו. כי אני תרשיש למלך בים עם אני חירם אחת לשלש שנים תבא אני תרשיש וגו' (מ"א י'): מלכי שבא. מלכת שבא: אשכר. דורון: (יא) כל גוים יעבדוהו. וכל הארץ מביאים מנחה לשלמה והמה מביאין איש מנחתו (שם ד'): (יד) מתוך ומחמם. ממכות ומגזל מצאתי מתוך ל' תוך תוכות בעלי מזמות חורשי און כמו איש תככים (משלי כ"ח): יגאל נפשם. ע"י משפט וצדקה שיעשה בהם: (טו) ויחי. שלמה: ויתן לו. הקב"ה מזהב שבא, וכן היתה גם עושר גם כבוד אשר לא היה כמוך וגומר (מ"א ג'): ויתפלל בעדו תמיד וגו'. היא התפלה היא

מצודת ציון

(ח) וירד. ענין ממשלה כמו ודרו בדת הים (בראשית א'): אפסי. קצות: (ט) ציים. ספינות כמו וצי אדיר (ישעיה ל"ג): ילחכו. ענין הלקיקה בלשון כמו כלחוך השור (במדבר כ"ב): (י) אשכר. תשורה ודורון כמו השיבו אשכרך (יחזקאל כ"ז): (יד) מתוך. עניינו מחשבה רעה הטמונה בתוך הלב: (טז) פסת. ענין רבוי מלשון פשה תפשה (ויקרא י"ג) ועם שהוא בסמ"ך: בר. תבואה כמו לשבור בר (ברא' מ"ב): ויציו. ענין פריחה כמו ויצץ ציץ (במדבר י"ז): (יז) ינון. ענין שם שררה כמו ואחריתו יהיה מנון (משלי כ"ט): יאשרוהו. ענין שבח ותהלה כמו אשרי האיש (לעיל א'):

מצודת דוד

(ח) וירד. ימשול מים הדרומי הנקרא ים האדום עד ים הצפוני הוא ים אוקיינוס: ומנהר. היוצא מן הערן שהוא תחילת המזרח: עד אפסי ארץ. עד סוף המערב: (ט) ציים. אנשי הספינות הבאים ממרחק: עפר ילחכו. ר"ל יכפפו קומתם עד לארץ להשתחוות לו כמו המלחך העפר שכוּפף קומתו עד לארץ: (י) ואיים. יושבי איי הים: מנחה ישיבו. לפי שהיה תמידי פעם אחר פעם לזה אמר לשון השבחה וכן השיב וגו' מאה אלף כרים (מ"ב ג'): (יב) כי יציל. הטובה ההיא יהיה לו בזכות אשר יציל האביון מצעקתו אשר יצעק מפני נוגשיו: ועני. גם את העני יציל ואת כל מי אשר אין לו עזר: (יג) יחוס. יהיה חס על דל ואביון: וישיע. מיד הקמים עליהם: (יד) יגאל נפשם. לבל ילכדו בידי חושבי הרעות ועושי החמס: וייקר. דם האביונים יהיה יקר וחשוב בעיניו ויתן לבל להציל ממות נפשם: (טו) ויחי. על כי יהיה נפש האביון יקרה בעיניו לזה יחיה אותו מהונו ואף יעשורו כי יתן לו מן הזהב הבא משבא: ויתפלל. ובעבור זה יתפלל תמיד בעדו ויברך אותו כל היום: (טז) פסת בר. רבוי תבואה יצמח בארץ: בראש הרים. התבואה אשר תצמח בראש ההרים הנה מגודל הפירות ומרוב הרוח המצוייה בהרים ירעשו הפירות כמו רעש עצי הלבנון: ויציו מעיר. אנשי העיר יפריחו מנחה כעשב הארץ ר"ל יפרו וירבו ויתפשטו בארץ: (יז) יהי שמו. יזכר שמו לעולם: לפני שמש. לעולם כל ימי עמידת השמש יהיה נקרא שמו בשם שררה: ויתברכו בו. המברך את בניו יאמר בברכתו ישימך אלהים כשלמה: יאשרוהו. בעבור חכמתו וכשרון מעשיו: (יח) ברוך ה'. המקום יהא מבורך על הטובה שיעשה לשלמה: לבדו. כי אין מי לעשות נפלאות כמוהו:

עליהם: (יד) יגאל נפשם. לבל ילכדו בידי חושבי הרעות ועושי החמס: וייקר. דם האביונים יהיה יקר וחשוב בעיניו ויתן לבל להציל ממות נפשם: (טו) ויחי. על כי יהיה נפש האביון יקרה בעיניו לזה יחיה אותו מהונו ואף יעשורו כי יתן לו מן הזהב הבא משבא: ויתפלל. ובעבור זה יתפלל תמיד בעדו ויברך אותו כל היום: (טז) פסת בר. רבוי תבואה יצמח בארץ: בראש הרים. התבואה אשר תצמח בראש ההרים הנה מגודל הפירות ומרוב הרוח המצוייה בהרים ירעשו הפירות כמו רעש עצי הלבנון: ויציו מעיר. אנשי העיר יפריחו מנחה כעשב הארץ ר"ל יפרו וירבו ויתפשטו בארץ: (יז) יהי שמו. יזכר שמו לעולם: לפני שמש. לעולם כל ימי עמידת השמש יהיה נקרא שמו בשם שררה: ויתברכו בו. המברך את בניו יאמר בברכתו ישימך אלהים כשלמה: יאשרוהו. בעבור חכמתו וכשרון מעשיו: (יח) ברוך ה'. המקום יהא מבורך על הטובה שיעשה לשלמה: לבדו. כי אין מי לעשות נפלאות כמוהו:

ו שני גיטין שכתבן זה בצד זה, ושנים עדים עכרים באים מתחת זה לתחת זה, ושנים עדים יונים באים מתחת זה לתחת זה; את שהעדים הראשונים נקראין עמו – פשר. עד אחד עברי ועד אחד יוני, עד אחד עברי ועד אחד יוני, באין מתחת זה לתחת זה – שניהן פסולין.

ז שיר מקצת הגט וכתבו בדרך השני, והעדים מלמטה – פשר. חתמו עדים בראש הדף, מן הצד, או מאחוריו בגט פשוט

פירוש ברטנורא

ו שני גיטין שכתבן. כשני דפין זה בצד זה, ושני עכרים חתומים מתחת הגט הראשון לתחת השני, שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני. וכן עד שני תחתיו, וחורו וחתמו תחתיהם שני ישראלים הררים בארץ יון, וחתמו בכתב יוני, ודרך הכתב יוני שהולך מן השמאל אל הימין, נמצא שם העד תחת הגט שני, ושם אביו תחת הגט הראשון. את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר. אם העברים חתומים למעלה, שדרך כתב עברי שהולך מן הימין אל השמאל, ונמצא שם העד תחת הגט הימני, ושם אביו תחת הגט השמאלי, הימני כשר. ואם היונים חתומים למעלה, השמאלי כשר. ששמות העדים תחת השמאלי הם. ומעמא, דחיישינן שמא העדים האחרונים הפכו את כתבם לסדר שכתבו העדים הראשונים, שאם העברים היו חתומים למעלה שהם הולכים מן הימני אל השמאלי וחתמו על הגט הימני, כשכאבו שני היונים לחתום תחתיהם הלכו גם הם מן הימני אל השמאלי כסדר כתיבת העברים, ונמצא שארבעתם חתמו על הגט הימני. וכן אם היונים חתומים למעלה, שמא הפכו העברים שכאבו אחריהם סדר כתב עברי, והלכו מן השמאלי אל הימני ונמצאו ארבעתם חתומים על השמאלי: ה"ג עד אחד עברי ועד אחד יוני, ועד אחד עברי ועד אחד יוני באים מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין. ומעמא, דחיישינן שמא העד עברי הראשון חתם על הגט הימני הראשון כפי סדר כתב עברי, והעד היוני השני חתם על הגט השמאלי השני כפי סדר כתב יוני שמתחילין מן השמאל, והעד השלישי העברי הפך כתב העברי והתחיל גם הוא מהשמאל כמו היוני שלפניו, ונמצא גם הוא חתום על הגט השמאלי, והעד היוני האחרון חתום כדרכו מן השמאל אל הימין וגם הוא חתום על השמאלי, ונמצאו ג' עדים חתומים על השמאלי, ואחד בלבד חתום על הימני. או בהפך שהעד השני היוני הפך כתבו לסדר כתב עברי והתחיל מן הימין אל השמאל כמו שחתם העד עברי הראשון, והעד עברי השלישי חתם כדרכו מן הימין, ונמצאו שלשתן חתומים על הגט הימני הראשון, והעד היוני האחרון לבדו חתם כדרכו על הגט השמאלי. ומשום דלא ידענן בדי מיניהו חתמו תלתא וברו מיניהו לא חתמי אלא חד, שניהם פסולין:

ז בדרך השני. שאצלו ברוחב המגילה: מן הצד. בגליון של ימין הגט. או בגליון השמאלי: או מאחוריו בגט פשוט. שעדין בתוכו: הקוף. חיבר זה אצל זה:

משניות מבוארות – קהתי

בחתמות העברים, ונמצאו ארבעתם חתומים על הגט שבצד ימין; וכן אם היוונים חתמו ראשונים, שמא הלכו העברים בעקבות היוונים והפכו סדר כתב עברי וחתמו אף הם משמאל לימין, ונמצאו ארבעתם חתומים על הגט שבצד שמאל (ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). עד אחד עברי ועד אחד יוני, באין מתחת זה לתחת זה – אם ארבעת העדים חתומים על שני הגיטין הללו בסירוגין, היינו הראשון חתם בכתב עברי, והשני אחריו בכתב יוני, וכל החתימות יוצאות מתחת גט אחד ונמשכות לתחת הגט השני, כפי שתאנו בהקדמה לבאור משנתנו, שניהן פסולין – שני הגיטין פסולים, לפי חרששים בכגון זה, שמא השני, שחתם בכתב יוני, חתם אף הוא כסדר קודמו, מימין לשמאל, והשאר חתמו כדרכם, ונמצאו שלושה חתומים על הגט שבצד ימין ואחד על הגט שבצד שמאל, או שמא השני חתם בכתב יוני כדרכו, ואילו השלישי הפך סדר כתב עברי וחתם כסדר קודמו, משמאל לימין, והרביעי שוב חתם בכתב יוני, כדרכו, ונמצאו שלושה חתומים על הגט שבצד שמאל, ואחד על הגט שבצד ימין; וכיון שיש חשש, שעל אחד מהגיטין הללו לא חתום אלא עד אחד בלבד, לפיכך שניהם פסולים.

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד בענין חתימות העדים על הגט.

שיר מקצת הגט וכתבו בדרך השני – כלומר שכתב גט אחד בשני דפים, היינו בשני טורים, במגילה אחת, שלא היה לו בדרך הימני מקום לסיים בו נוסח כל הגט, והשלימו בדרך השמאלי שבצדו, והעדים מלמטה – שם הנוסח חתמו בסוף הגט, בדרך השמאלי, פשר – הגט ובלבד שיהא ויכיר בקלף שלא נחתך ממנו כלום, ושלא יכתובו הסופר מתחילה, שישלים את הגט בדרך השני. אבל אם לא ניכר הדבר, הגט פסול, שמא שני גיטין היו כתובים כאן זה אצל זה, וחתך מקצת זה מסוף הדף ומקצת זה מראש הדף, וכיון אותם לעשות גט אחד (גמרא יגיטין פ"ח, א). חתמו עדים בראש הדף – למעלה מן הגט, ולא מתחתיו, או שחתמו מן הצד – בשולי הגליון של הגט, מצד ימין או מצד שמאל של הגט, או שחתמו מאחוריו בגט פשוט – שכן בגט מקושר (כמבואר לעיל, ח, ט) חתומים העדים מאחוריו, היינו מבחוץ, ובגט פשוט חתומים

באור משנה ו

העדים החתומים על הגט כותבים כרגיל את שמם ושם אביהם, כגון ראוּבן בן יעקב עד. משנתנו עוסקת בשני גיטין שכתבם הסופר זה בצד זה, היינו בשני טורים מיוחדים במגילה אחת; ואם היו שם שני עדים בלבד וחתמתן יוצאת מתחת הגט האחד לשני, כגון שחתומים: ראוּבן בן יעקב עד, מנשה בן יוסף עד, באופן שהמלים "ראובן בן" הן תחת הגט הראשון, והמלים "יעקב עד" – תחת הגט השני, וכן "מנשה בן" – תחת הגט הראשון, והמלים "יוסף עד" – תחת הגט השני, בצורה זו:

נוסח הגט	נוסח הגט
ראובן בן יעקב עד	ראובן בן יעקב עד
מנשה בן יוסף עד	מנשה בן יוסף עד

אותו הגט שהעדים נקראים עמו, היינו הגט שבצד ימין, הוא כשר, לפי שצריך החתימה הוא שמו של העד. ואם העדים חתמו את שמם תחת הגט שבצד שמאל, ושם אביהם תחת הגט שבצד ימין, כגון שחתמו בלועזית, שכותבים משמאל לימין, הגט שבצד שמאל כשר. ברם, אם כתוב למשל "ראובן" תחת הגט הראשון, ו"בן יעקב עד" תחת הגט השני, מבואר בגמרא, ששני הגיטין כשרים, שהרי זה כאילו כתוב תחת גט אחד: "ראובן עד". ותחת הגט השני – "בן יעקב עד" – ושנו להלן משנה ח: כל גט שחתמו עליו "איש פלוני עד" או "בן איש פלוני עד", הריהו כשר. – משנתנו דנה בשני הגיטין הללו שכתבם זה בצד זה, וארבעה עדים חתומים עליו בצורה זו שבארנו לעיל, אלא ששניים מהם חתמו בעברית, היינו מימין לשמאל, ושניים בלועזית, היינו משמאל לימין.

שני גיטין שכתבן זה בצד זה – במגילה אחת, גט אחד מצד ימין וגט אחר מצד שמאל, כמבואר לעיל, ושנים עדים עכרים באים – בחתימותיהם, מתחת זה לתחת זה – כלומר שחתמו בכתב עברי מתחת הגט שבצד ימין לתחת הגט שבצד שמאל, ונמצאו שמתיהם כתובים תחת הגט שבצד ימין, ושמות אבותיהם תחת הגט שבצד שמאל, כמו שתארנו לעיל, ושנים עדים יונים – היינו יהודים שכותבים עליו, באים מתחת זה לתחת זה – שחתמו בכתב יוני שנתבם מושמאל לימין, ונמצאו שמתיהם תחת הגט שבצד שמאל, ושמות אבותיהם תחת הגט שבצד ימין; את שהעדים הראשונים נקראין עמו, פשר – אותו גט ששמותיהם של העדים הראשונים נקראים עמו, הוא כשר. אם העברים חתומים בראשונה, הגט שבצד ימין הוא כשר, ואם היוונים חתומים בראשונה, הגט שבצד שמאל כשר. בגמרא מבואר הטעם, לפי שאנו חרששים שמא העדים האחרונים נגררו אחרי סדר חתימתם של הראשונים, כגון אם העברים חתמו ראשונים, חרששים שמא גם היוונים חתמו מימין לשמאל כפי הסדר

— פסול. הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע — שניהם פסולין; סופו של זה בצד סופו של זה, והעדים באמצע, את שהעדים נקרו עמו — פשר; ראשו של זה בצד סופו של זה, והעדים באמצע, את שהעדים נקרו בסופו — פשר.

ח גמ שכתבו עברית ועדיו יונית, יונית ועדיו עברית, עד אחד עברי ועד אחד יוני, כתב הסופר ועד — פשר. איש פלוני עד — פשר. בן איש פלוני עד — פשר. איש פלוני בן איש פלוני, ולא כתב: עד — פשר; וכך היו נקני הדעת שבידו של עושי. כתב הניכתו והניכתה — פשר. גמ מעשה, בישראל — פשר, ובגוים — פסול. ובגוים, חובטין אותו ואומרים לו: עשה מה שישראל אומרים לך, וכשר.

פירוש ברטנורא

שניהם פסולים. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה: **את שהעדים נקרו בסופו.** שגם חתימה כלפי סופו, ולא שרגלי החתימה כלפי ראשו, כשר: **ח כתב סופר ועד.** חתם סופר ועד. דהוי להו שני עדים. ואשמעין מתניתין דלא חיישין שמא הבעל לא צוה לחתום לסופר, אלא אמר לשנים אמרו לסופר ויכתבו, ולפלוני ולפלוני עדים ויחתמו, וחשו הנך עדים לכסופא דספרא שיאמר איני בעיניו כשר לעדות, ואחתמהו בלא רשותו דבעל. להא לא חיישין: **הניכתו.** שם לוי של משפחה: **מעושה.** בחוקה: **בישראל כשר.** אם אנסוהו ברין. כגון כל הנך דכופין להוציא, או שהיתה אסורה לו. ואם אנסוהו שלא ברין, פסול. ופסול מן הכהונה, משום ריח גמ: **ובבבבב.** ברין, פסול, ופסול מן הכהונה. שלא ברין, אפילו ריח גמ אין בו. ומי שחייב ליתן גמ מן הרין ואין כתב בדיני ישראל לכופו, חובטין אותו ע"י נכרים, שאומרים עשה מה שישראל אומר לך, ונותן הגט על פי דיני ישראל:

משניות מבוארות — קהתי

איש פלוני, ולא כתב: עד — כגון שחתם: "ראובן בן יעקב". ולא הוסיף את המלה "עד", **פשר —** הגט; **וכך היו נקני הדעת שבידו של עושי —** שדעתם מיושבת ולשונם קצרה, **עושי —** שהיו נוהגים לחתום את שמם ושם אביהם, ולא הוסיפו את המלה "עד". **כתב הניכתו והניכתה —** כתב הסופר בגט את כינוי שמות הבעל והאשה, ולא כתב את שמותיהם גופם; ויש מפרשים, שכתב את שם משפחתם, ולא את שם האב (המאירי), **פשר —** הגט. **גמ מעשה —** שהבעל נותן מתוך כפייה, כמו שבארנו לעיל, **בישראל —** שכפופ בית דין את הבעל ליתן גט לאשתו, והיה מעושה ברין, כגון שהיה חייב להוציא ולא רצה, וכפופו בית דין עד שאמר "רוצה אני", ונתן גט לאשתו, **פשר —** הגט. אבל אם היה מעושה שלא ברין, שלא היה חייב מן הרין לגרש את אשתו, אלא שאנסוהו ישראל לגרשה, ואפילו בית דין כפופו לכך, כגון שטעו בהוראתם (רמב"ם, המאירי), הגט פסול, ואסור לה להינשא בו. ברם, חכמים גזרו, שיהא גט זה פוסל לכהונה, שמא יבואו להקל בגט המעושה ברין ויאמרו, שאף זה אינו פוסל לכהונה. **ובגוים —** ואם כפופו גויים ליתן את הגט, אפילו היה ראוי לכופו לכך, **פסול —** הגט. ומכל מקום פוסל אותה לכהונה מגזירת חכמים, כמו שבארנו לעיל. ברם, אם אנסוהו גויים ליתן גט, והיה זה שלא ברין, אף "ריח גט" אין כאן, ואינה נפסלת לכהונה. **ובגוים, חובטין אותו ואומרים לו: עשה מה שישראל אומרים לך —** כלומר שאם חייב הבעל ליתן גט לאשתו אלא שאין כוח בידו בית דין של ישראל לכופו לכך, אומרים בית דין לגויים לכופו את הבעל ליתן גט לאשתו, והם חובטים אותו ואומרים לו שיעשה מה שבית דין של ישראל מצוה עליו, עד שהוא מתרצה ליתן את הגט, **וכשר —** הגט, שבכגון זה אין הגויים אלא כמקל ורצועה לבית דין של ישראל, ושלוחו של בית דין, ואין מדקדקים בשליח החובט אם הוא ישראל או גוי (הר"ן).

בענין "גט מעושה" כותב הרמב"ם: "ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא אנוס...? שאין אומרים אנוס אלא למי שנחלק ונחלק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצר הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות זה המצוה ולהתרחק מן העבירות. ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר "רוצה אני" כבר גירש לרצונו" (הג' גירושין ב.

40

העדים בתוכו מתחת לגט, ואם חתמו בגט פשוט מבחוץ, **פסול —** הגט, שלפי תקנת חכמים צריכים העדים לחתום למטה מתחת לנוסח הגט, הלכך אם חתמו בראש הדף או מן הצד או מאחוריו, הואיל ולא נעשה הגט כתקנת חכמים, הרי הוא פסול. **הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה —** הסמיך ראשיהם של שני גיטין, היינו שכתב גט אחד מאמצעו של הדף ולמטה, ואחד כנגדו מאמצעו ולמעלה, **והעדים באמצע —** בין שני הגיטין, **שניהם פסולין —** שני הגיטין פסולים, שאין החתימה של העדים נקראת לא עם גט זה ולא עם גט זה, שהרי העדים חתומים למעלה מכל גט; ואם הסמיך **סופו של זה בצד סופו של זה —** שכתב על הדף גט אחד למעלה למטה, וגט אחד כנגדו למטה למעלה, **והעדים באמצע —** בין שני הגיטין הללו, **את שהעדים נקרו עמו —** אותו גט שחתימות העדים נקראות עמו, היינו שחתימותיהם כלפי גט זה הוא כרגיל בכל גט, הרי הוא גט **פשר —** מה שאין כן הגט השני, שחתימות העדים הפוכות כנגדו; הוסיף **ראשו של זה בצד סופו של זה —** שכתב שני הגיטין זה אחר זה, **והעדים באמצע —** בסוף הגט הראשון, **את שהעדים נקרו בסופו —** הגט שהעדים נקראים בו לאחר סופו, היינו הגט הראשון, **פשר —** הריהו גט כשר.

באור משנה ח

משנתנו ממשיכה (ברישא) בדיני חתימות העדים על הגט. כן עוסקת היא (בסיפא) ברין גט מעושה, והוא גט שבית דין כופים את הבעל ליתן לאשתו, שכן מי שחייב מן הרין לגרש את אשתו אינו רוצה לגרשה, כופים אותו עד שיאמר "רוצה אני", ויכתוב הגט ויתן לאשתו. ואף על פי שמעיקרי הגירושין הוא, שאין אדם מגרש אשתו אלא לרצונו, בכגון זה שכפופו בית דין עד שיאמר "רוצה אני", הגט כשר.

גמ שכתבו עברית ועדיו יונית — והעדים חתומים עליו בכתב יווני, או גמ שכתבו **יונית ועדיו עברית —** ועדיו חתומים עליו בעברית, או **עד אחד עברי —** חתם בעברית, **ועד אחד יוני —** חתם ביוונית, או **כתב הסופר ועד —** כלומר הסופר שכתב את הגט חתם בו כעד, ועד אחד חתום עמו; בכל אלה הגט **פשר —** בגמרא מבואר, שבבניין "כתב הסופר ועד" באה המשנה להשמיענו, שאף על פי שיש לחשוש שמא הבעל לא אמר לסופר לחתום אלא אמר לשניים: "אמרו לסופר ויכתבו, ולפלוני ולפלוני עדים ויחתמו", והם חתמינו את הסופר כדי שלא לביישו, מכל מקום אין חוששים לכך, שאנו אומרים שלא יחתום הסופר אלא אם כן ישמעו מפי הבעל שיאמר לו לחתום. כתב העד: **איש פלוני עד —** כגון "ראובן עד". ולא הוסיף את שם אביו, **פשר —** הגט. וכן אם כתב העד: **בן איש פלוני עד —** כגון "בן יעקב עד". ולא פירש את שם עצמו, **פשר —** הגט. וכן אם כתב: **איש פלוני בן**

ט יצא שמה בעיר: מקדשת – הרי זו מקדשת; מגרשת – הרי זו מגרשת. ובלבד שלא יהא שם אמתלא. איזו היא אמתלא? גרש איש פלוני את אשתו על הנאי, זרק לה קדושיה, ספק קרוב לה ספק קרוב לו – זו היא אמתלא. י בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר (דברים כד, א): "כי מצא בה ערות דבר". ובית הלל אומרים: אפלו הקדיחה תבשילו, שנאמר: "כי מצא בה ערות דבר". רבי עקיבא אומר: אפלו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר (שם): "והיה אם לא תמצא חן בעיניו".

ס ליק מסכת גיטין

מסכת קידושין

פרק ראשון

א האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר, ובביאה. בכסף – בית שמאי

פירוש ברטנורא

ט יצא שמה בעיר מקודשת. פנויה שיצא עליה קול, פלונית נתקדשה היום לפלוני. ולא קול הברה בלבד, אלא כגון שהיו נרות דולקות וממות מוצעות, ובני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים פלונית נתקדשה היום: מנורשת הרי זו מנורשת. ארישא קאי, האי איתתא דיצא עליה קול מקודשת וחיישין ליה ואסרוה לינשא אלא לאותו האיש, אם חזר ויצא עליה קול מנורשת שגרשה אותו פלוני שיצא לה קול קדושין ממנו, הרי זו מנורשת ומותרת לכל, שהרי קול שחששנו לו תחלה שוברו עמו: ובלבד שלא יהא שם אמתלא. שלא יהא עם הקול של קדושין או של גרושין אמתלא, טעם שהוא שובר את כח הקול: י אפילו הקדיחה תבשילו. שרפתהו ע"י האור או ע"י מלח. דדרשי בית הלל ערות דבר, או ערוה או דבר, כלומר שאר דבר סרחון שאינו ערוה: רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה ממנה. ודריש קרא הכי, אם לא תמצא חן של נוי בעיניו, או אם מצא בה ערוה, או דבר של סרחון, על כל אחד משלשה דברים הללו יכול לגרש. והלכה כבית הלל:

ס ליק לה מסכת גיטין

א א האשה נקנית. לפי שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה, תנא האשה נקנית ולא תנא האיש קונה. ואידי דתנא רישא האשה נקנית, תנא סיפא היכמה

משניות מבוארות – קהתי

כלומר או משום ערווה או משום דבר אחר המביא לידי איבה בינו לבניה. רבי עקיבא אומר: אפלו מצא אחרת נאה הימנה – אף על פי שלא מצא במעשיה כל דבר של גנאי, אלא שמצא אשה אחרת נאה הימנה, היינו שאבד חנה של אשתו בעיניו, רשאי הוא לגרשה, שנאמר: "והיה אם לא תמצא חן בעיניו" – ומה שנאמר בהמשך הפסוק: "כי מצא בה ערות דבר". מפרש רבי עקיבא: או שמצא בה ערוות דבר, ובא הכתוב ללמד, שמחמת כל אחד משלושת הדברים יכול אדם לגרש את אשתו: או משום שאבד חנה בעיניו, או משום ערווה, או משום דבר שהביא לידי איבה ביניהם כגון שהקדיחה תבשילו. והלכה כבית הלל. בגמרא בסיום מסכתנו מובא: "כי שגא שלח" (מלאכי ב, טז) – ר' יהודה אומר: אם שנאתה, שלח. ר' יוחנן אומר: שנאו המשלח. ולא פליגי (ואינם חולקים ביניהם): זה בזוג ראשון, זה בזוג שני. שאמר רבי אלעזר: כל המגרש אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעוה, שנאמר (שם טז, יג-יד): "וזאת שנית תנשו, כסות דמענה את מזבח ה'. בכי ואנקו... ואמרתם על מה, על כי ה' העיד בינד ובין אשת נעוריק אשר אתה בגדתה בה, והיא חברתך ואשת ברייתך".

ס ליק מסכת גיטין

באור משנה א

כבר הזכרנו בראשית מסכת כתובות, שלפנים בישראל כשעמד איש לישא אשה, היה מקדשה תחילה בפני עדים ועושה אותה ארוסתו, ומשאירה בבית אביה, וכשהגיע זמן הנישואין היה כונסה לחופה ומביאה כאשתו לביתו. – ברם, בימינו המנהג, שהאשה מתקדשת בשעת החופה, והאירוסין והנישואין נעשים בבת אחת; ודין הארוסה אינו נוהג בימינו.

מסכתנו נוספת בדני קידושי אשה, והיא באה ללמדנו: כמה מקדשים, כיצד מקדשים, מי מקדש, על ידי מי מקדשים, באיזו אשה תופסים קידושין אפילו בעבירה, ובאיזו אשה אין קידושין תופסים כלל, ועוד. אגב ענייני קידושין ישנו במסכתנו גם עניינים אחרים, כגון דרכי הקניין בדברים שונים, ענייני היוחסים ועוד. – משנתנו פותחת בדרכים שהאשה מתקדשת בהן, והואיל ואחת הדרכים, הנזכרת ראשונה במשנה, היא בכסף. היינו משום קניין, כמבואר בגמרא, לפיכך נקטה משנתנו "האשה נקנית" – לשון קניין; ושונה התנא "האשה נקנית" ולא "האיש קונה". לפי שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה.

האשה נקנית – לאיש להיות ארוסתו, שלא יוכל אחר לזכות בה, ושלא תהא מותרת לשום אדם בחייו אלא אם כן יתן לה גט, בשלש

באור משנה ט

משנתנו באה ללמד באשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה.

יצא שמה בעיר: מקדשת – פנויה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, הרי זו מקדשת – מספק, ואסורה להינשא לאחר בלא גט. בגמרא מבואר, שאין הכוונה כאן ששמעו קול בלבד, אלא שאנשים מספרים דברים המוכיחים כן, כגון שראו נרות דולקים ומיטות מוצעות, ונשים שמחות עמה, ואומרות זו לזו: פלונית נתקדשה היום לפלוני (גיטין פט, א). מגרשת – בגמרא מבואר: אם על אותה אשה שיצא עליה קול בתחילה שנתקדשה לפלוני, חזר ויצא עליה קול שנתגרשה ממנו, הרי זו מגרשת – ומותרת לכל אדם, שהרי יש כאן "קול ושוברו עמו", שהואיל ולא נאסרה אלא מחמת הקול של קידושין, לפיכך בא הקול של גירושין ומתירה, ובלבד שלא יהא שם אמתלא – שלא יהא עם הקול של קידושין או של גירושין טעם לסתור, היינו דבר השובר את כוחו של הקול. איזו היא אמתלא – שיש בה כדי לבטל את הקול? כגון שבעניין הגירושין יצא קול: גרש איש פלוני את אשתו על הנאי – שבכגון זה אנו חוששים שמא לא נתקיים התנאי; או שבעניין הקידושין יצא קול: זרק לה קדושיה, ספק קרוב לה ספק קרוב לו – והרי אף הקול לא עשאה מקודשת. זו היא אמתלא – המבטלת את הקול, והרי האשה עומדת בחזקתה כמו שהיתה קודם שיצא עליה הקול.

באור משנה י

משנה זו המסיימת את מסכתנו באה ללמד מאיזו סיבה יבוא אדם לגרש את אשתו. ונחלקו בזה בית שמאי ובית הלל ורבי עקיבא.

בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה – דבר זימה, שנאמר: "כי מצא בה ערות דבר" – והמשך הכתוב: "וכתב לה ספר כריתות". ובית הלל אומרים: אפלו הקדיחה תבשילו – אפילו שרפה וקלקלה את תבשילו, כלומר שאינה משתדלת כראוי בצרכי ביתו; והענין דרך כלל הוא, שהיא מסרבת לו ואינה מתנהגת על פי רצונו (הסאדי), שנאמר: "כי מצא בה ערות דבר" – ודרשו בית הלל: או ערווה או דבר,

אומרים: בדינך, ובשונה דינך; ובית הלל אומרים: בפרוטה, ובשונה פרוטה; וכן היא פרוטה? אחד משמונה פאסר האימלקי. וקונה את עצמה בנית ובמיתת הבעל. היבמה נקנית בכיאה; וקונה את עצמה בחליצה, ובמיתת היבם. ב עבד עברי נקנה בכסף ובשטר; וקונה את עצמו בשנים, וכיובל, ובגרעון כסף. יתרה עליו אמה העבריה, שקונה את

פירוש ברטנורא

נקנית, ואע"ג דיבמה נקנית ליבם בין מדעתה בין שלא מדעתה: **נקנית בכסף**. הגמירין קיחה קיחה משה עפרון, כתיב הכא (דברים כ"ד) כי יקח איש אשה, וכתוב החם (בראשית כ"ה) נתתי כסף השדה קח ממני: **בשטר**. כגון שכתב לה על הגייר או על החרם ואע"פ שאין בו שוה פרוטה, בתך מקודשת לי, בתך מאורסת לי, בתך לי לאנתו, ונתנו לה בפני עדים. וילפינן לה דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה, מה יציאה כשטר, כדכתיב (שם) וכתב לה ספר כריתות, אף הויה כשטר: **ובכיאה**. בא עליה בפני עדים לשם קדושין, דכתיב (שם) כי יקח איש אשה ובעלה. ואע"פ שאין לך קדושין מפורשים בתורה יותר מקדושי ביאה, אמרו חכמים שהמקדש בביאה מכן אותו מכת מרדות, שלא יהיו בני ישראל פרוצין: **בפרוטה**. היא חצי שעורה של כסף: **היבמה נקנית**. ליבם להיות כאשתו לכל דבר, בביאה. אבל כסף ושטר לא מהנו בה מדאורייתא, אלא רבנן הוא דתקון דמהני בה מאמר לפסלה על שאר האחין, אבל לא לפטרה מן החליצה, ולא להטמא לה:

ב עבד עברי נקנה בכסף. דכתיב (ויקרא כ"ה) מכסף מקנתו, מלמד שהיא נקנה בכסף: **ובשטר**. שנאמר באמה העבריה (שמות כ"א) אם אחרת יקח לו, הקישה הכתוב מאחרת. מה אחרת בשטר אף האמה בשטר, וילמוד עבד עברי באמה העבריה, דכתיב (דברים כ"ד) העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה: **בשנים**. לסוף ו' שנים יצא חפשי, ואפילו היתה שממה בתוך שש שנים, עובר, דכתיב (שמות כ"א) שש שנים יעבד ובשבעית. פעמים שהוא עובר בשבעית: **וכיובל**. אם פגע יובל בתוך שש שנים, מוציא: **ובגרעון כסף**. דכתיב באמה העבריה (שם) והפדה, והוקש עברי לעבריה, אם קנאו רבו בשש מנים והוא עתיד לצאת לסוף ו', נמצא קונה עבודת כל שנה במנה, כשכא לפדות עצמו מגרע לו רבו מפרינו דמי עבודת השנים שעבר: **יתרה עליו אמה**. שקונה עצמה בכל אלה ובסימני נערות,

משניות מבוארות – קהתי

(ויקרא כה, טו): "וכי ימכר אחיך עמך ונמכר לך"; ב. המוכר עצמו לגוי מחמת דוחק, ועליו נאמר (שם שם, טו): "וכי תשיג די גר ותושב עמך, וכך אחיך עמו, ונמכר לגר תושב עמך"; ג. שמכרוהו בית דין מפני שגנב ולא מצאו אצלו ממה לשלם את גנבתו, כמו שנאמר (שמות כב, ט): "אם אין לו ונמכר בגנבתו", ועליו כתיב (שם כא, ט): "כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבד", וכן כתיב (דברים טו, יב): "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים", ומדבר הכתוב בעברי שמכרוהו בית דין, ובעבריה שמכרה אביה בהיותה קטנה, שאין האשה נמכרת בגנבתה. – "מה בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר עצמו אינו נרצע, ומכרוהו בית דין נרצע; מוכר עצמו אסור בשפחה כנענית, ומכרוהו בית דין – רבו מוסר לו שפחה כנענית; מוכר עצמו נמכר גם לגוי, ומכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לישראל, שנאמר: "כי ימכר לך אחיך" – אין בית דין מוכרין אותו אלא לך; מוכר עצמו נמכר לשש (שנים) ויתר על שש, מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש; מוכר עצמו – אין מעניקים לו, מכרוהו בית דין – מעניקים לו" (תרומ' הל' עבדים ג, יב). משנתנו באה ללמד, כמה עבד עברי נקנה ובמה הוא יוצא לחרות.

עבד עברי נקנה בכסף – שהאדון משלם לו, אם מכר את עצמו, שנאמר במוכר עצמו לגוי (ויקרא כה, נא): "מכסף מקנתו"; ואם מכרוהו בית דין, הריהו נקנה בכסף שהאדון משלם לבית הדין לשם תשלום הגניבה, שנאמר (דברים טו, יב): "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" – מקיש הכתוב עברי לעבריה, מה עבריה, שאביה מוכר אותה, הריהי נקנית בכסף שהאדון נתן לאביה, שנאמר בה (שמות כא, ח): "והפדה" – מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאת, ומכאן שקנאה בכסף, אף העברי, שבית דין מוכרים אותו, הריהו נקנה בכסף. ומוכר עצמו לישראל למדים בגזירה שווה "שכיר, שכיר" ממכרוהו בית דין (רש"י), שכן במכרוהו בית דין כתיב (דברים טו, יח): "כי משנה שכר שכיר עבדך", ובמוכר עצמו לישראל כתיב (ויקרא כה, ט): "כשכיר כתושב יהיה עמך", ומכאן למדים: מה מכרוהו בית דין נקנה בכסף, אף מוכר עצמו לישראל נקנה בכסף; ו**בשטר** – או שהוא נקנה בשטר, שכתוב העבד לאדון: "הריני מכור לך", או: "הריני קנוי לך". ואם בית דין מוכרים אותו, הם כותבים לאדון שטר על המכירה. ולמדים זה מאמה עבריה, שנאמר בה (שמות כא, ז): "לא תצא כצאת העבדים", ודרשו: לא תצא כצאת העבדים הכנענים, אבל נקנית היא בקניין העבדים הכנענים, ומהו? שטר, שהאב כותב לאדון: "בתי קנויה לך". **וקונה את עצמו** – שהוא יוצא לחירות, **בשנים** – לסוף שש שנים מיום שמכרוהו בית דין; ברם, המוכר את עצמו יכול להימכר ליותר משש שנים, ואינו יוצא אלא לסוף זמן מכירתו, כמו שהבאנו בהקדמה לבאור משנתנו; ו**כיובל** – אם חלה שנת היובל להיות בתוך שש השנים למי שמכרוהו בית דין, או בתוך שנות ממכרו למוכר עצמו, הריהו יוצא לחירות, שנאמר (ויקרא כה, ט): "עד שנת היובל יעבד עמך"; ו**בגרעון כסף** – שאם השיגה יד העבד לפדות את עצמו, מחלקים את סכום דמי ממכרו למנין השנים שנמכר, וגורע מן הכסף דמי השנים שעבד, ומחזיר לרבו את השאר ויוצא, שנאמר באמה עבריה: "והפדה" – מלמד הכתוב

דרכים – באחת משלוש הדרכים המפורשות לקמן; **וקונה את עצמה** – מן הבעל, שהיא יוצאת ממנו ועומדת ברוחה להינשא לאחר, **בשתי דרכים** – באחת משתי הדרכים המפורטות לקמן. **נקנית בכסף** – שהאיש נותן לה כסף בפני עדים ואומר לה בפניהם: הרי את מקודשת לי בזה; **בשטר** – או בשטר שהאיש כותב לה בו: הרי את מקודשת לי, ונתנו לה בפני עדים; ו**בכיאה** – שהוא מתייחד עמה בפני עדים, ובעולה לשם קידושין. שלוש דרכים אלו נלמדות בגמרא מן התורה; בכסף – שנאמר (דברים כד, א): "כי יקח איש אשה", ואין קיחה אלא בכסף, שנאמר בשדה עפרון (בראשית כג, יג): "נתתי כסף השדה קח ממני", ולמדים "קיחה, קיחה" משדה עפרון. בשטר – שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ולמדים מהיקש של "ויצאה... והיתה", ששווה הויה ליציאה (קידושין לגירושין). כשם שאשה יוצאת מבעלה בשטר, היינו בגט, כך היא נהיית לו לאשה בשטר. בביאה – שנאמר (שם שם, א): "כי יקח איש אשה ובעלה". **בכסף** – ששנינו שהאשה נקנית בו, נחלקו בשיעורו בית שמאי ובית הלל: **בית שמאי אומרים: בדינך, ובשונה דינך** – המקדש את האשה בכסף צריך ליתן לה לפחות דינר כסף או חפץ השווה דינר, שהוא רבע הסלע. **ובית הלל אומרים: בפרוטה, ובשונה פרוטה** – יכול אדם לקדש אשה בפרוטה או בדבר השווה פרוטה, **וכמה היא פרוטה? אחד משמונה פאסר האימלקי** – שמינית האיסר, היוצא בארץ איטליה, ואיסר הוא אחד מעשרים וארבעה בדינר (נמצאת הפרוטה – 1/192 מדינר). **וקונה את עצמה בגט** – שנאמר (שם שם, א): "וכתב לה ספר כריתות", ו**במיתת הבעל** – שנאמר (שם שם, ג): "ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו, או כי ימות האיש האחרון", מקיש הכתוב מיתה לגירושין (גמרא קידושין יג, ב). **היבמה נקנית** – ליבם, להיות כאשתו לכל דבר, **בכיאה** – שנאמר (דברים כה, ח): "יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה", אבל כסף ושטר אין מועילים בה, אלא שמדרבנן מועילים לפסלה על שאר האחיים, ונקראים "קידושי מאמר", ואין קידושין אלו גומרים בה להקנותה לו לשום זכות בעולם, ולא לפטרה מן החליצה. **וקונה את עצמה בחליצה** – שנאמר (שם שם, י): "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל", כיון שחלץ בה נעל, הותרה לכל ישראל (גמרא קידושין יד, א), ו**במיתת היבם** – שלמדים בקל וחומר מאשת איש (גמרא שם).

בגמרא מבואר שמשנתנו נקטה מנין – "האשה נקנית בשלש דרכים" – כדי למעט חליפין; "וקונה את עצמה בשתי דרכים" – למעט חליצה.

באור משנה ב

שלושה סוגי עבדים עבריים הם: א. המוכר עצמו לישראל מחמת דוחק, ועליו נאמר

עֲצֻמָה בְּסִימָנֶיהָ. הַנְּרָצָע נִקְנָה בְּרָצִיעָה; וְקוֹנָה אֶת עֲצֻמוֹ בְּיֹבֵל, וּבְמִיתַת הָאָדוֹן.
ג עֶבֶד פִּנְעֵנִי נִקְנָה בְּכֶסֶף, וּבְשֵׁטֶר, וּבְחֻזְקָה. וְקוֹנָה אֶת עֲצֻמוֹ בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וּבְשֵׁטֶר עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ, וּבְשֵׁטֶר עַל יְדֵי אֲחֵרִים; וּבִלְבָד שִׁיחָא הַכֶּסֶף מִשְׁלַל אֲחֵרִים.

פירוש ברטנורא

כדילפינ מוצאה חנם, ריבה לה יציאה לזו, שיוצאה בסימנים: ובמיתת האדון. דכתיב ועבדו לעולם, לו ולא לבן. אבל הנמכר ומת האדון בתוך ו', עובד לבן, דכתיב שש שנים יעבדו, בין לו בין לבנו. ודוקא לבן עובד כל שש אם מת האדון, אבל לבת ולאח ולשאר יורשים אינו עובד, דכתיב (דברים מז) ועבדך שש שנים, לך ולא ליורשים. ואמה העבריה קונה עצמה במיתת האדון כנרצע, דכתיב גבי נרצע (שם) ואף לאמתך תעשה כן:

ג עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. דכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם לבניכם [אחריכם] לרשת אחוזה, הקיש עבדים לקרקעות, מה קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה, אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה. והזקת העבד, כגון שהתיר מנעל לרבו, או הנעילו, או הולך כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גרדו, הלבישו, הגביהו או שהגביה הרב את העבד, קנאו: **בכסף ע"י אחרים.** שיתנוהו לרבו על מנת שיהיה זה בן חורין. אבל הוא עצמו לא יקבלו מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו, דקסבר אין קנין לעבד בשום צד בלא רבו: **ובשטר ע"י עצמו.** דסבר חובה הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות, שאם עבד כהן הוא, פוסלו מלאכול בתרומה, ואם עבד ישראל הוא, אוסרו בשפחה. ומשום הכי קאמר דאינו יוצא לחירות בשטר ע"י אחרים אלא ע"י עצמו, דכיון דחובה היא לו אין חבין לאדם אלא בפניו. וכסף דע"י אחרים שאני, שכן קבלת רבו גרמה לו להשתחרר מאליו, ואין אחרים הללו חבין לו, אלא קבלת הרב, והרב אינו נעשה שלוחו, אלא לצורך עצמו, ומקנהו מאליו: **וזכ"א בכסף ע"י עצמו.** דקסברי יש קנין לעבד בלא רבו, הלכך קונה את עצמו בכסף אפילו ע"י עצמו. וכ"ש ע"י אחרים: **ובשטר ע"י אחרים.** דסברו זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות, וזכין לאדם שלא בפניו, והלכה כחכמים. והעבד כנעני קונה עצמו אם סימא רבו את עינו או הפיל את שנו או קמע ממנו א' מב"ד ראשי אברים, שהם [ראשי] אצבעות ידים, ואצבעות רגלים, וראשי אוננים, וראש החוטם, וראש הזכרות, וראשי שדים כאשה. והוא דלא חשיב להו כמתניתין בכלל הדברים שהעבד קונה את עצמו, משום הדיוצא בראשי אברים צריך גם שחרור מרבו, והיינו קונה את עצמו בשטר: **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים.** דעבד אין לו כלום, דאף מציאה וקבלת מתנה הכל לרבו. ואם בא להפדות ע"י עצמו צריך להיות הכסף משל אחרים שיתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו:

משניות מבוארות – קהתי

ובשטר ובחזקה (כלהין משנה ה), אף עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. ברם, לא הושווה עבד כנעני לשדה אחוזה לענין שיהא חוזר לבעליו ביובל, לפי שנאמר בו (שם): "לעולם בהם תעבדו". ואמנם יש עוד דרכי קניין בעבד כנעני, והם: חליפין ומשיכה, אבל משנתנו אינה עוסקת אלא בדרכי קניין שישנם בקרקעות ואינם במיטלטלים (גמרא). **וְקוֹנָה אֶת עֲצֻמוֹ** – שהוא יוצא לחרות, **בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אֲחֵרִים** – בכסף שנתנו אחרים לרבו על מנת לשחררו; אבל לא על ידי העבד עצמו, שכל מה שנתנים לעבד קנאו רבו, ואפילו נתנו לו את הכסף על מנת שאין לרבו רשות בו או על מנת שיצא בו לחירות, אין זה מועיל, **וּבְשֵׁטֶר עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ** – או בשטר שחרור שרבו כותב לו, והוא עצמו מקבלו; אבל לא על ידי אחרים, שאין אחרים יכולים לזכות בשבילו בשטר שחרורו, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – שסובר רבי מאיר: א. אין קניין לעבד בלא רבו, ולפיכך אינו קונה את עצמו בכסף אלא על ידי אחרים; ב. חוב הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות (עיי' משנה גיטין א, ו), ואין חבין לו לאדם אלא בפניו, לפיכך אינו משתחרר בשטר אלא על ידי עצמו. ברם, כשהוא משתחרר בכסף על ידי אחרים, אין האחרים חבים לו, אלא על ידי שרבו מקבל מהם את הכסף, הרי הוא משחררו מעצמו. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ** – כלומר אפילו על ידי העבד עצמו, שסוברים חכמים: על ידי אחרים, שזוכים הם בשביל העבד בשטר שחרורו, שסוברים חכמים: זכות היא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות, וזכים לו לאדם שלא בפניו; **וּבִלְבָד שִׁיחָא הַכֶּסֶף** – שנתן העבד לרבו על מנת לשחררו, **מִשְׁלַל אֲחֵרִים** – שאחרים נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו. בגמרא שואלים: ולמה לא נקטה המשנה וחכמים אומרים: בכסף ובשטר בין על ידי אחרים ובין על ידי עצמו? מכאן מבארים בגמרא, שאמנם חכמים סוברים: בכסף בין על ידי אחרים ובין על ידי עצמו, והוא הדין בשטר, אבל הפסיקה "ובשטר על ידי אחרים" אינה מדברי חכמים, אלא דעתו של תנא שלישי, והוא רבי שמעון בן אלעזר, הסובר, שבין בשטר ובין בכסף קונה את עצמו על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, שסובר רבי שמעון בן אלעזר: זכות היא לעבד שיצא לחרות, אבל אינו סובר, שגיטו וידו באים כאחד; וכן סובר הוא, שאין קניין לעבד בלא רבו בשום צד (גמרא ורשי' קידושין כג, א).

שמגרע מפדיונה ויוצאה, כמו שכבר הזכרנו לעיל, ולמדים בהיקש עברי מעבריה. **יְתָרָה עֲלֵיו אָמָה הָעֵבֶרִיָּה** – אמה עבריה קונה עצמה בכל אלו, היינו בשנים וביובל ובגרעון כסף, ועוד יתרון לה על עבד עברי, **שִׁקוּנָה אֶת עֲצֻמָה בְּסִימָנֶיהָ** – שיוצאה לחירות אף בסימני נערות שמביאה לאחר שנעשתה בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, שנאמר בה (שמות כא, יא): "ויצאה חינם", ודרשו מכאן, שהיא יוצאת בסימנים. **הַנְּרָצָע** – עבד שלא רצה לצאת לחירות לסוף שש שנים ונרצע (שמות כא, ה-ו). **נִקְנָה בְּרָצִיעָה** – להיות כל דיני עבד עליו, **וְקוֹנָה אֶת עֲצֻמוֹ** – שהוא יוצא לחירות, **בְּיֹבֵל** – בשנת היובל, **וּבְמִיתַת הָאָדוֹן** – שנאמר בנרצע (שם): "ועבדו לעולם", ודרשו: "ועבדו" – ולא את הבן, "לעולם" – עד היובל (עיי' גמרא קידושין טו, א). אבל עבד עברי שאינו נרצע אינו יוצא במיתת האדון, אלא עובד את בנו, שנאמר (שמות כא, ב): "שש שנים יעבדו", ודרשו: "יעבדו" אפילו לבן. ודוקא את הבן הוא עובד, אבל אינו עובד את הבת או יורש אחר, שנאמר (דברים טו, יב): "ועבדך שש שנים", ודרשו: "ועבדך" – ולא ליורשים (אם אין בן). ברם, אמה העבריה, אף על פי שאינה נרצעת, הריהו יוצאת לחירות במיתת האדון, שנאמר (שם טו, יז): "ואף לאמתך תעשה כן" – הקישה הכתוב לנרצע, מה נרצע אינו עובד לא את הבן ולא את הבת, אף אמה עבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת (גמרא קידושין יז, ב).

באור משנה ג

עבד שאינו עברי נקרא במשנה "עבד כנעני" על שם כנען בן חם שכתוב בו (בראשית ט, כה): "עבד עבדים יהיה לאחיו". כן נקרא הוא בלשון המשנה "עבד" סתם, לפי שהוא עבד עולם, ואינו יוצא מעבדותו אלא אם כן רבו נתן לו שטר שחרור, כמו שנאמר (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה, לעולם בהם תעבדו". וההלכה היא, שגוי שנמכר לעבד כנעני, הריהו צריך לימול ולטבול לשם עבדות, והוא חייב במצוות שהנשים חייבות בהן. – משנתנו דנה בדרכי קניינו ושחרורו של עבד כנעני.

עֶבֶד פִּנְעֵנִי נִקְנָה בְּכֶסֶף – שקונוהו משלם לרבו הקודם, **וּבְשֵׁטֶר** – או בשטר שרבו הקודם כותב לקונוהו, שהעבד מכור לו, **וּבְחֻזְקָה** – או בחזקה, שהוא משמש את רבו, כגון שמלבישו או מרחיצו וכדומה, שנאמר (ויקרא כה, חו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הקישן הכתוב לשדה אחוזה, מה שדה אחוזה נקנית בכסף

ד בהמה גסה נקנית במסירה, והדקה בהגבהה; דברי רבי מאיר ורבי אלעזר. וחכמים אומרים: בהמה דקה נקנית במשיכה.

ה נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף, ובשטר, ובחזקה; ושאינן להם אחריות אינן נקנין אלא במשיכה. נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה. וזוקקין נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות לשבע עליהן.

פירוש ברטנורא

ד במסירה. בעלים מוסרין אותה ללוקח באפסר או בשערה: **בהגבהה.** ולא במשיכה: **נקנית במשיכה.** ואע"ג דאפסר בהגבהה, מ"מ נקנית במשיכה, משום דמסר, שהיא מתחזקת בצפרניה תמיד לראוהו ע"ג קרקע. ופסק ההלכה, בין בהמה דקה בין בהמה גסה נקנית במשיכה וכ"ש בהגבהה. ומשיכה קונה בסומטא שהיא זווית של רשות הרבים, ובחצר של שניהם. ומסירה קונה ברה"ר, ובחצר שאינה של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום. וכל מה שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה. ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה. וכן דבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה:

ה נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות, שהמלוה את הבורו סומך עליהם לפי שקיימים ועומדים. ופירוש אחריות, חורה, שחור המלוה עליהם וטורף אותם מן הלקוחות כשלא ימצא כלום ללוה: **נקנין בכסף.** דכתיב (ירמיה ל"ב) שדות בכסף יקנו. והני מילי במקום שאין רגילין לכתוב שטר, אבל במקום שרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב שטר: **בשטר.** שכותב על הגיור או על החרם שדי נתונה לך שדי קנייה לך ומוסרו לקונה. ודוקא במתנה נקנה הקרקע בשטר. אבל כמכירה, עד שיתן את הכסף. אלא א"כ מוכר שדהו מפני רעתה, דבהא קנה בשטר לחוריה. ומגלן דמקרקעי נקנין בשטר, דכתיב (ירמיה ל"ב) וכתוב בספר וחתום: **ובחזקה.** כגון שחפר בקרקע מעט, או נעל, וגדר, ופרץ כל שהוא בפני המוכר. ואם היה שלא בפניו, צריך שיאמר לו לך חזק וקני. ומנא לן שרקע נקנה בחזקה, דכתיב (דברים י"א) וירשתם אותה וישבתם בה, במה ירשתם בישיבה: **ושאינן להם אחריות אינן נקנין אלא במשיכה.** דכתיב (ויקרא כ"ה) או קנה מיד עמיתך, דבר שאפסר לתתו מיד ליד אינו נקנה אלא בנתינה מיד ליד: **נקנין עם נכסים כו'.^א** אם מוכר מטלטלין עם הקרקע, כיון שקנה לוקח הקרקע באחת מג' קנינים הללו, נקנו מטלטלין עמה. והוא שאמר לו קנה [הני] אנב קרקע. ונפקא לן מקרא דכתיב דבריו הימים (ב' כ"א ג') ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות: **וזוקקין.** נכסים הללו שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות, הריא דמעטנו מטלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין, וזוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהם ע"ג גלגול שבועה. ולמדנו גלגול שבועה מוסטה, דכתיב (במדבר ה') ואמרה האשה אמן אמן, אמן מאיש זה, אמן מאיש אחר. אמן שלא שטיתי ארוסה, אמן שלא שטיתי נשואה, שומרת יבם, וכנוסה:

משניות מבוארות – קהתי

פרוטה, הואיל ונתנה לו על דעת גמר קניין, הרי זה קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין רגילים לכתוב שטר מכירה, אבל במקום שרגילים לכתוב שטר, לא קנה עד שיכתוב שטר (גמרא). **ובשטר** – או בשטר שכותב המוכר ללוקח: שדי מכורה לך. בגמרא מבואר, שדווקא במתנה נקנית הקרקע בשטר, אבל במכירה אין הלוקח קונה עד שיתן את הכסף. ברם, במוכר שדהו מפני רעתה, קונה הלוקח אף בשטר בלבד, לפי שהמוכר מעוניין בכך וגומר בלבד להקנות לו. דרכי קניין אלו – כסף ושטר – למדים בגמרא מהכתוב (ירמיה לב, טז): "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום"; **ובחזקה** – או בחזקה, שהלוקח מתזיק בקרקע, כגון שנועל או גודר או חופר וכדומה. ולמדים זה ממה שנאמר (דברים יא, לא): "וירשתם אותה וישבתם בה" – במה ירשתם? בישיבה בה. **ושאינן להם אחריות** – היינו מיטלטלים, **אינן נקנין אלא במשיכה** – אבל לא בכסף ולא בשטר ולא בחזקה; ברם נקנים הם גם בהגבהה ובמסירה, כמו שבארנו במשנה הקודמת. ונקטה המשנה "משיכה", משום שלרוב קונים מיטלטלים במשיכה (יתוספות יוס טוב"ב). ומשיכה למדים מהכתוב (ויקרא כה, יד): "או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד. ברם לדעת רבי יוחנן "דבר תורה מעות קונות" אף במיטלטלים, ולא באה המשנה אלא להשמיענו תקנת חכמים, שלא יקנו מיטלטלים במעות אלא במשיכה (עיין הטעם בגמרא בבא מציעא מד, ב). **נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה** – המוכר לחברו קרקע ומיטלטלים, ואמר לו: קנה את המיטלטלים אגב הקרקע, כיון שקנה הלוקח את הקרקע באחד משלושת קנייניה בכסף או בשטר או בחזקה, קנה עמה גם את המיטלטלים. דבר זה למדים מן הכתוב (דברי הימים ב כא, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות". **וזוקקין נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות לשבע עליהן** – המיטלטלים אוגדים אל עצמם את הקרקעות לחייב עליהם שבועה, שאף על פי שאין נשבעים על הקרקעות (משנה שביעות ו, ה), מכל מקום בזמן שתובעו מיטלטלים וקרקעות, ונתחייב הנתבע להישבע על המיטלטלים, מגלגלים עליו שבועה אף על הקרקעות (בענין גלגול שבועה, עיין סוטה ב, ה).

באור משנה ד

משנתנו דנה בדרכי קניין בהמה, ושלוש דרכים נזכרות בה, שבהן נקנים מיטלטלים: א. הגבהה; ב. משיכה; ג. מסירה. הגבהה – שהלוקח נוטל את הדבר ממקומו ומגביהו שלושה טפחים לשם קניין; ויש סוברים, שדי בטפח אחד (תוספות). משיכה – שהלוקח מושך את הדבר ממקום למקום; ובבהמה, כל שהוא "קורא לה והיא באה, או שהכישה במקל ורצתה לפניו, כיון שעקרה יד ורגל – קנאה" (גמרא קידושין כב, ב). מסירה – כגון בהמה שהמוכר מוסר אותה ללוקח באפסר או בשערה או באוכף שעליה; ויש אומרים, שאין צורך שימסרנה מיד ליד, אלא כל שאחזה הלוקח במצות המוכר, הרי זה קניין במסירה. שלוש דרכים אלו שונות הן זו מזו, שכן כל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה בלבד, ולא במשיכה ובמסירה. ברם, דברים שאין ההגבהה נוחה בהם, נקנים הם גם במשיכה. ויש דברים שאף המשיכה אינה נוחה בהם, כגון ספינה או תיבה גדולה, ואילו נקנים במסירה. כן נבדלות שלוש דרכי הקניין הללו לגבי מקום הקניין, שכן ההגבהה קונה בכל מקום, ואפילו ברשות המוכר; המשיכה אינה קונה אלא בסמיטה, היינו בקרן זווית הסמוכה לרשות הרבים או בחצר של שניהם; ואילו המסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם.

בהמה גסה – כגון פרה, **נקנית במסירה** – שבעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה, כמו שבארנו לעיל, משום שהגבהה ומשיכה אינן נוחות בבהמה גסה, שקשה להגביהה, ואף במשיכתה יש טורח גדול, **והדקה** – ובהמה דקה, כגון כבש או עז, נקנית **בהגבהה** – הואיל ואדם רגיל להגביהה, ואינה נקנית לא במשיכה ולא במסירה, כמו שבארנו לעיל, שכל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה. **דברי רבי מאיר ורבי אלעזר. וחכמים אומרים: בהמה דקה נקנית במשיכה** – לפי שהיא נאחזת בצפרניה בקרקע וקשה להגביהה, הלכך הקלו בה לקנותה אף במשיכה. והלכה היא, שבין בהמה גסה ובין בהמה דקה נקנית במשיכה, וכל שכן בהגבהה.

באור משנה ה

משנה זו עוסקת בדיני קניין קרקעות ומיטלטלים. ונקראים הקרקעות בלשון המשנה "נכסים שיש להם אחריות". לפי שהלה עליהם אחריות לתשלום חובות בעליהם, ואם מוכר הלווה את קרקעותיו ואין לו ממה לשלם, גובה המלוה את חובו מן הלקוחות, מה שאין כן במיטלטלים, שאם מכרם הלווה, אין המלוה יכול לגבות מהם, הלכך נקראים הם "נכסים שאין להם אחריות". **נכסים שיש להם אחריות** – היינו קרקעות, כמו שבארנו לעיל, **נקנין בכסף** – שהלוקח נותן למוכר לשם קניין, ואפילו נתן לו

ו כל הנעשה דמים באחר, פִּינן שְׁזָכָה זֶה – נִתְחַיֵּב זֶה בְּחַלְיָפוּי. בִּיצַד? הַחֲלִיף שׁוֹר בְּפָרָה, או חֲמוֹר בְּשׂוֹר, פִּינן שְׁזָכָה זֶה – נִתְחַיֵּב זֶה בְּחַלְיָפוּי. רְשׁוֹת הַגְּבוּהָ בְּכֶסֶף, וְרְשׁוֹת הַהֲדוּיִט בְּחֻזְקָה. אֲמִירְתוֹ לְגְבוּהָ כִּמְסִירְתוֹ לַהֲדוּיִט.
ז כל מצות הפן על האב – אֲנָשִׁים חֵיבִין, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. וְכָל מִצְוֹת הָאָב עַל הַבֵּן – אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין. וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁהוּזְמַן גְּרָמָה – אֲנָשִׁים חֵיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּזְמַן גְּרָמָה – אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין. וְכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שְׁהוּזְמַן גְּרָמָה, בֵּין שְׁלֵא הוּזְמַן גְּרָמָה – אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין, חוּץ מִכָּל תְּשׁוּחִית, וְכָל תְּקוּף, וְכָל תַּטְמֵא לְמָתִים.

פירוש ברטנורא

ו כל הנעשה דמים באחר. מפרש בגמרא כל הנישום דמים באחר, כל דבר שאם בא לתתו דמים באחר צריך לשומו, דהיינו כל מטלטלין בר ממטבע: כיון שזכה זה. כלומר כיון שמשך האחד נחתיב האחר בחליפין בכ"מ שהם, אם מתו או אבדו ואע"פ שלא משך, לפי שבמשיכת המוכר את הסודר או את החפץ, נקנה המקח ללוקח בכ"מ שהוא. ואע"פ שאין בחפץ שקונים בו שוה פרוטה. ובכלד שלא יהיה נמטבע או פירות, שאלו אין קונין בהם. וכל הדברים נקנים בחליפין, מטלטלין עבדים וקרקעות. חוץ מהמטבע שאינו נקנה בחליפין, משום דדעתיה דאיש אצורתא דמטבע לא על גופיה, וצורתא עבידא דבטלה. לפיכך אם לקח אדם מטבע בלא משקל ובלא מנין, ואמר אלו חלופי שדה פלונית, או עבד פלוני, או חפץ פלוני, כיון שמשך זה, נחתיב האחר בחליפין, דהא גלי דעתיה דלאו אצורתא קפיד הואיל ולא שקל ולא מנה. ואין שום דרך שיועיל בקניית המטבע היכא דליתיה בעיניה, אלא להקנותו אנב קרקע: רשות הגבוהה בכסף. גזבר שנתן מעות בבהמה לצורך הקדש, אפילו היא בסוף העולם, קנה. ובהדיוט לא קנה אלא בחוקה, כלומר עד שימשוך. ואם נתן ההדיוט דמים על החפץ, כל זמן שלא משך החפץ לא קנה, וחזרו המוכר את הדמים אם חזר בו ממכירת החפץ, וצריך לקבל עליו מי שפרע. אבל אם משך הלוקח החפץ, אע"פ שעדיין לא נתן הדמים שהתנה, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו. ואם לא נתן דמים ולא משך החפץ, אלא שנתפשו על המקח בפני עדים ונתרצה זה שיקנה בכך וכך, ונתרצה חבירו למכור בכך ובכך, אפילו אמר אתם עדי אין באלה הדברים כלום, ואפילו מי שפרע אין כאן: אמיירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה, בית זה הקדש, אפילו בסוף העולם, קנה. ובהדיוט לא קנה עד שימשוך בבהמה, ויחזיק בבית:

ז כל מצות הפן על האב. כל מצות הפן המוטלות על האב לעשות לבנו. והן ששה דברים, למולו, לפדותו אם הוא בכור, ללמדו תורה, ללמדו אומנות, להשיאו אשה, להשימו בנהר: אֲנָשִׁים חֵיבִים. האב חייב כמצות הללו לבנו, והאם פטורה: וְכָל מִצְוֹת הָאָב. המוטלות על הבן לעשות לאביו, שהם מורא וכבוד. מורא, לא ישב במקומו, ולא יסתור את דבריו, ולא יכרע את דבריו. כבוד, מאכיל ומשקה. מלביש ומכסה. מכניס ומוציא: אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִים. הבנים והבנות חייבים: וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁהוּזְמַן גְּרָמָה. שהזמן גרם למצוה שתבא, כגון שופר, סוכה, לולב, וציצית: שְׁלֵא הוּזְמַן גְּרָמָה. כגון מזוזה, מעקה, אבדה, ושלוה הקן. והני תרי כללי לאו דוקא, כדקיי"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ, שהרי מצוה בליל הפסח, ושמחה במועדים, והקהל בחג הסוכות, כולן מ"ע שהזמן גרמה הן ונשים חייבות. ות"ת, ופריה ורביה, ופדיון הבן, מ"מ"ע שלא הזמן גרמה הן ונשים פטורות. אבל כללא בתרא דכל מצות לא תעשה אחד אנשים ואחד נשים חייבים, חוץ מכל תקוף וכל תשחית וכל תטמא למתים, כללא דוקא הוא, וילפינן ליה מדכתוב (במדבר ה) איש או אשה כי יעשו מכל חמאת האדם, השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: חוץ מכל תקוף וכל תשחית. דכתוב (ויקרא י"ט) לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

משנתנו דנה בקניין חליפין. קניין זה נוהג בין במטלטלים בין בקרקעות, חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין, לפי שדעתו של אדם על הצורה של המטבע, שכן כל חשיבותו מצד צורתו היא, והצורה עלולה להיבטל (גמרא). כן באה המשנה ללמד דין הקניין בהקדש.
כל הנעשה דמים באחר – כל דבר ששמים אותו בדמים ונותנים אותו תמורת דבר אחר, שכן כרגיל נותן הלוקח דמים בעד החפץ שהוא לוקח, ובאה המשנה ללמד, שכל דבר שנתן אדם במקום דמים תמורת חפץ אחר שהוא לוקח, פִּינן שְׁזָכָה זֶה – כיון שמשך האחד וזכה בדבר, **נתחייב זה בחליפין** – נתחייב האחר בחליפין הדבר שהוא קונה ממנו, כלומר שאם נגנב או אבד, הוא חייב באחירתו, לפי שבמשיכת החפץ על ידי המוכר נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא, אף על פי שעדיין לא משכו; ואין אומרם, שמה שניתן במקום דמים הריחו כדמים ואין הלוקח קונה מקחו עד שימשוך בו, שהואיל ויש כאן קניין חליפין, דיה משיכתו של האחד, כדי שיהיו חליפין נקנים לאחר. **ביצד** – קניין החליפין? **החליף שור בפרה, או חמור בשור, פִּינן שְׁזָכָה זֶה נתחייב זה בחליפין** – כשמשך בעל השור את הפרה או בעל החמור את השור, קנה בעל הפרה את השור או בעל השור את החמור, ונתחייב באחירתו. **רשות הגבוהה בכסף** – רשות ההקדש קונה בכסף, שאם גזבר ההקדש נתן מעות לקנות דבר לצורך הקדש, נקנה הדבר לרשות ההקדש מיד בכל מקום שהוא; ו**רשות ההדיוט בחזקה** – אבל רשות ההדיוט אינו קונה בכסף אלא בחזקה, כלומר במשיכה או בקניינים אחרים שנישנו לעיל (משנה ד), ואם נתן ההדיוט כסף תמורת חפץ, כל זמן שלא משך את החפץ לא קנאו. **אמיירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט** – האומר: שור זה עולה, או: בית זה הקדש, קנאו הקדש מיד בכל מקום שהוא, ושוב אין המקדיש יכול לחזור בו, שכן דינו כמי שמוסר דבר להדיוט. אבל הדיוט אינו קונה באמירה בלבד עד שימשוך בבהמה או יחזיק בבית.

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד כללים באילו מצוות נשים חייבות ובאילו הן פטורות.
כל מצות הפן על האב – כל המצוות המוטלות על האב לעשות לבנו, כגון למולו, ולפדותו כשהוא בכור, וללמדו תורה, וללמדו אומנות, ולהשיאו אשה, **אֲנָשִׁים חֵיבִין** – האב חייב במצוות הללו, ו**נָשִׁים פְּטוּרוֹת** – והאם פטורה מהן, שהואיל ואין הנשים חייבות בהן לעצמן אינן חייבות בהן לבניהן (המאירי). **וְכָל מִצְוֹת הָאָב עַל הַבֵּן** – כל המצוות המוטלות על הבן לעשות לאביו, כמורא וכיבוד; ו**מורא** – שלא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו וכיוצא בזה; **ניבוד** – שילבישו ויאכילו וכיוצא בזה, **אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין** – בין הבנים ובין הבנות חייבים במצוות אלו. **וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁהוּזְמַן גְּרָמָה** – שהזמן גרם למצוה שתבוא, כגון שופר, סוכה, לולב וכדומה, **אֲנָשִׁים חֵיבִין** – בהן, ו**נָשִׁים פְּטוּרוֹת** – בגמרא למדים זה מתפילין, מה תפילין נשים פטורות, שכן מקיש הכתוב תפילין לתלמוד תורה, שנאמר (דברים ו, ז-ח): "ושנתם לבניך... וקשרתם לאות על ירך", אף כל מצוות עשה שהזמן גרמה נשים פטורות. **וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֵא הוּזְמַן גְּרָמָה** – כגון מזוזה, מעקה, אבדה, צדקה וכיוצא בזה, **אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין** – בין אנשים ובין נשים חייבים בה. ברם, ישנן מצוות עשה שהזמן גרמן שנשים חייבות בהן, כגון מצוה בליל פסח, קידוש היום בשבת ובמועד, שמחה בחגים, והקהל בחג הסוכות, וכן ישנן מצוות עשה שלא הזמן גרמן שנשים פטורות מהן, כגון תלמוד תורה ופדיון הבן ועוד, ומכאן ששני הכללים הללו אינם דווקא, וכוונתם לרוב המצוות ולא לכלול. **וְכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שְׁהוּזְמַן גְּרָמָה** – כגון חמץ בפסח ומלאכת שבת, **בֵּין שְׁלֵא הוּזְמַן גְּרָמָה** – כאיסור חלב ואיסור נבלה וכדומה, **אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין** – בין אנשים ובין נשים חייבים בהן, שנאמר (במדבר ה, ו): "איש או אשה כי יעשו מכל חמאת האדם" – השווה

ח הפְּמִיכוֹת, וְהַתְּנוּפוֹת, וְהַהֲשָׁוֹת, וְהַקְּמִיצוֹת, וְהַהֲקָטְרוֹת, וְהַמְּלִיקוֹת, וְהַהֲזָאוֹת, וְהַקְּבָלוֹת – נוֹהֲגוֹת בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, חוּץ מִמְּנַחַת סוּטָה וְנִזְיָרָה, שֶׁהֵן מְנִיפּוֹת.

ט כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – אֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּאֶרֶץ; וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, חוּץ מִן הָעֶרְלָה וְהַפְּלָאִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אִף מִן הַחֶדֶשׁ.

פירוש ברטנורא

כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה. והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה. ומגל דליתנהו בהשחתה, דכתיב פאת זקנד, ולא כתיב פאת זקנכם, מאי זקנד, זקנד ולא זקן אשתך: **ובל תטמא למתים**. דכתיב (שם כ"א) אמור אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן:

ח **הפמיכות והתנופות**. אינה סומכת, ואינה מניפה, ואינה מנישת מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה, אם היא כהנת, ואינה קומצת ולא מקמרת, ואינה מולקת עוף, ואינה מקבלת דם במוקד, ואינה מזה דם: **חוץ מפורטה וניזירה שהן מניפות**. מנחתן בעצמן, שמנחתן מעונה תנופה בבעלים:

ט **כל מצוה שאינה תלויה בארץ**. כל מצוה שהיא חובת הגוף, מיקרי אינה תלויה בארץ. ושהיא חובת קרקע, מיקרי תלויה בארץ: **חוץ מן הערלה**. שנוהגת בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. וכלאי הכרם בחוצה לארץ מדרבנן. וכלאי זרעים מותרין לזרעים בחוץ לארץ: **ר' אליעזר אומר אף חדש**. אסור בחוץ לארץ מן התורה, אע"פ שהוא חובת קרקע. שנאמר (ויקרא כ"ג) בכל מושבותיכם, בכ"מ שאתם יושבים. והלכה כר"א:

משניות מבוארות – קהתי

– של דם הקרבן מצואר הבהמה, שנאמר (ויקרא א, ח): "והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם", ופירשו חכמים: "והקריבו" – זו קבלת הדם, וכתיב: "בני אהרן"; הרי שכל העבודות הללו **נוהגות באנשים ולא בנשים** – כמו שבארנו, חוץ מִמְּנַחַת סוּטָה וְנִזְיָרָה, שֶׁהֵן מְנִיפּוֹת – הסוטה מניפה את מנחתה, כמו ששינונו (סוטה ג, א): "וכהן מניח ידו תחתיה ומניף", והניזירה מניפה את הזרוע וחלה ורקיק של קרבן ניזיריה (שם נזיר ו, ט), שכן בסוטה נאמר (במדבר ה, יח): "ונתן על כפיה את מנחת הזכרון", ובניזיר נאמר (במדבר ו, יט): "ונתן על כפי הניזיר", ודין הניזירה והניזיר בענין הקרבן שווה, שנאמר בראש הפרשה: "איש או אשה כי יפליא לנדר נדר ניזיר" (רמב"ם).

באור משנה ט

אגב המשניות הקודמות, בהן שנינו על מצוות הנהגות באנשים ולא בנשים, ועל מצוות הנהגות בין באנשים ובין בנשים, באה משנה זו ללמד על מצוות שאינן נוהגות אלא בארץ ועל מצוות הנהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ.

כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – שהיא חובת קרקע, כגון תרומות, ומעשרות, לקט, שכחה, ופיאה, ושביעית וכדומה, **אֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּאֶרֶץ** – בארץ ישראל, ולא בחוץ לארץ; **וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּאֶרֶץ** – כלומר שאין היא מוטלת על הקרקע ולא על גידוליו, אלא על גופו של אדם, כגון שבת, תפילין, עבודה זרה, מילה וכדומה, **נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ** – ואפילו מצוות שכתוב בהן "כי יביאך", כגון תפילין ופטר חמור, הואיל והן חובות הגוף, נוהגות הן בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ (המאירי). **חוּץ מִן הָעֶרְלָה וְהַפְּלָאִים** – איסור פירות ערלה ואיסור כלאי הכרם, אף על פי שהם חובת קרקע, נוהגים אף בחוץ לארץ: ערלה – הלכה למשה מסיני שנוהגת בחוץ לארץ, וכלאי הכרם – מדברי סופרים. איסור ערלה היינו שאסור ליהנות מפירות האילן תוך שלוש השנים הראשונות לנטיעתו (ויקרא יט, כג); איסור כלאי הכרם היינו שאסור לזרוע שני מיני זרעים של דגן עם גרעיני הענבים (דברים כב, ט), ומי שעובר וזרוע חיטה ושעורה וחרצף במפולת יד, הריהו חייב מלקות, ובחוץ לארץ לוקה מכות מדרות מדרבנן. כלאי הכרם אסורים בהנאה, ולפיכך החמירו בהם חכמים לאוסרם אף בחוץ לארץ. ברם, כלאי זרעים מותר לזרעם בחוץ לארץ (גמרא: ברטנורא). **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אִף מִן הַחֶדֶשׁ** – כלומר אף יש להוסיף: חוץ מן החדש; ויש גורסים: אף החדש. שאף האיסור לאכול מן התבואה החדשה לפני הקרבת מנחת העומר (ויקרא כג, יד), אף על פי שהוא חובת קרקע, מכל מקום נוהג הוא מן התורה גם בחוץ לארץ, שנאמר (שם): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו... בכל מושבותיכם" – בכל מקום שאתם יושבים. והלכה כרבי אליעזר (רמב"ם). ואף בזמן הזה אסור לאכול מן התבואה החדשה קודם שעבר יום הששה עשר בניסן, שהיה יום הקרבת מנחת העומר, שנאמר (שם): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה" (עין סוכה ג, יב; מנחות י, ה; רמב"ם הלי מאכלות אסורות י, א).

הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, חוץ מ"כל פְּשָׁחִית" – שכתוב (ויקרא יט, כז): "ולא תשחית את פאת זקנד". ואין האשה חייבת בזה, ואפילו יש לה זקן, שדורשים: "זקנד" ולא זקן אשתך, **וּבִלְ תִּקְיָה** – שכתוב (שם): "לא תקיפו פאת ראשכם". ואשה פטורה, שהואיל ואינה בהשחתת הזקן אינה בהקפת פאת הראש, **וּבִלְ תִּטְמָא לַמֵּתִים** – שנאמר (ויקרא כא, א): "אמור אל הכהנים בני אהרן... לנפש לא יטמא בעמיו" – ודורשים: "בני אהרן" – ולא בנות אהרן.

באור משנה ח

כחמש למשנה הקודמת מונה משנתנו פרטים במעשה הקרבנות שנוהגים באנשים ולא בנשים.

הַפְּמִיכוֹת – סמיכת ידיים על ראש הקרבן קודם שחיטתו, כמו שכתוב (ויקרא א, ד): "וסמך ידו על ראש העולה", וכן (שם ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", שכל קרבנות בהמה, בין של חובה ובין של נדבה, טעונות סמיכה, חוץ מבכור ומעשר ופסח, ואין סמיכה אלא בבעלים, היינו שבעל הקרבן סומך על ראש הבהמה בעודה חיה בכל כוחו. ואם אשה מביאה קרבן בהמה, אינה סומכת, שנאמר (ויקרא א, ב-ד): "דבר אל בני ישראל... וסמך" – בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות; **וְהַתְּנוּפוֹת** – הנפת הקרבן, כמו שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל): "את החלב על החזה יביאנו, את החזה להניף אותו תנופה לפני ה'", היינו שמביאים הבעלים את האימורים עם החזה והשוק בידיהם וכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, כלומר מוליך ומביא ומעלה ומוריד. ואם אשה היתה בעלת הקרבן, הכהן לבדו מניף, אבל האשה אינה מניפה, שגם כאן נאמר (שם שם, כס): "דבר אל בני ישראל", ודורשים: בני ישראל ולא בנות ישראל; **וְהַהֲשָׁוֹת** – שכן המביא קרבן מנחה, לאחר שנתנה בכלי שרת ונתן עליה שמן ולבונה, מוליכה אצל הכהן, והכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן מערבית דרומית. הגשה זו אינה אלא בכהן, ולא בכהנת, שנאמר (ויקרא ו, ז): "הקרב אותה בני אהרן" – ולא בנות אהרן; **וְהַקְּמִיצוֹת** – של המנחות, שנאמר (ויקרא ג, ב): "והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו" – בני אהרן ולא בנות אהרן; **וְהַהֲקָטְרוֹת** – הקטרת האימורים או הקמיצה על המזבח, שנאמר (ויקרא ג, ח): "והקטירו אותו בני אהרן"; **וְהַמְּלִיקוֹת** – של קרבן עופות, שנאמר בעולת העוף (ויקרא א, טו): "והקריבו הכהן אל המזבח ומלך את ראשו והקטיר המזבחה" – מקיש הכתוב מליקה להקטרה, מה הקטרה בבני אהרן ולא בבנות אהרן, אף מליקה בבני אהרן ולא בבנות אהרן; **וְהַהֲזָאוֹת** – של הדם על גבי המזבח; בגמרא מבואר, שכונת המשנה לדם חטאת העוף, שנאמר בחטאת העוף (ויקרא ה, ט): "והזה מים חטאת על קיר המזבח", ולמדים בקל והומר מקרבן בהמה: ומה קרבן בהמה שלא קבע הכתוב כהן לשחיטתו, שהרי השחיטה כשרה בזה, קבע כהן להזאתו, קרבן עוף שקבע כהן למליקתה אינו דין שיקבע לו להזאתו? ומכאן שגם הזאת הדם של חטאת העוף אינה אלא בכהן ולא בכהנת; **וְהַקְּבָלוֹת**

עין יעקב – מסכת יומא

קלט

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דכבייה בראשו של מזבח. לאחר שניתקה ממערכתה:

פרק חמישי - הוציאו לו

מתני' הוציאו לו. מלשכת הכלים: וכך היתה מרתה. מפרש בגמ': גמ' מחתה דקטורת. לחפון מתוכה: לעייל. מחתה והדר נעייל קטורת בחפניו: הנאה אחת אמר רחמנא. בגחלים ובקטורת ולא שתי הבאות דכתיב (ויקרא טז) ולקח הכהן מלא המחיתה גחלי אש מעל המזבח ומלא חפניו וגו' והביא מבית לפרוכת כדאשכחן בנשיאים. כף אחת מלאה קטרת:

דף מז עמוד ב: הגמרא מביאה דרך אחרת בביאור מחלוקת אב"י ורבא: **אִיכָא דְאָמְרֵי - יֵשׁ שְׁאֵמְרוּ שְׁמוּעָה זֹו בְּאוֹפֵן אַחֵר, דְּאֶחָתֵיהּ לְגַחְלִים אֶאֱרָעָא וְכַבֵּייהּ, דְּכֹוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי, וְאִפִּילוּ אַבְיֵי מוּדָה דְפִטְטוּר כְּיוּן שְׁשׁוּב אִין עֲלֵיהֶם שֵׁם אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ. כִּי פְלִיגִי, דְּכַבֵּייהּ בְּרֵאשׁוֹ שְׁל מִזְבְּחָהּ, לְאַחֵר שְׁנִיתָקָה מִמְעֻרְכָתָהּ. אֲפִי אִמֵר חֲזִיב, כְּיוּן שְׁעֵדִין אֵשׁ הַמִּזְבְּחָהּ הוּא, וְגַם עַל אוֹפֵן זֶה נֹאמֵר 'לֹא תִקְבֶה'. וְרַבָּא אִמֵר פִטְטוּר, כִּיּוֹן דְנִתְקָה לְגַחְלַת מַעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ וְהִנִיחָהּ בְּתוֹךְ הַמַּחְתָּה, נִתְקָה בְּזֶה מִשֵּׁם 'אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ' עַל אֵף שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְלִכְךָ אִינֵם בְּכֻלָּל אִיסוּר 'אֵשׁ תִּמִּיד תוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִקְבֶה'.**

מקשה הגמרא: **אֵלָּא הָא דְאָמֵר רַב נַחֲמָן אִמֵר רַבָּה בְּרַבִּי אַבּוּהַּ הַמְזוּרִיד נִחְלַת מַעַל גְּבֵי הַמִּזְבְּחָהּ וְכַבֵּה חֲזִיב, הֲרֵי לִפִי לְשׁוֹן זֹו קִשָּׁה, כְּמֵאֵן - כְּשִׁיטָה מִי סוּבֵר רַבָּה בְּרַבִּי אַבּוּהַּ, הֲרֵי לְכַאוּרָה אִינוּ סוּבֵר לֹא כְּאֲפִי וְלֹא כְּרַבָּא, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵיהֶם מוֹדִים שֶׁגַחְלַת שֶׁהוֹרְדָה לְרַצְפָּה אִינָה בְּכֻלָּל 'אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ' וְאִין בַּה אִיסוּר כִּיבּוּי. מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: הֲתָם - בְּדַבְרֵי רַבָּה בְּרַבִּי אַבּוּהַּ, לֹא אִינְתִיק הַגַּחְלַת לְמַצְוֹתָהּ, וּמִשׁוּם כֵּךְ הִיא עֵדִין בְּכֻלָּל 'אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ' אֵף לְאַחֵר שֶׁהוֹרְדָה לְאַרְץ. אַבֵּל הֲקָא - בְּדַבְרֵי אַבְיֵי וְרַבָּא, אִינְתִיק לְמַצְוֹתָהּ, וְכַבֵּר אִינָה בְּכֻלָּל**

'אש המזבח', ואין בה איסור כיבוי האמור דווקא באש המזבח. הדרן עלך טרף בקלפי

פרק חמישי - הוציאו לו

דף מז עמוד א: פרק זה עוסק בהמשך עבודת יום הכיפורים, ועניני הפרק יתחלקו לחמשה חלקים. א. ענין הקטורת הנעשית לפני ולפנים על המחיתה בין בדי הארון. ב. חזרתו אצל דם הפר הנמצא על הרובד הרביעי שבעזרה, והזאתו מדמו לפני ולפנים. ג. שחיטת השעיר שעלה עליו הגורל לה', וקבלת דמו והזאתו לפני ולפנים. ד. הזאת דם הפר והשעיר על הפרוכת, וערבוב דם הפר והשעיר והזאתו על מזבח הפנימי ושפיכתו על יסוד מזבח החיצון. ה. אם אירעו קלקולים בעבודה, כגון ששינה בסדר או נשפך הדם, כיצד יעשה.

משנה משנתינו עוסקת בהמשך ענין הקטורת. וזאת לאחר שכבר שנינו בפרק הקודם שהכהן גדול חתה במחיתה גחלים ממזבח החיצון והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה: **הוּצִיאוּ לוֹ מִלְשַׁכַּת הַכֵּלִים אֶת הַכֶּפֶר רִיקֵנִית, וְאֶת הַמַּחְתָּה מִלֵּאָה קְטוֹרֵת דָּקָה מִן הַדָּקָה מִלְשַׁכַּת בֵּית אֲבֹטִיס, חֲפֵן מִהַקְטוֹרֵת שֶׁבִּמְחַתָּה מִלֵּא חֲפִינּוּ, וְנִתֵּן הַקְטוֹרֵת שֶׁבִּידּוֹ לְתוֹךְ הַכֶּפֶר. כֵּהֵן הַגְּדוּל בְּאִיבְרֵי הִיָּה חוֹפֵן לִפִי גְּדוּלוֹ, וְחֲקָטָן בְּאִיבְרֵי לִפִי קָטָנוֹ, וְכֵךְ הִיָּתָה מְדֻתָּהּ. נִמַּל אֶת הַמַּחְתָּה שֶׁל גַּחְלִים [הַמוֹנַחַת עַל הַרובַד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּעִזְרָה] בְּיָמֵינוּ, וְאֶת הַכֶּפֶר שֶׁהֵנִיחַ בַּה מִלֵּא חֲפִינּוּ קְטוֹרֵת בְּשִׁמְאָלוֹ.**

גמרא שנינו במשנה, הוציאו לו וכו' ואת המחיתה. שואלת הגמרא: וכי עתה הוציאו לו את המחיתה, [היא] תנא ליה בפרק הקודם 'נמל את המחיתה ועלה לראש המזבח וחזתה ויורד'. מתרצת הגמרא: **הָתָם מָה שְׁנֹאמַר שֵׁם 'נִמַּל אֶת הַמַּחְתָּה', הַכּוּוֹנֵה לְמַחְתָּה דְּגַחְלִים לְצוּרֵךְ נִטִּילָתָם מִהַמִּזְבֵּחַ, וְהֲקָא מָה שְׁשֵׁנִינוּ כֵּאֵן 'הוּצִיאוּ לוֹ אֶת הַמַּחְתָּה', הַכּוּוֹנֵה לְמַחְתָּה דְּקַטְוֹרָתָהּ, דְּתִנְיָא, הוּצִיאוּ לוֹ כֶּפֶר רִיקָן מִלְשַׁכַּת הַכֵּלִים וּמְחַתָּה גְּדוּשָׁה שְׁל קְטוֹרֵת מִלְשַׁכַּת בֵּית אֲבֹטִיס.**

שנינו במשנה: **חֲפֵן מִלֵּא חֲפִינּוּ וְנִתֵּן לְתוֹךְ הַכֶּפֶר, הַגְּדוּל לִפִי גְּדוּלוֹ וְחֲקָטָן לִפִי קָטָנוֹ וְכֵךְ הִיָּתָה מְדֻתָּהּ.** שואלת הגמרא: **כֵּךְ בְּיָוֵם הַכְּפֻרִים לָמָּה לִי - לְשֵׁם מָה צָרִיךְ לְהַטְרִיחַ אֶת הַכֶּהֵן גְּדוּלוֹ לְקַחַת גַּם כֶּף, הֲרֵי 'מִלֵּא חֲפִינּוּ קְטָרֵת סְמִים דְּקָה וְהִבִּיא' אִמֵר רַחֲמָנָא, וּמִשְׁמַע שֶׁלֹּא הַקְפִּידָה הַתּוֹרָה שִׁיבִיא דוּוּקָא עַל יַדִּי כְּלִי, אֵלָּא אֲפִשֵׁר לְהִבִּיא אֵף בְּחֲפִינּוּ, וּמִשׁוּם חוֹלְשָׁתוֹ שֶׁל כֵּהֵן גְּדוּלוֹ הִיָּה לְנוּ לֹאמַר שִׁיּוּלִיךְ בְּחֲפִינּוּ לְמַנּוּעַ מִמֶּנּוּ טוֹרַח נְשִׂיאַת הַכֵּלִי.**

מתרצת הגמרא: **מִשׁוּם דִּלָּא אֲפִשֵׁר בְּלֹא כְּלִי, דְּהִיכִי נַעֲבִיד - כִּיצַד נַעֲשֵׂה שִׁיּוּלָה לְהִבִּיא אֶת הַקְטוֹרֵת בְּלֹא כְּלִי, אִם נֹאמֵר דְּנַעֲיִיל -** שיכנס פעם ראשונה להכניס את הגחלים, **וְהָדֵר נַעֲיִיל** פעם שניה להכניס את הקטורת בחפניו, **הֵלָּא בְּהִבָּאָה אַחַת אִמֵר רַחֲמָנָא** שיביא את הגחלים והקטורת **וְלֹא בְּשְׁתֵּי הַבְּאֹרֹת**, שכך נאמר (ויקרא טז יב), **'וְלָקַח מִלֵּא הַמַּחְתָּה גַּחְלֵי אֵשׁ וְגו' וְיִמָּלֵא חֲפִינּוּ קְטָרֵת סְמִים דְּקָה וְהִבִּיא'.** ואם נאמר **דְּנַשְׁקָלִיהּ -** שיקח לקטורת בחפניו ונתתיה [למחיתה] עלה - ויניח המחיתה של הגחלים על ידי המלאות קטורת, **וְלִיעוּל -** ויכניסם כך בהבאה אחת, **הֵלָּא כִי מְטִי הָתָם -** כשיגיע לקודש הקדשים, **הִיכִי לַעֲבִיד -** כיצד יניח המחיתה על הרצפה, **נַשְׁקָלִיהּ בְּשִׁינִיה וְנַחְתִּיהּ לְמַחְתָּהּ -** יקח המחיתה בשיניו ויניחנה, **הַשְׁתָּא לִפְנֵי מְלַךְ בְּשַׁר וְדָם אִין עוֹשִׂין כֵּן לְהִבִּיא דְּבַר בְּפִיו, לִפְנֵי מְלַךְ מְלָכִי הַמְּלָכִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁאִין רְאוּי לְעִשׂוֹת כֵּן, הַלְכֵךְ לֹא אֲפִשֵׁר** אם לא על ידי כלי, **וְכִיּוֹן דִּלָּא אֲפִשֵׁר, עֲבַדְנִין בְּרֵאשְׁבַּחַן בְּנְשִׂיאִים** שהביאו קטורת בכף, שנאמר (במדבר ז יד) **'כֵּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלָאָה קְטָרֵת'.**

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמא תוספת

עלון אין בהם משום רפואה. פי' בקונטרס דאבילה מיירי, ואין נראה לר"י אלא איירי להשיש על העין, דבהכי איירי כולה סוגיא. ועוד: אי באבילה מיירי – היכי אסר רב ששת גרגירא? כיון דמאכל בריאין הוא. והתנן: כל האוכלים אוכל אדם לרפואה! לרד"י אפילו כוסברתא קשי ל"י. קשה לר"י איכ אמאי אצטרך למימר רב יוסף כוסברתא אין בו משום רפואה? כיון דמזקת לעינים כ"ש דלא מרפאהו ואומר ר"י דה"ק: אין בה משום רפואה, כלומר: יש שטועין וסבורין שיש בה רפואה – ואין בה רפואה, אלא מזקת לעינים. ויכול להיות שמחנה אותו בשום ענין: שריקא טריא. פירש ר"ח: מים שסננים ממעי אבטוח ושתיים כדי לשלשל. ור"ל דמותר לסנן מים שבמעין, כדמסיק; כיון דמיתכל הכי לאו מדי קעביד. אבל פפועי ביעי – אסור, דלא מיתכל בלא סיון שפיר. והשתא אתי שפיר לפי ר"ח דשיבא הא מלתא להכא, דמיירי ברפואה: רוחצין במי גרר במי חמתן במי טבריא. והא דתנן בפ' 'חבית' (לקמן דף קמז). הרוחץ במי מערה במי טבריא. ודייק בגמרא: דיעבד – אין, לכתחילה – לא. התם מיירי ברוחץ בגמא, דדמיא למרוחץ. אבל גנהר מותר לכתחילה, כדפרישית לעיל בפרק 'כירה' (לעיל לט: ד"ה והא). ורבינו נסים כתב בגמולת סתרים דהא דקתי הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא – משום מי מערה, אבל במי טבריא – אפילו לכתחילה שרי. ולא קתני במי טבריא אלא ללמד על מי מערה שחן חמין, דומיא דמי טבריא. וטעמא, משום דמי טבריא מגולין, אבל מערה מוכוזה היא, כדאמר ב"שור שנגח את הפרה" (כ"ק דף ג:) דמערה עבידא דמטללא ונפש הבלא וחישינן שמא יזיע ומשיה לכתחילה (לאא): רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בווחלין. נראה לרבי"א: דטעמא משום דכל שעה הולכים ושבים מכאן לכאן, והוי כווחלין, הלכך יש להם לטהר בווחלין כמו שאר נהרות. אבל מים חיים אינם, שהוי אינם נובעים, הלכך מיסתבר טפי מה שהכתוב קראן מקוה, היינו לפוסלן ממים חיים: והא ר"מ והא רבי יהודה. תימה: היכי מדימי הא פלוגתא דפלוגתא דלעיל?

לגינות. שמשילין בה שבר: תיקצין. דלא תיגע קודם נטילת שחרית: יד. לעץ מסמא. קודם נטילה: יד. לאן מחרשת: יד. לפה או לחוטם: מעלה פוליוס. ריח החוטם והפה. ור"ג דיד לאמה לאו לענין שחרית נטל לה, אלא משום דמביא לידי קרי. ובמסכת נדה (דף יג) אמרין בה דתיקצין משום האי טעמא. ומשום דתניא בה נמי לטותא דתיקצין – תנייה נמי גבי הנה, וכן יד לפי טבעת למשמש בה תדיר, ומביאתו לידי תחנותיות: בת חורין היא. הרוח השורה על הידים לפני נטילה: ומקפדת. בנטילתו, לנטולה יפה עד שישפוך מים יפה ג' פעמים על ידיו: שרי. אם נותנו בעיניו: מעביר בת מלה. אם הויקה לעיניו: עליו. כר שם העשב: אין בהם משום רפואה. באבילותו להאיר העינים, דלא מסו: בוסברתא. אלייאנדרא: אפילו לרד"י. דמאור עינים אגא. קשה לי לכאב העין אם אוכלנו: ורגירא. אורגיא: אפילו לרד"י. דמאור עינים אגא. מעליא לי: כל מיני בשות שרי. למיכל בשבת. דתנן במתני: כל האוכלים אוכל אדם לרפואה, דלא מוכחא מלתא: לבר מפרוזא. שאין אדם אוכל אלא לרפואה ומוכחא מלתא: שריקא טריא. לשרוק ולטוח שמן וביצים מגולגלין על הצלי כשהוא חם משחשקה – שרי, ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל, ולא אמרין דמי לתתן: פיעפועי ביעי. לטרוח ביצים מגולגלין בקערה: אסור. דמתחוי כמאן דביעי למשידותו בקערה: עברא ליה. שריקא טריא: לרבי. זעירי: משפרת. שמסננין בה שרמים: כיון דמשפתתי הכי. שראוי לשתותו כמו שהוא בלא סינון: דמיתכל הכי. בלא שריקא: שפופה. שנקבל ונקתה, לשון 'פן תגוף' (תהלים צא) דם מנפתה (מכשירין פ"ו מ"ח): בואתה כיון. לשכך חיים: דמפנקי. מעוננין הן, ובל דבר שהוא חזק קצת קשה לבשרן וצומתה: דריקא ליה חמרא. חמור דרך לו על רגלו: שאני. שמכתו קשה, ומסוכן, ומחללין עליו את השבת: רוחצין במי גרר. ואע"פ שחן מלוחץ קצת דרך לרוחץ בהן בחול, ולא מוכחא מילתא דלרפואה היא: אכל לא כים הגדול. לקמן מפרש טעמא: ולא כמי משרה ששורין בו פשתן, ואין דרך רחיצה בהן, אלא לרפואה, דמסו. וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה, ומוכחא מלתא: הא. דקתני רוחצים בים הגדול – ר"מ היא. דמשני כל הימים כי הדין, ולא מפליג בין ים הגדול לשאר הימים: והא. דתני 'אין רוחצין' – רבי יהודה היא, דמפליג בין ים הגדול לשאר ימים: כל הימים במקוה. לכל תורת מקוה, ואין להם תורת מעיין. ומה בין מקוה למעיקין – הפועין פשר לטבילת זב וזאת צפור מצורע, דמים חיים הן, ולקדרש מי חטאת. דכבולוהו מים חיים כתיב, נוב כתיב (ויקרא טו) 'ורחץ בשורו במים חיים', במצורע כתיב (שם יד) 'אל כלי חרס על מים חיים', במי חטאת כתיב (במדבר טו) 'מים חיים אל כלי'. ומטהר טמאים השוכלים במימיו כשהן וזוחלין ומקלחים, שהרי זה דרכו של מעיין, כל עצמן וזוחלין הן. ומקוה. שחן מים מכוונסין, אם הטביל במימיו דרך וזוחלין במקום קטפרס – אינה טבילה, עד שיזא במקום אשבורן שלו קווח ועומדין. והכי תניא בת"כ: אי מה מעיין מטהר בווחלין, אף מקוה מטהר בווחלין – ת"ל 'אין'. מעיין מטהר בווחלין, והמקוה באשבורן. וזהו פירוש מטהר בווחלין בכל מקום, ואין לא שמעתינו כן. ואין המקוה פשר לטבילת זב ולהחיות מצורע ולקדרש מי חטאת, וכל הימים במקוה, שהכתוב קראן מקוה: רבי יהודה אומר. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, דביה משתעי קרא במעשה בראשית, ששם נקו כל מי בראשית: ולא נאמר 'מים'. בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה, שקל הנקלים הולכים אל תים: רבי יוסי אומר כל דרך.ן. אכל פסולין הן לתורת מים חיים, דהכתוב קראן מקוה:

חיויא

אימור

לגינות. שמשילין בה שבר: תיקצין. דלא תיגע קודם נטילת שחרית: יד. לעץ מסמא. קודם נטילה: יד. לאן מחרשת: יד. לפה או לחוטם: מעלה פוליוס. ריח החוטם והפה. ור"ג דיד לאמה לאו לענין שחרית נטל לה, אלא משום דמביא לידי קרי. ובמסכת נדה (דף יג) אמרין בה דתיקצין משום האי טעמא. ומשום דתניא בה נמי לטותא דתיקצין – תנייה נמי גבי הנה, וכן יד לפי טבעת למשמש בה תדיר, ומביאתו לידי תחנותיות: בת חורין היא. הרוח השורה על הידים לפני נטילה: ומקפדת. בנטילתו, לנטולה יפה עד שישפוך מים יפה ג' פעמים על ידיו: שרי. אם נותנו בעיניו: מעביר בת מלה. אם הויקה לעיניו: עליו. כר שם העשב: אין בהם משום רפואה. באבילותו להאיר העינים, דלא מסו: בוסברתא. אלייאנדרא: אפילו לרד"י. דמאור עינים אגא. קשה לי לכאב העין אם אוכלנו: ורגירא. אורגיא: אפילו לרד"י. דמאור עינים אגא. מעליא לי: כל מיני בשות שרי. למיכל בשבת. דתנן במתני: כל האוכלים אוכל אדם לרפואה, דלא מוכחא מלתא: לבר מפרוזא. שאין אדם אוכל אלא לרפואה ומוכחא מלתא: שריקא טריא. לשרוק ולטוח שמן וביצים מגולגלין על הצלי כשהוא חם משחשקה – שרי, ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל, ולא אמרין דמי לתתן: פיעפועי ביעי. לטרוח ביצים מגולגלין בקערה: אסור. דמתחוי כמאן דביעי למשידותו בקערה: עברא ליה. שריקא טריא: לרבי. זעירי: משפרת. שמסננין בה שרמים: כיון דמשפתתי הכי. שראוי לשתותו כמו שהוא בלא סינון: דמיתכל הכי. בלא שריקא: שפופה. שנקבל ונקתה, לשון 'פן תגוף' (תהלים צא) דם מנפתה (מכשירין פ"ו מ"ח): בואתה כיון. לשכך חיים: דמפנקי. מעוננין הן, ובל דבר שהוא חזק קצת קשה לבשרן וצומתה: דריקא ליה חמרא. חמור דרך לו על רגלו: שאני. שמכתו קשה, ומסוכן, ומחללין עליו את השבת: רוחצין במי גרר. ואע"פ שחן מלוחץ קצת דרך לרוחץ בהן בחול, ולא מוכחא מילתא דלרפואה היא: אכל לא כים הגדול. לקמן מפרש טעמא: ולא כמי משרה ששורין בו פשתן, ואין דרך רחיצה בהן, אלא לרפואה, דמסו. וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה, ומוכחא מלתא: הא. דקתני רוחצים בים הגדול – ר"מ היא. דמשני כל הימים כי הדין, ולא מפליג בין ים הגדול לשאר הימים: והא. דתני 'אין רוחצין' – רבי יהודה היא, דמפליג בין ים הגדול לשאר ימים: כל הימים במקוה. לכל תורת מקוה, ואין להם תורת מעיין. ומה בין מקוה למעיקין – הפועין פשר לטבילת זב וזאת צפור מצורע, דמים חיים הן, ולקדרש מי חטאת. דכבולוהו מים חיים כתיב, נוב כתיב (ויקרא טו) 'ורחץ בשורו במים חיים', במצורע כתיב (שם יד) 'אל כלי חרס על מים חיים', במי חטאת כתיב (במדבר טו) 'מים חיים אל כלי'. ומטהר טמאים השוכלים במימיו כשהן וזוחלין ומקלחים, שהרי זה דרכו של מעיין, כל עצמן וזוחלין הן. ומקוה. שחן מים מכוונסין, אם הטביל במימיו דרך וזוחלין במקום קטפרס – אינה טבילה, עד שיזא במקום אשבורן שלו קווח ועומדין. והכי תניא בת"כ: אי מה מעיין מטהר בווחלין, אף מקוה מטהר בווחלין – ת"ל 'אין'. מעיין מטהר בווחלין, והמקוה באשבורן. וזהו פירוש מטהר בווחלין בכל מקום, ואין לא שמעתינו כן. ואין המקוה פשר לטבילת זב ולהחיות מצורע ולקדרש מי חטאת, וכל הימים במקוה, שהכתוב קראן מקוה: רבי יהודה אומר. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, דביה משתעי קרא במעשה בראשית, ששם נקו כל מי בראשית: ולא נאמר 'מים'. בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה, שקל הנקלים הולכים אל תים: רבי יוסי אומר כל דרך.ן. אכל פסולין הן לתורת מים חיים, דהכתוב קראן מקוה:

קמב שבת. פרק ארבעה עשר - שמונה שרצים דף קט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רש"י

אימור דפליגי לענין טומאה וטהרה. ומשום קרא: לענין שבת. דטעמא משום רפואה הוא. מי שמעת להו? הא דאישתמי. בגייהו - אסור. דמוכחא מלתא דלרפואה קא מכוי: הא דלא אישתמי. אלא רחץ וצא - מותר: בתריתא. דקתני רוחצין. בדלא אישתמי: חטטין. מאלנין: שלא נשתמי. בתוך הפנים, דנראה כמיקר בעלמא: כפיין. שכן רוחצין ביה בחול לרחיצה שאניה לרפואה: ברעים. אין רוחצין דמוכחא מלתא דלרפואה. ותרתייהו בדאישתמי: מי המשירה אפי המשירה לא קשיא. הך דקתני רוחצין במי המשירה. אהני תרתי דלעיל דקתני 'אבל לא במי המשירה' - הא - דאישתמי. הא - דלא אשתמי: מתני' איובין. מפרש בגמרא שאינו מאכל בריאים, ומוכחא מלתא דלרפואה אבל ליה:

אימור דפליגי לענין טומאה וטהרה, לענין שבת מי שמעת להו? אלא אמר רב נחמן בר יצחק: לא קשיא. הא - דאישתמי, הא - דלא אישתמי. במאי אוקימתא לבריתא - דלא אישתמי, אי דלא אישתמי - אפילו במי משרה גמי; דתתניא: רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובמיה של סדום, ואף על פי שיש לו חטטים בראשו. במה דברים אמורים - שלא נשתמי, אבל נשתמי - אסור! אלא, ים הגדול איס הגדול לא קשיא; הא - בפיני שבו, הא - ברעים שבו. מי משרה אפי משרה גמי לא קשיא; הא - דאישתמי, הא - דלא אישתמי. מתני' אין אוכלין איובין בשבת, לפי שאינו מאכל בריאים. אבל אוכל הוא את יועור, ושונה אבובראה. כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה, חוץ ממי דקלים וכוס עיקרון, מפני שהן לרוקה. אבל שותה הוא מי דקלים לצמא, וסך שמן עיקרון שלא לרפואה. גמ' אמר רב יוסף: אויב - אברתה בר המין, איובין - אברתה בר הינג. עולא אמר: מרוא חיוורא. עולא איקלע לבי רב שמאל בר יהודה, איתו לקמיה מרוא חיוורא, אמר: היינו אויב דתיוב פארוייתא. רב פפי אמר: שומשו. א"ר ירמיה מדיפתי: פוותריה דרב פפי מסתברא, דתנין: מצות אויב - שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין. ושומשו הוא דמשתכחא הכי. למאי אכלי ליה - לקואיני, במאי אכלי ליה - בשבע תמרי אופקתא, מפאי הוויא - מקומחא דשערי (במנא) דחליף עליה ארבעין יומין. "אבל אוכל הוא את יועור". מאי יועור? פותנק. למאי אכלי לה - לארקתא. במאי אכלי לה - בשבע תמרי חיוורתא. מפאי הוויא - מאומצא ומאי אליבא ריקנא, ומבישרא שמנא אליבא ריקנא, ומבישרא דתורא אליבא ריקנא, מאמנאזא אליבא ריקנא, ומגורי דרוביא אליבא ריקנא, ומשתי מני אברתיה. ואי לא - ליבלע תחלי חיוורתא, ואי לא - לתיוב פתעניתא. ולתי בישרא שמנא ולישרי אנגורי ולימין גרמא ולינמע חלא, ואיבא דאמרי, חלא לא, משום דקשי לכבדא. ואי לא - ליתי גורדא דאסינתא דגרידא מעילאי לתמאי ולא מתמאי לעילאי דילמא נפקא אידי פומיה, ולישלקה בשיכרא בי שיכבי, ולמחר נספרינון לנקבין ידיה, ולישתי. וכי מפני - מפני אפשיחה דדקלא. "ושותין אבובראה". מאי אבובראה? חומטריא. מאי חומטריא? חומטרא יהודאה. למאי עבדי לה - לגילויא. ואי לא - לתי המשא פלילי, וחמשא פוסתא דשיכרא, ונישלוקינהו בהדי הדדי עד דקיימא אנפקא, ונישתי. אימיה דרב אחדבוי בר אמי עבדה ליה להווא גברא חד פלילא וחד פוסתא דשיכרא, שלקה ואישקתיה ושגרא תנורא וגרפתיה, ואותביתיה לביתא בגוויה ונפק בהוצא ריקא. רב אויא אמר: רביעתא דחלבא מעוזא חיוורתא. רב הונא בר יהודה אמר: ליתא אתרוזא חליתא, ולחיקיה ולמילייה דובשא, ולתבה בי מיללי דנורא ולכליה. רבי חנינא אמר: מי רגלים בני ארבעים יום. פרוניא - לויבורא, רביעאה - לעקרנא, פלגא ריבעא - לגילויא, ריבעא - אפילו לכשפים מעלו. אמר רבי זוטנן: אניגרון, ואבנר, ותיריקה - מעלו בין לגילויא בין לכשפים. האי מאן דבלע חוויא לוכליה בשותא במילחא ולירחטיה חלחא מילי. רב שמי בר אשי חווייה להווא גברא דבלע חוויא, אידמי ליה כפרשא, אוכליה בשותא במילחא, וארחטיה קמיה חלחא מילי ונפק מיניה גובי גובי. איבא דאמרי: רב שמי בר אשי בלע חוויא, אתא אליהו אידמי ליה כפרשא, אוכליה בשותא במילחא, וארחטיה קמיה חלחא מילי ונפק מיניה גובי גובי. האי מאן דטרקיה חוויא, לתי עוברא דחמרא חיוורתא ולקריעה ולתביה עילוייה, והני מילי דלא אישתמי טרפה. ההוא בר

לחשות, שיתבשל האתרוג בדבש: בני מ' יום. שעברו עליהם מ' יום. ל"א: של תינוק בן מ' יום: פרוניא לויבורא. כוס קטן מאד, ושמו ברינא. מאותן מ' רגלים שותין למי שגשכתו צרעה, ומתרפא: רביעאה לעקר. רביעית לוג למי שעקצו עקרב: פלגא ריבעא לגילויא. חצי לוג: רבעא. לוג: אניגרון ואבנר ותיריקי. מים שגשלק בהם בגגרי, מן עשב ששמו בגגרי. וסחם אניגרון מי שלק תרדן. כדאמרינן (ברכות דף לה) אניגרון מניא דסלקא, ותיריקי צרי: אידמי ליה כפרשא. תופסו ומישרו, שהפחד והמרוצה והכשות מתישין בחו"א) ומחמם, ומת הנחש בתוכו: גובי. חתיכות חתיכות וצא הנחש במינו גובי טרונצ"ץ בלע"ז: דפרקיה. נשכו: עוברא דחמרא חיוורתא. עובר הנמצא במיני מתורה

לכנה: דלא אישתמי טרפה. האם:

דעה אחרת מהו אוזוב: עולא אמר, אוזוב הוא מרוא חירא – מין צמח.
 עולא אקלע לבי – הזדמן לבית רב שמואל בר יהודה, איתו
 לקמיה – הביאו לפניו מרוא חירא, אמר עולא, היינו אוזוב דכתיב
 באורייתא שכשר להזאה.
 דעה נוספת מהו אוזוב: רב פפי אמר, אוזוב הוא שומשווק.
 הגמרא מביאה ראיה לרב פפי: אמר רב רמיא מדיפתי, בנותיה
 דרב פפי מסתברא – מסתבר כדברי רב פפי, דתנן במשנה (פירא פירא
 מיט), מצות הזאה באוזוב, שיהיו בו שלשה קלחין – שרשים, ובהן
 שלשה גבעולין – קנים ודקים, ושומשווק הוא דמשתכחא הכי – ורק
 בשומשווק נמצא כן שיש בו שלשה גבעולים, ומוכח ששומשווק הוא
 האוזוב הכשר להזאה.
 שנינו במשנה, שאין אוכלין איזבין בשבת, משום שאוכלים אותו
 לרפואה. הגמרא מבררת מה מרפא האיזבין: למאי אכלי ליה –
 לאיזו רפואה אוכלים את האיזבין. משיבה הגמרא: לקוקאני –
 לתולעים שבבני מעיים. במאי אכלי ליה – עם מה אוכלים אותו,
 בשבע תמרי איפקתא – עם שבעה תמרים שחורים. במאי הויא –
 ממה נוצרים התולעים במעיים. מקומחא דשערי (במנא) דחליף
 עליה ארבעין יומין – מאכילת קמח שעורים שעבר עליהם ארבעים
 יום מטחינתם.
 שנינו במשנה: אבל אוכל הוא את יעור.
 הגמרא מבארת מהו יעור: מאי – (מהו) יעור. משיבה הגמרא: פותנק
 – מין נענע. למאי אכלי לה – לאיזו רפואה אוכלים אותו. לארבתא
 – לתולעים שבכבד. במאי אכלי לה – עם מה אוכלים אותו. בשבע
 תמרי חוורתא – עם שבעה תמרים לבנים. במאי הויא – ממה
 נוצרים התולעים בכבד. מאומצא (ומאי) אליבא ריקנא – מאכילת
 בשר שנצלה על גבי גחלים קודם אכילה כשהקיבה ריקה. ומבישרא
 שמנא – או מבשר שמן אליבא ריקנא. ומבישרא דתורא – או מבשר
 שור אליבא ריקנא. מאמנווא – או מאגוז אליבא ריקנא. ומנידי
 דרובאי – או מלולבי תילתן אליבא ריקנא, ומשתי מיא אבתריהו
 – וכאשר שותה מים לאחר שאכל אחד מדברים אלו קודם האכילה.
 הגמרא מביאה רפואות נוספות לתולעים בכבד: ואי לא – ואם אין לו
 פותנק, או שאכל ולא נרפא, ליבלע תחלי חוורתא – יבלע שחלים
 ומין מאכל לבנים. ואי לא, ליתבי בתעניתא – ישב בתענית, וליתי
 בישרא שמנא ולישדי אגומרי – ויביא בשר שמן ויניח על הגחלים,
 ולימין נרמא – וימצוץ אבר מאותו בשר, שיצא השומן לפיו, ולימנע
 תלא – וישתה חומץ. ואיבא דאמרי – ויש אומרים, שחלא לא – לא
 ישתה חומץ, משום דקשי לכבדא – שהחומץ קשה לכבד.
 ואי לא, ליתי נורדא דאסינתא – יביא קליפה שגרדוה מן עץ הסנה,
 דגרידא מעילאי לתתאי ולא מתתאי לעילאי – שגרדוה מן העץ
 מלמעלה כלפי מטה, שאם יקח קליפה שגרדוה מלמטה למעלה,
 דילמא נפקא אידי פומיה – שמא יצאו התולעים דרך פיו, כשם
 שגירד מהסנה מלמטה למעלה, ולישלקה בשיכרא בי שיכבי –
 וישלוק הקליפה בשיכר בזמן בין השמשות, ולמחר, נסברינין לנקבין
 דידיה ולישתי – יסתום נחיריו כדי שלא יריח, שהריח קשה לו,
 וישתה, וכי מפני – וכאשר נפנה לצרכיו, מפני אפשרות דקלא –
 יפנה במקום שנקצץ הדקל.
 שנינו במשנה: ושותין אבוברואה.
 הגמרא מבארת מהו אבוברואה: מאי – מהו אבוברואה. משיבה
 הגמרא: חומטריא. מאי חומטריא. חומרא חידאה – מין עץ הגדל
 יחידי בלא ענף ושולקים אותו במים. למאי עבדי לה – לאיזו רפואה
 עושים זאת. לגילויא – לשותה מים מגולים וירא שמא שתה מהם
 נחש. ואי לא – ואם אין לו מין עץ זה או שעשה כן ולא הזעה לו,
 ליתי חמשא כלילי – יביא חמשה ורדים, וחמשא בוסתא דשיכרא
 – וחמש כוסות שיכר, ונישלוקינהו בהדי הדדי עד דקיימא אנפקא
 ונישתי – וישלם יחד עד שיעמוד על רביעית הלוג, וישתה אותו.
 אימיה – (אמן) דרב אהדבוי בר אמי, עבדה ליה לתהוא נכרא –
 עשתה לאדם אחד ששתה מים מגולים, חד כלילא, וחד בוסתא
 דשיכרא – ורד אחד וכוס שיכר אחת, שלקה, ואישקיתה – והשקתה

אימור דפליגי – יכולים אנו לומר, שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה
 אם הים הגדול הוא כשאר ימים, הוא דווקא לענין מומאה וטהרה,
 משום שנחלקו בפירוש הפסוק קרא ימים, אבל לענין שפת, אם
 מותר לרחוץ בים הגדול משום רפואה, מי שמעת להו – האם שמעת
 שנחלקו.
 הגמרא מתרצת תירוץ אחר על הסתירה: אלא אמר רב נחמן בר
 יצחק, לא קשיא, הא – הברייתא האוסרת לרחוץ בים הגדול עוסקת
 באופן דאישתהי – ששוחה במים, ומוכח שעושה כן לרפואה, הא –
 הברייתא המתירה לרחוץ בים הגדול עוסקת בדלא אישתהי – שאינו
 שוחה, אלא רוחץ ויוצא מיד, ולפיכך מותר שאינו נראה כרוחץ
 לרפואה.
 הגמרא מקשה על תירוץ זה: במאי אוקימתא לברייתא – במה
 העמדת וביארת את הברייתא האחרונה המתירה לרחוץ בים הגדול,
 דלא אישתהי – באופן שאינו שוחה במים, אי דלא אישתהי – אם
 מדובר באופן שאינו שוחה מדוע אסרה הברייתא לרחוץ במי משרה,
 הרי אם אינו שוחה אפילו במי משרה נמי – גם מותר לרחוץ,
 דהתניא, רוחצין במי סבירא ובמי משרה וגימא של סודם, ואף
 על פי שיש לו חטמים – (פצעים) בראשו, ונראה שרוחץ משום
 רפואה. כמה דברים אמורים שמותר לרחוץ בהם, שלא נשתהא,
 אבל נשתהא אסור. הרי שאם אינו שוחה במים מותר לרחוץ אפילו
 במי משרה, אם כן לא ניתן להעמיד את הברייתא האחרונה שהובאה
 לעיל (ע"ע) באופן שאינו שוחה במים, שהרי הברייתא היא אוסרת
 לרחוץ במי משרה.
 הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אלא שתי הברייתות עוסקות ששוחה
 בחיצה, וים הגדול איס הגדול לא קשיא, הא – הברייתא המתירה
 לרחוץ בים הגדול עוסקת כשרוחץ בפיין שבו – במים היפים שבים
 הגדול שאינם מלוחים כל כך, שהדרך לרחוץ בהם בחול ואינו ניכר
 שרוחץ לרפואה, על כן מותר אפילו לשהות בהם, הא – הברייתא
 האוסרת לרחוץ בים הגדול עוסקת כשרוחץ פרעים שבו – במים
 הרעים שבים הגדול שהם מלוחים כל כך עד שמוכח שרוחץ
 לרפואה, על כן אסור לשהות בהם.
 הגמרא מבארת מדוע לא קשה מברייתא זו שמתירה לרחוץ במי
 משרה על הברייתות לעיל (ע"ע): מי משרה אמי משרה נמי לא
 קשיא – גם לא קשה מברייתא זו המתירה לרחוץ במי משרה, על
 הברייתות המובאות לעיל (ע"ע) האוסרות, כי יש לתרץ, הא –
 הברייתות האוסרות עוסקות בדאישתהי – באופן שהוא שוחה במים,
 שמוכח שרוחץ לרפואה, שהרי המים עכורים, והא – הברייתא
 המתירה עוסקת בדלא אישתהי – שאינו שוחה במים ולא מוכח
 שרוחץ לרפואה.
 משנה
 המשנה עוסקת בדיני אכילת מאכל לרפואה בשבת: אין אוכלין
 איזבין – מין אוזוב בשבת, לפי שאינו מאכל בריאים, וניכר
 שאוכלו לרפואה, אבל אוכל הוא את יעור ושותה אבוברואה, אף
 שהם מרפאים, כיון שגם דרך הבריאים לאכול ולשתות אותם. כל
 האוכלין שהם מאכל בריאים, אוכל אדם לרפואה, וכל המשקין
 שותה, חוץ ממי דקלים וכוס עיקרון – משקה שכותשים לתוכו
 עיקרי ירקות ובשמים, מפני שהן מועילים לירוקה – לחולי של ירקון
 ואינם משקה בריאים וניכר ששותה לרפואה, אבל שותה הוא מי
 דקלים לצמא, אם אינו חולה, וכך שמן עיקרון – שמן עם עיקרי
 בשמים וירקות שלא לרפואה.
 גמרא
 הגמרא מבארת מהו איזבין: אמר רב יוסף, אוזוב שכשר להזאה על
 טמא מת, הוא אברתה בר המג – מין אוזוב שגדל במקום גמי והיינו,
 סוף שגדל בשפת האגס, ואיזבין המובא במשנתנו, הוא אברתה בר
 היג – מין אוזוב שגדל בין הקוצים.

1 כר קשא דפומבדיתא - ממונה מטעם המלך לשמור על העיר
 2 פומבדיתא, דמרכיה חיווא - שנשכו נחש, הנה תליסר חמרי
 3 חיורתא - היו שלש עשרה חמורות לבנות מעוברות פפומבדיתא,
 4 קרעיהו לבליהו - קרעו את כולן לצורך הוצאת העובר, ואישתבחו
 5 - ונמצאו כולן מריפה, הואי חדא פתהוא ניסא דפומבדיתא -
 6 היתה עוד אחת בעד השני של פומבדיתא, עד דאולי מיתני לה - עד
 7 שהלכו להביאה, אכלה אריה - אבל אריה את החמורה, ולא יכלו
 8 לרפאותו.
 9 אמר להו אביי, דילמא חיווא דרבנן מרכיה - אולי נשכו נחש על
 10 שעבר על דברי חכמים, דלית ליה אסותא - שאין לו רפואה, דכתב
 11 (קהלת יח) ופרץ גדר ושכנו נחש, כלומר, הפורץ גדר של חכמים
 12 ישכנו נחש, שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה, ולפיכך לא מצאו
 13 לו רפואה, אמרו ליה אין רבי - כן רבינו, כך היה, רבי נח נפשיה
 14 דרב - שכאשר נפטר רב, גזר רב יצחק בר בוסנא, דליפא דלימטייה
 15 אפא ונדמי לבי הילולא [במבולא] - שלא יקשקשו לפני החתן
 16 והכלה בתופים ופעמונים בזמן שמביאים לפניהם הדס וענפי דקלים
 17 לשמחם, שיהיו ממעטים בשמחה אותה שנה שנפטר רב, ואז איהו
 18 והלך אותו אדם שנשכו הנחש, אמטי - הביא אפא ונדמי לבי
 19 הילולא במבולא, ולפיכך מרכיה חיווא ומית - נשכו נחש ומת.
 20 הגמרא מביאה דברים נוספים בעניני נחש: האי מאן דבריה חיווא
 21 - מי שנברך בדבריו נחש, לניהות למיא - ירד למים, וליסחוף דיקולא
 22 ארישא - וכפפה סל מעל לראש הנחש, ולהדקיה מיניה - ויוריד את
 23 הסל בנחת לצד הנחש, ויגרום לנחש לעלות על הסל, שאם יאחזו
 24 בידו או ינתקו בחוקה, יכעס הנחש וישכנו, ובי סליק עילוייה -
 25 וכאשר יעלה הנחש על הסל, לישריה למיא - ימהר וישליכו במים
 26 וליסלוק וליתי - ויעלה מן המים ויברח.
 27 האי מאן דמיקני ביה חיווא - מי שנחש כועס עליו ורודף אחריו על
 28 ידי שמריח ריח פסיעותיו, אי איפא חכריה בהריה - אם יש עמו חבר,
 29 לירכביה ארבע דקמידי - ירכיב אותו חבירו עליו ארבע אמות, כדי
 30 שיפסקו עקבותיו ולא יוכל הנחש להריחו. ואי לא, לישאר נגרא -
 31 ואם אין עמו חבר, ידלג חריץ של מים, שלא ימצאהו הנחש. ואי לא,
 32 לעבר נגרא - ואם אין שם חריץ של מים יעבור את הנהר, ובליליא,
 33 לותביה לפוריא אארבעה חכיתא - ובלילה, יניח את מיטתו על
 34 ארבע חביות, כדי שלא יוכל הנחש לעלות אליו מהר, ושלא יריח
 35 אותו הנחש, ויניגי בי כוכבי - וישכב תחת הכוכבים, דהיינו, במקום
 36 גלוי, כדי שלא יעלה הנחש דרך הגג ויפיל עצמו עליו, וליתי
 37 ארבעה שונרי - ויביא ארבעה חתולים, וליסריהו בארבעה פרעי
 38 דפורייה - ויקשור אותם לארבע רגלי המיטה, וליתי שחפי ולישרי
 39 התם - ויביא ענפים וקיסמים וכל דבר המקשקש, ויורקם סביב
 40 למיטתו, רבי שמע קלי - כדי שכאשר ישמעו החתולים את קול
 41 הנחש כשיעבור עליהם, אכלי ליה - יאכלוהו.
 42 האי מאן דרהוי אפריה - מי שנחש רץ אחריו, ליריהי בי חלתא
 43 - ירוץ בין החלות, שאין הנחש יכול לרוץ שם וכך יחזור הנחש
 44 לאחוריו.
 45 האי איתתא דחיווא חיווא - אשה הרואה נחש, ולא ידעה אי יהיב
 46 דעתיה עילוייה אי לא יהיב דעתיה עילוייה - ואינה יודעת אם דעתו
 47 של הנחש עליה לתאווה תשמיש, או לא, תשלח מאנה ונשרייה
 48 קמיה - תפשוט בגדיה ותשליכם לפניו, אי מפרך ביה - אם הנחש
 49 נכנס לבגדיה ונכרך בהם, דעתיה עילוייה - דעתו עליה, ואי לא, לא
 50 יהיב דעתיה עילוייה - ואם אינו נכנס לבגדיה אין דעתו עליה
 51 לתשמיש.
 52 מאי תפניתה - מה תקנתה אם דעתו עליה, תשמש קמיה - לפניו) עם
 53 בעלה, כדי שתתנהג בפניו, איפא דאמרי - יש אומרים, כל שכן
 54 דתקיף ליה יצריה - אם תשמש לפניו כל שכן שיתגבר יצרו ויתאוה
 55 לה יותר, אלמא תשקול ממונה ומפופרה ותשדי ביה - תיקח
 56 משערוניה ומציפרניה ותשליכם עליו, ותימא - (ותאמר) דישתתא
 57 אנה - דרך נשים ל.
 58 האי איתתא דעילי ביה חיווא - אשה שנחש מתאוה לה ונכנס בה

59 כולו באותו מקום, ליפסקה - יפסקו את רגליה, ולהבה אתרתי
 60 חכיתא - וישיבה על שתי חביות, מקצתה על זו ומקצתה על זו כדי
 61 שיפתח רחמה, וליתי בישרא שמנה ולישדי אגומרי - ויביאו בשר
 62 שמן ויניחו על הגחלים, כדי שיעלה הריח, וליתי אננא דתחלי -
 63 ויביאו סל מלא מן הצמח שחלים, ותמרא ריחתא - ויין שיש לו ריח
 64 טוב, ולותבו התם - ויניחום על הקרקע תחת מושבה, ולימדוקניהו
 65 בהרי הדרי - ויערבו יחד כדי שיעלה הריח, ולינקוט צבתא בידה
 66 - ותאחז האשה צבת בידה, רבי מירח ריחא נפיק ואתי - שכאשר
 67 יריח הנחש את הריח יצא ותתפטנו בו, ולישקליה וליקלייה פגורא -
 68 ותקח את הנחש ותשרפנו באש, דאי לא - שאם לא תשרוף אותו,
 69 תדר עילוייה - יחזור אליה.
 70 שנינו במשנה: כל האוכלין בו אוכל אדם לרפואה, וכל המשקין
 71 שותה.
 72 הגמרא מבררת מה בא לרבות כלל זה: כל האוכלין שנינו
 73 במשנתנו שאוכל אדם לרפואה בשבת, לאיתווי מאי - מה הוא בא
 74 לרבות. משיבה הגמרא: לאיתווי - הוא בא לרבות שמותר לאכול
 75 בשבת, מחול שמרפא לשינים, אף על פי שמויק לבני מעיים, וכן
 76 שמותר לאכול ברשינין שמרפא לבני מעיים, ואף על פי שמויק
 77 לשינים, שהיינו אומרים כיון שהם מוזיקים לשינים או לבני מעיים, אין
 78 הדרך לאכול אלא לרפואה שיש בהם, ומוכח הדבר שעושה
 79 לרפואה בשבת אסור, לכך משמעה לנו המשנה שמותר, כיון
 80 שמכל מקום מאכל בריאים הוא, ואינו ניכר שהוא לרפואה.
 81 הגמרא מבררת מה בא לרבות המשך דברי המשנה וכל המשקין
 82 שותה: כל המשקין שנינו במשנתנו ששותה אדם לרפואה,
 83 לאיתווי מאי - מה הוא בא לרבות. משיבה הגמרא: לאיתווי מי
 84 צלפין בחומץ - הוא בא לרבות את מי הצלף כשהוא כבוש בחומץ,
 85 שאף ששותים אותו גם לרפואה, מותר לשתותו בשבת, כיון שהוא
 86 משקה בריאים.
 87 אמר ליה רבינא לרבא, מהו לשתות מי רגלים לרפואה בשבת.
 88 אמר ליה, תנינא - שנינו במשנתנו, כל המשקין שותה, והיינו דווקא
 89 משקה שהבריאים שותים. ומי רגלים לא שתא אינשי - אנשים אינם
 90 רגילים לשתותם, ואינם בכלל 'כל המשקין', ולפיכך אסור לשתותם
 91 בשבת, כיון שמוכח ששותה לרפואה.
 92 שנינו במשנה: וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים.
 93 תנא - שנינו בברייתא, חוץ ממי דקרים. מאן דתנא - מי ששונה מי
 94 דקרים, נקראים כן על שם מעשיהם, שהם דקרים את המרה,
 95 ומשלישלים בני מעיים. ומאן דאמר מי דקלים, הוא על שם מקומם,
 96 שיוצאין מן שני דקלי - (דקלים).
 97 מבררת הגמרא: מאי - (מהו) מי דקלים. אמר רבה בר רבנא, תרתי
 98 תלאי איפא במערבא - שתי נטיעות של דקלים (מין תמרים) יש
 99 בארץ ישראל, ונפקא עינא דמיא מפנייהו - ויוצא מעין מים מבין
 100 שניהם, כסא קמא מרפי - הכוס הראשונה ששותה ממים אלו,
 101 מרפה את מעיו שיוצא במקצת את הזבל שבמעיים, אידך -
 102 כששותה את הכוס השניה, משלשל מאד, ואידך - וכאשר שותה את
 103 הכוס השלישית, בי היכי דעילי הכי נפקי - כשם שנכנסים אליו
 104 המים כשהם צלולים, כך הם יוצאים צלולים, שהמעיים מתנקים
 105 לגמרי על ידי הכוסות הראשונות. אמר עולא, לדידי שתי שיכרא
 106 דככלאי - אני שתיתי את השיכר שבבבלי, ומעלי מיניהו - ומועיל
 107 יותר ממי דקלים אלו, והוא דלא רגיל ביה ארבעין יומין - והוא
 108 מועיל דווקא כאשר לא שתה שיכר ארבעים יום.
 109 הגמרא מביאה דיעה נוספת בענין מי דקלים: רב יוסף אמר, מי
 110 דקרים הם זיתים המצרי, וכך עושים אותם, ותילתא שיערי - שליש
 111 שעורים, ותילתא קורטמי - ושלש כרכום, ותילתא מילחא -
 112 ושלש מלח, ושורים אותם יחד וקולים אותם ושותים אותם.
 113 דיעה אחרת בענין זיתים המצרי: רב פפא אמר, אין נותנים בזיתים
 114 המצרי שליש שעורים, אלא תילתא חיטי - שליש חיטים, ותילתא
 115 קורטמי - ושלש כרכום, ותילתא מילחא (וכמונא) - ושלש מלח.
 116 וסימניה - והסימן לזכור מי אמר שנותנים בזיתים המצרי חיטים ומי

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קי עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמה
 רש"י
 תוספות

1 חיוויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא. אע"ג דגבי בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל,
 2 בפרק ב' דמס' ע"ז (דף כז) קאמר שלא עבר על דברי חבירים, שנאמר: "זופרין גדר
 3 ישכנו נחש" אע"ג דלא הוה ליה אסותא, שהרי מת - והם לא היה לו רפואה מזומנת. אבל
 4 הכא שהרפואה היתה מזומנת ונאבדה ממנו במזל רע - קאמר דלית ליה אסותא:
 5 וליתי' אנגא דתחלי. משמע הכא הדנחש
 6 אוהב שחליים, וכן בשלוהו בדברים (דף צא),
 7 דקאמר ליה נוטף לבעל: לא תיכול מהני תחלי,
 8 דטעמינהו חיויא. וא"כ יש בהן משום גילוי.
 9 ובפרק ב' דמס' ע"ז (ל: ושם) אמר: דשחליים אן
 10 בהם משום גילוי? ויל: דהתם לא ממש שחליים
 11 קאמר אלא בהנך דאמר התם (מס' ע"ז דף סז).
 12 וכן היו עושין עבריו שבתות בצפורי, ונותנין
 13 תומץ לתוך גריסין והיו קורין אותו שחליים. אי
 14 נמי: בשיליה נדרים (דף צא): מיירי דהוה ביה
 15 חלא, כדמסקינן התם במס' ע"ז (ל:). אבל אית
 16 בהו חלא - מגרי' בהו. והכא נמי, חמרא - מיגר
 17 בהו: רב יוסף אמר ויתום המצרי. ר"ת כל דך
 18 מילתא מחק מספרו, ואומר דל"ג אלא ברשי
 19 "אלו עוברין" (פסחים מב). ונראה לר"י שמחקה
 20 משום דיתום המצרי מותר לשתות, כדנתיב
 21 בפרק בתרא (דף קנו). ושון שבחשין את
 22 השתות ושחין ויתום המצרי. ואומר ריב"א: דאן
 23 צריך למחוק, דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקרים
 24 דמתני', אלא אמילתיה דעולא קאי, דאמר
 25 שיכרא בבלאי מעלי מנייהו. ואומר רב יוסף
 26 דיתום המצרי מעלי מנייהו. מיהו, שממע
 27 כפירוש הקונט דאמתני' קאי, מדלא קאמר
 28 בהדיא ויתום המצרי מעלי מנייהו: **סיסאני**.
 29 ולא קאמר וסימנין סמך סמך, כדאמר בשיליה
 30 "במה אשה" (לעיל סו). משום דשערי לא כתיב
 31 בסמך:
 והתניא

1 **בר קשא**. ממונה לפלך, וישראל היה: **דילמא חיויא דרבנן**. שעבר על נידוי חכמים,
 2 ונהש הנושכו עך לא אין לו רפואה, לפיכך לא נמצא לו רפואה: **אין רבי**. אין רבינו
 3 כך היה: **דכי נח נפשית דרב גור רב יצחק**, שיהיו ממועטים משמחה אותה שנה, ולא
 4 היא אדם מביא אקא ונידמי לחילולא בטבלא. שהיו רגילים להביא הדס וענפי
 5 דקלים לשמוח לפני התתן והכלה,
 6 ובשמביאים אותן לפנים מקשקשים לפנייהם
 7 בשוק בבואם בתופים וויגין. טבלא =
 8 אשקלטי'א. וגור שלא יקשקשו לפנייהם עד:
 9 דכרביה. נברך סביבותיו: **וליסחוף דיקולא**.
 10 סל: **ארישיה**. דחגיף. למעלה מראשו:
 11 ולתדקיה מיניה. יוריד הסל מעט מעט לצד
 12 הנקשו, ובדיל בו הנקשו ממשור, שיעלה על
 13 הסל. שאם אוחזו בידו או מנתקו בחוקה -
 14 יכעס וישכנו: **וכי סליק. הנקש על הסל -**
 15 **ימחר וישליכנו במים**, ויברך לו: **דמיקני ביה**
 16 **חיויא**. כועס ורודף אתריו, ומריח ריח פעמיו
 17 ורודפו: **לירבביה ארבע גרמדי**. שיפסקו
 18 עקבי פעמיו, ולא יוכל להריסם: **לישוואר**
 19 **נגרא**. הריץ של מים דילוג: **ארבע חביתא**.
 20 שלא יעלה אליו מהר, ולא יריח ריחו: **בי**
 21 **בוכבי**. במקום גלוי, שלא יעלה דרך הגג
 22 ויפיל עצמו עליו: **שחפי**. ענפים וקסמים וכל
 23 דבר המקשקש זה בזה, ומשמיע קול
 24 כשיעבור עליהן, וירגישו החתולים ויאכלוהו:
 25 **בי חלקתא**. בין החלוצות, שאין נחש יכול לרוץ
 26 שם, ויחורר לאחוריו: **אי יתיב דעתייה עליה**.
 27 לתאות תשמיש: **תשלח מאנה**. תפשוט בגדיה
 28 ותשליכם לפניך: **מאי תפנתא**. אי יתיב
 29 דעתיה עליה: **תשמיש קמיה**. עם בעלה.
 30 ותתנגה בפניו: **ותשדי ביה**. ותולק ביה:
 31 **ישתנא אנא**. דרך נשים לי. ולחש בעלמא
 32 הוא: **דעיל בה חיויא**. כשהוא תאב לה נכנס
 33 כולו באתו מקום: **ליפסקיה**. יפסק את רגליה
 34 זה מזה: **אתרתי חביתי**. מקצתה על זו
 35 ומקצתה על זו, כדי שיפתח רחמה: **ונישדי**
 36 **אנויב**. בי היכי דניסליק ריחא: **אנוגא תחלי**.
 37 סל מלא שחליים: **ריחתנא**. שיש לו ריח טוב:
 38 וליתבו התם. על גבי תיקן, תחת מושבה:
 39 ולישונקוניה פהדי. היו והשחליים כדי
 40 שיעלה הריח: **צבתא**. איטנליי'יש: **דאי לא**.
 41 קלי ליה, הדר עליה: **לאיתונוי**. מחול לשינים.
 42 ואע"פ שקשה לבני מעיים: **כרשינוי** לבני
 43 מעיים. ואע"פ שקשה לשינים, כדאמרין
 44 בברכות (דף מו). **סדיא**. כיון שקשים לאדם
 45 - לא ואורחיה למיבליגיה. אי לאו לרפואה:
 46 שיש בהם, ומוכחא מילתא וניתסר - קמ"ל:
 47 **צלפים**. פרי של צלף, כפר"י: **תלא**. דקלים
 48 ונטיעות, מין תמרים שנקרא בלשון ארמי
 49 תאל"י: **כסא קפא**. דשנו מיהוה מא: **מרפי**.
 50 ובל שבמעים מקצת: **איך**. כוס שני:
 51 **מששיל**. מאד: **תיבי דעיליה**. צלולים: **הבי**
 52 **נפקי**. שמנקין המעיים מן הרעי מראשונים:
 53 **והוא דלא רגיל**. למשתי שיכרא, כבר עברו
 54 מי יום: **רב יוסף אמר ויתום המצרי**. הוא מי דקרים, ועל שם שדוקרים את החולי: **תלתא קורטמי**. כרכום: **סיסי**. כלי שנותנין בו תמרים, כדאמרין בעלמא (ב"מ דף סז): **ואי**
 55 **אגבניהו** בסיסי - קננהו. וסימנין דלא תחלין שמעתתא. שם כלי זה הוא לח סימן, שיש בו שני סמכין: **רב יוסף אמר שערי**: בין **דבתא לעצרתא**. בין פסח לעצרת: **דקמיט**.
 56 **עצור**: **קומא אלכסנדריא**. שרף אילנות של אלכסנדריא: **גביא גילא**. אלרים בלע"ז: **פויקמא רישקא**. כרכום של גן, קרו"ג אורינטל, הגדל בגנים: **לזבה**. הנף תלתא מיני
 57 לישקיה בחמרא: **ולא מעיקרא**. אינה נעקרת מלילה, לפי שהיין מפני חוזקו של סמיני. ומתפראה מן החולי: **לירקנא תרי**. מנייהו לישתי בשכיבא, וזהו רפואתו: **ומיעקר**.
 58 מלהוליד: **לזבה תלתא בחמרא**. הדר נקט ליה משום הנך רפואות דנקט ואולי: **ואי לא כו**. בולחיו לא מעלי אלא לזבה:

1 והתניא מניין לטירוס שהוא אסור. וא"ת: אפילו לא אסור טירוס, תיקשי ליה דליתוס
2 משום פריה ורביה! וכת' משום דהוי מצוי לשנויי ביש לו בנים - הא משמע בסוף
3 "הבא על יבמתו" (יבמות דף סו:) גבי דביתוהו דר' חייא, דאי הוה מופקדה אפריה ורביה -
4 לא הוה שתיא סמא דערקתא, אע"ג דהוי לה שתי נקבות ושני זכרים, משום "בבקר זרע
5 ואתו זרעך ולערב אל תנח ידך" (קהלת יא).
6 ובאשה לא שייך טירוס, אוקי במסקנא לרבי יוחנן
7 בן ברוקה דמחייב פריה ורביה, בעסקה וזקנה,
8 ולא מוקי ביש לה בנימיו ויש לומר דמסירוס ניהא
9 ליה למפרך, משום דאיכא למ"ד בפרק "הבא על
10 יבמתו" (שם דף סא:); כיון דקיימא פריה ורביה -
11 תו לא צריך: **תלמוד לומר** ובארצכם לא
12 תעשו. מיכ"ס קא אריש, והא דאמר בחגיגה (דף
13 ד): שאילו את בן זומא מוהו לטרוסי כלבנא אמר
14 לה: "בארצכם לא תעשו" כל שבארצכם לא
15 תעשו. התם נפקא לן מארץ, כדמפרש
16 בשאלתות דרב אחאי, דהא חובת הגוף הוא -
17 מה לי בארץ מה לי בחו"ל. אלא האי "בארץ" -
18 לכל אשר בארץ אתא. והכא מיכ"ס דריש,
19 כדפי', ומה שפרש בשאלתות דהא דאמר
20 לשתות סמא דערקתא - היינו כרבי יהודה,
21 דאמר דבר שאין מתכוין אסור, ואע"ג דקיל'
22 כ"ש דשרי - היינו דוקא בשבת, משום דבענין
23 מלאכת מחשבת. אבל בכל התורה כולה -
24 סבירא לן כרבי יהודה, ואין נראה לר"י, דבכל
25 התורה כולה קייל כ"ש דשרי, כדמשמע לעיל
26 בפ' "המוציא" דאמרי', דרבי יוחנן סבר
27 כסתם משנה דנזיר חופף ומפספס וכי - והיינו
28 כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין, וכן משמע
29 בפרק "כל פסולי הנוקדישין" (בכורות דף לד.)
30 דשמואל סבר כ"ש בכל התורה כולה, דדבר
31 שאין מתכוין שרי גבי המקיז דם בבבדו, דפסק
32 שמואל התם כר"ש, דשרי להקיו. ופורי: עד
33 השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין
34 מותר, דאמר רב חייא בר אשי כו'. ואי שילוק
35 בין שבת לעלמא - איצטריך התם שפיר לפסוק
36 כ"ש, אע"ג דדבר אשמועינן דבשבת הלכה
37 כ"ש, והכא אתיא אפילו לר' שמעון, דפסיק
38 רישיה הוא, דודאי יתרת' בשתי' בוס עיקרין:
להביא

קפיזו שמכי פרסאי, ונישלוך בחמרא, ונשקיה, ונימא לה:
קום מוזבירי, ואי לא - לותבה אפרשת דרכים, ולינקטה
בסא דחמרא בידה, וליתי איניש מאחורה וליבעתה, ולימא
לה: קום מוזבירי, ואי לא - ליתי בונא דכמונא, ובונא
דמוריקא, ובונא דשכלילתא, ונישלוך בחמרא ונשקיה,
ונימא לה: קום מוזבירי, ואי לא - ליתי שיתין שיעי
דדנא, ולשפיה, ולימא לה: קום מוזבירי, ואי לא -
ליתי פשמינא, ולישלוך בחמרא, ולשפיה, ונימא לה:
קום מוזבירי, ואי לא - ליתי חרנגנא דהיתא רומיתא,
ולקלי ולספה בשחקי דכיתנא בקיניסא, ובשחקי דעמר
גופנא בסיתיא. ואי לא - ליכרי שבע בירי, ולקלי בהו
שבשיתא ילדה דערלה, ולינקטה פסא דחמרא בידה,
ולוקמה מהא ולותבה אחא, ולוקמה מהא ולותבה אחא,
ואפל חרא וחרא לימא לה: קום מוזבירי, ואי לא -
לייתי סמירא, ולספה מפלגא לתתאי, ולימא לה: קום
מוזבירי, ואי לא - ליתי בעיתא דנעמיתא, ולקלי ולספה
בשחקי דכיתנא בקיניסא, ובשחקי דעמר גופנא בסיתיא.
ואי לא - ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה, ואי לא -
לקניט שערתא דמשתפתח בכפותא דכודנא חירא, אי
נקמה חד יומא - פסקה תרי יומי, ואי נקמה תרי יומי
21 - פסקה תלתא יומי, ואי נקמה תלתא יומי - פסקה
22 לעולם. לירקנא תרין בשכרא ומעשר ואי לא - לייתי
23 רישא דשיבוטא דמילחא, ולישלוך בשכרא ולישתה, ואי
24 לא - לייתי מוניני דקמצי, ואי ליפא מוניני דקמצי -
25 לייתי מוניני דנקורי, ולעויליה לבי בני ולישפיה. ואי ליפא
26 בי בני - לוקמיה בין תנוורא לגודא. אמר רבי יוחנן:
27 הרוצה שיחממוני - יקנחונו בסדינו. רב אחא בר יוסף
28 חש ביה, עבד ליה רב בהנא ואיתסי. ואי לא - לייתי

תלתא קפיו תמרי פרסייתא, ותלתא קפיו דקירא דנישתרופי, ותלתא קפיו אהלא תולענא
ולישלוקינהו בשכרא ולישתה. ואי לא - לייתי עילא בר חמרא, ולינלח מציעתא דרישא,
ולישבוך ליה דמא מאפותיה, ולותביה ארישיה ולינהר מעיניה דלא ליסמו להו. ואי לא -
לייתי רישא דברחא דמנח בכיבשא, ולישלוך בשכרא, ולישתה, ואי לא - לייתי דבר אחר
חומרנא, ולקרעיה, ולותביה אליביה, ואי לא - לייתי פרתי מפתחתא דמישרי. ההוא מיניעא
דחש ביה, אמר ליה לגינאי: שקול גלימאי והב לי משרא דפרתי, והיב ליה ואכלה. א"ל:
אושלן גלימך ואיני ביה קלי. איכרה, גנא ביה. כד איחמם וקם - נפל פורתא פורתא מיניה.
לירקנא תרין בשכרא ומעשר, ומי שרי? והתניא: מניין לסירוס באדם שהוא אסור - ת"ל
"ובארצכם לא תעשו" - כמס לא תעשו, דברי ר' חנינא! הני מילי - היכא דקא מיפוי, היכא
- מעצמו הוא. דאמר ר' יוחנן: הרוצה שיסרס תרנגול, ויפול פרבלתו, ומסתרם מאליה. והאמר
רב אשי: רמות רוקא הוא דנקוטא ליה! אלא בסרס. והאמר ר' הניא בר אבא אמר ר' יוחנן:
הכל

1 קפיזו. כלי מחוקי ג' לוגין: שמכי. בצלים: פרסאי. גדולים הם: קום מוזבירי. חדלי
2 מוזבירי, כמו "יעמוד השקמ" (מלכים ב ד): וליבעתה. יבעתה כלי ידעיתה פתאום:
3 בונא. מלא אגרו: מוריקא. כרכום: שכליתא. לתון פנגרי: שיעי דדנא. מנופת
4 חבית: ולשפיה. לכשישורו במימם: פשמינא. עשב שאינו גדל בקומה, אלא הולך
5 ופוש על גבי קרקע: חרנגנא. מין עשב הוא
6 שגדל אצל היתנים: הינתא רומיתא. מין הנא
7 הוא, שנקראת רומית: ולינקטה בשחקי
8 דכיתנא. יקחו אותו האפר בכלאי בגדי פשתן
9 בקיץ: דעמר גופנא. קוטרו: לוכרי שב בירי.
10 שבעה גומות: שישיתא דערלה. ומרות של
11 כרם ילדה: ולינקטה פסא דחמרא. יאחזו בוס
12 של יין בקדה, ותשב על קדה הגומא: ולוקמה מהא.
13 מעל גומא זו וישבוך על זו, ועל כל עמידה
14 נימא לה "קום מוזבירי": קמחא דסמירא. קמח
15 סולת: וליסקה. וסוכו אותה ממנו: דנעמיתא.
16 בת העצה: ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה.
17 כלומר יין הרבה תשתה תמיד: שערתא
18 דמשתבח בכפותא דכודנא חירתי. שעורה
19 הנמציאת לגללי פרדה לבה: אי נקמא לה
20 בידה חד יומא - פסקה מוזביר תרי יומי. אית
21 דגסי: נקטה חרא נימא, גרעין אחר: לירקנא.
22 דאמרן לעיל קומא ונבאי גילא וכורכמא תרי
23 בשכרא, ומיעשר: ואי לא. דלית ליה. אי נמי
24 עבדי ולא אהני: רישא דשיבוטא. ראש דג
25 ששמו שיבוטא: דמילחא. שהוא מלוח: מיני
26 דקמצי. ציר נגבים: דנקורי. מין עפות קטנים:
27 ולשפיה. ולשפיהו: ולשפיהו: מין נגודא. בן
28 תנור לכותל, במקום חם, שיוע יוצא החולי:
29 הרוצה שיחממוני. לה: יקנחונו בסדינו. יעטפנו
30 בסדינו יפה, או בסדין של חולה אחר של חולי
31 זה: עבד ליה רב בהנא. רפואה זו של סדין.
32 קירא דנישתרופי. שנהר הצפון ונטפת
33 מכתות שנתמלאה ועודפת: אהלא. אליוי:
34 תולענא. אדם: עילא בר חמרא. עיר בן
35 אתנות: ולינלח. החולה: מציעתא דרישיה.
36 אמצעית ראשו: ולישבוך ליה דמא מאפותיה.
37 יקח לעיר ממזחו: ולותביה ארישיה. ישפר
38 הדם על התגלות: ולנינהר מעיניה. שלא יכנס
39 מים זה בעיניו: רישא דברחא. של איל: דמנח
40 בכבשא. כבוש בחומץ או בציר: דבר אחר
41 חומרנא. חור טלוא בחברבורות מנומר:
42 מככתותא דמישרי. מאמצע הערוגה, שהם
43 חריפים: אושלן גלימך. השאיני הטלית:
44 ואיני ביה. ואישן בה: קלי. מעט: איכרה גנא.
45 נכרה ביה, וינשן בה: נפל פורתא פורתא.
46 קדחה הטלית מחום שריפת החולי, שיצא עם
47 הוצעה, ונקלה חתיכות דקות: ומי שרי.
48 לשתות בוס עיקרין: לא תעשו. קרי ביה "לא
49 תיעשו": ומסתרם מאליה. ואע"ג דסירוס
50 אסור בקידם: והא אמר רב אשי. דהתא לאו
51 סירוס הוא, אלא רמות רוקא נקטא ליה.
52 לתרנגול, ומשגטיל הודו הוא מתאכל, ואינו
53 משמש. אבן בסירוס, אפילו ממלא - אסור:
54 אלא בקרים. הך דשרי למישתי בוס של
55 עיקרין - בני שהוא סרס כבר עסקין:
הכל

1 החולה לבית מרחץ וישפשו בו את הציר, ואי ליבא בי בני – ואם
 2 אין בית מרחץ, לוקמיה בין תנורא לתנורא – יעמידוהו בין התנור
 3 לקיר, במקום חם, שיועז ויצא החולי. אמר רבי יוחנן, הרוצה
 4 שיחממו, לזה החולה, כדי שיצא ממנו החולי, יקנהו – יעטפון
 5 בסרינו היטב, או בסדין של אחר החולה בחולי זה.
 6 רב אחא בר יוסף, קש ביה – חלה בחולי הירקון, עבד ליה – עשה
 7 לו רב פהנא רפואה זו בסדין, ואיתפי – ונתרפא.
 8 ואי לא, ליתא תלתא קפיו – יביאו שלשה כלים המחזיקים שלשה
 9 לוגין כל אחד, מלאים בתמרי פרסייתא – תמרים טובים ומבושלים,
 10 ותלתא קפיו דקורא דנישתרופי – ושלשה כלים כאלו מלאים
 11 בשעווה הנטפת מכוררת שהתמלאה על גדותיה, ותלתא קפיו
 12 אהלא תולענא – ושלשה כלים כאלו מלאים במין שורש עשב ששמו
 13 אהל, והוא אדום, ולישלוקינהו בשיברא ולישתיה – וישלקוהו
 14 בשיכר, וישתנו החולה.
 15 ואי לא, לית עילא בר חמרא – יביאו עייר (חמור קטן) בן אתונות,
 16 ולינח מציעתא דרשא – ויגלה החולה את אמצעית ראשו,
 17 ולישביק ליה דמא מאפותיה – ויקיז לעייר דם ממצחו, ולותביה
 18 ארשיה – וישפוך את הדם על התגלחת שבראשו, וליזר מעיניה
 19 דלא ליפמי להו – ויזר שלא יכנס מדם זה בעיניו, שלא יתעורר.
 20 ואי לא, לית רישא דברחא דמנח פבישא – יביאו ראש איל כבוש
 21 בחומץ או בציר, ולישלוק בשיברא ולישתיה – וישלקוהו בשיכר
 22 וישתנו.
 23 ואי לא, לית דבר אחר חומרא – יביאו חזיר מנומר בחברבורות,
 24 וליקרעיה ולותביה אליביה – ויקרעוהו ויתנהו על ליבו של החולה.
 25 ואי לא, לית ברתיה מפכתותא דמישרי – יביאו כרישין מאמצע
 26 הערוגה שהם חריפים ויאכלנו.
 27 הגמרא מביאה מעשה בענין רפואת הכרישין לירקון: ההוא פיינא
 28 – וסחר ערבין קש ביה – שחש בחולי ירקון, אמר ליה הערבי גנינא
 29 – לבעל גינה שמוכר ירקות, שקול גלימא – טול טלית, והב לי
 30 מישרא דברתי – והב לי בעבור זה ערוגה של כרתי, יהיב ליה –
 31 הביא לי ואכלה, אמר ליה, אושלו גלימא – השאילני את טליתך,
 32 ואיני ביה קלי – ואישן בה מעט, איבדך, גנא ביה – נכרך בטלית
 33 וישן בה, בד איהמם – כאשר התחמם וקם, נפל פורתא פורתא
 34 מיניה – נפלו מהטלית חתיכות דקות מחום שריפת החולי שיצא עם
 35 הזיעה.
 36 הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי יוחנן בענין כוס עיקרין: רבי יוחנן אמר
 37 לעיל, לרקונא, תרין בשיברא ומיעקר. מקשה הגמרא: ומי שרי –
 38 וכי מותר לשתות כוס עיקרין וליעקר מלהוליד, והתנא – והלא
 39 שנינו בברייתא, מניין לסירוס באדם שהוא אסור לעשותו, תלמוד
 40 לומר לגבי האיסור להקריב בהמה מסורסת (ויקרא כב כד), ומעקר
 41 וכתות ונתוק וקרות לא תקריבו לה, ובאצבם לא תעשו, דהיינו,
 42 בהמה שסירסה באחד מאופנים אלו אסור להקריבה למוזה, וכן לא
 43 תעשו כן לסרס בהמה זוהי, ודורשים את הפסוק כאילו כתוב בו,
 44 'בכם לא תעשו', והיינו, שאסור גם לעשות דברים אלו באדם
 45 ולסרסו, דברי רבי גנינא. הרי שאסור לסרס אדם, וכיצד מותר
 46 לשתות כוס עיקרין.
 47 מתרצת הגמרא: הני מילי – דברים אלו שאסור לאדם לסרס עצמו,
 48 אינם אלא היבא דקא מיבין – רק כאשר מתכוין לסרס על ידי
 49 מעשה באיבר ההולדה עצמו, קא מעצמו הוא – כאן אינו עושה
 50 מעשה סירוס באיבר עצמו, אלא רק שותה כוס עיקרין וממלא
 51 מסרס, דאמר רבי יוחנן, הרוצה שסירוס תרנגול, ליטול פרבלתו
 52 ומסתרם מאליו, הרי שמותר ליטול את כרבלת התרנגול כדי
 53 לסרסו, כיון שאינו מסרס באיבר ההולדה עצמו, ואם כן מותר גם
 54 לשתות כוס עיקרין.
 55 דוחה הגמרא: והאמר רב אשי, ליטול כרבלת לתרנגול אין זה
 56 סירוס, אלא רמות רחא הוא דנקיטא ליה – יש לתרנגול גסות הרוח
 57 מכרבלתו, וכשיטל ממנו כרבלתו הוא מתאבל ואינו משמש, אבל

1 קפיו – כלים המחזיקים שלשה לוגים כל אחד, מלאים בשמפי
 2 פרסאי – בצלים פרסיים, שגדולים הם, ונישלוק בחמרא – וישלקום
 3 ביין, ונשקיה ונימא לה – וישקה בזה, ויאמרו לה, קום – (חדלי
 4 מזיבך).
 5 ואי לא, לותכה – (וישיבוהו) אפרשת דרכים, ולינקמה כסא דחמרא
 6 בידה – ותאחו כוס יין בידה, וליתי איניש מאחורה וליבעתה – ויבוא
 7 אדם מאחוריה ויפחידה בלי ידיעתה פתאום, ולימא לה – ויאמר לה,
 8 קום מזיבך.
 9 ואי לא, לית בונא דכמונא – יביאו מלא אגרוף והיינו, מלא היד
 10 כשהיא כפופה באצבעותיהן כמון, ובונא דמורינא – ומלא אגרוף
 11 כרכום, ובונא דשבלילתא – ומלא אגרוף תלתן, ונישלוק בחמרא –
 12 וישלקום ביין, ונשקיה, ונימא לה – וישקו את הזבה בהם ויאמרו
 13 לה, קום מזיבך.
 14 ואי לא, לית שיתין שיעי דדנא – יביאו ששים כיוסיי חביות
 15 והעשויים מיטין וישרו אותם במים שיתרכבו, ולשפיה – וישפשו
 16 את הזבה בהם, ולימא לה, קום מזיבך.
 17 ואי לא, לית פשטינא – יביאו מין עשב שאינו גדל לגובה אלא
 18 מתפשט על גבי הקרקע, ולישלוק בחמרא ולשפיה – וישלקום ביין
 19 וישפשו את הזבה בהם, ונימא לה, קום מזיבך.
 20 ואי לא, לית תרונא דהיתא דומיתא – יביאו מין עשב הגדל בין
 21 הקוצים הנקראים רומיתא, וליקלי – וישרפוהו, וליכפה בשחקי
 22 דביתנא בקינא – ויקחו אותו האפר בבלאי בגדי פשתן ושהם
 23 מקררים) בקיץ, ונשחקי דעמר גופנא בסיתנא – ובשחקי צמר גפן
 24 (שהם מחממים) בחורף.
 25 ואי לא, ליכרי שבוע בירי – יכרו שבע גומות, וליקלי בהו שבישתא
 26 ילדה דערלה – וישרפו בהם זמורות של גפן ילדה שהיא עדיין ערלה,
 27 ולינקמה כסא דחמרא בידה – ותאחו הזבה כוס של יין בידה, ותשב
 28 על הגומא, ולינקמה מהא ולותביה אהא, ולינקמה מהא ולותביה
 29 אהא – ויעמידו אותה מגומא זו וישיבוהו על אחרת, ושוב יעמידו
 30 אותה מגומא זו וישיבוהו על אחרת, וכך יעשו על כל שבע הגומות,
 31 ואכל תרא וחדא – ועל כל עמידה ועמידה מהגומא, לימא לה קום
 32 מזיבך.
 33 ואי לא, לית סמיתא – יביאו סולת, וליכפה מפלגא לתתאי –
 34 ויסוכו ממנו את הזבה מחצי גופה ולמטה, ולימא לה, קום מזיבך.
 35 ואי לא, לית בעיתא דנעמיתא – יביאו ביצה של בת יענה, וליקלי
 36 – וישרפו אותה, וליכפה בשחקי דביתנא בקינא – ויקחו את האפר
 37 בבלאי בגדי פשתן בקיץ, ונשחקי דעמר גופנא בסיתנא – ובשחקי
 38 צמר גפן בחורף.
 39 ואי לא, ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה – יפתחו חבית יין
 40 בשבילה, כלומר, שתשתה הרבה יין תמיד.
 41 ואי לא, לנקיט שערתא דמשמכתת בכפותא דכודנא חורא –
 42 תאחו בידה שעורה הנמצאת בגללי פרידה לבנה, אי נקטה חד יומא
 43 – אם תאחו אותה בידה יום אחד, פסקה תרי יומי – תפסוק מזוזה
 44 יומיים, ואי נקטה תרי יומי פסקה תלתא יומי – ואם תאחו אותה
 45 יומיים, תפסוק מזוזה שלשה ימים, ואי נקטה תלתא יומי פסקה
 46 לעולם – ואם תאחו אותה שלשה ימים, תפסוק מזוזה לעולם.
 47 שנינו לעיל (ע"ב) שרבי יוחנן אמר, לרקונא, תרין בשיברא ומיעקר
 48 – לרפואת חולי של ירקון ישתה שנים מתוך שלשה מינים ושרף
 49 אילנות מאלכסנדריא, צריף, וכרכום של גינהו בשיכר, ונעקר
 50 מלהוליד.
 51 הגמרא מביאה רפואות נוספות לירקון: ואי לא – ואם אין לו מינים
 52 אלו, או שעשה ולא הועיל, לית רישא דשיבוטא דמילחא – יביאו
 53 ראש דג ששמו שיבוטא, שהוא מלוח, ולישלוק בשיברא ולישתיה –
 54 וישלקוהו בשיכר וישתנו.
 55 ואי לא, לית מונינא דקמצי – יביאו ציר חגבים, ואי ליבא – ואם
 56 אין מונינא דקמצי, לית מונינא דנקורי – יביאו ציר של מין עופות
 57 קטנים הנקראים נקורי, וליעיליה לבי בני ולישפיה – ויכניסו את

58 לֹא יִגְמַע בְּהֵן אֶת הַחוּמֵין. לְמִימְרָא - האם ניתן לומר דְחוּמֵין מְעַלִי
59 (ו-מועיל) לְשִׁינִים, שהרי המשנה אוסרת לגמע חומץ בשבת כיון
60 שמוכח שעושה כן לרפואה, וְהִקְתִּיב (משלי י' כו) 'בְּחוּמֵין לְשִׁינִים
61 וְכַעֲשֵׂן לְעֵינַיִם כֵּן הָעֶצֶל לְשִׁלְחוֹ, כלומר, כשם שהחומץ מזיק
62 לשיניים כן העצל מזיק לשולחיו. הרי שחומץ מזיק לשיניים.
63 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׂיָא, הָא - החומץ שנאמר בפסוק שהוא קשה
64 לשיניים, מדובר בְּקִיּוּהָא דְפִרְי - ביין העשוי מענבים שלא נתבשלו
65 כל צרכם, הָא - החומץ שבמשנה, מדובר בְּחֶלְא - בחומץ העשוי מיין
66 טוב שהחומץ, והוא מועיל לשיניים.
67 תירוצו נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, הָא וְהָא בְּחֶלְא - גם בפסוק וגם במשנה
68 מדובר בחומץ העשוי מיין טוב שהחומץ, ולא קשה, הָא - המשנה
69 עוסקת באופן דְאִימָא (שיש לו) מְכָה, הָא - הפסוק עוסק באופן
70 דְלִימָא (שאינו לו) מְכָה. מבארת הגמרא: אם אִימָא מְכָה, החומץ
71 מְפִי - מרפא את המכה ומועיל לו, ואם לִימָא מְכָה, מְרַפִי - מכווץ
72 את הבשר ומזיק לשיניים שהם רפים ונעשים רחוקים זה מזה.
73 שנינו במשנה: החושש בשיניו לֹא יִגְמַע בְּהֵן אֶת הַחוּמֵין.
74 הגמרא מקשה סתירה על המשנה: וְהִתְנַיָא, החושש בשיניו לֹא יִגְמַע
75 ופולט את החומץ, כיון שמוכח שעושה כן לרפואה, אֲבָל מְגַמַע
76 ובלוע, שלא מוכח שזה לרפואה, ואילו במשנה משמע שאסור לגמע
77 אף שבלוע.
78 מתרצת הגמרא: אֲמַר אַבְי, כִּי תִנֵּן נְפִי מִתְנִיתִין - גם משנתנו
79 האוסרת לגמע, בְּמַגְמַע ופולט תִּנֵּן - מדובר דווקא במגמע ופולט,
80 אבל לגמע ולבלוע מותר.
81 הגמרא מתרצת תירוצו נוסף: רַבָּא אֲמַר, אֲפִילוּ תִימָא (תאמר)
82 שהמשנה עוסקת בְּמַגְמַע ובלוע לא קשה, כיון שפָּאן בברייתא
83 מדובר במגמע לְפָנֵי טִיבּוּל - לפני שאכל וטבל פתו בחומץ, ועל כן
84 מותר לבלוע חומץ, כיון שלא מוכח שעושה כן לרפואה, שכן היה
85 דרכם לטבול בחומץ בסעודתם בכל יום, והרואה אומר זהו טיבולו
86 וברצונו לאכול חומץ, פָּאן במשנתנו מדובר לְאַחַר טִיבּוּל, שכבר
87 סעד וטבל פתו כל צרכו ולכן אסור לגמע אף אם בולע, שמוכח
88 שגומע לרפואה.
89 הגמרא מקשה על רבא סתירה מדבריו במקום אחר: וְנִימָא (ונאמר)
90 מְדַלְפֵי טִיבּוּל שְׂרִי - כיון שלפני הטיבול מותר לגמע את החומץ
91 ולבלוע, לְאַחַר טִיבּוּל נְפִי שְׂרִי - גם לאחר הטיבול יהיה מותר, שאין
92 לך דבר שאסור למקצת השבת ומותר למקצתו, דְשִׁמְעִינָן לִיה -
93 שהרי שמענו לְרַבָּא, דְאִית לִיה - שסובר שאומרים הוֹאִיל והותר
94 לשבת, הותר אף ליום הכיפורים, דְאֲמַר רַבָּא, לגבי טבילה ביום
95 הכיפורים, לִיבָא מִיּוֹדֵי דְבִשְׁבַת שְׂרִי - אין דבר שבשבת מותר
96 לעשותו, וְכִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים אֲסוּר, ולפיכך כשם שמותר לטבול בשבת,
97 משום שאינו נראה כמתקן עצמו שטבילה, אלא נראה כמתקן
98 במים, כך גם ביום הכיפורים, אף עישו בו איסור רחיצה והכל יודעים
99 שמתכוין לטבילה לתקן עצמו, ולא להתקן במים, מותר לטבול,
100 לפי שאומרים הוֹאִיל דְבִשְׁבַת שְׂרִי - הואיל ובשבת מותר לטבול,
101 כִּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים נְפִי שְׂרִי - גם כן מותר, ואם כן אף לגבי טיבול יש לו
102 לרבא לסבור שאין לך דבר שאסור למקצת השבת, ולמקצתו מותר,
103 ואם מותר לגמע חומץ ולבלוע קודם טיבול, יהיה מותר אף לאחר
104 טיבול.
105 מתרצת הגמרא: תִּרְדִי בִּיה רַבָּא מְהָךְ - רבא חזר בו ממה שחילק בין
106 גמיעה שקודם טיבול לגמיעה שלאחר טיבול, שכן אם מותר לגמע
107 קודם הטיבול, יהיה מותר לדעתו לגמע גם לאחר הטיבול, ומתוך
108 את הסתירה כאביי שמדובר במשנה במגמע ופולט.
109 הגמרא שואלת מנין לנו שרבא חזר בו מתירוצו כאן, אולי חזר בו
110 מדין 'הואיל': שואלת הגמרא: מִמָּאי דְמְהָךְ תִּרְדִי בִּיה - מנין לנו
111 שחזר בו מתירוצו כאן, דִּילְמָא מְהִימָא תִּרְדִי בִּיה - אולי חזר בו ממה
112 שהתיר טבילה ביום הכיפורים הואיל ומותר בשבת, וסובר שלא
113 אומרים 'הואיל', וביום הכיפורים אסור לטבול אף שבשבת מותר,
114 ואחר שחזר בו תירץ את משנתנו שיש חילוק בין גמיעת החומץ קודם
115 אכילה לאחר אכילה.
116 מתרצת הגמרא: לֹא סְלִקָא דְעֵתָךְ - לא יעלה בדעתך לומר שרבא
המשך בעמוד 10

1 הַכָּל מוֹדִיָם, כלומר, אף הסוברים שמותר לעשות מום בבכור שהוא
2 כבר בעל מום, וכגון, בכור שיש לו ריבוי דם ושהרי הוא בעל מום,
3 שודאי ימות מחמת ריבוי הדם) מותר להקז דמו ולעשות בו מום,
4 מודים הם בְּמַחְמֵין את המנחה אֲחַר מְחַמֵין שְׁהוּא חֵיב, וכגון
5 שהראשון לש את המנחה בחימוץ, ובא השני וערכה בחימוץ,
6 והשלישי אפאה בחימוץ, כולם חייבים, שְׁנַאמַר (ויקרא י' ה'), לֹא תֹאפֶה
7 חֵמִין, וכן נאמר (שם ב' א') לֹא תַעֲשֶׂה חֵמִין, ודרשו מכך במנחות (נה),
8 שבא ללמד שהלש והעורך והאופה בחימוץ, חייב על כל אחת ואחת,
9 שהרי איסור איסור אפייה הוא בכלל איסור עשייה בחמץ, ומדוע
10 כתבה התורה איסור אפייה בפני עצמו, כדי להקיש את כל עשיות
11 המנחה לאפייתה, מה אפייה מיוחדת, שהיא מעשה חשוב בפני
12 עצמה, וחייבים עליה בפני עצמה ושהרי התורה כתבה את איסור
13 אפייה בפני עצמו, אף לישתה ועריכתה שהם מעשים חשובים, חייב
14 עליהם בפני עצמם, שאם לש וערך ואפה בחימוץ חייב על כל אחת
15 ואחת בפני עצמה, ולכך כולם מודים שמחמץ אחר מחמץ חייב, שכן
16 התורה ריבתה שחייב על כל עשיות המנחה בחימוץ, ואף שהשני
17 ערך אחר שכבר החמין הראשון בלישה, והשלישי אפאה בחימוץ
18 אחריהם, כולם חייבים.
19 וכן הכל מודים בְּמִסְרָם אֲחַר מְסַרְם שְׁהוּא חֵיב, שְׁנַאמַר (שם כב כד)
20 'וְמַעֲוֹד וְנִתְּנוּ וְנִתְּנוּ לֹא תִקְרִיבוּ לַה' וְבִאֲרַצְכֶם לֹא תַעֲשֶׂוּ
21 וְהִרִי אִם עַל כְּרוֹת שְׁחִיתוֹךְ הַבִּיצִים וּמִשְׁאִיךְ תְּלוּיִים וְלֹא מִנְתָן
22 לַגְמִיר חֵיב, עַל נְתוּק שִׁמְנָתָן לַגְמִיר לֹא כָּל שִׁבְן שְׁחִיב, אֲלָא מִה
23 הַחִידוּשׁ בְּנִתּוּק שְׁחִיב, לְהַבְיֵא נִזְתָק אֲחַר כְּרוֹת שְׁהוּא חֵיב עַל
24 שְׁנִיתָן, אף שכבר נכרת מקודם והוא סריס. הרי שיש איסור לסרס
25 אף את הסריס, ואם כן אי אפשר לומר שההיתר לשנות כוס עיקרין
26 הוא בסריס.
27 מתרצת הגמרא: וְאֲלָא הֵהִיתר לשנות כוס עיקרין נאמר בְּקֶזֶן, שאינו
28 מוליד יותר, ומותר לסרסו.
29 הגמרא מקשה על התירוצו שזמן מותר לשנות כוס עיקרין: וְהָאֲמַר
30 רַבִּי יוֹחָנָן, הֵן הֵן - הַתְּרוּתוֹת הַאֲמֹרוֹת גִּישָׁן (ע) לְמִי שְׁאִין לוֹ כַּח
31 לְשִׁמְשׁ, הַחִידוּשׁ לְעֹדוּתֵי לְאַחַר שִׁזְקוֹתֵי, שאוכל לשמש, הרי שגם
32 זקן יכול לחזור ולהוליד, ואם כן אסור לסרסו. מתרצת הגמרא: אֲלָא
33 הֵהִיתר לשנות כוס עיקרין נאמר בְּאִשָּׁה, שאינה מצווה בפריה
34 ורביה, וממילא אין איסור שתייעקר.
35 הגמרא מקשה על התירוצו שלאשה מותר לשנות כוס עיקרין: וְלְרַבִּי
36 יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא, דְאֲמַר, עַל שְׁנֵיהֶם - על האיש ועל האשה, הוּא
37 (הכתוב) אִמְרָא (בראשית א' כח) 'וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם
38 אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ, שכן הפסוק נאמר בלשון רבים, ללמד שאף אשה
39 מצווה בפריה ורביה, מֵאִי אִיבָא לְמִימַר - איך נבאר את ההיתר
40 לשנות כוס עיקרין, הרי אף אשה מצווה בפריה ורביה ואם כן יש בה
41 איסור סריס. מתרצת הגמרא: אלא ההיתר לשנות כוס עיקרין נאמר
42 בְּקִיּוּהָא שְׁחִיבָא יְכוּלָה ללדת ועל כן אין בה איסור סריס. אִי נְפִי -
43 אופן נוסף, בְּעֵקְרָהּ שאינה יכולה ללדת ולפיכך אין בה איסור סריס.
44
45 המשנה ממושיכה לעסוק בדיני רפואה בשבת: הַחֹשֶׁשׁ - החש כאב
46 בְּשִׁינָיו, לֹא יִגְמַע בְּהֵן (ו-מלא פיו) אֶת הַחוּמֵין, משום שאין דרך
47 הבריאים לגמע חומץ ומוכח שעושה כן לרפואה, אֲבָל מְמַבֵּל הוּא
48 מאכלו ופתו בחומץ בְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא עַל יְדֵי כָּה, נִתְרַפָּא.
49 הַחֹשֶׁשׁ בְּמַתְנֵיו, לֹא יִסּוּף בהם יין וְחוּמֵין, לפי שאין סכין אותם אלא
50 לרפואה, אֲבָל כִּף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן, שכן הדרך לטוך שמן אף בלא
51 מכה, לֹא שְׁמֵן וְיָרֵד, משום שהוא יקר ואינו מצוי, ואין דרך הבריאים
52 לסוכו, ומוכח שסך לרפואה, אבל בְּנֵי מְלָכִים סְכִין שְׁמֵן וְרָד עַל
53 מְבוֹתֵיהֶן, שְׁכֵן דְרָכֵן לְסוּף אוֹתוֹ בְּחֹל גַּם בְּלֹא מְכָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן
54 אֹמְרָא, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם, ומותרים לטוך בשמן ורד.
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56 הגמרא מקשה על המשנה: רַבִּי לִיָּה (ו-הקשה לו) רַב אֶהָא אִרְיָא
57 דְהוּא רַב אֶהָא כִּר פִּשְׁפָּא לְרַבִּי אֶבְהוּ, תִּנֵּן בְּמִשְׁנַתְנוּ הַחֹשֶׁשׁ בְּשִׁינָיו,

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קיא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט
תוספות

1 הכל מודים. אע"פ שחלקו בכבוד שאחזו דם אי מקיזין או אין מקיזין, דהיינו מטיל מום
2 בבבל מום. ואיכא למאן דשרי להקישו ולעשות בו מום – מודין הם במחמת מנהג
3 אחר מחמתן, שכל עשייתיה של מנהג נאסרו בחימוץ: דהכתיב לא תאפה חמץ לא
4 תעשה חמץ. אפיהו בכלל היתה, ולמה יצאת – להקיש אליה, מה אפיהו מיוחדת
5 שהיא מעשה חמץ ע"י פני עממה כו'.
6 והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ.
7 ובא השני וערקו בחימוץ, והשלישי אפאה –
8 כולם חייבין: בורת. שאינו נוהג לגמרי, אלא
9 חותקו, ותלוין בכיס: אלא כן. שפסק
10 מלידה: והא אמר ר' יוחנן. בפרק "מי שאחזו"
11 במסכת גיטין: הן הן החיורוני לעירוני.
12 הרפואות האמורות שם למי שאינו בריא
13 בתשמיש. ואמר ר' יוחנן: לאחר שזקנתי
14 החיורוני אותן רפואות לנערתי, לתשמיש.
15 אלא: זקן מלידה: אלא אפאה. שאינו מצוה
16 בפרה ורבקה, כדאמר ר' יבמות: "פרו ורבו
17 ומלאו את הארץ וכבשהו", איש דרבו לכבש,
18 ואין דרבה של אשה לכבש: מתנני' מטביל
19 בדרבו. מאכלו ופחו בחומץ: לא יסוד בהן יין
20 וחומץ. דאין אדם סך אותו אלא לרפואה:
21 אכל לא שמן וורד. לפי שדמי קרוי ואינו
22 מצוי, ומוכחא מילתא דלרפואה עבדי: שכן
23 דרבו לסוד בחול. בלא מדה: גמ' קיווא. יין
24 שלא נתבשל כל גרבו בזמנה, קשה לשינים:
25 ליכא מדה מרפי. צומת הקפר והשינים
26 נרפים, רחוקין זה מזה, דשילציר מתחלצות:
27 לא ינמע ופולט. דמוכח דלרפואה היא: לפני
28 טיבול. לפני אכילה – מותר, שדרבן היה
29 לטבול בחומץ בכל יום, והרואה אומר וזה
30 טיבול. ולאחר טיבול – אסור, הכל יודעין
31 שפבר סעד וטבל כל צרכו: ונימא מדלפני
32 טיבול שרי כו'. דאין לך אסור למקצת
33 השבת ומותר למקצתו. דהא שמעינן לרבא
34 בפרק "יש במסכת ביצה דאמר גבי טבילה
35 "הואיל" בכי האי גוונא, דקתני הקם דאין
36 מטבילין פלים בשבת, ואדם טובל. ואמרין:
37 כלים מלי. אמר רבא? אפיהו מפני שרואה
38 כמתקן כלי. אכל אדם נראה כמקרי. ואמר:
39 תינח בשבת דשריא רחיצה ביה"כ דאסור
40 רחיצה, והכל יודעין דטובל הוא ומתקן
41 עצמו, מאי איכא למימר? הא איכא למיגור
42 אטו מתקן עור צבין ואמר רבא: ליכא מיד
43 דאיסור שבת, דבשבת לישתרי וביודים
44 ליחסר, והואיל ובשבת לא יהו למיסריה –
45 ביה"כ נמי לא גזור עליה: דהא גרסי' הדר
46 גיה רבא מהא. דקודם טיבול, ומוקי מתניתין
47 במגומע ופולט כאפי. וזו נאמרה תחלה, והדר
48 ביה: דילקא משהיא הדר ביה. וסבר דביום הכפורים אסור לטבול, ולא אמרינן
49 'הואיל', וההיא איתמר ברישא: למימרא דרב. בקולי (ג"א בבבלי) שבת סבירא ליה
50 בר' שמעון, והא אמר כו': האי מסוכרין. בגד בורכין בברוא, קבית של חרס, מפני
51 שאין הנקב שזו:

להביא נותק אחר כורת כו'. פירש"י: דכורת היינו שכורת ביצים ממקום חיבורו, ועדיין
הם בכיס. ונותק היי – שנותק מן הכיס ומשליכין לארץ. קשה לר"י: דבפרק "על
אלו מומין" (בבבבית דף לט) קאמר: דנתוק וכרות לא היי מום בגלוי, דהא איתנהו. פי:
איתנהו בכיסים. ונראה לר"י: דכרות היי – שלא נכרתו לגמרי ממקום חיבורו, אלא עדיין
שהם בכיס: אלא בזקן. היינו שניתקו לגמרי, אלא
משום מסרס אחר מסרס, דזקנה לאו סירוס היא:
בזקנה ובעקרה. באשה נמי לא שייך בה
מסרס אחר מסרס, דאין שייך בה סירוס:
כי תנן נמי מתניתין במגומע ופולט תנן.
וסיפא דקתני אבל מטביל הוא כדכרו – היה'
דה"מ למיתני במגומע וכולו, אלא אורחא
דמילתא נקט: לא ס"ד דתניא כל חייבי
טבילות טובלין כדרכן. תימה: מנא לן דמהא
הדר ביה? דילמא מטעם דמפרש התם, דאין
מטבילין בשבת משום דמייחו כמתקן כלי. ויפרש
דאסור לטבול – משום גזירה שמא יעבידו ד'
אמות ברה"ח, לא כשאש טעמי דמפרש התם. והני
טעמי לא שייכי באדם, הלכך מותר ביה"כ בלא
טעמא דהואיל. דלכולהו אמוראי לא פריך התם
ביודים ליתוס, אלא לרבא: ואומר ר"י: דלא
מסתבר להפסיד רתי מילי משום חדא. דתרי מילי
גינהו, חדא מטעם דנראה כמתקן, וחדא – הא
מילתא דאית ליה דהואיל. ולהכי נחא ליה טעמי
למימר הדר מתוך דהכא. והיו שני דברים
קיימים. וא"ת: ונקי חך ברייתא דטובלין כדרכן
כמ"ד טבילה בזמנה מצוה, ורבא כמ"ד לאו
מצוה וי"ל: משום דטבילה בזמנה מצוה לא הוה
שרינן איסור תיקוני מנא. ובפרק "כל כתבי
הקדש" (לקמן דף קבא). משמע דאפי' למ"ד
טבילה בזמנה לאו מצוה – טובלין כדרכן כל
חייבי טבילות. דתניא התם: ר' יוסי אומר, מן
המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול. משמע, דאי
בעי – טביל, אע"פ דסבירא טבילה בזמנה לאו
מצוה. וא"ת: דתניא בפרק בתרא דיומא (פח).
חוב הובזה, ובעל נדה, ושמוא מת – טובלין
ביודים. טמא מת היכי טביל, ומה תועלת לו
אותה טבילה? הא אין טבילה בלא הזאה, והזאה
לא דחי יודים, כי היכי דלא דחיא שבת.
כדאמרין בפסחים פרק "אלו דברים" (דף טז).
ולכא למימר שתועלת לו טבילה לעונן שיוכל
להוות למחר – דהא תנן בסוף מסכת פרה דהוא
עצמו טובל בלילה ומוח ביום. משמע שצריך
להוות ביום שטבול וי"ל: דלעולם אין צריך
לטבול ביום הזאה, והתם קמ"ל – דיכול לטבול
בלילה. אע"פ דטבילה היא תחלת הזאה, דאין
הזאה בלא טבילה, והזאה ביום היא. א"נ: התם
איירי בטיבילה דלאחר הזאה, כדאמר בספרא: הקדים טבילה להזאה – לא עשה ולא כלום.
משמע דיכא נמי טבילה לאחר הזאה:
טובלין כדרכן בין בט' באב בין כו'. בפ"ק דתענית (דף יג). פליגי עליה ר' חנינא סגן
הכהנים. ואמר: כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה. והלכתא
כוותיה, כדאמר בירושלמי: למימרא דרב כ"ש ס"ל. פי' בקונט: למימרא דרב בבבלי
כדאמר בספרא קמא (דף יט). וכמה אמוראין דמתלקין באיסורי שבת, כדאמר בפרק "מפני" (לקמן פח).
משום
דמימרא דרב שזכר אסור להדוקה, משום חסיתה, כדפירש בקונטרס. וכן פירש ר"ח. אף על גב דלא אשכחן דהוה חייש לטחיתה אלא גבי מים, כדאמר בפרק "ואלו
קשרים" (לקמן דף קיג) גבי הוה מהלך בשבת ופעג באמת המים, דאמר: דלחוח במי. ובפרק "הובית" (לקמן דף קמז) אמר: הרחוח במי מערה נסתפג באלונתית – לא
יביאה בידו. ומפרש בגמרא: משום דאית ליה סתיטה. ובפרק "שואל" (לקמן דף קמח). ובריש "המביא כדי יין" (ביצה דף ל) גבי הני נשי דלא משניין – נפרוש סודרא. פירוש: על הכד,
דלמא (ג)מישמיט במיא, ואתי ליה סתיטה. אבל גבי יין – לא גורינן משום סתיטה, כדאמר בפרק "תולין" (לקמן דף קלט). מסננין את היין בסודרין.

אסור
אסור
אסור

אסור
אסור
אסור

1 וטעמא משום דאין אדם חושש לסחוטו, כיון דע"י סחיטה אינו יכול לנקותו מריחו וחזונו.
2 גם אין דרך לסחוט בגד לצורך משקה שבו. אבל מימ אסור לסחוט, דכי סחיט ליה מתלבן
3 הבגד קצת והוי מכבס. או משום מפרק, כמו סוחט זיתים וענבים, כדאמרי' בפרק "מפנין"
4 (לקמן קתא) אם היתה צריכה שמן – חבירתה מביאה לה בשערה. ופריך: והא אתי ליד
5 סחיטה: אלמא: יש סחיטה בשמן, ובפרק "תולין"

6 (לקמן דף קמא) קאמר רבא: לא ליהדוק אינש
7 אודרא אפומא דרשיא דילמא אתי ליד סחיטה.
8 ופי' בקונט': כד של שמן, ובפרק "גטול" (לקמן דף
9 קמג), ספוג אם יש לו בית אחיזה – מקנחין בו,
10 ואם לאו – אין מקנחין בו, משום סחיטה. ולהכי
11 אסור להדוקה. וא"ת, דאמר בפרק בתרא דיומא
12 (דף עז) הוולף להקביל פני רבו או פני אביו או
13 פני מי שגדול הימנו עובר עד צוארו במים ואינו
14 תושש. ואמר נמי בפ"ב דביצה (דף יח) גבי
15 טבילת כלים בשבת: הדרה שאין לה בגדים
16 מרעמת וטובלת בבגדיה. ולא גורנין דילמא אתי
17 ליד סחיטה וי"ל: דמצוה שאני, ואם תאמר: היכי
18 שרי התם ליכנס בבגדיה, ונדה נמי איך טובלת
19 בבגדיה? נימא שרייתו זהו כיבוס, כדאמרי'
20 בזבחים בפרק "דם חטאת" (דף צד) ו"ל: דדוקא
21 היכא דאיכא טיפת דם או טינוף אמר שרייתו זהו
22 כיבוס, דבהכי מיירי בפ"י "דום חטאת", ומצא ר"י
23 מזהב בספר הישר דלא אמר שרייתו זהו כיבוס
24 דבר שאינו כ"א לכלוך, כמו סיפוג באלונגית
25 וקינוח ידים במפה. והני שחולכין במים עם
26 הבגדים – היו נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיון ועל
27 תינוק שלכלך בגדי אמו במי רגלים – אין לזרוק
28 עליו מים, דשרייתו זהו כיבוס. ושמע ר"י מפי
29 תנאים שהתיר ר"ת ולטול ידיו ולקח ידיה
30 בבגד, כיון שהוא דרך לכלוך, כדי שתוכל
31 להתפלל ולברך. ואין נראה לר"י, שהרי היא
32 מתכוונת לטהר הלכלוך, ודרך רחיצה וליבון
33 היא זה הקינוח:

34 **מודה** ר"ש בפסיק רישיה. והא דאמר גבי לא
35 ליהדוק אינש אודרא אפומא דרשיא,
36 דילמא אתי ליד סחיטה ולא הוי פסיק רישיה –
37 יש לחלק, הדהתם מיירי בכיסי שאינו בולע כ"ב,
38 וגם אינו סוחטו כל כך בחזק, שאינו חושש רק
39 שיהא מכוסה. אבל הכא שהוא בצד הגיגית
40 בולע הרבה, וגם מהדקו בחזק, כדי שלא יצא
41 היין, והוי פסיק רישיה:
42 **ושלש** מחלוקות דברב. אית ספרים דל"ג
43 ליה:

הדרן עלך שמונה שרצים

44 **ואלו** קשרים. ענינה לר"מ מהו. וא"ת: אמאי
45 לא פשיט מדתנן לקמן: חבל דלי שנפסק
46 – לא יהא קושרו אלא עונבו. ומוכח בפ"ק
47 דפסחים (ד' יא). דהנהו רבנן היינו ר"מ. דפריך
48 התם מינה לרבנן, שהם ר"מ וי"ל: הדהתם נמי
49 פריך מספק אם הנהו רבנן הם ר"מ, כמו
50 שמסתפק באן:
אימור

1 **אסור** להדוקיה. בנגב, משום סחיטה. ואע"ג דלא קא מקבין לסחוט – אלקמא לא ס"ל
2 בר"ש דבבב שאין מתכוין: הלקה בר' יהודה. דבבב שאין מתכוין דאסור: כלי גברי.
3 מתני לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמוראים האומרים משמם, אלא הם עצמם
4 נחלקו בה: תרנימנא. דלא תיקשי דרב אדרב: הלקה בר"ש. דשרי בשמן וורד: אבל
5 לא מטעמיה. דאין הטעם בדבבין: דאילו ר"ש
6 סבר פסי. ואפי"ה שרי, דאין לך דמוחלר לזה
7 ואסור לזה: מפלל דפסי. אפילו לת"ק, דאי
8 לאו דמסי למאי איצטריך ליה? אע"ג דלא
9 שכיח. שמן וורד במקומו של זה השר ממנו,
10 ודמיו וקרים, והכל יודעין שאינו סכו אלא
11 לרפואה – שרי, דכל ישראל בני מלכים הם.
12 ור' יהודה אוסר – דמוכחא מילתא. ורב נמי
13 כרי"י ס"ל, אלא במקומו הוא דשרי, דשכיח
14 דסכין שמן וורד, ולא מוכחא מילתא:

הדרן עלך שמונה שרצים

15 **ואלו** קשרים. המנחן באבות מלאכות,
16 דקתני "הקושר והמתיר" קשר של
17 קיימא שאינו מתירו לעולם, דומיא דקושרי
18 חושי יריעות הנפסקות: קשר הנמלץ וקשר
19 הספנין. בגמרא מפרש להו: קף הוא חייב
20 על היתר. כדלפי' ב"ב"ל ג'ול" (לעיל
21 דף עד) מציידי החלזון, שנצרכין לפרקים
22 להתיר קשרי רשתות הקיימות, כדי לקצץ
23 או להרחיבן: שכיבול להתירו. דלא הדיקיה:
24 אין תיבין עליו. ואפי' עשאו לקיימא: נמי'
25 וקמא. מנקבין לנאקה בחוטמי, ונותנין בה
26 טבעת של רצועה, וקושרין אותה, ועומדת
27 שם לעולם. ובשרוצה לקושרה לבהמה
28 – קושר רצועה ארוכה באותה טבעת,
29 וקושרין בה. ופעמים שמתירה: קמרא דקשרי
30 בוקמא. והו קשר הרצועות שקושרין בטבעת:
31 איסוריה. גם הוא כמין טבעת שעושים מן
32 עקל או מן רצועה בנגב שבראש הספינה,
33 ואותו קשר מתקיים, ובשרוצה להעמידו –
34 קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה.
35 ובשרוצה להתיר – מתיר הרצועה ונוטלה:
36 קמרא דקשר פאסוריה. קשר רצועה
37 הארוכה: ענינה, ומהדקה שפיר, לר"מ מהו?
38 מתני' יש לך קשרין שאין תיבין עליהן,
39 חטאת, כמו שתיבין על קשר הנמלץ, אלא
40 פטור אבל אסור. ובגמרא מפרש הי ניהו:
41 מפתח חלוקה. כמו שיש לגלחים בעין
42 לשונות לבאן ולבאן, וקושרים של ימין בכתף
43 שמאל, ושל שמאל בכתף ימין. דכיון דכל
44 יומא שרו ליה – לא דמי מדי לקשר של
45 קיימא, ומותר לכתחילה: סבכה. קויפ"א:
46 ושל פסקא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו
47 לקושרו בהן, וקורין פינדוריס: וגודות יין.
48 של עור, שבוכפין פינה וקושרין: וקדירה של
49 בשר. פעמים שקושרין בגד לפיה: קושרין
50 בפני התהמה. חבל ברוחב הפתח: נמי'
קיטרא

הדרן עלך שמונה שרצים

1 **ואלו** קשרים שתיבין עליהן: קשר הנמלץ, וקשר הספנין.
2 וכשם שהוא חייב על קושרין – קף הוא חייב על
3 היתר. ר"מ אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת
4 מידיו אין תיבין עליו. גמ' מאי קשר הנמלץ וקשר
5 הספנין? אילמא קמרא דקשרי בוקמא, וקמרא דקשרי
6 באיסוריה – האי קשר שאינו של קיימא הוא! אלא:
7 קמרא דוקמא גופיה, ודאיסוריה גופה. ר"מ אומר כל
8 קשר בו". בעי רב אהדבוי אהוי דמר אחא: עניבה לר"מ,
9 מהו? מטעמיה דר"מ – משום דיכול להתירו באחת מידיו
10 הוא. והא נמי – יכול להתירו; או דילמא: מטעמא דר"מ
11 – משום דלא מיהדק, והא מיהדק? תיקו. מתני' יש
12 לך קשרין שאין תיבין עליהן בקשר הנמלץ ובקשר הספנין.
13 קושרת אשה מפתח חלוקה, וחוטין סבכה, ושל פסקא,
14 ורצועות מנגל וסנדל, וגודות יין ושמן, וקדירה של בשר.
15 **ראב"י**: אומר קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא.
16 **גמ'** הא גופא קשיא; אמרת "יש קשרין שאין תיבין
17 עליהן בקשר הנמלץ ובקשר הספנין" חייבא הוא דליבא,
18 הא איסורא – איבא. והדר תני: קושרת אשה מפתח
19 חלוקה – אפילו לכתחילה! הכי קאמר: יש קשרין שאין
20 תיבין עליהן בקשר הנמלץ ובקשר הספנין, ומאי ניהו
21 קיטרא

שבת דף קיא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שלישי) קנא

56 **וְכַשֵּׁם שֶׁהוּא חַיִּיב חֹטֵאת עַל קִישְׁרֵינָן שֶׁל קְשָׁרִים אֱלוּ מִשׁוּם 'קוֹשֵׁר',**
57 **כִּךְ הוּא חַיִּיב חֹטֵאת עַל הַיִּתְּרָן -** על התרת קשרים אלו, משום
58 **'מתיר'.** אבל אם התיר קשר שאינו של קיימא, אינו חייב חטאת.
59 **רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל קִישֵׁר שֶׁאֵינוֹ הֶדוּק וְהוּא יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת**
60 **מִיְדֵינוּ, אֵין חַיִּיבִין עָלָיו, וְאִפִּילוּ אִם עֲשָׂאוּ לְקִימָא.**

גמרא

62 הגמרא מבררת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: מאי - מה הם
63 קִישֵׁר הַנְּמַלִּין וְקִישֵׁר הַסְּפָנִין. אֵילִמָּא קְמָרָא דְקִישֵׁר בְּקִמָּא - אם
64 נאמר שמדובר כאן על הקשר שבו קושרים את הרצועה בטבעת
65 הקבועה באפה של הנאקה, נקבת הגמל, ובה קושרים את הבהמה
66 ליתד או לעמוד כדי שלא תברח, וכן לגבי ספינה, מדובר על קִישֵׁר
67 דְקִישֵׁר בְּאִיסְטְרִידָא - הקשר שבו קושרים את הרצועה לטבעת
68 הנמצאת בראש הספינה, ובה קושרים את הספינה כשרוצים להעמיד
69 אותה, הרי הֵא - קשר זה, קִישֵׁר שֶׁאֵינוֹ שָׁל קִימָא הוּא, שהרי
70 כשרוצה ליטול את הבהמה או את הספינה הוא מתיר את הרצועה
71 משם.

72 משיבה הגמרא: אָלָא, קִימָרָא דְקִימָא גּוֹפִיָה - מדובר כאן בקשר
73 שקושרים בו את הטבעת עצמה לאפה של הבהמה, ומתקיימת שם
74 לעולם, וְדִאִיסְטְרִידָא גּוֹפִיָה - ובקשר שקושרים בו את טבעת הספינה
75 עצמה לנקב שבראש הספינה, ומתקיימת שם לעולם, ועל קשרים
76 אלו אמרה המשנה שחייב חטאת.
77 שנינו במשנה: רַבִּי מֵאִיר אָמַר כָּל קִישֵׁר כּו' שיכול להתירו באחת
78 מידינו אין חייבין עליו.

79 הגמרא מסתפקת בשיטת רבי מאיר: בְּעֵי רַב אֶחָדְכוּי אַחֲזִי ו-אחיון
80 דְמַר אַחָא, קִישֵׁר עֲנִיבָה, שעושים לולאה בצידו האחד של החוט
81 וכורכים סביבה את צידו השני ועושים מהם קשר, וקשר זה הוא
82 מהדוק היטב, אך ניתן להתירו במשיכה ביד אחת, לְרַבִּי מֵאִיר, מֵהוּ
83 דינו של קשר זה, האם חייבים עליו.

84 וצדדי הספק: האם מְעַמְיָה דְרַבִּי מֵאִיר הַפּוֹטֵר בַּמְּשֵׁנָה, מִשׁוּם דְיָכוֹל
85 לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיְדֵינוּ הוּא, שהוא סובר שקשר שיכול להתירו ביד
86 אחת לא חייבה עליו תורה, וְהָא נִמְי - ואף קשר עניבה יכול להתירו
87 ביד אחת, ואינו חייב עליו. אֵי דִילְמָא, מְעַמְיָה דְרַבִּי מֵאִיר מִשׁוּם
88 לֹא מִיְתְּרָק - שלא חייבה תורה על קשר שאינו מהדוק, וקשר שיכול
89 להתירו ביד אחת אינו מהדוק, וְהָא מִיְתְּרָק - אבל קשר עניבה הוא
90 מהדוק, ואם כן חייבים עליו.
91 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

משנה

93 המשנה ממשיכה בדיני מלאכת קושר: יֵשׁ לָךְ קִישְׁרֵין שֶׁאֵין חַיִּיבִין
94 עָלֶיְהֶן חֹטֵאת כְּפִי שְׁחִיב עַל קִישֵׁר הַנְּמַלִּין וְכִקְשֵׁר הַסְּפָנִין, אבל
95 אסור לעשותם, ובגמרא יתבאר אלו הם.
96 קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְּתַח חִלּוּקָה - פתח שדרכו לובשת החלוק, ומשני
97 צידיו יוצאים כעין לשונות, היוצא מימין קושרת בכתף שמאל, ושל
98 שמאל קושרת בכתף ימין, וכן מותרת לקשור חוּמֵי סְבָכָה - כובע על
99 הראש העשוי כעין רשת, וְשָׁל פְּסָקִיא - חגורה רחבה ובקצותיה
100 חוטים לקשירה, וכן מותר לקשור רְצוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדָּל, וְנִדְרוֹת שֶׁל
101 יָיִן וְשִׁמֹן העשויים מעור, שכופפים את פיהם וקושרים אותם, וכן
102 קְדִירָה שֶׁל בָּשָׂר שלעיתים קושרים בגד על פיה. והטעם לכל אלו,
103 לפי שמתירים אותם בכל יום, ואין זה דומה לקשר של קיימא כלל.
104 המשנה מביאה סוג קשר נוסף המותר לכתחילה: רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן
105 יַעֲקֹב אָמַר, קוֹשְׁרֵין חֶבֶל בְּרוּחָב הַפֶּתַח לְפָנֵי הַבְּהֵמָה, בְּשִׁבְלֵי שְׁלֹא
106 הַצֵּא.

גמרא

108 מקשה הגמרא: הֵא גּוֹפִיא קִישְׁרָא - משנה זו קשה מצד עצמה, שהרי
109 אַמְרַת בְּרִישָׁא, יֵשׁ קִישְׁרֵין שֶׁאֵין חַיִּיבִין עָלֶיְהֶן כִּקְשֵׁר הַנְּמַלִּין
110 וְכִקְשֵׁר הַסְּפָנִין, ומשמע שבקשרים אלו רק חִיבָא הוּא דִילְכַּא - אין

המשך בעמוד קסט

1 אָסוּר לְהַדְרִיקָה ו-להדקו] בְּקִימָא מְכָא - ביום טוב, משום סוחט, ואף
2 שאינו מכיין לסחוט אלא לסתום את הנקב אסור, שרב סובר בדבר
3 שאין מתכיין כרבי יהודה שאסור, ולא כרבי שמעון שמתיר, הרי שרב
4 אינו סובר בכל הלכות שבת כרבי שמעון ומדוע לגבי שמן ורד פסק
5 כרבי שמעון.

6 מתרצה הגמרא: בְּהֵיא - בדין סתימת נקב החבית אָפִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן
7 מוֹדָה שְׂאוֹר, דְּאֵפִי וְרַבִּי דְאָמְרִי תְרוּוִייהוּ ו-שניהם אמרו] מוֹדָה
8 רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שְׁדַבֵּר שְׁאֵין מִתְכַּיֵּן מוֹתֵר, בְּפָסִיק רִישֵׁיהּ וְלֹא
9 יָמוּת - באומר אחתוך את ראש הבהמה ואיני מתכיין שתמות, שהוא
10 חייב, כיון שודאי תמות והרי הוא כמתכיין, אם כן גם להדק את הנקב
11 בפי החבית יסבור רבי שמעון שאסור, כיון שודאי יסחוט.

12 הגמרא מקשה קושיא נוספת על רב: כיצד פסק רב כרבי שמעון,
13 וְהָאָמַר רַב חֵיִיא בְּרַ אֲשֵׁי אָמַר רַב, הֲלֵכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, שְׁדַבֵּר שְׁאֵין
14 מִתְכַּיֵּן אֲסוּר, וְרַב חֵיִיא בְּרַ אֲמִי אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,
15 שְׁדַבֵּר שְׁאֵין מִתְכַּיֵּן מוֹתֵר, וְרַב חֵיִיא בְּרַ אֲבִין מִתְנֵי לֵה בְּלֹא גְבַרִי
16 - שנה את פסק ההלכה בלא שמות האמוראים שאמרו בשם רב
17 ושמואל, אלא כך שנה, רַב אָמַר הֲלֵכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְשְׁמוּאֵל אָמַר
18 הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הרי שרב פסק כרבי יהודה, ומדוע בדין שמן ורד
19 פסק כרבי שמעון.

20 מתרצה הגמרא: אָלָא אָמַר רַבָּא, אֵנִי וְאֵרִי שְׁבַחְכוּרָה תְרוּוִימָא -
21 העמדנו וביארנו את דברי רב שלא יקשה עליו, וְכַנֵּן - ומי הוא הארי
22 שבחבורה, רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אֲבִין, שרב אמר הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
23 שמותר בשמן ורד, וְלֹא מִפְּעַמֵּיהּ - אבל לא מאותו טעם שהתיר רבי
24 שמעון, שרב אינו סובר בשמן ורד כרבי שמעון, אלא מה שהתיר
25 לסוך שמן ורד הוא מטעם אחר, וממילא יכול לפסוק בהלכות שבת
26 כרבי יהודה.

27 הגמרא שואלת מה הכוונה שרב פסק כרבי שמעון ולא מטעמו: מֵאִי
28 הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְלֹא מִפְּעַמֵּיהּ - מה הכוונה הלכה כרבי שמעון
29 ולא מטעמו, אֵילִמָּא - אם נאמר שהכוונה היא, שְׁהֲלֵכָה בְּרַבִּי
30 שְׁמַעוֹן דְשִׁרִי ו-שמותר] וְלֹא מִפְּעַמֵּיהּ, דְאֵילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן סְבַר,
31 שֶׁמֶן וְרַד הֵם, מִרְפָּא, ואף על פי כן מותר, משום שכל ישראל בני
32 מלכים הם, ואין לך דבר שמותר לאחד ואסור לשני, וְרַב חוֹלֵק עַל
33 רַבִּי שְׁמַעוֹן וְלַדְעוֹתוֹ אֲסוּר אִם הוּא מִרְפָּא, אלא שְׁכַבֵּר שְׁמֵן וְרַד לֹא
34 מְסִי - לא מרפא כלל ולכן מותר. וכי אפשר לומר שְׁכַבֵּר רַב שְׁמֵן
35 וְרַד לֹא מְסִי, וְהָא מְדַקְּנֵי - והלא מכך ששינוי במשנתנו, בְּנֵי
36 מְלָכִים סְכוּן עַל גְּבִי מְפֻתְיָהוּן שְׁמֵן וְרַד, מְבַלְל דְמְסִי - מוכח שאף
37 תנא קמא סובר ששמן ורד מרפא, שאם לא כן מדוע סכים אותו על
38 המכה.

39 הגמרא מבארת מה הכוונה שרב פסק כרבי שמעון ולא מטעמו: אָלָא
40 הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְשִׁרִי וְלֹא מִפְּעַמֵּיהּ, דְאֵילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן סְבַר,
41 אִף עַל גְּבִי דְלֹא שְׁכִיחַ - אף שלא מצוי שמן ורד במקומו של הסך
42 ממנו, שדכו יקרים, והכל יודעים שאינו סך אותו אלא לרפואה, שְׁרִי
43 - מותר, וְאֵילוּ רַב סְבַר, אִי שְׁכִיחַ אֵין - אם שמן ורד מצוי וכולם
44 משתמשים בו מותר לסוך בשבת, וְאִי לֹא שְׁכִיחַ, לֹא - אסור לסוך
45 ממנו, וְכִאֲתָרָא דְרַב שְׁכִיחַ מִשְׁחָא דְדוּרְדָא - ובמקומו של רב היה
46 מצוי שמן ורד לכולם, ולא מוכח שסך לרפואה, לפיכך התיר רב
47 לסוך שמן ורד, ולא משום שסובר כרבי שמעון.

הדרן עלך משנה שרצים

פרק חמשה עשר - ואלו קשרים

50 בפרק זה יתבאר דיני מלאכות 'קושר' ו'מתיר', שנמנו במשנה לעיל
51 (עג) בין ל"ט מלאכות שבת.

משנה

52 וְאֵלּוּ הֵם הַקְּשָׁרִים שֶׁחַיִּיבִין עָלֶיְהֶן חֹטֵאת מִשׁוּם 'קוֹשֵׁר', קִישֵׁר הַנְּמַלִּין
53 - מוליכי הגמלים וְקִישֵׁר הַסְּפָנִין - מוליכי הספינות, שהם מתקיימים
54 לעולם. אבל קשר שאינו יכול להתקיים לעולם, אין חייבים עליו.

של סוחרים ישמעאלים, דְקָמְרִי אוֹשְׁכָפִי - שרצועתו נקשרת על ידי
הסנדלר בקשר העומד לעולם. ומה ששינו שפְטוֹר אֶבֶל אֶסוֹר,
מדובר בְדוּמְרָתָא דְקָמְרִי אִיְהוּ - בקשר סתם, שהאנשים עצמם
קושרים בו את הסנדל, וחוזרים ומתירים וקושרים אותו, ופעמים
שמתקיים הקשר שבע או חודש, ולכן אסור לכתחילה לעשותו, אך
אין בו חיוב חטאת משום שאינו מתקיים לעולם. ומה ששינו שמוֹתֵר
לְבַתְחִילָה, מדובר בְסַנְדַל דְנִפְקִי בִיה בִּי תְרִי - בסנדל ששני אנשים
יוצאים בו לסירוגין, ובכל יום מתיר האחד את קשר חברו וקושר לפי
מידת רגלו.
ומביאה הגמרא מעשה שעסקו בו בסנדל המשמש שני אנשים: בְּרַב
יְהוּדָה - כמו המעשה שארע לרב יהודה, דְרַב יְהוּדָה אֶחָה ו-אחיו
דְרַב סְלָא הִסִידָא, הָוָה לִיה הַחֹוּא זִוְגָא דְסַנְדַלִּי - היה לו זוג סנדלים
אחד, זְמַנִּין דְנִפְקִי בִיה אִיְהוּ - לעיתים יצא בהם הוא עצמו, וזְמַנִּין
נִפְקִי בִיה יְנוּקָה - ופעמים שהיה יוצא בהם בנו הקטן. אֶתָּא - בא
רב יהודה בשבת לְקַמְיָה דְאֶבְי, אֶמַר לִיה לאביו, בִּי הָאִי גְוֹנָא -
באופן זה שאני מתיר כעת את הסנדל ובני לובש אותו, ולצורך כך
עלי להתיר את הקשר שעשה הסנדלר בסנדל, שאין רגילים להתירו,
ולחזור ולקשרו כדי להתאימו למידת רגלו של בני, מָאִי - מה הדין,
האם מותר לעשות כן. אֶמַר לִיה אביו, אסור לעשות כך, והעושה כך
חַיִּיב חֲטָאת. אֶמַר לִיה רב יהודה לאביו, הַשְׁתָּא, אפילו אם היית
אומר לי שפְטוֹר אֶבֶל אֶסוֹר, קָא קְשִׁיָא לִי - היה קשה לי מדוע
אסור, 'חַיִּיב חֲטָאת' קָאמַרְתָּ לִי - ואתה אומר לי שחייב חטאת.
שאל אותו אביו, מָאִי מַעֲמָא - מה הטעם שקשה לך למה אסור
לקשור קשר כזה. אֶמַר לִיה רב יהודה לאביו, מְשׁוּם דְבַחֹול נְמוּ,
זְמַנִּין נִפְקִינָא בִיה אָנָּא זְמַנִּין נִפְקִי בִיה יְנוּקָא - כיון שגם בימי
החול, לפעמים אני יוצא בסנדל זה, ולפעמים בני יוצא בו, ונמצא
שאני מתיר קשר זה בכל יום, וחוזר בני וקושרו לפי רגלו. אֶמַר לִיה
אביו לרב יהודה, אִי הָבִי, מוֹתֵר לעשות כן לְבַתְחִילָה, ולא אסרתי
אלא משום שסברתי שאינך רגיל לעשות כך.
הגמרא מביאה מעשה שבנינו ענין זה: רַבִּי יְרֵמְיָה הָוָה קָאוּל בְּתַרִּיה
דְרַבִּי אֶבְהוּ - היה מהלך ששבת אחרי רבי אבהו בְּבִרְמְלִית, שהיא
מקום שאסור לטלטל בו מדרבנן. וְאִיפְסִיק רְצוּעָה דְסַנְדַלִּיה - נפסקה
הרצועה של סנדלו של רבי ירמיה, ונפל הסנדל מרגלו. אֶמַר לִיה רבי
ירמיה לרבי אבהו, מָאִי נַעֲבֵד לָהּ - מה נעשה כדי להכניס הסנדל
לביתי, שהרי לטלטלו ביד אסור בכרמלית. אֶמַר לִיה רבי אבהו,
שְׁקוּל גְמִי - קח קנה סוף לת, דְחִזִי - שהוא ראוי לְמַאֲבָל בְּהִמָּה ולכן
אינו מוקצה, וְכַרוּף עֵלְיוּה - כרוך אותו על הסנדל במקום הרצועה
שנקרעה כדי שלא יפול, ותנעל כך את הסנדל עד שתכנס.
מעשה נוסף: אֶבְי הָוָה קָאִי קַמְיָה דְרַב יוֹסֵף - היה עומד לפני רב
יוסף בחצר. אִיפְסִיק לִיה - נקרעה לאביו הרְצוּעָה בסנדלו. אֶמַר לִיה
אביו לרב יוסף, מָאִי אֵיבֵיד לִיה כדי להכניסו לביתי. אֶמַר לִיה רב
יוסף, שְׁבָקִיתָ - עזוב את הסנדל במקום שנפל, שהוא מוקצה ואסור
לטלטלו, מכיון שאינו עוד לשימוש, משום שבפסקה הוטבעת
החיצונית שלו, ואף אם יתקנה הרי הדבר מכוּעַר ואין משתמשים
בסנדל כזה.
שאל אביו את רב יוסף: וּמָאִי שְׁנָא מְדַרְבֵּי יְרֵמְיָה - במה שונה מעשה
זה מהמעשה ברבי ירמיה שהובא לעיל, שהותר לו לכרוך גמי ולנעול
את הסנדל, ולא נאסר סנדלו משום מוקצה. השיב לו רב יוסף: הָתָם
- שם, במעשה דרבי ירמיה שאירע בכרמלית, כגון בבקעה, לֹא
מִיְנַמֵּר - לא ישמר הסנדל אם יעובהו שם, וכדי שלא יאבד הותר
לטלטלו, אבל הָבָא מִיְנַמֵּר - כאן בחצר, הסנדל נשמר, ואין צורך
להתיר לטלטלו.
חזר אביו ושאל את רב יוסף: מדוע הסנדל מוקצה, וְהָאִי מְנָא הוּא -
והרי סנדל זה הוא עדיין כלי הראוי לשימוש, דָּאִי בְּעִינָא הִפִּיכָנָא
לִיה - שאם ארצה אוכל להפוך אותו מִיְמִין לְשְׂמָאל, כלומר לנעול
אותו על הרגל השניה, כדי שמקום התיקון יהיה בצד הפנימי, ואינו
נראה כלפי חוץ, וניתן לנעול כך את הסנדל.
אֶמַר לִיה רב יוסף לאביו, הרי נחלקו בזה רבי יהודה וחכמים,
וּמִקָּמְתַרִּין רַבִּי יוֹחָנָן אֵלִיבָא דְרַבִּי יְהוּדָה - מכך שרבי יוחנן מפרש
המשך בעמוד קסט

קִימְרָא דְקָמְרִי בְּמִמָּא - הקשר שקושרים בו את הרצועה הארוכה
לטבעת שבאפה של הבהמה, וברצועה זו קושרים את הבהמה
לאבוס כדי שלא תברח, וְקִימְרָא דְקָמְרִי בְּאִיפְסִידָא - הקשר
שקושרים בו את הרצועה לטבעת הנמצאת בראש הספינה, וברצועה
זו קושרים את הספינה כשרוצים להעמיד אותה, שבקשרים אלו
חַיִּיבָא הוּא דְלִיבָא - רק חיוב חטאת אין, הָאִי אִיפְסִידָא אִיבָא - אך
יש איסור לעשותם, משום שפעמים משמאיר אותם שם שבע או
שבעיים, ומתיר רק את הצד המחובר ליתד או לעמוד שבו קשורה
הבהמה. וממשיכה המשנה, וַיֵּשׁ קְשָׁרִים שְׁמוֹתֵרִין לְבַתְחִילָה, וּמָאִי
נִיהוּ - ואילו הם, קוֹשְׁרֵת אִשָּׁה מִפְתָּחֵי הַלּוּקָה וכו', שהדרך להתירם
בכל יום.
שינו במשנה: קושרת אשה מִפְתָּחֵי הַלּוּקָה.
מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שְׁמוֹתֵר לְקָשׁוֹר קָשֵׁר זֶה, שהרי היא מתירה
אותו בכל יום כשפושטת חלוקה, ואין זה קשר המתקיים.
מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא - לא הוצרכה המשנה ללמד זאת, אלא
באופן דְאִית לִיה תְרִי דְשִׁי - שיש לחלוק זה שני פתחים, כלומר
שהוא פתוח מלפנים, וכדי לסגור את הפתח יש לו שני זוגות של
לשוניות, האחד המעלה והשני נמוך יותר, ובכל זוג יש לשון לימין
ולשון לשמאל, וגם אם מתירה רק זוג אחד מהלשוניות יכולה לפשוט
וללבוש את החלוק בדוחק, מְהוּ דְתִיבָא - שמה תאמר שנחשוט
שכשנפשוט את החלוק תתיר רק לשון אחת, וְתָרָא מִיְנַיְהוּ בְּטוּלִי
מְבַטֵּל - את הלשון השניה תבטל ותשאיר קשורה תמיד, ונמצא
שהוא קשר של קיימא, וכיון שאיננו יודעים איזה תשאיר קשור,
שניהם אסורים בקשירה, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאין חוששים לכך, ומותרת
לקשור את שני הקשרים.
שינו במשנה: קושרת אשה מפתח חלוקה וְהוּמִי סְבָבָה.
מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שְׁמוֹתֵר לְקָשׁוֹר קָשֵׁר זֶה, שהרי היא מתירה
אותו בכל יום.
מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְרוּחָא לָהּ - מדובר בכובע שאינו
מהודק לראשה, אלא קושרת אותו ברוח, ויכולה להסירו בעודו
קשור, מְהוּ דְתִיבָא, מִישְׁלָף שְׁלָפָא לָהּ - נחשוש שמה תשלוף את
הכובע בלי להתיר את הקשר, והקשר ישאר קיים לעולם, ונמצא
שהוא קשר של קיימא ואסור לעשותו, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאין חוששים
לכך, משום דְאִשָּׁה חִסָּה עַל שְׁעָרָהּ חוֹשֶׁשֶׁת שיתלש אם תשלוף את
הכובע בדוחק, וּמִישְׁלָף שְׁלָפָא לָהּ - ולכן מתירה את הקשר של
הכובע לפני הסרתו, ולכן מותר לקושרו.
שינו במשנה: קושרת אשה וכו' וְרְצוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדַל.
הגמרא מקשה סתירה בענין זה בין כמה ברייתות: אִיתְמַר - נאמר
בבית המדרש, מי שהתיר רְצוּעוֹת של מְנַעַל וְסַנְדַל, תְּנִי תְרָא -
שינו בברייתא אחרת שחייב חֲטָאת, וְתִנָּא אִירָךְ - ושינו בברייתא
אחרת שהוא פְטוֹר מחטאת אֶבֶל אֶסוֹר לעשות כן לכתחילה, וְתִנָּא
אִירָךְ - ושינו בברייתא אחרת שמוֹתֵר לְבַתְחִילָה לעשות כן.
מסיימת הגמרא: קְשִׁיָא מְנַעַל אֲמַנְעַל, קְשִׁיָא סַנְדַל אֲסַנְדַל - סתירה
זו בין הברייתות קשה בין לגבי מנעל ובין לגבי סנדל.
מתרצת הגמרא: מְנַעַל אֲמַנְעַל לֹא קְשִׁיָא, שהברייתות עוסקות
באופנים שונים, דְהָא דְקָתְנִי שְׁחִיב חֲטָאת, מדובר בְּרְאוּשְׁכָפִי -
קשר שהסנדלר עושה, שכשתחוב הרצועה במנעל קושר קשר
בצידה האחד בתוך המנעל כדי שלא תצא, וקשר זה קיים לעולם.
ומה ששינו שפְטוֹר אֶבֶל אֶסוֹר, מדובר בְּנַעַל דְרַבְּנָן - של תלמידי
חכמים, שאין רגילים להדק את המנעל על רגליהם, אלא קושרים
אותו כשהוא רפוי, וחולצים ונועלים אותו כשהוא קשור, אבל
כשעוברים בתוך טיט מתירים את הקשר וחוזרים וקושרים אותו
במהודק, כדי שלא ידבק המנעל בטיט וישמט מרגלו, ונמצא שקשר
זה עשוי לזמן, אך אינו מתקיים לעולם, ולכן פטור אבל אסור. ומה
ששינו שמוֹתֵר לְבַתְחִילָה, מדובר בְּנַעַל דְרַבִּי מְחִזְזָא, שהם רחבי
לבב ומקפידים בלבושם וקושרים נעליהם במהודק, וצריכים להתיר
את הקשר בכל יום כדי לחלוץ את הנעל.
וכן הסתירה שהקשינו מְסַנְדַל אֲסַנְדַל, לֹא קְשִׁיָא, שגם כאן מדובר
באופנים שונים, דְהָא דְקָתְנִי שְׁחִיב חֲטָאת, מדובר בְּרְמִייעֵי - בסנדל

שבת. פרק חמשה עשר – ואלו קשרים דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קנג תוספת

1 **קִטְרָא דְקַטְרֵי בּוּמְמָא**, רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם, מפני שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים, וקושר ומתיר ראש האחד שנתן בְּתוֹךְ
2 או בעמוד שאסור בו האגקה והגמל: תרתי דשי. שתי פתחים, היינו אותן לשונות, והויין זו למעלה וזו למטה זו לזמין וזו לשמאל, ואם אינה מתרת אלא האחד, יכולה
3 לפושטה ולבוקשה ברוחק: מהו דתימא מינייהו פסולי מבטיל לה, ותייתי קשר של קיימא. וכיון דלא דעי די מינייהו – תרווייהו ליתסרו, קא משמע לן: פשיטא. דהא
4 כל יומי שריא לה: דריוחא. לא דחקתו בראשה, אלא קושרתו בריות, שיכולה לחלוצה מראשה כשהיא קשויה: מהו דתימא מישלף שלפא לה. מראשה הכי, והוה לה קשר
5 של קיימא: תיסקה על שערך, שמא תוציא

1 **אימור** דאמרי' חליצתה כשרה היבא
2 דלמילתיה מנא הוא. והא דלא
3 מוקים לה אליבא דרבנן, אבל לא לחליצה –
4 משום דלמילתיה דהיינו בשמאל, לאו מנא הוא,
5 היינו טעמא משום דכיון דמנא הוא לדידו
6 לשבת ולטומאה, אף על גב דלמילתיה לאו מנא
7 הוא – כשר הוא לחליצה, כיון דשל שמאל בימין
8 חליצתה כשרה. אבל לר' יהודה, דלמילתיה לאו
9 מנא הוא, ולמדי אחרינא נמי לאו מנא הוא –
10 מסתבר דלאו מנא הוא לחליצה:
סנדל

1 **קִטְרָא דְקַטְרֵי בּוּמְמָא**, וקִטְרָא דְקַטְרֵי בְּאַיִסְרֵירָא, היבא
2 הוא דליבא, הא איסורא – איבא. ויש שמוותרין לכתחילה,
3 ומואי ניהו – קושרת מפתחי חלוקה. "מפתח חלוקה".
4 פשיטא! לא צריכא, דאית ליה תרי דשי. מהו דתימא:
5 קרא מינייהו פסולי מבטיל, קא משמע לן. "והויי סבכה".
6 פשיטא! לא צריכא דריוחא לה. מהו דתימא: מישלף שלפא
7 לה – קא משמע לן דאשה חסה על שערך, ומישרא שריא
8 לה. "ורצועות מנעל וסנדל". איתמר: התיר רצועות מנעל
9 וסנדל, תני קרא: חייב חטאת, ותניא אידיך: פטור אבל
10 אסור, ותניא אידיך מותר לכתחילה. קשיא מנעל אמנעל, קשיא סנדל אסנדל! מנעל אמנעל לא
11 קשיא, הא דקתני חייב חטאת – בדאושפפי, פטור אבל אסור – בדרבנן, מותר לכתחילה –

12 בדרבני מחווא. סנדל אסנדל לא קשיא; הא דקתני חייב חטאת – בדרביעי, דקטרי אויפשפי, פטור
13 אבל אסור – בדרומקרא דקטרי אינהו, מותר לכתחילה – בסנדל דנפקי ביה בי תרי, בדרב
14 יהודה, דרב יהודה אחיה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא וזנא דסנדלי, ומניו דנפיק ביה איהו,
15 ומניו נפיק ביה יגוקיה. אתא לקמיה דאביי, א"ל: כה"ג מאי? א"ל: חייב חטאת. א"ל: השתא
16 פטור אבל אסור? קא קשיא לי, חייב חטאת קאמרתי לך? מאי טעמא? א"ל: משום דבחול נמי,
17 ומניו נפיקא ביה זנא, ומניו נפיק ביה יגוקא. א"ל: אי הכי – מותר לכתחילה. רבי ירמיה הוה
18 קאזיל בתריה דר' אבהו בכרמלית, איפסק רצועה דסנדליה, אמר ליה: מאי נעבד לה? א"ל:
19 שקול נמי לח דחווי למאכל בהמה, וכרוך עילויה. אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף, איפסק ליה
20 רצועה, אמר ליה: מאי אעביד ליה? א"ל: שבקיה. מאי שזא מדרבי ירמיה? התיב לא מינמר,
21 הך – מינמר, והא מנא הוא, דאי בעינא – הפיקנא ליה מימין לשמאלו! א"ל: מדקמתרין רבי
22 יוחנן אליבא דרבי יהודה – ש"מ הלכה ברכי יהודה. מאי היא? דתניא: סנדל שנפסקו שתי
23 אזניו או שתי תרסיותיו, או שניטל כל הפך שלו – טהור, אחת מאזניו או אחת תרסיותיו,
24 או שניטל רוב הפך שלו – טמא. ר' יהודה אומר: נפסקה פנימית – טמא. החיצונה – טהור.
25 ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: במחלוקת לענין טומאה, קד מחלוקת
26 לענין שבת, אבל לא לענין חליצה. והיונן בה: ר' יוחנן אליבא דמאן? אליבא דרבנן,
27 מודלענין טומאה מנא הוי – לענין שבת נמי מנא הוי, אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא, והתנן:
28 חליצה של שמאל בימין – חליצתה פשרה! ואלא אליבא דרבי יהודה, מודלענין טומאה לאו מנא
29 הוא – לענין שבת נמי לאו מנא הוא, אבל לא לחליצה – דמנא הוא. אימר דאמר' חליצה של
30 שמאל בימין חליצת פשרה. היבא דלמילתי' מנא הוא, הךא למילתיה לאו מנא הוא; דהא אמר
31 ר' יהודה: נפסקה החיצונה – טהור, אלמא לאו מנא הוא! לעולם אליבא דר' יהודה, אימא:
32 וכן לחליצה. והא קמשמע לן דכי אמרין חליצה של שמאל בשל ימין חליצתה פשרה – היבא
דלמילתיה

12 בדרבני מחווא. סנדל אסנדל לא קשיא; הא דקתני חייב חטאת – בדרביעי, דקטרי אויפשפי, פטור
13 אבל אסור – בדרומקרא דקטרי אינהו, מותר לכתחילה – בסנדל דנפקי ביה בי תרי, בדרב
14 יהודה, דרב יהודה אחיה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא וזנא דסנדלי, ומניו דנפיק ביה איהו,
15 ומניו נפיק ביה יגוקיה. אתא לקמיה דאביי, א"ל: כה"ג מאי? א"ל: חייב חטאת. א"ל: השתא
16 פטור אבל אסור? קא קשיא לי, חייב חטאת קאמרתי לך? מאי טעמא? א"ל: משום דבחול נמי,
17 ומניו נפיקא ביה זנא, ומניו נפיק ביה יגוקא. א"ל: אי הכי – מותר לכתחילה. רבי ירמיה הוה
18 קאזיל בתריה דר' אבהו בכרמלית, איפסק רצועה דסנדליה, אמר ליה: מאי נעבד לה? א"ל:
19 שקול נמי לח דחווי למאכל בהמה, וכרוך עילויה. אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף, איפסק ליה
20 רצועה, אמר ליה: מאי אעביד ליה? א"ל: שבקיה. מאי שזא מדרבי ירמיה? התיב לא מינמר,
21 הך – מינמר, והא מנא הוא, דאי בעינא – הפיקנא ליה מימין לשמאלו! א"ל: מדקמתרין רבי
22 יוחנן אליבא דרבי יהודה – ש"מ הלכה ברכי יהודה. מאי היא? דתניא: סנדל שנפסקו שתי
23 אזניו או שתי תרסיותיו, או שניטל כל הפך שלו – טהור, אחת מאזניו או אחת תרסיותיו,
24 או שניטל רוב הפך שלו – טמא. ר' יהודה אומר: נפסקה פנימית – טמא. החיצונה – טהור.
25 ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: במחלוקת לענין טומאה, קד מחלוקת
26 לענין שבת, אבל לא לענין חליצה. והיונן בה: ר' יוחנן אליבא דמאן? אליבא דרבנן,
27 מודלענין טומאה מנא הוי – לענין שבת נמי מנא הוי, אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא, והתנן:
28 חליצה של שמאל בימין – חליצתה פשרה! ואלא אליבא דרבי יהודה, מודלענין טומאה לאו מנא
29 הוא – לענין שבת נמי לאו מנא הוא, אבל לא לחליצה – דמנא הוא. אימר דאמר' חליצה של
30 שמאל בימין חליצת פשרה. היבא דלמילתי' מנא הוא, הךא למילתיה לאו מנא הוא; דהא אמר
31 ר' יהודה: נפסקה החיצונה – טהור, אלמא לאו מנא הוא! לעולם אליבא דר' יהודה, אימא:
32 וכן לחליצה. והא קמשמע לן דכי אמרין חליצה של שמאל בשל ימין חליצתה פשרה – היבא
דלמילתיה

48 עליו! דאי בעינא הפיקנא מימין לשמאל. שהסנדל יש לו שתי תרסיות, וכן של עור, מקום קביעות הרצועות אחת מחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגלים. כעין שיש למנעלים
49 שלנו, ובשנפסק הפנימי – ראוי הוא לתקנו, ואע"ג שתיקונו ניכר ונגנאי הוא – מיהו לצד פנים לא מיתחזי. ובשנפסקה חיצונה אינו הנין טוב לתקנו. והך דאביי חיצונה איפסיק,
50 משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו. וא"ל אביי: והא אבתי מנא הוא, דהפיקנא ליה לרגל האחרת, ונמצאת החיצונה פנימית: א"ל מריקא מתרין רבי יוחנן, למילתיה
51 דר"י לקנן, ומפרש בה: "ש"מ הלכה כר". דאמר שנפסקה החיצונה לאו מנא הוא: אנוני, שקלפי גב הרגל, שאוהזן בהן כשנועלו: תרסיותיו. מקום קביעות הרצועות: הפך,
52 שוליא בלע"ז, שתחת פרסות הרגל: סוור. דתו לא מתקני ליה. וא"ג מתקני ליה – חדוש הוא, והשתא מיהא בטיל ליה: במא. לא פרוח טומאה מעליו, דאפתי מנא הוא. ואפילו
53 נפסקה החיצונה, דאי בעי מפיר ליה מימין לשמאל, ונמצאת חיצונה נעשית פנימית: ואמר עולא גרסי: אליבא דמאן. מהני תנאי א"ר יוחנן, דמאי דסביקא ליה לענין טומאה
54 ס'ל לענין לטול שבת. אבל לענין חליצה – מודה לר' פלוגתיה: אליבא דרבנן. אשמעינן רבי יוחנן, דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא – לענין שבת נמי מנא הוא, אבל
55 לחליצה – לאו מנא הוא. ואינו כשר לחליצה. והא אנון תנו: חליצה בסנדל של שמאל בימין, שהחליצה ברגל ימיני, ואם על גב סנדל שמאל וחליצה – כשר, ואי נפסקה חיצונה
56 בסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ? הואיל ובעלמא סנדל הוא, משום דחווי להפוכי – ה"ג חוי להפוכי: אלא אליבא דר"י. אמר ר' יוחנן למילתיה, ולאשמעינן
57 דתחליצה מודה ר"י דמנא הוא, כגון שנפסקה חיצונה של שמאל – הופכו לזמין וחולץ, וכדחתן: של שמאל בימין – חליצתה כשרה: אימר דאמרין חליצה פשרה, היבא דלא
58 נפסקו תרסיותיו: דלמילתיה. ברגל העשוי לו מנא הוא: היבא למילתיה לאו מנא הוא. דהא ר"י לענין טומאה ושבת לאו מנא משוי ליה: אימא וכן לחליצה. בדמפרש ואזיל,
59 ואשמעינן דכי אמרין חליצה כו'. ואליבא דרבנן – לא מצינן

1 סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה כו'. פירש בקונטרס: דהוא הדין לא תיקנה טמא
 2 מדרס, דאי שנפסקה פרחא לה טומאה – תו לא הדרה לה. והדין עמו, דלא מציו
 3 טומאה ישנה אלא בבלי מתכות. ולעיל נמי אמר: ניטלה אחת מאזניו ואחת מתרסיותיו –
 4 טמא הוא דנקט ותיקנה – פירש בקונטרס דנקט משום סיפא, לאשמעינן דאע"ג דתיקנה, כי
 5 דקטני שניה – טהור מן המדרס. אבל משום
 6 נפסקה מגע מדרס. "אבל טמא מגע מדרס" לא נקט
 7 ותיקנה, דאפילו לא תיקנה ונפסקה שניה – טמא
 8 מגע מדרס, כדפי' בקונט', משום דעדיין כלי הוא
 9 לאשתמושי ביה תשמיש אחרניא. וקשה, דתנן
 10 בהדיא בסיפא דרך משנה במסכת כלים כ"ז
 11 (משנה ד) לא הספיק לתקן את הראשונה עד
 12 שנפסקה שניה – טהור. ורש"י בעצמו חזר בו,
 13 והגיה: אבל טמא במגע מדרס, דעדיין כלי הוא
 14 וחזי למילתיה, דהא איתקנה לראשונה. והשתא
 15 נקט ברישא דוקא ותיקנה, דאי לא תיקנה – כי
 16 נפסקה שניה אינו טמא אפילו מגע מדרס.
 17 כדקתני סיפא בהדיא. ואגב דנקט ברישא
 18 'ותיקנה' נקט נמי בסיפא:

19 **אבל** טמא מגע מדרס. ה"קשה ה"ר שמעון:
 20 אמאי טמא מגע מדרס? הא שבע לה
 21 טומאה! ובי"הקומץ רבה" (מנחות כד.) בעי רבא
 22 גבי עשרון שחלקה: מי אמרינן שבע לה טומאה
 23 או לאו? וליכא למימר כיון שדרס עליו הוב
 24 בגרלו יתק, דבא לו מדרס ומגע מדרס יחד –
 25 דבבת אחת לא אמרינן שבע לה טומאה,
 26 כדמוכח ב"הקומץ רבה" (ג"ז שם). איב, איכא
 27 פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס! אלא על
 28 כרחק אחר שנטלה הראשונה וניתקנה בא לו
 29 מגע מדרס, כמו שפירש בקונט' שנוגע בעצמו.
 30 ואם כן נימא דשבע לה טומאה ולפי' הקונט'
 31 קמא ניהא, דאפילו נפסקו שתי אזניו – טמא מגע
 32 מדרס. ומפרש ה"ר שמעון: דלא אמרינן שבע לה
 33 טומאה כשהטומאה באה לו מגופו, כמו הבא,
 34 שטומאת מגע באה לו שנוגע בעצמו, כדפי'
 35 בקונטרס. ולפירושו אתאי כרבי מאיר, דאמר:
 36 שטומאת בית הסתרים טמא. דמה שנוגע בעצמו
 37 – שטומאת בית הסתרים היא. והו דחוק, דפי'
 38 "בהמה המקשה" (חולין דף ע"ב) ובפ' "העור
 39 והרוטב" (שם דף קכט) פריך בפשטות: שטומאת
 40 בית הסתרים היא! משמע דלא קי"ל כר"מ.
 41 ובפרק שני דעירובין (דף כד.) פירש בקונטרס:
 42 דבשעת פרישתו דאזון קיבל טומאה מאביו. ואין
 43 נראה, דבפרק "בהמה המקשה" (חולין דף ע"ב)
 44 אמרינן: דבעינן דבאות מבגד גדול. ונראה לר"י
 45 כשתוקן אזון ראשונה באה לו לאזון טומאת
 46 מדרס ומגע מדרס יחד, והסנדל בטל לאזון, דאי
 47 אפשר להיות טומאה לזה בלא זה:

48 **נפלו** וניתני בידה ב"א. קשה לר"י:
 49 אדפריך נפלו וניתני בידה – תיקשי ליה גופה (דברייתא) אמאי טמא מגע
 50 מדרס? הלא כיון שנפסקה החיצונה בטל לה מתורת כלי ואומר ר"י: דהוה בכלל קושית
 51 השי"ס ונפלו וניתני בידה, וממילא ידעינן דטמא מגע מדרס אינו אמת: **ע"ד** שהשלימו
 52 למוציא רמון מהו. והא דתנן במסכת כלים (פ"ז מ"ד) רימונים שאמרו – שלשה אחוים
 53 זה בזה לא שהשיעור בשלשה רימונים, אלא מפרש מה שאמר למעלה: הרימון לא גדול
 54 ולא קטן אלא בינוני. וקאמר: דהיינו בינוני – כשלשה האחוים זה בזה וגדילים יחד. אבל הרימונים הגדילים אחד אחד או שנים – הם גדולים. ואותן שגדילים ארבעה יחד – הם קטנים:
 55 **רבי** שנית לנו סנדל. תמוה לה"ר אלחנן: אמאי לא מייית דהיא סיעתא דמטה. דמניה מקמי הרך (כלים פ"ח משנה ו) מטה שהיתה טמאה מדרס, נשברה ארוכה ותיקנה – טמאה
 56 מדרס, נשברה שניה ותיקנה – טהורה מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס, אם לא הספיק לתקן את הראשונה כו':
 57 **לא** צריכא דאית לה שלאבא. לא גרסינן "דאית לה תרי שלאבא", דלמה צריך לתרי שלאבא, כיון שיש לו פתחו

1 לאוקמיה לדרבי יוחנן ולמימר: וכן לחליצה, ולאשמעינן דמנא הוא. ד"כ, מאי אתא
 2 לאשמעינן ר' יוחנן? כיון דלמילתיה מנא הוא – בהדיא תנן לה מתניתין. ומשום דאפכי
 3 לא מיפסקל, דתנן: חליצה בשל שמאל בגימין, חליצתה כשרה. והיינו דאמר לעיל דמתוך
 4 רבי יוחנן אליביה דר' יהודה: ומי אמר ר' יוחנן הכי. דחליצה כו' יהודה: **טמא מדרס**.

5 אם היה של זב והיה טמא מדרס – לא טהור
 6 מטומאתו כשנפסקה, ויודונו אב הטומאה: **מאי**
 7 **לא**. אפילו חיצונה, ומשום דחזו לאפכי
 8 ולתקנה. וה"ה אע"ג דלא תיקנה. דע"כ, אי
 9 כשנפסקה פרוחה לה טומאתה – תו לא הדרה.
 10 אלא להכי נקט "תקנה" – משום סיפא,
 11 לאשמעינן רבותא, דאע"ג דתיקנה לראשונה
 12 – כי הדר נפסקה שניה – טהור מן המדרס:
 13 איתני נפסקה שניה. אע"פ שתקנה טהור מן
 14 המדרס, דכיון שנפסקו שתייהן – בטיל ליה:
 15 **אבל טמא מגע מדרס**. והוי ראשון לטומאה,
 16 דעדיין כלי הוא, דחזו למילתיה. דהא מיתקנה
 17 ראשונה, ואף למדרס הוא ראוי, אי הוה נעיל
 18 ליה זב כקאן ולקבא. מיהו, מטומאת מדרס
 19 קמייקא דהיקא עליה – טהור, כדאמרינן לקמן
 20 פנים חדשות באו לכאן, וכל תורת מנעל
 21 שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה
 22 – הלכה לה. וכיון דכלי הוא – הוי ראשון,
 23 שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומא, וכל זמן
 24 שהוא כלי וראוי לקבל טומאה – לא טהור
 25 מטומאת המנעל: **יפלו** כו'. למה לי מניקט
 26 נפסקה שניה דנפסקו שתייהן – הא ע"כ הא
 27 שניה – החיצונה היא, ומשום היא לחודה הוה
 28 ליה למיתני טהור מן המדרס: **תהא משנתני**
 29 **הך מדרס: ר' אונים ור' תרסיותם**. והך
 30 דנפסק' שניה דקתני – תרווייהו בחיצונות
 31 קאמו, וסתמא כרבי יהודה, דכיון דנפסקו
 32 חיצונות טהור: **שלא לשבר דכיווין של רבי**
 33 **יוחנן**, דאמר "חליצה כו' יהודה": **אמוראי**
 34 **ניתו**. רבה בר בר חנה אמר לההיא דלעיל,
 35 והא – רבי אמר: **כל כלי בעלי בתים**. לגבי
 36 כלי עץ תנא לה במסכת כלים: **שיעורין**
 37 **כרימונים**. לטהר מטומאתן, אבל פחות מקאן
 38 – חייס עליה ולא מבטיל ליה: והוה וניקב
 39 **כמוציא זית**. אצל נקב הראשון: **עד שהשלים**.
 40 הסתימה למוציא רימון: **הא מתקנה ראשונה**,
 41 ולא בטל מתורת מנעל: **פנים חדשות**
 42 **משקרה** לו טומאת מדרס נתחדשו פנים
 43 הללו, ואין זו הראשון – שפכר נתקלקל בו
 44 כדי ביטולו: **לית דין בר אינש**. אלא מלאך:
 45 **כגון דין בר אינש**. נקרא בבבלי: **המורו דר'**
 46 **פנתם**. מפורש ב"הכל שוחטין" (חולין דף ז.).
 47 ודרבי חנינא במסכת תענית (ד' כד.) **תרתיה**
 48 **אזני**, אונים, שפופלים לתוכו, ובגאחת מקן

49 וכול להוציא היין: **שלאבא**. ברצוין: מהו דתימא **מבטל** ליה. לקשר שעל פיה, ומוציא
 50 מה שבתוכו דרך שלאבא: **תרי איסורי**. שני חבלים קושר ברחב הפתח, זה למעלה
 51 מזה. **לישנא אחרניא**: תרי איסורי שקושרין היום בשני צידי הפתח, ולא היתה תלויה
 52 בה האתמול:
 53 **הרא**

54 **ככל**

58 **כִּי אָתָּה** – כשבא רבי מאיר ישראל לבבל אמר, כך אמר רב הנין
 59 **בְּרַ אָמַר**, אמר רב, הלכה כרבי יהודה. ורבי יוחנן אמר, אין הלכה
 60 כרבי יהודה.
 61 מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי, שאין הלכה כרבי יהודה,
 62 והא מדמתרין – ממה שאמר רבי יוחנן את דבריו אליבא – לפי
 63 דעתו דרבי יהודה, שמע מינה – מוכח מכאן שרבי יהודה סבירא
 64 ליה, וכמו שדייקנו למעלה.
 65 מתרצת הגמרא: אמוראי נינהו, ואליבא דרבי יוחנן – יש כאן
 66 מחלוקת אמוראים מה היא דעת רבי יוחנן, האם פסק כרבי יהודה או
 67 לא, ורבי שאמר כאן בשם רבי יוחנן שאין הלכה כרבי יהודה, סובר
 68 שרבי יוחנן לא אמר את אותה המימרא שאמר רבה בר בר חנה בשם
 69 רבי יוחנן לעיל, שממנה הוכיחו שהלכה כרבי יהודה.
 70 הגמרא מביאה משנה נוספת, ומבארת אותה על פי המשנה שהובאה
 71 לעיל: תנן התם – שנינו שם במסכת כלים (פ"ו מ"א), כל פלי פגלי
 72 פתלים העשויים מעץ, שיעורין כרמזים – השיעור שמתבטל מהם שם
 73 כלי והם נטורים, הוא לאור שיהיה בהם נקב בגודל שיכול לצאת
 74 ממנו רימון, שכשניקבו בגודל כזה גומר בעל הבית בדעתו לבטל
 75 אותם משימושם, אבל בנקב קטן יותר הוא חס על הכלי וממשיך
 76 להשתמש בו לרימונים.
 77 מסתפקת הגמרא: פגעי (רבי) חזקיה, ניקב הכלי בשיעור קטן
 78 כמזיצא זית, שהוא קטן מכמוציא רימון, וסתמו – וסתם בעל הבית
 79 את הנקב, וזו ניקב נקב נוסף כמזיצא זית צמוד לנקב הראשון,
 80 וסתמו, וכן אירע כמה פעמים, עד שהשלימו כל הנקבים יחד לנקב
 81 סתום שהוא כמזיצא רימון, מהו, האם מצטרפים כל הנקבים לבטל
 82 ממנו שם כלי והוא נטהר, או לא.
 83 פושטת הגמרא: אמר ליה רבי יוחנן לחזקיה, רבי, הרי שנית לנו את
 84 המשנה (כלים פכ"ו מ"ד), סנדל שנפסקה אחת מאזוניו, ותיקנה, ומא
 85 מדרם. נפסקה שניה ותיקנה, טהור מן המדרם אבל ממה מנע
 86 מדרם. ואמרין לך – ושאלנו אותך, מאי שנא – במה שונה
 87 הראשונה – שאף אם נפסקה טמא הסנדל, הרי זה מחמת דהא קיימא
 88 שניה – שהשניה גרין קיימת, ושם סנדל עליו, ואם כן קשה,
 89 כשנפסקה שניה, נמי – גם אז יהיה הסנדל טמא, [הא] מתקנה
 90 ראשונה – שהרי הראשונה כבר מתוקנת, ויש עתה לסנדל און
 91 ראויה, ולא יתבטל ממנו שם כלי. ואמרתי לך עליה – והשבת לנו על
 92 כך, שכשנפסקה גם השניה הרי שהחליף את שתי האזנים הישנות
 93 בחדשות, ואם כן פנים חדשות פאו לבא, כלומר שלאחר שנטמא
 94 הסנדל בטומאת מדרס התחדשו פניו, ואין זה אותו הסנדל שנטמא.
 95 אלא הוא כסנדל חדש, ולכן הוא טהור. ולפי זה, הלא נמי – גם כאן
 96 בספק שלך יהיה הדין כך, שמאחר שניקב כמה נקבים שכולם
 97 מצטרפים למזיצא רימון, אף שסתם את כולם, מכל מקום פנים
 98 חדשות פאו לבא, והרי זה ככלי חדש וטהור.
 99 חזקיה שיבח את רבי יוחנן על דבריו, וקרי עליה – קרא עליו, לית
 100 דין בר אינש – אין זה בן אדם, אלא מלאך הוא זה. ואיבא דאמרי
 101 – יש אומרים שכך אמר חזקיה על רבי יוחנן, כגון דין בר אינש – אדם
 102 כזה ראוי לשם 'אדם', כלומר שאדם גדול הוא.
 103 הגמרא מביאה מימרא באותו ענין: אמר רבי יורה אמר רבא בר
 104 ימינא, אם הראשונים נחשבים כבני מלאכים, אנו נחשבים כבני
 105 אנשים. ואם הראשונים בני אנשים, אנו כמזמורים. ולא כמזמורו של
 106 רבי הנינא בן דוסא שגנבוהו ליסטים ולא הסכים לאכול אצלם
 107 מאכלים שאינם מעושרים, ואף לא כמזמורו של רבי פנחס בן יאיר
 108 שסירב לאכול משעורים שאינם מעושרות, אלא נחשבים אנו כשאר
 109 המזמורים.
 110 שנינו במשנה: קושרת אשה מפתח חלוקה וכו' ונדודת יין ושמן.
 111 מקשה הגמרא: פשיטא שמותר לקשור קשר בפי הנוד, שהרי הוא
 112 עומד להתירו בכל יום. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה
 113 המשנה ללמד זאת, אלא בנוד דאית ליה תרתין אוני – שיש לו שתי
 114 אזנים, כלומר שני פתחים שכופלים אותם לתוכו וקושרים, ובכל אחד

1 דלמילתיה מנא הוא – שלגבי הרגל שהיה מיועד לה מתחילה הוא
 2 אכן כלי, אבל הלא כשנפסקה אזנו החיצונית, למילתיה לאו מנא
 3 הוא, שאינו יכול לנועלו ברגל שהיה מיועד לה, ועל כך לא שנינו
 4 שאם חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה, אלא הוא פסול
 5 לחליצה לפי רבי יהודה. וממה שהמימרא של רבי יוחנן מתיישבת רק
 6 לדעת רבי יהודה ולא לדעת חכמים, מוכח שהוא פוסק הלכה כרבי
 7 יהודה, שסנדל שנפסקה אזנו החיצונית אינו כלי, והוא מוקצה בשבת
 8 אף שאפשר להפכו ולנועלו ברגל השניה.
 9 מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי – וכי יתכן שכך סובר רבי
 10 יוחנן, שהלכה כרבי יהודה. והאמר רבי יוחנן, כלל הוא שהלכה
 11 כסתם משנה, כלומר שדין ששונה במשנה בלי מחלוקת ובלי
 12 להוכיח את שם האומר, הלכה כדין זה, ותנן במשנה (כלים פכ"ו מ"ד),
 13 סנדל של זב שהיה טמא טומאת מדרס, שהיא אב הטומאה, שנפסקה
 14 אחת מאזוניו ותיקנה, הרי הוא נשאר ממה מדרם, שלא התבטל
 15 ממנו שם כלי בכך, ואינו נטהר. (ואם לאחר מכן נפסקה גם אזנו
 16 השניה ותיקנה, טהור מלממה מדרם, מפני ששתי אזניו נקרעו,
 17 ושוב אין הוא אותו סנדל שנטמא טומאת מדרס, אלא הוא כסנדל
 18 חדש, אבל ממה מנע מדרם – הוא נשאר טמא ככלי שנגע במדרס,
 19 שנעשה ראשון לטומאה, שהרי הסנדל נגע בעצמו כשהיה טמא
 20 מדרס, ואמנם פרחו ממנו טומאת מדרס, אך מה שנטמא מחמת
 21 שנגע בעצמו, הרי זה כשהוא דברים שנגעו במדרס, וטומאה זו לא
 22 פרחו ממנו). מבררת הגמרא: מה ששנינו ברישא שאם נפסקה אחת
 23 מאזניו ותיקנה לא בטל ממנו שם כלי, מאי לאו – האם אין מדובר
 24 על כל אחת מהאזנים שנפסקה, לא שנא נפסקה און פנימית, ולא
 25 שנא און חיצונית, והרי זה כרבנן, שאפילו נפסקה חיצונית לא בטל
 26 מהסנדל שם כלי, כיון שיכול להפכו ולנועלו ברגל השניה, ונמצא
 27 סתם משנה זו אינה כרבי יהודה, וכיון שרבי יוחנן עצמו סובר
 28 שהלכה כסתם משנה, כיצד פסק כרבי יהודה.
 29 מתרצת הגמרא: לא – אין זו כוונת המשנה, אלא פנימית ברוקא,
 30 שרק אם הפנימית נפסקה נשאר הסנדל טמא, משום שיכול לתקנה,
 31 אבל אם נפסקה החיצונית נטהר הסנדל, וכדעת רבי יהודה.
 32 הגמרא דוחה תירוץ זה: אם נעמיד את המשנה רק כשנפסקה און
 33 הפנימית, אם כן יש לדייק שרק בזה הוא טמא, אבל אם נפסקה
 34 החיצונית, מאי – מה הדין, הסנדל יהיה טהור, אי הכי – אם כן יש
 35 להקשות על המשנה, אדתני – עד ששנינו בהמשך נפסקה שניה
 36 ותיקנה, טהור מן המדרם אבל ממה מנע מדרם, לא היו צריכים
 37 לנקוט אופן זה שנפסקו שתי האזנים, אלא נפלוג בדייה – יכולה
 38 היתה המשנה לחלק באופן של הרישא עצמו, כמה דברים אמורים
 39 שאם נפסקה און אחת אינו נטהר, דווקא כשנפסקה האון הפנימית,
 40 אבל אם נפסקה החיצונית, הרי הוא טהור. אלא ודאי שדעת המשנה
 41 שגם אם נפסקה החיצונית הסנדל טמא, ורק כשנפסקו שתיהן טהור,
 42 ולא כדעת רבי יהודה, וחזרת הקושיא כיצד פסק רבי יוחנן הלכה
 43 כרבי יהודה.
 44 מתרצת הגמרא: אמר רב יצחק בן יוסף, תהא משנתנו – נעמיד
 45 משנה זו כסנדל שיש לו ארבע אזנים, כלומר שיש לו שני זוגות של
 46 אזנים, שתי אזנים בצידו החיצוני ושתיים בצידו הפנימי, וארבע
 47 תרסיות – שיש לו ארבע תרסיות, שהן הטבעות שקובעים בהן את
 48 הרצועות, שתי תרסיות בצידו החיצוני ושתיים בצידו הפנימי,
 49 והמשנה עוסקת רק באזניים החיצוניות, שמה ששנינו ברישא שאם
 50 נפסקה אחת משתי אזניו טמא הכוונה לאחת משתי אזניו החיצוניות,
 51 שטמא משום שיש לו און חיצונית נוספת, ויכול להשתמש בו כמו
 52 שהוא, ומה ששנינו שאם נפסקה שנייה טהור, הכוונה לאון
 53 החיצונית השניה, שכיון שנפסקו שתי האזנים החיצוניות שוב אינו
 54 ראוי לשימוש, והרי זה כדעת רבי יהודה שאם נפסקה האון
 55 החיצונית טהור. והטעם שנעמיד כך את המשנה, כדי שלא לשבור
 56 דבריו של רבי יוחנן, שהוא סובר שהלכה כרבי יהודה, ובאופן זה
 57 נמצא שגם סתם משנה זו היא כרבי יהודה.

56 רגיל, ואילו בברייתא גזר על קשר עניבה משום קשר רגיל, וכן קָשִׂיא
 57 דְרָבִנָּן אֲדָרְבֵּינָן, שבמשנתנו גזרו על חבל של גרדי משום חבל רגיל,
 58 ואילו בברייתא לא גזרו על קשר עניבה משום קשר רגיל.
 59 מתרצת הגמרא: דְרָבִנָּן אֲדָרְבֵּינָן לֹא קָשִׂיא, שכן חָבֵל בְּחָבֵל מִיחֻלְפָּה
 60 – חבל של גרדי יכול להתחלף בחבל רגיל, שאין ניכר ההבדל
 61 ביניהם, ולכן במשנתנו חששו חכמים שאם נתיר לו בשל גרדי יטעה
 62 שמותר לקשור גם חבל רגיל, אך עֲנִיבָה בְּקָשִׂיָה לֹא מִיחֻלְפָּא –
 63 קשר עניבה אינו מתחלף בקשר רגיל, משום שהמראה שלהם שונה,
 64 ולכן בברייתא התיירו עניבה ולא חששו שיטעה להתייר גם קשר רגיל.
 65 וכן דְרָבִי יְהוּדָה אֲדָרְבֵי יְהוּדָה לֹא קָשִׂיא, שכן הָתָם בברייתא,
 66 שאסר רבי יהודה בעניבה, לֹא מִשּׁוּם דְּמִיחֻלְפָּא עֲנִיבָה בְּקָשִׂיָה –
 67 אין טעמו משום גזירה שמא יקשרו גם קשר רגיל, אֲלֵא שרבי יהודה
 68 סובר שְׁעֲנִיבָה גִּזְפָּה – קשר עניבה עצמו, קָשִׂיָה מְעוּלָה הִיא, ואסור
 69 לקשרו בשבת. ובאמת לא חשש רבי יהודה שמא יטעו ויחליפו, ולכן
 70 במשנתנו לא גזר לאסור לקשור בחבל של גרדי.
 71 הגמרא דנה אם מותר לקשור פרה בחבל לאיבוס שלה: אָמַר רַבִּי
 72 אָבָא אָמַר רַב הֵיזֵא בַר אִשִּׁי אָמַר רַב, מִבֵּיא אָדָם חָבֵל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ,
 73 וְקוֹשְׂרוֹ – וקושר קצה אחד של החבל בַּפֶּרֶה, וְקָצָה אַחַר בְּאֵיבוֹס –
 74 מקום מאכל הבהמות, ואין חוששים שמא כשיתיר את הפרה לא
 75 יתיר את הקצה הקשור באיבוס, ויבטל את החבל שיהיה קבוע שם,
 76 כדי שיוכל לקשור את הפרה בקצהו השני פעם נוספת, או שיתיר רק
 77 את הקצה הקשור באיבוס ויבטל את הקצה הקשור בפרה, וימצא
 78 אחד מהקשרים קשר של קיימא.
 79 מקשה הגמרא: אִיתִיבִיהּ רַבִּי אֲחָא אֲרִיכָא דְהוּא רַבִּי אֲחָא בַר פֶּפְאָה
 80 לְרַבִּי אָבָא, הרי שנינו בברייתא, חָבֵל שֶׁהִיָּה קֶשֶׁר בְּאֵיבוֹס, קוֹשְׂרוֹ
 81 בַּפֶּרֶה – מותר לו לקשור את צידו האחר בפרה, וְשִׁבְפֶּרֶה – וכן חבל
 82 שהיה קשור בפרה קוֹשְׂרוֹ בְּאֵיבוֹס, וְכַלְכַּד שְׁלֹא יֵבֵיא חָבֵל מִתּוֹךְ
 83 בֵּיתוֹ, וְיִקְשְׂרוֹ אֶת צִידוֹ הָאֲחֵר בַּפֶּרֶה וְאֶת צִידוֹ הַשֵּׁנִי בְּאֵיבוֹס, שמא
 84 כשיתיר את הפרה יתיר רק צד אחד, והצד השני ישאר קשור תמיד,
 85 והרי זה קשר של קיימא. וקשה על רב שהתיר להביא חבל מתוך
 86 ביתו ולקשרו בפרה ובאיבוס.
 87 מתרצת הגמרא: הָתָם – הברייתא שאסרה לקשור חבל בשני צידיו,
 88 עוסקת בְּחָבֵל דְּעֵלְמָא – בחבל רגיל, שיש לחשוש שישאירנו קשור
 89 לעולם בפרה או באיבוס, ואילו הֵבֵא – כאן בדברי רב, מדובר על
 90 חָבֵל דְּגֵרְדִי – של אומן האורג בדים, שצריך הוא לו למלאכתו ולא
 91 ישאירנו שם, ונמצא שבחבל זה שני הצדדים עומדים להתרה, ולכן
 92 מותר לקשרם.
 93 אגב שעסקה הגמרא בחבל של אורגים לענין קשירה, דנה הגמרא
 94 בדין כלי אורגים לענין מוקצה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּלֵי
 95 קִינּוּאִי – כלים של אורגים (וראה צירוף), מוֹתֵר לְטַלְטֵלֵן בְּשַׁבַּת – מותר
 96 לטלטל את הקנים שבהם בשבת, אף שהם מיועדים למלאכה
 97 האסורה בשבת, מאחר שהם ראויים גם למלאכות אחרות, ואין
 98 האורג מקפיד שלא ישתמשו בהם לתשמיש אחר, ולכן אין הם
 99 נחשבים 'כלי שמלאכתו לאיסור' האסור בטלטול, אלא 'כלי
 100 שמלאכתו לאיסור ולהיתר', שנידון ככלי שמלאכתו להיתר, ומותר
 101 לטלטלו לצורך תשמיש של היתר, ואפילו לצורך הכלי עצמו, כגון
 102 שאם היה בחמה מותר להכניסו לצל כדי שלא יתקלקל.
 103 מסתפקת הגמרא: כַּעֲזוּ מִינֵיהּ מַרְבֵּי יְהוּדָה – שאלו בני הישיבה את
 104 רבי יהודה, הקורה הנקראת 'בִּזְבֵּד הַעֲלִיזוּ', שעליה כורך האורג את
 105 חוטי השתי, והקורה הנקראת 'בִּזְבֵּד הַתְּהַתּוֹן' שעליה נכרך הבד
 106 לאחר שנארג, מֵהוּ – מה דינן, האם גם הם מותרות בטלטול, או
 107 שכיון שהן כבודות אינן משמשות לתשמיש אחר, והרי הן 'כלי
 108 שמלאכתו לאיסור' ואסורות בטלטול. ולא השיב להם רב יהודה דבר
 109 ברור, אלא אֵין וְלֹא – פעמים אמר שמותר, ופעמים אמר שאסור,
 110 וְרַפְּיָא בִּידֵיהּ – והיתה התשובה רפויה בידו, שלא ידע בוודאות אם
 111 אסור או מותר.
 112 הגמרא מביאה מימרא ופושטת ממנה את הספק: אִיתְמַר, אָמַר רַב

1 הָדָא מִינֵיהּ בְּשׂוּלֵי מְבַטְלֵי – נחשוש שמא יבטל חבל אחד מהם
 2 במקומו, וכשירצה להוציא את הבהמה יתיר רק את החבל התחתון
 3 ויוציאנה בדוחק, ונמצא שאסור לו לקשור את החבל העליון, שהרי
 4 הוא קשר של קיימא, קָא מְשַׁמְעֵ לִן שאין חוששים לזה, ומותר
 5 לבתחילה לקשור את שניהם.
 6 הגמרא מביאה פסק הלכה: אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 7 שְׁמוּאֵל, הַלֵּכָה בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שֶׁהִתִּיר בְּמִשְׁנַתְנוּ לְקֶשֶׁר
 8 חבל לפני הבהמה.
 9 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף, מִכָּךְ שֶׁהוֹצַרְכַת לְפִסְטוֹק
 10 הַלֵּכָה כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, מִכָּלֵל דְּפִלְגִי – משמע שסובר אתה
 11 שחכמים חלקו עליו, ואסרו לקשור חבל בפני הבהמה, ומדוע
 12 שחכמים יאסרו זאת, הרי קשר זה דומה לשאר הקשרים שהתירה
 13 המשנה, ואינו קשר המתקיים. אָמַר לִיה – אמר רב יוסף לאביו, מֵאֵי
 14 נִפְקָא לָךְ מִינָּה – מה יצא לך מזה שתדע מהי דעת חכמים, הרי אם
 15 כדבריך שחכמים אינם חולקים, כל שכן שההלכה שמותר כרבי
 16 אליעזר בן יעקב. אָמַר לִיה אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף בְּתַמְיַהּ, גְּמָרָא גְּמָרָא
 17 וְמוֹרְתָא תְּהֵא – וכי אתה מלמדנו הלכות בלי תועלת, ויהיה לנו
 18 הדבר כזמר וכשיר בעלמא, שדין שלא נחלקו בו למה לך ללמדנו
 19 כמי הלכה.
 20 משנה
 21 המשנה ממשיכה בדיני קשרים המותרים והאסורים בשבת: קוֹשְׂרִין
 22 דְּלִי עַל שַׁפַּת הַבּוֹר בְּפִסְקָא – בחגורה רחבה, משום שבודאי אינו
 23 מתכוין לבטל ולהפסיד את החגורה משימושה כבגד ולהשאירה על
 24 שפת הבור לצורך קשירת הדלי, אלא יחליפנה בחבל פשוט, ונמצא
 25 שאין זה קשר של קיימא. אָבֵל לֹא קוֹשְׂרִים אֶת הַדְּלִי בְּחָבֵל רַגִּיל, כיון
 26 שמבטל את החבל שם, והרי זה קשר של קיימא, שקשור ותלוי שם
 27 תמיד. רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר לְקוֹשְׂרוֹ אֶפִּילוּ בְּחַבֵּל רַגִּיל, וטעמו יתבאר
 28 בגמרא.
 29 מוסיפה המשנה: בְּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קִינּוּאִי,
 30 אֵין תִּיבִין עָלָיו.
 31 גמרא
 32 נחלקו תנא קמא ורבי יהודה במשנתנו אם מותר לקשור דלי בחבל.
 33 מבררת הגמרא: חָבֵל דְּמֵאֵי – באיזה חבל נחלקו. אֵי לִימָא חָבֵל
 34 דְּעֵלְמָא – אם נאמר שנחלקו בחבל רגיל, אם כן כיצד יתכן שרַבִּי
 35 יְהוּדָה מְתִיר, והרי קֶשֶׁר שֶׁל קִינּוּאִי הוּא, שהרי אינו צריך את החבל
 36 הזה לדבר אחר, וקושרו שם לעולם. אֲלֵא בהכרח יש לפרש שמדובר
 37 בְּחָבֵל דְּגֵרְדִי – חבל של אומן האורג בדים, שכיון שחבל מיוחד הוא
 38 הנצרך לו לאומנותו לא ישאירנו קשור שם, ואינו מבטל אותו,
 39 ונמצא שהקשר עומד להתרה, ולכן התייר רבי יהודה.
 40 מבררת הגמרא: לְמִימְרָא דְרַבִּנָּן סְבָרִי – האם אתה בא לומר
 41 שחכמים האוסרים לקשור אפילו בחבל של גרדי, סוברים דְּזִרְיִין
 42 חָבֵל דְּגֵרְדִי אִטּוּ חָבֵל דְּעֵלְמָא – שאנו גוזרים לאסור לקשור בחבל
 43 של גרדי, שמא יבוא לקשור גם בחבל רגיל שיש בו חיוב חבל, ורַבִּי
 44 יְהוּדָה סְבָר לֹא זִרְיִין חבל של גרדי אטו חבל דעלמא, ולכן התייר
 45 לקשור בחבל של גרדי, וְמִינֵיהּ – הרי קשה על כך סתירה מברייתא,
 46 ששנינו, חָבֵל דְּלִי שְׁנַפְסָן – נקרע באמצעיתו ורוצה לתקנו, לֹא יֵהֵא
 47 קוֹשְׂרוֹ – אסור לקשרו בשבת, מכיון שקשר של קיימא הוא, שעומד
 48 לעולם, אֲלֵא עֲזִנְבוּ – מותר לו לתקנו על ידי קשר עניבה המותר
 49 בשבת, ואין גוזרים לאסור קשר עניבה שמא יבוא לעשות קשר רגיל.
 50 וְרַבִּי יְהוּדָה אֹמְרָא, בּוֹרְךָ עָלָיו פּוֹנְדָא – מניח את שני הקצוות של
 51 החבל הקרוע זה על זה, וכורך על שניהם יחד חגורה חלולה, אֵין
 52 פִּסְקָא – חגורה רחבה, כדי לחבר את שני הקצוות זה לזה, וְכַלְכַּד
 53 שְׁלֹא יַעֲנֵבְנוּ – לא יקשרו את החבל עצמו בקשר עניבה, גזירה שמא
 54 יבוא לקשור גם קשר רגיל. ואם כן, קָשִׂיא דְרַבִּי יְהוּדָה אֲדָרְבֵי
 55 יְהוּדָה, שבמשנתנו לא גזר רבי יהודה על חבל של גרדי משום חבל

שבת. פרק חמשה עשר – ואלו קשרים דף קיג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קנז תוספות רש"י

1 הָרָא מִיָּנְיָהּ. אֶחָד מִן הַקְּרָאִים. וּלְלֹא – אֶחָד מִיָּנְיָהּ מִבְּטֵל לֵיהּ. כְּשִׁירָא הִבְהֵמָה
2 לֹא יִתִּיר אֲלָא תַּחְתּוֹן יוֹצֵאָהּ בְּרוּחָא: מְבַלְל דְּפִלְגִי. בְּתַמְנָה: וְאִמְאֵי אִיפְלִגוּ הָא
3 דְּמֵי הֶהָרָה דְּלַעֲלוּ מִתְּנֵי קוּשְׁרֵין דְּלֵי בְּפִסְקָא. עַפּ הַבּוּר, דְּפִסְקָא לֹא מְבַטֵּל וְלִיהוּ
4 הַתָּם: אֲבָל לֹא בְּחַבְל. דְּמְבַטֵּל לֵיהּ הַתָּם, וְהָיוּ קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא, שְׁהָרֵי קֶשֶׁר וְתַלְוּ שֵׁם
5 תַּמְדִּי: וְרַבֵּי יְהוּדָה מְתִיר. בְּגִמְרָא מְפָרָשׁ: גַּמְ' /
6 בְּהַבְל דְּגָרְדִּי. פְּלִיגֵי: דְּצָרִיךְ לֵהּ, וְלֹא מְבַטֵּל
7 לֵהּ: חָבֵל דְּלֵי שְׁנַפְסָא. בְּאִמְצָעֵיהוּ: לֹא יִתִּיר
8 קוּשְׁרֵי. דְּקֶשֶׁר שֶׁל קִימָא הוּא לַעֲלוּם: בּוּרְךְ
9 עָלֶיךָ. מְחַבֵּר שֶׁנִּי רֵאשֵׁי הַפִּיסְטֹק זֶה עַל זֶה,
10 וְבוּרְךְ עֲלֵיהֶם פּוֹנֵדֵי, אֲזוּר חֶלֶל. אוּ פְּסִיקָא
11 = פִּישׁוּלֵי: וְכַלְבֵּד שְׂלֵא יַעֲנִבְנֵי. וְחָבֵל, דְּרִי"י
12 סָבֵר: וְזָרִינָן עֲנִיבָה אֲטוּ קֶשֶׁרִיהּ, וְרַבֵּנָן לֹא
13 גּוֹרֵז: מִתְּלָחָה. אִינוּ נִכְרֵ בֵּין זֶה לְזֶה, וְאֵי שְׁרִינָן
14 בְּגָרְדִּי – אֲתֵי לְמִישְׁרֵי בְּדַעֲלָמָה: וְקוּשְׁרֵי
15 בְּפָרָה. רֵאשׁוּ אֶחָד, וְהַשְׁנֵי בְּאִבּוּס. וְלֹא חִישְׁינָן
16 שְׂמָא כְּשִׁתִּיר הַפָּרָה לֹא יִתִּיר אֲלָא הַקֶּשֶׁר
17 שֶׁבְּרֵאשֵׁי, וְיִבְטֵל חֶבְל בְּאִבּוּס שִׂיחָא מוּזָךְ
18 לְכָר. אוּ יִתִּיר שְׁבָאִבּוּס וְיִבְטֵל אוֹתוֹ שְׁבָפָרָה.
19 וְנִמְצָא יִתְּרָךְ שֶׁל קִימָא: כְּלֵי קִיּוּאֵי. כְּלֵי
20 אוּרְגִים. וְאִיזִיד דְּאִיירֵי בְּחַבְל דְּגָרְדִּי. נָקֵט לֵהּ
21 הַכָּא: מוֹתֵר לְטַלְטֵלָן. לְשֵׁנֵי הַקְּנִים לְתַשְׁמִישׁ
22 אַחֵר. וְאִשְׁמַעֲיָנָן דְּאִין גָּרְדִּי מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם, וְלֹא
23 הָיוּ מְלַאכְתּוֹן לְאִיסוּר: בּוֹכֵד הָעֲלִיּוֹן וְתַתְּחֹתוֹן,
14 אֲנֹשְׁבִילִשׁ: מַהוּ. מִי אֲמָרִינָן אִיזִיד דְּקִירֵי לֹא
15 חָזוּ סְתִמְיָהוּ לְתַשְׁמִישׁ אַחֲרֵיקָא, וְהוּהוּ לִיחָד דְּבֵר
16 שְׂמֵלַאכְתּוֹ לְאִיסוּר: רַבֵּינָן בִּידֵיהּ. רַבֵּיהּ הִיתָה
17 הַתְּשׁוּבָה בְּפִיּוּ, אִם לְאִסוּר אִם לְהִתִּיר:
18 הַעֲמִידִים. טְרִירוּ"ש בְּלַעֲזוּ, אוֹתָם הַמְנוּקָבוֹת
19 שְׁאוּרֵינָן בְּהוֹן תְּהִיבִים: דְּקָא עֲבִיד גּוּפָא.
20 כְּשׁוֹלְצָן מִן הָאֲרָץ, שְׂהוֹן תְּחֻבוֹת בְּגוּמָא, מִזִּי
21 יַעֲפֵר וְעִבִיד גּוּמָא מִקּוּם הַעֲמִיד: מְקַצָּת עָלֶיךָ
22 מְגוּלִין. מִשּׁוּם נִישְׁלִין בְּשֶׁבֶת נָקֵט לֵהּ, דְּאֵי לֹא
23 הָיוּ מְגוּלִין – אִין לֹו בְּמַה לְאֹחֻזָּה: אִינוּ חוּשֵׁשׁ.
24 לְפִי שְׂאִיקָה מוֹשְׁרֶשׁתּ: וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה.
25 לְהִיּוֹת בְּטִילָה בְּנִשְׁעָה זֶה, וְכַשּׁוֹטְלָה יִצְטָרֵךְ
26 לְחוּר וּלְעֶשֶׂר: לְפִי שְׂאִין נִישְׁלִין. אִף בְּחוּל מִפְּנֵי
27 בּוֹבְדָן, הַלְּכָר כֵּל מְלַאכְתּוֹ לְכָר: מִתְּנֵי'
28 מְקַפְּלִין אֶת הַכְּלִים. בְּגִידִים כְּשׁוֹפְשֵׁשׁ מְקַפְּלִין.
29 מִפְּנֵי שְׂמִתְרַכְכִין מִכִּיבוּסָם, וּמִתְקַמְטִי' כְּשִׁאִין
30 מְקוּפְלִים: אֲפִילוּ ד' וְה' פְּעֻמִּים. כְּדִי לְחוּר
31 וְלְבוֹכֶשׁ בּוֹ בְּיוּם: מִיּוֹה"ב לְשֶׁבֶת. כְּגוֹן אִם חָל
32 יוֹה"ב לְהִיּוֹת בְּעֵשׂ: קְרִיבִין בְּיוֹה"ב. שְׂהוֹל
33 לְהִיּוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: גַּמְ' בְּשֵׁנֵי כְּנֵי אָדָם.
34 כְּשִׁמְקַפְּלִין אוֹתוֹן מִפְּשִׁטִין קִמְשִׁתּוֹ, וְגָרָאִין
35 כְּמִתְקַנִּין: שְׁנִים. קִפּוּלָן מִתְקַנֵּן יוֹתֵר מִן
36 הַחֲדָשִׁים. שֶׁהַחֲדָשִׁים קָשִׁין מֵאֲלִיקָה, וְאִין
37 מִמְּחָרִין לְקַמּוּט: צְבוּעִין. קִפּוּלָן מִתְקַנֵּן: יֵשׁ לוֹ.
38 אַחֲרֵים הַחֲחִלִּין הַיּוּם – לֹא: כְּלֵי לְבָן שְׁלָתוֹ.
39 רְבוּתָא נָקֵט, וְכַל שְׁכּוֹן צְבוּעִים: יֵשׁ לוֹ לְהַחֲחִלֵּי
40 חֲחִלִּי. מִי יֵשׁ לוֹ בְּגִידִים, לְבַד מֵאוּתוֹן שְׁלֵשׁ
41 בְּחוּל – יִחְלִיפִם בְּשֶׁבֶת: יִשְׁלַשֵּׁל בְּבִגְדֵיהּ. כְּלַפֵּי
42 מְסָה, שְׁחָרָא אֲרִיבִים, וְהוּא מִדַּת צִשְׁרִים
43 הַיּוֹשִׁבִים בְּבֵיתָם וְאִינָם צְרִיכִים לְסַלֵּק בְּגִידֵיהֶם
44 מִן הָאֲרָץ כְּשִׁבִיל מְלַאכָה, וְכַבּוּד שַׁבָּת הוּא: כְּבִבְדוּתֵי. שְׂמֵכְבֵּדִין בְּעֲלִיקָה: שְׂלֵא יְהֵא הַיּוֹלִיכֵךְ בּו'. לְקַמֵּן מְפָרֵשׁ לָהּ: מִפְּצוּא חֲפָצֵךְ. כִּי הֵהוּא דְּאֲמָרִינָן בְּעִירּוּבִין (דף לח): לֹא
45 יִשְׁלַח אָדָם לְסוּף שְׂדֵהוּ בְּשַׁבָּת לִידַע מַה הִיא צְרִיכָה וְאַחַר הַשַּׁבָּתוֹ: חֲפָצֵי שְׂמֵים מוֹתֵרִים. כְּגוֹן פּוּסְקִים צְדָקָה, וּמִשְׁדִּיכִין עַל הַתֵּינִיקוֹת לְיֵאֵרֵס (לְקַמֵּן קַב).
46 שְׂלֵא

שְׂלֵא

1 שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר וחשבונות: הרהור מותר. להרהר בלבד: כן וכך וציאות אני צריך להוציא על שדה זו: אם יבול להניח רגלו
2 ראשונה. שעקר מצד זה. להניח לצד זה: קודם שתעקר שניה. שאין רחקה יותר מביד פסיעה. ורגלו אחת לצד זה. ושניה לצד זה: מותר. אף לדלו ולעקור את זו קודם שנקח
3 ראשונה: אסור. לקפור: ליקח. למקום שהאמה כלה שם: ליעבר. שישים רגלו במים: וימני דמיתרוסן מאניה. ישורו במים: שפיר דמי. לדלו: מהו לפסוע פסיעה נקה. מי עבר
4 משום "מעשות דרכיך". פסיעה נקה – יותר מאמה, פסיעה בינונית – אמה: קידושא דבי שמישי. השומה מיון של קידוש בלילי שבתות: מהו לאכול אדמה. ארזילא בלעז.
5 מי גזרו בה משום שחיקת סמנים בשאר
6 רפואה, או לא: שהיא מלקה. כביא ליד
7 חולי: מבשר אבותיו. שמתו שם בגולה:
8 שקצים ורמשים הא ודאי אתמחוי אתמחו
9 ולא נעשו עפר: אלא בין דמלקי. גזר בה
10 משום אוכל שקצים ורמשים: קדחו ליה
11 תהלא. נקלטו השקלים באדמה, ונגדלו
12 במעויו, ונגע בלבו ומת: שפלוותיה. וכי ערומה
13 היתה! אלא שמלות מיוחדות, והיינו דשבת:
14 ותירד הנוזן והרד ותעש. שם סכה ולבשה
15 שמלות נאות. שלא יפגשו בה כשהיא
16 מקושטת, ויאמרו וזה היא: שמואל. שהיתה
17 שכינה קוראה לו מתוך ההיכל, ולא היה
18 יודע מי קורא לו. ובתיב התם: "הן עילי ב' ה'
19 קורא לנער. ויאמר לו לך שכב: והיה אם
20 יקרא אליה, ואמרה: דבר ה' כי שמע עבדך".
21 והוא לא רצה להזכיר השם, שמא אין זו
22 שכינה: בני אדם המהווננין. שבקוצרים, לילך
23 עמם: לישראל פנעיה. כל נעיות שרואה
24 היה דרכו לישאל מי הן, איכ מסתכל בהן
25 היה: שני שקליו לקטה. כשהיא רואה שני
26 שקליו שפגלו מן הקוצרים – לוקטתן, אבל
27 שלש שוכבות יחד – אין לוקטתן. דהכי היא
28 מהניתינן (פאה פ"ו משנה ה): שני שקלים –
29 לקט, ג' – אינו לקט: עומדות. שקלים עומדות
30 ששכב בוועו – לוקטת מעומד, דשכחת קמה
31 נמי הוי שכחה: נופלות. אותן שפגרו מן
32 הקוצרים – לוקטת מיישב, ואינה שקה לטיקל
33 – משום צניעות: רמו רמו לה. רוח הקדש
34 נוקה בו: מצד הקוצרים. כל הקוצרים
35 הפסיקו בינו לבניה, ולא הושיבה בתוכם – או
36 אצלו. רוח הקדש נוקה בו, ולרמו שמלכות
37 בית דוד היוצאת משניהם, עתידה ליחלק.
38 דאילו י שקב בתוכם – לא היה זה רמו
39 הפסקה בין שניהם: ותאכל ותשבע. לשון
40 עושר הוא, דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן
41 עושר. שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ
42 מנחה: אהורייה. מנחה על הסוסים ופרדות
43 שלו: ותחת כבודו. איידי דאיירי בקרא
44 בפלוגתא דרבי יוחנן וריא ורבי שמואל בר
45 נחמני, נקטיה להאי קבא: ה"ג: רבי יוחנן
46 אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש. רבי יוחנן
47 לטעמיה, דריי קרי למאניה מכבודות. ר"א:
48 תחת כבודו ממש. ר' שמואל בר נחמני אומר:
49 תחת כבודו כשריפת בני אהרן כו'. והכי
50 פירושא: בין לרבי יוחנן בין לרי"א גופן נשרף
51 אלא רבי יוחנן משמע ליה "תחת כבודו" כמו
52 תחת רגליו. לשון תחיתה, וכבודו היינו בגדי
53 ודיק: תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב
54 יקד יקוד, ולא בגדיהם נשרפו. ורי"א משמע
55 ליה תחת לשון חליפין, כמו "שלם תחת השור"
56 (שמות כא) משום דריא לא קרי למאני
57 מכבודותיה. לקב, ע"כ כבודו היינו גופו. ודיק
58 כבודו ממש ישרף, ותחתיי יתא אפר ושריפת
59 ממש. והאי כבודו גופו הוא, והלכך כשריפת בני
60 אהרן, שריפת נשמה וגוף קיים, כדאמרין בסנהדרין "בד' מיתות" (ד' נב).

1 שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. 1
2 פ"י בקונטרס: כגון מקח וממכר. ואין נראה 2
3 לר"ה, דהא כבר נפקא מימצוא הפצר! אלא 3
4 אומר ר"ה: כדאמר בריקא רבה (פ' לד) ר"ש בן 4
5 יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא. 5
6 אמר לה: אימא, שבתא הוא. שתקה. משמע 6
7 שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול. ובירושל 7
8 אמר: בטרח התירו בשאלת שלום בשבת: 8
9 ואפילו 9

10 ואתי לדיי סחיתא! אלא: בהא בין דלא אפשר שפיר דמי אלא פדכעא מיניה ר' מר' ישמעאל 10
11 בר' יוסי: מהו לפסוע פסיעה נקה בשבת? א"ל: וכי בחול מי הותרה? שאני אומר: פסיעה נקה 11
12 נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עניו של אדם. ומתיר ליה בקידושא דבי שמישי. בעא מיניה ר' 12
13 מר' ישמעאל בר' יוסי: מהו לאכול אדמה בשבת? א"ל: וכי בחול מי הותרה? שאני אומר: אף 13
14 בחול אסור, מפני שהיא מלקה. אמר ר' אמי: כל האוכל מעפרה של בבל – פאילו אוכל מבשר 14
15 אבותיו, וי"א: פאילו אוכל שקצים ורמשים, דכתיב "וימח את כל היקום וגו'". אמר ריש לקיש: 15
16 למה נקרא שמה "שנער" – שכל מתי מבול ננערו לשם. א"ר יוחנן: למה נקרא שמה "מצולה" – 16
17 שכל מתי מבול נצטללו לשם. [וי"א פאילו אוכל] שקצים ורמשים" והא ודאי אתמחוי אתמחו: 17
18 אמרי: בין דמלקי וגרו ביה רבנן; דהא ההוא גברא דאכל גרוגשתא, ואכל תהלי, וקדחו ליה 18
19 תחליה בלבויה ומית. וירחצת וסכת ושמת שמלתיך" א"ר אלעזר: אלו בגדים של שבת. "תן להכם 19
20 ויחפם עוד" אמר רבי אלעזר: זו רות המואביה ושמואל הרקמי. רות – דאילו נעמי קאמרה לה 20
21 "ירחצת וסכת ושמת שמלתיך עלוך וירדת הגרון", ואילו בדידה כתיב: "ותירד הגרון" והרד "ותעש 21
22 ככל אשר צוהתה חמותה". שמואל, דאילו עלי קאמר ליה "שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת 22
23 דבר ה' כי שומע עבדך" ואילו בדידי כתיב ביה; "ויבא ה' ויתעב" ויקרא פפעם בפעם שמואל 23
24 שמואל ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך" ולא אמר "דבר ה'". ותלך ותבא ותלקט בשדה". אמר 24
25 רבי אלעזר: שהלכה ובאת, עד שמצאה בני אדם המהווננין לילך עמהם. "ויאמר 25
26 בוועו לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכי דרכו של בוועו לשאל בנערה? אמר 26
27 ר' אלעזר: דבר חכמה ראה בה, שני שקליו – לקטה, שלשה שקליו – אינה לקטה. במתניתא 27
28 תנא: דבר צניעות ראה בה, עומדות – מעומד, נופלות – מיושב. "וכה תדבקין עם נעויותי" 28
29 וכי דרכו של בוועו לדבק עם הנשים? א"ר אלעזר: בין דחזא ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה 29
30 בה" אמר: שרי לאידבוקי בה. "ויאמר לה בעו לעת האכל גשי הלם", א"ר אלעזר: רמו רמו לה; 30
31 עתידה מלכות בית דוד לצאת מפה, דכתיב ביה 'הלם', שנאמר 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה' 31
32 ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי פי הכאתני עד הלם". וימבלת פתך בחמין" א"ר אלעזר: מפאן 32
33 שהחומין יפה לשרב. ר' שמואל בר נחמני אמר: רמו רמו לה; עתיד בן לצאת מפה שמעשיו קשין 33
34 בחמין, ומנו – מנשה. "ותשב מצד הקוצרים" א"ר אלעזר: מצד הקוצרים, ולא בתוך הקוצרים. 34
35 רמו רמו לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק. "ויצפט לה קלי ותאכל" אמר רבי אלעזר: 35
36 'תאכל' – בימי דוד, 'ותשבע' – בימי שלמה, 'ותתר' – בימי חזקיה, ואיכא דאמרי: 'תאכל' – 36
37 בימי דוד ובימי שלמה, 'ותשבע' – בימי חזקיה, 'ותתר' – בימי רבי. דאמר מר: אהורייה דרבי 37
38 הוה עתיר משבור מלכא. במתניתא תנא: 'תאכל' – בעולם הזה, 'ותשבע' – לימות המשיח, 38
39 'ותתר' – לעתיד לבא. 'ותחת כבודו' יקד יקוד ביקוד אש". א"ר יוחנן: 'ותחת כבודו' – ולא 39
40 כבודו ממש. מר' יוחנן לטעמיה; דר' יוחנן קרי למאניה "מכבודות". מר"א אומר: 'ותחת כבודו' 40
41 – תחת כבודו ממש. ר' שמואל בר נחמני אמר: תחת כבודו – כשריפת בני אהרן; מה לתלן – 41
42 שריפת נשמה וגוף קיים, אף פאן – שריפת נשמה וגוף קיים, א"ר אהא בר אבא אמר רבי יוחנן:

כבודו אש. ורבי שמואל משמע ליה תחת בר' יוחנן, וכבודו בר"א, הלכך קרא בר' יוחנן מדרש, ותחת כבודו נשרף ולא כבודו
אהרן, שריפת נשמה וגוף קיים, כדאמרין בסנהדרין "בד' מיתות" (ד' נב).

לחממו, הרי זה חוצץ לענין טבילה, שאם היתה המרדעת טמאה
והטבילה במקוה כדי לטהרה, לא עלתה לה טבילה, ואפילו אותו
הרוב הוא קטן מאד, משום שהדרך להקפיד על רוב כזה, וכל דבר
שמקפידים עליו חוצץ בטבילה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, רוב
על המרדע אינו חוצץ בטבילה, עד שיהיה אותו הרוב גדול כמטבע
הנקרא איסר האימלקי, שרחבו כארבעה גרגרי שעורה, אבל רוב
שהוא קטן משיעור זה אין הדרך להקפיד עליו ואינו חוצץ. ואם
נמצא רוב על הפגדים, אם אותו הכתם נראה רק מצד אחד של
הבגד, אינו חוצץ, משום שאין הדרך להקפיד על כתם כזה, אבל אם
היה הלכלוך רב עד שנבלע בבגד והכתם נראה משיני הצדדין של
הבגד, חוצץ, מפני שמקפידים על כתם כזה. רבי יהודה אומר משום
רבן שמעון, אף כתם שהוא מצד אחד בלבד, חוצץ, שהדרך
להקפיד אף על כתם כזה.

מסתפקת הגמרא: בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מרבי חנינא,
לדעת רבי יהודה בשם רבי ישמעאל שרוב בבגד חוצץ אפילו מצד
אחד, אם כן מה ששינוי שרוב על המרדעת חוצץ, האם הוא חוצץ
אפילו כשהוא מצד אחד כמו לגבי בגד, או שאינו חוצץ עד שיהיה
משיני צדדין, משום שבמרדעת אין הדרך להקפיד כל כך כמו בבגד.
משיבה הגמרא: אמר ליה רבי חנינא, תשובה לשאלתך זו לא
שמעתי, אבל בויצא בה – דבר הדומה לזה שמעתי, ותוכל לפשוט
מכאן גם לשאלתך. דתנן בהמשך אותה המשנה, רבי יוחנן חולק על
מה שאמר רבי יהודה בשם רבי ישמעאל, והוא אומר בשם רבי
ישמעאל, לא כל הבגדים דינם שוה, אלא בבגד של פנאין – תלמידי
חכמים, אפילו רוב מצד אחד חוצץ, מכיון שתלמידי חכמים
מקפידים על בגדיהם אף בכתם כזה, ואילו בבגד של פור – עם
הארץ, רק רוב משיני צדדין חוצץ, כיון שאינו מקפיד כל כך על
לבושו. ולפי זה יש לפשוט את הספק לגבי מרדעת, שהרי בבגד של
עם הארץ חוצץ רק רוב משיני צדדים, ולא תהא מרדעת השוכה
מבגדי של עם הארץ, ואם כן גם במרדעת חוצץ רק רוב משיני
צדדים.

הגמרא חזרת לבאר את דברי רבי יוסי במשנה: מאי – מה ביאור
הלשון 'פנאין' שאמר רבי יוסי. אמר רבי יוחנן, אלו תלמידי
חכמים, שעוסקין בתורה שהיא בנינו של עולם כל ימיהן.
הגמרא מביאה כמה מימרות נוספות שאמר רבי יוחנן בענין תלמידי
חכמים: ואמר רבי יוחנן, איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה
במביעות העין, כלומר שאם אומר אבידה זו אני מכירה ושלי היא,
מחזירים לו אותה אף שאינו נותן בה סימן, זה המקפיד על חלוקן
להפכו, שאם לבש אותו הפוך, הרי הוא הופך אותו בחזרה, כדי
שלא יראו התפירות המגונות ואמרי החלוק כלפי חוץ.
ואמר רבי יוחנן, איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס – מנהיג
על הציבור, זה מי ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום וענין
שבש"ס, ואומר את ההלכה, ואפילו אם שואלים אותו דבר הלכה
במסקת פלה, שהיא ברייתא שאין הציבור רגיל ללמודה, יודע
להשיב, שנתן ליבו ללמוד גם מסכת זו.

ואמר רבי יוחנן, איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו
מלאכתו כדי שיהיה פנוי לעסוק בתורה, זה שפניח חפצו – שעוב
את צרכי עצמו ועוסק בחפצי שמים. והני מילי, למיטרה בריפתיה
– דבר זה שאמרנו, אינו אלא לגבי לטרוח עבור הלחם שלו, כלומר
לפרנסו, שהוא דבר שאינו יכול לטרוח בו בעצמו, וחזיו תלויים בו,
אבל יותר מזה לא מחויבים לעשות עבורו.

ואמר רבי יוחנן, איזהו תלמיד חכם, כל ששואלין אותו הלכה
בכל מקום, ואומרה, שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה – איזה דין
יוצא מדברים אלו של רבי יוחנן, הרי לא פירש לגבי מה אמר זאת.
משיבה הגמרא: נפקא מינה למנוייה – למנות אותו פרנס על
הציבור. ואף שכבר אמר רבי יוחנן לעיל, איזהו תלמיד חכם שממנין
אותו פרנס על הציבור, זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום
ואומר, מכל מקום הוצרך לחזור על כך שוב, כדי ללמדנו דאי תהא

מניין לשני פגדים מן התורה – מנין למדנו מן הכתוב שבהחלפת
בגדים יש דרך כבוד לפני הקב"ה, שצאמר (ויקרא ו ד) לגבי הכהן
המוציא מעל המזבח את הדשן, שהוא האפר הנשאר משריפת
הקרבנות, ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן
אל מחוץ למחנה אל מקום טהור, שלפני הוצאת הדשן, שהיא אינה
עבודה חשובה, צריך הכהן להחליף את בגדיו וללבוש בגדים פחותים
מהבגדים שבהם הוא עובד את העבודות החשובות, כדי שלא
יתלכלכו הבגדים החשובים מהאפר שנושא אל מחוץ למחנה. ותנא
דבי רבי ישמעאל – ושנינו בדרשת פסוק זה בבית מדרשו של רבי
ישמעאל, שבדין זה לימדה אותך התורה דרך ארץ, שינהג
הכהן כדרך שנהג עבד כלפי רבו, שאותם פגדים שהעבד ביטל בהן
קדיחה לרבו, אל יזווג בהן כבוד לרבו, שהרי הם מלוכלכים
מהבישול, ואין זה דרך כבוד שיזווג כוס לרבו כשהוא לבוש בבגדים
אלו, כך הכהן המוציא את הדשן יחליף את בגדיו קודם לכן וילבש
בגדים פחותים, ולא יעשה עבודות הדומות לאכילה ושתיה, כגון
הקטרה של קרבנות וניסוח היין, בבגדים שהוציא בהם את הדשן.
הגמרא מביאה מימרא בענין בגדיו של תלמיד חכם: אמר רבי תייא
בר אבא אמר רבי יוחנן, נניא הוא לתלמיד חכם שיצא במעלים
המטולאים לשוק – שיצא לרחוב בנעליים שנקרעו ותוקנו על ידי
טלאי.

מקשה הגמרא: והא [והרי] רבי אהא בר חנינא נפיק – היה יוצא
לרחוב בנעליים שתקנו אותם בטלאי. מתרצת הגמרא: אמר רבי
אהא פריה דרב נחמן, מה שאמר רבי חייא שגנאי הוא לתלמיד
חכם, הרי זה רק נעל המתוקנת במלאי על גב מלאי, שנקרעה יותר
מפעם אחת ותקנו אותה בטלאי נוסף על גבי הטלאי הראשון, ואילו
רבי אחא בר חנינא יצא בנעליים שיש בהן רק טלאי אחד, ובוה אין
גנאי.

מימרא נוספת בענין זה: ואמר רבי תייא בר אבא אמר רבי יוחנן,
כל תלמיד חכם שנמצא רבב – כתם של שומן או חלב על בגדו,
חייב מיתה, מכיון שתלמיד חכם צריך להיות חשוב והגון לכבוד
תורתו. ולמד זאת ממה שצאמר (משלי ח לו) על שונאי התורה, כל
משנאי אהבו מות, ודרשו, אל תקרי 'משנאי' אלא 'משנאי',
כלומר שהפסוק אינו עוסק בשונאי התורה עצמם, אלא במי שמשנאי
את התורה על אחרים, ותלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו הרי הוא
ממאס את עצמו בעיני הבריות ומשנאי עליהן את התורה, שהבריות
אומרות, אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים, והוא
מתחייב מיתה.

רבינא אמר, לא נאמר במימרא של רבי יוחנן 'רבב' על בגדו, אלא
'רבד' איתמר, דהיינו שכבת זרע, שתלמיד חכם שנמצא שכבת זרע
בבגדו חייב מיתה. ולא פליגי – ולא נחלקו רבי חייא ורבינא, אלא
הא בגלימא – מה שאמר רבי חייא שאסור שימצא אפילו רבב,
מדובר בבגד העליון, ואילו הא בלבושא – מה שאמר רבינא שאסור
שימצא בו 'רבד', מדובר בבגד התחתון, שבבגד התחתון אם נמצא
שכבת זרע חייב מיתה, אבל אם נמצא בו רק רבב אינו חייב מיתה.
הגמרא מביאה מימרא נוספת שאמר רבי חייא בשם רבי יוחנן בדומה
לזה: ואמר רבי תייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מאי דבתיב – מה
ביאור הכתוב (שעריה א ג) 'יאמר ה' באשר הלך עבדי ישעיהו ערום
והף שלש שנים, שה' צידה את ישעיהו לפתח השק מעל מתניו
ולחלוץ נעליו מעל רגליו וללכת ערום ויחף, לאות ולמופת על
מצרים ועל כוש, שמלך אשור ינהג את שבי מצרים ואת גלות כוש
נערים וזקנים ערומים ויחפים, וקשה, וכי יעלה על הדעת שהלך
ישעיהו ערום ויחף משנה העוסקת בדיני טומאה וטהרה של כלים,
ובסופה שנינו מעין הנדון שהוזכר לעיל, שתלמידי חכמים מקפידים
על בגדיהם: תנן התיב במסכת מקוואות (פ"ט מ"ה-מ"ו) לגבי טבילה של
כלי כדי לטהרה, רבב על המרדע – אם נמצא כתם של שומן או חלב
על מרדעת של חמור, שהיא כמין כר שמניחים על החמור כדי

שבת. פרק חמשה עשר – ואלו קשרים דף קיד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קסא תוספת

1 ואפילו במסכת כלה. פי' בקונט: דלא רגילי בה אינשי, הוא נתן בלבו לגורסה.
2 ובקדושין פי' לגריעותא בפרק "האי ש מקדש" (דף מט) גבי ע"מ שאני תלמיד:
3 אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא, אלא כל ששואלך אותו דבר הלכה, ואפי'
4 במסכת כלה. ופי' בקונטרס: אפי' במס' כלה שדיא קלה. ונראה הדבא משמע (ואומר) דנטק
5 ליה משום חשיבות, שידע אפי' במסכת כלה
6 דלא רגילי בה אינשי – ראינו למנותו פרנס. אבל
7 התם קתני דבר אחד מתלמודו – משמע אפי' לא
8 למד אלא מסכת כלה ואמר הימנה דבר אחד –
9 הרי זה חכם. ומיהו, בפירוש רש"י דקדושין, וכן
10 בפ' רבינו תנאל אין כתוב בהן "דבר אחד
11 מתלמודו". ורבינו יצחק מפרש: דהאי מסכת כלה
12 – היינו דרשות הסודרות מהלכות חרוב,
13 כדאמרין ב"לא יתפור" (ב"ב כב.) רב נחמן בר
14 יצחק ריש כלה הוה. וקאמר: איזהו ת"ח שראוי
15 למנותו על הציבור באתריה, כדאמר בסמוך.
16 במסכתו באתריה – כגון שידע להשיב בכל
17 מקום שישראלוה באותה מסכת, אפי' במס' כלה
18 שרגלין בה – ראינו למנותו בעירו. אבל בציר
19 מהכי – אין ראינו למנותו. והא דהוצרך לחזור
20 ולהשימענו בסמוך אי במסכתיה באתריה, אע"ג
21 דכבר השימענו כאן – לפי שרוצה לחלק בין
22 מסכת לכוליה הישיב, והשתא הוי הדבא כי
23 ההוא דקדושין (דף מט):
24 הא בלושא הא בגלימא. הא דר' ינאי
25 בגלימא, כדמשמע בפ' "כל הדי" (נדה דף
26 כ.) גבי שחור כחרת, ור' יוחנן אמר: אלו כלים
27 האולייין הבאין ממדינת הים. למימרא דאוכמי
28 נינהו דהאמר ר' ינאי: בו'. לא קשיא, הא בגלימא
29 הא בפתורי, דר' ינאי בגלימא, דהיא סומקי.
30 דשחורים לא הוו, כדמסיק הבא, אבל פתורי הוו
31 אוכמי, ולבושא חזירי: חלבי שבת קריבין
32 ביה"כ. אמר ר"י דכל היכא דקתניו תרי שבי
33 דהוו בהדי הדדי אתיא כחאריס, דאמר: אין בין
34 עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד. והכי מפרש
35 היש"ש בפ' בתרא דסוכה (דף נה):
ליחטק

1 מניין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: ולבש בגדים אחרים. והוציא את
2 הדשן, הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה
3 חשובה, כדי שלא ימאסו בגדי החשובים שעובד בהן עבודת אבילה ושתייה, כגון
4 קישור וניסוף: והנא דבי ר' ישמעאל. בדרך שא דהאי קרא: בגדים שבישל בהם קנייה
5 לרבו. דומיא דהוצאת הדשן: אל ימוזג בהם
6 כוס לרבו. הוה חזק ללבוש בגדים
7 פחותים: רכב, שומן וחלב: תיב מיתה. שצריך
8 להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: משניאי.
9 שממאסין עצמן בעיני הבריות, והבריות
10 אומרים: אוי להם ללומדי התורה שהם
11 מאוסים ומגונים. נמצא זה משניאי את התורה:
12 רבא איתמר. שכבת זרע, לשון מרובים "רבדתי
13 ערשי" (משולז) ורפדתי וקישטתי בבשמים,
14 מינים המכניסים תאנה, ותזקק לי: בגלימא.
15 שהוא עליון אפי' רכב: בלבש. שהוא תחתון,
16 רבד – אין, רכב – לא: על המרדעת. של חמור:
17 חוצין, כל דבר חוצץ לענין טבילה דקפיד עליה,
18 וכן הוציאה שמקפיד עליו – הוציאת: תנן התם.
19 במסכת מקוואות. ונקט לה משום דבעי למימר
20 של בגאים בו', לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד
21 על לבושו: משני צדדין. שהיה בו הרבה עד
22 שנבלע בבגד, ונראה לצד שני: מרדעת מצד
23 אחי או מב' צדדין. לר' ישמעאל דאמר בבגד
24 מצד אחד, מרדעת מאי אמר בה? ר' יוסי אומר
25 של בגאים. פליג אדר' יוחנן, ואמר לר'
26 ישמעאל בגד של בגאים, דהיינו תלמיד
27 חכמים, שמקפידין על לבושיהן – מצד אחד,
28 ושל בור – מב' צדדין: שפחזורים לו אבדה
29 במביעת עין. כיון שאמר "אני מבירה", אע"פ
30 שאינו נתן בה סיקון, כדאמר ב"אלו מציאות"
31 (ב"מ כג.): המקפיד על חלוקי להופכו. לובשו
32 כשהוא הפוך מקפיד עליו והופכו. שמקפיד
33 עליו שלא יראו התפירות המגונות, ואימיר
34 החלוק: בכל מקום. בכל התלמוד, ואפי'
35 במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי, וזה נתן
36 לבו וגורסה. מסכת כלה בריתא היא: כלה בלא
37 ברקה אסורה לבעלה כנדה: ת"ח שגני עירו
38 מצויין לעשות מלאכה. כדאמר בפרק ז'
39 דיומא (דף עב): כתוב א' אומר "אעשית לך
40 ארון עץ", וכתוב אבד אומר "אעשיו ארון עצי
41 שטים" וגו': למישרח בריתיה. דבר שאינו
42 יכול לטרוח בו, תניו תלחין בו: אם יודע
43 להשיב במסכת שהוא עוסק בה – ממנים אותו
44 פרנס באתריה: ואם בכליה תנייה, דקאי קדא
45 מסכת, ומתיר במסכת אתריה: אלו כלים
46 האולייין. הא דתנן בגאין מצד אחד – היינו
47 כלים של אולייין, בלגים שיש להם
48 אלוטגיאות חשובות להתעשף בהם בני אדם
49 חשובים בצאתם מן המרחץ, ומקפידים על
50 טיהור מעט. ובגאים – לשון בני בני (לעיל דף
51 לג.) למימרא דתנאי נינהו. מדמקפידין על
52 רכב שעליהם, דאילו כוסקי לא מיגנו בטינוף
53 פורתא: שפא לא אבדה, ואשב בין אותן
54 שדונין בגיהנם, שדומין לשולי קרדיה: גלימי.
55 סומקי: חלבי שבת. כגון אבוי תמיד של בין הערבים קריבים במוצאי שבת, והוא יום הכפורים: עולת שבת בשבתו. משמע למידרש בלא י"ו, ומשמע דעולת שבת קריבה
56 בשבת אחרת, לימד על חלבי שבת כו'. יכול אף של יוה"כ בשבת – ת"ל בשבת – ת"ל בשבתו. ור"ו מיעוטו הוא: בשבתו, ולא בשבת אחרת: שקריבים ב"ט. שחל להיות במוצאי שבת:
57 נדרים ונדבות. פלוגתא היא במסכת ביצה (דף יט.) ור' ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין. הלכה, כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ולשחוקן בחול, ולהקריבן – נשחטים
58 ונקריבין ביום טוב, קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו כדרך כרובן במומן, וניתותרו. הלכה לא איצטרך קרא "עולת שבת בשבתו" אלא ליום הכפורים:

1 ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים. הך תקיעה בע"ש קאמר.
2 כדפירש בקונטרס. אבל יוה"כ שחל באחד בשבת – לא תקיע במוצאי שבת
3 להודיע שיהי"כ הוא קל, דאדרבה: מתוך התקיעה יתא נראה שהוא חמור. וכל תקיעות
4 שתוקעין בע"ש או ע"ש תוקעין בבניסת חמור. ולהכי אמר בסמוך. י"ט שחל במוצאי –
5 מבדילין ולא תוקעין. ולא תקיע להודיע דחלבי

6 שבת קריבין ב"ט. ומיהו: התם דבר ידוע הוא
7 ש"ט קל הוא משבת. והא דפריך עלה בסמוך.
8 ואמאי, ליתקע כי היכי דלידעו דשרי שהיטה
9 לאלתר? אותה תקיעה אינה אלא להודיע שהוא
10 לילה, ולא להודיע ש"ט קל הוא משבת. והא
11 דלא קאמר הכא ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי
12 יוה"כ אין קריבין בשבת, דהא כי לא תקיע נמי
13 ממת שבת יוה"כ שוין אין קריבין של זה בזה,
14 אם כן התקיעה אינה מוכחת שלא יהיו קריבין
15 של יוה"כ בשבת. והא נמי לא בעי למיפריך.
16 ולבידיל במוצאי שבת. דלידעו דחלבי שבת
17 קריבין ביהו"כ! דהא אפי' מבדיל בבית הכנס'
18 ברבים, אין פרסום בהבדלה כמו בתקיעה:
19 **וליתקע** כי היכי דלידעו דשרי בקניבת
20 ירק. ה"ה הוה מצי למיפריך אליבא
21 דר' ישמעאל: ליתקע כי היכי דלידעו שמצינו
22 את המטות מיוה"כ לשבת, אלא ניתא ליה
23 למיפריך לביע':

24 **אמר** רב יוסף לפי שאין דוחין שבות
25 להתיר. לעיל בן פריך 'ליתקע כי היכי
26 דלידעו דחלבי שבת קריבין בו" לא הוה מצי
27 לשנויי הכי – דאין זו התרה מה שמתירין
28 להקריבם, אלא חומרא הוא שקטירו האימורים
29 ולא יבאו לידי נותר. ויש חומרא בדבר, שחייבין
30 להקטירם:

31 **אלא** לקניבת ירק. נראה לר"י דאסמכתא
32 בעלמא לומר. דאי מאורייתא – ביהו"כ
33 נמי ליחסר. והא דאמר בפרק "כלל גדול" (לעיל
34 עג) האי מאן דקניב סילקא – חייב שתיים; התם
35 מיירי במחורב, והבא איירי בתלוש, כדפירש
36 בקונטרס. ולא דמי להא דאמר בפרק "כלל
37 גדול"א: האי מאן דפריס סילקא חייב משום
38 טחון. דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד.
39 והבא מיירי כשעושה חתיכות גדולות: **לעולם**
40 למלאכה. וקניבת ירק דברייתא היינו שעושים
41 דק דק, דהוי איסור דאורייתא דדמי לטחון. א"נ,
42 במחורב: לעיל **ואמאי** ליתקע כי היכי
43 דלידעו דשרי בשחיטה. לא להודיע די"ט קיל,
44 אלא להודיע שהוא לילה. וכן אמר ר"י מה
45 שתוקעים במוצאי יוה"כ – אינו אלא להודיע שהוא
46 להכין סעודת מוצאי יוה"כ, שהיא כעין י"טב. כמו שסיד הפייטן ג): "אחר גמר מיצוי אכול
47 בדצוי ורצוי. ולא במחוררים שכתוב בהן שהתקיעה זכר ליובל, כי למה תוקעין בכל שנה
48 ושנה; וכי יהיה יובל בכל שנה ושנה?

1 **כי הווינא כבבל**. כשלמדתי תורה כבבל, קודם שעליתי לא"י: לא היו תוקעין. שש
2 תקיעות שתוקעין בע"ש, להבטיל ולהבדיל, משום יוה"כ קודש בשבת, ואסור בכל
3 מלאכה: וכמו"ש. אם קל בו יוה"כ: לא היו מקבילין. בתפלה ד"מבדיל בין קודש
4 לקדש" כמו שמבדילין ב"ט שחל להיות במוצאי" דב"י הכל היא. לא הוה מסיקנא
5 אדעתאי דתייתי בפלוגתא דרבי ישמעאל

6 ורבי עקיבא דמתני'. ר' עקיבא היא. ודושיב
7 ליה יוה"כ בשבת, הלכך לא בעי למתקע
8 להבדיל בין זה לזה להיכרא, דלא תקעין
9 אלא בין יום קל ליום חמור, וכי היכי דבשבת
10 לא תקיע להבדיל ביהו"כ מלהקריב חלבי
11 שבת ביהו"כ – ביהו"כ נמי לא תקעין
12 להבדיל מלהקריב חלבי יוה"כ בשבת: דאי
13 ר' ישמעאל. בין דקל ליה יוה"כ משבת,
14 ליתקע להבטיל מהקריב חלבי יוה"כ בשבת,
15 ובתקיעה זו יבינו שהוא יום הקל, ולכשיחול
16 יוה"כ במוצאי שבת ולא יתקע – ידעו
17 שמתיר להקריב בו חלבי שבת: וידיים הם.
18 בקיאים הן בכל, ואין צריכין סימן. דכתיב בהן
19 "וירו משפטך ליעקב" (דברים לג): והתנו,
20 במשכת סוכה: ג' להבטיל בו, ומני לחו
21 בתקיעות שבמקדש: אין פותחין מכיא
22 תקיעות במקדש. וקס"ד מדתקיע' להו
23 במקדש – להיכרא דכתיב תקיעי להו: **בדאמר**
24 אפי' בסדר יומא בפרק ג', גבי נברשת
25 שעשיתה הלני המלכה על פתחו של הבבל,
26 בשעה שהתקמה וזרחת ניצוצות יוצאות
27 הימנה והכל יודעים שזמן ק"ש הגיע.
28 ומותבנין, ורמנדה: הקורא ק"ש עם אנשי
29 משמר – לא יצא. אלמא: לאו בזמנא קריין
30 ואמר אפי' הא סימן דנברשת – לשאר עמא,
31 שיקראו ק"ש בעונתה: וליתקע. בין לר"ע בין
32 לרבי ישמעאל, לאדושי דקל הוא משבת,
33 דיוה"כ שרי בקניבת ירק תלוש. לנתק העלין
34 מן הקלחין כדי להשוותם, שיהו מוכנים
35 להחזיק ולפרוק. דאמרין לקמן דשרי, משום
36 דהוי ענינו, שרואה ומזמן ואינו אוכל: קניבה.
37 כי ההיא ד'בבל גדול' (לעיל עג). האי מאן
38 דקניב סילקא. אלא אהתם במחורב, והכא
39 בתלוש: לפי שאין דוחין שבות להתיר.
40 תקיעת שופר שבות הוא, וקאמרתי דליחיה
41 להודיע היתר בקניבת ירק – אין דוחין שבות
42 להתיר, אלא לאסור. כגון יו"ט שחל להיות
43 בע"ש – תוקעין להבטיל ולהבדיל: ורב ששת
44 בריה דרב אידי אמר לעולם דוחין שבות
45 להתיר. אי הוה מיבבי' לן היתרא האידינא, אבל השתא דלא מיבבי' לן קניבת ירק
46 ביהו"כ שחל להיות בע"ש, שהרי בשבת לא יבשלו, ולא תהא תקיעה זו אלא
47 להודיענו היתר בשנה אחרת, שחלו יוה"כ באמצע שבת – לא התירו: שבות קרובה.
48 כלומר: דחייב שבות התירו לצורך דבר קרוב, ולא לצורך דבר רחוק: תוקעין.
49 להבטיל את העם מפלאכה המותרת ביו"ט, כגון אוכל נפש, ולהבדיל בין הקודש ובין
50 החול: ולא מקבילין. בתפלה ועל הכוס, דלא תקנו לומר להבדיל אלא ביציאת קודש
51 ובבניסת חול, ולא בבניסת קודש וביציאת חול. דהתם שייך לקדושי יומא: וקודש יש
52 מבדילין בתפלה ועל הכוס "המבדיל בין קודש לקודש", מפני שהקודש חמור וצבא. ונכנס
53 קל: ולא תוקעין. מבעוד יום להבטיל ולהבדיל, דהא היוצא חמור, והיום לא עשו שום מלאכה: ואמאי. אי ס"ד דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב – יתקע משקשיבה, לידע
54 דשרי בשחיטה לא לתר: אסור בקניבת ירק. ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות, דקטרה משבת לחול. אלא אפילו האידינא דיש כאן ענינו, דהא בשאר יוה"כ ששאר
55 שבות אסור זה מותר, השתא דחל בשבת – לא שרו רבנן: אמר רב מנא תנא בו: ת"ל. בשבת בראשית "שבתון שבת קודש", ושבתון משמע שבות: ולמאי. באיזה קניבה אסור לן
56 קרא: **אילימא במלאכה**. כגון מחורב: הא פתיב לא תעשה כל מלאכה. והא תו למא לי: אלא לאו לקניבת ירק. בעלמא, בתלוש, דימדי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון
57 שבות. וכין דמדאורייתא אסור בכל שבות השנה – הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למדיחי איסור דאורייתא. ובשאר יוה"כ שרי לעגמת נפש. ואע"י דכתיב ביה נמי
58 שבתון שבות – לאו ממלאכה הוא, אלא מקל דבר המעבב מלהתענות, מדקסמינן ל'וענינים'. ה"י דרשינן לה בפרק בתרא דימא (דף עז) ל'חריציה וסיבה דומין להם:
מותר

הדרן עלך ואלו קשרים

1 שמשקדין על דמין הוי היפירא דייליה: מוצאי שבת. ואם קל יו"ט במוצאי שבת – מבדילין בתפלה ועל הכוס "המבדיל בין קודש לקודש", מפני שהקודש חמור וצבא. ונכנס
2 קל: ולא תוקעין. מבעוד יום להבטיל ולהבדיל, דהא היוצא חמור, והיום לא עשו שום מלאכה: ואמאי. אי ס"ד דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב – יתקע משקשיבה, לידע
3 דשרי בשחיטה לא לתר: אסור בקניבת ירק. ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות, דקטרה משבת לחול. אלא אפילו האידינא דיש כאן ענינו, דהא בשאר יוה"כ ששאר
4 שבות אסור זה מותר, השתא דחל בשבת – לא שרו רבנן: אמר רב מנא תנא בו: ת"ל. בשבת בראשית "שבתון שבת קודש", ושבתון משמע שבות: ולמאי. באיזה קניבה אסור לן
5 קרא: **אילימא במלאכה**. כגון מחורב: הא פתיב לא תעשה כל מלאכה. והא תו למא לי: אלא לאו לקניבת ירק. בעלמא, בתלוש, דימדי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון
6 שבות. וכין דמדאורייתא אסור בכל שבות השנה – הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למדיחי איסור דאורייתא. ובשאר יוה"כ שרי לעגמת נפש. ואע"י דכתיב ביה נמי
7 שבתון שבות – לאו ממלאכה הוא, אלא מקל דבר המעבב מלהתענות, מדקסמינן ל'וענינים'. ה"י דרשינן לה בפרק בתרא דימא (דף עז) ל'חריציה וסיבה דומין להם:
מותר

58 קניבת ירק, כלומר להפריד את העלים של הירקות התלושים מן
 59 הקלח שלהם כדי שיהיו מותרים בערב מיד, אף על פי שהוא מכין
 60 בכך מיום כיפור לחול והוא דבר האסור מדרבנן. מתוך כך, מקשה
 61 הגמרא על הברייתא שהובאה לעיל, בין אם היא שנויה בשיתת רבי
 62 ישמעאל או כשיתת רבי עקיבא. מקשה הגמרא: וְלִיתְקַע – שיתקעו
 63 ביום הכיפורים החל בערב שבת, כִּי הֵיכִי דְלִדְעֵי דְשָׂרִי בְקִנְיַת רִבָּךְ
 64 מִן הַמְנַחָה וְלִמְעֵלָה – כדי שידעו שיום הכיפורים קל הוא משבת
 65 לענין שמשעת המנחה ולמעלה, מותר לחתוך בו ירקות תלושים
 66 ולהפריד את העלים מן הקלחים כדי שיהיו מוכנים לבשלם במוצאי
 67 הצום ולהתירו לעשות כן אף על פי שהוא מכין מיום הכיפורים לחול,
 68 משום 'עגמת נפש', כלומר, לפי שבשהוא רואה ומתעסק באוכל
 69 ואינו אוכל, הרי הוא מוסיף על עצמו עינוי ביום הכיפורים. ואילו
 70 בשבת לא התירו להכין ירקות לצורך יום חול.
 71 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב יוֹסֵף, אֵין תּוֹקְעִים מִשׁוּם כִּךְ לְפִי שְׂאִין
 72 דְחֻזִין – מתירים תקיעת שופר האסורה משום שְׂבֻבָת, לְהַתִּיר – אם
 73 כוונת התקיעה היא רק להודיע היתר קניבת ירק ביום הכיפורים,
 74 שלא התירו שבות זו אלא כדי להזהיר מפני איסור, אֵךְ לֹא כְּדִי
 75 להודיע היתר.
 76 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: וְרַב שִׁישָׁא בְרִיה דְרַב אִידִי אָמַר,
 77 שְׂבֻבָת קְרוּבָה הִתִּירוּ – מה שהתירו לתקוע אף על פי שיש בתקיעה
 78 איסור שבות הוא רק אם יש בכך תועלת קרובה, אבל שְׂבֻבָת רְחוּקָה
 79 לֹא הִתִּירוּ – אֵךְ לֹא הִתִּירוּ לְתַקְעוֹ וְלַעֲבוֹר עַל אִיסוֹר שְׂבֻבָת אִם
 80 הַתּוֹעֵלָת בְּכָךְ רְחוּקָה. כלומר, אכן ניתן לדחות את השבות של
 81 תקיעה אף כדי להודיע היתר, אבל רק באופן שיש תועלת בהיתר
 82 לזמן קרוב. אבל ביום כיפורים שחל בערב שבת, לא התירו שבות זו,
 83 לפי שאין בה תועלת לזמן קרוב, שכן בשנה זו לא הותרה בה קניבת
 84 ירק, שהרי מוצאי הצום הוא בשבת ולא יוכלו לבשלם, ואין בה
 85 תועלת אלא להודיע היתר קניבת ירק בשנים אחרות כשיחול מוצאי
 86 יום כיפור בחול.
 87 הגמרא מקשה על רב שישא: וְשְׂבֻבָת קְרוּבָה הִתִּירוּ – וכי מתירים
 88 שבות בשביל צורך קרוב אף אם הוא רק כדי להודיע היתר, וְהִתְנִן
 89 בחולין (טז), יוֹם טוֹב שְׂחָל לְהִיזֵת עֵרֵב שְׂבֻבָת תּוֹקְעִין בוּ כְּדִי לְהַבְטִיל
 90 את העם מן המלאכות המותרות ביום טוב ואסורות בשבת, כגון
 91 מלאכת אוכל נפש, וכדי להבדיל בין קדושת יום טוב הקלה לבין
 92 קדושת שבת החמורה. וְלֹא מְבַדְּלִין – ובמוצאי יום טוב זה שהוא
 93 שבת, אין עושים בו הבדלה לא בתפילה ולא על הכוס כמו בשאר
 94 מוצאי יום טוב, לפי שלא תיקנו הבדלה אלא ביציאת יום המקודש
 95 יותר מהיום הנכנס, ולא ביציאת יום שקדושתו קלה וכניסת יום
 96 שקדושתו חמורה, כגון כאן שיצא יום טוב וכנסה שבת. ואם חל יום
 97 טוב במוצאי שְׂבֻבָת, מְבַדְּלִין – אומרים בין בתפילת ערבית ובין על
 98 הכוס המבדיל בין קודש לקודש, שהרי יצא יום שקדושתו חמורה
 99 וכנס יום שקדושתו קלה, וְלֹא תּוֹקְעִין בְּשַׂבָּת זוּ שְׂחָד עֵרֵב יוֹם טוֹב,
 100 לפי שהשבת היוצאת חמורה מיום טוב הנכנס, ולא עשו שבת שום
 101 מלאכה האסורה ביום טוב. ואם כדברי רב שישא בריה דרב אידי
 102 שהתירו לתקוע כדי להודיע דבר הנצרך לזמן קרוב אף אם תקיעה זו
 103 באה להודיע היתר, קשה, וְאֵמַר, לִיתְקַע – שיתקעו משחשיכה,
 104 ביום טוב החל במוצאי שבת, כִּי הֵיכִי דְלִדְעֵי דְשָׂרִי בְשִׂחְיָה
 105 לְאֵלְתֵּר – כדי שידעו שמותר לשחוט מיד כשנכנס יום טוב, שזהו
 106 צורך קרוב בשביל מוצאי שבת זו עצמה. מסיקה הגמרא: אֵלֵא
 107 מְתוּרָתָא בְּדָרְב יוֹסֵף – אלא ודאי התירוץ הנכון הוא תירוץ של
 108 רב יוסף, שאין תוקעים ביום טוב בשביל להודיע היתר, אפילו אם
 109 הוא קרוב.
 110 אגב שהובא לעיל נידון על תקיעה להודיע היתר קניבת ירק ביום
 111 הכיפורים, דנה הגמרא אם הותרה הקניבה גם ביום הכיפורים שחל
 112 בשבת: אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר רַב הוֹנָא, וְאֵמַר לָהּ – ויש אומרים
 113 שְׂאֵמַר זֹאת רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב הוֹנָא, עַל אֵף שְׁבִיּוּם כִּיפּוּרִים הַחֵל
 114 בחול התירו קניבת ירק מפני שהעיסוק בירק בשעה שאי אפשר

1 כִּי הוֹנָא בְּבָבֶל – כשהייתי לומד תורה בבבל, לפני שעליתי לארץ
 2 ישראל, הָיָה אֲמַרִי – הייתי אומר, הֵא –[מה] דְתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, יוֹם
 3 הַכִּיפּוּרִים שְׂחָל לְהִיזֵת בְּעֵרֵב שְׂבֻבָת לֹא הָיָה תּוֹקְעִין בוּ שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת
 4 כמו שהיו תוקעים כל ערב שבת סמוך לכניסת השבת. והטעם, מפני
 5 שהתקיעות הם להזהיר את העם שיפסקו ממלאכתם, ולהבדיל בין
 6 חול לקדש, ואילו יום הכיפורים שוה קדושתו לקדושת השבת שכן
 7 אסור הוא בכל מלאכה כשבת. וּבְמוֹצָאֵי שְׂבֻבָת לֹא הָיָה מְבַדְּלִין –
 8 ומטעם זה אם חל יום הכיפורים להיות במוצאי שבת, אין מבדילים
 9 בתפילת ערבית של ליל יום הכיפורים כמו שמבדילים בשאר יום טוב
 10 החל במוצאי שבת. והייתי אומר שבריייתא זו דְבַרִּי הַבֵּל הִיא,
 11 כלומר, לא עלתה על דעתי לומר שהיא תלויה במחלוקת של רבי
 12 ישמעאל ורבי עקיבא במשנתנו. אֵךְ כִּי סְלִיקָנָא לְהֵתָם – כאשר
 13 עליתי לארץ ישראל, אֲשַׁחְבִּיתֶיהָ –[מצאתי] לִיהוּדָה בְּרִיה דְרַבִּי
 14 שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי דְרִתִּיב וְקָאָמַר – שישב ואמר שהברייתא כשיתת רַבִּי
 15 עֲקִיבָא בְּלִבָּד הִיא שְׂנוּיָה, הַסּוּבֵר בְּמִשְׁנַתְנוּ שְׂחָלֵבִי שְׂבֻבָת אֵין קְרִיבִים
 16 בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְנִמְצָא שְׂאֵין יוֹם הַכִּיפּוּרִים קַל מִשְׂבֻבָת אִלָּא שׁוּיִם הֵם
 17 בְּקִדּוּשָׁתָם, ואין תוקעים אלא בין יום קל ליום החמור ממנו. דָּאֵי רַבִּי
 18 יִשְׁמַעְאֵל הִיא, בֵּין דְאָמַר שְׂחָלֵבִי שְׂבֻבָת קְרִיבִין בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים,
 19 וְנִמְצָא שֶׁהִשְׁבַּת חֲמוּרָה מִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, לִיתְקַע בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הַחֵל
 20 בערב שבת להזהיר את הכהנים שלא יקריבו בשבת הקרובה את
 21 חלבי יום הכיפורים, כִּי הֵיכִי דְלִדְעֵי דְשָׂרִי בְקִרְבִין בְּיוֹם
 22 הַכִּיפּוּרִים – ועל ידי תקיעה זו ידעו הכהנים שיום הכיפורים הוא יותר
 23 קל משבת. ומתוך כך בשנה אחרת כשיחול יום הכיפורים במוצאי
 24 שבת ולא יתקעו אז בשבת בסמוך לכניסת יום הכיפורים, יבינו שיום
 25 הכיפורים הוא יותר קל ומותר להקריב בו את חלבי השבת.
 26 מסיים רבי זירא וחולק: וְאֵמַרְנָא לִיה אָנָּא – אך אני אמרתי לו
 27 –[ליהודה בריה דרבי שמעון בן פזי] שאפשר להעמיד את הברייתא
 28 גם כרבי ישמעאל, לפי שפְּהֵינָם זְרִיזִין הֵן – בקיאים הם בכל פרטי
 29 ההלכות, ואינם צריכים תקיעה להזהירם על האסור ביום אחד
 30 ומותר ביום אחר.
 31 הגמרא מקשה על רבי זירא: אָמַר לִיה מַר קְשִׁישָׁא בְרִיה דְרַב הַסְדָּא
 32 לְרַב אֲשִׁי, מִי אֲמַרִינֵן – וכי אומרים כן שפְּהֵינָם זְרִיזִין הֵן ואין צריך
 33 לתקוע להזהירם, וְהִתְנִן בְּמִשְׁנַת סוּכָה (גג), 'אֵין פּוֹחֲתִין
 34 מַעֲשִׂרִים ואחת תקיעות במקדש, והתנא שם מונה והולך את
 35 התקיעות שהיו תוקעים בכל יום על סדר עבודת היום. ושנינו שם
 36 שבערב שבת הוסיפו עליהם עוד שש תקיעות, שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת כְּדִי
 37 לְהַבְטִיל אֵת הָעָם מִמְּלֶאכֶה – להזהיר את העם שיפסיקו ממלאכתם,
 38 וְשְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחֹל – להודיע שקדש היום.
 39 ומכך שגם תקיעות אלו היו במקדש, מוכרח שטעם התקיעות היה
 40 כדי שיהא היכר לכהנים, והרי מוכח משם שאינם זריזים.
 41 מתרץ רב אשי: בְּדָאָמַר אָבִי – כפי שמצינו שתיריך אבִי בְּיוֹמָא (טז)
 42 את האמור במשנה (שם ע"א) שהילני המלכה עשתה נברשת –[מנורה]
 43 של זהב והניחתה במקום גבוה על פתח ההיכל של בית המקדש,
 44 ובשעת זריחת החמה היו יוצאים ניצוצי אור מן הנברשת, ומתוך כך
 45 ידעו שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית. והקשו בגמרא שם שהרי
 46 הכהנים העובדים במקדש אינם קוראים קריאת שמע בזמן זריחת
 47 החמה, אלא מקדימים לקרותה קודם התחלת היום, ואם כן לא
 48 הועילה הנברשת לאיש. ועל כך תיריך אבִי, שהנברשת הועילה
 49 לְשֹׂאֵר עַמָּא דְבִירוּשָׁלַיִם – עבור שאר העם שבירושלים הבאים
 50 לעזרה להתפלל ואינם מעובדי המקדש, להודיעם שהגיע זמן קריאת
 51 שמע. הֵכָא נְמִי, לְשֹׂאֵר עַמָּא דְבִירוּשָׁלַיִם – וכמו כן, התקיעות
 52 שתקעו בערב שבת בבית המקדש לא היו כדי להזהיר את הכהנים
 53 שהשבת קריבה, שהרי הכהנים זריזים הם, אלא להזהיר את שאר
 54 העם שבירושלים.
 55 בהמשך הסוגיא יבואר שאף על פי שהכלל הוא שכל מה שאסור
 56 לעשותו בשבת בין מן התורה ובין מדרבנן, אסור לעשותו גם ביום
 57 כיפור, מכל מקום התירו חכמים ביום כיפור משעת המנחה ולמעלה

1 כל כתיבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה כו'. אומר ר"ת: דכולא האי פירקא איירי
2 כשנפלה דליקה באותו בית או באותו חצר, דכיון שהאש שם – ודאי בחול הוא, ואי
3 שרית ליה – אתי לכבויה, כדמפרש בגמרא. אבל נפלה דליקה בבית אחר – מותר להציל
4 הכל: **אליבא** דמ"ד ניתנו לקרות בהן כ"ע לא פליגי דמצילין. והשתא ספרים שלטו
5 מצילין, דנתנו לקרות בהן, משום "עת לעשות
6 לה" הפרו תורתך" כדאמרינן ב"הגוזקין" (גיטין
7 טו).

8 לא ניתנו לקרות בהן. פירש רש"י: דהיינו רבן
9 שמעון בן גמליאל דפליגי במתניתין בפ"ק דמגילה
10 (דף ט) דאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא
11 יונית. ופירש הרב פורת: דהיינו טעמא – כיון
12 דלא ניתנו ליכתב אסור לקרות בהן, משום
13 דדברים שבכתב אסור לאומרו בעל פה. וקשה:
14 דאין זה אי אתה רשאי לאומרו בעל פה, כיון
15 שאינו אומרו בלשון הקדש אלא באותו לשון
16 כשהן כתובין, דהא שרי למימר בעל פה תרגום
17 כדמתרגם רב יוסף:

18 **עילמית** יונית. שומר ר"י: דאתאי כרבי
19 יהודה דאסר שאר ספרים לכתוב
20 יונית, ולא התיר אלא בס"ת בלבד. אבל רבנן
21 שרו אף בשאר ספרים כדאמר בפ"ק דמגילה (דף
22 טו):

23 **ובידו** ספר איוב תרגום. משמע שבימי
24 התנאים כבר נעשה תרגום כתובים, וכן תניא
25 במגילה (דף כא:.) (ו)במגילה ובהלל אפילו
26 עשרה קורין ועשרה מתרגמין, מה שאין כן
27 בתורה. אע"פ שזינתן לא עשאו – מי"מ שוב
28 נעשה בימי התנאים, ודלא כאומרים דתרגום של
29 כתובים רב יוסף עשאו:

30 **היו**
31 "שאיין קורין בהן" – נביאים, ו"שאיין קורין בהן"
32 – כתובים, אע"פ שכתובין בכל לשון. דלא ניתנו לקרות בהן, וקתני "מצילין", ותויבתא דרב הונא!
33 **אמר** לך רב הונא: ותסברא? אימא סיפא: טעונין גניזה. השתא אצולי מצילינן, גניזה מיבעי?
34 **אלא**, רב הונא מתרץ לטעמיה, ורב חסדא מתרץ לטעמיה: רב הונא מתרץ לטעמיה: בין שקורין
35 בהם – נביאים, ובין שאין קורין בהם – כתובים, בפ"ה דר"ה אמורים – שכתובין בלשון הקדש,
36 **אבל** בכל לשון – אין מצילין, ואפילו הכי – גניזה בעו. רב חסדא מתרץ לטעמיה: בין שקורין בהן –
37 **נביאים**, ובין שאין קורין בהן – כתובים, אע"פ שכתובין בכל לשון – גמי מצילין, והכי קאמר: ומקק
38 שלחן טעונין גניזה. מיתבי: היו כתובים תרגום וכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה, תויבתא דרב
39 הונא! **אמר** לך רב הונא: האי תנא סבר ניתנו לקרות בהן. ת"ש: היו כתובין גיפטיית, מדיית, עיבירית,
40 **עילמית**, יונית, אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן – מצילין אותן מפני הדליקה, תויבתא דרב הונא!
41 **אמר** לך רב הונא: תנאי היא; דתנאי: היו כתובין תרגום ובכל לשון – מצילין אותן מפני הדליקה,
42 ר' יוסי אומר: אין מצילין אותן מפני הדליקה, אמר ר' יוסי: מעשה באבא הלפתא שהלך אצל רבן
43 גמליאל ברבי לטבריא, ומצאו שהי' יושב על שלחנו של (יוחנן הנוף) ובדודו ספר איוב תרגום והוא
44 קורא בו. אמר לו: וכור אני ברבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה פהר הבית, והביאו
45 לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לפניו: שקעהו תחת הנדבדף! אף הוא צוה עליו ונגזר. ר' יוסי ברבי
46 יהודה אומר: עריבה של טיט פפו עליו. אמר רבי: שתי תשובות בדבר, תדא – ובי טיט פהר הבית
47 מנין?! ועוד: ובי מותר לאבדן ביד? אלא: מניחן במקום התורפה, והן מרקיבין מאליהן. מאן תנאי?
48 אילימא

49 **אילימא**
50 **אילימא**
51 **אילימא**
52 **אילימא**
53 **אילימא**
54 **אילימא**
55 **אילימא**
56 **אילימא**

1 מותר בקניבת ירק, דשבות לאו איסורא דאורייתא הוא, אלא דרבנן. והכא משום
2 עגמת נפש, שמתקן ואינו אוכל, והרי קרוב לעיניו – שרי. ודוקא מן המנחה ולמעלה,
3 שהוא שואף ומצפה לתת אכילה, ואיכא עגמת נפש טפי: בין דתו דתו קא מתרפי.
4 מקדימין לפני המנחה, דהשתא לאו עגמת נפש הוא: אמר להו. לאינשי ביתיה: אהא
5 אינרתא ממערבא כו'. בי היכי דלקבלו מיניה:

6 **הדרן עלך ואלו קשרים**
7 **כל** כתבי הקדש. כגון תורה וכתובים. ולא תימא תורה לחדוד הוא
8 דשרי למיטרח ולאצולי, ולא שאר ספרים:
9 מצילין אותן. כדקתני לקמן: למבוי שאינו
10 מופלש, וטירחא בעלמא הוא דשרי בה,
11 וחסרון עירוב, כדמפרש בגמרא: בין שקורין
12 בהן, כגון נביאים שמפטרין בהן בשבת בבית
13 הנכנס: בין שאין קורין בהן, כגון כתובים.
14 ובינו הלוי אמר: דאפי' יחידים אין קורין בהן,
15 כדקתני טעמא משום ביטול בית המדרש,
16 דמשכי בלא, ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי
17 בתים שעסוקין במלאכה כל ימות החול, ובתוך
18 הדרשה היו מורין להן הלכות איסור ודיתר.
19 וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים: ואע"פ
20 שכתובין בכל לשון, ואיכא למאן דאמר לקמן
21 לא ניתנו לקרות בהן, מצילין אותן: טענין
22 גניזה. אסור להניחן במקום הפקר. ובגמרא
23 מתיר לה. ורבתי פירשו. דתאי בכל לשון
24 דקאמר – אכתובים קאי, ולא אנביאים.
25 ומדומה אני, מפני שמצינו ביונתן בן עוזיאל
26 שאמר תרגום דן מפרשין כן. ואני אומר: אף
27 בנביאים, אם אמר יונתן – לא כתבו, ולא ניתנו
28 ליכתב. והכי מפרש במסכת מגילה (דף טו.)
29 ומאן דאסר בכולו אסר בר מס'ת יונית,
30 משום מעשה דתלמי המלך, ולא מפליג התם
31 בין נביאים לכתובים: מפני כפול בית המדרש.
32 שהיה קבוע בשבת, בדפרישית לעיל: גמי'
33 איתמר היו כתובין תרגום. אכתובים קאמר.
34 ול"י: אבל כתבי הקדש קאי: אליבא דמאן
35 דאמר ניתנו לקרות בהן, מותר לקרות בכתבי
36 הקדש בכתובין בכל לשון, במסכת מגילה (דף
37 טו.) ואין בין ספרי' ותפילין ומזוזות, אלא
38 שהספרים נכתבין בכל לשון: לא ניתנו (רבן
39 גמליאל) פליג עלה, ואמר: אף ספרים לא
40 התירו שיכתבו אלא יונית: ואע"פ שכתובין
41 בכל לשון, ולא ניתנו לקרות, דמדקאמר אף
42 על פי – מוכח דלא ניתנו לקרות בהן. דאי
43 ניתנו – מאי גריעותיה? אימא סיפא: לדיןך
44 דאמרת: אע"פ שכתובין בכל לשון" אמצינן
45 קאי, אימא סיפא: על דחדיך מילתא באנפיה
46 נפשיה הוא. וטענין גניזה בחול. פשיטא
47 השתא בשבת מצילין להו, גניזה בחול
48 מיבעיא? ואפילו הכי בעו גניזה. וקתני
49 "ואע"פ שכתובין בכל לשון" – לאו אהצלה
50 קאי, אלא אטענין גניזה. והכי קאמר: אף על
51 פי שכתובים בכל לשון, ובשבת אין מצילין
52 אותן – בחול מיהא טענין גניזה: ומקק שלחן.
53 אבא של רבי יוסי, הלפתא שמו: רבן גמליאל ברבי. לא שהיה בנו של רבי, אלא אדם גדול קרי ברבי: רבן גמליאל אבי אביך. הוא רבן גמליאל תנאי. ורבן גמליאל שהיה
54 בדורו של הלפתא הוא אבי אביו של רבינו הקדוש: גב מעלה פהר הבית. שבהר הבית היו מעלות כשהוא הולך ונבזה, דנתנן במסכת מדות (פ"ב מ"א): נדבדף. שורת אבני
55 הנבון: טיט פהר הבית מנין. ובי כטיט היו בונין? והלא בטרבסדי היו בונים, חול וטיט מעורבין. וטיט לא תוי אלא עפר ומים: התורפה. גליו והפקר: מאן תנאי. דקאמר רב

הונא לעיל תנאי היא. מאן תנאי תנאי קאי ברב חסדא, ומאן כרב הונא:

1 ה"ו כתובים בסם ובסיקרא כו' משמע דפשיטא ליה שאין קורין בהן דאי קורין בהן –
2 פשיטא דמצילין, כדאמר לעיל. וקשה לרשב"א: בדסמוך משמע דפשיטא ליה לרש
3 גלותא גופיה דקורין בהן, דקאמר: והתניא מצילין. והיינו ההוא ברייתא דמיית, שהספרים
4 נכתבים בכל לשון, ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו, אבל שאר ספרים
5 נכתבין שלא בדיו. ולפי מה שאפרש בסמוך, דרך
6 ברייתא איירי לענין הצלה – אתי שפיר, ולעולם
7 אין קורין בהן:

8 **אבל** הכא כיון דלא מקיים לא. אע"ג דבפ"ב
9 דגיטין (דף יט) קרי להו דבר שמתקיים,
10 דתנן: בכל כותבין, בסם ובדיו ובסיקרא ובקומוס
11 ובקנקנתום, ובכל דבר שמתקיים. אומר ר"י:
12 הדתם קרי ליה מתקיים טפי ממשקין ומי פירות,
13 דקתני התם בספא דאין כותבין בתן. אבל אין
14 מתקיימן כמו דיו. אבל קשה לר"י: דתנן בפ"ב
15 דטוטה (דף יז) גבי מגילת טוטה: אין כותבין לא
16 בקומוס ולא בקנקנתום, שנאמר "ומחה" כתב
17 שיכול למחוק, אלמא קומוס וקנקנתום מתקיימן
18 יותר מדיו! ואומר ר"י: דלעולם אין מתקיימן כמו
19 דיו, ואין יכול למחות כמו דיו, לפי שנבלעין
20 בקלף: **מגילה** עד שתהא כתובה אשורית
21 על הספר ובדיו. משמע דשאר ספרים לא בעי
22 ספר ודיו, וקשה: דבפ"ה ד"הוציא יין" (לעיל דף
23 עט) משמע דספר תורה בעי ספר, דתני על
24 הנייר ועל המטלית – פסולה ומוקי לה בס"ח
25 וד"ה: על הדיפתרא בפ"ב דלא חשיב ליה לענין
26 פסול – ה"ל לא חשיב ליה לענין פירות. דקתני:
27 על הקלף ועל הדוכוסטוס – כשירה. ולא קתני
28 דיפתרא, ועוד, תנן במסכת סופרים (פ"א) אין
29 כותבין לא ע"ג דיפתרא ולא ע"ג ניר מחוק.
30 ועוד: דמגילה פסולה אדיפתרא, כדתנן פ"ב
31 דמגילה (דף יז) וכן מגילת טוטה פסולה
32 אדיפתרא, כדאמר בפ"ב דטוטה (דף יז) משום
33 דבעיא ספר. וב"ש ס"ח, דנקראת כמה פעמים
34 ספר. ודיו נמי צריך, כדאמר בפרק "הבונה"
35 (לעיל ק"ג) כתבה שלא בדיו, או שכתב האוכרות
36 בהב – הרי אלו יגזוז ותיריך הרב יוסף דס"ח
37 ודאי בעי ספר ודיו. והכא איירי דווקא בשאר
38 ספרים, ודא דלא קתני אין בין ספרים לס"ח
39 ומגילה – משום דס"ח נכתבים בכל לשון, להכי
40 לא עריב לה. ואכתי קשה לר"י, דתנן בפ"ק
41 דמגילה (דף תז) אין בין ספרים לתפילין ומוזות
42 אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו'. ופריך
43 בגמרא: וספרים נכתבין בכל לשון? ורמינהו:
44 מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב
45 עברי אינו מטמא את הדיים עד שיכתבנו בכתב
46 אשורית על הספר ובדיו ומשני: כאן בספרים
47 כאן במגילה. ורב אשי משני: כי תניא ההיא –
48 בשאר ספרים, ורבי יהודה היא. אלמא: בשאר
49 ספרים נמי בעי רבי יהודה ספר ודיו. והוא הדין
50 להבן, דלא אשכחן דפליגי רבנן עליה אלא
51 בכתב אשורית, אבל בספר דיו – לא אשכחן
52 דפליגי. ועוד קשה, דשביק רב אשי התם שנייא

53 קמא דמוקי לה במגילה, ומסייע ליה ברייתא דהכא, דקתני בהדיא דמגילה בעי שתהא כתובה אשורית וספר ודיו, ורב אשי גופיה מייתי לה הכא. ונראה לר"י: דווקא לענין הצלה מיתניא
54 דך ברייתא. דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון, ואפי' בלא ספר ודיו חשיבו לענין דמצילין אותו מפני הדליקה, אע"ג דלא חזו לקריאה, משום דיש בהו אוכרות.
55 אבל במגילה אין מצילין אלא א"כ ראויה לקריאה, שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו, לפי שאין בה הזכרה, וא"ת: איכ תקשה מברייתא דהכא. דאמר לעיל כל היבא דלא ניבנו
56 לקרות בהן אין מצילין ו"ל: דהא מסיק לעיל תנאי היא: **מיתבי** ס"ח שבלה אם יש בה כדי ללקט כו'. השתא משמע דמלשון ללקט קא פריך, דמשמע אפי' מפורזות. ותימה: איכ
57 אמאי קא בעי מעיקרא מבוטות או אפי' מפורזות: פשיטא דאפי' מפורזות, מדבא רב הונא ס"ח שאין בו ללקט, משמע: הא יש בו ללקט – מצילין, אע"פ שחן מפורזות:
פורענות

1 **אילימא** ת"ק. כרב חסדא, ור' יוסי כרב הונא: **דילמא**. טעמא דת"ק משום דקסבר
2 ניתנו לקרות בהן, ונתיב דר' יוסי קאי כרב הונא, מיהו כרב חסדא לא קאי ולא חד.
3 דקא רב חסדא אפילו למ"ד לא ניתנו, קאמר מצילין: **התברכות**. מטבע ברכות ששבעו
4 חכמים, כגון י"ח ושאר ברכות: **ומעניינות הרבה**, מפרשיות, שהיו כותבין בקמיעין
5 פסוקים ללחש, כגון "כל המלה", וכגון "לא

6 תיקא מפתח לילה": נשרפין במקומן, אם
7 נפלה דליקה בשבת: **בשורפי תורה**, שהרי
8 לא יצילם בשבת: **לבודקי**, אם אמת היה
9 הדבר: **טומוס**, קבוצות קונטרסים: היו
10 כותבין, תורה וביאים וכתובים: **תיבעי למ"ד**,
11 בנכתבים בכל לשון מצילין, תיבעי למ"ד אין
12 מצילין: **דלא מיקיים**, אין מתקיים בדיו: **הא**
13 **רב המנינא תנא**, מצילין: **מאי תנא**, היבא
14 תנאי: **מקאמר מגילה בדיו**, וקתני דהוא מן
15 הדברים שבין ספרים למגילה, ש"מ שאר
16 ספרים נכתבים בסם ובסיקרא: **בר חלוב**, שם
17 אדם: **פ"ה אותיות**, זהו שיעור לספר תורה
18 שנמחק א"כ קלה, להיות עומד בקדושתו: **כגון**
19 **פ"רשת ויהי בנסוע הארון**, שהוא ספר לעצמו,
20 בדלקטו, ויהי בה פ"ה אותיות: **ללקט**, ששוארת
21 כאן תיבה, ובמקום אחר תיבה: **מהו להצילין**:
22 **ותיבעי לך לפרשת ויהי בנסוע הארון** נגפה,
23 שנכתבה לכהן, וחסרה אות, מהו להציליה:
24 **שאין בו כדי ללקט**, ובאותו ליקוט עצמו ליבא
25 אוכרות: **תרגום שפתורה**, "יגד הדרתא",
26 ושבביאים כגון "כדנא תימרת להוסי" (רמיהו)
27 ו שכתבו מקרא, וא"גו, התרגום שבעורא כתבו
28 מקרא: **כתב עברית**, אותיות גדולות הן, ואין
29 דומות לכתב אשורית. **אף ע"פ שכתבין בלשון**
30 **הקדש**, אלא שקבת האותיות משונות: **ואין**
31 **צריך לומר תרגום שבעורא ושבעורא**
32 **ושפתורה**, שכתבו תרגום בהלכות: **להשלים**,
33 אם היה בו כדי ללקט, ותרגום זו משלימו,
34 מצטרף ומצילין בשבילו: **תיבא דרב הונא**,
35 דמקתני ללקט – מכלל דמפורזות ניבנו:
36 כתיבות, הא דקתני ללקט, דמשמע מפורזות
37 – לא ללקט אות ואות לכהן, אלא ללקט תיבה
38 שלימה, תיבה כאן ותיבה כאן, עד פ"ה אותיות.
39 וכן פלגינן – באתיות המפורזות: **עשה לה**
40 סימניות מלמעלה ומלמטה, להבדיל מן
41 הסמוכות לה: **למעלה ולמטה**, בתולה ובסוף
42 "ויהי בנסוע הארון":

שאין
הדליקה; ואצ"ל תרגום שבעורא ושבעורא ושפתורה. תרגום שפתורה מאי ניהו – "יגד שהודתא"
– ואף על גב דלית בה שמוניים וחמש אותיות, כי תנאי ההיא – להשלים. איבעיא להו: הני שמוניים
וחמש אותיות, מכונסות או מפורזות? רב הונא אמר: מכונסות. רב חסדא אמר: אפילו מפורזות.
מיתבי: ס"ח שפלה, אם יש בו ללקט שמוניים וחמש אותיות, כגון פ"רשת "ויהי בנסוע הארון" –
מצילין, ואם לאו – אין מצילין. תיבא דרב הונא! תרגמה רב חסדא איליבא דרב הונא – פתיבות.
ת"ר: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה" פ"רשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה, לומר
שאין

קמא דמוקי לה במגילה, ומסייע ליה ברייתא דהכא, דקתני בהדיא דמגילה בעי שתהא כתובה אשורית וספר ודיו, ורב אשי גופיה מייתי לה הכא. ונראה לר"י: דווקא לענין הצלה מיתניא
דך ברייתא. דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון, ואפי' בלא ספר ודיו חשיבו לענין דמצילין אותו מפני הדליקה, אע"ג דלא חזו לקריאה, משום דיש בהו אוכרות.
אבל במגילה אין מצילין אלא א"כ ראויה לקריאה, שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו, לפי שאין בה הזכרה, וא"ת: איכ תקשה מברייתא דהכא. דאמר לעיל כל היבא דלא ניבנו
לקרות בהן אין מצילין ו"ל: דהא מסיק לעיל תנאי היא: **מיתבי** ס"ח שבלה אם יש בה כדי ללקט כו'. השתא משמע דמלשון ללקט קא פריך, דמשמע אפי' מפורזות. ותימה: איכ
אמאי קא בעי מעיקרא מבוטות או אפי' מפורזות: פשיטא דאפי' מפורזות, מדבא רב הונא ס"ח שאין בו ללקט, משמע: הא יש בו ללקט – מצילין, אע"פ שחן מפורזות:
פורענות

22 שבלע נחש, לוכֵּלִיה בְּשׁוֹתָא בְּמִלְחָא – יאכילו אותו כשות במלח,
 23 וְלִירְחֻמִּיה תְּלָתָא מִילֵי – ויריצו אותו שלשה מיל. רב שימי בר אשי,
 24 חֲוִיָּיה לְהוּא גְבָרָא דְבָלַע חַיּוּנָא – ראה אדם אחד שאכל נחש,
 25 אִידְמֵי לִיה כְּפִרְשָׁא – נדמה בפניו רב שימי בר אשי כפרש שתופס
 26 אנשים ומייסרם, אוֹכְלִיה בְּשׁוֹתָא בְּמִלְחָא – האכילו רב שימי בר
 27 אשי כשות במלח, וְאִרְחֻמִּיה קָמִיה תְּלָתָא מִילֵי – והריצו לפניו
 28 שלשה מיל, וְנִפְסַק מֵינִיה גּוֹבֵי גּוֹבֵי – ויצא הנחש ממנו חתיכות
 29 חתיכות, שהפחד והמרצה והכשות מתישים את כוחו ומתחמם, ומת
 30 הנחש בתוכו.
 31 אִיבָא דְאִמְרֵי, שְׂרַב שִׁמְיֵי בְּרַ אֲשִׁי עֲצָמוּ בְּלַע חַיּוּנָא – [נחש] אֶתָּא –
 32 בא אֵלָיו, אִידְמֵי לִיה כְּפִרְשָׁא – נדמה בפניו אליהו כפרש, אוֹכְלִיה
 33 בְּשׁוֹתָא בְּמִלְחָא – האכילו כשות במלח, וְאִרְחֻמִּיה קָמִיה תְּלָתָא
 34 מִילֵי – והריצו לפניו שלשה מילים, וְנִפְסַק מֵינִיה גּוֹבֵי גּוֹבֵי – ויצא
 35 הנחש ממנו חתיכות חתיכות.
 36 הָאֵי מָאן דְּטָרְקִיה חַיּוּנָא – מי שנשכו נחש, לִיתִי עוֹפְרָא דְחַמְרָא
 37 חַיּוּרְתָא – יביא עובר ממעי חמורה לבנה, וְלִיקְרָעִיה וְלוֹתְבִיה עִילּוּיָה
 38 – ויקרענו ויניחו עליו את העובר. וְהֵנִי מִילֵי – דברים אלו שאמרנו
 39 שהעובר מועיל לרפאותו אינם אלא דְּלָא אִישְׁתַּכַּח מֵרַפָּה – שהאם
 40 לא נמצאת טריפה.
 41 הגמרא מביאה מעשה מענין רפואה זו: הָהוּא

1 אותו בזה, וְשִׁנְרָא תְּנִירָא וְנִרְפְּתִיה – והסיקה תנור וגרפה אותו
 2 מגחלים כדי שיצטנן קצת, וְאוֹתְבִיתִיה לְבִינְתָא בְּנִווִיָּה – והניחה
 3 לבניה בתוכו, כדי שישב עליה ולא יכזה, וְנִפְסַק בְּהוּצָא יְרָקָא –
 4 והקיא אותו אדם את הארס שבלע, והיה נראה כעלה של לולב ירוק.
 5 הגמרא מביאה רפואות נוספות לשותה מים מגולים: רַב אֱוִיָּא אָמַר,
 6 השותה מים מגולים, ישתה רְבִיעֵתָא דְחֶלְבָא מְעִיזָא חַיּוּרְתָא –
 7 רביעית חלב מעז לבנה.
 8 רַב הוּנָא בְּרַ יְהוּדָה אָמַר, מִי שְׂתָה מִיִּם מְגוּלִים, לִיִּתִי אֶתְרוּנָא
 9 חֲלִיתָא – יביא אתרוג מתוק, וְלִחֲרִיקִיה וְלִמְלִיָּה דּוּבְשָׁא – ויחקוק
 10 בתוכו, וימלא בו דבש, וְלוֹתְבָהּ בִּי מִלְּלֵי דְנִירָא וְלִיבְלִיה – ויניח את
 11 האתרוג על גבי גחלים לוחשות שיתבשל האתרוג בדבש ויאכלנו.
 12 רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מִי שְׂתָה מִיִּם מְגוּלִים, ישתה מִי רְגָלִים בְּנֵי
 13 אֶרְבָּעִים יוֹם – שעברו עליהם ארבעים יום. בְּרִיזְנָא לְזִיבּוּדָא – כוס
 14 קטנה מאד מאותם מי רגלים ישתה מִי שנשכחו צירעה, ויתרפא,
 15 רְבִיעֵתָא לְעַקְרָבָא – רביעית לוג ישתה מִי שעקצו עקרב, פְּלִנָא
 16 רִיבְעָא לְגִילּוּיָא – חצי לוג למי ששתה מים מגולים, רִיבְעָא אִפִּילוּ
 17 לְכַשְׁפִּים מְעָלוּ – לוג שלם מועיל אפילו לכשפים.
 18 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲנִיגְרוּן – מי שלקות של תרדין, וְאֶבְנֵי – מי שלקות
 19 של מִין עֶשֶׂב הַנִּקְרָא בְּנַגְרִי, וְתִרְדִּיקָה – צרי, מְעָלוּ בִּין לְגִילּוּיָא בִּין
 20 לְכַשְׁפִּים – מועיל בין למי ששתה מים מגולים ובין לכשפים.
 21 הגמרא מביאה רפואות לניזוק מנחש: הָאֵי מָאן דְּבָלַע חַיּוּנָא – מי

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז שבט, תשי"ט
 ברוקלין.
 ברכה ושלוש!

במענה למכתבה, בו כותבת אודות בקורה אצל הרופא, ואשר קבע הטפול ליום ז' אדר (ואינו ברור אם כוונתה לאדר א').

ויהי רצון שיהי הטפול בשעה טובה ומוצלחת, ובודאי תתנהג מתאים להוראת רבותינו נשיאינו, טראכט גוט, ותתמלא גם סיוס הוראתם האמורה, וועט זיין גוט.

ובפרט שהרי זכות הרבים תלוי בה, שמסייעת בעניני חניכים-ות דמוסד החינוכי בו עובדת, ומשתדלת לקרב לבם של החניכים-ות לאבינו שבשמים, הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ואחכה לבשו"ט בכל האמור.

בברכה לרפוי"ק,

מ. שניאורסאהן

1 חיוב חטאת, **הא איסורא איבא** – אך יש איסור לכתחילה לעשותם,
2 **והדר תני** – ולאחר מכן שנינו 'קושרת אשה מפתח חלוקה, ומשמע
3 **שאפילו לכתחילה** מותר לקשור קשרים אלו.

4 מתרצת הגמרא: **הכי קאמר** – כך היא כוונת המשנה, יש קשרין
5 שאין חיבין עליהן חטאת **בְּקוֹשֶׁר הַנְּפִלִין** ובקושר הפסגין, אבל אסור
6 לכתחילה לעשותם, ומאי ניהו – ומה הם הקשרים הללו,

1 את שיטת רבי יהודה, כמו שיבאר להלן, **שְׁמַע מִינָהּ** – מוכח מכאן
2 **שְׁהִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה** הוסבר שסנדל שנפסקה הטבעת החיצונית שלו
3 אינו כלי, ואסור לטלטלו בשבת, אף שאפשר להפכו ולנעלו ברגל
4 השניה.

5 מבררת הגמרא: **מאי היא** מחלוקת רבי יהודה וחכמים האמורה.
6 משיבה הגמרא: **דְּתַנִּיא בבריייתא** לגבי טומאת כלים, **סַנְדָּל** שהוא
7 **טמא, שְׁנַפְסְקוּ שְׁתֵּי אַזְוִי** – שנחתכו שתי האזנים שלו הפונות כלפי
8 גב הרגל, שאוחז בהן כשנועלו, **או שְׁתֵּי תְרַסְוִיתֵינוּ** – הטבעות שהן
9 מקום קביעת הרצועות, **או שְׁנִיפְל כַּל הַכַּף שְׁלוֹ** – נקרע כל החלק
10 שתחת כף הרגל, הרי הוא נעשה **מְהוּר**, שטומאתו פרוחה ממנו,
11 משום ששוב לא יתקנהו, וכלי שהיה טמא והתקלקל בטלה ממנו
12 הטומאה והוא נטהר. אבל אם נפסקה רק **אַחַת מְאֻזְוֵינוּ**, או רק **אַחַת**
13 **מִתְרַסְוִיתֵינוּ**, או **שְׁנִיפְל** רק **רוּב הַכַּף שְׁלוֹ** ולא כולה, הרי הוא נשאר
14 **טָמֵא**, משום שרגלים לתקנו, ועדיין כלי הוא. ואף אם נקרעה
15 הטבעת החיצונית, שאם יתקנה יהיה הסנדל מכוער ואין דרך
16 לנועלו כן, מכל מקום לא בטל ממנו שם כלי, משום שאפשר להעביר
17 את הסנדל לרגל השניה, ותיעשה אותה טבעת פנימית ולא חיצונית,
18 ואינה ניכרת. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, אם **נִפְסְקָה** הטבעת הפנימית, **טָמֵא**,
19 כיון שהדרך לתקנה, אך אם נפסקה הטבעת החיצונית, **מְהוּר**, שיצא
20 מתורת סנדל, משום שאי אפשר לנועלו אלא אם יהפכנו מרגל לרגל,
21 ואין די בזה כדי להחשיבו כלי.

22 הגמרא מוסיפה לדון בדברי הבריייתא, ומתוך כך יתבאר היכן פירש
23 רבי יוחנן את שיטת רבי יהודה: **וְאָמַר עוּלָא, וְאִיתִימָא** – ויש אומרים
24 שאמר זאת **רַבָּה בַר בַּר חֲנִינָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשֵׁם שֵׁשׁ מַחְלוּקַת**
25 **רבנן ורבי יהודה לְעֵנִין מוּמְאָה, קָדַּךְ יֵשׁ מַחְלוּקַת בִּינֵיהֶם** גם לְעֵנִין
26 **שֶׁבֶת**, שלדעת רבנן סנדל שנקרע בצד החיצוני לא בטל ממנו שם
27 כלי, ואינו מוקצה, ולרבי יהודה סנדל כזה אינו כלי ומוקצה הוא.
28 **אָכֵל לֹא** נחלקו לְעֵנִין חֲלִיצָה, שבמצות חליצה צריכה הבימה
29 לחלוץ ליבם את נעלו מעל רגלו, ולגבי זה לא נחלקו בסנדל שנפסקה
30 אנו החיצונית, אם יש עליו שם נעל וכשר לחליצה או לא ואך לא
31 התברר אם כוונתו ששניהם מכשירים או ששניהם פוסלים].

32 **וְהוֹיָנוּ בָּהּ** – ונשאנו ונתנו בביאור מימרא זו, **[רַבִּי יוֹחָנָן] אֲלִיבָא**
33 **דְּמָאן** – לפי שיטת מי אמר רבי יוחנן שהוא מודה לענין חליצה,

34 **אֲלִיבָא אֲלִיבָא דְרַבְּנָן** – אם נאמר שאמר זאת לשיטת חכמים, וכך
35 אמר, **מִכָּר דְלְעֵנִין מוּמְאָה** סוברים רבנן דְּמָנָא הוּי – שהסנדל הוא
36 כלי, לְעֵנִין שֶׁבֶת נְמִי מָנָא הוּי, ואינו מוקצה, **אָכֵל לֹא** לְעֵנִין חֲלִיצָה,
37 שבזה מודים רבנן דְּלָאו מָנָא הוּי, ופסול לחליצה. אם כן קשה,
38 **וְהָתֵנּוּ** – והרי שנינו במשנה (בבמות קא), שהחליצה צריכה להיות ברגל
39 ימין, ואם חֲלִיצָה נעל שֶׁל רגל שְׁמָאֵל כשהיא נעולה בְּיָמִין של היבם,
40 חֲלִיצָתָה בְּשֶׁרָה, ואם כן מדוע סנדל של שמאל שנפסקה אנו
41 החיצונית פסול לחליצה, הרי יכול לתקנו ולנועלו בימין, ותהיה
42 החליצה כשרה.

43 **וְאֵלָא** צריך לומר שרבי יוחנן אמר כן **אֲלִיבָא דְרַבִּי יְהוּדָה**, וכך אמר,
44 **מִכָּר דְלַרְבֵּי יְהוּדָה לְעֵנִין מוּמְאָה לָאו מָנָא הוּי, לְעֵנִין שֶׁבֶת נְמִי**
45 **לָאו מָנָא הוּי, אָכֵל לֹא** לגבי חֲלִיצָה, שלגבי חליצה מודה רבי
46 יהודה דְּמָנָא הוּי, משום שיכול לתקנו ולנועלו ברגל ימין, והרי
47 שנינו שאם חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה. אך גם על פירוש
48 זה קשה, שכן **אָמַר דְּאָמְרִינָן** – באיזה אופן נאמר במשנה **חֲלִיצָה שֶׁל**
49 **שְׁמָאֵל בְּיָמִין חֲלִיצָתָה בְּשֶׁרָה**, **הִיבָא דְלְמִילְתֵּיהּ מָנָא הוּי** – במקום
50 שהסנדל הוא כלי לגבי הרגל שהיה מיועד לה מתחילה, כלומר שלא
51 נפסקו אזויו, וניתן לנועלו גם ברגל שמאל, והוא נעל אותו ברגל ימין,
52 אבל **הָכָּא** – כאן, בסנדל שנפסקה אנו החיצונית, לְמִילְתֵּיהּ לָאו
53 **מָנָא הוּי** – הסנדל אינו כלי לגבי הרגל שהיה מיועד לה מתחילה,
54 שהרי אי אפשר לנועלו ברגל השמאלית, ובטל ממנו שם כלי, **דְּהָא**
55 **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה** לגבי טומאה ולגבי שבת שאם **נִפְסְקָה** החיצונית
56 **מְהוּר, אֲלֵמָא לָאו מָנָא הוּי** – מוכח שדעתו שסנדל כזה אינו נחשב
57 כלי, ומניין שגם לגבי סנדל כזה שנינו שאם חלצה של שמאל בימין
58 חליצתה כשרה.

59 ותירצנו על כך, לְעוּלָם דברי רבי יוחנן נאמרו **אֲלִיבָא דְרַבִּי יְהוּדָה**,
60 ויש לשנות את הגירסא בדברי רבי יוחנן, **וְאִיתִימָא** – ונאמר בדברי רבי
61 יוחנן **יְבִין לְחֲלִיצָה**, דהיינו שלרבי יהודה סנדל כזה פסול גם
62 לחליצה, כשם שאינו כלי לגבי טומאה ושבתי. **וְהָא קְמוּשְׁמַע לֹן** –
63 והוצרך רבי יוחנן לומר זאת כדי ללמדנו, **דְּבִי אָמְרִינָן** – שמה
64 ששנינו שאם חֲלִיצָה שֶׁל שְׁמָאֵל בְּשֶׁל יָמִין חֲלִיצָתָה בְּשֶׁרָה, היינו רק
65 **הִיבָא**

1 מהם יכול להוציא את היין, ובוזה הוצרכה המשנה לחדש שמותר
2 לקשור את שניהם, שכן **מְהוּ דְתִימָא, תְּרָא מִינֵיהוּ בְּפוּלֵי מְבַטֵּל**
3 **לָהּ** – נחשוש שיבטל אחד מהקשרים, ונמצא שאותו הקשר הוא של
4 קיימא, וכיון שאין יודעים איזה יבטל יהיה אסור לקשור את שניהם,
5 **קָא מְשַׁמַּע לֹן** שאין חוששים לזה, ומותר לקשור את שני הפתחים.
6 שנינו במשנה: קושרת אשה מפתח חלוקה וכו' וקְדִירָה שֶׁל בְּשָׂר.

7 מקשה הגמרא: **פְּשִׁימָא** שמותר לקשור קשר בפי הקדירה, שהרי הוא
8 עומד להתירו בכל יום. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיבָא**, אלא בקדירה
9 **דְּאִית לָהּ שְׁלֵאכָא** – שיש לה בצידה פתח נוסף כעין ברו, שאפשר
10 להוציא דרכו את מה שבקדירה, **מְהוּ דְתִימָא בְּפוּלֵי מְבַטֵּל לָהּ**

11 לקשר שבפי הקדירה, ויוציא את מה שבתוכה דרך ה'שלאבא',
12 ונמצא שהקשר שבפי הקדירה הוא של קיימא ואסור לקשרו בשבת,
13 **קָא מְשַׁמַּע לֹן** שאין חוששים לכך, ומותר לעשות קשר בפי הקדירה.
14 שנינו במשנה: **רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר**, (קושרה) **[קושרין] כו'**
15 לפני הבהמה בשביל שלא תצא.
16 מקשה הגמרא: **פְּשִׁימָא** שמותר לקשור בפני הבהמה, שהרי הוא
17 קשר שעומד להתירו בכל יום. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיבָא, דְּאִית**
18 **לָהּ תְּרִתֵּי אִיכְרֵי** – שהוא קושר ברוחב הפתח שני חבלים, זה מעל
19 זה, **מְהוּ דְתִימָא**

1 נחמן אמר שמואל, כלי קיואי מותר למלטלן בשבת, ואפילו בוכד
 2 העליון ובוכד התחתון, אבל לא את העמודים המנוקבים הנמצאים
 3 בנול האריגה של נשים.
 4 שואלת הגמרא: אמר ליה רבא לרב נחמן, מאי שנא עמודים דלא
 5 - מה הטעם שהדין בעמודים שונה מכובד העליון והתחתון,
 6 שהעמודים אסורים בטלטול בשבת. אילימא - אם נאמר שטעם
 7 האיסור הוא משום דקעביד גומות - שכחולץ את העמודים
 8 מהמקום שבו הם תחובים בארץ, הרי הוא מזיז את העפר באותו
 9 מקום ועושה גומא בקרקע, אין זו סיבה לאסור, שהרי אותן גומות
 10 ממילא קא הויין - נעשות מאליהן, והוא אינו מתכוין לעשותן, אלא
 11 נוטל את העמודים והגומא נעשית מעצמה, ודבר זה מותר, דתנין
 12 במשנה (כלאים פ"א מ"ט), המזמן לפת וצנונות תחת עץ הגפן באופן
 13 שאין הדרך לשתלם כך, כגון שטמן צרור של לפתות או צנונות, ובה
 14 גילה דעתו שאינו רוצה שישרישו שם, אלא רוצה רק לשמרם
 15 בקרקע, אם היו מקצת עליו של הלפת או הצנון מגולין מעל הקרקע,
 16 אינו הושיע במה שטומנם, לא משום איסור פלאים בניטע ירק תחת
 17 האילן, ולא משום נטיעה בשביעית אם היתה זו שנת שמיטה, וכן לא
 18 חושש משום מעשה, שאם היו הירקות מעושרים, אינו צריך לחזור
 19 ולעשרם כשיתלוש אותם, ואין אומרים שהירקות בטלים לקרקע
 20 בניטעה זו ויתחייבו שוב במעשר, וכן נימלין בשבת - מותר לו
 21 לתלוש אותם משם בשבת, מאחר שאינם נחשבים מחוברים לקרקע,
 22 והרי הם כתלושים. ואם כן, כשם שבהוצאת הלפת והצנון בשבת אין
 23 איסור של עשיית גומא, משום שהגומא נעשית מאליה, כך גם
 24 בניטלת העמודים אין איסור של עשיית גומא, ומדוע אסור ליטול את
 25 העמודים בשבת.
 26 המרתת הגמרא: באמת טעם האיסור בניטלת העמודים אינו משום
 27 עשיית הגומא, אלא הטעם הוא שחוששים שמא יבוא למלא את
 28 הגומא שנוצרה בהוצאת העמודים ולהשוותה, ויעבור בזה משום
 29 בונה, ולכן לגבי לפת וצנונות שמדובר בשדה, שלא אכפת לו אם
 30 הקרקע שם ישרה או לא, לא אתי לאשוויי גומות - אין לחשוש
 31 שיבוא למלא את הגומא בעפר כדי להשוות את מקום הגומא, ולכן
 32 מותר להוציא את הלפת והצנון, אבל הקא - כאן, בעמודי האריגה
 33 הנמצאים בבית, אתי לאשוויי גומות - יש לחשוש שמא יבוא
 34 להשוות את הגומות שנוצרו בעת שהוציא את העמודים ממקומם,
 35 ולכן אסרו חכמים להוציאם.
 36 הגמרא מביאה דעה אחרת בענין טלטול כובד העליון וכובד
 37 התחתון: בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי, כלי קיואי,
 38 כגון בוכד העליון ובוכד התחתון, מהו למלטלן בשבת. אמר ליה,
 39 אין ממלטלן את הכובד העליון והתחתון בשבת. ומה הפעם שאין
 40 מטלטלים אותם, לפי שאין נימלין - משום שגם בחול אין ניטלים
 41 ממקומם, מפני שהם כבדים, וכל מלאכתם היא רק לאריגה, והרי הם
 42 כלי שמלאכתו לאיסור. ונמצא שרבי יהודה בר ליואי חולק על
 43 דברי רב נחמן בשם שמואל לעיל, שהתיר לטלטלם בשבת.
 44 **משנה**
 45 משנה זו עוסקת בדין קיפול בגדים בשבת: מקפלין את הכלים -
 46 מותר לקפל בשבת את הבגדים כשהוא פושט אותם, כדי שלא
 47 יתקמטו, ואפילו ארבעה וחמשה פעמים, וכן מציעין את המטות -
 48 פורסים סדינים על המיטות כדי לישון עליהן, מלייל שבת לשבת -
 49 ועושים זאת אף בליל שבת לצורך יום השבת, וכל שכן שמותר לקפל
 50 הבגדים ולהציע המיטות בליל שבת לצורך ליל שבת, וביום השבת
 51 עצמו לצורך השבת, אבל לא מקפלים ומציעים אותם משבת לצורך
 52 מוצאי שבת, מכיון שאסור להכין משבת לחול.
 53 המשנה ממשיכה לעסוק בענין קיפול בגדים, ודנה אם מותר להכין
 54 מיום הכיפורים שחל ביום שישי לצורך השבת, וכן אם מותר להכין
 55 משבת לצורך יום הכיפורים שחל במוצאי שבת: רבי ישמעאל אומר,
 56 מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים שחל
 57 בערב שבת לצורך השבת שלמחרתו, משום ששבת חמורה מיום

58 הכיפורים, ולכן מותר להכין מיום הכיפורים לשבת. וכן הלבי שבת
 59 - איברים של קרבנות שהוקרבו בשבת ועדיין לא הוקטרו על המזבח,
 60 קריבין על המזבח ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת, משם שיום
 61 הכיפורים קל משבת. אבל לא מקריבים חלבים של קרבנות שהוקרבו
 62 ביום הכיפורים שחל ביום שישי, בשבת שלאחריו, משום שהשבת
 63 חמורה מיום הכיפורים, והרי הוא כמקריב בשבת אברים של קרבנות
 64 של חול. רבי עקיבא אומר, שבת ויום הכיפורים שוים הם, ואין
 65 האחד נדחה מפני השני, ולכן לא אברים של שבת קריבין ביום
 66 הכיפורים, ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת, וכן אין מקפלים
 67 כלים ואין מציעים מיטות מזה לזה.

גמרא

68 שנינו במשנה שמותר לקפל בגדים בשבת לצורך השבת. הגמרא
 69 מבארת באלו אופנים נאמר דין זה: אמרי דבי רבי ינאי, לא שנו
 70 שמותר לקפל בגדים בשבת, אלא באופן שאדם אחד מקפל את
 71 הבגד לבדו, שאינו יכול לקפל היטב, אבל בשני בני אדם המקפלים
 72 יחדיו לא התירה המשנה לקפל, משום ששנים המקפלים בגד יחד
 73 מיישרים את הקמטים ונראים כמתקנים כלי. ובאדם אחד נמי לא
 74 אפרין - גם באדם אחד לא אמרו שמותר לקפל אלא בבגדים חדשים
 75 שעדיין לא כובסו, שכיון שהבד שלהם קשה אינם מתקמטים הרבה,
 76 ואינו נראה כמתקן כלי כשמקפלים, אבל פושנים שכבר כובסו
 77 והתרככו ומצויים בהם קמטים רבים, לא התירו לקפלים, כיון
 78 שמתקנם בכך. ובבגדים חדשים נמי לא אפרין שמותר אלא רק
 79 בבגדים לבנים, אבל בבגדים צבועים לא התירו, מפני שתיקון גמור
 80 הוא להם, שעל ידי כך הצבע ישמר עליהם. ואפילו באופנים אלו לא
 81 אפרין שמותר אלא באופן שאין לו בגד אחר להחליף, אבל אם יש
 82 לו בגד אחר להחליף, לא התירו לקפל את הבגד שפושט.
 83 הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה דברי רבי ינאי: תנא, של בית
 84 רבן גמליאל לא היו מקפלים אפילו כלי לבן שלהן, מפני שהיה
 85 להן בגדים אחרים להחליף.
 86 הגמרא מביאה מימרא העוסקת בחיוב לבישת בגד מיוחד לשבת:
 87 אמר רב הונא, אם יש לו בגדים נוספים להחליף לכבוד שבת מלבד
 88 הבגדים שלבש ביום חול, יחליף. ואם אין לו בגד להחליף, ישלשל
 89 בבגדיו - ישלשל את בגדיו כלפי מטה, כדי שיהיו נראים כבגד ארוך
 90 של עשירים, כלומר שישנה בצורת לבישת הבגד לכבוד שבת.
 91 מקשה הגמרא: מתקוף לה רב ספרא, והא מיתחזי פרמות רוחא
 92 - הרי זה נראה כגסות הרוח וכדרך גאווה, שמשלשל בגדיו כדרך
 93 העשירים. מותרת הגמרא: כיון דכל יומא לא קעביד - מכיון שבכל
 94 יום אינו עושה כך, והאידנא הוא דקא עביד - ורק עכשיו הוא עושה
 95 כך לכבוד שבת, לא מיתחזי פרמות רוחא - אין זה נראה כגסות
 96 הרוח, שניכר שעושה כך לכבוד שבת.
 97 הגמרא מביאה את מקור הדין לכבוד את השבת בבגד מיוחד: נאמר
 98 בפסוק (ישעיה נח יא), וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מקבד, וקברתו
 99 מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר. ודרשו חכמים, וקברתו,
 100 שלא יהא מלבושה של שבת כמלבושה של חול, אלא יהיה לך
 101 לבוש מיוחד לשבת. ומצינו שדרך כבוד היא בבגדים, וכי הא
 102 ו-וכשם דרבי יוחנן קרי למאניה - היה קורא לבגדיו 'מקברותו',
 103 כלומר המכבדים אותי, שהבגדים מכבדים את בעליהם.
 104 ממשיכה הגמרא ודורשת את הפסוק: מעשות דרכיה, שלא יהא
 105 הילוכך של שבת כהילוכך של חול, ולהלן (ע"ט) יתבאר מהו הילוך
 106 של שבת. 'ממצוא חפצה' חפציה אסורין - רק הצרכים שלך
 107 אסורים בשבת, כגון שאסור לאדם ללכת בשדרו בשבת כדי לבדוק
 108 מה צריך לעשות בה לאחר השבת, אבל חפצי שמים - דברים שהם
 109 צורך שמים, דהיינו צורך מצוה, מותרין בשבת, כגון לפסוק כמה
 110 צדקה יתן לאחר השבת, ולשדך את התינוקות לארס אותם.
 111 ממשיכה הגמרא ודורשת: ודבר דבר,
 112

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

מלכות יהודה ומלכות ישראל.
 בהמשך אותו הפסוק נאמר, 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי וְתֹאכַל וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּר',
 אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, 'ותאכל ותשבוע ותיתר' היא לשון המרמות על
 עושה, ויש לדרוש מכאן, 'ותאכל' בימי דוד, 'ותשבוע' בימי שלמה,
 'ותיתר' בימי חזקיה, ששלשת המלכים הללו שהיו מזרעה של רות
 היו עשירים, שהיו כל מלכי הארץ מביאים להם מנחה. וְאִכָּא
 דְאָמְרֵי – ויש שדרשו פסוק זה באופן אחר, 'ותאכל' בימי דוד ובימי
 שלמה, 'ותשבוע' בימי חזקיה, 'ותיתר' בימי רבי – רבי יהודה
 הנשיא, שגם הוא היה מצאצאי בית דוד, והיה עשיר מאד, דְאָמַר
 מַר, אֶהוּרְיָרִיָּה דְרַבִּי – הממונה על הסוסים והפרדות בבית רבי, הָוָה
 עֲתִיר מִשְׁבּוּד מְלָכָא – היה עשיר יותר משבד מלך פרס. פְּמַתְנִיתָא
 תְּנָא – בברייתא שנינו על פסוק זה דרשה אחרת, 'ותאכל' פְּעוּלָם
 הָוָה, 'ותשבוע' לימות המשיח, 'ותיתר' לְעֵתִיד לְבָא.
 הגמרא מביאה פסוק שנחלקו בפירושו רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי
 שמואל בר נחמני: נאמר בנבואת ישעיהו (יט) על סנחריב מלך אשור,
 שהמלאך הרג את צבאו בלילה, 'לְכֹן יִשְׁלַח הָאֱדוֹן ה' צְבָאוֹת
 בְּמִשְׁמַנֵּי רוּזוֹן, וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יִקַּד יִקַּד בִּיקוּד אֲשׁוּר'. ונחלקו האמוראים
 בביאור הפסוק, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, 'ותחת כבודו', וְלֹא כְבוֹדוֹ מִמֶּשֶׁה,
 כלומר שכאשר הרג המלאך בצבאו של סנחריב, גופם של האנשים
 נשרף, אבל בגדיהם לא נשרפו, אלא מתחת לבגדים יקדה האש
 ושרפה את גופם. ומבאר הגמרא, רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמֵיהּ – לשיטתו
 (לעיל ע"א), דְהֵרִי רַבִּי יוֹחָנָן קָרִי לְמֵאֲנִיָּה מְכַבְּדוֹתֵי – היה קורא לבגדיו
 'מכבדי', המכבדים אותי, ואם כן כוונת הכתוב 'תחת כבודו יקד יקוד',
 שמתחת לבגדים בערה האש. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, אֲבָן כֵּךְ הִיָּה שְׁגוּפָם
 נִשְׂרָף וּבְגָדֵיהֶם לֹא נִשְׂרָפוּ, אֲךָ אֵת הַפְּסוּק יֵשׁ לְבֹאֵר בְּאוֹפֵן אַחֵר.
 ש'ותחת כבודו' היינו תחת כבודו מִמֶּשֶׁה, כלומר שכבודו הוא הגוף
 עצמו, ולא הבגדים, ותיבת 'תחת' היא מלשון חליפין, שבמקום הגוף
 ותמורתו היו שם אפר ושריפה כיקוד אש. ואילו רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ
 נַחְמָנִי אָמַר, 'תחת כבודו' הכוונה היא שְׂרִיפַת כְּנֵי אַהֲרֹן, מֵה
 לְהֵלֶן – כשם שאצל בני אהרן נדב ואביהוא היתה רק שְׂרִיפַת נְשָׁמָה,
 ואילו הגוף שלהם נשאר קַיָּים, אָף כָּאֵן צַבָּא סְנַחְרִיב הִיָּתָה רַק
 שְׂרִיפַת נְשָׁמָה, ואילו הגוף שלהם נשאר קַיָּים, כלומר שמתחת לגוף
 בערה האש ושרפה את נשמתם.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת המלמדת שבלבישת בגדים מיוחדים
 יש דרך כבוד: אָמַר רַבִּי אֶהָא בְּרַ אֶבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,

ששכחו הקוצרים לקצור אותן, היתה מלקטת מְעוּמָד, ואילו שבלים
 נּוֹפְלוֹת, שנפלו לקוצרים לאחר שקצרו אותן, היתה מלקטת מְיוֹשֵׁב,
 כדי שלא תצטרך להתכופף לקחתן, משום צניעות.
 לאחר מכן נאמר (שם ב ח), 'וַיֹּאמֶר בּוֹעַז אֶל רות הלוא שְׁמַעַת בְּתִי אֵל
 תְּלִכִי לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם
 נַעֲרָתִי, ויש לתמוה על כך, וְכִי דְרַבּוּ שָׁל בּוֹעַז לְדַבֵּק עִם הַנָּשִׁים,
 אלא אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, בֵּינָן דְּהוּא – כיון שראה בועז שרות דבקה
 בנעמיה והתגיירה, כמו שנאמר (שם א ד) 'וַתִּשָּׁק עֲרַפְתָּהּ לְחֻמוֹתֶיהָ וְרוֹת
 דְּבִקְתָּה בָּהּ, אָמַר, אִם כֵּן שָׂרִי לְאִידִבּוּקֵי בָּהּ – מותר לדבוק ברות,
 כלומר שמתרתה היא לבא בקהל.
 בהמשך נאמר (שם ב ד), 'וַיֹּאמֶר לָהּ בּוֹעַז לְעַת הָאֵבֶל גְּשִׁי הָלֶם וְאֶכְלֶת
 מִן הַלֶּחֶם, ולכאורה תיבת 'הלום' מיותרת, ודי היה לו לומר 'גשי
 ואכלת מן הלחם', אלא אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ נִזְרָקָה בְּבוֹעַז,
 וְרָמַז רַמְזוֹ לָהּ בְּדַבְרֵים אֵלָיו, שְׁעֵתִידָה מְלָכוּת בֵּית דָּוִד לְצֵאת מִמֶּדֶה,
 דְּכִתְיֹב בִּיהּ – שנאמרה במלכות בית דוד הלשון 'הלום', שְׁנַאֲמַר
 (שמואל ב' ז יח) 'וַיִּבְאֵה הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּשָּׁב לְפָנָיו ה', וַיֹּאמֶר מִי אֲנִכִּי אֲדֹנָי
 ה' וְמִי בֵּיתִי כִּי הִבִּיאֲתָנִי עַד הָלֶם, ובכך שנקט לשון זו רמז לה
 שעתידה לצאת ממנה מלכות בית דוד.
 בהמשך אותו הפסוק נאמר שאמר לה בועז, וְאֶכְלֶת מִן הַלֶּחֶם
 וְשִׁכְלֶת פֶּתַךְ בְּחֻמִּין'. ולכאורה יש לתמוה, הרי פת בחומץ היא
 מאכל מצוי אצל פועלים, ומה בא הפסוק ללמדנו בזה, אלא אָמַר
 רַבִּי אֱלֶעָזָר, מְכָאֵן – מפסוק זה למדנו שְׁהַחֻמִּין יָפָה לְשָׂרֵב, כלומר
 שכאשר חם לו לאדם טוב שיאכל חומץ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחְמָנִי
 אָמַר, רַמְזוֹ רַמְזוֹ לָהּ בּוֹעַז לְרוֹת בְּדַבְרֵים אֵלָיו, שְׁעֵתִיד בְּן [–צאצא]
 לְצֵאת מִמֶּדֶה שְׁמַעֲשִׂיו קִשְׁיוֹ בְּחֻמִּין, וּמְנֵו – ומי הוא, המלך מְנַשֶּׁה
 בן חזקיה, שמלך על יהודה אחרי אביו, ועשה הרע בעיני ה' והחטיא
 את יהודה, ואף העמיד מזבחות לעבוד עבודה זרה לבעל, והשתחוה
 לכל צבא השמים, ועשה פסל אשרה ושם אותו בבית המקדש.
 נאמר בהמשך הפסוק, 'וַתִּשָּׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים, אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, יֵשׁ
 לְדַקְדֵּק בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק, שְׁהוֹשִׁיבָה בּוֹעַז מִצַּד הַקּוֹצְרִים' וְלֹא בְּתוֹךְ
 הַקּוֹצְרִים, שכל הקוצרים הפסיקו בינו לבינה, ולא הושיבה בין
 הקוצרים או בסמוך אליו, ללמדנו שרוח הקודש נזרקה בו וְרַמְזוֹ רַמְזוֹ
 לָהּ, שְׁעֵתִידָה מְלָכוּת בֵּית דָּוִד שְׁתַּתְּחַלֵּק לְשֵׁנֵי מְלַכוּתוֹ, שכשמת
 שלמה המלך והומלך רחבעם בנו תחתיו, מרדו בו רוב שבטי ישראל,
 והמליכו עליהם את ירבעם בן נבט בהר אפרים, ורחבעם מלך
 בירושלים רק על שבטי יהודה ובנימין, ומאז נחלקה המלכות לשנים,

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

בטיט שזה עפר ומים. וְעוֹד, וְכִי מוֹתֵר לְאֶבְדָן בְּיָד, אֵלָא מֵיִתְקֵן
 בְּמִקּוּם הַתְּוֹרָפָה ו-גלוי ומופקר) וְהָן מְרַקְבִין מְאֵלִיתָן.
 הגמרא מבררת אלו תנאים נחלקו במחלוקת של רב הונא ורב חסדא:
 מֵאֵן תְּנָא – מי הם התנאים שרב הונא אמר לעיל שנחלקו האם
 מצילין כתבי הקודש שכתובים בכל לשון.

הברייתא מביאה דיעה חולקת: רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יְהוּדָה אָמְרֵי, רַבֵּן
 גַּמְלִיאֵל הוֹקֵן לֹא הֵנִיחַ אֵת סֵפֶר אִיּוֹב תְּרוּגוֹם תַּחַת אֲבִנֵי הַבִּנְיָן, אֵלָא
 עָרִיבָה [–קערה] שֶׁל מֵיִט בְּפִי עֲלִיוֹ. אָמַר רַבִּי, שְׁתֵּי הַתְּשׁוּבוֹת בְּרַבֵּר
 לְדַחוֹת אֵת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, הָרָא – אחד, וְכִי מֵיִט פְּהָר
 הַבֵּית מִזֵּין, הִרִי הָיוּ בּוֹנִים אֵת הַר הַבֵּית בַּחוּל וְסִיד מְעוֹרְבִים, וְלֹא

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

נאמר בתורה (במדבר י לה) 'וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, פָּרַשְׁה זֹו
 עֲשֵׂה לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סִימְנֵיּוֹת מְלֻמְעָלָה וְלִמְטָה, דְּהִיִּינו
 בתחילתה ובסופה, כדי להבדילה מן הסמוכות לה, לֹוֹמַר

רק תיבות שלימות, ולא אותיות שאינן מצטרפות לתיבה שלימה, ורב
 הונא אמר שאין מצילים דווקא כאשר האותיות מפוזרות, ואינן
 מצטרפות לתיבה שלימה.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין פרשת ויהי בנסוע: תְּנֵוּ רַבְּנָן בְּבֵרִיתָא,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ז טוב לברך על ב' אגדות של הדם קדם קדוש של לילה^ג וְשֶׁל יוֹם וּבְתוֹךְ סְעֵדָה שְׁלִישִׁית כדו:

חלק ב סימן עדר דיני בצינת הפת בשבת סעיף ז

הלכתא רבנא

בגן של לילה - זמירות שבת: אדמו"ר הזקן לא הכניס זמירות שבת בסידורו - כי אם 'אומר בשבחין' לסעודת הלילה⁵¹, 'אסדר לסעודתא' לסעודת היום, ו'בני היכלא'

ציונים והוספות

51) בסידור הרש"ש ז"ל מסודר לומר אומר בשבחין קודם קידוש, ומנהגנו לאמרו בתוך הסעודה (קצוה"ש סימן פב בדה"ש ס"ק יב).
52) על 'בני היכלא' - ישנו ניגון המקובל מרבינו הזקן. על 'אומר בשבחין' - ישנו ניגון מר' הלל מפאריטש. ועל 'אסדר לסעודתא' - ישנו ניגון שהיו מנגנים בליטא ואוקראינה. הניגון הוא 'פאָנע' ('פאנקע'), והוא כמו 'מארש'. (כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן הניגון "אסדר לסעודתא" כמה פעמים) (תורת מנחם חי"ז ע' 97).

53) הגהות הסידור מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (ועד"ז בספר השיחות תש"ד ע' 94): ומכ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה (בשם כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה) שמעתי שאמר רבינו הגדול זצוקלה"ה שמה שלא העמיד בהסדר זמירות הוא שחשב שישירו בתוך הסעודה ושיר למעלה מזמרה, ופעם אחרת שמה שלא כו' הוא שחשב שידברו חסידות בתוך הסעודה ע"כ. (ואיני יודע אם הכוונה על הפזמונים אומר בשבחין, אסדר, בני, הרי כתובים בהסדר, אך זה ידוע שהם לא אמרו הפזמונים הנ"ל, וכמה פעמים הייתי בעת הסעודה ולא ראיתי שיאמר הפזמונים הנ"ל, ופעם אחד (בהזמן שאכלנו אתו על השלחן) צוה לנו שנאמר הפזמונים הנ"ל אך זה נמשך זמן קצר רק איזה שבתים ולא אמר לנו עוד שנאמר כו').

אמירת הזמירות שהכניס רבינו בסידורו: באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהור"י"ץ ח"ג ע' תפב: שכ"ק אדמו"ר מהר"ש סיפר אשר אצל כ"ק אבותינו רבותינו היו זמנים שהיו אומרים זמירות בסעודות שבת.

ושם (ובהקדמה לקונטרס פוקח עורים ע' 7): זמירות דארף זיך זאגען. דאס וואס עס דארף זיך זאגען, איז עס זאגט זיך, איז דאס געזאגט, אבער אז דאס איז מער ניט ווי געזאגט, איז דאס ניט געזאגט (=הזמירות צריכות להאמר מאליו ומעצמו, ודבר שצריך להאמר מאליו ומעצמו, הנה אם זה מתאמר מאליו ומעצמו, הרי זה נחשב אמירה, אבל אם רק אומרים, אין זה אמירה). ועל זה העיר כ"ק אדמו"ר: כמובן הנה הדרך הזה הוא רק לצדיקים בעלי מדריגה, אבל אנחנו צריכים לעשות הכל בעתו ובזמנו בדרך קבלת עול.

בשיחות קודש ה'תשכ"ה ש"פ קדושים: פעם שר הרבי מהר"ש זמירות בשבת. שאלוהו, הרי אין דרכם של חסידים בכך - כידוע שלמרות שכללן אדמו"ר הזקן בסידורו, מכל-מקום אין שרים אותן - והשיב, כי הכוונה היא שלא יהיו זמירות, אבל דרושה

שירה והשירה נעלית מזמירות שבדיבור. אך כאשר אין את ענין השירה אפשרי לכל הפחות ענין הזמירות.
בספר השיחות ה'תרפ"ט ע' 29: כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע הי' לו צר מזה שאינו אומר זמירות בשבת, והצדיק זאת רק בזה שמדברים אודות חסידות, אבל זקני אדמו"ר מהר"ש זצוקלה"ה ז"ע אמר זמירות שתי פעמים ובאחד מהפעמים הי' כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה ז"ע אצל השלחן - כי לא היו יושבים כל בניו תמיד אצל השלחן בש"ק, רק שהיו מתחלפים שבוע זו א' ושנית ב' - ואמר אדמו"ר שבפעם הא' הי' גם הוא.

ושאל אחד הלא בבית אדמו"ר הצ"צ ז"ע היו מנגנים בני היכלא.
ברשימות הרב"ש ע' סה: באמצע הסעודה אמרתי לו, שאדמו"ר כ"ק הרב"ש נ"ע, הי' אומר בכל ש"ק ה"זמירות" הנדפס בסידור אדמו"ר נ"ע.

ובע' סז: שאלתי ממנו אם כ"ק אביו נ"ע היה אומר "זמירות", אמר לי שלא אמר כלל. ונענע כ"ק בראשו ברמז: לא. ובעת הסעודה אמרתי לו, שזוכר אני היטב את הניגון של כ"ק זקני הנ"ל בעת שאמר הזמירות. ושאל ממני באיזו ניגון שורר, והתחיל לשורר, ואמר לי שבזה הניגון היו משוררים בזמירות ליל שבת. אמרתי לו שאיני זוכר אותו היטב, כי אם הניגון של יום שבת בשחרית אני זוכר היטב, והתחלתי לשורר אותו (והוא ניגון של כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע זיע"א).

מנהג כ"ק אדמו"ר: כ"ק אדמו"ר היה אומר זמירות בכל הסעודות. לפעמים בין דגים ובשר, ולפעמים בסיום הסעודה (לקט הליכות ומנהגים ש"ק ע' 21 בשם משב"ק).

פעם שר הרלו"י צ - אביו של רבינו - הניגון אסדר לסעודתא וכו' ותמהו "שפיץ חב"ד ע"ז. וענה הרלו"י צ זה מובא ב"עץ חיים" (לשמע אוזן - מדור הרלו"י צ ס' ה).

אמירת הזמירות שלא הכניס רבינו בסידורו: ברשימת היומן ע' שכד (משנת תרצג): אדמו"ר נ"ע סיפר שאדמו"ר מהר"ש נ"ע חפץ שהם - אדמו"ר נ"ע רז"א וכו' - ידעו הזמירות (שבסידור), וגם על הפולישע זמירות אמר "געשמאקע ווערטער".

בהיותו - אדמו"ר מהר"ש נ"ע - במאָנטרעָ, אמר הפולישע זמירות. וכאילו אזוי אן עבירה די צייט, אבל בעת המנוחה ודאצ"ע אמר אותם (=בכלל (בשאר הזמנים) - חבל על הזמן (לבזבזו על אמירת זמירות) משא"כ בנאות דשא.

נגונים בליל שבת: אצל אדמו"ר מהר"ש . . בסעודות שבת היו

הלכתא רבתא

[בד] סעודה שלישית - ולא נהגו כן⁵⁴.

ציונים והוספות

אך זהו ברבים. ביחידות הי' אצל רבינו הצ"צ סדר בכל ש"ק בקביעות, הי' אוכל עמו אדמו"ר מהר"ש, הוא הי' דר בחצירו, ואחד מבניו היו באים כל ש"ק. ויתר בניו היו באים לשולחן אחר אכילתם לפעמים לפני ברמה"ז זהו לפי מצבם הפרטי כבריאות ובסדרם הפרטי. והי' בזה סדר: שלחן נגלה, שלחן חסידות, שלחן חקירה, ושלחן סיפורים.
54 קצות-השלחן סימן פב בדה"ש ס"ק יב.

ניגונים שהי' מנגן בליל שבת (לקוטי דיבורים ח"א ע' אג).
כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ היה מבקש - מפעם לפעם - שינגנו ניגון חסידי בעת הסעודה (לקט הליכות ומנהגים ש"ק ע' 21).
החסיד רבי הלל מפאריטש ציוה לנגן בשולחנו בשבת שלושה ניגונים ובחגים חמשה נגונים. כל ניגון שלשה פעמים (לקוטי דיבורים ח"ב בלה"ק ע' 606).
עריכת שלחן (טיש): בליובאוויטש לא הי' סדר אצל רבותינו בעריכת טישן ברבים, ורק בשמח"ת וי"ט כסלו ולפרקים פורים.

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 יז נר של בית הכנסת בימיהם היו מברכים עליו לפעמים אם
2 היה אדם חשוב מתארח אצלם בבית הכנסת שאז הנר נעשה
3 להאיר לו או אם שמש הכנסת אוכל בחדר הסמוך לבית הכנסת
4 שחלונותיו פתוחים לבית הכנסת שנעשה הנר להאיר לו אם אין
5 הלבנה מאירה לו שמה אבל אם לא היה שם אדם חשוב ולא
6 שמש האוכל שם ויש נר דולק שם לא היו מברכין עליו שלא
7 נעשה להאיר אלא לכבוד שכינה.
8 לפיכך עכשיו שאין לנו אורחים בבית הכנסת ולא שמש האוכל
9 שם אין מברכים על נר שבבית הכנסת (ועוד שעכשיו דרכנו
10 להדליק בבית הכנסת אפילו ביום בשביל כבוד שכינה ולפיכך
11 אף אם מדליקים בלילה גם בשביל להאיר אין מברכים עליו
12 הואיל ואף ביום היו מדליקים אותו) (אבל אם מרבים נרות
13 בלילה יותר מביום בשביל להאיר מברכים עליהם):
14 יח אין מברכים על נר של מת כשמוציאים אותו לקבורה
15 במוצאי שבת אם הוא מת חשוב שאילו היו מקברים אותו
16 ביום היו ג"כ מוציאים נר לפניו לכבודו שנמצא נר זה
17 שמוציאים לפניו במוצאי שבת אינו עשוי בשביל להאיר בלבד
18 כיון שאף ביום היו מוציאים לפניו אבל מת שאינו חשוב כל
19 כך להוציא לפניו נר כשהיו מקברים אותו ביום מברכים על הנר
20 שהוציא לפניו בלילה שהוא עשוי בשביל להאיר בלבד:
21 יט סומא לא יברך על הנר במוצאי שבת שהרי אין מברכין על
22 הנר אפילו כשרואה אותו אלא כשיוכל ליהנות מאורו כל
23 כך עד שיוכל להכיר בין מטבע למטבע אלא יבדיל בלא ברכת
24 הנר:
25 כ היו יושבים בבית הכנסת במוצאי שבת והביאו להם אור לא
26 יברכו עליו כל אחד ואחד בפני עצמו אלא אחד מברך
27 וכולם שומעים ויוציאים ידי חובתן ואע"פ שאם היה כל אחד
28 מברך בפני עצמו לא היו מבטלים כל כך מלימודם כמו עכשיו
29 שצריכים לבטל עד שישתקו כולם וישמעו מכל מקום עכשיו
30 יש הידור יותר כי ברוב עם הדרת מלך:
31 כא היה נר טמון בחיקו אע"פ שהוא בידו אינו מברך עליו
32 כיון שהוא טמון ואינו יכול לראותו ולהכיר בין מטבע
33 למטבע לאורו אם לא יוציאנו מחיקו ואפילו נר שיכול להכיר

34 בין מטבע למטבע לאורו אלא שאינו יכול לראות את השלהבת
35 כגון שהנר עומד בקרן זוית והוא עומד מן הצד קצת בענין
36 שאינו רואה השלהבת אע"פ שיכול להשתמש לאורה לא יברך
37 עד שיוכל לראות השלהבת ואם הנר הוא בעששית שיכול
38 לראות השלהבת מתוך דופני העששית יכול לברך עליו (ויש
39 חולקים):

חלק ב סימן רחצ דין נר הבדלה טעפים ידכא

40 א אסרו חכמים לאכול שום דבר או לשתות שום משקה חוץ
41 ממים במוצאי שבת עד שיבדיל על הכוס אע"פ שהבדיל
42 כבר בתפלה ואפילו לטעום מעט אסור מטעם שנתבאר בסי'
43 רע"א:

44 ב ואפילו היה יושב ושותה מבעוד יום צריך להפסיק כשמגיע
45 בין השמשות שהוא ספק לילה אבל אם היה יושב ואוכל
46 מבעוד יום אינו צריך להפסיק אפילו משתיה אפילו כשמגיע
47 ודאי לילה ורשאי להמשיך בסעודתו כמה שירצה תוך הלילה
48 כיון שהתחיל בהיתר אבל אם שכח והתחיל הסעודה באיסור
49 דהיינו מבין השמשות ואילך צריך להפסיק מיד שנזכר.

50 ויש מתירין אפילו להתחיל בבין השמשות בין לאכול בין
51 לשתות ואין איסור אלא בודאי לילה שאז זמן הראוי
52 להבדלה וכן נתפשט המנהג בסעודות גדולות שמתחילין
53 בביה"ש ואין למחות בידם כיון שיש להם על מה שיסמכו אבל
54 העיקר כסברא הראשונה.

55 ולדברי הכל כשמגיע ודאי לילה צריך אפילו להפסיק אם היה
56 קבוע לשתיה בלבד מבעוד יום ואפילו מאכילה אם שכח
57 והתחיל בודאי לילה צריך להפסיק מיד שנזכר ואם נזכר לאחר
58 שבייך המוציא קודם שטעם פרוסת המוציא יטעמנה מיד ואחר
59 כך יבדיל שאם יבדיל מתחלה תהא ברכת המוציא לבטלה
60 שאחר כך יצטרך לחזור ולברך המוציא כיון שהפסיק כל כך בין
61 ברכה לטעימה:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשתות ולא לעשות שום מלאכה
קודם שיבדיל טעפים אב

1 **תוכן הפרק:** הפירוש הפנימי במאמר חז"ל "כפה עליהם הר כגיגית"

2
3 [להבנת פרק זה יש להקדים הקדמה קצרה, והיא
4 בענין מהותו וענינו של מתן תורה (שזו היתה אחת
5 השאלות בתחילת המאמר "מהו ענין מתן תורה").

6 דהנה הנקודה העיקרית שנתבארה עד כאן במאמר
7 היא, שתורה ענינה "משל הקדמוני", היינו שעל ידה אפשר
8 לאדם לזכות לגילוי "קדמונו של עולם", דעל ידי שהאדם
9 לומד ומשיג את חכמת התורה הרי באפשרותו לתפוס את
10 הקב"ה בכבודו ובעצמו - כמו שע"י משל אפשר להשיג את
11 הנמשל.

12 וזהו גם עיקר ענינו של "מתן תורה": אין זה רק שאז
13 הודיע הקב"ה לישראל מה הן תרי"ג מצוות התורה
14 והלכותיהן (וכן שאר חלקי התורה) - שהרי קיימו האבות
15 את כל התורה כולה עד שלא ניתנה ומעולם לא פרשה
16 ישיבה מאבותינו ואפילו במצרים, וא"כ עצם לימוד דברי
17 תורה הי' קיים גם קודם נתינת התורה על הר סיני; אלא
18 עיקרו של מתן תורה הוא בענין גילוי "קדמונו של עולם",
19 ד"בעת קבלת התורה קיבלו ישראל השגת אור אין סוף
20 בחכמה שבתורה [באופן גלוי] פנים בפנים", כי אז ירד
21 השם על הר סיני ובני ישראל זכו לראות את השכינה במו
22 עיניהם וכמ"ש אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים,
23 שראו זאת ב"ראי' חושית'.

24 באמת זהו אחד מהחידושים דמעמד הר סיני. דהנה
25 בלימוד התורה, אע"פ שהתורה היא "משל הקדמוני",
26 ובתוך חכמת התורה הנלמדת ע"י האדם מלובש "הקב"ה
27 בכבודו ובעצמו", דהתורה היא לבוש של המלך, מכל
28 מקום אפשר לאדם ללמוד את התורה מבלי להרגיש את
29 דביקותו ב"מלך" בשעת מעשה, דאף שהעדר הרגשתו את
30 הדבר אינו מגרע מהמציאות, שכשהוא לומד תורה "הרי
31 זה כמחבק את המלך" - מכל מקום מובן, דכשאינו מרגיש
32 זאת, חסר בפעולת לימוד התורה על נפש האדם.

33 ונמצא, שהתורה ניתנה לנו באופן כזה, שהאדם יכול
34 להפריד ח"ו בין חכמת התורה ל"נותן התורה", והרגשת
35 האלקות שבתורה אינה תוצאה בדרך ממילא מעצם
36 הלימוד, אלא דרושה לכך עבודה ויגיעה מיוחדת, להרגיש
37 בעת לימוד התורה את המטרה הסופית של מצוה זו,
38 להתדבק עם "קדמונו של עולם".

39 אולם בעת מתן תורה, לא הי' שום מקום לפירוד כזה
40 בין הדבקים. שכן, במעמד הר סיני נגלה אלינו אלקים
41 ואמר "אנכי ה' אלקיך", ושמענו את הדברות מפי הגבורה.

42 והנה כדי להרגיש את האלקות שבתורה, קדמונו של
43 עולם, זקוקים להכנה מיוחדת מצד האדם, והוא ענין
44 ה"ביטול", ובלשון התניא שאין הקב"ה שורה אלא על דבר
45 שבטל אצלו יתברך. כי לית מחשבה תפיסא בי' ואין שום
46 כח באדם נברא ומוגבל שעל ידו יוכל לתפוס את הבורא
47 שהוא בלתי בעל גבול, אלא רק ע"י הביטול והעדר הרגשת
48 עצמו שזהו כלי לגילוי שכינה. וכמו שנאמר "מרום וקדוש
49 אשכון, ואת דכא ושפל רוח", דהוא יתברך מרום וקדוש
50 ומובדל מנבראים, ואיפה אפשר לו "לשכוח"? רק ב"דכא
51 ושפל רוח", שאין לו שום הרגש של גאוה והגבהת הרוח,
52 רק שבירת הלב וביטול. וכן אמרו רז"ל אין אני והוא [בעל
53 גאוה] יכולין לדור יחד.

54 וזהו שממשיך לבאר - הביטול אליו הגיעו בני ישראל
55 קודם מתן תורה, שעל ידי ביטול זה נעשו כלים ראויים
56 להתגלות האלקות - "קדמונו של עולם" - בעת מתן
57 תורה: [

58 והנה ישראל זכו למתן תורה על ידי יסורים הגלות
59 מצרים בחומר ובלבנים.

60 כדי לזכות להתגלות אלקית זו בעת מתן תורה
61 הוצרכו בני ישראל לעבור תחילה את היסורים דגלות
62 מצרים, בחומר ובלבנים, כי יסורים מבטלים את ישות
63 האדם ושוברים את רוחו, וביטול זה הוא הכלי לגילוי
64 אין סוף ב"ה.

65 והקדימו נעשה לנשמע, כי אי אפשר להיות גילוי
66 והמשכה מאור אין סוף ב"ה אלא במקום שיש
67 בחינת בטול דוקא.

68 אולם, מלבד ההכנה הכללית דגלות מצרים, הנה
69 גם בשעת מתן תורה גופא הוצרכו בני ישראל להיות
70 בבחינת ביטול אליו יתברך. כי אי אפשר שיהי' גילוי
71 אור אין סוף ב"ה אלא במקום שיש בחינת ביטול דוקא.

72 וזהו ענין הקדמת נעשה לנשמע שהוא בחינת
73 הבטול שמבטל רצונו מכל וכל, כאלו אין לו רצון
74 בפני עצמו, רק שירצה כל מה שהוא רצון העליון
75 ב"ה.

12 משועבד לאדונו, ורק את מה שיאמר לו רבו הוא
13 עושה.
14 וע"י שהקדימו בחינת נעשה, שהוא בטול זה, יוכל
15 להיות ונשמע, דהיינו לקבל הגלוי והאור מאין סוף
16 ברוך הוא.
17 ולפי זה, אמירת "נעשה ונשמע" כוללת תוכן עמוק
18 יותר - שע"י "נעשה" יכול להיות אח"כ "נשמע",
19 פירוש: אמירת "נעשה" הוא הביטול מכל וכל לרצון
20 העליון ב"ה, ורק לאחר ועל ידי ביטול זה יכול להיות
21 "נשמע" - מלשון קבלת דברים - היינו להיעשות כלי
22 לקבל הגלוי והאור מאין סוף ברוך הוא.

ד"ה חייב איניש פרק ד

1 זה שבנ"י קיבלו על עצמם לקיים ("נעשה") כל
2 מה שיצוו עליהם, ללא כל נפק"מ מה יהי' הציוי
3 (שהרי טרם שמעו וידעו מה הם הציויים), הרי זה
4 מורה על ביטול מוחלט אליו ית', דכל רצונו של האדם
5 אינו אלא מה שהוא רצון העליון ב"ה.
6 וזהו בחינת עבודה, ואותו תעבדו, שהעבד אין לו
7 דעה בפני עצמו, רק את אשר יאמר רבו עושה.
8 ביטול זה הוא הנקרא "עבודה", דעבודה הוא
9 לשון עבדות. שכן, הביטול דהקדמת נעשה לנשמע
10 (שאינן לאדם רצון בפני עצמו ומוכן לעשות כל מה
11 שהוא רצון העליון), הוא כביטול העבד לרבו, שהוא

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

22 בהיפך ע"פ וכל חפצים לא ישוו בה אפילו חפצי שמים
23 שכל המצות אינן שוין אפילו לדבר א' מד"ת הרי אנו
24 רואים שיש בחי' ומעלה יתירה בתורה על המצות ויש בחי'
25 ומעלה יתירה בקיום המצות יותר מד"ת וגם מה שאמרו
26 ות"ת כנגד כולם ואעפ"כ מה שנמנו וגמרו דתלמוד גדול
27 אינו אלא מטעם שמביא לידי מעשה וזיל בחר טעמא הרי
28 מזה משמע ג"כ שיש מעלה בזה מה שאין בזה. ותחלה
29 יש להבין בענין מעלה יתירה שבקיום המצות על ד"ת
30 והוא במה שא' ג"כ דתכלית חכמה שבתורה הוא תשובה
31 ומע"ט דוקא וכן הלומד ואינו עושה כו' הרי בחי' תכלית
32 המכוון הפנימי שבחכמה אינו רק תשובה ומע"ט והתורה
33 אינו רק כמו דרך ומבוא לבוא אל תכלית הכוונה הפנימי'
34 כו' והענין הוא בהיות ידוע שהחכמה היא בחי' ראשית כל
35 ההשתלשלות וע"כ נק' החכמה ראשית כמ"ש בראשית
36 ברא ות"י בחוכמתא כו' וכמ"ש כולם בחכמה עשית כו'
37 אך אמרו בראשית נמי מאמר הוא שגם בחי' החכמה בבחי'
38 ההשתלשלות עכ"פ רק שנק' בשם ראשית לכל
39 ההשתלשלות ונק' ראשית הגלוי וכמו שלכל ראשית יש
40 למנות אחריו שנית ושלישית הרי גם הראשית מן המנין
41 מאחר שמונין אחריו שנית ואם אין הראשית מן המנין לא
42 יתכן לקרות שנית כידוע:

שערי הפורים

1 (א) יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר
2 רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו.
3 הנה ענין לבוש מלכות למעלה היינו מ"ש ה' מלך גאות
4 לבש שנתלבש הקב"ה בלבוש גאות שהוא בחי' התנשאות
5 שזהו בחי' לבוש מלכות להיות מלך על עם כמ"ש מלכותך
6 מלכות כל עולמים כו' וענין מ"ש וסוס אשר רכב עליו
7 המלך היינו מ"ש במ"ת כי תרכב על סוסין מרכבותיך
8 ישועה וזהו אשר רכב עליו המלך בשעת מ"ת. ואשר נתן
9 כתר מלכות בראשו זהו ענין מ"ש במ"ת בעטרה שעטרה
10 לו אמו ביום חתונתו זה מ"ת כו' כי הנה ארוז"ל וקבל
11 היהודים את אשר החלו לעשות שהחלו בזמן מ"ת שהיתה
12 רק התחלה כשאמרו נעשה ונשמע ובימי מרדכי היה גמר
13 הקבלה. ונמצא שכל הבחי' ומדריגות שנתגלו במ"ת נתגלו
14 ג"כ בימי מרדכי וביתר שאת כי בימי מרדכי היה גמר
15 הקבלה את אשר החלו בשעת מ"ת. ולהבין זה הנה תחלה
16 יש להקדים ביאור מארוז"ל תכלית חכמה תשובה ומע"ט
17 שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם
18 ללומדיהם לא נאמר כו' והלומד ואינו עושה מוטב לו
19 שתתהפך לו שלייתו על פניו כו' כי לא המדרש עיקר אלא
20 המעשה אך היינו דוקא במצות שא"א לו לעשות ע"י
21 אחרים אבל במצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים אמרו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 **ובזה** יובן ענין נר חנוכה משמאל, והיינו שנ"ח מתקנים
2 ג"כ את קו המדה של שמאל, והענין הוא דהנה נ"ח
3 הם שמונה נרות, ובמקדש היו ז' נרות. והענין הוא דהנה
4 ז' נרות הם כנגד ז' מדות שהם בבחי' ענפין מתפרדין וע"כ
5 המנורה בדרום לפי שאם הי' בצפון הי' הרבה יניקת
6 החיצונים וע"כ המנורה בדרום בכדי שיהי' התגברות
7 החסדי' על הגבורות, אך נ"ח שהיא שמונה נרות שהיא
8 בבחי' בינה היא משמאל לפי ששם הם בבחי' התכללות
9 ולא יוכלו להיות שם יניקת החיצוני' ע"כ הוא דוקא
10 משמאל כדי שעיי"ז יתוקן קו השמאל ג"כ. אך כ"ז הוא
11 כשיש מזוזה בימין, אבל אם אין מזוזה בימין אזי נ"ח
12 בימין, והיינו שכמו שבלוים צריך שיונפו ע"י הכהנים

מזוזה מימין

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

- 1 **ובכדי** להבין דעת מ"ד שתיקנו נגד ד' גאולות דלע"ל
2 צריך להקדים מ"ש ויקרא הוי' הוי' ופסיק טעמא
3 בגווייהו, כי יש ב' שמות הוי', הא' שבסדר השתלשלות
4 שהוא מקור ההתהוות, ושם הוי' הב' הוא מה שלמעלה
5 מסדר השתלשלות שאינו אפי' מקור למקור להתהוות והוא
6 עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, וזהו מ"ש כל
7 אשר חפץ ה' עשה שהוא המעשה כמו שהוא בחפץ
8 דכאשר עלה ברצונו הפשוט הרי נתהווה מיד דבאדם אין
9 רצונו פועל כלום כי ע"י הדבור מצוה לעשות וע"י מעשה
10 הוא עושה, אבל ע"י רצון לא נתהווה כלום, אבל למעלה
11 כאשר עלה ברצונו להתהוות נתהווה מיד וזהו שם הוי'
- דלעילא, אך זה א"א לקרות עדיין ע"ש ההתהוות אפילו
מקור למקור, אבל שם הוי' דלתתא הוא מקור להתהוות
ולכן פסיק טעמא בגווייהו, אבל לע"ל כתיב והי' ביום
ההוא יהי' הוי' אחד שיאיר ויתגלה שם הוי' דלעילא ע"י
שם הוי' דלתתא וא"כ יהי' אחד שלא יהי' פסיק טעמא
בגווייהו וממילא יהי' ג"כ שמו אחד כי עכשיו הארת שם
הוי' הוא ע"י לבוש דשם אלקים כמ"ש והוי' בהיכל קדשו
היכל גימט' אד', אבל לע"ל ולא יכנף עוד דהיינו שלא
יסתיר שם אלקים על שם הוי' כ"א שיאיר בלי לבוש, וכדי
שיתגלה שם הוי' דלעילא צ"ל ג"כ אלו הד' צמצומים
ולמטה צ"ל כלי לקבל הגילוי העצום.

לכן אמור לבנ"י

בס"ד, פ' וארא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

- 1 **משל משמאי והלל**
2 **אלא** שבענין זה של אחליפו דוכתייהו דרוש בירור והעמקה:
3 ובמקום אחר בחסידות מבואר ענין אחליפו דוכתייהו על
4 דרך משל שמאי והלל ששניהם קיבלו ולמדו מרב אחד

30 הן בחינת ג' ראשונות כלומר שלשת הספירות הראשונות -
 31 חב"ד דעתיק - כפי שנמצאים בדרגת העתיק - פנימיות
 32 הכתר, שהם מבטאים את העצמיות ממש, שזהו דרגת
 33 הרדל"א (רישא דלא אתיידע) - הראש של העתיק
 34 ופנימיותו שלא נודע ומתגלה כלל, וג' ראשין לראשין היינו
 35 הכתר שבכתר⁴¹ שמחולק לג' בחינות. כלומר בתוך בחינת
 36 הכתר יש חלוקה ל"ג תיקונים שכנגד י"ג מידות הרחמים,
 37 והג' תיקונים הראשונים שהם כנגד הכתר שבכתר הם כנגד
 38 ג' בחינות וראשין שהן בחינת ג' המדריגות הנקראים
 39 בקבלה אור קדמון וצח ומצוחצח כמו שמבואר בפרי עץ
 40 חיים⁴² בו',
 41 עד כאן הוא ביאור במאמר המוסגר מהו התהליך וכיצד
 42 האור שהוא פשוט בהיכנסו לכלי נעשה בו גדר לפי מהות
 43 הכלי.
 44 כעת חוזר הרבי נ"ע להסביר את המשל בשמאי והלל לענין
 45 אחליפו דוכתייהו: והנה יכול להיות מצב כשבאים
 46 התלמידים - שמאי והלל בפעם שניה לשמוע אותה הסברא
 47 - כלומר ללמוד שוב את הענין⁴³ מפי הרב שהוא ענין יציאת
 48 האורות כלומר הסברות מהכלים היינו מהתפיסא הקודמת
 49 שלהם בכדי לקבל שוב שכל הרב המשפיע, הנה אז בפעם
 50 השניה יכולים להחליף אור החסד בכלי הגבורה והלל לוקח
 51 סברא זו להחמיר ושמאי לוקח סברא זו להקל,
 52 ולכאורה איך יתכן שסברא אחת ששימשה מקודם כסיבה
 53 להחמיר תשמש כסיבה להתיר? הנה הסיבה לזה כי הסברא
 54 שקיבלו מרבם היא (רק) מקור החסדים והגבורות כי עצם
 55 הסברא אינה עדיין בבחינת חסד וגבורה ממש ולכן יכול
 56 להיות שאותה סברא ששימשה קודם כסיבה להתיר, מהווה
 57 סיבה לאסור.

1 (שקיבלו שניהם משמיעה ואבטליון כמו שכתוב בפרקי
 2 אבות³⁹) סברא אחת ואף על פי כן ששמעו שניהם אותה
 3 סברא זה - שמאי אוסר וזה - הלל מתיר,
 4 והיינו שנעשה השינוי בהכלים שלהם, כי שמאי שהיה
 5 נשמתו מצד הגבורה נוטה לאיסור שהוא מבחינת גבורה,
 6 והלל שהי' נשמתו מצד החסד נוטה להיתר שהוא בחינת
 7 חסד, אבל האורות שהוא הסברא שקיבלו מרבם הרי שניהם
 8 קיבלו סברא אחת אלא שנשתנה לפי מזג הכלי בו' - שהלל
 9 שהוא כלי החסד לוקח את הסברא למקום החסד, ושמאי
 10 שהוא כלי הגבורה לוקח את אותה סברא למקום הגבורה.
 11 (יש לומר שזהו על דרך המבואר במקומות אחרים בענין
 12 השפעת סברא שכלית שיש ג' שלבים בהשפעה כנגד אור
 13 מים רקיע שאור הוא פשוט, דמאי נייד ורקיע אנלידו מ'א
 14 (מים ניידים) (נשפכים) וברקיע המים נקרו) - בו', והיינו
 15 דמים היא נקודת החכמה שיכולים עדיין להמותה לכל צד
 16 כמו המים כפשוטם שהם ניידים ויכולים להישפך לכל כיוון
 17 בו'. דג' מדריגות אלו של אור מים רקיע הן בהשפע שנמשך
 18 מן המשפיע אל המקבל, דאור הוא כמו שההשפעה היא
 19 עדיין אצל המשפיע בהעלם, ומים הוא כמו שנמשך
 20 בהתגלות מן המשפיע אל המקבל אבל עדיין זה לפי דרגת
 21 המשפיע, ורקיע הוא כמו שנתפס אצל המקבל שנתפס כבר
 22 בגדר מסויים ומוגבל, כמו הרקיע שמכיל בתוכו את המים
 23 באופן מסויים בו' וכמו שנתבאר במקום אחר⁴⁰. כמו כן
 24 בשכל הרב לפני שיוורר לכלי המקבל אין בה - בסברא עדיין
 25 התחלקות חסד וגבורה ממש בו', ובהשגה שלהם - של
 26 המקבלים נעשה התחלקות דחסד וגבורה כפי אופן ההשגה
 27 אם מבחינת החסד או הגבורה בו',
 28 ומבואר במקום אחר שיש בחינת ג' שלבים אלו של אור
 29 מים רקיע בכל סדר ההשתלשלות עד רום המעלות ובשרשן

יוס ב' דחג השבועות תנר"ב

39. פרק א משנה יב.

40. ראה באריכות המשך זה, חלק ב', פ' תצוה העת"ר.

41. ראה אור התורה פ' במדבר כרך ג' ביאור על תורה מה טובו
 שבלקוטי תורה, עמ' א"לה. וראה גם מאמר דיבור המתחיל "תורה צוה
 לנו משה" תשי"ט.

42. עשר הסליחות פרק ח', וזה לשונו: והנה י"ג תיקוני דיקנא
 אלו, הם כולם בכתר, וה' ראשונים נגד אור צח ואור מצוחצח ואור
 קדמון וחוי"ב, ומשם ואילך מתחיל חסד, והוא דיקנא דכהנא רבא
 מסטרא דחסד קאתי, כנוכר באדרא דקל"ג.

43. אולי יש לומר, שהסיבה שבכדי להמחיש לנו כיצד יש
 התחלפות של אור החסד לכלי הגבורה, הרבי נ"ע מבאר שבאו לשמוע
 את הסברא פעם שניה, כי אם היה מבאר שבית שמאי ובית הלל הבינו
 הפוך מהשגתם בדרך כלל ובית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים -
 כבר בפעם הראשונה של שמיעת הסברא מרבם, יכולנו לפרש שהסיבה

ששמאי תופס להקל, כי הסברא השכלית לדעתו היא מצוירת לגמרי
 בגדר של חסד עד שלא ניתן כלל לקחת ממנה צד של החמרה,
 וככיכול יש התגברות של האור שמצויר בצויר של חסד, על הכלי
 של שמאי שהוא גבורה, ולכן גם שמאי, מודה על כורחו ככיכול שכאן
 יש להקל. (וכן להיפך אצל הלל, אלא שאם זה בו ומנית שניהם ביחד
 מאוד קשה לצייר כזה מקרה של סברא אחת שכל אחד מהם רואה
 אותה באופן קיצוני שונה מחבירו, ועוד הפוך מנטייתו הטבעית!).
 ובוזה שמפרש שבפעם הראשונה שמאי קיבל סברא זו להחמיר, ורק
 בפעם השניה לוקח סברה זו להקל, מוכח שאמנם יש מצב של אחליפו
 דוכתייהו, ואור של חסד יכול להתלבש (ולא רק באופן של התגברות
 ככיכול) בתוך כלי של גבורה, והסיבה היא (כפי שמיד מסביר),
 שאמנם יש צויר של חסד באור אך אינו צויר ממש ככללי, וכמשל
 של אור מים רקיע הנ"ל.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 התהוות העולמות – בחידוש יש מאין, ואין ערוך, ואינו פועל בו ית' שום שינוי, בבריאה יש
2 מאין – ב' הפכים: האין האלקי מהווה תמיד את היש, וגם צ"ל הסתר הבורא מהנברא.
3 השתלשלות עילה ועלול – רק מחכמה ולמטה, ביאור מאחז"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא
4 ענותנותו.

37 הוא כלול בעלתו תחלה וכא בהתגלות מההעלם, אבל
38 התהוות העולמות אינו כן אלא בבחינת התחדשות, והינו
39 בדרך אין ערוך, והתהוות היא מעצמות אור אין סוף ברוך
40 הוא דהוא לבדו בכתו ויכלתו להיות מאין ליש, וכתוב "כל
41 אשר חפץ ה' עשה" בחינת חפץ ורצון הנוי, וזה מה שבא
42 בהתהוות צריך להיות בהתלבשות כח הפועל בנפעל, הנה
43 זהו מבחינת הארה לבד שבאין ערוך לגבוי ותברך ואינו
44 פועל שום שנוי כלל, וזהו "אני הנוי" לא שניתי, דכל ענין
45 ההתהוות אינו פועל חס ושלום שום שנוי כלל, וכמאמר
46 "אתה הוא קדם שנברא העולם ואתה הוא לאחר שנברא
47 העולם" בהשואה גמורה, וגם הארה זו היא בבחינת העלם
48 והסתר הבורא מהנברא, והינו שגם לגבי הארה זו הנה
49 ההתהוות היא בדרך אין ערוך, כי באמת אין ערוך הגשמי
50 אל הרוחני, והתהוות היא בדרך אין ערוך. דזהו ב'
51 הענינים הפכים שבענין הבריאה יש מאין, דהאין האלקי
52 צריך להיות תמיד בתיש להוותו ולהחיותו, וכמו שכתוב
53 "לעולם הנוי" דברך נצב בשמים", וכמאמר רבנו נשמתו עדין
54 בשם מורנו הפעל שם טוב נשמתו עדין (בשער היחוד
55 והאמונה פרק א), ועם זה הנה צריך להיות העלם והסתר
56 הבורא מהנברא, להיות דכללות ענין ההתהוות הוא בדרך
57 אין ערוך. ומה שיש השתלשלות עלה ועלול זהו מהחכמה
58 ולמטה, אבל חכמה לגבי למעלה מן החכמה היא בדרך יש
59 מאין, והינו דגם מציאת הרוחני הוא בדרך יש מאין מאור
60 אין סוף ברוך הוא, שגם הרוחני הוא באין ערוך כמו
61 הגשמי. וזהו "במקום גדלתו שם אתה מוצא ענותנותו",
62 והינו במקום גדלתו שאמות העולם חושבים זה לגדלה לו
63 ותברך, ד"על השמים כבודו" שזהו בערך, שם אתה מוצא
64 ענותנותו, הוא ענוה ושפלות לגבוי, והוא בדרך אין ערוך,
65 וכנה גם כן מודים שהתהוות הרוחני הוא מהעצמות, הנה
66 כמו כן הוא בגשמיות, שהתהוותו הוא מעצמות אין סוף
67 ברוך הוא, דרוחניות וגשמיות שוין, להיות דכל ענין
68 ההתהוות הוא בדרך התחדשות שבאין ערוך.

5 והנה הפילוסופים מניחים הנחה שכלית, שהם חושבים
6 דהתהוות העולם הוא בדרך עלה ועלול, שזהו
7 בבחינת ערוך, ולפי תפיסתם בענין אלקות, ווי אמות העולם
8 זענען תופס געטליכקייט, באים לידי הסכמה דמשגים
9 המוחשיים אינו שפך למעלה, כי זהו השפלה גדולה
10 לאלקות להשפיל עצמו להיות דברים הגשמיים ולהחיותם
11 מפני שאינו בערך כלל, ולכן הם אומרים כי רק "על
12 השמים כבודו", דשמים וארץ הם גשמיות ורוחניות, ו"על
13 השמים כבודו" הנוי דברים הרוחניים שהן בערך, אבל
14 הארץ שהיא גשמי אינה בערך, ודעה זו דהתהוות העולמות
15 הוא בדרך השתלשלות עלה ועלול מביאה אותם לידי עוד
16 דעה כוזבת, ואומרים "עזוב ה' את הארץ בידי הפוכבים
17 ומזלות", והינו דהתהוות הגשמי והחיות שלהם הוא
18 מהנהגת הפוכבים ומזלות, ומדעה זו הם באים לעוד דעה
19 כוזבת ואומרים "לא יראה יה' ולא יבין אלקי יעקב", דפרוש
20 "לא יראה" – שאינו משגיח בעלולים התחתונים, ו"לא
21 יבין" – דמעשה התחתונים אין עולה ונחקק למעלה, וזהו
22 "רם על כל גוים הנוי", דגם הגוים מרוממים את שם הנוי
23 וקוראים אותו ותברך "אלקא דאלקיא", והינו דכל ענין
24 הרוממות שמרוממים את שם הנוי הוא כנה שהם חושבים
25 כי רק על השמים כבודו, ומחלקים הגשמיות מן הרוחניות
26 שהוא ענין הפרוד הפוך האמת הגמור באחדות הבורא,
27 יחיד המנהיג העולם וכל הנבראים בהשגחה פרטית שזה
28 עצמו הוא חיות כל הנבראים וקיימן, דזהו מה שאנחנו כל
29 בני ישראל אומרים "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה
30 בראשית", וכמו שכתוב "ואתה מחיה את כלם", ואמרו
31 רבותינו ו"ל אל תקרי מחיה אלא מנהיג", שהוא ותברך
32 מהנה ומחיה את כל הנבראים בכל יום בכל עת ובכל רגע,
33 ואשר על כן ישועת ה' כהרף עין, דההנהגה היסודית בענין
34 ההתהוות היא דעת התורה שהיא הדעה האמתית,
35 דהתהוות העולמות הוא בדרך התחדשות לא בדרך עלה
36 ועלול, דעלה ועלול הוא רק גלוי מההעלם לבד, דכל עלול

16 של צמצום הראשון בכלל ועל ההבדל שבין הצמצום
17 הראשון לבין הצמצומים של סדר ההשתלשלות.
18 כוונת המאציל ב"ה בצמצום הראשון היא, שנשמות
19 ישראל ימשיכו, על ידי העבודה של תורה ומצוות, את
20 אור אין סוף ברוך הוא שלפני הצמצום בלאחר הצמצום,
21 ובכך היתרון בענין ההשגה של "ברוך הוא וברוך שמו"
22 לגבי ענין ההשגה של "אתה הוא הוי' לבדך", שאתה הוא
23 הוי' לבדך הוא אור אין סוף ברוך הוא שלפני הצמצום
24 ובכל מקום היותו הוא נמצא במקומו בלפני הצמצום.
25 ואילו "ברוך הוא וברוך שמו" הוא אור אין סוף ברוך
26 הוא, היינו הוא והוי' איך שהוא לפני הצמצום בצירוף
27 החידוש שאור אין סוף של הוא והוי' שלפני הצמצום
28 נמשך בלאחר הצמצום על ידי העבודה התמה של אמירת
29 "ברוך הוא וברוך שמו" בכוונה.

1 אלה שלומדים חסידות אדעתא דנפשיה ובהעמקת
2 הדעת יודעים את ההבדל שבין הצמצום הראשון שאור
3 אין סוף ברוך הוא צמצם את עצמו כביכול, לבין
4 הצמצומים של סדר ההשתלשלות, שהצמצומים של סדר
5 ההשתלשלות הם ענין של מיעוט, לפני הצמצום מאיר
6 ריבוי אור ועל ידי הצמצום מתמעט האור, במילא יוצא
7 שכללות ענין הצמצום הוא ענין של מיעוט. ואילו
8 הצמצום הראשון אינו בדרך של מיעוט כי אם בדרך של
9 סילוק, שהאור שלאחר הצמצום הנו אור אחר לגמרי
10 לגבי כללות האור שלפני הצמצום. זה ההבדל בין מיעוט
11 לסילוק. מיעוט פירושו אותו מהות אור אלא שהוא
12 במיעוט באיכות ובכמות ואילו סילוק פירושו שקיים
13 הבדל בין מהות האור שלפני הצמצום ובין מהות האור
14 שלאחר הצמצום.
15 בחסידות ישנם ביאורים והסברים שכליים על הענין

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 ההיכל, כן קוראים החסידים את דירתו של הרבי¹⁹⁷, עומד בחצר גדול ורחב ידיים, גן עם שורות
2 אילנות וגן של ירק ובנינים שונים בחצר.

3 ההיכל הוא בית באורך כעשרים וחמש אמות ורוחב כשתים עשרה אמה ועל גבו עלי' כעשרים
4 אמה ורחבה כרוחב הבית. הבית חלוק לשתי דירות בהפסק חדר הכניסה, הדירה מימין היא מעונו
5 הפרטי של הנשיא, ומשמאל ביהכנ"ס הקטן והחסידים קוראים לו גן עדן התחתון¹⁹⁸, ושם מחכים
6 האנשים שצריכים להכנס ליחידות. בעלי' שני חדרים בהפסק חדר המבוא, האחד הוא חדר ההתבודדות
7 של הנשיא והשני חדר קבלת אנשים ליחידות, והחסידים קוראים לו גן עדן העליון.

8 במשך ימי השבוע לא עלתה בידי לראות את הנשיא וכפי שנודע לי אפשר לראות אותו רק בשעת
9 קריאת התורה ובשעה שאומר תורה בגן עדן התחתון, על הרוב הוא בעצמו קורא בתורה¹⁹⁹, ובערב
10 שבת כשהולך לבית הטבילה.

11 חיכיתי לערב שבת, אבל כשעמדתי משנתי ביום הששי בוקר אחזתני חולי הקדחת והייתי מוטל
12 במטה חולה שלשה ימים ושלוש לילות, והודות לעמלו של בעל האכסניא שהשקני סמי מרפא שונים
13 וישפשף את בשרי בחומץ ויכסני בבגדים ובשמיכות כדי להזיע, עמדתי ביום הרביעי לחליי – ביום
14 השני לשבוע – ממתתי ולא יכלתי לעמוד על רגלי מפני החולשה וביום הרביעי הגיע תור הראיון שלי
15 להתקבל מאת הרבי בגן עדן העליון.

091 (ע' 38). ובספר השיחות תרצ"ו שבהערה 791: "החסידים היו קוראים החדר החיצוני בעליי – ג"ע העליון, וחדר החיצוני למטה היו קוראים ג"ע התחתון. והחדר – מקום ישיבת רבנו בקביעות – היו קוראים היכל המשיח".

197 (ע"ד דירתו של אדמו"ר הזקן – ראה ספר השיחות תרצ"ו ע"א 1. וש"נ.
198 ראה אגרות קודש ח"ב ע' שעב. ח"ט ע' ערה. ספר השיחות תרפ"ח ע' 16 ואילך. תרצ"א ע' 164. תרצ"ו ע' 99. תשי"ב שבהערה

אגרות קודש

[י"א תמוז תרפ"א]

ב"ה

שלום וברכה

1 מאושר הנני לשמח לב, כל אחד מישראל, בהתקבל אגרת
 2 שלום, מאחינו בשרינו, יושבי ארץ הקדש, יחיו, כי תודה לאל
 3 עליון, שלום במעונם ומבקשים להודיע לכל קרוב להם, בכל
 4 המקומות, כי כולל חב"ד בשכלולו ותיקונו אשר יסד הוד כ"ק
 5 אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע מתנהג כמקדם
 6 תחת השגחת והשפעת הרב ר' מנחם מענדיל שי' נאה, לדבריו,

7 ודברי הרב הכולל הרי"ח זונ[ע]נפעלד שי"נ, הנה נוסף על טיב
 8 ההנהגה, נמצאו גם אברכים מצויינים, השוקדים בלימוד
 9 דא"ח, כאשר בתחלה.
 10 אחינו בטח ייקרו את המוסד הקדוש, אשר יסדו רבינו
 11 הגדול זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, זה יותר על מאה וארבעים
 12 שנה, ואשר בגללו זכינו לאור אגרותיו הקדושים, בתורה
 13 וארחות חיים, וכי אתם אשר עד כה, בו הודבקו, לתמכו
 14 לסעדו, יהי ד' אלקינו עמכם, ובכל אשר תפנו תצליחו.
 15 כבוד וברכה בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ נדך יד

אגרות קודש

ב"ה, טו"ב שבט, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו והפי"נ ליום ההילולא.

ויהי רצון אשר כיון שהשגחה העליונה זיכהו והצליחתו והעמידתו על חלק היפה - להיות מהפועלים
 (פעלא דיממא, כלשון רז"ל וכביאור אדמו"ר הצ"צ) במוסדות בעל ההילולא,

שבדאי זהו מוסיף עוד יותר בהתעוררות ר"ר ע"י בעל ההילולא,

יוסיף זה כו"כ בברכות השי"ת בכל המצטרך לו.

והרי ברכתו של הקב"ה שתי המעלות בה, מעלת הברכה ומעלת התפלה,

כמבואר בד"ה אמר ריב"ל כו' ואברכה מברכיך (תחלת ספר המאמרים תרכ"ט).

בברכה לקביעות בעבודת הקדש האמורה, וכהוראת רבנו הזקן, קביעות בזמן ובעיקר - קביעות
 בנפש.

שעי"ז פועלים הקביעות גם בהמושפעים והמחונכים - וקבוע - לא בטיל.

ויהי רצון שגם זה יהי בהצלחה גדולה, ובאופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ועד לנחלה בלי
 מצרים.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

פרשת בשלח

יג ויהי בשלח פרעה את־העם ולא־נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי ו אמר אלהים פני־נחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: יד ויסב אלהים ו את־העם דרך המדבר ים־סוף וחמשים עלו בני־ישראל מארץ מצרים: ט ויקח משה את־עצמות יוסף עמו פי השבע השביע את־בני ישראל לאמר פקד ופקד אלהים אתכם והעליתם את־עצמתי מזה אתכם: כ ויסעו מספת ויחנו באתם בקצה המדבר: כא ויהוה הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה: כב לא־ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: פ (ל) יד וידבר יהוה אל־משה לאמר: ג דבר אל־בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנו עליהם: ג ואמר פרעה לבני ישראל נככים הם בארץ סגר עליהם המדבר: ה וחזקתי את־לב־פרעה ודרך אחריהם ואפבדה בפרעה ובכל־חילו וידעו מצרים כי־אני יהוה ויעשו־בן: ה ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אליהם ויאמרו מה־זאת עשינו כי־שלחנו את־ישראל מעבדנו: ו ויאסר את־רכבו ואת־עמו לקח עמו: ז ויקח שש־מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על־כף: ח ויחזק יהוה את־לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 513)

פי החירות (יד, ב)

חירות הללו . . . מרבעות . . . מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (מכילתא)

יש לשאל, איך יתכן שהחירות נבראו מרבעות, והרי "אין מרבע מעשה בראשית" (ירושלמי סוף מעשרות). ויש לומר, שלכן מסים "ועינים להם פתוחות", כלומר: שטח הפלע לא היה חלק, אלא היו בו חורים בדמות עינים, כך שרובעו לא היה משלם.

שני ט וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם הגים עליהם פל־סום רכב פרעה ופרשו וחילו עלי־פי

החירת לפני בעל צפן: ופרעה הקריב וישאו בני־ישראל את־עיניהם והנה מצרים ו נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני־ישראל אל־יהוה: ז ויאמרו אל־משה המבלי אין־קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה־זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: ח הלא־זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את־מצרים כי טוב לנו עבד את־מצרים ממתנו במדבר: ט ויאמר משה אל־העם אל־תיראו התיצבו וראו את־ישועת יהוה אשר־יעשה לכם היום פי אשר ראיתם את־מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד־עולם: י יהוה ילחם לכם ואתם תחרשון: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 11 עמ' 872)

ביד רמה (יד, ח)

בריש גלי (אונקלוס)

איתא בגל מנה אפרים, ש"בריש" היא ראשי תבות רכי ישראל בעל שם, רבי שמעון בן יוחאי, ורבי יצחק בן שלמה (האר"ל); רמז לך שהציאה מן הגלות תהיה בנכות תורתם של הצדיקים הללו. ורמז זה מופיע בפרגום דקא: הפרגום מביא את קדשת התורה אל לשונות החלין של אמות העולם, ואף הגאולה מביא את הקדשה אל העולם והקדש גם את עניני החלין שבו.

שלישי ט ויאמר יהוה אל־משה מה־תצעק אלי דבר אל־בני־ישראל ויסעו: ט ואתה הרים את־מפוד ונמה את־ידך עליהם ובקעוהו ויבאו בני־ישראל בתוך הים ביבשה: י ואני הנני מחזק את־לב מצרים ויבאו אחריהם ואפבדה בפרעה ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו: יא וידעו מצרים כי־אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: יב ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם: יג ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרוב זה אל־זה כל־הלילה: כא ויש משה את־ידו עליהם וילך יהוה ואת־הים ברוח קדים עזה כל־הלילה וישם את־הים לחרבה ויפקעו המים: כב ויבאו בני־ישראל בתוך

הַיָּמִים בַּיַּבֵּשָׁה וְהַיָּמִים לָהֶם חֹמֶה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם:
 « וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרְעֹה
 וּרְכָבוֹ וַפְּרִשְׁוֹ אֶל־תּוֹךְ הַיָּם: » וַיְהִי בְּאֲשֶׁמֶרֶת הַפֶּקֶד
 וַיִּשְׁקַף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וַעֲנַן
 וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: » וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַבְתּוֹ
 וַיִּנְהַגְהוּ בַּכַּבֵּד וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 969)

מימינם ומשמאלם (יד, כב)

כַּאֲשֶׁר אָדָם עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּקוֹ אֶחָד בַּלְבָּד, בְּקוֹ הַיָּמִין אוּ
 בְּקוֹ הַשְּׂמָאל - אֶפְלוּ עוֹשֵׂה אֶת הָעֲבוֹדָה בְּקוֹ זֶה בְּכָל כַּחוֹתָיו,
 עַד לְמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ, יִתְכַּן שְׁעוֹשֵׂה זֹאת מִצַּד הַטָּבֵעַ (טָבֵעַ נֶפֶשׁ
 הַבְּהִמִית אוּ אֶפְלוּ טָבֵעַ נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁנִמְשַׁכֵּת בְּטַבְעָה לְסוּג
 עֲבוֹדָה בְּזָה). מִתִּי בָּאָה לְיַדִּי בְּטוֹי הַתְּבַטְלוֹת וְהַתְּמַסְרוֹת אֲמִתִּית
 לְהַקְבִּיָּה, בְּאֶפְסוֹ שְׁמַתְעֵלָה מִן ה'אֲנִי' - כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא בְּשֵׁנֵי
 קוּיִם הַפְּכִיִּים.

רביעי כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָרְדְךָ עַל־
 הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַיָּמִים עַל־מִצְרַיִם עַל־רְכָבוֹ וְעַל־
 פָּרְשָׁיו: כ וַיִּטַּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיֵּשֶׁב הַיָּם
 לַפְּנֹת בְּקֶלַל לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר
 יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: כ וַיֵּשְׁבוּ הַיָּמִים
 וַיִּכְסּוּ אֶת־הַרְכָּב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פָּרְעֹה
 הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׂאָר בָּהֶם עַד־אַחֲד: כ
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבֵּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַיָּם
 לָהֶם חֹמֶה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: כ וַיִּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם
 הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
 אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שִׁפְתַת הַיָּם: כ וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בַּמִּצְרַיִם וַיִּירָאוּ
 הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: פ
 מו אֲזַ וַיִּשְׂרַח־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
 הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה
 כִּי־נָאָה נָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם: כ עֲזִי וְזַמְרַת
 יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנוּהוּ אֱלֹהֵי אָבִי
 וְאַרְמְמֵנְהוּ: כ יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׂמוֹ:
 - מִרְכַּבַת פָּרְעֹה וְחִילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ
 טָבְעוּ בַיָּם־סוּף: ה תְּהַמֵּת יִכְסִּימוּ יִרְדוּ בַּמִּצּוֹלֹת

כְּמוֹ־אֲבֹן: וַיִּמְיֹנֵךְ יְהוָה נְאֻדְרֵי בְּפֶחַ יְמִינֵךְ יְהוָה
 תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבִרְבַּ גְּאוֹנֵךְ תִּהְרַם קַמִּיד תִּשְׁלַח
 חַרְנֶךָ יִאֲכַלְמוּ בְּקֶשׁ: ה וּבְרוּחַ אֶפְיֹךְ גַּעְרָמוּ מַיִם
 נִצְבוּ כְּמוֹ־נֵד גְּזֹלִים קָפְאוּ תְהַמֵּת בְּלִבֵּי־ם: כ אָמַר
 אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שְׁלָל תְּמַלְאֲמוּ נַפְשֵׁי
 אַרְיֵק חֲרָפֵי תוֹרִישְׁמוּ יָדֵי: וְנִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ בְּסָמוּ
 יָם צִלְלוּ בַּעֲוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים: כ מִי־כַמְכָּה
 בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַמְכָה נְאֻדָּר בְּקֶדֶשׁ נוֹרָא תְהַלֵּת
 עֲשֵׂה פִּלְאֵ: כ גַּמִּיתִּי יְמִינֵךְ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: ג נְחִית
 בַּחֲסֶדְךָ עִם־זוֹ גְּאֵלֶת נִתְלַת בְּעוֹנֵךְ אֶל־גִּוְה קֶדְשֶׁךָ:
 ה שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחוֹ וַיֵּשְׁבֵי פִלְשֵׁת: כ אֲזַ
 נִבְהַלּוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יִאֲחַזְמוּ רַעַד נִמְנוּ
 כָּל יֵשְׁבֵי כְּנַעַן: כ תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחָד
 בְּגִדֵל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כַּאֲבָן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה
 עַד־יַעֲבֹר עִם־זוֹ קְנִיֹת: ה תִּבְאָמוּ וְתַפְּלַעְמוּ בְּהַר
 נַחֲלַתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלַת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדִנִּי
 כּוֹנְנֵי יָדֶיךָ: ה יְהוָה א יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד: כ כִּי בָא
 סוּס פָּרְעֹה בְּרָכָבוֹ וּבְפָרְשָׁיו בַּיָּם וַיֵּשֶׁב יְהוָה
 עֲלֵהֶם אֶת־מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבֵּשָׁה
 בְּתוֹךְ הַיָּם: פ כ וַתִּקַּח מְרִיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹת אַהֲרֹן
 אֶת־הַתָּף בְּיָדָהּ וַתִּצְאֵן כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בַּתַּפִּים
 וּבַמְּחֹלֹת: כ וַתַּעַן לָהֶם מְרִיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־נָאָה
 נָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם: ס כ וַיִּסַּע מֹשֶׁה
 אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיִּצְאוּ אֶל־מִדְּבַר־שׁוּר וַיִּלְכוּ
 שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מִצְאוּ מַיִם: כ וַיָּבֹאוּ
 מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁתֵּת מַיִם מִמֶּנָּה כִּי מְרִיָם הָם
 עֲלִיָּן קְרָא־שְׁמָה מְרָה: כ וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה: כ וַיִּצַּעַק אֶל־יְהוָה וַיִּזְרְהוּ יְהוָה
 עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַיָּם וַיִּמְתְּקוּ הַיָּם שֵׁם שֵׁם לוֹ
 חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ: כ וַיֹּאמֶר אִם־שְׂמוּעַ
 תִּשְׁמַע לְקוֹל א יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה
 וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמְּחֹלָה
 אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בַּמִּצְוֹת לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי
 יְהוָה רַפְּאֵךְ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 179)

לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (טו, ד)

אֵת הַבֶּרֶכְהָ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה תִּקַּן מִשָּׁה רַבְנֵי בְּשִׁעָה שִׁירַר הַמֶּן. וְתַמּוּהָ: כִּיצַד מִבְּרַכִּים עַל לֶחֶם מִן הָאָרֶץ בְּנִסַּח שְׁנֵהֲקֵן עַל לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם? וַיֵּשׁ לומר, דַּהֲנָה לֶחֶם מִן הָאָרֶץ אֵינוֹ אֶלָּא לְבוֹשׁ לְשֵׁרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַמְּזוּזָה - לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם; לֶחֶם מִן הָאָרֶץ הוּא בְּפִנְיֵמִיתוֹ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדֵי דוֹת, ש"בְּעֶסְקוּ בְּמִשָּׂא וּמִתָּן יִכְנוּ שְׂמָאֵמִין שְׁהַשְׁפַּע . . הוּא כְּשֶׁאֲרֵי הַנְּסִים הַגְּלוּיִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹרִיד הַמֶּן. וְיודְעִים דְּבָרֵי הַרְבֵּי מִהַר"ש, שֶׁפְּרָנְסָה בְּזִמְן הַזֶּה הִיא כְּמוֹ הַשְּׁפַעַת הַמֶּן.

שִׁשִּׁי י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְפִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: י וַיְהִי כְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹו וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחְנֶה וּבִבְקָר הִיתָה שְׂכַבְתָּ הַפֶּל סָבִיב לַמַּחְנֶה: י וַתַּעַל שְׂכַבְתָּ הַפֶּל וְהָיָה עַל־פְּנֵי הַמְדַבֵּר דֵּק מִחֶסֶפֶס דֵּק כְּכַפֵּר עַל־הָאָרֶץ: י וַיִּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: י וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ עֹמֵר לַגִּלְגָּלַת מִסֶּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ: י וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְכָּבָה וְהַמַּמְעִיט: י וַיִּמְדוּ כְּעֹמֵר וְלֹא הָעֵדִיף הַמֶּרְכָּבָה וְהַמַּמְעִיט לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי־אֶכְלוּ לִקְטוּ: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בְּקָר: י וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בְּקָר וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּכְאֹשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: י וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בְּבִקָּר בְּבִקָּר אִישׁ כְּפִי אֶכְלוּ וְחֵם הַשָּׁמַיִשׁ וְנִמְסָ: י וַיְהִי א בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֹמֵר לְאָחֵד וַיִּבְאוּ כָּל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דְּבַר יְהוָה שְׁבַתוֹן שְׁבַת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחַר אֵת אֲשֶׁר־תֹּאפּוּ אִפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַנִּיחֹו לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד־הַבְּקָר: י וַיִּנְיחוּ אֹתוֹ עַד־הַבְּקָר כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 123)

כּוֹנְנֵי דִידֵךְ (טו, יז)

אָמְרוּ וַיִּזְ"ל (כתובות ה, א) "גְּדוּלִים מַעֲשֵׂה צְדִיקִים", כִּי בְּמַעֲשֵׂה יְדִיקָה כְּתִיב "מִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלַּת ה', מִקְדָּשׁ אֲדִנִּי כּוֹנְנֵי דִידֵךְ" (שְׁתֵּי יָדַיִם), וּפְרָשׁ רַש"י: "מִקְדָּשׁ, מַעֲשֵׂה דְבֵי צְדִיקִים הוּא". וְמָה שְׂפָתוֹב "כּוֹנְנֵי דִידֵךְ" - מִתְרַן הַשִּׁטָּה מִקְבָּצָת: "מַעֲשֵׂה צְדִיקִים, קָרִי מַעֲשֵׂי שֶׁל הַקֶּבֶ"ה". וַיֵּשׁ לְבָאָר: צְדִיק אֵינוֹ מַחֲשִׁיב אֵת עֲצָמוֹ לְמַצִּיאוֹת, וְלָכֵן מַעֲשֵׂה דִידֵי הֵם הֵם מַעֲשֵׂה דִידֵי שֶׁל הַקֶּבֶ"ה.

חֲמִישִׁי כו וַיִּבְאוּ אֵילֹמָה וְשֵׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחְנוּ־שָׁם עַל־הַמַּיִם: טז א וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיִּבְאוּ כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מְדַבֵּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינִי בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֵאתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ז כְּתִיב וַיִּלְוּנוּ קָרִי וַיִּלְוּנוּ כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר: ז וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיִּיתֵן מוֹתֵנוּ כִּי־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל־סִיר הַבַּשָּׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשִׁבְעַת בֵּי־הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בְּרַעֲב: ס ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִנִּי מִמַּטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקָטוּ דְבַר־יוֹם בַּיּוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְּנוּ הַיֶּלֶד בְּתוֹרַתִי אִם־לֹא: ה וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ אֶת אֲשֶׁר־יִבְיִאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם א יוֹם: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֹתֶם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ז וּבִקָּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחְנוּ מָה כִּי כְּתִיב תְּלוּנוּ קָרִי תְלוּנוּ עֲלֵינוּ: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם כְּעֶרֶב בָּשָׂר לֵאֱכֹל וְלֶחֶם בְּבִקָּר לְשִׁבְעַת בְּשָׁמַע יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחְנוּ מָה לֹא־עֲלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֵת תְּלַנְתִּיכֶם: י וַיְהִי כְּדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהָיָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵנָן: פ

הבאיש ורמה לא היתה בו: ^ה ויאמר משה אכלהו היום כישבת היום ליהוה היום לא תמצאנהו בשדה: ^ו ששת ימים תלקטנהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו: ^ז ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: ^ח ויאמר יהוה אל משה עד-אנה מאנתם לשמור מצותי ותורת: ^ט ראו כיהוה נתן לכם השבת על-כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו | איש תחתיו אלי יצא איש ממקומו ביום השביעי: ^י וישבתו העם ביום השביעי: ^{יא} ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא בזרע גד לכן וטעמו בצפיחת בדבש: ^{יב} ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמל ממנו למשמרת לדותיכם למען | וראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים: ^{יג} ויאמר משה אליהו קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמל מן והנח אתו לפני יהוה למשמרת לדותיכם: ^{יד} כאשר צוה יהוה אל משה וניחתו אהרן לפני העדת למשמרת: ^{טו} ובני ישראל אכלו את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען: ^{טז} והעמל עשרית האיפה הוא: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 270)

ראו כי ה' נתן לכם השבת (טז, כט)

השבת' שבתורה - היא פנימיות התורה, שלכן קרי רבי יהודה לרשב"י, מארי דזהר, בשם 'שבת' (ח"ג קמ"ב, ב.) ולמוד פנימיות התורה הוא בדרך ראיה, וכמבאר בחסידות שמשית ולמד סודות התורה לכל העם בדרך ראיה (ולשון הרגיל בזהר הוא תא-חזי, לא תא-שמע). והנה, המאמר הראשון ב'לקוטי תורה' הוא 'ראו כי ה' נתן לכם השבת'. רמז יש כאן, שבפנימיות התורה כפי שנתגלתה בחסידות מדגש ביותר הלמוד בדרך ראיה, תכלית ההתאמתות.

שביעי יז * ויסעו כל-עדת בני ישראל ממדבר-סין למסעיהם על-פי יהוה ויחנו ברפידים ואין מים לשתי העם: * וירב העם עם-משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה-תריבון עמדי מה-תנסון את-יהוה: * ויצמא שם העם

למים וילן העם על-משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת-בני ואת-מקני בצמא: * ויצעק משה אליהו לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלני: * ויאמר יהוה אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומפוך אשר הפית בו את-היאר קח בידך והלכת: * והנני עמד לפניך שם | על-הצור בחרב והפית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש בן משה לעיני זקני ישראל: * ויקרא שם המקום מפה ומריבה על-ריב | בני ישראל ועל נפתם את-יהוה לאמר היש יהוה בקרבנו אם-אין: ^פ * ויבא עמלק וילחם עם-ישראל ברפידם: * ויאמר משה אליהו שלע בחר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלהים ביד: * ויעש יהושע כאשר אמר-לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: * והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: * * וידי משה כבדים ויקחו-אבן וישומו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחר ומזה אחר ויהי ידיו אמונה עד-בא השמש: * * ויחלש יהושע את-עמלק ואת-עמו לפי-חרב: ^פ * ויאמר יהוה אל משה כתב זאת זכרון בפפר ושים באזני יהושע כי-מחה אמהה את- (וכר)* זכר עמלק מתחת השמים: * * ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה | נסוי: * * ויאמר ביד על-כס יהי מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר: ^{פפ}

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום' יג אדר שני)

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (יז, ח) שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה (מכילתא)

למוד התורה הוא על מנת לעשות ולקיים. וכאשר יש רפיון בלמוד התורה - בא עמלק וילחם עם ישראל (ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה) ומקבר את קדשת התורה. העצה לכך היא - בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא של משה, ראשי אלפי ישראל, שבכל דור ודור. וצא הלחם בעמלק - לשון חיד, כי התורה היא נצחית בכל זמן ובכל מקום בשנה.

חצי קדיש

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְרַעוּתָהּ
 וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מוֹשִׁיחָהּ. אַמֵּן
 בְּחַיִּכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן
 קָרִיב וְאַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׂמֵה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עַלְמַי. יְחַבְרֵד:
 יְהֵא שְׂמֵה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עַלְמַי. יְתַבְרַךְ,
 וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה,
 וַיִּתְהַלַּל, שְׂמֵה דְקֻדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל
 בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָּא, דְאַמִּירָן בְּעֶלְמָא,
 וְאַמֵּן: אַמֵּן

מפסיר ד' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּתַח זֶאת זַפְרוֹן בְּסַפֵּר
 וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ פִּי־מֹחֶה אֶמְחֶה אֹתָּ (זכר) * זְכַר
 עֲמֻלְק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: טו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא
 שְׁמוֹ יְהוָה | נְסִי: טז וַיֹּאמֶר פִּי־יָד עַל־כַּס יְה מִלְחָמָה
 לַיהוָה בְּעֲמֻלְק מְדַר דָּר: פפפ

ק"ו פסקוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן.

* מנהיגינו שאומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) ובשני זכר (בצירוף).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַח־חַיִּים הִיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרַב־יַנְעֵם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלֵאלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. וְיִ חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר פָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצָדִק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליהזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת בשלח לקריאה בציבור ולשמו"ת

בשופטים פרק ד ה

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ד) אִשֶׁת לַפִּידוֹת, שְׁהִיתָה עוֹשֶׂה פְּתִילוֹת לְמַקְדָּשׁ. פְּרוֹשׁ אַחַר, שְׁהִיתָה אִשֶׁת תֵּיל וּזְרִיחַ בְּמַעֲשֵׂיהָ כְּלִפִּיר אֵשׁ. פְּרוֹשׁ אַחַר, שֵׁשֶׁם בְּעֵלְהָ הָיָה בְּרַק בֶּן אֲבִינֵעַם, וְנִקְרָא "לַפִּידוֹת" שְׁהוּא עֲנֵן קָרוֹב לְ"בֶרֶק". שְׁפֹטָה, הָיְתָה רְגִילָה לְשֹׁפֵט. ח) תִּמְרָה, אֵילָן תִּמְרָה. וּבְשִׁבִיל שְׁלֵא תִתְחַד עִם הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיהָ לְמַשְׁפָּט, קָבְעָה וְשִׁבְתָּה שָׁם.

ד וְדַבְּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שְׁפֹטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא: הִוְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תִּמְרָה דַּבְּרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁפָּט: וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבֶרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם

ו) מקדש נפתלי, מקדש אשר נחלת שבט נפתלי. ומשבת בחר תבור, משך לבות בני ישראל לפתוחם לבוא עמו בחר תבור להלחם בסיסרא, כי מאד פחדו מחילו הרב. ו) ומשכתי אלך אל נחל קישון, אמו בלבו ללכת אל נחל קישון. ח) אם תלכי עמי, אל המלחמה. ט) אפס, רק. י) ויזעקו עניו אפס על ידי זעקה. ויעל ברגליו, העלה לחר תבור, עם הלכו. יא) הקיני, ממשפחת הקיני, הם צאצאי יתרו שנקרא "קיני". וגם נקרא "חבב". נפרד מקיני, נפרד ממדבר יהודה ששם ישבו משפחת הקיני, כמו שכתוב בתחלת ספר שופטים. מבני חבב, יש מפרשים, שרצה לומר ששון היה מבני חבב. יד) קום, אל התעכב כאן בחר תבור. טו) וינסם ברגליו, כדי שלא יכירוהו. טז) עד אחר, אפלו אחר. יז) את נאד החלב, השקתה אותו חלב כי זה מביא תרדמה. כא) המקבת, מן פטיש שבו נועצים את יתדות האהל בפרקע. בלאט, בהסתר ובחשאי. ברקתו, בצדעו, הוא צד המצח בברכת האזן. ויער, והיה ערף מניסתו ברגליו. כד) וקשה, וחזקה.

מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צוה | יהוה אלהי ישראל לך ומשכת בחר תבור ולקחת עמו עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולון: ומשכתי אלך אל נחל קישון את-סיסרא שר-צבא יבין ואת-רכבו ואת-המונו ונתתיהו בידך: ה ויאמר אליה ברק אם-תלכי עמי והלכתי ואם-לא תלכי עמי לא אלך: ט ותאמר הךך אלך עמו אפס כי לא תהיה תפארתך על-הדרךך אשר אתה הולך כי ביד-אשה ימכר יהוה את-סיסרא ותקם דבורה ותלך עם-ברק קדשה: י ויזעק ברק את-זבולון ואת-נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש ותעל עמו דבורה: יא וחבר הקיני נפרד מקיני מבני חבב חתן משה ויט אהלו עד-אלון בצעננים אשר את-קדש: יב ויגדו לסיסרא פי עליה ברק בן-אבינעם הר-תבור: יג ויזעק סיסרא את-פל-רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת-פל-העם אשר אתו מחרשת הגוים אל-נחל קישון: יד ותאמר דבורה אל-ברק קום כי זה היום אשר נתן יהוה את-סיסרא בידך הלא יהוה יצא לפניך וירד ברק מהר תבור ועשרת אלפים איש אחריו: טו ויהם יהוה את-סיסרא ואת-פל-הרכב ואת-פל-המחנה לפי-חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרפבה וינסם ברגליו: טז וברק רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הגוים ויפל כל-מחנה סיסרא לפי-חרב לא נשאר עד-אחד: יז וסיסרא גם ברגליו אל-אהל יעל אשת חבר הקיני כי שלום בין יבין מלך-חצור ובין בית חבר הקיני: יח ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו סורה אדני סורה אלי אל-תירא ויסר אליה האהלה ותכסהו בשמיכה: יט ויאמר אליה השקיני-נא מעט-מים כי צמתי ותפתח את-נאוד החלב ותשקהו ותכסהו: כ ויאמר אליה עמד פתח האהל והיה אם-איש יבא ושאלך ואמר היש-פה איש ואמרת אין: כא ותקח יעל אשת-חבר את-יתד האהל ותשם את-המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את-היתד ברקתו ותצנח בארץ והוא-נרדם ויער וימת: כב והנה ברק רדף את-סיסרא ותצא יעל לקראתו ותאמר לו לך ואראך את-האיש אשר-אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל מת והיתד ברקתו: כג ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-פנען לפני בני ישראל: כד ותלך יד בני-ישראל הלוך וקשה על יבין מלך-פנען עד אשר הכריתו את יבין מלך-פנען: ה « ותשר דבורה וברק

ב) בפרע פּרעות בּישראל, בנקם נקמות בגוים על דני ישראל. בהתנדב עם, ובשכיל מה שנתן ה' בלב העם להתנדב ללכת למלחמה. ג) שמעו מלכים, מלכי הגוים, שמעו את אשר אני דובר, ותפחדו מלחלחם עוד בישראל. פרוש אחר, "מלכים", הם ישראל, בענין שאמרו ר"ל "כל ישראל בני מלכים הם". האזינו, הפו און לשמע. רזנים, שרים, אדונים. אנכי לה' אנכי אשירה, על אשר אנכי לה' ולחלקו להאמין בו, לכן אנכי אשירה על התשועה שעשה לי ה'. ד) בצאתך משעיר, כשיצאת לפני בני ישראל כשעברו את הר שעיר, שאז התחילו להלחם בסיחון ועוג. בצעדך משדה אדום, הוא כפל ענין של "בצאתך משעיר" במלים אחרות. ארץ רעשה, כל מלכי האדמה נרעשו ונפחדו. גם שמים נטפו, גם המלאכים שרו האמות של הגוים חדרו, וכאלו זעה נמפה מהם מרב פחד. גם עבים וגו', גם העננים נטפו מים בקול המון הנשם בשביל להחריד ולבלבל את הגוים. ה) הרים נזלו, גם ההרים פאלו נטפו זעה מגדל הרעה. זה סיני, זה הר סיני, שנאמר בו "ויתחד כל ההר" (שמות יט. יח. ו) בימי שמגר, בימי השופט שמגר. בימי יעל, גם יעל היתה שופטת. חדרו ארחות, בימיהם לא היתה תשועה שלמה, ולא חדרו הגוים מפחד ה', ולכן חדרו הולכי ארה, כי פחדו מהגוים. ילכו ארחות עקלקלות, היו הולכים בדרךים מעקלות, כדי שלא ירגישו בהם האויבים. ז) חדרו פרוזון, מפחד האויבים, הפסיקו לשבת בערי הפרות שאין לתן חומה. בישראל חדרו, רק בישראל חדרו. אבל הגוים לא פחדו מישראל לשבת בערי הפרות, כי ידם היתה תקיפה. עד שקמתי, כמו עד שקמתי. כי עכשו היתה תשועה שלמה, וישבו ישראל בערי הפרות, וילכו בנתיבות ודרךים ישרות, ללא פחד מהגוים. אם בישראל, כאם המישרת את בניה לישר דרכם, כן

בן־אבינעם ביום ההוא לאמר: ב בפרע פּרעות בּישראל בהתנדב עם פּרכו יהוה: ג שמעו מלכים האזינו רזנים אנכי ליהוה אנכי אשירה אומר ליהוה אלהי ישראל: ד יהוה בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם־שמים נטפו גם־עבים נטפו מים: ה הרים נזלו מפני יהוה זה סיני מפני יהוה אלהי ישראל: ו בימי שמגר בן־ענת בימי יעל חדרו ארחות והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות: ז חדרו פרוזון בישראל חדרו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל: ח יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים מגן אס־יראה ולמה בארבעים אלה בישראל: ט לפי לחוקי ישראל המתנדבים בעם פרכו יהוה: י רכבי אתנות צהרות ישבי על־מדין והלכי על־דרך שיחו: יא מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות יהוה צדקת פרוזונו בישראל אז ירדו לשערים עם־יהוה: יב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי־שיר קום ברק ושבה שבין בן־אבינעם: יג אז ירד שריר לאדירים עם יהוה ירד־לי בגבורים: יד מני אפרים שרשם בעמלק אחריר בנימין בעממך מני מכיר ירדו מחקקים ומזבולן משכים בשבט ספר: טו ושרי ביששכר עם־דברה ויששכר בן ברק בעמק שלח ברגליו בפלגות ראוזן

אני לישראל. ח) יבחר אלהים חדשים, כשפחדו לו ישראל אלהים חדשים. אז לחם שערים, אז חוקו למלחמה בשערי עריהם. מגן אם יראה ולמה בארבעים אלה בישראל, ראו עתה בהתנדבכם, אם יראה בישראל מגן ולמה בשביל להלחם בארבעים אלה ראשי דודי צבאות שהביא סיסרא עליכם. ובלם הממם הקב"ה במלחמת הפוכבים, (נחל קישון גרפם. ט) לפי, מעמק לבי ורצוני אומרת אני. לחוקי ישראל, לחכמו ישראל וסופריהם שפוחבים את החקים. המתנדבים בעם, שהתנדבו בעם לצאת למלחמה. פרכו ה', ברכוהו ושובו אליו. י) רכבי אתנות צהורות, הסוחרים והשרים שייפבו מעכשו על אתנות לבנות החשובות, מגלי פחד ודאגה מאיב. יושבי על מדין, ואותם הדינים שיששכר על הדין לעשות משפט, מעכשו ויכול לעשות בפרהסיא מגלי פחד מושלים דרים. והולכי על דדה, ההולכים רגלי שיחו, דברו וספרו את התשועה הזאת. יא) מקול מחצצים בין משאבים, מקול יורי החצים לא היו יכולים לשאב מים. יתנו, ולמדו וישגנו. צדקות פרוזונו בישראל, שהשקוט את ישראל לשכן בפרות. אז ירדו לשערים, חזרו לערי מושבותיהם שפחדו מהם. יב) עורי עורי דבורה, התגברי בשירתך. ורבותינו אמרו, מפני שהתהללה ואמרה "עד שקמתי דבורה", הסתלקה ממנה רוח הקדש. ושבה שבין, תקח את האויבים בשבי. יג) אז ירד שריר, אז ימשלו השרירים שנשארו מישראל. לאדירים עם, בחקים שבאמות העולם. ה' ירד לי בגבורים, ה' ימן לי ממשלה בגבורי הגוים. יד) מני אפרים, משבט אפרים. שרשם בעמלק, נשיאם של שבט אפרים לחם ראשון בעמלק, והוא יהושע בן נון. אחריר בנימין בעממך, אחר כך יקום משבט בנימין שאול בן קיש וילחם בעמלק ברב עם. מני מכיר ירדו מחקקים, מני מכיר בן מנשה, ירדו מחקקים, הם הגדולים והחכמים, להלחם נגד סיסרא. ומזבולן מושכים בשבט ספר, וכן משבט ובוזן ירדו למלחמה נגד סיסרא אפלו הסופרים והחכמים, וכל שכן שאר העם. מושכים, פוחבים במשיכת העט. בשבט ספר, העט (תקנה) שבו פוחב הסופר. טו) ושרי ביששכר, והשרים שבשבט יששכר, הם הסנהדרין שעוסקים בתורה והיו עם דבורה ללמד תורה לכל העם. ויששכר בן ברק וגו', וכל העם של שבט יששכר, בן היו עם ברק ללמד למלחמה נגד סיסרא. בעמק שלח

גְדֹלִים חֲקִיר־לֵב: מִזֶּלְמָה יִשְׁכַּת בֵּין הַמְשַׁפְּתִים לְשִׁמְעַ
 שְׂרָקוֹת עֲדָרִים לְפִלְגָּוֹת רְאוּבֵן גְדֹלִים חֲקִיר־לֵב: יִגְלַעַד
 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכַן וְדָן לְמָה יָגוּר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף
 יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁפוּן: יֵה וּבְלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת
 וּנְפֹתָלַי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֵה: יֵשׁ בָּאוּ מְלָכִים גִּלְחָמוּ אֲזוּ
 גִלְחָמוּ מְלָכֵי כְנַעַן בְּתַעֲנֵד עַל־מֵי מְגִדוֹ בְּצַע כְּסָף לֹא
 לְקַחוּ: כִּמֹּן־שָׁמַיִם גִּלְחָמוּ הַפּוֹכְבִים מִמְּסֻלוֹתֶם גִּלְחָמוּ
 עִם סִיסְרָא: כִּי גִחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם גִּחַל קְדוּמִים גִּחַל
 קִישׁוֹן תִּדְרָכֵי נִפְשֵׁי עֹז: כִּי אֲזוּ הִלְמוּ עַקְבֵי־סוּס מִדְּהָרוֹת
 דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: כִּי אֲוֹרוֹ מְרוֹז אָמַר מִלְּאֲדָה יִהְיֶה אֲרוֹ
 אֲרוֹר יִשְׁבִּיָּהּ בִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יִהְיֶה לְעִזְרַת יִהְיֶה
 בְּגִבּוֹרִים: כִּי תִבְרַךְ מְנַשִּׁים יַעֲלֶה אֶשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנַשִּׁים
 בְּאֵהֶל תִּבְרַךְ: כִּי מֵיָם שָׁאֵל חֲלָב נִתְּנָה בְּסַפֵּל אֲדִירִים
 הַקְּרִיבָה חֲמָאָה: כִּי יָדָה לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיִּמְיָנָה לְהִלְמוֹת
 עֲמָלִים וְהִלְמָה סִיסְרָא מַחְקָה רֵאשׁוֹ וּמַחְצָה וְחִלְפָה
 רְקֵתוֹ: כִּי בֵּין רִגְלֶיהָ פָּרַע נָפֵל שָׁכַב בֵּין רִגְלֶיהָ פָּרַע נָפֵל
 בְּאֲשֶׁר פָּרַע שָׁם נָפֵל שְׂדוּד: כִּי בְּעַד הַחֲלוֹן גִּשְׁקָפָה
 וַתִּיבֵב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשַׁנֵּב מְדוּעַ בִּשְׂשׁ רִכְבּוֹ לָבוֹא
 מְדוּעַ אַחֲרוֹ פָּעַמֵי מִרְכַּבּוֹתָיו: כִּי חֲכָמוֹת שָׂרוּתֶיהָ
 תַּעֲנִינָה אַף־הִיא תִּשְׁיֵב אֲמַרְיָה לָהּ: לֹא הִלְאָ יִמְצְאוּ יַחְלִקוּ
 שְׁלָל רַחֵם רַחֲמָתֶיךָ לְרֵאשׁ גִּבּוֹר שְׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא

ברגליו, בשאמרה דבורה לברק לרדת מן ההר אל העמק לקראת המלחמה, ויר שכב יששכר כמו שצוה ברק והלך אחריו עם הלוחי של ברק. (טו) בפלגות ראוּבֵן, אבל בחלוקי לבו של ראוּבֵן. גדולים חקני לב, כלומר, ראוי לחשב בלב מחשבות רבות להבין הדבר, מה זה היה לו שנחלק מן המלחמה. (טז) למה ישבת בין המשפּתים, אתה שכב ראוּבֵן, למה ישבת בין המשפּתים, בין מערכות וגדרות הצאן. לשמע שריקות עדרים, כלומר יושב אצל עדרו צאנך, ולא באת לעזר את ישראל במלחמה הזאת. (יז) גלעד בעבר הירדן שכן, ולא בא לעזר במלחמה. (יח) ואף על פי שאמר לעיל שמפני מכור בן מנשה ירדו מחוקקים, יש לומר שאין מדבר ביאור בן מנשה. ודן למה יגור אַנְיּוֹת, שכב דן הכנים את רכישו בספינות לעמד ולברת, ובתרגום פתב שהכונה לומר שעבר את הירדן, ושם נכסיו בספינות. אשר ישב לחוף ימים, שישם היה חלקו. ועל מפרציו ישכון, ולא השתתף במלחמה משום שהיה לו לשמר על המקומות הפרוצים בארצו שלא יבואו שם האויבים. (יח) ובלון עם חרף נפשו למות, אבל שכב ובלון עשה הטוב, ובזה את נפשו ולא חשש פן ימות במלחמה. ונפתלי, וגם נפתלי כמו ובלון. על מרומי שדה, על הר תבור. (יט) באו מלכים גלחמו, מלכי ארצות באו לעזרת סיסרא ונלחמו בשבילו. אז גלחמו מלכי כנען, או בעת מלחמת סיסרא, גלחמו לעזרתו מלכי כנען בעם רב אשר עמקם. בתענד על מי מגדו, ראש המחנה שלהם היה בתענד, והיה מגיע עד מי מגדו. בצע כסף לא לקחו, חנם באו לעזרת סיסרא ולא בקשו מפניו שכה. (כ) מן שמים גלחמו וגו', ואף הקב"ה שלח בהם צבאיו שאינם רוצים שום שכה. ואמרו ר"ל, שהפוכבים הרתיחו את השריונות של צבא סיסרא, ונכנסו בגחל קישון להתקור, ושטפם הגחל. (כא) גחל קישון גרפם, גחל קישון גרף אותם והטביעם. גחל קדומים גחל קישון, הגחל שגברא מקדם להקנם באויבי ה', הוא גחל קישון. תדרכי נפשי

עז, תדרכי נפשי ברגלים את עז גבורי כנען. (כב) אז הלמו עקבי סוס וגו', בראות צבא סיסרא שהנחל שומך, נסו לנפשם ורכבי הסוסים, ואז הפו עקבי הסוסים מן הדהרות והדלוגים שלהם. (כג) אורו מרוז, קללו את המקום "מרוז". כי לא באו, כי היו סמוכים למקום המלחמה ועם כל זה לא באו לעזר לאחיהם במלחמה. בגבורים, להלחם בגבורים, הם אנשי סיסרא. (כד) תברך מנשים, תברך מפי הנשים. מנשים באהל תברך, מפי נשים צדקניות צנועות היושבות באהל תברך ותקום הברכה. (כה) בספל אדירים הקריבה חמאה, כדי שיהא סיסרא בטוח בה, הקריבה לקניו שמן החלב בספל חשוב הראוי להאכיל בו אדירים וחשובים. (כו) ידה ליתד תשלחנה, את יד שמאלה הושיטה לקחת את היתד. וימינה להלמות עמלים, ואת יד ימינה הושיטה לקחת את המסקנת, שבו העמלים בעלי המלאכה, הולכים (מכים) והלמה סיסרא, והפתה את סיסרא. מחקה ראשו, הסירה את ראשו. ומחצה וחלפה רקתו, ועם היתד פצעה את רקתו וחלפה מצד אל צד. (כז) באשר פרע, במקום שפרע לפל שם נפל שדוד, שם שדדה אותו והמיתה אותו ועל. (כח) ותניבב, הריעה בקול בקמיון קול תרועה. פרזש אחר, הביטה. האשנב, קעין חלון. בשש, ענן אחרו. אחרו, התאחרו. פעמי מרכבותיו, צעדי (סוסיו) מרכבותיו. (כט) חכמות שרותיה, החכמות שבשרותיה. תענינה, כל אחת מהן תשיב לנחם אותה. תשיב אמריה לעצמה. (ל) הלא ימצאו, ככה הם דברי הנחמה. יחלקו שלל, וזה המעטב אותם שם. רחם רחמתים לראש גבר, כל גבר מצבא סיסרא אולי השיג לקחת בשבי נערה אחת או שתיים. שלל צבעים לסיסרא, שלל בגדים צבעוניים חשובים ביותר והיו נתונים לסיסרא. רקמה, בגדים צבועים מרקמים במעשה רוקם. צבע רקמתים, צבע של רקמה העשויה מעשה רוקם

קפט

כפול, דהינו שבכל צד מצדי הכר רקומה בו רקמה של דגמא אחרת. לצוארי שלל, יתנו לשם בצואר של הנפורים ששללו וכוונ. לא) בן יאבדו כל אויבך ה', אמרה דבורה, הנה תנחומים של הכל היו, ותלואי בן יאבדו כל אויבך, אתה ה', כפי שנאבד סיפרא. ואהביו, אבל אוהביו ה' יהיו.

בצאת השמש בגבורתו, כמו צאת השמש בבקר, שהולך ומאיר בכל פעם יותר עד שהוא בגבורתו שהוא חצי היום, בן יהיו אוהביו ה' הולכים וחזקים עד אשר יהיו בגבהי המעלה. ותשקט הארץ, אין זה מדברי השירה, אלא דברי כותב הספר. ארבעים שנה, עד פלות ארבעים שנה מזמן התחלת השעבוד.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מזדים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל ראשון, שעה 23:15

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:49	16:53	17:39	17:34	17:14	17:08	10:05	10:05	9:11	9:12	8:39	8:40	6:33	6:35	באר שבע (ח)
17:46	16:39	17:36	17:30	17:10	17:05	10:05	10:05	9:12	9:12	8:40	8:40	6:35	6:38	חיפה (ח)
17:46	16:32	17:38	17:33	17:13	17:07	10:03	10:03	9:09	9:10	8:38	8:38	6:31	6:33	ירושלים (ח)
17:48	16:51	17:37	17:32	17:12	17:06	10:06	10:06	9:13	9:13	8:40	8:41	6:36	6:38	תל אביב (ח)
17:35	16:29	17:21	17:12	16:49	16:40	10:32	10:33	9:45	9:47	9:13	9:15	7:26	7:32	אוסטריה, וינה (ח)
21:22	20:24	21:09	21:14	20:41	20:45	11:08	11:05	9:56	9:52	9:24	9:20	6:23	6:16	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:30	16:35	17:26	17:18	16:55	16:46	10:33	10:34	9:45	9:47	9:13	9:15	7:25	7:30	אוקראינה, אודסה (ח)
16:59	16:03	16:55	16:46	16:23	16:14	10:06	10:07	9:19	9:21	8:47	8:49	7:00	7:06	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:08	16:12	17:04	16:56	16:32	16:23	10:18	10:19	9:31	9:33	8:59	9:01	7:13	7:19	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:28	16:31	17:24	17:15	16:51	16:41	10:46	10:47	10:00	10:02	9:27	9:30	7:45	7:52	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:21	16:24	17:17	17:08	16:44	16:34	10:38	10:39	9:52	9:55	9:20	9:23	7:37	7:44	אוקראינה, קייב (ח)
18:09	17:05	17:55	17:47	17:24	17:16	10:58	10:59	10:10	10:12	9:38	9:40	7:47	7:53	איטליה, מילאנו (ח)
19:04	18:20	19:00	18:59	18:38	18:37	10:21	10:20	9:19	9:17	8:49	8:47	6:15	6:13	אקוואדור, קיטו (ח)
20:46	19:49	20:33	20:36	20:06	20:09	10:44	10:41	9:34	9:30	9:01	8:57	6:05	5:59	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:50	20:59	21:46	21:51	21:16	21:21	11:29	11:26	10:16	10:11	9:45	9:40	6:38	6:30	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:54	17:04	17:50	17:44	17:23	17:16	10:37	10:37	9:45	9:47	9:13	9:14	7:16	7:20	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:50	16:51	17:38	17:32	17:10	17:03	10:27	10:27	9:36	9:37	9:04	9:06	7:07	7:11	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:50	16:50	17:38	17:31	17:10	17:02	10:27	10:28	9:37	9:38	9:04	9:06	7:08	7:12	ארה"ב, גריסי סיטי (ח)
18:24	17:24	18:12	18:05	17:43	17:35	11:04	11:05	10:14	10:16	9:42	9:44	7:47	7:52	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:32	17:38	18:22	18:17	17:57	17:52	10:45	10:45	9:51	9:51	9:18	9:19	7:11	7:13	ארה"ב, היוסטן (ח)
17:57	17:03	17:47	17:42	17:22	17:16	10:19	10:19	9:26	9:26	8:54	8:55	6:50	6:53	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:36	17:44	18:27	18:22	18:03	17:58	10:42	10:42	9:47	9:47	9:14	9:14	7:04	7:06	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:45	16:44	17:31	17:24	17:03	16:56	10:24	10:24	9:33	9:35	9:01	9:02	7:06	7:10	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:43	16:44	17:32	17:25	17:03	16:56	10:22	10:22	9:31	9:33	9:00	9:02	7:03	7:08	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:48	19:03	19:44	19:45	19:21	19:22	10:32	10:29	9:25	9:22	8:56	8:54	6:09	6:05	בוליביה, לה-פס (ח)
18:16	17:05	17:59	17:49	17:25	17:14	11:24	11:25	10:38	10:41	10:06	10:09	8:26	8:33	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:17	17:08	18:01	17:52	17:27	17:17	11:23	11:25	10:37	10:40	10:05	10:08	8:23	8:30	בלגיה, בריסל (ח)
19:33	18:44	19:25	19:27	19:01	19:03	10:03	10:01	8:56	8:53	8:24	8:21	5:36	5:32	ברזיל, ס. פאולו (ק)
19:18	18:29	19:11	19:12	18:47	18:48	9:50	9:48	8:42	8:39	8:11	8:08	5:23	5:19	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ק)
17:34	16:24	17:18	17:08	16:43	16:33	10:42	10:43	9:56	9:59	9:24	9:27	7:43	7:50	בריטניה, לונדון (ח)
17:38	16:24	17:20	17:10	16:44	16:33	10:53	10:55	10:09	10:12	9:37	9:40	8:00	8:07	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:24	16:25	17:20	17:10	16:45	16:34	10:49	10:51	10:04	10:07	9:32	9:36	7:54	8:01	גרמניה, ברלין (ח)
17:51	16:54	17:47	17:38	17:14	17:04	11:05	11:06	10:18	10:21	9:47	9:50	8:02	8:09	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:38	18:52	19:34	19:36	19:10	19:11	10:02	10:00	8:53	8:50	8:23	8:20	5:31	5:26	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:57	18:12	18:53	18:50	18:31	18:27	10:57	10:56	10:00	9:59	9:27	9:26	7:12	7:13	הודו, בומביי (ח)
18:56	18:10	18:52	18:48	18:29	18:25	10:52	10:51	9:54	9:54	9:22	9:22	7:06	7:06	הודו, פונה (ח)
17:14	16:19	17:10	17:02	16:39	16:30	10:21	10:22	9:33	9:35	9:01	9:03	7:14	7:20	הונגריה, בודפשט (ח)
17:49	16:57	17:45	17:38	17:16	17:09	10:36	10:36	9:45	9:46	9:13	9:14	7:17	7:21	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:15	17:25	18:11	18:05	17:44	17:38	10:54	10:54	10:02	10:03	9:30	9:31	7:31	7:35	יוון, אתונה (ח)
17:35	16:41	17:31	17:23	17:00	16:51	10:42	10:43	9:54	9:56	9:21	9:23	7:34	7:40	מולדובה, קישינב (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:06	7:05	9:25	9:25	9:55	9:55	10:52	10:53	18:30	18:34	18:53	18:57	18:15	19:01
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:13	6:21	9:22	9:26	9:54	9:59	11:10	11:13	21:08	21:03	21:39	21:33	20:50	21:37
נפאל, קטמנדו (ח)	6:49	6:47	8:59	8:59	9:30	9:30	10:25	10:25	17:41	17:46	18:05	18:10	17:27	18:14
סינגפור, סינגפור (ח)	7:11	7:13	9:39	9:40	10:11	10:13	11:13	11:14	19:20	19:21	19:42	19:43	19:03	19:47
פולין, ורשא (ח)	7:28	7:21	9:04	9:01	9:36	9:33	10:20	10:18	16:06	16:16	16:42	16:51	15:57	16:55
פרו, לימה (ח)	5:56	5:58	8:33	8:35	9:05	9:08	10:10	10:12	18:43	18:43	19:06	19:05	18:25	19:09
צרפת, ליאון (ח)	8:10	8:05	9:57	9:55	10:29	10:27	11:17	11:16	17:34	17:42	18:04	18:12	17:23	18:26
צרפת, פריז (ח)	8:30	8:24	10:13	10:10	10:44	10:42	11:30	11:29	17:33	17:43	18:06	18:15	17:23	18:29
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:02	6:03	8:33	8:34	9:03	9:04	10:04	10:06	18:13	18:15	18:35	18:36	17:56	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	7:41	7:36	9:31	9:29	10:03	10:01	10:51	10:51	17:17	17:25	17:47	17:54	17:05	18:06
קנדה, מונטריאול (ח)	7:23	7:18	9:10	9:09	9:42	9:40	10:30	10:29	16:48	16:56	17:18	17:26	16:37	17:40
קפריסין, לרנקה (ח)	6:50	6:47	8:48	8:47	9:21	9:21	10:13	10:13	17:03	17:09	17:29	17:35	16:50	17:39
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	10:01	9:52	11:30	11:27	12:02	11:58	12:44	12:42	18:14	18:25	18:52	19:03	18:05	19:07
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:37	9:28	11:06	11:02	11:37	11:33	12:18	12:16	17:44	17:56	18:24	18:35	17:36	18:52
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:57	8:51	10:40	10:38	11:13	11:10	11:59	11:58	18:08	18:17	18:40	18:48	17:57	18:52
שווייץ, ציריך (ח)	7:59	7:54	9:45	9:43	10:16	10:14	11:03	11:02	17:15	17:23	17:46	17:55	17:04	18:08
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:43	6:43	9:02	9:02	9:34	9:35	10:32	10:33	18:15	18:18	18:37	18:40	17:59	18:44

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידנו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי ד"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00357
20/01/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב